

11/2-84.

(శ్రీ)

శివభక్తవిజయకథావళి

ACCNO 11671

242/11DL
Rep

ముదిగొండ నాగవీరయ్యశాస్త్రి

ప్రథమముద్రణము

1963

1984

అన్నిహక్కులు }
గ్రంథకర్తవి }

వెల రూ. 25.00
(పోస్టేజీ ప్రత్యేకము)

સાંસ્કૃતિક મંડળ પરિષદ

વૈદ્ય

విజ్ఞప్తి

పాఠక మహాశయులారా!

శివభక్తవిజయ కథలను నేను బెక్కిండ్లనుండి వచనరూపంబుగ వ్రాసి ప్రకటింపఁ దలఁచితిని గాని యట్లుగాలేదు. వత్సరము క్రింద శివానుగ్రహంబునఁ గొన్ని కథలను వ్రాసితిని. ప్రస్తుతమందు వాని ముద్రింపించితిని. ఇందుఁ గొన్నికథలు పౌరాణికములును మఱికొన్ని చారిత్రకములు నైయున్నవి. కల్పితకథలందుఁ జేర్పఁబడలేదు. పౌరాణిక కథలందాయాపురాణశ్లోకంబు లందందుఁదాత్పర్యార్థముతోవ్రాయఁ బడినవి. స్తుతుల యవసరమందుఁ గూడఁ బురాణగ్రంథంబులందలి స్తుతులను శ్రీ శ్రీ పుష్పదంత శంకరాచార్యాది పూజ్య విరచిత స్తవంబులందలి శ్లోకంబులను భావార్థములతో నిందు వ్రాసితిని. చారిత్రక కథలందు భక్తశిరోమణులగుఁజేరి యవ్వారిచే రచింపఁబడిన గ్రంథంబుల నుండియు సవ్వారిని గుఁజేరి యితర కవిపండితులు వ్రాసిన గ్రంథంబుల నుండియుఁ బ్రస్తావానుకూల పద్యంబులను గ్రహించి యిందుఁ జేర్చితిని. ప్రస్తుతకాలమందుఁగూడఁ బలువురు సనాతన ధర్మబద్ధులై దైవభక్తి కలిగి యుండుట నిట్టి భక్త చరిత్రంబులఁ జదువుటయందును వినుటయందును నాసక్తి నొందియుందు రనివిశ్వాసము. ఇక నిందలిరచన అందఱు దెలియునట్లుగా సాధారణ శైలితో యిందుఁగూర్చితిని. ఇకఁ జారిత్రక భక్త చరిత్రంబులందవ్వారి కాలమానమును గూడ నందందుఁ దెలిపితిని గాని నేటి వఱకు మహామహులగు శ్రీభట్టభాస్కర శంకరాచార్యుల కాలమానమునుగూర్చి యింకను మేధావులు చర్చించుచునే యున్నారు. అందుచే నిరసితమని వ్రాయుటకు నిశ్చయములేకున్నను నేదేని కొండొకమార్గము ననుసరించి వ్రాసితిని. ఇందెందేని నా వ్రాయుటయందు బౌర్వాపర్యక్రమంబునఁ గాని మఱి యింక నెందేని భిన్నమార్గంబుగఁ దోచినయెడల నందందు యధోచితంబుగ స్వాభిప్రాయానుసారంబుగ నే యోజింతురుగాతయని మనవి. మఱియు ముద్రాప్రమాదంబులందుఁ జాలవఱకు శుద్ధపత్రికలోఁజేర్చి దిద్దితిని. మిగిలినవాని యధాతథంబుగ దిద్దికొని చదువుకొనుటకై కోరుచు శివభక్త విజయ కథావళిని దమసమక్షమం దిడుచున్నాఁడను. ఓంతత్సత్.

ముదిగొండ నాగవీరయ్యశాస్త్రి విరచిత

గ్రంథములు

1. శివపురాణము (పద్యకావ్యము - ద్వితీయముద్రితము)
: క్యాలిఫోర్నెండు, వెల రూ. 12.00
2. హరదత్త విజయము (పద్యకావ్యము)
3 సం॥లు ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయమందు భాషాప్రవీణ పరీక్షకుఁ
బాధ్యమైనది. వెల రూ. 2.00
3. సుభద్ర (భారతనాటకము)
3 సం॥లు మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయమందు విద్యాన్ పరీక్షకును,
3 సం॥ ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయమందు B. O. L. పరీక్షకును
పాఠ్యమైనది. వెల రూ. 1.50
4. అభినవరామాయణము (పద్యకావ్యము) వెల రూ. 1.
5. భామరీద్విశతి (శ్రీశైలవిభవము) వెల 0.75 న.పై.
అన్నిటికి పోస్టేజీ ప్రత్యేకము

ప్రాప్తిస్థానము:-

ముదిగొండ నాగవీరయ్యశాస్త్రి

43 మారేడుపల్లి, శికింద్రాబాదు,

త ప్పొ ప్పు లు

పేజీ	బంతి	తప్ప	ఒప్పు
1	4	విఘ్నేశ్వ	విఘ్నేశ్వ
3	11	దర్శనంబు	దర్శనంబు
22	26	ఈయంతి	ఈయంత
33	18	దివ్యోక్త	దివ్యోక్తి
35	25	యయాంపూత	యయాంపూతం
36	6	మైనట్టి	వైనట్టి
48	8	బములతో	బములతో
48	24	విశ్వాస	విశ్వాస
87	చివర	జుష్టాంబం	జుష్టామంబం
100	17	13	14
104	7	హితుండుండై	హితుండ్డై
108	7	భోగవత్	భోగవతీ
108	17	జజ్ర	వజ్ర
126	23	15	16
140	23	బరిణంబును	బరిణయును
155	20	త్తుంగత్తు	త్తుంగస్త
176	15	యశంబున	యంశంబున
209	11	నికురంబ	నికురంబః
209	12	వరాత్మా	వరమాత్మా
209	చివర	పూర్వైః	పూర్వైః
212	10	సోధుం	సోధుం
221	18	77	770
224	15	గాంచనే	గాంచెనే
233	19	నిడుగుడమల	వనిపురి
244	8	జేస్త్యాం	జేత్వాం
311	10	శివాలింగం	శివలింగం

పేజీ	బంతి	తప్పు	ఒప్పు
220	10	మతుండయ్యె	మృతుండయ్యె
328	9	కత్యంబుల	కృత్యంబుల
333	5	ర్వవసితా	ర్వ్వవసితా
334	28	దోఘాయ	దోఘాయ
350	9	గాల్యన్న	శాల్యన్న
350	13	మను	మన
350	14	దను	దన

చేర్పులు

214	11	28. జగద్గురులు - ఏకోరామ సిద్ధారాధ్య గురులు
216	8	29. జగద్గురులు - ఉద్భటారాధ్య గురులు
229	24	30. జగద్గురులు - వేమనారాధ్య గురులు
234	1	31. జగద్గురులు - విశ్వారాధ్య గురులు
237	1	32. జగద్గురులు - శ్రీపతి పండితారాధ్య గురులు
241	21	33. జగద్గురులు - మంచన పండితారాధ్య గురులు
244	4	34. జగద్గురులు - శ్రీమల్లికార్జున పండితారాధ్యగురులు (అని చేర్పవలయును)
236	22	యేమి ? యని తలఁచెఁగాఁబోలు (అనియును జేర్పవలయును)

క థా సూ చి

పేజీ.

1. ఇష్ట దేవతాభి వందనము	...	1
2. గ్రంథ పారంభము	...	2
3. నంది కేశముని	...	3
4. అగస్త్యమహాముని లోపాముద్రాదేవి	...	8
5. వామ దేవ మహాముని	...	24
6. అరుంధతీ దేవి వశిష్ట మహామునులు	...	31
7. అనసూయా త్రిమహామునులు	...	36
8. గౌతమ మహాముని	...	39
9. దధీచి పిప్పలాదమునులు	...	49
10. మార్కండేయ మహాముని	...	57
11. ఘృష్ణ మహారాష్ట్ర బ్రాహ్మణి	...	68
12. నంది కేశ్వరలింగము భక్తబుపిక	...	73
13. కళావతిరాణి	...	76
14. మలయగంధి విద్యాధరి	...	84
15. రత్నావళి గంధర్వి	...	93
16. సీమంతినీ మహారాజ్ఞి చంద్రాంగదసమ్రాట్టు	...	100
17. సుమేధ సోమవతులు	...	118
18. చండక శబరుడు	...	126
19. మహానంద దేవదాసి	...	137
20. గౌరి వైష్ణవగృహిణి	...	146
21. ద్రావిడ మాణిక్యవాచక సచివులు	...	152
22. భక్త పిష్టాంబ వృద్ధబ్రాహ్మణి	...	167
23. జ్ఞాన సంబంధి గురులు	...	174
24. మహాభక్తనందనార హరజన	...	182
25. ఉడుమూరి కన్నప్ప వనచరుడు	...	192
26. జగద్గురులు శ్రీభట్టభాస్కరాచార్యులు	...	199
27. జగద్గురులు నీలకంఠ శివాచార్యులు	...	201
28. జగద్గురులు శ్రీరేవణ సిద్ధాచార్యులు	...	212

	పేజీ.
1. అక్షరముల స్థానములు	213
2. అక్షరములు - సంకేతము స్థానములు	214
3. అక్షరములు - అక్షరములు	216
4. అక్షరములు - అక్షరములు	229
5. అక్షరములు - అక్షరములు	234
6. అక్షరములు - అక్షరములు	237
7. అక్షరములు - అక్షరములు	241
8. అక్షరములు - అక్షరములు	244
9. అక్షరములు - అక్షరములు	250
10. అక్షరములు - అక్షరములు	268
11. అక్షరములు - అక్షరములు	271
12. అక్షరములు - అక్షరములు	277
13. అక్షరములు - అక్షరములు	284
14. అక్షరములు - అక్షరములు	293
15. అక్షరములు - అక్షరములు	297
16. అక్షరములు - అక్షరములు	298
17. అక్షరములు - అక్షరములు	305
18. అక్షరములు - అక్షరములు	307
19. అక్షరములు - అక్షరములు	308
20. అక్షరములు - అక్షరములు	312
21. అక్షరములు - అక్షరములు	314
22. అక్షరములు - అక్షరములు	315
23. అక్షరములు - అక్షరములు	319
24. అక్షరములు - అక్షరములు	322
25. అక్షరములు - అక్షరములు	325
26. అక్షరములు - అక్షరములు	333
27. అక్షరములు - అక్షరములు	342

కృతిక ర్

శ్రీ శివాభ్యాన్నమః

శివభక్తవిజయకథావళి

శ్లో॥ విఘ్నధ్వాంతనివారణై కతరణి ర్విఘ్నాటవీహవ్యభుక్
విఘ్నవ్యాలకులోపమర్దగరుడో విఘ్నే భవంచాననః
విఘ్నోత్తుంగగిరీంద్రమర్దనపవి ర్విఘ్నాబ్ధికుంభోద్భవః
విఘ్నాభౌఘఘనప్రచండపవనో విఘ్నే శ్వరః పాతు నః.

తా॥ విఘ్నముల నెడుచీకట్లను బాఱదోలుటకు సూర్యుఁడను విఘ్నంబుల నె
డునడవుల కగ్గియును విఘ్నంబులను పాముల మర్దించుటకు గరుడుఁ
డును విఘ్నంబులను నేనుగులకు సింగమును విఘ్నంబులను గొప్ప
కొండలకు వజ్రాయుధమును విఘ్నములను సంద్రముల కగస్త్యుండును
విఘ్నములను మేఘములకుఁ బ్రచండమారుతుఁడునగు విఘ్నే శ్వ
రుఁడు మమ్ముగక్షించుఁగాఁత.

శ్లో॥ భూమిష్టాపి న యాత్రభూ ప్రీదివతో ప్యుచ్చై రధస్థాపితా
యా బద్ధా భువి ముక్తిదా స్యు రమృతం యస్యాం మృతా జంతవః
యా నిత్యం త్రిజగత్పవిత్రతటిసీతీరే సురై స్సేవితే
సా కాశీ త్రిపురారిరాజనగరీ పాయా దపాయా జగత్.

స్కాందకాశీఖండము.

తా॥ పూజ్యమైనయేపురి భూమియందున్ననుగ్రిందనున్నట్టిదిగాక స్వర్గమున
కన్న మిన్నగనుండునో ఏయదిభూమియందుఁ గట్టఁబడినదై నను
మోక్షమునిచ్చునో ఎందు మృతప్రాణులు మోక్షమొందెదరో
ఏయ్యది నిత్యము దేవతలచేసేవింపఁబడుచున్నత్రిజగత్పవిత్రయైన
గంగానదీతీరముననున్నదో అట్టిత్రిపురహారరాజనగరియగు శ్రీకాశి
జగంబు నపాయంబునుండి రక్షించుగాఁత.

శ్లో॥ జ్యోతిర్మాతస్వరూపాయ నిర్మలజ్ఞానచక్షుషే
నమశ్శివాయ శాంతాయ బ్రహ్మణే లింగమూర్తయే.

తా॥ జ్యోతిర్మయస్వరూపుఁడును నిర్మలమైన జ్ఞాననేత్రముగలవాఁడును
శాంతుఁడును బ్రహ్మంబును లింగాకారుండునగుశివునకు నమస్తారము.

శ్లో॥ నమశ్శివాయ సోమాయ సగణాయ ససూనవే
ప్రధానపురుషేశాయ సర్గస్థిత్యంతహేతవే.

తా॥ ప్రకృతిపురుషులకీర్త్యుండును సృష్టిస్థితిలయంబులకుఁగారణంబును
ఉమాసహితుఁడును సపుత్రుఁడును సపరివారుండునగు శివునకు
నమస్కృతి. శివపురాణము.

శ్లో॥ ధరణిమయీంతరణిమయీంపవనమయీంగగనదహనహోతృమయీ
మంబుమయీ మిందుమయీ మంబామనుకంపమాదిమామీక్షే.

తా॥ కరుణతో అష్టమూర్తిస్వరూపయైన ఆదిమయగునంబను బరికించు
చున్నాను.

శ్లో॥ కాంచీరత్నవిభూషాం కామపి కందర్పసూతికాపాంగీం
పరమాం కళా ముపాసే పరశివవామాజ్కపీరికాసీనాం.

మూకపంచశతి.

తా॥ రత్నభూయిష్టమైనయొడ్డాణముగలట్టియు మన్మథునిబుట్టించునపాం
గములుగలట్టియు పరశివుని యెడమతోడయనుపీఠమునఁగూర్చుండి
యున్నట్టియు అనిర్వాచ్యమైనట్టిపరమకళ నుపాసింపుచున్నాను.

శ్రీపరమేశ్వరులును, సత్యజ్ఞానానందస్వరూపులును, అనంతకోటి
కల్యాణగుణాకరులునునగు నుమామహేశ్వరులచే సృష్ట్యాదియందుఁ
దపోయోగవిహారార్థమై లీలాస్థానంబుగ సృష్టింపఁబడినదియును, జగ
త్కారకులనిరంతరావాసంబుచే నవిముక్తంబగుట అవిముక్తంబనియు
చిత్త్రకాశవిలసితంబగుట కాశియనియు, ఆనందనివాసభూమియగుట
ఆనందవనంబనియుఁ బ్రసిద్ధి నొందిన మహనీయదివ్యస్థలపంచకోశమం
దొకప్పుడు భాగీరథీపుణ్యసలిలాభివ్యాప్తంబగు శ్రీమణికర్ణికాచక్రపుష్కరిణీ
తీర్థంబులందు స్నానంబొనర్చి శ్రీవిశ్వేశ్వరాన్నపూర్ణాడుంఠిమాధవకాల
భైరవాదులఁబూజించి తక్కుదేవతలసేవించి ముక్తిమంటపశాలయందు

సుఖాసీనుడై యున్న శ్రీశివయోగాచార్యులకు లీశ్వరశిష్యపారంపరీసిద్ధయోగుండగు సుమిత్రయోగాచార్యునకు శివభక్తాగ్రగణ్యులగు భవదేవాదులు ప్రణమిల్లి సాంజలులై పరమశివభక్తిరసానందాస్వాదనేచ్ఛతో దేవా! కృతయుగము మొదలుచేసి నేటి యీకలియుగవర్తమానకాలంబు వఱకు శివభక్తి నొనర్చి యైహికపారమార్థికంబులఁ దనిసి మోక్షంబుఁజూఱఁగొన్నట్టి సనాతనాధునాతనభక్తులచరిత్రంబులను గొన్నిబోధించి మమ్మానందితచిత్తులనొసర్పం డని ప్రార్థించిరి. ఆగురుదేవుండు మురిసి తనహృదయంబున నార్యామహాదేవులకును నాత్మగురునకును వందనంబొనర్చి గురుధ్యానపురస్సరంబుగ నిట్లు వాక్రుచ్చె. సుదినంబిది: 'పుణ్యం పుణ్యస్యకారణం' బనెడునుడికి దృష్టాంతంబు లభించె. కాశీక్షేత్రాగమనంబును, గంగాస్నానంబును, సపరివారవిశ్వేశ్వరదర్శనంబును, శైవకథాసుధారసాదయంబునకుఁ గారణంబులయ్యె. ధన్యులమౌదుము. శివభక్తచరిత్రంబులు పెక్కులు లెక్కకుమీఱియున్నను, బ్రస్తుతము హృదయగతంబులైనవాని మీ కుపన్యసించును. చిత్తైకాగ్రంబునొంది యాలకింపుడు.

శ్రీ నందికేశముని

శ్లో॥ త్వంభాభిరాభిరభిభూయ తమస్సమస్త

మస్తంనయ స్యభిమతాని నిశాచరాణాం

దేదీప్యసే దినమణే గగనం హితాయ

లోకత్రయస్య జగదీశ్వర! తన్నమస్తే. స్కాందకాశీఖండము.

తా॥ నీ వీ కాంతులచేఁ జీకటి నెల్లఁ దిరస్కరించి నిశాచరులయభిమతం

బులను నాశంబుఁజెందింపుచున్నావు. ఓదినమణీ! ముల్లోకముల

హితమునకై యాకసమందుఁ బ్రకాశించుచున్నావు. ఓజగదీశ్వరా!

అట్టి నీకు నమస్కారము.

పూర్వాపరసముద్రంబులకుఁగొలగఱ్ఱయును అనంతరత్నంబుల కాకరంబును సర్వాషధీబృందంబులకు మందిరంబును దపస్సుల కిరవును గంగాయమునాదిపుణ్యనదులకుఁబుట్టుభూమియును దేవమునులజన్నంబులకు వేదికయును నగు హిమధరాధరంబు పరిసరాటవీప్రదేశంబందు నివ

సించి తపంబొనరించుచున్న మునులలో నుత్తమశ్లోకుఁడును సాలజ్ఞాయన
మునిపుత్రుండునునగు శిలాదుండను మునివర్యుం డుత్తమపుత్రలాభార్థమై
మహేంద్రుని గుఱించి తపం బొనరించుచుండె. కొంతకాలంబున కా జేజేల
దొర ప్రసన్నుడై వచ్చి నీయభిష్టంబు నడుగుమనియె. శిలాదుముని మ్రొక్కి
అయోనిజుఁడును అహరణుఁడును నగుసుపుత్రుని గోరుదుననియె. బిడోజుం
డుయోజించి ఇట్లాసఁగుట నాకశక్యంబు. నాకకాదు పద్మాక్షపద్మసంభ
వులకుఁ గూడ నిట్టిచ్చుట శక్యంబుగాదు. అనాదినిధనుఁడగు శంకరుఁ
డొక్కరుఁడే యిందద్దుఁడు. మునితల్లజా! నీవు నియమంబారసి హరుసమ్ము
తోబరమేశ్వరునిగుఱించి తపింపు మాహరుఁ డట్టివరంబును నీ కీయఁగలఁ
డని చెప్పి యదృశ్యుఁడయ్యె. మునీంద్రుఁ డంత మోదంబొంది తద్
క్షణంబందుఁ దపం బారంభించి శివుని గుఱించి తపించుచుండె. హృదయ
పద్మంబందు శివుని ధారణచేసి యన్నపానంబులను వర్జించి యనితరమన
స్కుండై పెద్దకాల మేకనియతితోఁ దపస్సొనర్చుచుండె. ఇట్లు రేఁ బవలు
విడువక విసువక దేహంబుపై ని దలఁపు లేక తపించుచున్నయామునిపై ని
నొక వల్మీకంబు పొడమె. అందు వజ్రసూచీముఖంబులగు కీటంబులు
పొదలి మునిదేహంబందలి యస్పృశ్యంసంబుల నెల్లఁబారణంబుచేసి.
ఆవలఁ జర్మంబు గూడ హరింపఁబడియె. అప్పుడస్థిపంజరంబును శివధ్యాన
ధారణలతో సమాధినున్న జీవాత్మంబు శేషించియుండె. అట్లుఁగొంతకా
లము గడచినంత జగదీశ్వరుఁడాదరంబున ఉమాదేవితో పుత్తులగుషణ్ముఖ
గజముఖులతో ప్రమథులతో దేవమునిబృందములతో పుష్పకం బెక్కి
వచ్చి మునీంద్రుని దఱిసి వల్మీకంబును బాపి వరమిచ్చెద అభీష్టం బడుగు
మనియె. చిరకాలసమాధిస్థుడై యున్న మునికి దేహజ్ఞానంబు లేనికతమ్మున
శివవచనంబు గోచరంబుగాకయుండె. శంకరుం డారసి స్మృతియొదవు
నట్లు మునిశిరంబుపైఁజేయుంచి నిమిరిన వేగిరంబున మునీంద్రుండు
కన్నులుదెరచి పరమేశ్వరునిజూచి యానందంబున మ్రొక్కి. శివుఁడు
వరమిచ్చెద నభీష్టంబు దెలుపుమనియె. ముని శిరంబం దంజలీఁజేర్చి పరమ
శివా! అయోనిజుఁడును నాశములేనివాఁడునునగు సుపుత్రునికొసఁ
గుము సంతోషిం చెదను. ఇదియే వరమనినఁ బరమేశ్వరుఁడు మందహాసము
చేసి యిట్లనియె. మునీశ్వరా! వినుము అయోనిజుఁడును అవినాశుండు

నగుపుత్తుఁడు కేటొకఁ డెట్లు పుట్టును? అందులకుఁగాను నీదుమనోరథ సిద్ధి యగునట్లు నాయంశంబున నీకుఁబుత్తుని జన్మింపజేసెదను. తండ్రివై పెంచి యానందంబును యశంబునొందుమని యంతఃనిందె. ముని వర్షండు తపంబును సమాప్తం బొనరించి స్వాశ్రమంబున కేగి మునులం దఱితో శివదత్త వరప్రకారంబు నెఱింగించె. అందఱానందించిరి. శిలాద ముని నరసిద్ధి కెదురుచూచుచు జన్మం బొకం డొనర్పయత్నించుచు న్నంత శివవరప్రకార మొకనాఁటియుషఃకాలంబు శుభసమయంబున శివాంశంబున బాలుండు జన్మించె. తోడనే శిలాదుండు బాలునిఁ జూడఁగ బాలకుఁడు బాలేందుకిరీటముతో భుజచతుష్టయముతో భస్మానులిప్త గాత్రంబుతో మందహాసభాసుర నేత్రయుగ్మంబుతోఁ గనుపట్టె. ఆకసంబు నుండి శిశువుపైఁబుష్పనర్మంబు గుఱిసె. గంధర్వాప్సరోజనంబులు గాన నృత్తంబులు సల్పిరి. పలుకు చెలువయు నలువయు సిరియు హరియు శివయు శివుఁడును ఇంద్రుఁడు మున్నగునిలింపులను దేవమునులును జేరవచ్చి శిశు వునుజూచి సంతసించి యాశీర్వదించి శిలాదుని మెచ్చి తమతమనెలవుల కరిగిరి. మునివక్త్రుఁడంతఁ బుత్తుని నక్కునఁజేర్చుకొనిన శిశు వీశ్వర రూపముఁబాసి బాలుఁడై యుండె. ముని యపుడు బాలుని జూచి తొంటిరూపంబునకన్న భిన్నంబుగ నుండుట కాత్మలో నొక్కించుకఁ గొంకి మునులసన్నిధానంబునఁ బుత్తునకు జాతకర్మంబులొనరించి నంది యనినామకరణంబొనర్చి యర్ధిజనులకు సర్వాధానంబులిచ్చి సంతోష్టులఁ గావించె. అనంతరము కొమరున కై దవయేడువచ్చినంత ఉపనయనమును సల్పి దేశికులకడ వేదాధ్యయనారంభముచేయించె. మునిపుత్తుఁడు సాంగములగు వేదంబులను షడ్దశానంబులను సులువుగఁజదివి పారంగ తుఁడై సంగీతకళయందుఁగూడఁ బ్రావిణ్యంబు నొందె. అట్లెన్నిదేం డ్లకు సమస్తవిద్యాపారంగతుఁడై వినయవివేకములతోనొప్పును జన కునిమనంబున కానందమొసఁగుచుండె. ఒకనాఁడు మిత్రావరుణు లను మహామునులవ్వారియాశ్రమంబునకు వచ్చిరి. శిలాదముని పుత్తునితోఁ గూడ నమ్మునులకు మొక్కి పూజించి తుష్టిగ మృష్టాన్నంబులిడి యారగింపఁజేసిరి. అంత వార లర్భకుని జూచి శిలాదునితో నిట్లనిరి మునీంద్రా! ఈపాపఁడు చదువులందుఁ జత్తురుండును వినయవివేకంబు

లకు నిధియునై ని న్నానందింపఁజేయుచున్నాఁడు. ఐనను ఈబాలున
కాయుచ్చస్వల్పంబుగఁ గన్పట్టుచున్నది. అందులకై ఆయుర్వృద్ధికై నీవు
ప్రయత్నింపుమని వారు యధేచ్ఛక జనిరి. శిలాదముని విషప్రాయం
బగునవ్యాపిసచనంబున స్మృతిఁబొసి కొండొకతడవునకుఁ దెలిసి విషా
దంబుఁ జేంది కుమారునిఁజూచి ఘోరంబుగ విలపించుచుండ నంది జన
కునిఁ గాంచి తండ్రి! ఏలయిట్లుకుందెదవు? వెఱవఁబనిలేదు. ఎట్టికీడును
చన్నొందను. అంతకుఁజేనియు నెట్టిభూతంబు లేనియు నన్ను డాయఁజూ
లవు. తాలిమి నొందుము. భయంబుఁబోయు మనిన నమ్ముని కుమారా!
నీనిట్టితేకువనొందుటకు హేతువెద్దియుఁబొడకట్టదు చదువుననుగానిచాతు
ర్యంబునఁగాని జగంబున మిత్తినిగెల్చి బ్రతికినట్టివా రెవరేనియుండిరా?
యనిన నంది యిట్లునియె జనకా! చదువునను జాతుర్యంబునను మిత్తిని
గెలువలేకు కాని పరమేశ్వరునికరుణ నార్జించి మిత్తిని గెల్చుట సుక
రంబు. మర్లభంబుగాదు. సెలవొసఁగి యాశీర్వదించి పంపుము. శివుని
గొలుచుటకై హిమశైలంబున కేగెదననిన నమ్మునివద్యుండు సంత
సమ్ముతో నిన్ను పరమాత్మయైనశివుండు సాకుఁగాఁత. నీవు తపస్సొనరించి
శివుని మెప్పించి చిరాయువును గడింతువుగాత! యని దీవించి సెలవొసంగె.
నందియుఁ దండ్రీకిని తాతకును సంతసమ్మున వందనమ్ములొనర్చి దివ్య
గంగాతీరంబు హిమశైలశిఖరంబుఁజేరి తపంబారంభ మొనరించి ప్రత్య
హంబు పంచాక్షరీమంత్రాయుతజపంబొనరింపుచు జమకానువాకసహితం
బుగ ఏకాదశవారదుద్రాధ్యాయపాఠంబుల శివలింగంబు నభిషేకింపుచు
సహస్రబిల్వార్చనంబొనర్చుచుఁబూజించుచుండె. అంత నచిరకాలమండే
వందారుజనమందారుండును దయాసముద్రికునగు పరమశివుం డుమా
దేవితో కుమారగణేశప్రముఖులతో దివ్యవర్గంబుతో మునిపుత్రునకు
దశఁనందిచ్చి మస్తకముపై హస్తమునిచి వత్సా! వరమునకుఁ బాత్రుఁ
డవైతివి. వాంఛితంబులడుగు మిచ్చెదననియె. శైలాది శివాంఘ్రిపద్మము
లకు మ్రొక్కి యామ్నాయశిఖలచేనమ్మహేశ్వరులఁ బ్రస్తుతించె. శంకరుం
డాబాలుని వాత్సల్యంబుతోఁ గౌగిటనొంది యానందంబుచింద నిట్లనియె
వత్సా! నీయభీష్టంబు నెఱుంగుదు. నీజనకుఁడు నీయాయువుకై వెఱపొం
దగా నీవిందు వచ్చి తపించుచుంటివి. నీకు జరామరణమ్ములు గలుగవు.

ఎల్ల కాలం బనశ్శరమూర్తివై నీవు నీతండ్రితాతలతోఁగూడ నా సన్నిధి నుండుఁడని బంగరుపద్మహారంబు నందికేశునిగళంబందు వేసె. అంత నతండు పంచముఖుండును త్రినేత్రుండును దశభుజుండునై చెలువొందె. శంకరుఁడంత నే తనజడల నున్నగాంగోదకంబును నంజలిఁబట్టి నందిపైఁ జల్లె. దాన నై దునదులు త్రిసోత జటోదక స్వర్ణోదక జంబూనది వృష ధ్వని యనుపేరులఁ బరఁగుచు నచ్చోదకంబులు మహావేగంబులునై జపేశ్వరసన్నిధానంబునఁబ్రవహించుచు విరాజిల్లె. ఈపంచనదులందు స్నాతుండు జపేశ్వరుని బూజించునట్టివా డీశ్వరసాయుజ్యంబు నొందు నిందునందియంబు లేదు. ఇక శంభుండు శాంభవినిఁ జూచిదేవీ! ఈబాల కుని గణేంద్రునిగా నభిషేకింపఁదలంచెద నీవెట్టులెంచెదవనిన నా జగజ్జ నని యిట్లునియె. దేవా! అట్లె నందికి గణాధిపత్యపట్టాభిషేకం బొన ర్పుఁడు. ఈ బాలుఁడు నానుతుండు వాసిఁజెందు. నీదయామృతదృష్టికిఁ బాత్రుఁడయ్యె ననిన శివుఁడు గణపాలురఁ గనుఁగొని నంది నాపుత్తుఁడు. మీయందఱ కితండు విభుండుపూజ్యుండు. మీ రిపుడు వీని గణాధీశునిగఁ బూని యభిషేకింపుఁడు. నేఁటినుండి యితఁడు మిమ్మేలఁగలఁడని ప్రభుఁడు సెలవిచ్చిన నవ్వారలెల్ల మురిసి సకలసన్నాహంబులొనర్చి నందిని గారవించి పట్టంబుఁగట్టి యభిషేకించి రాసమయంబునఁ బరమేశ్వ రానుమతితో హరివిరించనులును హరిహారుఁడు మున్నగుదిక్పాలురు రవీందులు సర్వసుపర్వు లచ్చరలు గంధర్వచారణవిద్యాధరులెల్లరు వచ్చి నంది కభిషేకించి శిరంబుల నంజలులు చేర్చిరి. శివుఁడంత మరుత్తుల యనుఁగుకూఁతును సుకీర్తి యనుకన్యను దెప్పించి నందికొసఁగించి యుద్వాహంబొనర్పించె. సకలసురలును మునులును సంతసించి యాశీర్వ దించిరి. మఱియు నయ్యవసరంబున జగదీశ్వరుండు చందురుని వెలుఁగుల నలరు శ్వేతచ్ఛత్రంబొకఁడును. చామరద్వయంబును వానినిబట్టెడునట్టిదేవ కన్యలను కాంచనసింహాసనంబును నవరత్నస్థగితంబులగుచామికరకిరీ టాదిభూషణంబులను పార్వతీదేవికంతంబునుండి తీసియిచ్చినయాణిము త్యాలదండయును బంగరువిరులసరంబును ఒకభద్రగజంబును ఒకయనడ్వా హంబును సింహధ్వజంబుగలపసిండిరథంబును నందికొసఁగె. నందియును దత్సతి సుకీర్తియును బాలేందుధరున కార్యకు సరస్వతీవిరించులకు రమా

విష్ణులకును పదంబులఁబడి వందనములొనర్చిరి. అత్తఁటి శివుఁడు ప్రేమతో శైలాది కిట్టులనియె. కుమారా! ఈతన్ని సుకీర్తియు సతంబు నీచిత్తంబును రంజింపఁజేయు. నీవును నీదు వెలందియుఁ బావనుఁడగు శిలాదమునియుఁ దజ్జనకుండును సుఖంబుగ నావాసంబున నుండుఁడు. మీకు సర్వశ్రేయంబులు చేకురఁజేయుదు.

క॥ నాకిష్టుఁడవై మంతిరి, వై కడిదిబలంబు వెలయ ♦ ననుచరుఁడవునై లోకములకెల్ల జేతవు, నై కడుపూజ్యుండ వగుచు ♦ నలరుము వత్సా!

గీ॥ నీదుతండ్రియుఁ దాతయు ♦ నాదుగణము లందుఁ బాముఖ్యముఁ జెంది ♦ యుందురికను నే నెచట నుందు నీవందు ♦ నిలువు మెందు నీవు వసియింపనేనందు ♦ నిలిచియుందు.

ఆంధ్రశివపురాణము.

అనినంత పరమేశ్వరియు వరములొసఁగ నెంచి నందికేశుని జూచి పుత్తా! నేనును వరములిచ్చెద. నీదుమానసికవాంఛలఁదెల్పుమనగ నంది తల్లీ! నీపదద్యయమందుఁ బాయనిభక్తి నిమ్మనియెను. అఖిలాండేశ్వరి “తథాస్త”ని యొసఁగి భక్తితోఁగూడ నాతనికి దత్తతికిని దివ్యభోగ భాగ్యంబులను పుత్తాపూత్తాభివృద్ధియు ననుగ్రహించె. శివుఁడంత నంది కేశుని బెండ్లముతో తండ్రితాతలతో దచ్చిష్టులతో నిజసన్నిధానంబును జేర్చికొని సుఖంబుగనుంచె. హరివిరించనాదిసర్వగీర్వాణులు మున్నగువారు సంతసించి శివానుగ్రహంబును బ్రశంసింపుచు నిజధామంబుల కేగిరి. ఇది నందికేశదివ్యచరిత్రము శ్రోతలకుఁ బాఠకులకు సర్వాఘహరంబులనుఖకరము.

2. అగస్త్యమహాముని - లోపాముద్రాదేవి

శ్లో॥ లోకేతి వేలమతి వేలమ హామ హోభిః

నిర్మాసికౌముదముదంచ సముత్సముద్రం

విద్రావి తాఖిలతమాస్సుతమాంహిమాంశో

పీయాషపూరపరిపూరిత తన్నమస్తే. స్కాందకాశీఖండము.

తా॥ లోకమందు గొప్పకాంతులచే గలువలకు సంతసంబును సముద్రము నావందముగలదానిగానుజేయుచున్నావు. పోఁగొట్టబడినసమస్తాం

ధకారములుగలట్టియు మంచువంటిచల్ల నికిరణములుగలట్టియు నో
యమృతపరిపూర్ణుడా ! నీకునమస్కారము.

ఆదియుగంబందు మిత్రావరణపుత్తుగ్గిండు కుంభసంభవుం డగస్త్యుం
డనునొకమునివర్జ్యుండుకలఁడు. అతఁడు పుట్టుకనుండి శివధ్యానపరుండై
శివలింగపూజనొనర్చుచు శివభక్తులతోఁజెలిమిసేయుచు బ్రహ్మచారియై
పెద్దకాలంబు ననంబందు ఘోరతపంబుసేయుచుండె.

ఆ యనఘుని పితృదేవతలు వంశాంకురోత్పత్తి నపేక్షించి
యొకనాఁ డతం డున్నవనప్రదేశమం దొకవృక్షం బందలిశుష్కజీర్ణ శాఖ
నూతనగొని యధోముఖులై వ్రేలుచుండుఁడు నమ్ముని సూచి ఏల యిట్లు
పడుచుంటి రనియడిగిన వారలిట్లునిరి. అయ్యా! మేము నీదుపితృదేవులము
నీవు వివాహంబును మాని సంతతినొందక యిట్లు బ్రహ్మచర్యంబునఁదపిం
పుటఁజేసి మా కూర్మలోకగమనంబున కవలంబములేదు. ఇపుడేని
మాయున్నతిఁ గోరి నీ వొకకులకన్యను బెండ్లాడి సంతానంబునుబడసిన
మేమెల్ల ర మూర్ధ్వలోకంబుఁజేరుదుమనిరి. అగస్త్యుండు దనకతంబుగ
నవ్వారికధఃపాతముగాకుండుటకై అట్లే పెండ్లాడి సంతతిఁ బడసెదను
తామిఁకస్వస్థు లగుఁడని నొడివి తత్కాలంబందు సంతానమును గాంక్షిం
చియున్నవిదర్భరాజునొద్దకుఁబోయి తనతపశ్శక్తి చే నామహారాజున కొక
కొమరితను బుట్టించె. ఆమె లోపాముద్రయనుపేరితో సరసీవనంబునఁ
బద్మలతవలె నీతియందు లక్ష్మీవలె ఆనక్తు సందువిద్యవలెఁ బెరిగి యావన
వతియై రూపవతియై సుగుణవతియై వయస్సునఁ జక్కందనమున ఉత్తమ
గుణంబులఁ జదువునఁ దెలివితేటలఁ దనకుఁ తోడువచ్చుపెక్కండుగ్రీకన్య
లతో సేవింపఁబడుచున్నంత రాజపుత్రు లనేకు లామెరూపలావణ్యముల
నారసి మన్మథబాధలఁబొగలుచుండియు గూడ నగస్త్యమునిభయంబున
సంపఁగిపూగుత్తినిజేరఁబోవని పుష్పంధయంబులట్లు దొలంగిమిన్నకుండిరి.
విదర్భాధీశుండును దనపుత్రికిఁబెండ్లి సేయుటకు వరునకై దేశదేశంబు
లరయుచుండె. అంతలోనొకనాఁ డగస్త్యుండు విదర్భరాజసభకేతెంచి
పూజితుండై లోపాముద్రను దనకిచ్చి పెండ్లి సేయుమనిరాజునకుఁజెప్పె.
అప్పు డప్పుడమితేఁడు దెప్పరంబగుదుఃఖంబునొంది జాదిలతికను బోలినట్టి
సుకుమారి తనకుమారిని జటావల్కలధారియును బర్ణాశియును నాటవికుం

డునునగునగస్త్వనకు ధారవోసిన నాతం డామెనుగూడనట్లేయునుచున నియు అట్లు కూతునీయకున్నదమనందఱను భస్మీకృతులనొనర్పఁగలఁడని యును దానును బెండ్లమును మిక్కిలివగచుచున్నంత నంతఃపురంబందు నున్నలోపాముద్రయదియెఱింగి సత్వరంబుగఁ దలిదండ్రులఁదారసించి అగస్త్యమునియే తనకుఁదగిన పెనిమిటియనియు అమ్మహాత్మునిదక్క తానన్యులఁబెండ్లాడననియు వేగిరం బమ్మునిచంద్రునినకుఁదన్నొసంగి వివాహంబుసల్పుఁడనియు స్పష్టంబుగ వక్కాణింప వారపు డడలుమాని వివాహప్రయత్నంబొనరించి శుభలగ్నంబు దక్కోమలాంగిని మానివర్చున కిచ్చి విధ్యుక్తంబుగవివాహంబుసలిపిరి. అనంతర మా తాపసచూడామణి యా రమణీమణియందుఁగల దుకూలాంబరమణిమయసువర్ణ భూషణంబుల నెల్లఁ దోచివైచి నారచీరెలుజడలుదాల్చుఁజేసి తోడ్కొనిపోయి గంగా ద్వారంబున శివనిష్ఠుండై ద్రికాలంబులందు నియతశివలింగార్చనంబొనర్చుచు శివపంచాక్షరీమంత్రజపంబుతో నిత్యంబు శివలింగార్చనంబొనరింపుచు ఘోరతపంబొనరించుచుండె. మహారాజపుత్రీయగు లోపాము ద్రయుఁ బరిశుద్ధాంతరంగంబున భర్తకు సహచారిణియై యామోదంబుతోడ సంతతము పరిచర్యలొనర్చుచుండె.

అంతనొక్కనాఁడు నూత్నయావనవిరాజితయును మందహాససుం దరముఖారవిందయును ఋతుస్నాతయు నగులోపాముద్రనుజూచి యగస్త్వండు మన్మథశరార్తుండై కీడాసక్తుండగుట నెఱింగి యక్కాంతాల లామంబు భర్తకు మ్రొక్కి యిట్లనియె దేవా ! నాయొడలికి నామనంబునకు నాప్రాణంబుల కొడయడవునీవు. దారాపరిగ్రహంబు ధర్మప్రజా సంపత్యర్థమౌట ధర్మంబు ననుష్ఠింపుచుంటివి. ప్రజోత్పాదనంబునకై యిపుడుగడంగుచుంటివి. ఇందు నీకడ్డియేమియుండును ? ఐనను ఈనీదాసి కభిమతంబుగఁ గీడింపుము. ఏను రాజకులంబున జన్మించుటఁజేసియుఁ బెండ్లాడువఱకు రాజోచితవస్త్రమాల్యానులేపనభూషణంబుల నొందియుండుటఁజేసియు నామనం బవ్వనిగొండొకఁగోరుచుండును. కావున నిట్టి సంతోషసమయంబున నాకుఁబ్రయంబుగ సముచితవస్త్రానులేపనసుగంధ మాల్యాభరణంబుల నన్నలజ్జరించి నీవును నట్లే యలంకృతుండవై ఈఋతువాసరంబులందు భోగసౌఖ్యంబులొంది సంతానంబుఁబడయు

మని వేడుకొనయె. తాపసేంద్రుండు పత్నిజూచి నీకోరినయట్లునల్పుటకు నాయొద్దఁదపోధనంబుదక్క నితరంబు లేకయుండుటయు స్వల్పంబునకై తపోధనంబును వ్రయంబొనర్చుట యుచితంబుగాకుండుటయు నెఱింగించి యైనను నీయభిమతంబునకై ప్రయత్నింతు నని ధనార్ధియై వసుమిత్రుండనురాజుపాలికిఁబోయి యతనిచే బూజితుండై రాజేంద్రా! నీయాదాయవ్యయంబులకు మించినధనంబున్న నాకిచ్చునదియని యధింపఁగా నతం డట్లులేకుండుటను దెలుప నతఁడును దానును బృహదశ్వుండనురాజు నొద్దకేగి యతనిని పూర్వంబట్లడిగె. అతండును ధనంబులేకుండుటను దెలిపిన మునివరుం డాభూపాలయుగ్మంబును దోడ్కొని పౌదశ్వుండను వేటొకమహారాజుచేంగటకుఁజని యన్నరవరునిగూడఁదొల్లింటివిధంబుగ నడిగె. అతండు దనయొద్ద ద్రవ్యంబులేమిఁ దెలిపి యచ్చోటి కనతిదూరంబున మణిమతీపురంబనునొండుపురంబుగలదనియు దాని నిల్వలుండను రక్కసుండు తోడబుట్టగువాతాపియనువానితోఁగూడ నేలుచుండుననియును వానియొద్ద బరెగార మపారంబుగనున్నదనియు నచ్చటికిఁబోయిన నద్ది సమృద్ధంబుగ లభించుననియునుజెప్పి యారాజసత్తములతో నమ్మునీంద్రు నిల్వలాంతికమునకుఁగొనిపోయె. ఇల్వలుండు వారలనెదుర్కొని పూజించి యెప్పటియట్లు వాతాపిని బక్ష్వముగావించి యగస్త్యునకు భోజనముసమర్పింపఁగా నద్దానినెఱింగి రాజర్షు లగస్త్యునికి మ్రొక్కి (యవ వారి త ము గా) వానియింటఁగుడువవలదనియు వాతాపియ నెఁడువీని తమ్ముఁడు బ్రాహ్మణులకుభోజ్యమై భోజనానంతరమం దవ్వారలయుదరంబులఁజేల్చుకొని చంపి మరలవచ్చుననియు అందులకై దనుజుండూరక ధనం బిచ్చివ గొనిపోవుదమనియు అట్లేయకున్న వేటొకచోటికిఁబోవుదమనియుఁజెప్పిరి. అపుడగస్త్యమునీంద్రుండు మందహాసముచేసి నిర్భయముగ ఆగళాంతము తృప్తిగభుజించినంత నిల్వలుం డనుజుని బిలుచుటఁజూచి కడుపుఁదడివికొని గాఢంబుగఁద్రేపె. వాతాపి మహాపాశుపతుండుగునగస్త్యమునియుదరంబున జీర్ణంబయ్యె. అంత నిల్వలుండు మునీంద్రుని సామర్థ్యంబున కడలి దుఃఖితుఁడయ్యును గప్పిపుచ్చి సంతృప్తునియట్లు నమస్కరించి మునివశ్యునియూగమనకారణంబడుగ సంయమివర్యుం డిట్లనియె. ఈరాజవర్యులతో నేను ధనార్ధినై నీయొద్ద నద్ది

యుండుటెఱింగి వచ్చితి ననుఁడు సతఁడు దమకెంతధనంబువలయునోయంత
 నొసంగుదుననియె. అగస్త్యముని యీభూపతులకు మువ్వలకుఁ బ్రత్యే
 కము పదివేలుపాడియావులు పదివేలగద్దయలపసిండియు నొసంగుము.
 అయ్యవి ద్విగుణంబుగనాకొసఁగి యొకపసిండిరథంబుఁగూడ నొసంగు
 మనియె. ఇల్లులుండు తథాస్తని దివ్యాశ్వయుతంబగుబంగారంపుటరదం
 బును వారభిలషించినట్లుగాఁబాడియావులను బసిండియు సమర్పించె.
 మునీంద్రుండు రాజచంద్రులతో నాదివ్యరథంబు నెక్కి బంగరునుగోగణం
 బులనుగొని సత్వరంబుగ స్వాశ్రమంబుఁజేరె. భూపతులు మువ్వరు మునీం
 ద్రునిసెలవొంది పైడిని బాడియావులఁగొని స్వకీయరాజధానులకేగిరి.
 మునీంద్రుం డిట్లు లోపాముద్రాదేవికిఁ బ్రయంబాపాదించి సంతానం
 బును గుఱించి దేవీ! వేయిగురుకొమరుల నభిలషించెదవా? లేక వేయి
 గురుకొడుకులట్టిగుణాధికు నొక్కపుత్తుని గోరెదవా? యనియడిగె. ఆ
 గుణవతీలలామ దేవా! శ్లో॥ ఏకోపి గుణవాః పుత్త్రః నిర్గుణైశ్చ శతై
 శ్చక్రిం॥ (గుణవంతుఁడగు పుత్రుండొకఁడుచాలు నిర్గుణులైన కొడుకులు
 పలువురేల) మహావీర్యగుణవంతుఁడైన నొక్కపుత్తుని నొసంగుము. గుణ
 హీనులు పెక్కండు సుతు లేటికనియె. అగస్త్యుండును సంతృప్తుండై
 యామెతో భోగసౌఖ్యంబులొంది యుత్తమపుత్తుని గనెద వని యనుశా
 సించి తపోవనంబునకేగె. లోపాముద్రాదేవియు నేడేండ్లుగర్భంబుధరించి
 యనంతరము దృశ్యుండనుసుపుత్రుని గనియె. అతండు సూర్యునివలెఁ
 దేజోనిధియై పుట్టుకతోడనే సరహస్యంబులగువేదంబులఁ బఠింపుచు నఖిల
 దిశలకు వెలుంగుచేసె. పదఁపడి యమ్మునివర్యునకుఁ దేజస్వియనుపుత్తుం
 డుద్భవించి తపంబునకై యపారంబగునిర్భభారంబువహించుటఁజేసి
 యిద్మభారుండనియాహ్వాయఁబుఁబడసె. ఇట్లగస్త్యమునీంద్రుండు పుత్త్రు
 పాత్త్రవంతుడై పితృదేవులను బుణ్యలోకగతుల నొనర్చి పితౄణంబుఁ
 దీర్చె. తపంబున శివపూజనంబున దేవఋణంబును సర్వవేదాధ్యయనం
 బున ఋషిఋణంబును దీర్చికొనియె. ఇదిగదా ప్రశంసనీయము. ఇదిగదా
 పవిత్రచారిత్రసాగంధ్యము. కళత్రపరిగ్రహము తనకిష్టములేకున్నను శివులిం
 గార్చనంబును తపంబునిష్ఠంబైనను బితృదేవతల కుత్తమలోకప్రాప్తికై
 నపట్టుదలనంత మట్టుపఱచి సంసారంబునొంది వారియభీష్టంబునెర

వేర్చె. శివపూజావ్రతంబు దపోవ్రతంబుగూడఁజెడకుండఁ గాపాడుకొ
నుచు బదఁపడి నద్దాని నసాధారణంబుగనిర్వహించికొనియె. సమర్థులగు
వారి తెఱఁగిట్లేకదా. అనేకులగుమునులను బ్రాహ్మణులను బాటసారులను
మోసగించి వారలప్రాణధనంబుల నపహరించి భక్షించిన వాతాపిదైత్యుని
జఠరాగ్ని కాహుతిచేసి లోకరక్షణంబొనరించె. ఇంకనువినుం డొకప్పుడు
నివాతకవచకాలకేయాదులను పెక్కురు రక్కసు లుక్కుమిగిలి నిశీధం
బందు నిదురించుచుండు మునిసముదయంబును గోకులంబును బట్టికొనిభక్షిం
చుచుఁబల్లెలందు బట్టణంబులం దట్లే మనుష్యులను హింసించి వారలధనం
బులనెల్లఁగొల్ల గొట్టి పవలంతయు సముద్రగర్భంబందుఁబ్రవేశించి యందే
వాసంబుచేసికొని జనంబులనెల్ల గారింపుచుండుటనుగాంచి మహేంద్రుం
డఖిలలోకకంటకులై యున్నయవ్వారిదౌష్ట్యం బజ్జగర్భునకెఱింగించి తచ్చ
మనోపాయంబడిగిన నవ్విధాత యిట్లనియె. వాసవా! భూవలయంబునం
దగస్త్వం డనుమునివర్యుండు గలం డాతఁడు శివభక్తాగ్రగణ్యుం డాతని
సతి లోపాముద్రయను భద్రచరిత్ర పతివ్రతాశిరోమణి. నీవు నిలింపులతో
నాదంపతులసన్నిధానమునకేగి యిప్పలలాశులవలన నగుముప్పను వారల
కెఱింగించి రక్షింపుఁ డని సాయ మపేక్షించిన నవ్వారు మీ యార్తిని
దీర్తురని నుడివె. అంత నన్నముచిహంత దేవసంతతులతో నత్యంతవేగం
బునఁ బ్రశాంతంబగు నాకలశసంభవుని యాశ్రమప్రాంతంబుఁ జేరి
సమయం బారసి తత్సన్నిధి నొంది కుందుచు నమస్కరించి తమయాందో
ళనంబు నెఱింగించి పోవు మనిప్రార్థించె. అపు డగస్త్వండు నన్నేమి
చేయు మనియడిగెద రనిన మహత్మా! జగత్కంటకు లగునారక్కసులఁ
బొలియించుటకు జలధి యడ్డంబై యున్నది. దీని పొలకువయడంపు మన్న
నా క్షణంబం దా తాపసేంద్రుండు గడలినంత నొకయఱచేతఁ బడసి
యాపోశనంబుగఁగ్రోతె. “దుష్టరంకిమహత్మనాం” మహాత్ముల కశక్యం
బై నది వేదు. దనుజులెల్ల బయలుపడుట చూచి మహేంద్రుండు దివ్య
సేనలతో సమరంబున కేగి నక్తంచరుల నెల్ల నాశనం బొనరించె. హత
శేషులగు కొందఱసురులు పాటి పాతాళంబుఁజేరి యందు డాగిరి. ఆపై ని
సముద్రము లేని కొఱఁతకు దేవతలు భయంపడి నురల నగస్త్వని జేరఁ
బోయి సముద్రంబు నెప్పటియ ట్లనుగ్రహింపుమనుటయు నమ్మహర్షి

వారలతో సాముద్రోదకంబు నా యుదరంబందు హుతం బయ్యె. అద్దానీ
 మీ రిప్పు డొందలేరు. వేఱునీరంబుల సంపాదించుకొనుఁ డనియె. అంత
 వారలు తిరుగ బ్రహ్మదేవుని జేరి జరిగినయవ్విధం బంతయుఁ దెలిపి నీళ్లు
 నర్ధింపుఁడు. సర్వలోకపితామహుండగు పితామహుం డపుడు వారలకు
 బ్రస్తుతం బట్లు సమకూరదనియుఁ గొండొకకాలంబున భగీరథుం డను
 భూనాథుం డొకండు భూమి కాకాశగంగనుదెచ్చి తన్నీరంబుల నాపల్లం
 బుల నింపిన సముద్రము మరల నమరు నని వారి నంపె. అంతఁ గొన్ని
 నాళ్ళ కట్లు విధ్యుక్తప్రకారంబు సంద్రంబు యధాపూర్వంబుగ సిద్ధం
 బయ్యె. అగస్త్యుని యప్రతిమప్రతాపంబు సర్వతోముఖవ్యాప్తి యయ్యె.
 ఇక నొకప్పుడు తొల్లి దేవేంద్రుండు వృత్తాసురబ్రహ్మహత్యన్ జేసి
 నిస్తేజుండై యసురమర్దనంబునకును దేవమునిజనరక్షణంబునకును స్వర్గ
 పరిపాలనంబునకునుఁ జాలక యున్నఁజూచి నిలింపు లెల్ల భీతులై
 యక్తాలంబున మర్త్యలోకం బేలుచున్న నహుషమహారాజనువాని సమ
 ర్థునిగ నారసి యవ్వాని యొద్దకుఁబోయి స్వర్గపాలనంబునకై యర్థించిరి.
 అతండును ముప్పదిమూడుకోట్ల దేవతలును దమతమయొక్కొక తేజంబుఁ
 దన కిచ్చు నెడల నట్లే స్వర్గపీఠంబు నధిరోహించి త్రిలోకంబులేలెద నని
 చెప్పెను. వా రందఱామోదించి యతఁడు కోరివట్లుగాఁ దమతమ తేజంబు
 లొసఁగిరి. స్వయముగఁ దేజస్వియగు నహుషచక్రవర్తి దివ్యతేజఃపుంజ
 రంజితుండై సహస్రసూర్యసంకాశుం డగుచు సత్వరంబు స్వర్గంబుఁ జేరి
 యమరేంద్రసింహాసనంబం దభిషిక్తుండై జయధ్వానంబు లెసంగముల్లో
 కంబులఁ బాలించుచుండె. ఇందుండిను దౌదప్పుల నహుషునిఁ గాంచి
 యడలి విస్మితుండై యాక్షణంబున సూక్ష్మరూపంబు నొంది స్వర్గంబుఁ
 బాసి యెందేనిజనియె. ఆ యింద్రునకై తదర్థాంగి యగు శచీదేవి యొక్క
 తెయే పొక్కుటదక్క తక్కిననిలింపుల కేమియక్కరలేక తలంపలైరి.
 కలిమిని బలిమినిఁ దొలంగినవాని నెవ్వరు కనికరించి తలంతురు ? అటు
 మీఁద నహుషచక్రవర్తి నిర్వక్రవిక్రమంబుతో జాగరూకుడై యఖిల
 లోకంబులు సుఖంబుగ నేలుచుండ ముప్పదిమూడుకోట్ల దేవతలును
 మహేంద్రుని ట్లా మానవసార్వభౌముని భక్తిమై గొల్పుచుండిరి.
 ఇట్లతండు తుంబురునారదాదులవీణాగానంబులకును హాహాహూహూలు

మున్నగుగంధర్వుల సంగీతకౌశలభంగులకును రంభోర్వశ్యాద్యప్సరస్సుల
దరీనాట్యవిద్యోదంబులకును నానందించుచు మహాభోగంబులొందుచు
ముదము మీఱియుండె. అంతఁ గొంతకాలంబు గడచినమీఁద నొక్క
నాఁడింద్రాణి యెట్లొ నహుషునిదృక్పథంబందుఁ బడియె. జగన్మోహ
నాంగి యగు నాయమర రాజార్థాంగిని గనుగొనినంతనే యతండు మోహ
పరవశుండై పశుభావంబు నొంది యా సుందరీమణితో భోగంబు లొందఁ
గోరి యామె నింద్రదేవిని గా నెఱింగి బృందారకులఁ బిల్చి యిట్లనియె.
నేను నాకంబున కొడయఁడనై త్రిలోకంబుల నేలుచు మహేంద్రసింహా
సనంబు నెక్కి యుండ దిక్పాలకులును దక్కిన దేవతలందఱును మునులును
ఋషులును కిన్నరకింపురుషచారణవిద్యాధరయక్షరక్షోపీరులును గంధ
ర్వాప్సరోజనంబులును గ్రమం బెఱింగి నన్ను మహేంద్రు నట్లు వేఱు
వేఱుగ సేవించుచుండుట మీరు చూచుచుంటిరి గదా! ఈ స్వర్గం బీసు
ధర్మ యిందలి నందనవనం బిచ్చటి కల్పవృక్షంబు లై రావతంబు మాతలి
యివియవి యననేల యింద్రునిసర్వస్వమున కేను నాధుండనై యుండ
నీ పౌలోమి యొకర్తుక యిన్నినాశ్శృనుండి నాయండఁ జేరి నాకు గై వ
సంబు కాకయున్నదేల? మీ రెట్లూరకుంటిరి? గతంబునకు త్సమించితిని.
మీ రిపుడేని చని యాపెకు హితంబుఁగఱపి నా యదంతం బంత నెఱిం
గించి వేవేగ నారమణీమణిని దోడ్కొని నా యంతఃపురంబుఁ జేర్చుఁడు.
అట్లుసేయరేని మీరు పశ్చాత్తప్తులగుదు రని శాసించె. కామాంధునకుఁ
గన్నుమిన్నగుపడునా? విబుధులు వానిదుర్మతికి మదిలో నేవం బొంది
పరాంగనాసంగమేచ్ఛ యధఃపాతహేతు వనియు నందును పతివ్రతా
వంచనం బగ్నిజ్వాలానుసరణం బనియుఁ బౌలోమి పతివ్రతాశిరోమణి
యనియు నా పవిత్రమూర్తియందలి వ్యామోహంబుఁ బాపిగొని యచ్ఛ
రలతో నిష్టంబుఁదీర్చుకొనుమనియుఁ జెప్పిరి. మత్తుండును దుర్గినీతుండు
నగువానికి న్యాయవచనంబు లెట్లు రుచించును? దివ్యులహితోక్తులకతఁ
డెంతయేనిఁ గినిసి తొల్లి యింద్రుం డహల్యను జెందినపుడు మీ రీధర్మ
శాస్త్రంబుల నేమిచేసితి రని కసరి తనశాసనం బతిక్రమింపక మాఱు
మాటాడక యింద్రాణిని దెచ్చి యప్పగింపుఁడనియుఁ గాకున్న తమయం
దఱ భరితంబుపట్టెదననియునుజెప్పెను. ఆలోఁ బరిచారకలచే వాసవదేవి

యాయుదంతం బంతయు విని ఖన్నయై విన్నయై సత్వరంబుగ దేవగురుని గృహంబున కేగి గురుచరణంబులఁ బడి యా వృత్తాంతం బంతయు నెఱింగించి తనదుపాతివ్రత్యధర్మంబు రక్షించుట కభయం బడిగె. బృహస్పతియు నామె కభయంబొసంగి తనయింటనుండుమనియె. వేల్పు తెల్లరు నహుషున కదరి పాపకృత్యం బని యెఱింగియుఁ దా మట్లు శచీదేవిని తెచ్చి యీకున్న నతండు దేవతలనందఱఁ బీడించుననియును స్వర్గంబును ధ్వంసంబునొనర్చుననియును దలంచి స్వర్గరక్షణకై యెఱ్ఱేని యాయమ నొడంబఱచి నహుషున కిచ్చుటయే యుచితం బనుకొని బృహస్పత్యాశ్రమంబుననున్న నామెను గొనివచ్చుటకై యచ్చటికిఁజని యామెకట్టెదుట సర్వంబు గురునకు దెలిపి లోకరక్షణకై యింద్రదేవిని నహుషునొద్దకు బంపు మని యడుగఁగా వాచస్పతి రోసి మందహాసంబుఁజేసి యిట్లనియె. క. నహుషుండు పనుచువాఁ డటె!

విహితానుష్ఠానపరులు వీ రటె! పో! లో

కహితం బటె యిది! మనకున్

మహానీయము గాక యెట్లు మానఁగ వచ్చున్. తిక్తయజ్వభారతము.

అని యుల్లసంబాడి పాతివ్రత్యధర్మరక్షణకై తన్ను శరణంబు గోరివచ్చిన శచిని శుచిని దా నట్లు దిక్కు లేనిదానినట్లుజేసి నహుషునొద్ద కంపననియు నద్ది యకార్యం బనియు నిహపరదూరం బనియు రూఢిగఁ జెప్పె. అందుపై బృందారకు లిఁక నెట్లు సేయుదము కర్తవ్య మెద్ది యనిన దేవమంత్రి కొండొకచింతించి పోలోమి నహుషుపాలికి జని యుచితవచనంబులాడి యతనిఁగలియుటకుఁ గొంతకాలంబు గడువడిగి కొని వచ్చిన నాలో నింద్రుని వెదకి తెచ్చదమని చెప్పటయు వా రందఱానందించి గీష్పతి నభినందించిరి. అనంతర మింద్రాణి పరిచారికలతో నహుషునొద్దకుఁ బోయి తనకుఁగొంతకాలంబు గడువునీయవలయుననియు నీలో నింద్రుండున్నదియు లేనిదియుఁ దెలిసికొని యుల్లంబుత్తలంబునొందకయుండ సిమి తంబుచేసికొని తనశుద్ధాంతమునకు వచ్చెదననియు నందులకై తన్ను వేగి రింపవలదనియును నడగిన నాతండు సంతసించి యట్లీయకొనియె. ఇంద్రదేవియు తిరుగ గురునియిరవుఁజేరి యట్లు గురున కెఱింగించె. అంత విబుధులందఱును గురుఁడును జగన్నాథుండగు మహావిష్ణుదేవుని ధ్యానంబు

చేసి తత్సన్నిధిఁబడసి యింద్రునకు బ్రహ్మహత్యచే నొదవిన తేజోహైన్యంబును స్వర్గపాలనంబునకై నహుషపట్టాభిషేకంబును బ్రస్తుతంబు వాని దౌష్ట్యంబును దెలిపి పొలోమిపాతివ్రత్యరక్షణావశ్యకతను గూర్చి యధిఁచిరి. భగవంతుఁ డపు డశ్వమేధంబు నొనర్పఁజేసిన నింద్రునకు బ్రహ్మహత్య పాయ ననియుఁ బదఁబడి సర్వము నిర్వాహంబగుననియు జెప్పి యంతర్ధానంబుచెందె. సురలెల్ల రాతరవాయి నే యింద్రునివెదకి కలిసికొని శచిని గొనివచ్చి దేవాచార్యునియార్తిజ్యోబున హయమేధంబొనర్పఁజేసిరి. దాన నింద్రుండు బ్రహ్మహత్యాదోషంబు బాసెఁ గాని నహుషునోర్పుటకుఁజాలఁడయ్యె. శచియును దానొనర్చికొనిన శపథకాలంబు సమాప్తంబగుచున్నదనియు దుర్విచారుండగు నహుషుండు దన్ను దొందరించి భంగపఱచుననియును నడలుకొన నింద్రుం డామెతో నహుషునకు మునివర్గవాహనుఁడవై లోకంబుల సంచరించుచుండుమనియు నాపైఁ గొలఁదికాలములోఁ దన్ను వరించి తన యంతఃపురంబుఁజేరుదుననియుఁజెప్పమనియు నట్టైన వానికిఁదేజోభంగం బగుననియును నప్పుడు వానిఁగడ తేర్పుట సులభంబనియును జెప్పి శచీదేవినంపె. దివ్యులెల్ల రమరావతికేగిరి. శచియు గురుమందిరంబందుండియే చెలిమికత్తెతోడ మునులుమోయునట్లందలంబు నెక్కితిరుగుమనియు నచిరకాలంబునఁదాను వరించివచ్చి తన రాణివాసంబుఁజేరెద ననియును నహుషునకు జెప్పియంపె. అతఁడట్లువిని మురిసి తత్కాలంబందే సప్తఋషులను మఱియు నితరదివ్యఋషులను బిలిచి యందలంబుమోయునట్లు విధించి యద్దాని నెక్కి లోకంబులెల్ల దిరుగుచుండె. దానఁజేసి దేవతలొసఁగిన తేజంబులే గాక యాత్మతేజంబులుగూడ నంతరించె. అంత నొకనాఁడందలంబుమోసి యలసి వేసరి యున్నమునివర్యు లమ్మనుజపతిని జూచి వేదంబులు నీకుఁ బ్రమాణంబు లేనా? యనియడిగి రాతండు ప్రమాణంబులుగావని యటచె. అదిగని పౌరలలో నగస్త్యుండు సత్యంబులును సర్వులకుఁ బ్రవృత్తినివృత్తిసాధకంబులగు నాహ్మాయంబులు ప్రమాణంబులుగావా? యనియడుగఁగా నమ్మోరకుండు “వినాశకాలే విపరీతబుద్ధిః” యన్నట్లహంకరించి స్వపదంబునఁ గుంభసంభవునిశిరంబుపైఁ దన్నె. అంత నమ్మునీంద్రుండు హంకరించి దురాత్మా! మహర్షుల నందఱఁబట్టి యందలంబుమోయఁబెట్టి నిఖిల

జనసేవ్యంబులగు నామ్నాయంబు లప్రమాణంబులని తెగడి యకారణంబుగ నన్ని ట్లవమానంబుచేసినదురితంబు నిపుడే యనుభవింపుము. ఈక్షణంబుననే కొండచిలువవై పుడమిఁగూలుమని శాపంబొసంగి పెంటనే యనుగ్రహంబున నీవు కొంతకాలంబు న్యాయంబుగఁ ద్రిలోకంబులేలిన కతంబున నిఁకఁబెక్కిండ్లకు మీవంశంబున ధర్మరాజనా నజాతశత్రుండు పొడమి నీచేయుప్రశ్నంబుల కుత్తరంబు లొసంగు. అపు డీ వాతనువుఁ బాసి పుణ్యలోకంబుఁ జెందుదువు పొమ్మనియెను. తద్క్షణంబున నతండ్లు కొండపామై భువింపబడి యరణ్యంబుఁజేరె. తోడనే యగస్త్యుండిందునిజేరి సర్వం బెఱింగింప నాతండు మహాత్మా! నీవు శైవమునివి గావు శివుఁడవే! ఇట్టి ప్రత్యక్షశివుఁడవగు నిన్నవమానించి నహుషుండు స్వర్గంబేలునే? ఇక నీదీనుని బాలింపుఁడనిన మహర్షి వర్షం డిందుని యడలుదీర్చి స్వర్గంబునకంపి శచియొక్కయు సర్వసుపర్వులయొక్కయు బెడదమాన్చి జగజ్జీయమానచరిత్రుం డయ్యె. ఇట్టితేజస్వికన్నను జగమందు ఘనుండెవ్వఁడు? సమర్థుండెవ్వఁడు? మఱియు వినుండు. మున్ను శివుండు మంచుగొండయందుఁ బార్వతీదేవిని బెండ్లాడునపుడు దక్షిణదిశ. యందలి సర్వజనంబులు పెండ్లి కాహూతులై వచ్చియుండుట నోషధిప్రస్థంబు దొక్కయెడనే సకలజనంబులు వసించియుండుటచేత దక్షిణంబున నొక్కండునులేక శూన్యంబగుడు నెక్కుడుభారంబుగల యుత్తర ప్రదేశంబు క్రిందై వ్రాలుచుండుటను జూచి సర్వజగద్విభుండగు మహేశ్వరుం డారసి కుంభసంభవమునినిబిలిచి మునివర్యా! ఉత్తరభూమి కృంగుచున్నది. నీవు వేగిరంబుగ దక్షిణప్రదేశము జేరి యందు వసింపు మపుడు సర్వము సమానమగును. నావివాహోత్సవము నీ కిందెట్లో యందు నట్లే కన్పట్టునట్లు లనుగ్రహించెద ననిన నమ్మహాత్ముం డట్లే చని యందు వసించె. భూతలం బంత సమం బయ్యె. అగస్త్యుం డం దించుకసేపు వసించి తాను నందఱలోనే యుండఁదలంచి తనదు కమండలంబు నందొకచోనుంచి తానును మరల హిమాద్రినిజేరి వివాహోత్సవమందు కూర్చుండె. అపుడును భూతలంబు సమానంబుగ నేయుండె. ద్రష్టలందఱదిచూచి యందఱొకయె త్తగస్త్యముని యొకయెత్తు. అగస్త్యముని యొకయె త్తగస్త్యముని కమండలు వొకయె త్తని యమ్మహాత్మునిశ్లాఘిం

చిరి. అంతః గొంతకాలంబుమీఁదఁ గుమారస్వామి జన్మించి శివుని యాస్థానంబుముందఱ నొక-చో పహరా చేయుచున్నపుడు చతుర్ముఖుండు శివదశ-నార్థమైవచ్చి వడివడిగఁ గత్కాయంతరంబులఁగడచి శివుని జేరఁబోవుచుండె. అపుడు కొమరుసామి దన్ను సరకు సేయక దాటుచున్న బ్రహ్మదేవున కడ్డపడి సెలవడుగకపోయెదవేమి? యనియడిగె. అతండు నేఁ బితామహుండ శివసముఖమున కేగుచున్నాననియె. అపుడు సుబ్రహ్మణ్యుఁడు మందహాసముచేసి పితామహుఁడవైనఁ బ్రాణవార్ధమును జెప్పమనియె. విరించియు నీశ్వరమాయామోహితుండై ప్రాణవార్ధంబు నెఱింగియుఁగూడ నపార్ధంబుఁజెప్పె. కుమారుఁ డాగ్రహించి పద్మజు నిబట్టికొని చెరసాలయందుంచి యతండ్రినర్చు సృష్టికార్యంబుఁ దానే యొనర్చుచుండె. అంత నాయుదంతంబంత మహాదేవుం డారసి కుమారు నిబిలిచి యేల ఇట్లానర్చితివనియడుగ బ్రహ్మదేవుఁడు ప్రణవంబున కన్యార్ధంబు జెప్పుటచే నట్లుశిక్షించితి నని పన్నుఖుండు నుడివె. పరమేశ్వరుఁ డక్కజంబొంది యాయర్ధమును నీ వెఱింగితివేనిఁ జెప్ప మనిన శక్తి ధరుండు శివకణ్ణాంతికమందు శ్రుతినిర్ణీతార్ధంబును నుడివె. అందుపై శంకరుండు మురిసి కొమరుని ముద్దుచేసి విధాతను విడిపించి సత్యలోకం బున కసిపె. తత్కాలంబునఁ దన్ను సేవింపవచ్చిన కలశసంభవుని జూపి యిమ్ముని పరమశైవశిరోమణి. ఉపదేశపాత్రుఁ డీయనఘున కీ మంత్రార్థం బుపదేశింపుమని తనయున కాదేశించె. పడాననుండు జనకాజ్ఞచే నాక్షణంబం దగస్త్వుని కమ్మహార్ధంబుపదేశించె. పడాననుండు జనకాజ్ఞచే నాక్షణంబం దగస్త్వుని కమ్మహార్ధం బుపదేశించె. అగస్త్యుం డానందభరితుండై గురుండగు మహాసేనునకు బరమగురుండగు మహేశ్వరున కార్యకు సాష్టాంగపడి మ్రొక్కి ధన్యోస్మి యని నిజాశ్రమంబునకేగె. ఆహా! భక్త శిరోమణులును బవిత్రాంతరంగులు నగువా రెందులకేగినను నందభ్యుదయలక్ష్మీ యెదురుగవచ్చి గారవించి వరించునుగదా!

ఇట్లనన్యసామాన్యుండగు నమ్మునిమాన్యుం డెల్లలోకంబులఁ జరించుచు నఖిలజనసేవింతుండై భక్తులగువారల ననుగ్రహించుచు శివ రాజధానియగు వారణాసినిఁ జేరి యందు గంగాతీరంబున బిల్వవనంబున నొక్క-చో శివలింగంబుఁ బ్రతిష్ఠించి యందే యాశ్రమంబేర్పఱచుకొని

లోపాముద్రాసహాయుండై శివుఁ బూజించుచు నచ్చటఁ గాపురంబుండె.
 అంతఁ గొంతకాలం బతిక్రమించినంత నవంధ్యవై భవంబగు వింధ్యాచలంబు
 మేరుశైలంబుతో మచ్చరించి సూర్యాది నవగ్రహంబులు మేరుగిరికిఁ బ్రద
 క్షీణంబు నెరపుటయం దీరసంబునొంది యొక్కనాఁ డర్కునిఁ గాంచి
 మేరువుకన్న నే మిన్నయగుటెఱుంగవా? నన్నేటికి ప్రదక్షిణంబు సేయ
 వని యడిగె. భానుండు కాంచనగిరికి నే వాంఛించి ప్రదక్షిణింపను. అద్ది
 విధివిహితంబు. విధివిధికి లోగి యట్లుచరించెద. ఒరు లెట్లుగోరిన నట్లు దాను
 సల్పుటకు వలనుగాదనియె. అంతవింధ్యాద్రి హుంకరించి చూచెదవులే విధి
 విధి నని తిరస్కరించి మనునాఁ డర్కోదయంబునకన్నమున్నే తనయు
 త్తుంగశిఖరాగ్రంబులఁ గమలజాండకటాహంబున సూర్యరథమార్గంబున
 కడ్డంబగునట్లు పెరిగి నిల్చియుండె. భాస్కరుండు నియతిప్రకారంబుగ
 శతాంగంబెక్కి వెలువడి తనయరుణకిరణచ్చటాజాలం బుదయగిరి గైరి
 కాదిధాతురుచులతో వియ్యంబుసయ్యాటలొంద సంధకారపరంపరాసన్ని
 వేశంబు లెందేని బిలాంత రాశంబులఁజెంద మిన్నంది సాగివచ్చుచుండుడు
 మధ్యేమార్గంబున నాకసంబు భేదించి నిల్చియున్న వింధ్యపర్వతంబు ప్రముఖ
 శిఖరశిలాఘట్టసంబున రథంబు దీప్రప్రహారంబునొందియుఁ బగుల కస్తం
 భించి వడిసెడి గమనంబుమాని నిల్చె. తక్కినగ్రహంబులును దారల
 తోడ నట్లే గతులుమాని జెండువడి నిల్చియుండె. ఇట్లు వింధ్యాద్రి కిఱుఁగె
 లకుల నవగ్రహంబులు జిక్కువడియె. ఒక్కచో సూర్యోదయము లేక
 చీకటితో నావరింపఁబడియుండె. మఱొకచోఁ బ్రదోషంబు లేక యెండచేఁ
 గమలుచుండె. ఇవిధంబుగఁ గొంతకాలం బరుగఁ బ్రత్యహస్సంధ్యాబలి
 హోమంబులును, జపతపస్సాధ్యాయంబులును, స్వాహాస్వధాకారపూర్వక
 దేవపితృయజ్ఞంబులును గుంటువడి నిల్చిపోయె. ఇట్లకాండప్రళయం
 బువృత్తిలుటఁజూచి నమచిసూదనప్రముఖులు పితామహునిజేరఁబోయి
 యమ్ముప్ప తెఱం గెఱింగించి యద్దాని భంగించు నుపాయంబడిగిరి. విరించి
 నుమేరుపై యీసునవింధ్యాద్రి యీజగద్దోళంబు భేదించుకొని యడ్డంబుగ
 నిల్చినదనియు నద్దాన నిట్టిచెట్ట చేకూరినదనియు నిద్దానిఁగాశియందుఁ
 గాపురంబున్న కలశజన్ముండు లోపాముద్రావల్ల భుండు పరిహారంబుసేయు
 ననియు నందులకై యమ్మునీండునిఁజేరి యర్ధించుఁడనియును జెప్పె.

అంత మహేంద్రుండు దివ్యమునివర్గంబుతో నాచార్యుండగువాచస్పతితోఁ
గూడవారణాశి కేగి యందు నభోవాహినీపుణ్యసలిలసంకలితంబులగు మణి
కర్ణికాపుణ్యతీర్థంబుల స్నానమాడి శ్రీవిశ్వేశ్వరాన్నపూజ్ఞాడుంఠిమాధవ
కాలరాజాదులను సేవించి యగస్త్యశ్రమంబువెదకి గంగాతీరంబున బిల్వ
వనంబందు స్వప్రతిష్ఠితశివలింగంబున కెదుటఁ బులిచర్మంబుపైఁ బద్మాస
నంబుతోఁ గూర్చుండియుండినట్టి,

క॥ రుద్రాక్షభూతిముద్రా, ముద్రితనిఖిలావయవుని ♦ ముక్తిపదశ్రీ

భద్రాసనస్థు లోపా, ముద్రాపరిపూర్ణ పార్శ్వ ♦ మునిపుంగవుని

క॥ పంచబ్రహ్మంబును శ్రీ, పంచాక్షరమును నఘోర ♦ పాశుపతంబు

గించిత్రస్ఫురదధరో, ప్తాంచలమున జపముసేయు ♦ నాదిమశైవు.

సీ॥ అంతర్విలోకనఃప్రవాప్తియద్వాసించి, బాహ్యంబునకుదృష్టి ♦ పాఞ్చవిడిచి

లీల రుద్రాక్షమా ♦ లికదక్షిణశ్రవ, శృష్కులీశఖయందు ♦ సంతరించి

పదిలంబుగా మున్ను ♦ బరిధవించినయట్టి, నలినాసనంబుబంధమువదల్చి

వేదాగమపురాణ ♦ విద్యోద్భవములైన, పురమర్దనస్తోత్రములుపఠించి

గీ॥ అష్టాదశ యోగస ♦ మాధియుడిగి

యధిక శాంతిఁ బ్రసన్నాత్ముఁ ♦ డైనవాని

ప్రణవపంచాక్షరీమంత్ర ♦ పరమసిద్ధుఁ

గుంభసంభవమునిని గ ♦ న్నొనిరిసురలు. (శ్రీనాథమహాకవికాశీఖండము)

అంత నద్దేవమును లమ్మహానీయునకెదురుగ సాష్టాంగపడియుండ
నమ్మునివర్యుండు వారల విలోకించి తారసించి విధివిహితాతిధ్యంబునల్పి
కుశలప్రశ్నంబుచేసి యాగమనకారణంబడిగె. దివ్యమునులందఱియంగీకా
రంబుతో గీష్పతి యిట్లనియె. వింధ్యపర్వతంబు గర్వంబున నాకసంబునా
క్రమించుటఁజేసి సూర్యాదినవగ్రహంబులు చిక్కువడి యొక్కయెడ సంచా
రంబుఁదక్కియుండుటయు దాన జగత్తోభంబు సంభవించుటయుఁ దత్పరి
హారంబునకై తామెల్లఁబద్మగర్భుని జేరి యర్థించుటయు నాయజుం డీక్షో
భంబును గుంభసంభవుండు దక్క నితరులు దీర్పలేరనియు నతండిపుడు
గాళియందు వసించియున్నవాఁడు గావున మీర లమ్మునిఁజేరి శరణంబర్ధిం
చిన నతఁడు మీయుపద్రవంబుఁ బాపునని యానతిచ్చుట నిందఱ మిందుల

కరుదెంచితి మిటమీదకార్యంబు యుష్మచ్ఛరణ్యం బనిన నగస్త్యం డున్ను
రని నిట్టూర్పువిడిచి పుణ్యరాశియగుకాశినిబాయుట యెక్కుడుక్లेशంబై
నను లోకక్షోభాపనోదంబునకై యనుమతించి యట్లే యత్నంబొనర్తు
మీరు విజయముచేయుడని వారలనంపె. అనంతర మాకాశిని బాయ
లేక పెద్దతడవుచింతించి యిట్టులనియె.

శ్లో॥ కాశీద్విజాశీర్భి రహోయదాప్తాకస్తాం ముముక్షు ర్యదివా ముముక్షుః
గ్రాసం కరస్థం సవిసృజ్య హృద్యం! స్వకూర్పరం లేడి విమూఢచేతాః

తా॥ బ్రాహ్మణులయాశీస్సులచేత లభింపఁబడిన గాశిని మోక్షేచ్ఛగలట్టి
యెవఁడు విడువఁదలఁచును? చేతనున్నట్టి హృద్యమగునన్నము విడిచి
పెట్టి యామూఢుఁడు తనమణికట్టును నాకుచున్నాడు.

శ్లో॥ విత్రస్తపాపాం త్రిదశైర్దురాపాం! గంగాసదాపాం భవపాశశాపాం
శివావిముక్తా మమృతైకశుక్తిం । ముక్తావిముక్తాం నపరిత్యజంతి.

తా॥ పాపములనుబోగొట్టినదియు దేవతలచేతఁగూడఁ జెందశక్యముగాని
దియు గంగాపవిత్రోదకములుగలదియు సంసారపాశములనువదలిం
చునదియు ఉమామహేశ్వరులచేత విడువఁబడనిదియు మోక్షామృత
ముక్తాఫలమునకు ముఖ్యమగుశుక్తియైనదియు ముక్తులచేఁగూడ
విడువఁబడనియట్టి ఈకాశిని యెవరును విడువరు. (స్తాందకాశీఖండము)

ఇట్లు పలుమఱుపలుతీరులఁ బరితపించి యవ్వలఁ బ్రయోజనము
లేదనికొని విరమించి భాగీరథిక్షదీర్ఘమాడి అన్నపూర్ణా విశ్వనాథ డుంఠి
మాధవ కాలభైరవులను దక్కిన కేదారదేవ యక్షరాజ లోలార్కా
దులను సేవించి సెలవడిగికొని లోపాముద్రయు దానును మిన్నేటిదాటి
నియతప్రయాణంబులొనర్చి వింధ్యాచలారణ్యంబు దరిసిరి. వింధ్యుండు
గడుదూరంబుగ నే యాదిమదంపతులగు శివుల బోలిన యమ్మునిదంపతులఁ
బొడగాంచి కాశీవియోగదుఃఖపరితప్తాంతరంగుండును గించిదంకురితక్రోధ
వశాకలితకుటిలభూకుటిముఖారవిందుండును నగు కుంభసంభవమునిం బరి
కించి భయకంపితుండై ఈయంతికాంతకప్రతిముఁ డిట కేటికి వచ్చెనో?
మొదట నీయన కోపాగ్నికింధనమును గాకున్నమీఁద బృందారకశైలం
బుతో మచ్చరింపవచ్చు నని తత్క్షణంబు శిరంబులు నేలకొదుగ డించె.

అంత నె సూర్యరథంబును దక్కినతారకాగ్రహంబు లడ్డిదొలగి యధా
పూర్వంబుగ సంచారంబుచేసె. వింధ్యండు సుగంధపుష్పఫలోదకంబులఁ
గొని యెదురుపోయి

సీ॥ ప్రణవపంచాక్షరోఽపనిషత్ప్రపంచంబుఁ, గడదాక నెఱిగినఁకరతలాని
వాతాపిదైత్యుఁనిల్వలునితోఁ గూడంగ, జరరాన్ని వేల్చినఁసవనకర్తఁ
గోపించి నహుషునిఁగుంభీనసంబుగా, హంకారమిచ్చిన యుగ్రతేజు
వానకాలమునాఁడుఁవండువట్టిననీటి, కాలుష్య ముడిపినఁ కతకఫలముఁ

గీ॥ బాండుభసితత్రిపుండ్రాంక ఁ ఫాలభాగు

భస్మరుద్రాక్షమాలికా ఁ భరితవక్షు

భార్యయును దాను నేతెంచు ఁ పరమశైవుఁ

గాంచె వింధ్యాచ లేంద్రంబుఁకలశభవుని.(శ్రీనాథమహాకవికాశీఖండము)

సమీపించి మొక్కి విధివిహితాతిధ్యం బొసంగి మణిమయపీఠం
బులం దా దంపతుల నాసీనుల నొనర్చి ప్రణతుండై నిలిచినఁ జూచి కల
శోద్భవమౌని యవ్వాని కిట్లనియె. అద్రీశ్వరా! ఈ పువ్వుఁబోడియు
నేనును దక్షిణయాత్రఁ గావింపఁబోవుచుంటిమి. వృద్ధుఁడ నగుట నీ
యున్నతశిఖరంబుల నెక్కుటకును దిగుటకును శ్రమంపడుదును. నేను
మగిడివచ్చునంతకు నీ విట్లై నేల కొదిగి యుండవలయును. నా యాజ్ఞ
మీఱుదువేని నీవ యెఱుంగఁగలవు. పెక్కులాడ నేటి కనుడు వింధ్యుఁ
డదరిపడి మహత్మా! తమయాజ్ఞను దాటువా రెవ్వరుందురు. మీరు
మరలి వచ్చుదాక నిట్లే యుండుదు ననిన నగస్తుం డాతని దీవించి
లోపాముద్రతో దక్షిణదిశాభిముఖుండై యానంబుచేసె. వింధ్యండు
గండంబుఁదప్పికొని బ్రతికితి నని సంతసించె. భస్మరుద్రాక్షాలంకృతుండగు
శైవుఁ డెవఁడేని దక్షిణదిశనుండి వచ్చుచుండిన నగస్త్యముని యొకో
యని యత్తైత్తి చూచును గాని మరల నా మహాత్ముఁ డేలవచ్చు? అహం
కారమున నెదిటిక దన్ను నెఱుంగక యీరసపడి యనిమిత్తంబుగఁ
బ్రతిఘటించి భువనక్షోభంబు సల్పిన వింధ్యున కిట్లు భంగపాటొదవుట
యక్కజంబు గాదు. అదరిపాటొందువారల కెందు నధఃపాతంబు దప్పదు.
ఒరులదుఃఖంబుఁ బాపిన పరోపకారపారీణు లగు నగస్త్యమునివంటివార
లకు సుకృతకీర్తిధనంబు లనివార్యంబులు. అంత సూర్య రథంబుతోఁ

దక్కెనగ్రహంబులు యధావిధి సంచరించుట నహోరాత్రంబులు పూర్వం బట్టేర్పడియె. విధ్యుక్తధర్మానుష్ఠానంబులు వెలసె. అమరమును లందఱు సంతసించి యగస్త్యుని బ్రస్తుతించి రంత నగస్త్యమాని దక్షిణభూమిని జేరి భువనేశ్వరంబును జగన్నాథంబును బట్టినమును ద్రాక్షారామంబును శ్రీశైలంబును హంపీ. విరూపాక్షక్షేత్రంబు మున్నగు దివ్యస్థలంబులను సేవించి సామిమల కేగి యందు స్కందుని బూజించి సేవించిన నమ్మహా సేనుండు ప్రత్యక్షుండై మునీస్సితప్రకారంబుగఁ గాశీస్థలింగతీర్థంబుల యుత్పత్తియుఁ దన్మాహాత్మ్యంబు నుపన్యసించి కొన్నియుగంబులమీఁద వేఱొకజన్మంబునఁ గాశీవాసంబు మరల సిద్ధించు నని యెఱింగించె. లోపాముద్రయు నగస్త్యుండును సంతోషభరితులై రిట్లసాధారణ తపో ధనుండును బరమపాశుపతుండు నగు నగస్త్యమునీంద్రుని చరిత్రంబు మీకు వినిచితి నది సర్వపాపఘ్నం బఖిలకల్యాణకారణం బిఁక వామదేవ మహామునిచరిత్రంబుఁజెప్పెద నాలకింపుఁ డనియె.

3. వామదేవ మహాముని

శ్లో॥ ఆకాశరూప ! బహిరంతరతోవకాశ
దానా ద్వికస్వరమిహేశ్వర ! విశ్వమేతత్
త్వత్స్సదాసదయ ! సంశ్విసతిస్వభావాత్
సంకోచమేతి భవతోస్మినత స్తతస్త్యాం. (స్కాందకాశీఖండము)

తా॥ ఆకాశరూపుఁడవగు నోపరమేశ్వరా ! ఓసదయుఁడా ! లోపలను వెలపలను నీయవకాశదానమువలన ఈప్రపంచమంతయు వికసించు చున్నది. నీవలన నిట్టూర్పువిడుచుచున్నది. స్వభావమున సంకోచమునొందుచున్నది. అట్టి నీకునమస్కారము.

వామదేవసమానుఁడగు వామదేవుఁ డను మునివర్యుండొకఁడు మాతృగర్భమునుండి సగమీవలకువచ్చినంత నే పరిపూర్ణబ్రహ్మజ్ఞానంబు నొందినట్టిదిట్ట. తపోధనుండు మహాశాంతుండు శివయోగి లోకానుగ్రహార్థంబు ద్రిలోకంబులందు సంచరించుచుండు నాయనఘ్నం డొకప్పుడు మిక్కిలిఘోరంబును మనుష్యరహితంబును నగు క్రౌంచారణ్యప్రదేశంబు

నందు స్వేచ్ఛాగతినిఁ బ్రయాణముచేయుచున్నంత నందు ఘోరాకా
రుండును గఱోరాకగ్రిందనుండును బ్రబలక్షుధాపీడితుండును నగు నొక
బ్రహ్మరాక్షసుండు పరికించి తనభయంకర ముఖగహ్వరంబుఁ దెలుచి వికృ
తంబులును దుర్గంధంబులును దీర్ఘంబులును ధూమ్రవర్ణంబులునగు దంతం
బులఁ బటపటగొరుకుచు ఘోరధ్వనుల నొనర్చుచుఁ బరుగెత్తి వచ్చి
యమ్మునివరుని గదిసి పట్టుకొని భక్షించుట కుద్యమించె. శివయోగి
యగు నమ్మునివర్యుం డెద్దియుఁ బలుకక వెఱవక స్థిమితంబుగ నిలువఁబడి
యుండె. అంత బ్రహ్మరాక్షసుఁ డాయోగివర్యునిఁ బొదివి గట్టిగ నంది
టఁబట్టుకొని చెరుకుగడను ద్రుంచుకొని నమలునట్లు గబళించుట కుత్స
హించినంత నే యమ్మహాపురుష దేహస్పర్శనంబున నవ్వాని పాపంబు లెల్ల
భస్మంబులగుటయు నాక్షణంబునఁ గొండొకవిజ్ఞానంబు వాని కుదయించె.
అక్కజంబేమి ! స్పర్శవేది స్పర్శంబున నినుము బంగారగుటయు నమృత
రసాస్వాదనంబున మర్త్యుం డమరుండగుటయు సత్పురుషునిదశఁ నస్పృశఁ
నాదిసాంగత్యంబున దుర్జనుండు సజ్జనుండగుటయు విసుచుండుటలేదా !
అట్లే రక్కసుం డమ్మునిచంద్రుని నమాంతంబుగ భక్షింపఁగడంగి పట్టి
నంతనే యమ్మహాత్ముని భస్మదిగ్ధ దేహస్పర్శనంబున వానిపాపంబు పటా
పంచలై విజ్ఞానంబు పొడమి పూర్వజన్మజ్ఞానం బొదవె. అంత నె యతం
డా యోగీశ్వరుని యడుగులఁబడఁగ మఱియును విజ్ఞానం బినుమడింపఁ
నవ్వాఁడు పునఃపునర్వందనంబులొనర్చి యిట్లనియె. “దేవా ! ఊమిం
పుము. ఊమింపుము. యోగీంద్రచూడామణీ ! నీదుచరణంబులు నకల
పాపహరణంబులు. నాబోఁటియాత్తులకు శరణంబులు. భక్తజనమకుటుం
బుల కాభరణంబులు. తండ్రీ ! మహాపాతకుండను ఘాతుకుండను లోక
భయంకరుండను దుర్విచారుండను మదగర్హితుండను కామనిహతుండ
నగు నేనెక్కడ ? పుణ్యరాశివగు నీదరిసెనం బెక్కడ ? నీ వకారణ
కారుణికుండవు. దీనబాంధవుండవు. ప్రత్యక్షశివుండవు. కారణములేకయే
నాకు మహాభాగ్యము చేకూఱె. హర్షం బొసఁగితివి. ఇకనుగూడ పాప
సముద్రంబుననున్న నన్నుద్ధరింపు” మని తిరుగఁ బదంబులఁబడిన నాయ
డవిరక్కసున కా యోగీశ్వరుం డిట్లనియె. “ఓయీ ! నీవెవ్వడవు ?
ఏమికతంబున నీనట్టడవి నుంటివి ? ఇట్టి భయంకరమగు నేవపు రాక్షసా

కృతి నక్కరచఁజెందితివి? నన్నిపు డేటికిఁ బట్టుకొని విడిచితి” వని
 యడిగిన నారక్కసుండిట్లనియె. “మహాత్మా! నేనిప్పటి కిటువదియైదవది
 యగు పూర్వజన్మంబున యవనదేశం బేలెడు తేడను. దుర్జయుఁడను
 కేటికివాఁడను. దురాత్ముఁడను మోహపరవశుఁడను స్వేచ్ఛావిహారుం
 డను దురాచారుండును పరిత్యక్తకులాచారుండును నై యెల్లప్పుడు
 హస్తముం దాయుధంబులధరించి నిర్దయుఁడనై భయగరుఁడనై తిరుగు
 చుంటిని. ఇట్టి నేను పడుచుప్రాయంబునఁ బెక్కుండు చక్రదనంపు పెండ్లము
 లుండినూడ కామలోలుఁడనై యింద్రియంబుల గెలువక పాపబుద్ధిన్ జేసి
 సరిచారకులతోఁ బ్రతిదినంబు దేశదేశంబులందలి యందక తైలగు పడు
 చులను దెప్పించి దిన మొకకొత్తయువతితోఁ గలిసి భోగించుచుంటిని.
 ఇట్లు రేచన లా ధామలతో భోగంబు లొందుచు మఱునాఁడు కొత్త
 వారికై వెదుకుచుంటిని. నాచేఁ గ్రీడింపఁబడి విడువఁబడిన పడఁతులను
 వేళ్లొక్కఁ దాఘ్రాణించుటకేని వీలులేని యట్లు బందియందు నిర్బంధించి
 యుంచితిని. బందినున్న సమ్మందభాగ్యులు పురపురబ్రాక్కుచు రాత్రిం
 బవలు వెక్కి వెక్కియేడ్చుచుండిరి. జాతిభేదంబుచూడక మెందై నఁ గంటి
 కింపైనదాని గవయక విడువకుంటిని. సుందరతరుణీసురతానందంబే
 బ్రహ్మానందం బని నిశ్చయంబుతో నుంటిని. ఇట్టి దుష్టుండనగునాదు
 నూర నుండఁజాలక యడలి యుత్తములగు బ్రాహ్మణజనంబులు మఱియు
 మర్యాదతో నున్న తక్కినవారలును నిండ్లను వృత్తులనుబాసి యితర
 దేశంబులకుఁ బాటిపోయి యందే కాపురంబుండిరి. అంతఁ గొంతకాలం
 బుపై నారు యావనంబుననే సిరి యంత సురిగె. బాధుమిత్రతామాత్య
 పరిజనంబులు వాసి పోయిరి. క్షయరోగంబు సంప్రాప్తంబయ్యె. ఒడలి
 యందలి రక్తమాంసంబులు దరిగె. బలంబు సన్నగిలె. అలఁతవచ్చె. పొడి
 దగ్గువెచ్చె. ఆయుధంబు లొందిన హస్తం బవలంబనంబునకై కఱ్ఱను
 బట్టె. ఇట్టి చెట్టయదను గనిపెట్టి దాయలు ముట్టి నన్ను నెట్టి రాజ్య
 పట్టంబుఁ గట్టుకొనిరి. అటుమీఁద నే నవ్వారిచెఱయం దుండి బిచ్చంబు
 పడవేసినకాదు గుడుచుచుఁ గొన్నినాళ్ళలోఁ గాలధర్మంబు నొందితి.

శ్లో॥ ఆయు ర్విసశ్య త్యయశో వివర్ధతే
భాగ్యం క్షయం యా త్యతిదుర్గతిం వ్రజేత్
స్వర్నాత్ చ్యవంతే పితరః పురాతనాః
ధర్మవ్యపేతస్య నరస్య నిశ్చితం. (పంచతంత్రం)

తా॥ ధర్మంబుఁ బాసి యధర్మంబునఁ బ్రవేశించినట్టివాని కాయువు నశించును. అపకీర్తి పెరుగును. కలిమి పోవును. చెడ్డదశ చేకూరును. పుణ్యలోకంబుల నున్నపితృదేవత లభఃపాతంబు నొందుదురు. సందియము లేదు.

అంత యంతకదూత లాగ్రహంబునఁ దారసించి నన్ను బెడకేలు గట్టి కొట్టుచుఁ దోడ్కొనిపోయి యమునిముందఁ బడఁద్రోసిరి. భయంకరాకారుండగు నాకాలుండు నన్ను జూచి కను లెఱ్ఱజేసి తిట్టి వీనిఁ గొని పోయి శుక్ల కుండంబునం బడ నెట్టి పదివేలయేడులుంచి బాధించుఁ డని చెప్ప వార లట్లే బలెంబుల శూలంబులఁ గ్రచ్చుచు నడినెత్తిని గుదియ లచే మొత్తుచుఁ దోడ్కొని పోయి యట్లానర్చిరి. అందు దురంతదుఃఖంబుఁ జెంది యట్లుగడపి యా పాపశేషంబున ఘోరాటవిని బ్రహ్మరాక్షసుండనై పుట్టి యాకట మలమలమాడుచు పిమ్మట నాతనువుఁ బాసి యట్లే పెక్కు నికృష్టఘాతుకజన్మంబు లొంది యిరువదియైదవ జన్మమందుఁ దిరుగ బ్రహ్మరాక్షసుండనై యీ యడవియందుండి యాకలిచే మ్రగ్గుచుంటిని. నేడు తమ్మును జూచి యశనేచ్చచే మ్రింగఁబూని యిట్లుదరిసి పట్టుకొంటిని. తేజోరాశులును బుణ్యవిధులు నగు మీదేహస్పృశంబున నాదోసంబు లవిసిపోవుడు. నిట్లు పూర్వజన్మస్మృతి యొదవె. మహాత్మా! ఇట్టిసామర్థ్యంబు తమకు దుశ్చరంబగు తపస్సుచే నొదవెనా? యోగంబున సంభవించెనా? నానాపుణ్యతీర్థసేవనంబున సిద్ధించెనా? అనంతశక్తి మంతంబులగు మంత్రంబులఁ జేకూతెనా? దైవానుగ్రహమున నుదయించెనా? యధార్థం బెఱింగింపుడు. మిమ్ము శరణంబుఁగోరి మీచరణంబు లొందితిని. మీపాలబడితిని. నన్ను బాలముంచినను నీట ముంచినను దామే శరణ్యము. నాయఘంబులఁ బార మొందింపుడు. నన్ను రక్షింపు”డని యర్థించె. దయాళుం డగు వామదేవుడు వాని కిట్లనియె, ఓయీ! యీ సామర్థ్యం బంతయు నామేన నున్నభస్మంబున నొనరిపది.

పామ దేవమహాముని

యిటు. సర్వజనహితములు. అని యిట్లు
 శ్రీవామదేవమహాముని యిట్లు భస్మప్రకాశ
 నానావిధానేకధాతుప్రభాచిత్రితంత్రై బహు
 పుష్పలతావితానంబుతోడను ననేకఫలదుమ్మ
 తోడను ననేకఫలద్రుమంబులతోడను సర్వములను బండుమి
 మీఱు మందరాద్రిమణిమయకందరంబున మహారత్నసింహాసనంబున
 మూలప్రకృతియు ననపాయినియునైన యుమాదేవితోఁ గూడ నాసీ
 నుండై యున్న విశ్వైకనాథుఁ డనంతకోటి కల్యాణగుణాకరుండు
 కాలాగ్నిరుద్రుఁ డనేకకోటిరుద్రులతోఁ బరివేష్టించబడి సేవింపబడు
 చున్నంత నింద్రాది దిక్పాలురతో సర్వసుపర్వులు సూర్యాదినవగ్రహం
 బులు వసువులు విశ్వేదేవత లాశ్వినేయులు వశిష్ఠాదిబ్రహ్మర్షులు నార
 దాదిదివ్యర్షులు తుంబుర్వాదిగంధర్వులు రంభోర్వశీప్రముఖాప్సరసలు
 సప్తమాతృకలు శేషవాసుక్యాది నాగరాజచూడామణులు కిన్నరులు
 కింపురుషులు సాధ్యులు విద్యాధరులు చారణులు వైణికులు ముక్తులగు
 మహాపురుషులు స్త్రీలు యోగులు విరాగులు కుమారులగు వీరభద్ర
 షణ్ముఖగజముఖులు ప్రమథగణేశ్వరులగు నంది భృంగి చండీశ మహా
 కాల మణిమచ్చంకుకర్ణాదులు యోగదృష్టులతో నాటిన మానసంబు
 లతో నీశ్వరు నభినందించి సేవించుచుండిరి. అట్టిసమయంబున మహా
 యోగీశ్వరుండగు సనత్కుమారుఁడు పరమేశ్వరుని సమీపించి మ్రొక్కి
 శిరమున నంజలిఁజేర్చి దేవా! సర్వసాపహరం బగునదియు నిహంబునఁ
 బరంబున నెక్కుడుఫలం బిచ్చునదియును ధర్మంబులలో నెల్ల శ్రేష్ఠం
 బగునదియును సులభంబగునదియును నగు నొకధర్మంబెఱింగించిన నద్దాని
 నాచరించి లోకములు సుఖించు నని ప్రార్థించిన బాలేందుకిరీటుఁడనం
 దించి లోకామగ్రహార్థంబిట్లు వచియించె.

“యోగివర్యా! సర్వోత్తమంబును శుక్తియైక్తంబును సులభంబు
 నగు ధర్మంబు భస్మధారణంబు అద్దానికన్న వేటొకండు లేదు. సత్యం”బన
 సనత్కుమారుండు సంతసపడి యా విభూతియెట్టిద్రవ్యం బెట్లుధరింపవ
 లయు నెందెందు ధరింపవలయు నద్దానికి దైవం బెవరు సకలంబు దెల్పు
 డని యడిగిన నఖిలేశ్వరుం డిట్లు నుడివె. “యోగీంద్రా! అగ్నిదగ్ధంబగు

నోమయందే యీభసితంబు. ఇద్దాని నుదకంబుచేఁ దడిపి సద్యోజాతాది
 సంక్షుబ్ధహృదయంత్రంబులచేఁ ద్రావ్యయుషమంత్రంబులచేఁ ద్రవ్యంబకమం
 త్రంబున నభిమంత్రించి శిరంబందు నుదుట వక్షంబందు త్రిపుండ్రంబులుగ
 వలంపవలయును. మృత్యుంజయనామంబున శిరంబునను ద్రవ్యంబకనామం
 బున నుదుటను కాలనేత్రనామంబున వక్షంబునను త్రిపుండ్రంబుల ధరిం
 పవలయును. నుదురందు ముందుగఁ గనుబొమలమధ్యమందు ధరింప
 వలయు నాపైని బైముఖంబందు శిరస్సువఱకుఁ గన్నులవఱకుఁ దాల్చువల
 యును. ఈత్రిపుండ్రంబు లగ్నిత్రయస్వరూపంబులు వేదత్రయరూపం
 బులు త్రిగుణవిశిష్టంబు లకారోకారమకారరూపంబులు రుద్రమహేశ్వర
 సదాశివాత్మకంబులు. భస్మధారణంబునకు సమష్టిగ సదాశివుండే దైవంబు.
 ఇట్లు భస్మ త్రిపుండ్రంబులను శ్రేయస్కాముఁడు మోక్షకాముఁడు
 చగు వాఁడు నిత్యంబు త్రికాలంబులందు ధరింపవలయును. ఇట్లు సర్వవర్ణం
 బులవారు సర్వాశ్రమంబులవారు స్త్రీలు పురుషు లీ భస్మంబును ధరించి
 శ్రేయంబు బొందుదురు. దీర్ఘాయురారోగ్యంబులను భోగభాగ్యంబులఁ
 జెందుదురు. సర్వాఘంబులఁ బాసి మత్పదంబు డాయుదురు. వారలకుఁ
 బునరావృత్తి లేదు లే దిది వేదసిద్ధాంతం బని తెలిపినంత సనత్కుమా
 రుండు హర్షించి మ్రొక్కె ననంతరం బాస్థానంబు ముగించి రిది భస్మ
 స్వరూపం బని చెప్పి యవ్వానికి సుంత యభిమంత్రితభస్మంబుఁ గమండ
 లోదకంబునఁ దడిపి ధరింపఁజేసె. తత్కాలంబందే యతం డా రాక్షస
 దేహంబుఁ బాసి దివ్యమూర్తియై వామదేవునియడుగులకు మ్రొక్కి
 సూర్యనిభంబగు శివపుష్పకం బెక్కిశివలోకంబునకేగె. శివ యోగివర్చ్యం
 డగు వామదేవమహాముని వాని నట్లుద్ధరించి లోకహితార్థం బెందేనిఁ
 జనియె. మఱియు నొకప్పుడు వామదేవుండు స్కందశైలంబునకేగి యందుఁ
 గుమార సరోవరంబునఁ దీర్థమాడి మహాసేనుంగాంచి నమస్కరించి
 యంజలినొంది నిలిచి యుండె. కుమారుం డమ్మనిని జూచి గారవించి
 కుశలం బడిగె. వామదేవముని యంత లోకోపకారార్థంబుగఁ బ్రణవస్వ
 రూపంబును బ్రణవార్థము నుపాసనాఫలంబు మున్నగువాని నడిగి తెలిసి
 కొని జగత్కారణంబును గూర్చియుఁ బుడమియందుఁ గర్తృత్వభోక్తృ
 త్వంబులను గుఱించియు నడుగుటయు సుబ్రహ్మణ్యుఁ డిట్లుపదేశించె.

సచ్చిదానందాత్మకుఁడగు శక్తివిశిష్టపరమశివుండే యీ సర్వజగత్కర్త. అతఁడే బ్రహ్మము ఆత్మము సాక్షి పతి సత్యము. అట్టిసత్యస్వరూపుఁడగు శివుండే మాయాసంకుచితరూపుండై పురుషుఁడనంబడు. అట్టి పురుషుండే జీవుఁడనియు సంసారి యనియు వ్యవహరింపఁ బడు. అతఁడే కర్తృత్వభోక్తృత్వంబులతో సుఖదుఃఖంబు బొందుచుండు. వాని కంతఃకరణచతుష్టయంబు సాధనంబు లని చెప్పె. వామదేవుం డట్లు దెలిసికొని యింతకు దుఃఖంబుఁబాసి పరమేశ్వరానందంబు నొందుటకుఁ దెరు వెద్ది యని యడుగుటయుఁ గుమారుం డిట్లనియె. మునీంద్రా! మోక్షార్థి యగుజనుండు సద్గురూపదేశం బొంది సర్వంబును శివతేజంబుగ విశ్వసించి సేవించిన నవివేకకార్యంబు లన్నియు నంతరించు. శివైకవిజ్ఞానంబుదయించు. దాన సగుణనిర్గుణోపాసనలను బొనర్చి శివానుగ్రహంబుఁజెందు. అదియే యనన్యసామాన్యంబగు శివానందంబు నందించు నిదియే శివాద్వైతసిద్ధాంతం బిద్దియె సర్వోపనిషత్సిద్ధాంతం బని యుపదేశించి నీ విద్ధానిఁబాషండులకుఁ జెప్పక భక్తులగువారికిఁ జెప్ప మనియు శివాద్వైతవిదులలో నెల్ల గరిష్ఠుఁడవై శివజ్ఞానోపదేష్టవై శివాచారంబునకుఁ బ్రవర్తకుఁడవు గాఁగలవనిచెప్పె. అంత మునీంద్రుఁడనందించి గురుండు గుమారునకు సాష్టాంగపడి మ్రొక్కి సెలవొంది యధేచ్ఛజనియె. అటుమీఁద గురూక్తప్రకారం బనేకులకుఁ బాశవిచ్ఛేదకంబగు బ్రహ్మవిద్యనొసంగి యుద్ధరించె. ఇట్లు పరమపావనం బగు వామదేవమహాముని చరిత్రంబుఁ జెప్పితి నిక శివభక్తయైన యరుంధతీదేవిచరిత్రంబుఁ జెప్పెద వినుం డనియె.

4. అరుంధతీదేవీ వశిష్ట మహామునులు

శ్లో॥ త్వంపావనేపథిసదాగతిరస్యపాస్యః
కస్త్యాం వినాభువనజీవన ! జీవతీహ
స్తబ్ధప్రభంజనవివధితసర్వజంతో
సంతోషితాహికుల సర్వగ తన్నమస్తే.

తా॥ భువనజీవనా ! నీవు పావనమగుపథమం దెల్లప్పుడు సంచారముగల వాఁడవై యుపాస్యుఁడవైతివి. నిన్ను వినాచేసి ఎవ్వఁడు ప్రపంచ

మందు జీవించును? చేష్టారహితములగువాని జలింపఁజేయువాఁడా! వృద్ధిఁజెందింపఁబడిన సర్వప్రాణులుగలవాఁడా! సంతోషింపఁజేయుఁ బడిన సర్వసమూహములుగలవాఁడా! సర్వప్రదేశంబులందు సంచ రించువాఁడా! నీకునమస్కారము.

స్కాందకాశీఖండము.

క్రీసంధ్యాదేవి యనునామెజనకుఁడగు చతురాస్యునిచేతను నగ్ర జులగు మరీచి మున్నగువారిచేతను గామబుద్ధి నవమానింపఁబడి తాను వట్లే జనకుని నగ్రజులను జూచి కామవంచితయై పశ్చాత్తాపంబొంది తన కొదవినయట్టి కలంకంబును బరిహరింపఁజేయుటకై చంద్రభాగాధునీ పరిభాసితంబగు చంద్రభాగాద్రిని జేరి తపంబొనరింపఁబూని యందుల కేగుచున్నంత విధాతయు నంతకుమున్నే పశ్చాత్తప్తుండై కుమారీతపో గమనంబు నెఱింగి పశ్చాత్తప్తులైన తనయులను జూచి యందుఁ గడునుత్తముడగు వశిష్ఠున కిట్లనియె. కుమారా! మీదుతోఁబుట్టువు సంధ్య తన కొదవిన కాలుష్యంబును బాపికొనఁబూని తపస్సొనరింపుటకై చంద్రభాగాద్రికిఁ బోవుచున్నది. బాలిక మంత్రవిధి నెఱుంగదు. నీ పందుల కేగి యామెకు మాంత్రికదీక్ష నిచ్చి తపఃప్రకారం బుపదేశించి రమ్ము. మఱియు నీ వీ వేసంబు మార్చి లాఠిమునివలెఁ బొమ్మని యను శాసించె. ఉచితజ్ఞుఁడగు నాతండు తగ్గడిసెలవెట్టు లట్లచ్చటి కేగె. ఈలో సంధ్యాదేవి చంద్రభాగాద్రిశిఖరంబుఁ జేరి చంద్రభాగానదీతీరం బున లోహితతీర్థతటంబం దొకపర్ణకుటీరంబు నిర్మించికొని స్నాతయై తపంబున కుపక్రమింపఁ జూచుచుండె. తత్కాలంబందే ప్రాగ్దిక్కునుండి తోచు భాస్కరుఁ డట్లు పవిత్రతేజోవిభాసితుఁడగు వశిష్ఠుఁ డటకు వచ్చుచుండుటను జూచి యామె వినయముతో లేచి మ్రొక్కి నిలిచె. పావనుఁడగు నావశిష్ఠుఁ డామెను బరికించి ఉత్తమా! నీ వెద్దియో విచారించుచున్నట్లగుపడుచున్నావు. హేతువేమి? ఎవ్వనిపుత్త్రివి? నిర్జన వనంబం దేటి కిట్లుంటివని యడిగె. అపుడామె మహాత్మా! నేను హిరణ్య గర్భునితనూజను. తపస్సొనరించుటకై యిందుఁ జేరితిని. అందులకు మంత్రంబును దపోవిధానంబును నెఱుంగక విచారించుచుంటిని. ఇట్టియద నున మహామంత్రమూర్తులగు మిమ్ము నిధానంబట్లుఁ గాంచితిని. కారు

ణ్యముతో నాకు మంత్రోపదేశపురస్కరముగఁ దపోవిధానం బెఱింగింపుఁడని ప్రార్థించె.

అంత నా యసఘ్నం డామెను తీర్థస్నానంబును మంత్రస్నానంబును భస్మస్నానంబు నొనర్పఁజేసి భూతశుద్ధి పూర్వకంబుగ షడధ్వశుద్ధినిఁ గలాన్యాసంబు నొనర్చి పంచాక్షరీమంత్రం బుపదేశించి సంతతంబు మనంబును శివైకతానం బొనర్చుచు మఱానంబుతో మంత్రజపం బొనర్చుచు మఱానంబుతోడనే మహేశ్వరునిఁ బూజింపుమనియు దీన సకలసిద్ధు లొనఁ గూడు ననియు సందియంబొకింతయులేక యిట్లు సల్పు మనియు పర్ణజల భక్షణంబు నాహారంబు నొందుమనియు నచిరకాలంబున శివానుగ్రహంబున నభీష్టసిద్ధి యగునని యమ్మునివరేణ్యుఁ డంతర్ధానంబునొందె. సంధ్యాదేవి యిట్లు శివదీక్షనొంది యానందంబునఁ జేతంబును శివపాదారవిందంబులం దవధానంబునఁ బ్రతిష్ఠితం బొనరించి పర్ణజలాశనంబుతో రేబవలు శివోపాసన నొనర్చుచుండె. పెద్దకాలం బట్లు నియమంబుతో శివారాధనంబు సల్పుచుండఁ బరమశివుఁడు మెచ్చి యనుగ్రహింపుటకై యాయమ ముందఱఁ బ్రత్యక్షమై నిలిచె. అంత సంధ్యాదేవి పరమేశ్వరునిఁ జూచి యరుసంబుతోఁ బదంబులకెరఁగి భయభక్తులతో నెట్టులుఁగూడ నుతింప లేక దీనయై కరపద్మంబులు మోడ్చి నిల్వఁబడియుండె. దయానిధియగు నామహేశ్వరుం డాయమకుఁ దదక్షణమందు దివ్యజ్ఞానంబును దివ్యోక్త సామర్థ్యంబు నొసఁగఁగాఁ దెలివొంది యాయలికుంతల యంజలిన్ దల నొంది సంబరంబున నిట్లు స్తవం బొనర్చె.

క॥ స్థూలముసూక్ష్మంబునఁబడు, నేలాటివిధంబుగాక యెఱుఁగుటకుఁగడున్
వీలమరక జ్ఞానంబున, నే లభియింపఁబడువాని యే నేవింతున్.

క॥ శాంతము నిర్మలమును న, త్యంతము జ్ఞానేకగమ్య మవికారమునున్
ధ్వాంతపథేతరలలితమ, సంతం బాత్మప్రకాశ మగుశివుఁ గొలుతున్

క॥ ఎవ్వనిరూపంబులు నభ, మివ్వసుమతి సలిల మగ్ని యిప్పవమానుం
డవ్వైవస్వతుఁ డాదిశ, లవ్విశ్వాకారుఁ గొలుతున్ నహరహము రహిన్

క॥ కమలజరూపంబున సర్గము హరిరూపమునఁబెంపు యిందపరశురూ
పమునలయంబొనరించుప,రమశివుభజియించెదన్ గరముభక్తి మెయిన్

క॥ నీవే పరమాత్మవు శివ, నీవేచిద్విద్యవెందు ♦ నిరుపమభావా!

నీవే బ్రహ్మము దేవా!, నీవే సద్వస్తువువు ద ♦ నిందిత విభవా!

క॥ మ్రొక్కెదనీకుమహేశ్వర, మ్రొక్కెదగీర్వాణవంద్య! మ్రొక్కెదశంభూ
మ్రొక్కెదదపోమయా! యిక, దిక్కెననుబ్రోవుమయ్య! దీనశరణ్యా!

శివపురాణము.

ఇట్లు నుతిచేసినట్టి యిందువదనపలుకు లాలకించి భక్తవత్సలం
డగు శంకరుఁ డామెను గనుగొని, బాలా! నీతపంబును మెచ్చితిని. సంత
సించితిని. నీయీస్తవంబునకుఁ గూడ మురిసితి. వరంబు లొసంగెద. నీదు
కోర్కు లడుగుమనెను. అట్లు పలికిన మహేశ్వరుని వచనంబులకు సంత
ప్తయై యాచేడియ జగత్ప్రభునకుఁ జౌనఃపున్యంబుగాఁ బ్రణమిల్లి యిట్లు
విన్నవించె.

దేవా! నేను వరమునొందఁ దగియుంటినేని నాదుదురితంబునం
తయుఁ బాసి శుద్ధనై తోచినయెడలఁ బుడమియందుఁ బ్రాణులకుఁ
బుట్టుకతోడనే కామంబు పుట్టక యశావనదశయందుఁబొడముగాత. మఱి
యును నేనెవ్వని నాధునిఁగ వరించెదనో ఆవరునియందే నామనం బహ
ర్నిశంబు ద్రిశుద్ధిగ రహించుఁగాక. ఆవిభుఁడు గూడ నన్ను బ్రియమ్మున
జేకొనియుండుఁగాక. వేఱొం డెవఁడేని నన్ను గామమునఁ జూచిన
నవ్వాఁడు క్షీబుఁడగుఁగాక. ఈవరములు నా కిండనిమొక్కిన నమ్మ
హేశ్వరుండు తథాస్తని నీవుకోరినయట్లు లోకమునందు బుట్టెడువారి
కొదవునట్టి బాల్యయావన కౌమారవార్ధకదశలందు యశావన ప్రారంభ
మందే కామంబుపొడము. నీకు విభుండగువాఁడు లోకోత్తరుఁడు, నిరుప
ముఁడు, తపస్వి, సుందరుఁడు, కల్పపరిమితాయుష్కుం డగును. మీ రిరువు
రన్యోన్యప్రేమాస్పదులై చంద్రచంద్రికల ట్లవినాభావంబున నుందురు.
మఱియు నీహృదయ మెఱింగియుండుటఁ జేసి మఱొకఁడు చెప్పచున్నాఁ
డను. నీ వీదేహంబును గశ్మలంబుగ నెంచి పరిత్యజింప నెంచితివి. కావున
నీచంద్రభాగాసరిత్రీరమందు మేధాతిథియనుబుష్టి మునులతో పదిరెం
డేండ్లుపరిమితిగలయాగం బొకటి చేయుచున్నాఁడు. నీ వందులకేగి
నాయనుగ్రహంబున యెవ్వనికంటఁబడక యుత్తరజన్మమందు నీ వెవ్వని
చెట్టుబట్టనెంచితివో వాని మనమునఁదలఁచి ఆయన్నికుండమునఁ బ్రవేశిం

పుము. ఆమీఁద నుత్తరజన్మంబున నాయనుగ్రహముతో నామేధాతిధికిఁ
కూతువై జన్మించి తపంబుజేసి నాయనుగ్రహంబున నీయభీష్టవరునిఁ
జేకొని పెండ్లాడగలవు. కావున నిట్లు చేయుమని శివుఁ డంతర్హితుండయ్యె.
ఆమెయు సంతసించి మేధాతిధియజ్ఞవాటిఁ జేరి శివానుగ్రహంబుతో
నెవ్వరికిఁ గనుపడక హృదయమందు వశిష్టుని నాధునిగఁ గోరి యగ్ని
యందుఁ బ్రవేశించె. అగ్నియుఁ బురోహితమయంబగు నామేదేహంబును
దహించి యద్దాని సూర్యమండలంబునకుఁ జేర్చె. రవియును నాదేహంబు
విభజించి ఊర్ధ్వభాగంబు నుపస్సంధ్యగాను శేషభాగంబును సాయం
సంధ్యగాను వెలయించె. ఇకఁ బరమేశ్వరానుగ్రహంబున నాదేవిప్రాణం
బులు దివ్యదేహంబునొంది మేధాతిధి యజ్ఞావసానమందు జాతవేదవేది
యందు బంగారుతీవియఁబోలి పొడసూపిన నాతండు మురిసి యందుకొని
యభిషేకంబుచేసి వస్త్రాదుల నలంకరించి యరుంధతీయని నామకరణంబు
చేసి సంతసంబునఁ బెంచుచుండె. ఆమెయు నై దవయ్యెడు వచ్చినంతనే
చంద్రభాగాతీరంబునఁ జటులతపంబుచేయుచుండఁడు శివానుగ్రహంబున
నామేజనకుండగు మేధాతిధి బ్రహ్మపుత్రుండగు వశిష్టుని బ్రార్థించి తెచ్చి
యాయరుంధతీనిచ్చి వివాహంబుచేసె. ఆవివాహంబందు హరిహరహిర
ణ్యగర్భులును నిందుఁడు మున్నగు సకలామరులును పాల్గొని మహోత్స
వంబుగూర్చిరి. త్రిమూర్తుల హస్తంబులచేఁజల్ల బడిన పుష్పంబుల మక
రందధారలనుండి శీప మున్నగు నేడునదు లుద్భవించి ప్రవహించె.
వివాహం బైనంత వశిష్టుం డరుంధతీనిఁదోడ్కొని స్వాశ్రమంబునకుఁ
జేరె. ఆపుణ్యదంపతులు నిరంతరము శివపూజ సేయుచు శివభక్తి నొన
ర్పుచుండిరి. అవ్వారలదాంపత్యఫలంబుగ శక్తిమహాముని మున్నగువా
రాత్మజు లుడయించిరి. లోకకల్యాణకరంబగు నీ యరుంధతీవశిష్టుల చరి
త్రంబు లఘుప్రకారంబుగఁ జెప్పినాడను.

శ్లో॥ యయాం పూతమన్యే । నిధిరపి పవిత్రస్యమహాసః

పతిస్తే పూర్వేషామపి ఖలు । గురూణాం గురుతమః

త్రిలోకీమాంగల్యా । మవనితలలీనేన శిరసా

జగద్వంద్యాం సంధ్యా । ముషసమివ వందే భగవతీం,

తా॥ ఏయమచేతఁ దేవోనిధియగు సూర్యుఁడు దన్నుఁ బవిత్రునిగఁదలఁచు
చున్నాకో, ఏయమపెనిమిటి ప్రాచీనులై నగురులకు గురుఁడో అట్టి
ముల్లోకములకు మాంగల్యమైనట్టియు, ముల్లోకములకుఁ బూజనీయ
మైనట్టియు నిన్ను నేలకొదిగినశిరస్సుచేఁ బ్రాతస్సంధ్య నట్లు నమస్క
రించుచున్నాను. (భవభూతి ఉత్తర రామచరితము.)

5. అనసూయార్తి మహామునులు

శ్లో॥ విశ్వైకపావక ! న తావకపావకైక
శక్తేమృతేఽమృతబతామృతదివ్యకార్యం
ప్రాణి త్యదో జగ దహో జగదంతరాత్మా
తద్ పావక ! పృథిపదం శమదం నతోస్మి.

తా॥ విశ్వమునకుముఖ్యుఁడవగునోపావకా ! ఓ అమృతుఁడా ! నీదు ముఖ్య
మైన పావకశక్తి వినా అమృతమగుదేవకార్యము కాదు. ఎంత
కష్టము. ఓజగదంతరాత్మా ! నీశక్తినివినాగ నీజగముకూడ జీవిం
చునా ! ఆశ్చర్యము. అందువలన శమమునిచ్చు నీపదమునుగూర్చి
నమస్కారము. (స్కాందకాశీఖండము.)

గోదావరీ దక్షిణప్రదేశవనంబునం దరవిందగర్భుని పుత్తుండగు
నత్రిమహాముని పత్నియైన యనసూయాదేవితో శిష్యులతో నివసింపుచుఁ
దపంఖానర్చుచుండె. అందుఁ గొంతకాలంబున భయజ్కరంబైన కరవే
ర్పడ పదిరెండేండ్లు వర్షంబులు గుఱియక మహాక్షామంబు సంభవించె.
ఎచ్చోటను తడియైన లేకుండె. ఆశ్రమవృక్షంబు లన్నియు నెండిపోయె.
అపు డెల్లజంతువులు దాహంబుతో నడలి యెందేనిఁ బాటిపోయె. వేడి
గాడ్పులుచెలరేగె. ఎందును హాహారవంబులు మోయుచుండె. నిత్య
వృత్తిక నీరంబనునది శూన్యంబయ్యె. అపు డనసూయాదేవి నాధుని
జూచి నే నీ హాహాధ్వనుల వినజాల. దాహార్తులగు దీనప్రజలఁ జూడఁ
జాల నేమిసేయుదు ననిన నాధీరోత్తముఁ డపుడే శివుని దలఁచి ప్రాణా
యామం బొనరించి సమాధినొంది తపించుచుండె. అంతేవాసు లంద
ఁకాకలిదప్పలఁ గీడ్పడి యెద్దడి నెదురలేక ప్రాణభీతులై యెందేని జనిరి.
అనసూయాదేవి సమాధియోగంబున నున్నవిభుని సేవింపుచుఁ దాను

గూడ నొకమృణ్మయలింగం బొనర్చికొని మంత్రంబులఁ జదువుచు భావ మయంబులగు సకలోపచారంబుల సమర్పింపుచు నహోరాత్రంబులం దర్శించుచుండె. అపుడు దురాత్ములగు నిశాచరులు గొందఁ జనసూయా సుందరోజ్వలమూర్తిని జూచి కామించి తన్నాధుండు తపస్సమాధీయం దుండుటయు శిష్యులందఱు వలసబోవుటయుఁ దెలిసికొని యిదియే యద నని యా యనఘమూర్తిని డాయవచ్చుచుండిరి. అంతనేయా దేవీ పావన తనూద్యూతాగ్నిజ్వాలలు భీషణంబులై తమదేహంబుల దహింపవచ్చు చుండుటను జూచి రక్కసు లుక్కుచెడి హాయనుచుఁ గూయిడుచు దిక్కులకు బాటిరి. అంతరిక్షంబందు విమానంబులెక్కి చూచుచున్న సర్వామరబృందంబు అనసూయాపాతివ్రత్య తేజంబున కానందించి భూమికి డిగ్గివచ్చి యనసూయాత్రీమునులకు మ్రొక్కి సన్నుతించి పోయి రప్పటి కనసూయాత్రీమునుల తపోవత్సరంబు లేబడినాల్గు దాటె. అపుడు గూడ వృష్టి యొనరదయ్యె. తత్కాలంబం దత్రీముని యాకస్మికముగ సమా ధిని వదలి బాహ్యప్రపంచమును జూచె. అనసూయాదేవి హరుసంబునఁ బెనిమిటికి మ్రొక్కి నిలిచియున్నంత ముసీశ్వరుండు పురంధ్రిని జూచి దప్పి యొదవె నెందేని యుదకమ్ముఁ దెమ్మనియె. అపు డామునీంద్రదేవి కమండలువంది యాశ్రమంబునంతఁ గలయఁగన్గొనిన నెందును సలిలం బగుపట్టకున్నఁ జూచి హా! ఏమిసేయుదు? నాధుం డుదకంబుఁగొనిరమ్మ నియె. ఎందును నద్ది దుర్లభం బిఁక నేమిసేయుదు? విభునిదాహం బెట్లు దీర్తు? నని మానసంబునఁ బరితపించుచుండ నంతనే స్వర్గంగ యొక యంగనయై యనసూయను వెనుకొని వచ్చి సాధ్వీమణి! నీ వేమివాం ఛింతు. విచ్చేదఁజెప్పుము.

కం॥ నీ సెలవుం గడుఁగూరిమి, జేసెదఁ జెపుమమ్మ! యిట్లు శివసేననమున్
నీసామిసేననంబును, వాసిగ నొనరించినట్టి పావనవెలమిన్.

శివపురాణము.

ఇట్లడిగిన ననసూయాదేవి యా గంగాదేవిం జూచి హర్షించి తల్లీ!
నీ వెందుండివచ్చితివో నీదుసంపత్తి నొకింత నెఱింగింపు మనియె. అపు డామె నేను గంగను శివవల్లభను నీ యీప్సితంబు లడుగుదువుగాక!

యనిన ననసూయ సాష్టాంగపడి మ్రొక్కి తల్లీ! మధురోదకంబులిమ్మనె.
 గంగాదేవి యంతనే సతీమణి! ఒకచిన్నగర్తంబొనరింపుము. అందు
 మధురనీరంబులఁ గూర్తుననియె. అనసూయ హర్షంబుతోఁ బల్లంబు
 దొకచిన్నగుంటను నిర్మించఁ దక్షణంబందు గంగాదేవి స్వాదూదకం
 బుల నిండించె. అనసూయ కమండలమం దుదకంబు నింపికొని గంగా
 దేవికి మ్రొక్కి తల్లీ! నే నిపుడే నీసన్నిధికి మరలవచ్చెదను. నే వచ్చు
 దనుక నీ వరుగక యిందే యుండుమని ప్రార్థించినంత భాగీరథి యంగీక
 రించె. అనసూయ తీర్థములఁగొని నాథున కొసఁగఁగా సతండు వేగిరం
 బుగ నా సలిలంబులఁద్రావి యానందించి దేవీ! ఈ తీర్థంబు లెందుండి
 తెచ్చితివి? ఇవి యపూర్వంబు లమృతోపమానంబు లెపుడెపుడు నీ
 విచ్చునట్టి నీరంబు లిట్టివిగావు. దాహగ్నితప్తంబగు నా హృదయం
 బందలి వేదనఁ బాపి సుఖం బొసంగినవి. ఇట్టిసలిలంబులు నీకెట్లులభించి
 నవి చెప్పమనిన అనసూయ యించుక యోజించి మహాత్మా! తమ
 తపోబలంబునను, శివునియనుగ్రహంబునను మనవనమం దొక్కచో
 గంగోదకంబులు చేర్చినవి. అందునుండి యీతీర్థంబులను దెచ్చితి ననియె.
 అపు డత్రిముఘాముని సంతసించి వేగిరంబుగ సతితో నటకేగి సలిలపూరి
 తంబైన సరోవరంబుఁజూచి యక్కజంపడి మురిసి తానందుఁ దీర్థమాడి
 నిత్యకర్మంబుల నెరవేర్చుకొనియె. అనసూయాదేవియు సందవగాహ
 నంబుచేసి నంతఁ బరమేశ్వరుండును గంగాదేవియు నాదంపతులకు దర్శనం
 బిచ్చి యత్రిమునిని ననసూయను బ్రశంసించి వరములిచ్చెద మడుగు
 డనిరి. అపు డనసూయ గంగాదేవి కిట్లనియె.

క॥ తల్లీ! యీతాపసవని, నెల్లప్పుడు మఱచిపాయ ♦ కీవుండవలెన్
 జల్లగనాయెడఁగలకృష్ణ, పుల్లంబుజనయన! భువనములుపాలుపొందన్
 క॥ లోకోపకారమునుసగు, వీరన్ గరుణాతిశయము ♦ వెల్లివిరియఁగా
 నీ కమనీయోదకముల, నీకానను సతము నిలిపి ♦ తేని మహాత్మా!

శివపురాణము.

అని యనసూయ గోరిన నా హరురాణి పతివ్రతాతిలకమా! నీ
 వొకవత్సరము శివపూజ యొనర్చినఫలంబు నాకొసఁగుము. నే నట్లే

యిందు సాన్నిధ్యంబొంది యుదకంబులఁ దలుగనీక యుంచెద ననియె,
అనసూయయు నట్లొకయేటి శివపూజాఫలంబు గంగకు ధారవోసె. దేవ
ధుని నిజోక్తిప్రకారంబు పుష్కరణియందు సాన్నిధ్యంబు జేసియుండె,
అంత ననసూయాత్రిమును లుభయులు ప్రసన్నుడై దరిసెనం బిచ్చిన
మహేశ్వరు నిట్లు ప్రార్థించిరి.

క॥ మందాకిని యెట్టులమా, యందాదర మెసఁగ నిందునమృతమయంబై
పొందికఁజేరి వసించెనొ, యిందుధరా! యట్టులరసి యీవుండుమిటన్.

శివపురాణము.

అని ప్రార్థించి యడిగిన శివుం డట్లేయని ఆ అనసూయారచిత
ప్రార్థివలింగంబందుఁ బ్రవేశించి యతీశ్వరుడను పేరితో జగంబు లేలు
చుండె. మఱియు నాదిదేవుండగుశివుం డనసూయాత్రులఁ గాంచి కొలఁది
కాలంబులో మీకు నాయంశంబున నొకపుత్రుడును హరి బ్రహ్మలయం
శంబుల నొక్కొకపుత్రుండును జన్మింపఁగలరని యాదేశించి భాగీరథితో
నంతర్హితుండయ్యె. యథాపూర్వంబుగ వనంబంతయు బహుపల్లవపుష్ప
ఫలభరితతరులతావ్రాతంబుతోఁ జేలువొందె. మేఘంబులు సువృష్టినాపా
దించె. ఎద్దడి దొలఁగిన టైరింగి వలసఁబోయినమునుతెల్ల కుటుంబము
లతోఁ బుత్రమిత్రఛాతులతో మరల వచ్చి శాంతిహోమంబుల నెరపి
యానందంబున నుండిరి. అత్రిమహామున్యంతేవాసులును మరలఁ జేరి
యవ్వారిని సేవించుచుండిరి. శివోక్తప్రకారంబుగఁ గొంతకాలంబుమీఁద
నమ్మునిదంపతులకు శివాంశంబున దుర్వాసమునియు, విష్ణ్వంశంబున
దత్తాత్రేయుండును బ్రహ్మాంశంబునఁ జందురుండును బుత్రులై జన్మించి
పెంపొంది రిది మహనీయులగు ననసూయాత్రిమహామునుల చరిత్రంబు.

6. గౌతమ మహాముని

శ్లో॥ పానీయరూప పరమేశ! జగత్పవిత్రం
చిత్రం విచిత్ర! సుచరిత్ర! కరోషి నూనం
విశ్వం పవిత్ర మమలంకిల విశ్వనాథ!
పానావగాహనతపత దహోనమస్తే స్కారదకాశీభండము.

తా॥ పానీయరూపుడవగునోపరమేశ్వరా! ఓవిచిత్రుడా! ఓసుచరి
త్రుడా! ఓవిశ్వనాథుడా! ఈజగంబును బవిత్రమైనదానిగాను
జిత్రమైనదానిగాను జేయుచున్నావు. స్నానపానములచేత నీవిశ్వ
మంతయును బవిత్రము మాలిన్యరహిత మగుచున్నది. అశ్చర్యము.
అట్టిసీకు నమస్కృతి. స్కాందకాశీఖండము.

మహానీయంబును పవిత్రతమంబును నగు బ్రహ్మగిరిప్రదేశంబందు
మునికులపతియును మహాతపోనిధియును నగు గౌతమమహాముని నివసించి
పత్నితోఁ దపంబుసేయుచు శిష్యజనంబులకుఁ దపోనియమంబులను వేదం
బులను బ్రాణీనీయన్యాయాదిశాస్త్రంబులను జెప్పఁచుఁ ద్రిసంధ్యంబుల
నియతంబుగ శివలింగంబునుబూజింపుచు అతిథుల నభ్యాగతుల హర్షింపఁ
జేయుచు గోకులంబును బోషింపుచు సర్వభూతహితంబుగఁ బ్రవర్తింపు
చుండె. అంతఁ గొంతకాలంబు మీఁద దైవేచ్ఛచే. ననావృష్టి పొదలి
కటవేర్పడి యన్నపానంబులకుఁ గడున్ గడు దుర్భిక్షం బయ్యె. ఎందు
దవ్వేగినను ద్రావుట కుదకంబు దొరుకదయ్యె. ఎచ్చోటికిఁ బోయినను
దీనుట కేలాటియాకు లేనియు లభింపకుండె. చిచ్చువంటియాకలిచే మల
మలమాడుచు మనుష్యులు దేకువచెడి దిగులువడి గగ్గోలువడి యేకాకులై
కాకులవోలె ప్రాణాతురులై నలుగడలఁ బలుగిడిపోయిరి. మృగపక్షి
ప్రముఖంబగు సర్వప్రాణిచయంబు గూడఁ బ్రాణభీతితో నణచుచు
నెందేనిఁ బారిపోయె. అట్టిమహాత్మామంబు సమయంబున సర్వజనక్షోభం
బును సర్వభూతంబుల యార్తనాదంబులను విని యడలి గౌతమమహా
ముని హృదయంబున క్షోభపడి కనికరించి దయాళుండై సర్వభూతార్తిఁ
బాప సమకట్టి సర్వజగద్రక్షకుడగు శంకరునిఁ గొలిచి సకలజలాధి
నాథుం డగువరుణదేవునిఁ గూర్చి భక్తిమై బూజించె. అంత సకలజలే
శ్వరుం డమ్మునికిఁ బ్రసన్నుండై పొడసూపి యభీష్టంబుఁ జెప్పమన ముని
శిరోమణి వరుణదేవునకు సాగిలబడి మొక్కి పూజించి నుతించి యిట్లు
లర్థించె. భువనేశ్వరా! వరుణదేవా! ప్రస్తుతమం దనావృష్టిచే ఘోర
త్నామం బేర్పడి సర్వభూతంబుల నాకలిదప్పలచే దహించుచున్నది.
దేవా! నీవు దయాళుండవు. వృష్టిసమర్థుండవు. సర్వజలాధినాథుండవు.
దయతో ధారావృష్టిన్ గురిసి యెల్లజనంబులను సర్వభూతంబులను

సంరక్షింపుము. ప్రాక్షిరక్షణంబుకన్న మిన్న యేమున్నది? నీకు నేఁ జెప్పఁగలవాఁడనే! యనివేడిన జలేశ్వరుం డిట్టులనియె. మునివర్యా! నీ నుడులెల్ల నిక్కములే. ఐనను సర్వజగత్ప్రభుఁడగు శివునకు వర్షమునం దిష్టములేని యీకాలంబందు నేను వర్షించుటకు సమర్థుఁడను గాను. వినుము.

చ॥ ఎవనిభయంబు నెక్కిని స ♦ మీరుఁడు వీచు మతేనియుల్కుచే రవి యుదయించు నేబిరుదు ♦ త్రాసముఁజేసి మహేంద్రుఁ డగ్గి మృ త్యువును బనుల్పొనర్తు రభ ♦ యుం డఖిలాబ్జభవాండనాథుఁ డా శివుఁడు తదీయమా వశముఁ ♦ జెంది తనర్చు జగంబు సర్వమున్.
(శివపురాణము.)

కావున నేను సువృష్టిని గూర్చలేను. పరమేశ్వరాజ్ఞాబద్ధుఁడను. ఐనను, మునీంద్రా! నీ కోర్కె రిత్త సేయకుండుటకును నా రాక యేదో యించుకై నను హర్షం బొసంగుటకును నొకయుపాయంబుఁ జెప్పెద. వేగిరం బట్లుచేయుము. నీవు సంతసించెదవు. నీయాశ్రమంబు ప్రదేశం బున జానుదఘ్నంబుగ (మోకాళ్ళమునుగుఁనట్లు) నొకకుంటఁ ద్రవ్వ కొనుము. దాని నేను నీళ్ళు నింపెదను. అందుదకంబు ప్రమాణంబు నకుఁ దగ్గక వట్టిపోక యెల్లప్పు డూరుచుండును. నీ వం దిష్టజనులతో స్నానపానంబుల సల్పుకొనుము. నీగోగణంబు లందు నీకుత్రాగును. తీరములందు నల్లడలఁ గాల్వలఁ ద్రవ్వకొని సర్వధాన్యంబుల నానాపుష్ప ఫలలతావృక్షంబుల సర్వాషాఢీశాకంబులఁ గూర్చుకొని యధేష్టంబుగ గాఢాస్థ్యంబును నిర్వహింపు మని వరం బిచ్చి యంతర్హితం డయ్యె. మునినాథుండును హర్షంబొంది తద్క్షణంబందు శిష్యులుఁ దానును గూడు కొని యొక పల్లపుస్థలమందు విశాలంబగు నొకగర్తంబు నిర్మించె. ఆ నిమిషంబందే వరుణుం డాస్థలంబున నుదకంబుల నింపె. గౌతమదంపతు లును శిష్యులును హర్షంబుతో నందు హజ్జనంబుల సల్పిరి. వరుణోక్త ప్రకారం బం దనేకంబులగు కాల్వల నేర్పఱచి తీరములందు నానావిధ ధాన్యంబుల పంటచేనులను బుష్పఫలవృక్షంబుల దోటల సంతరించిరి. అపు డందు గౌతమముని తపశ్శక్తి చేతను శ్రీవరుణానుగ్రహముచేతను నానా విధ ధాన్యంబులు వడ్లారికెలు గోధుమలు కందులు పెసలు సెనగలు

మిన్ను లలచందలు మున్నగువానిపంటచేలు మెండుగఁబండి కొదువలేక
యభీష్టంబునకన్న మిన్నగఁ బ్రత్యహంబు పంటల నొసఁగుచుండె. వంగ
పొట్ల బెండ దొండ బుడమదోస పెద్దదోస కాకర బీర సార గుమ్మడి
చెమ్మ చిక్కుడు గోఱుచిక్కుడు మున్నగుశలాటలును చేమ గోగు జీవం
తిని చుక్కిక మున్నగుదళశాకంబులును బెచ్చమీతె. పుష్పజాతులు
మల్లెలు మొల్లలు జాదులు విరజాదులు సంపెఁగలు చేమంతులు మొగలి
తెగలు పద్మములు కలువలు రంగురంగుల గన్నేరులు నందివధానములు
గరుడవర్ధనములు పారిజాతములు కదంబపుష్పములు కాంచనాశోకములు
సువర్ణపుష్పంబులు తుమ్మిపూవులు మంకెనపూలు మున్నగు పుష్పం
బులు వెల్లివిరియఁ బూయుచుండె. సకలఫలవృక్షంబులు ఋతునియమం
బులేక యేప్రోద్ధు ఫలించుచుండుటఁజేసి మెండుగఁబండి రాలినపండుల
తీయనిరసంబుల పానకంబులు దొరలుచుండుటఁ జూచి కడుపునిండ
మొక్కుచు నిక్కుచు రామచిలుకలు గోరువంకలు గోయిలలు మయూ
రంబులు మున్నగునవి పాటల నాటల నొనర్చుచుండె. తుమ్మెద లనవ
రతనిష్యందమాకరందబిందుసందోహపానంబులఁ బొట్టలునిండ నానందం
బున జంజమ్మని ఝంకారగీతంబు లొనర్చుచుండె. రాయంచలగుంపులు
సరోవరంబుఁ జేరి తామరతూండ్ల నారగించి మధురోదకంబులు ద్రావి
సరసి కలఙ్కారంబుసేయుచుండె. లేళ్ళమందలు హెచ్చుగఁ బెరిగియున్న
పచ్చనిగరికెలను దర్భలను మేసి తీయనినీళ్ళులఁ ద్రావి చెట్లనీడలందు
రోమంధంబు సేయుచుండె. గోగణంబులు పెచ్చుపెరిగియున్న తృణ
రాశి భక్షించి బలిసి యీని క్షీరంబులఁ గలశంబుల నిండించుచుండె.
ఇట్లు సర్వాలంకారశోభితంబై సంపదల మీఠియున్న నవ్వనంబందు
మున్ను వలసపోయినవా రందఱు వచ్చి యాశ్రమంబులందుఁ జేరిరి.
గౌతమమునిచంద్రుఁ డానందంబునఁ దనపర్ణ శాలను బెంచి వచ్చిన యతి
ధుల కభ్యాగతుల కశేషజనంబుల కన్నదానంబు చేయుచుండె. అపుడు
దవ్వుల నున్నవారలు గూడ నాకట మాడుచుఁ దల్లడిలుచు డీలువడి
యీ మేలిమివార్త విని ప్రాణంబుల నిలుపుకొనుటకై యాలుబిడ్డలను
శిష్యజనంబును దోడ్కొని గౌతమాశ్రమంబునకు వచ్చి మేము మీతల్లి
వేపు చుట్టముల మనియు మఱికొంధఱు తండ్రివైపు బంధువుల మనియు

నెఱింగింపుచు ననేకులు గుంపులుగుంపులుగా వచ్చి చేరిరి. సదయుఁ డగు గౌతమమునియుఁ దత్సతియు వారల నందఱ గారవించి సత్రంబందు బెట్టి విహితాన్నపానంబు లొసంగి ప్రత్యేకంబు పర్ణశాలల నిర్మించి యిచ్చి గౌరవింపుచుండిరి. ఇట్లు చాలకాలంబు జరుగగా నొకనాఁటి ప్రధమ యామంబున గౌతమముని స్నాతుండై నిత్యవిధులకై శిష్యులను బిలిచి పుష్కరిణీనీరంబులఁ దెమ్మని పంప నవ్వారు కలశంబులఁగొని పుష్కరిణిని జేరిరి. వారల వెంటనే పర్ణశాలలం దున్న మునులభార్య లచ్చోఁ జేరి తప్పకొనుఁ డోసరిల్లుఁ డని యదలించి సరోవరంబుఁ జేరిరి. గౌతమ శిష్యులు కులపతి యగు గౌతమముని స్నాతుండై యుటజంబున నిరీక్షించుచున్నవాఁడనియు వారియాజ్ఞచేఁ దా ముదకంబుఁ గొనిపోవ వచ్చితిమనియు నొక్కనిముస మందఁ తొక్కప్రక్కఁ జేరి యెడమిచ్చినఁ దీర్థంబుఁ గొనిపోయెద మనియు నుడివిరి. అంత నమ్మదవతు లెడమియక తొలఁగక యలుకతో నదలించి బెదరించి యేమి యిట్లనుచున్నారు? ఏమనుకొన్నారు? మ మ్మెవరినిఁగాఁ దలఁచినారు? మేము జలకంబులాడే నీళ్లులఁగొనిపోవలయును. మీ రిందుఁబాసి దూరం బేగుడు. అట్లుచేయ కున్న మిమ్ము శిక్షింపఁజేయుదు మనిరి. అపుడు గౌతమాంతేవాసులు చేయునదిలేక యుటజంబున కేగి యట గురునిరాణి కావిధముఁజెప్పిరి. ఆయమ యంతఁ దాఁగలశంబుఁ పుచ్చుకొని సరసిం జేరి వేగిరంబుగ నుదకంబుఁ గొనిపోయి విభున కిచ్చె. గౌతమముని నిత్యానుష్ఠానంబు లొనర్చుకొనుచుండె. సరస్సునందలి మునులయాండు గౌతమ దేవి వచ్చి సత్వరంబుగఁ దీర్థంబుఁ గొనిపోవుటఁ జూచి యీరసంపఢి కినుకంజెంది యహల్య మనల నెవ్వరిని జూడక పలుకరించక సరకుసేయక నిక్కుతో ధిక్కరించి. యుదకంబుఁ గొనిపోయినది. ఎవ్వ రనితలంచినదో? ఇంత యలక్ష్యమా? మంచిది. కొంచముననే యీ మెసొగ రడంచెదము. అట్లు సేయకుండిన నేము మునికుటుంబినులమే! యని శపథంబుచేసి యుదకంబుఁ గొని యేడ్చుచుఁ బర్ణశాలలకేగి పతులతో గౌతమ దేవి తమను దిరస్కరించి యవమానించినదనియు మఱియుఁ గొన్ని యసత్యంబులను మేళగించి చెప్పి యందులకై యామెకుఁ ప్రాయశ్చిత్తం బొనరింపకున్నఁ దా మసువులఁ బాసెదమని ఘొల్లుననేడ్చిరి. మునులంత యుడిపి యోదార్చి

ప్రతీకార మాలోచించెద మనిచెప్పి సమాధానపఱచిరి. అనంతర మవ్వారుగూడ “దున్న యీనిన దన్న పాల నెవ్వరికి పోయవల”దన్నట్లు వివేకము విచారము కృతజ్ఞత యనునవి లేక ఆకలిమంటతోఁ బ్రాణ క్షయమై వచ్చి యిందు మృష్టాన్నంబుల భుజించి తెప్పరిలి బలిసి యాలు విడ్డూలతో నుఖంబుగఁ గాలముఁ గడుపుచుంటి మను మాట లేక అన్న దాత యగు యజమానున కే కీడుసేయఁ దొరకొని సులభానుగ్రహుఁడగు గణపతినిగూర్చి యుపాసించిరి. విద్యలఁ బ్రాశులై నను శమదమంబు లొప్పి యుండఁదగిన మునులై నను ప్రాణరక్షణంబు చేసిన దాతకు వెనుదీయక నిట్లు మహాద్రోహంబు గురుద్రోహంబుఁ జేయుట కుద్యమించిరి. ఘాతుకు లకుఁ గూడనిపని యుండదు గదా! అంత వారి యుపాసనలచే గణపతి పొడసూపి యేమికావలయునని యడిగె. వారును జంకులేక యధర్మమ నక గౌతమముని నీ వనంబునుండి వెడలింపుమనిరి. గణపతి దేవుఁడును జరిగిన సమాచారం బంతనెఱింగి విస్మయపడి పశ్చాత్తాపము నొంది యాశ్రోశించి వారల కిట్లనియె. అక్కటా! యెట్టిమోరకులైన నిట్లు ప్రాణరక్షకులకు నిట్టి యన్నదాతల కిట్టియుపకారుల కింతటియపకారంబు సేయుదురే? మీ రసూయపరాయణులు క్రోధమూర్తులు కృతఘ్నులై యిట్లు సంకల్పించితిరి.

శ్లో॥ జరాయాపం హరతి హి ధైర్యమాశా
మృత్యుఃప్రాణాన్ ధర్మచర్యామసూయా
కోపశ్చియం శీలమనార్యసేవా
హ్రీయంకామ స్సర్వమేవాభిమానః.

౧॥ ముసలితన మందమును ఆశ ధైర్యమును మృత్యువు ప్రాణములను అసూయ ధర్మాచరణమును కోపము సిరిని నీచసేవ యాచారమును కామము సిగ్గును అభిమానము సర్వమును హరించును.

(మహాభారతము ప్రజాగరపర్వము.)

మి ఘ్నేమనవలయును? ఇట్టిపాపబుద్ధిని మానుడు. వేటొక్కఁడడుగుఁ
క వారలు పట్టుబట్టి వేటొకఁ డవసరములేదనియు నదియే కావల

యుననియు తమదరిసెనము వృధా కాక మాయిష్టంబుఁ దీర్పవలయుననియు నిశ్చింతించిరి. శ్రీగణపతిదేవుడును గినిసి వారిని దూషించి చివరకు వారలకుఁ బుణపడిన ట్లెంచి యట్లే చేయుదు. మీరలే యిష్టాపంబుఁ గుడుతురు. దయాళుండును ఆపద్బాంధవుండును మహాత్ముండు నగు గౌతమ మునీంద్రుఁ డిక్కతన నీయిక్కట్టునఁజిక్కి యొక్కింత కాలంబు వందురినను పిమ్మట నాపదను బాసి సుఖం బొందు. ఈయది యా మహనీయునకుఁ బరిణామసుఖకారి యగునని యదృశ్యుం డయ్యె. మునులును సంతోషించిరి. గౌతమమునియుఁ దత్సతియును శిష్యులు నిమ్మునులకాపట్యం బెఱుంగక సంతోషంబుగ నే యుండిరి. అంత నొకనాటిప్రథమయామంబున గణపతిమాయావిశేషంబున నొక్క బక్కయాపు పండిన వరిచేను నడుమఁ బ్రవేశించి మేయుచుఁ ద్రొక్కుచుఁ దిరుగుచుండుటను జూచి గౌతమముని యొక పూరిపోచను వేసి యదలించె. అంత నా మాయపు గిడ్డి యటచి అమాంతముకూలి ప్రాణంబుల విడిచె. అద్దానిఁ జూచి గౌతముఁడు హా! పరమేశ్వరా! యని పెద్దయెలుంగునఁ గూయిడి యేడ్చె. ఉటజంబున నున్న దత్పత్నియు శిష్యులును వేగిరముగ నడలుచు నటకు వచ్చి యచ్చొప్పుఁ దెలిసికొని భోరున నేడ్చిరి. ఆ ధ్వని విని మునులును దద్భార్యులును వచ్చి చూచి మదులందు సంతసించి గౌతమముని నాక్రొశించి తిట్టి యోరీ! గోహంతకా! మహాపాతకీ! నీముఖముచూడరాదు. ఎట్టి ఘోరపాపం బొనరించితివిరా! పొన్ను. కదలుము. నీ విచ్చట నుండరాదు. పెండ్లముతో శిష్యులతో వడిగ నాశ్రమంబు విడిచి దూరంబుఁ జేరుము. నీ విఁక హవ్యకవ్యములకు దూరమైతివి. చేసినపాప మనుభవింపుము. పొమ్మనుచు నాండ్రును బురుషులును రాళ్ళువిసరి కసరి గౌతమ దంపతులఁ గొట్టుచుఁ దరిమిరి. గౌతమముషియును దద్దేహినియు శిష్యులును దుఃఖించుచుఁ దలవంచుకొని యట్లే పోయెదము. దయయుంచుఁ డని దవ్వులకేగి యొకక్రోశమాత్రప్రదేశంబుఁ జేరి యం దొకపర్ణశాల నొనర్చుకొని యందుండిరి. మునులును దద్భార్యులును గౌతమదంపతులకుఁ జక్కఁగఁ బరాభవం బైనదని యానందించిరి. గౌతముఁ డిట్లొక మాసంబుఁ గడపి యొకనాఁడు మునిజనాశ్రమము చేరువకు వచ్చి యెడముగ నిలిచి వా రందఱి నొక్కడఁ జేర్పించి దోసిలియొగ్గి మహా

త్మలారా! నా యెనర్చిన యీపాపంబుఁ బాసి యే నెట్లు పునీతుఁడ నగుదునో యారసి యనుగ్రహించి సెలవీముం డని ప్రార్థించి నంత నమ్మును లిట్లనిరి. ఓయీ! చేసిన పాపంబునకు నిష్కృతి సేయకున్న నద్ది మెట్లుపాయఁగలదు? నీవు చేసినఘోరాఘము సాధారణము గాదు. అందుచేఁ దగిన ప్రాయశ్చిత్తంబు నొడివెదము. వినుము. గోహత్య నొనర్చితి నని బిగ్గరగా నుడువుచు నీ భూమియంత ముమ్మారులు ప్రదక్షిణంబొనర్చి రమ్ము. అట్లుపై నొక్క నెల చాంద్రాయణ వ్రతంబు సేయుము. పిమ్మట నూటయొక్కమా టీ బ్రహ్మగిరికిఁ బ్రదక్షిణంబుచేసి మృణ్మయ లింగసహస్రంబు నర్చింపుము. అట్లులైన నీదోషంబు శమించు. ఇంక మఱొకపద్ధతి వినుము. ప్రతిదినము శివలింగములకుఁ బూజచేసి తపస్సొనర్చి శివశిరోజటాగ్రమున నున్న దేవగంగ నిచ్చోటికిఁ దెచ్చి తత్సలి లంబుల నఘమర్షణస్నాన మొనరింపు మట్టైన నీదురితంబు డిందా. శుభాస్తికై యనంతరము శివలింగకోటిని పూజింపుము. ఈ రెండు తెఱంగులందు నీ యిష్టం బెట్లట్ల నొనర్పుము. శక్తుండవైనచో నీ రెండు వ్రతంబుల ననుసరించి యొనర్పు మనుటయు గౌతము డోంకారంబు నుడివి యంగీకరించి వెడలి మునిజనోక్తంబుల నెల్ల నవలీలగ నతిసులభంబుగ నెరవేర్చి దివ్యగంగానయనంబునకై మహేశ్వరునిఁ గూర్చి నిష్ఠచేసి ప్రతిదినం బహల్యయు శిష్యులును పార్థివలింగసహస్రంబుల నిర్మించి యుచ్చుచుండఁ బూజించుచుండె. అంతఁ గారుణికాంతరంగుండును భక్తజనావనబద్ధకంకణుండగు శివుండు సాక్షాత్కరించి వర మడుగు మనియె. గౌతమముని సంతసముతో భక్తితో సాష్టాంగముగ మ్రొక్కి ఆదిదేవా! నన్ను నిష్పాపు నొనర్పుమనియడిగె. అపు డా బాలేందుచూడా మణి మందహాసంబుచేసి ముని కిట్లనియె.

ఉ॥ ధన్యుడవీవు మానికుల ♦ తల్లజ! పుణ్యుడవీవు పాపులౌ
నన్యులు నిన్ వెలార్చి రిటు ♦ లక్కట! యక్కసుతో ననన్యసా
మాన్య! త్వదీయదశకానన ♦ మాగతపుణ్యకృతిన్ బవిత్రమై
మాన్యతనొందు నీజగము ♦ మద్వచనం బెద నమ్ము నెమ్మిమై.

ఉ॥ వారలె గోఘ్న పాతకులు ♦ వారె కృతఘ్న గురుఘ్న పాతకుల్
వారలె ధర్మ బాహినులు ♦ వారలె కుత్సితగర్వ్యకర్మకుల్
వారలె ఘాతుకాగ్రణులు ♦ వారె నృశంసులు వారె జాల్ము లె
వ్వారలు నిన్ను బు.వ్యనిటు ♦ వంచన చేసి కలంచిరో మదిన్.

(శివపురాణము)

అవ్వారి సాంగత్యముచే నెట్టివారును దూషితు లౌదురు. వారి పాపంబున కంతము లేదు. ధీరాగ్రణీ! ఇట్లు నీమదిన్ దెలియుము. ఇది యంతయు నీయాశ్రమంబుఁ జేరి నీచేఁ బోషితులైన మునులు తమ భార్యలచేఁ బ్రేరింపఁబడి యొనర్చిన ఘాతుకవృత్తంబు గాని యన్యంబు గాదు. నే దివ్యదృష్టి నొసంగెదఁ జూడు మని పరమేశ్వరుఁ డవలోకింపఁ జేసిన మునివర్యుండు చూచి యక్కజంబొంది పరమేశ్వరునితో నిట్లనియె. కృపానిధీ! వారు కించనులై యెట్లుచేసినను నా కది యుపకారమె యయ్యె. వారికృతంబున గదా బ్రహ్మాంద్రాదులకు దుర్లభం బైన నీ దరిసెనము నిట్లు పడసితి నని యానందించి చొక్కి యున్నంత సర్వేశ్వరుఁడు నీకిష్టంబైన వరమిచ్చెద నడుగుమనుడు గౌతముఁడు మహాదేవా! నన్నింకను గృతార్థు నొనర్పఁ బూని యుంటివి. అట్లేని నీశిరస్థలవాసిని యగు గంగ నీయాశ్రమంబున కొక్కింత జార్చి నా కొక్కనికేగాక యీ భూలోకంబున కంత కుపకారమొనర్పము. సకలజీవులకు సుఖం బిచ్చి యానందింపఁజేయుము. అని ప్రార్థించిన పరమశివుఁడు దయాళుండై తథాస్తని యానిముసంబున నిజజటాజూటాంతర్గత యగు గంగను నియమించి జార్చిన నామె యంతనె స్త్రీరూపంబున బొడసూపి జాలుగ దిగుచుండ గౌతమమునీంద్రుం డుప్పొంగి యనేకభంగుల గంగాదేవిని విను తించె. గంగయు గౌతమమునినిఁ గాంచి ప్రభునియాజ్ఞ చే నరుదెంచితిని. వేగిరముగ మిమ్ము స్నాతులఁజేసి మీయాశ్రమంబును దడిపి మరల శివ శిరస్సును జేరెద ననిన గౌతముడు తలవంచి యొక్కింత చింతనొందె. శంకరుండంత గంగనుజూచి యట్లుకాదు. గౌతమాభిలాష ననుసరించి నీ వీ మన్వంతరకాలం బీభూలోకంబు నంద యుండి ప్రసహింపుచుండు మనియె. గంగాదేవి నీవును నిఖిలనిలింపు లిం దుండిన నట్ల యుందు ననియె. పరమేశ్వరుఁ డంగీకరించి గౌతమార్చితపార్థి వలింగంబందుఁ జేరి త్రియంబ

కేశ్వరుఁ డనిపిలువఁబడుదునని యానతిచ్చె, దేవతలందఱును తల్లీ! బృహ
స్పతి సింహరాశిం జెందినపుడు మే మందఱము నీ సాన్నిధ్యంబందు
నుందుము. తక్కినయపుడు స్వర్గంబున నుందుమని యొప్పించిరి. గంగయు
శివశాసనంబున ననుమతించి మహానదీరూపంబుతో బ్రహ్మగిరియందలి
యాదాంబరతరుశాఖానిర్గతయై గౌతమి యనుపేరునఁ బ్రవహించె.
గౌతమముని మురిసి తానును బత్నియు శిష్యులును గంగయం దనగాహ
నంబు లొనర్చిరి. వలసమును లీవార్త విని సంబరంబుతో నటకుఁ గుటుం
బముతో స్నానంబు సేయవచ్చుటఁ గనుఁగొని గంగాదేవి యీ కృత
ఘ్నులగు ద్రోహుల తాకు నే నోర్వ నని యదృశ్యయయ్యె. వచ్చిన
వారలు జుగుప్సతో వెనుకకుఁబోయిరి. అంత గౌతముఁడు మరలఁ జిన్న
బోయి యామెను వినుతించిన దయాళువగు నాస్వర్గంగ కొంతదూరం
బున నుదయించి మరల ప్రవహించె. గౌతమమునిచంద్రుఁడు దివ్యసూ
క్తుల నామెవై భవరంబు గానంబుచేసె. అపుడు గౌతమశిష్యులు పట్టరాని
కోపాపేశంబుచే గౌతముఁడు వాదించుచున్నను నుడుగక వలసమునిబు
వుల నీక్షించి మీకన్నఁ గృతఘ్నులు లోకంబం దెవ్వరుందురు? మీ
రిక శివభక్తికి శివపూజనంబున కర్హులు గాక గర్భదరిదుర్జితై యాచ
కులై విభూతికి దూరంబై యామృదిశను జేరి పాపం బనుభవింతుఁగిత!
యని సెప్పించిరి. ఆమును లంతఁ గించనొంది తమ రొనర్చిన పాపకార్యం
బునకు మనంబులందు నిందించుకొనుచుఁ దలలు వంచికొని వేగిరం
బందుఁ బాసి దక్షిణదేశంబుఁ జేరిరి.

శ్లో॥ మిత్రఘ్నుశ్చ కృతఘ్నుశ్చ యతో విశ్వాసఘాతుకౌ

తా వృభౌ నరకావాసౌ యావత్సార్యేందుతారకం. (కాళిదాసకవి)

తా॥ మిత్రున కపకారము చేయువాఁడును మేలుమఱచి యపకారము
చేయువాఁడును విశ్వసఘాతుకులు గావున వా రిద్దఱును సూర్య
చంద్రులును నక్షత్రము లుండువఱకు నరకమున నుందురు.
గౌతమమహర్షి యుఁ దత్సతియు శిష్యులును గౌతమీతరంగిణీనీరం
బులందు స్నాతులగుచు శివలింగార్చనంబు సల్పుచు నవిరతశివానం
దంబు నొందుచు నవసానంబందుఁ బరమశివసాన్నిధ్యంబు నొంది
మోక్షంబు నొందిరి.

7. దధీచి పిష్పలాదమునులు

శ్లో॥ విశ్వంభరాత్మక ! విభర్తి విభోత్ర విశ్వం
కో విశ్వనాథ ! భవతోన్యతమస్తమోరే !
తద్ త్వాం వినా నశమినాం హిమజాహిభూష
స్తవ్యోపరః తరపర ! ప్రిణతి స్తతస్త్వాం.

తా॥ ఓభూస్వరూపుఁడా ! ఓవిభూ ! ఓవిశ్వనాథుఁడా ! ఓతమోరీ ! ఓపరా
త్పరా ! నిన్ను వినాచేసి శమముగలవారలకు యోగులకు స్తోత్రవృఁ
డెవఁడుగలఁడు ? హైమవతీదేవిని సర్పములను భూషణములవలె
ధరించినట్టి నీకుఁ బ్రణతుఁడ నగుచున్నాను.

మున్ను మహేంద్రుండు వృత్రాసురున కోడి స్వర్గంబుఁ బాసి దేవ
తలతోఁ బద్మగర్భుని జేరఁబోయి దైన్యంబుతోఁ బ్రతీకారం బర్ధించు
టయు నావిధాత యోజించి శివభక్తాగ్రేసరుఁడగు దధీచిమహాముని
శివానుగ్రహంబున వజ్రముయాసుల నొందెననియు మీ రాయనఘుని
యొద్దకేగి యధిఁపించిన నమ్మహాత్ముఁ డాత్మదేహంబు సమర్పించుననియు
నం దమ్మునినాథుని వీణాదండాస్థివజ్రంబును నాయుధంబు చేసికొనిన
వృత్రాసురుఁ డొక్కఁడేకాక సర్వరాక్షససంహారసాధకంబగు నాయుధం
బగు నని చెప్పె. అంత నిందుండు నిలిపులనెల్లఁ దోడ్కొని దధీచ్ఛా
శ్రమంబున కరిగి యవ్వారి తపస్సమాధిసన్నివేశంబుఁ జూచి యద్దాని
నుండి యవరోహణంబు సల్పెడువఱ కచ్చట నిరీక్షించుచుండిరి. కొంత
ప్రొద్దు కామహర్షి తపోయోగంబునుండి మరల బహిఃప్రపంచంబు
నిరీక్షించుటయు వేల్పు లెల్లఁ జేరి సాగిలఁబడి యభయం బర్ధించిరి.
మునిచంద్రుండు వారలఁ బరికించి మహేంద్రుండు మున్నగు దివౌకసు
లగుట నెఱింగి సముచితార్హ్యపాద్యంబుల నొసంగి యేణాజినంబులందుఁ
గూర్చుండ జేసి కుశలం బడిగి యిష్టం బేదియో చెప్పమనియె. దేవరా
ట్టపు డంజలియొంది వృత్రాసురుం డేచి దివిషద్యర్థుల నెల్లఁ బీడించు
టయుఁ బా మవ్వానిఁ జెనకుట కశక్తులగుటయు స్వర్గం బవ్వాని కధీనం
బగుటయుఁ దెల్పి యా విపత్తిని బాపుటకై తమ్ముఁజేరితి మనియు

దయాశముద్రులగుతా మ ట్లుపకారం బొనరించి యిందఱను గాపాడవలయుననియు వేడిరి. అంత నా మునిభాస్వంతుండు వారలమంతనం బెఱింగి తనయింతిని గొంతదవ్వులనున్న తనదుబందుగుల నెలవునకుఁ బోయి రమ్మని పనిచి మరల వేల్పులఁ జూచి యిట్లనియె. ఐన నిపుడు తమకు నే నేమిసేయవలయుఁ జెప్పఁ డనిన వార లిట్లనిరి. పాశుపతశిరోమణీ ! ఈమారక్షణంబునకై నీదుశరీరంబు నర్థించి వచ్చితిమి. దయాళుండవై యట్లిమ్ము. నీ యస్థు లెల్ల వజ్రమయంబులు. వాని నాయుధంబులుగ గొంతరించుకొని తత్ప్రయోగంబున దానవుల సమయించెదము. ఇది వై నచోదితము. నీ యనుగ్రహ మనిన మునీంద్రుఁ డంతరంగంబున సంతసించియు మందహాసంబుతో వారలఁ జూచి, తమమేలునకై యొరులఁ బంపుటఁ బాడియగునా ? యని ప్రశ్నించెను. త్రిదశు లపుడు మునిజ నాగ్రణే!

శ్లో॥ ఆతురస్య కుతో ధర్మః । అథనస్య కుతస్సుఖం.

తా॥ పీడింపఁబడుచున్నవానికి ధర్మ మెట్లు? ధనములేనివానికి సుఖంబెట్లు.

ఇత దాత యగువానికి నొకఁ డీయకుండునట్టిది లేదు. మీఁద మీ చిత్తం బనుటయు మునివర్మ్యం డంతరంగంబున నెవనిజన్మము యాచకుని హృదయేష్పితమునకు పూరణముచేయుటకు (ఇచ్చుటకు) చాలదో వాని చేత భూమి చాలబరువుకలది యగును. అట్టిబరువు భూమికి కొండలచే మ్రానులచే సముద్రములచేతను గాదని మనంబున నెఱింగి యుండుటను 'ఓ' మని యంగీకరించి యోగంబున బ్రహ్మరంధ్రమునుండి ప్రాణంబులఁ బాసి యాత్మంబును బరమాత్మానుసంధానం బొనరించె. మహేంద్రుండు మున్నగుజేజే లంత జేజేనినాదంబు లొనరించి తద్క్షణంబునం దా దేహంబు నసిచే భేదించి యస్థులను వేటుచేసి కామధేనువుం బిలిచి యామెదుగ్ధంబుల నవ్వాని నెల్లఁ గడిగి శుద్ధం బొనరించి శతారం బగు వెన్నెముకను సుత్రాముండును నల్పాస్థులఁ దక్కినవారలును నొందిరి. అంత మునివర్మ్యునిదేవి యగు సువర్చల చనుదెంచి విభునిలేమియు రక్తంపుమడుగులను ఛిన్నఛిన్నములైన నాధుని యవయవంబులను జూచి దివ్యుల యకార్యంబుఁ దెలిసికొని మిక్కిలి దుఃఖించి వారల నించుక మందలించుచు ని ట్లనియె.

ఉ॥ తేరగవచ్చె వజ్రమయఁ ♦ దివ్యతరాయుధముల్ సుపర్వు లీ
 తీరుగ నెవ్వరేని మునుఁ ♦ దెంపునఁజంపిరె ? మానివర్చులన్
 మీర లెఱుంగరే ? వెరవు ♦ మీటి యొనర్చితి రిట్లు మీరు మీ
 వారలు సౌఖ్యమొందఁ బెఱ ♦ వారలు సచ్చిన నేమగున్ జుడీ !

(శివపురాణము)

ఇట్లు వారలతో నని తానుగూడ మగనితోఁ జిచ్చుటికి బ్రహ్మ
 పదంబుఁ జేరఁ బూని వనకాష్టంబులఁ బేటిచి చిచ్చొనరించి యవశిష్ట
 శల్యంబుల నందుఁ జేర్చి తా నందుఁజేరందలంప నాకసంబునుండి దివ్య
 భారతి యిట్లనియె. సతీమణీ ! సాహసింపకుము. నీ యుదరంబున మహర్షి
 తేజంబు కుమారుం డున్నవాఁడు. మఱియు నాతండు శివావతారంబు.
 కావున నీ విపు డీమరణయత్నంబును మానుము. ప్రసవానంతరమున నెర
 వేర్పు మనుటయు నా యమ్మ యాలకించియు నట్టిష్టపడక యొకశిలం
 దెచ్చి కడుపును మోదుకొన నంతనే ప్రభాకరతుల్యుండగు బాలకుఁ
 డుదయించె. అంత నా పరమపతివ్రత పుష్కృత జూచి యానందించి
 విభునియొక్కయుఁ దనయొక్కయుఁ బ్రయాణంబుల కించుక వనరి మనం
 బును గట్టిచేసి పిల్లవాని నొక రావిచెట్టునీడను జేర్చి యందు వసింపుమని
 పంచభూతములకు సూర్యచంద్రులకుఁ బరమేశ్వరునకు రక్షింపుఁడని
 చెప్పి బాలుని ముద్దాడి స్తన్యంబిచ్చి తాఁ జిచ్చుటికి దివ్యదేహయై
 పతితోఁ బారమేశ్వరధామంబుఁ జెందె. అంత విధాత దరిసి బాలునిఁ
 జూచి మురిసి పిప్పలదళఫలంబులఁ బాపని కాహారంబగునట్లొనరించి పిప్ప
 లాదుండని నామకరణంబుచేసి యాశీర్వదించి చనియె. బాలుండట్లు
 పిప్పలకిసలయఫలంబుల భక్షించుచు వృద్ధిచెంది చిరకాలంబు తపింపు
 చుండె. బాల్యయావనదశలంతఁ దపంబుతోడనే కడచె. అనంతర
 మొక్కనాఁడు పుష్పభద్రానదీతీరంబందు నడచుచు నుషకికాలంబున
 స్నానార్థమై నదినిజేరె. అప్పటికి దైవవశంబునఁ దత్తీరనగరి నేలు
 ననరణ్యమహారాజునకుఁ బుత్రి యైన పద్మ యను పదియాతేడులకన్య
 దాసీశతంబుతోఁ జేరి జలకంబాడుచుండె. మునీంద్రుఁడు స్నాతయై తడి
 వస్త్రంబులతో నున్న యాయందంపురాచపడుచును జూచి చేతోజాత

బాణపాతంబులకు గురియై ధైర్యంబుఁగరగి యామెదాసి నొకదాని
 విలిచి యాపెజన్మంబుచరిత్రం బడిగె. అపు డది జోతచేసి యిట్లుచేప్పె.
 మునికులతిలకా! ఈబాల ఈదేశంబేలుచున్నయనరణ్యమహారాజు
 కూతురు. పద్మయనుపేరిటిది. కన్య. సద్గుణనిధి. ఈమెకుఁ బెండ్లి చేయు
 టకై జనకుడు వరాన్వేషణంబు సేయుచున్నాఁడు. నేటిప్రభాతమున
 స్నానార్థమై మాతోడ నీపుష్పభద్రుని జేరినదనియె. మునీంద్రుఁడు
 పాతనయకు పెండ్లిగాకుండుటకు గరంబుఁ బ్రమోదంబునొంది స్నాన
 మును ముగించి యవ్వారలవెనువెంట నగరిజేరి రాజాస్థానంబునకేగె.
 రాజవర్యుండు దవ్వులనుంచియే మునివర్యునిరాకఁ జూచి సింహాసనంబు
 దిగి వినతుండై యెదుర్కొని సముచితార్చన నొనరించి బంగరుపీఠంబు
 నందుఁ గూర్చుండఁజేసి కుశలంబడిగె. పిప్పలాదమునియు రాజచంద్రుని
 సంఘావించి దీవించి తత్సుతయగు పద్మాదేవిని దనకిచ్చి పెండ్లిసేయు
 మనియు నట్లీయకున్నఁ దనకోపాగ్నికిఁ బాతుడవగుదువనియె. వీనుల
 కినుపసలాకలు గ్రుచ్చినట్లు మిక్కిలి తీక్షణంబులైన మునివచనంబుల కదరి
 బెదరి బదులాడుటకు నోరాడక చింతాసాగరంబునంబడి పారమొందక
 కుందుచు మిన్నకున్న దొరను గాంచి మంత్రిహితసామంతపురోహిత
 జనంబు లెల్లరును విచారంబున మునిగి నిశ్చేష్టులై యుండిరి. ఇవ్వార్త
 కంచుకులచే శుద్ధాంతంబునకుఁగూడఁ జేర్పఁబడుటయు నందు రాజపత్ను
 లందఱును దత్పరిచారికలుగూడ దుఃఖంబున వగచుచుండిరి. ఇట్లు తెన్నుఁ
 గానక వారందఱు విచారించుచుండ నచ్చోటి కపుడొక మేటియగు ముని
 వర్యుండు దారించి వారల పూజల నొంది యవ్వారి విచారకారణం
 బారసి యభూమిపతికిట్లనియె. ధారుణీశ్వరా! ఏటి కిట్లరయక చింత చేసె
 దవు? “అగ్ధోహికన్యా పరకీయ ఏవ” కన్య ఇతరులసొమ్ము. నేఁడేనియు
 మహాకనాఁడేనియుఁ గన్య నన్యుల కీవలసినదియే. అట్లగుట నిమ్మహాముని
 పూజనీయుఁడు. కడుకొగడు తపోధనుఁడు. తృణమును మేరువుగను మేరు
 వును దృణంబుగను జేయఁజాలిన బల్లిదుఁడు. భార్గవవంశపావనుఁడు.
 నీవిక సందియంబుఁ బాసి వేగిరమ నీ తనయ నీ యనఘున కిచ్చి యుద్వా
 హంబుచేసి నీకులంబు నుద్ధరించుకొనుము. నిన్నును నీవంశంబును నీరా
 వ్యంబును గాపాడుకొనుము. శ్రేయంబు లందికొనుము. అనుమానింపకు

మని వక్కాణించె. తత్కాలమందే ఆత్మపుత్రి యగు పద్మాదేవి
 యాయుదంతం బంత విని తన కా మహామునియే యభీష్టవరుఁ డనియు
 జాగుసేయక త న్నామహనీయున కిచ్చి వివాహముపేయుమని గట్టువాలు
 పొలఁతులతో జనకునకుఁ జెప్పియంపె. పుడమితేఁ డంత నడలుమాని
 యెడదను దృఢముచేసి పురంబును మితంబుగఁ గై సేసి యమ్మఱునాఁడే
 శుభముహూర్తంబునఁ బుత్రిని బిప్పలాదముని కిచ్చి పెండ్లిచేసె. పిప్ప
 లాదముని పద్మను బెండ్లాడి రాజార్హంబులగు దుకూలాంబరభూషణం
 బులఁ దోచివైచి వల్కలాజినంబులఁ దాల్పఁజేసి నిజాశ్రమభూమికే
 దోడ్కొనిపోయి యం దనతిలంపటుండై గృహస్థధర్మబం దుండి యథా
 పూర్వంబుగఁ బరమశివుని బూజించుచుండె. అంత నొకనాఁ డాముని
 భామిని స్నానార్థమై భాగీరథి కేగి యందుఁ దీర్థం బొడుచుండ నామె
 శీలంబుఁ బరీక్షింపఁగోరి ధర్మదేవత యొక లేఁబ్రాయఁపు రాచకొమ
 రుండై యుత్తమాశ్వయుక్తంబగు నొకపసిండిరధం బెక్కి యన్నదీతీరం
 బుఁజేరి యం దమ్మునిరాజ్ఞిని జూచి సమీపించి యామె కిట్లనియె.
 సుందరీ! నేనెందఱునో యందంపుటిందుముఖులను జూచితిని గాని
 యెందును నీచందంబుగఁ బసందైన చందనగంధులఁ గనులనొందలేదు.
 ఇందు సందియములేదు. ఇందీవరాక్షి! ఇక మందెమేల? మేల ఇం దింది
 రంబులకు విందుసేయుచున్న నీ వికసితకుందబృందలతామందిరంబందు
 నీదువిం దొసంగి నాదువందనంబు లందికొనుము.

చ॥ కడుముదుకై రుజ్జుబడలి ♦ కాటికిఁగాళ్ళను జూచి యున్నన
 వ్రేడగుమునిఁ దగ్గ గొలువ ♦ వేడుక లేమిటనబ్బు నీకు నేఁ
 బుడమిదొరఁ రతిప్రియుఁడ ♦ భోగసమర్థుఁడ నర్థినైతి నీ
 కెడపక నాకుగాణి వయి ♦ యెల్లసుఖంబులఁగొన్ను కోమలీ!

మ॥ తనువత్యంతము భంగురం బలతి యీ ♦ తారుణ్య మద్దానిలో
 ఘనప్రశోదయ మిట్టిచక్కదన మీ ♦ కాంతారభాగంబులొ
 సనుబ్రేమించి మనోజభోగముల నా ♦ నందోన్నతుల్ మీఱఁగాఁ
 దనివిఁజెంది భవజ్ఞునిఁ గడిమిమై ♦ ధన్యంబుగాఁ జేయుమా!

మ! సాగనుల్ గుల్కెడు కల్కులెక్కుడుగ నా ♦ శుద్ధాంతమం దుండి రా
మగుచల్ నీ చరణంబులొత్తుచు నినున్ ♦ మన్నింతు రేప్రాద్దు లి
మ్ముగ నీయిష్టమువచ్చిన ట్లనిశమున్ ♦ భోగింపుమీ! యింపుమై
తగ దీ మానిని బాసి న న్నెనయుమీ ♦ తస్మిశిరోరత్నమా!

శివపురాణము.

అని యిట్లతండు మీటుచున్న తమకంబుతో రథంబు డిగ్గి విరిఁ
బోడి నొడసి పట్టుకొనుటకు డాయుచున్నఁ గాంచి యక్కాంచనకేతకీ
కుసుమగతి దప్పులకుఁజని నిలిచి యదలిచి నాగుఁబామువడుపున
కోజుచుఁ జరచురఁజూచుచుఁ గినుకతో నిట్లనియె.

కా! దూరంబేగుము దూరమేగుము శతా! ♦ దుష్టాత్మ! రాజాధమా!
చేతనాజేసెద నిన్ను ముక్కలుగ నా ♦ శీలాసిచే నన్యకాం
తారత్తుండవు పాపసత్తుండవు నా ♦ నాధున్ జగద్వంద్యుడే
శోరింఁగి ననాధు నాడెదవె లొ ♦ చ్చుల్ పిప్పలాదున్ ఘనున్.

శివపురాణము.

ఓకీ! నే వాఙ్మనఃకాయంబులఁ బతివ్రతనాదునేని నీవీయావనం
బును సౌందర్యంబును గొల్పోయి క్షయరోగంబును జెందుదువుగాక!
సౌర్యచంద్రులు వ్యతిరేకభావంబు నొందినను నాశాపవచనంబు సత్యం
బగుఁగాత! యని శపించుటయు విని ధర్ముండు హడలి యంతనే క్షత్రియ
సావంబునుబాసి నిజరూపం బొంది నిలిచి యమ్మునిరాణి కిట్లనియె,

ప! తల్లీ! యన్మగహింపఁదగు ♦ ధర్ముండ నేను నృపుండ గాను నీ
యల్లము నారయంగ నిటు ♦ బుద్ధ్యమమూని యెఱింగి మెచ్చితిన్
శిల్పబుఁబోలె నెచ్చ పరదారలఁ ♦ గన్గొనువాడ నేఁడిటుల్
చెల్లనిచెయ్యుఁబూని యిటు ♦ శిక్షను జెందితి నర్హరీతిగాన్.

శివపురాణము.

అమ్మా! చెడుదారినడుచువారి కిట్లే ఈశ్వరుండు శిక్షను గూర్చు
చుండును. సత్పథంబున నడచువారికి మేల్లూర్పుచుండును. ఎవఁడు
కలిమిచేములను సుఖదుఃఖములను జనంబుల కాచితి నెఱింగి చెందించునో
నీటియందు వైత్యంబును నగ్నియందు వేడిమిని బొలయందు మాధుర్యమును

నియతంబుగ నెవ్వండు చేర్చి యుంచెనో మహదాదిపదార్థకారణం బగు నవ్యక్తం బెవనికి లోఁగియుండునో మూగురుమూర్తుల కెవఁడు మూల కారణమో అట్టిపరమాత్మ యగు పరమశివుండు నా దురితంబుల హరింపుటకై యంజలిఁబట్టి మ్రొక్కెదను. అని తన యనుచితకృత్యంబునకు మనంబం దనుతాపంబు నొంది యత్యంతంబు భయంబును సిగ్గును జెంది తలను వంచి వనరుచున్న ధర్మదేవుని జూచి యా తాపసేశ్వరి పశ్చాత్తప్తమై యిట్లనియె. మహాత్మా! నన్ను బరీక్షింప నెంచి నీ విట్లకృత్యంబు నవలంబించుటను నేను గుర్తింపనైతిని. స్త్రీజనస్వభావికం బగు చాపలంబున నిన్నెఱుంగక బన్నంబు లాడితిని. శాపంబుబెట్టితిని. నీవు ధర్మంబును నాల్గుపాదంబులను నడిపించుపుణ్యమూర్తివి. ఇట్టి నిన్ను శపించి నేను ధర్మలోపంబుఁజెందితిని. నాదు శాపమ్ము వమ్ముగాదు. కోపావేశమ్ముతో నట్లంటి. ఇపుడేమిసేయదును? నీ మనఃపారిశుధ్యంబు నెఱింగితిని. ఐన నొకకట్టుబాటు చేయుదు నారయుము. ఎల్లజగంబులకుఁ జల్లి నయొసఁగు చందురుం డెట్లు మానమానంబు ఊయం బొందియు మరల నద్దానిబాసి తేజంబుల నొందునో నీవు నల్ల వ్యవస్థతో ఊయంబుఁ జెంది పాయుచుండుము. శాశ్వతంబుగ నీకు ఊయంబగునేని జగంబునకే ఊయంబమరు. వృషభదేవా! ఆ వ్యవస్థను దెలిపెదను. వినుము. కృతయుగంబునందుఁ బాదచతుష్టయంబుతో నుండి త్రేతాయుగంబందుఁ ద్రిపదుండవై ద్వాపరయుగంబునఁ ద్విపదుండవై కలియుగంబున నేకపాదుండవు గమ్ము. తద్యుగాంతంబందు మరలఁ బాదచతుష్టయంబు నొందుము. తపోజ్ఞాన ధర్మశౌచంబులందుఁ ద్రికంబు క్రమంబుగ బ్రజలకు క్షీణంబై మరల మహాయుగాదియందు సంపన్నంబగు. ఇది విధిచోదితమై నీయం దిట్లేర్పడి నది. పొగలకు. ఓరిమి నొందుము. ఇక నేఁ బతిదేవుని సేవింపఁబోయెదను. సెల విమ్మనుచుండ నా సాధ్వీలలామకు మరల ధర్మదేవుం డిట్లనియె. అమ్మా! సంతసంపడితి. శుభమస్తు. వరములిచ్చెదఁ గొనుము. నీవిభుఁడు ముదిమిఁబాసి శాశ్వతయావనంబును దివ్యసుందరరూపంబును దార్ధ్యంబును భాగ్యంబును వాఙ్మధుర్యంబును జిరాయుష్యంబును జెంది నిన్ననవరతంబుఁ బ్రేమించుచు నిష్టసూఖంబులఁ దనువుఁగాత! నీవు నిచ్చులు యవతివై అనుపమభోగ భాగ్యములఁదనిసి దశపుత్రులఁ బడసె

దవు పతివ్రతాతిలకమా! సెలవు. అని వరములిచ్చినంతఁ బద్మా దేవి ముడిసి భక్తిభావంబుతో ధర్మదేవునకుఁ బ్రదక్షిణముచేసి మ్రొక్కి యాశ్రమమునకుఁ బోయి యత్తైరంగంత నాధునకుఁ దెల్పిన నతండు యోగదృష్టి నద్దయంత నారసి ప్రీతుండయ్యె. ధర్మదేవుండును బతి వ్రతాచరిత్రంబు నభినందింపుచు యధేచ్ఛకజనియె. ధర్మదేవునివర ప్రకారంబుగఁ బిప్పలాదుండు లేబ్రాయపురూపసియై భాగ్యంబు లొంది పెక్కేండ్లు పద్మాదేవితో భోగసౌఖ్యంబు లొంది దశపుత్రులఁగని వారలఁ బెంపుచేసి యుద్వాహంబు లొనర్చి తిరుగఁ దపించుచుండె. విజ్ఞాననిధియగు నమ్మహాత్ముని సన్నిధానంబుఁ జేరి పలువురు మునితన యులు తత్త్వసంశయంబులఁ దీర్చుకొనుచుండిరి. కొందఱు మునిపుత్రు లొకప్పుడు గమిత్యావలై పిప్పలాదమునిని దారసించి మ్రొక్కి జిజ్ఞా సులై నిలిచిరి. అందు సత్యకాముఁడనువాఁ డిట్లు బిప్పలాదమునినడిగెను. ఓహోబ్రహ్మ! మనుష్యులలో నాయుఃపర్యంత మోక్షార్థ్యానంబు సేయువాఁ డేలోకంబును జెందునో చెప్ప మని యడిగెను. పిప్పలా దుండు సత్యకామున కిట్లనియె. ఏకారణముచే ఓంకారము పరమాత్మ మగు సదాశివునిస్వరూపముగను ఆ సదాశివపరమాత్మము జీవాత్మస్వ రూపముగ నున్నదో ఆకారణముచేత ఈ స్ర్గణవధ్యానము సేయువాఁడు పరాపరములలో నొక్కదాని నొందును. ఆప్రణవోపాసకుఁ డోక్షార్థ ముం దేకమాత్రగనున్న అకారమును ఋగ్వేదమును ధ్యానముచేసినఁ జక్కఁగ బోధింపఁబడినవాఁడై భూమియల దుత్తమమనుష్యుఁడై పుట్టు చున్నాఁడు. రెండవమాత్రమైన ఓక్షార్థస్థితమగు ఉకారమును (యజు ర్వేదమును) ధ్యానించువాఁ డంతరిక్షమునందలి చంద్రలోకంబు నొందు చున్నాఁడు. ఎవఁడు ఓక్షార్థమును అకార ఉకార మకారములను మూడుమాత్రలతోఁగూడినట్టి ఓక్షార్థమును సామవేదమును సూర్య మండలాంతర్వర్తియగు పరమాత్మస్వరూపమును ధ్యానించునో వాఁడు సూర్యతేజస్సంపన్నుఁడై సర్పము కుబుసంబును విడిచినట్లు పాపవిము క్తుఁడై సామవేదసామర్థ్యంబుచేత బ్రహ్మలోకమును బొందుచున్నాఁడు. ఇట్లు బ్రహ్మలోకము నొందినవాఁడు పరమాత్మమును జూచుచున్నాఁడు. ఓక్షార్థమందలి అకార ఉకార మకారంబులు మూడుమాత్రలును

మృత్యువుతోఁగూడినవి. అట్టి మృత్యువుగల మాత్రలను ఏకము ఓజ్జ్వలమును గావించి పరమాత్మధ్యానమందు సంధానించినయెడల మృత్యువుగము లేని అమృతత్వ మగుచున్నది. ఎవఁడు మాత్రాత్రయంబును జక్కఁగ నెఱుంగునో అతఁడు జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తి కాలములందుఁ జలింపక యుండును. ఋగ్వేదముచేత మనుష్యలోకంబును యజుర్వేదము చేతఁ జంద్రలోకమును సామవేదముచేత బ్రహ్మలోకమును బొందించు నట్టి ప్రణవస్వరూపము నేవిద్వాంసుఁడు తెలిసికొనుచున్నాఁడో అట్టి వాఁడు జాగ్రదాద్యవస్థలను భయమును ముదిమిని మరణమును లేని శాశ్వతమును సత్యస్వరూపమును అమృతమయమునగు పరబ్రహ్మమును బొందుచున్నాఁడు. ఈ ప్రకారము ఋషిపుత్రులందఱును బ్రహ్మజ్ఞుఁడగు పిప్పలాదమునిని దమసంశయంబు లడిగి తెలిసికొని యానందించి గురుం ఁడగు పిప్పలాదఋషికి నమస్కరించి యజ్ఞానమునుండి తరించి పరమేశ్వర సాక్షాత్కారంబు నొంది రిది దధించి పిప్పలాదమహర్షుల చరిత్రము.

8. మార్కండేయ మహాముని

శ్లో॥ ఆత్మస్వరూప ! తవరూపపరంపరాభిః

రాభిస్తతం హర ! చరాచరరూపమేతద్

సర్వాంతరాత్మనిలయ ! ప్రతిరూపరూప !

నిత్యంనతోస్మి పరమాత్మతనోష్టమూర్తే ॥ స్థాందకాశీఖండము

తా॥ ఓ ఆత్మస్వరూపుఁడా ! ఓహరుఁడా ! ఈనీరూపపరంపరలచేత నీచరా

చరప్రపంచమంతయునిండినది. ఓసర్వాంతరాత్మనిలయా ! ఓప్రతిరూ

పమునకురూపమైనవాఁడా ! ఓపరమాత్మమూర్తీ ! ఓయష్టమూర్తీ !

నీకు శాశ్వతము నతుండనగుచున్నాను.

తొల్లి హిమాచలప్రాంతమం దొకపుణ్యవనంబందు మృకండుఁడను మహామునియును దత్సతి యగు మరుద్వతీదేవియును నివసించి యుండిరి. వారిద్వరు ధర్మనిరతులు సత్యతత్పరులు అతిథిగోదేవపూజాసక్తులు సర్వ భూతహితులు. శిష్యులను గన్నబిడ్డలయట్లు గనికరముతోఁజూచికొనుచుఁ దపోవ్రతంబు ననుష్ఠింపుచునుండిరి. వారి కేలొకో సంతతి గాకయుండె. ఐనను వార లేమియుఁ జింతసేయకయే పరమేశ్వరుని గొలుచుచుండిరి.

ఒకనాఁ డమ్మునివర్ష్యుండు బంగరంపుకొండయందలి పైతామహానగరిని జేరి యందు బ్రహ్మసభకుఁ జేరఁబోవుచుండ నందు ద్వారంబుఁగాచుచున్న కావారికు లా మహాత్ముని దరిసి మహాత్మా! మీకుఁ బుత్రు లెందఱని యడిగిరి. ఆమహాముని యట్టిభాగ్యము తనకుఁ జేకురలేదనియె. అపు డవ్వాచు మహాత్మా! బ్రహ్మసభ కీపు చేరుట కనర్హుఁడవు. ఈవిధాత్మభవ నమును సంతలేనివారు చేరఁదగరు. కావునఁ దా మిటనుండి మరలి పొండనిరి. మునిచూడఁమాణి చిన్ననోయి మరలి తనయాశ్రమంబును జేర వచ్చుచుండె. ఇటనమ్మునియాశ్రమంబునకుఁ గొందఱు విదేశమునీశ్వర ధార్యులు యోగినులు వచ్చి మృకండుపత్నియగు మరుద్వతిని సమీపిం చిరి. మరుద్వతియు సంతసంబున వారి నెదుర్కొని తోడ్కొని వచ్చి యుచితపీఠంబుల నిచ్చి కూర్చుండఁబెట్టి సత్కారంబులొనర్చి భోజనము కొఱకుఁ బంచభక్ష్యాన్నంబులఁ బాత్రలందు వడ్డించెను. వారలు మరుద్వ తితో నీబిడ్డలను బిలుపుము. వారును మేమును భుజించెద మవిరి. మరు ద్వతి అమ్మలారా! నే నట్టిసోము నోచలేదు. తాము దయతో నన్నంబు లొరగింపుఁడు. తా మిటకువచ్చి నన్ను ధన్యనొనర్చితిరి. వందనంబు లొనర్చెదను. అనుగ్రహించి భుజింపుఁ డనుటయు వారందఱు పరస్పరం బరసికొని బాలురు లేనట్టి యింట మే మన్నంబుముట్టమని పీఠంబుల నవ లికిఁ దోచి వెడలి పోయిరి. మరుద్వతియు మదియందుఁ గడుగడుగడు నొచ్చి దుఃఖముతోఁ బొగలుచుండె. అంత మృకండుమాని స్వాశ్రమ మునకు వచ్చినంతఁ జింతతో మరుద్వతి యపుడు జరిగినయుందంతంబంతఁ గాంతనకుఁ దెలిసి మిక్కిలిసంతాపంబు నొందుటయుఁజూచి మునివర్ష్యుండు దనకు బ్రహ్మలోకంబందు జరిగినపరిభవం బంతయుఁ దనయింతికేదెలిపె. అంత నామునిదంపతులు గొంతతడవు దుఃఖంబునఁబోగలిరి. మృకండుఁ డుపైని నాత్మదేవిని జూచి కొండొక తేకువఁ బడసి యాపెకిట్లనియె. దేవి! వనరకు మిఁక భగవానుఁడు శంకరుఁడు కలఁ డతఁడు దయాళుఁడు. భక్తాశీష్టప్రదుఁడు. ఆఘనుని గుఱించి నే గాటంబగు తపం బొనరించి సుపుత్రుని బడసెదను. నీ విఁకఁ బ్రమోదంబు నొందుము. మున్నా రాజ మూర్ధన్యుండు శిలాదమునికిఁ బుత్రుల నిచ్చె. పద్మాక్షుఁడైన శ్రీకృష్ణు సకుఁ బ్రద్యుమ్నసాంబాదితనయుల నిచ్చె. మన మట్లే తపించి శివ

కృపతో నందను నొందుద మనియె. సతీమణియగు మరుద్వతి హృదయమం దానంద మొంది నాధున కిట్లనియె. మహాత్మా! తమ కిట్టిభావము తోచినందున నేను ధన్యనౌదును. తాము సర్వసమధులు. శంకరుఁడు భక్తవత్సలుఁడు. మనకుఁ బుత్రభాగ్యమొనరుట కాటంక మేమియుండదు. తడవుసేయకుఁడు. ఈక్షణమందే తాము మానసమందు మహేశ్వరు నొంది తపంబుసేయుట కారంభింపుఁడు. నేనుగూడ నా దీనబాంధవుని మానసంబునం దొడిసి కొలుచుచుందును. తా మీ శుభంబును నాకుఁ జెప్పటతోడనే వామనేత్రంబు స్పందించినది. దృఢంబుగ మన కిష్టసిద్ధి యగునని వేగిరించిన మునీంద్రుండు తద్క్షణంబందుఁ దీర్థంబాడి విభూతి రుద్రాక్షంబుల ధరించి గణపతిని బూజించి షట్ పాత్రాగ్నిని బ్రతిష్ఠించి పంచాక్షరీమఖరూపం బగు తపంబుదీక్ష నొంది తపంబొనరించుచుండె. క్రమముగ. దంపతు లిర్వురును ఫలమూలదళాహారంబులను విసర్జించి వాయుభక్షణంబు సేయుచు రేబవ లేకాగ్రచిత్తులై శివధ్యానహోమార్చనంబుల సల్పుచుండిరి. అట్లెరువును నిరంతరభక్తితోఁ గోమలేందు ధరుని హరుని గుఱించి తపించుచుండిరి. చిరకాలంబుజరిగె. అంత నొక నాఁడు త్రిలోకసంచారియగు నారదముని కైలాసాద్రికేగి యుమాశివుల కైరగి ప్రస్తావనాపూర్వకంబుగ శివునితో నిట్లనియె. తండ్రి! నీమనము దయాపూరము. భక్తరక్షణైక పరము. నిన్నుగోరి మరుద్వతీమృకండు లశ్యంతము తపించుచున్నవారు. దయతో వారలయభీష్టం బిచ్చుట కింకను దలఁపవా? మాతల్లి పార్వతీదేవియేని దనచేతంబున. నెనకొకింతఁ జెందక యున్నదేమి? అనినఁ ద్రిభువనజనని విని తనయాత్మము పుల్లవ డఁగ దేవమునితో నిట్లనియె. నారదమునీ! నే నిమ్మహాత్ముని బ్రతిక్షణము వేడుచుంటిని. వారలకుఁ బుత్రవరదానం బిమ్మని కోరుచుంటిని. ఇమ్మహానీయుఁడు జాగొనరింపుచుండె. నే నేమిసేయుదునని యఖిలాండే శ్వరి ప్రాణేశ్వరున కిట్లనియె. దయానిధీ! మృకండుమునివనికె బోవుదము. ఇక నొకక్షణం బేని నిట నేను గాల్చిలుపను. ఇపుడే పోవుదము రమ్ము. నాపై నాదరముంపుము. ఎన్నఁడును భక్తజనులందు జాలముసేయకుం దువే. నందిని బిలిచి ప్రయాణంబును బ్రకటింపుఁ డనుటయు నాదిదేవుండు వారల కృపావచనంబు లాలకించి మందహాసముచేసి నేను. సట్లే యోజిం

చుచుంటిని. వేగిరముగ నచ్చటికి బోవుద మని నందికేశ్వరుని బిలిచి
 ప్రయాణం జెడింగించి వృషము నలంకరింపుమనియె. గిరిపుత్రియు గరు
 వంబునొండె. నారదముని మేలుమేలని కిన్నెర మేళగించి పరమశివునికరు
 గను గానంబుసేయుచు యధేచ్ఛన్ జనియె. బాలేందుశేఖరుఁడు పార్వతీ
 దేవితో సప్తత్రింబుగ నందికేశాదిగణపాలయుతంబుగ యానంబు నెక్కి
 ప్రయాణం బొనరించి మృకండుముని యున్న బిల్వవనంబుఁ జేరి వారలకు
 నాహుత్కరించె. వారలు పరమేశ్వరుని సపరివారంబుగఁ గనుంగొని
 మహానందంబుతో నమశ్శతంబు లొనరించి వినుతించి నిలువఁబడియుండ
 శివుఁ డహ్లానిని జూచి నీ తపంబునకు మెచ్చితిని. నీ భక్తి కానందించితి.
 ఇక విక్తర మాయువుగలట్టి వారల నయోగ్యులగు కొడుకులను గోరు
 దువా? పదియాఁడెఁడులవయ స్సాయుస్సు గల నొకసుపుత్తుని గోరు
 దువా? యడుగు మనియె. మాని యానుడిని విని మనమునఁ గడుసం
 కోచమొంది మఱిగి తఱిగి యంత నే సర్వము శివాధీనం బనికొని పదియా
 ఁడెఁడుల యాయువుగల యర్భకుని యోగ్యుని బ్రసాదింపుమని యర్థించె.
 శివుఁ డోమని యంగీకరించి యంతర్థినొండె. సంయమివర్చ్యం డెప్పుడు
 దీక్షాంతం బొనరించి ఆత్మసత్యుగు మరుద్వతితో నిట్టులనియె. ఇందు
 ముఖి! ఎప్పటిమే లప్పుడే. శివుఁ డెప్పుడును మనకు సన్నిహితుఁడే. నీ
 వెప్పటిమాటనో తలంపకుము. అప్పుడును అఖిలేశ్వరుండు మనకుఁ దోడ్ప
 డును. కులపాంసనులగు పలువురు కుమారులు దీర్ఘాయుష్కులు జనించిన
 మంచిదగునే? సత్పుత్రుఁడొకండు గల్గినను జంద్రునితో నాకసంబట్లు
 కులంబు విరాజిల్లును. అనిన నమ్మహాసాధ్వియును కాఁగలది యగును.
 పరమేశ్వరుఁడు బాగే యొనర్చును. ప్రస్తుతమందు మనము గర్వపడ
 కుండునట్లుగాఁ దలఁచి యిట్టులనియె నని యిరువు రకలంకమనస్కులై
 సుభ బుగ నున్న గొన్నినాళ్ళకు మరుద్వతీదేవికి గర్భోదయంబై నంత
 మృకండుముని పుంసవనసీమంతంబు లొనరించి యుమామహేశ్వరులఁ
 గొలుచుచుండె. గర్భము క్రమంబుగఁ బరిపాకంబునొండఁగా నొకశుభ
 సమయంబున సామ్యమైన నక్షత్రమందు గురుఁడు విశేషదృష్టిఁ జూచు
 చున్న శుభలగ్నంబందు పుష్కళునివలె మరుద్వతి గర్భంబందుఁ గుమా
 రుఁడు జన్మించె. మృకండుముని స్నాతుండై దశదివసానంతరమందు

మునులకు ధేనుగణంబుల దానంబొనరించి పుత్రునికు జాతకర్మం బొనరించి మార్కండేయుఁడని యాహ్వాయం బొనర్చె. బాలుఁడు నెలబాలుని వలె దినదినము పెంపొందుచుఁ జారుతరకాంతులఁ జెందుచుఁ దల్లిదండ్రులను బందుగులను నానందింపఁజేయుచుండె. పెన్నిధిని బడసిన పేద లట్లు మరుద్వతీమృకండు లేఞ్చొద్దు ముద్దుకొమరుని జూచికొనుచు హద్దులేని హరుసంబునఁ దనియుచుండిరి. అపుడపుడు శివునివరంబు చిత్తమునకుఁ దాకుచుండినఁ గొంకుచు నంతనే మానసంబును దిటం బొనరింపుచు శివుండే సాకఁగలఁడని నిశ్చయంబు నొందియుండిరి. అంత బాలుండును గ్రమంబుగ వధిఁజల్లుచు నడుచుటకు వచ్చినంతనే శివునిగుడి కేగి మ్రొక్కి వచ్చుచుండును. మాటలు వచ్చినయంతనే 'నమశ్శివాయ' యని పల్కుచుండును. చదువుటకు వచ్చినయంతనే శివపురాణంబులఁ జదువుచుండును. వ్రాయవచ్చినయంతనే శివకోటిని వ్రాయుచుండును. స్నానమాడి నంతనే దేహమందంత విభూతిని బూయుచుండును. గళమందు రుద్రాక్ష మాలికల ధరించుచుండును. శివలింగంబుపైని బుష్పంబులను బిల్వదళంబుల నుంచుచుండును. తాను భుజించు నన్నాదికంబులను శివలింగంబునకుఁ జూపెట్టుచుండును. ఇక మృకండుముని పుత్రునికు గర్భాష్టకం బారసి యుపనయనంబును బాశుపతదీక్షయు నొనర్చి వేదాధ్యయనంబు నకై గురున కప్పగించె. బాలుం డనతికాలంబున వేదవేదాంగంబులను నేర్చి శివాగమంబులఁ జదివి షడ్దశఁనంబులందారితీటి సర్వంబందు శివ తత్త్వంబుమేలిమి నెఱింగి శివుండే సర్వజగత్కారకుఁ డని తెలిసి ప్రతి దినము నియతంబుగఁ బార్థివలింగపూజ నొనర్పుచు ననవరతము శంకరుని గొలుచుచుండె. మృకండుమునియు మరుద్వతీయుఁ దమకొమరుని దపోధనులగు మునులకు వృద్ధవిప్రులకు జోతలొనర్పఁజేయుచు వారిదీవె నల నొందఁజేయుచుండిరి. బాలునకుఁ బదియైదేడులు గడచినమీఁదఁ బదియాటవయేడు వచ్చినయంతనే మరుద్వతీమృకండులు హృదయమందు భయమొందుచు నేమిసేయుదమని విచారించుచుండిరి. అంత నొకనాఁడు నారదముని వారినిజేరి కుమారుని జూచి సంతసించి మునిదంపతులతో నిట్టులనియె. పుణ్యలారా! మీకు మేలైన నందనుఁ డుదయించె. ఈ బాలుఁడు సద్గుణనిధి. ఇవ్వసుమతీయందు విస్తారంబుగ శ్రేయంబు

లొందగలఁడు. కాని మీరు జాలముసేయక నావచనం బొకటివిని యిట్లు చేయవలయును. ఈబాలున కచిరకాలంబునఁ జేటొకటి చేరవచ్చుచున్నది. మీ రప్రమత్తులై యద్దానిని హరింపజేసికొనవలయు ననియె. అంత వారలు వజ్రతాడితులఁబ్బు భిన్నమనస్కులై విషాదంబొంది వాపోవుచు నారదమునియడుగులఁబడి ఆపదుద్ధారప్రయత్నం బడిగిరి. నారదముని కుందుటయేల? బాలేందుధరుఁడు భక్తులపాలిటి కల్పవృక్షంబు. మీరలు సందేహింపక సత్సరముగఁ బుత్తుని దపస్సున కనుపుఁడు. శుభంబగునని యంతర్ధిన్మందే. మునిదంపతులు నిట్టూర్పువిడిచి కొమారుని విడువఁజాలక వనరుచున్నంత మార్కండేయుఁడు దారసించి యిట్లనియె. అమ్మా! నాయన! ఏటికిట్లు వందురెదరు? హేతువేటి కెఱింగింపరు? ఇప్పుడేని దెల్పుఁడు. నే నావ్యాకులహేతువును బాపి మీమనంబుల కానందముచేయుదు ననుటయు నవ్వార లించుక విచారంబుమాని శివుఁడొనఁగిన వరంబుస్వరూపం బాత్మజునకు విశదముచేసి పదియాఱవయ్యేఁడు దనకు వచ్చుటయును నారదముని వచ్చి యాపదను బ్రస్తావించి తత్పరిహారంబునకై తన్ను దపంబుసేయఁబంపుమని యుపదేశించి చనుటయును జెప్పిరి. మార్కండేయుం డదివిని ధైర్యముతోఁ దల్లిదండ్రుల కిట్లనియె. ఈమాత్రమునకే గొప్పచేసి యిట్లు దుఃఖించుచున్నారా! ఇంక వందురక యానందంబున నుండుఁడు. భక్తవత్సలుఁడగు శంకరుండు మనకండమై యుండ మన కేలాటియారాటము లేలాటిచేటులు వాటిలవు. కెలవొనఁగుఁ డీక్షణమందే శంకరుని గుఱించి తపింపఁబోవుదు నని యడిగిన మృకండుముని మనంబును దృఢంబుచేసి యామోదించి పుత్రుని కిట్లనియె. పుత్త్రా! నిన్ను గన్నఫలంబును మాకుఁ జేకూర్పుము. అసమానశక్తియుక్తుండును గరుణాకరుండు నగు శంకరుండు నిన్ను రక్షించి శుభంబిచ్చుగాఁత ననియె. మరుద్వజ్రియుఁ గుమారుని నెమ్మొగంబును శిరంబును దనకరతలంబున నిమిరి ధీరమై యిట్లనియె.

చ॥ హేమకర శేఖరుండు నుమ ధి యిందిర యల్ల రథాంగహస్తుఁడున్
గమలజుఁడున్ దదీయసతి ధి కంజహితుండు గువాలయాప్తుఁడున్
క్షమయును నాకసంబును ది ధి శల్ సురభివ్రజముల్ గ్రహంబు లిం
పమరఁగ నిన్ను బ్రోచెద రహర్నిశ లాత్మజ! పోయిరమ్మికన్.
(శివపురాణము)

ఇట్లు దీవించి వారలు సంతోషముతోఁ గుమారుని దపోవనయానంబునకు సెలవిచ్చిరి. మార్కండేయుఁడును తల్లిదండ్రుల పాదారవిందంబులకు వందనముచేసి హిమాచలంబునకుఁ జనియె. అందు గంగాతీరంబందలి యొకబిల్వవనంబందుఁ గుటీరంబొనర్చుకొని నికటప్రదేశంబందు శివలింగస్థాపనంబొనరించి ప్రతిదినము త్రిసంధ్యంబందు శతరుద్రీయజపంబును బదునొకమా అభిషేకంబును నర్చనంబు నొనర్చుచుఁ గందమూల ఫలాశనంబుల వర్జించి బిల్వైకదళభోజనంబునై నియతితో శివుని గొలుచుచు నాఱుమాసంబులు గడపె.

అపుడు సంయమనీపురమందు యముఁడు మార్కండేయుని యాయువును లెక్కించి సమాప్తమగుట నెఱింగి దూతలతో మీరు హిమాచలంబునఁ దపింపుచున్న మార్కండేయుని విగతజీవునిజేసి రండని పనిచిన నవ్వార లట్లేయని హుంకరించి మార్కండేయుని దారసించిన నతఁడు వారలఁ జూచియుఁ జూడనియట్లు చలింపక శివలింగస్థానంబునై పూజసేయుచుండె. వారలు గోవెలలోనికిఁ బోవుటకుఁ దమ కధికారము లేక తద్వారంబందు నిలిచి మార్కండేయుని నావలకుఁబిలుచుచుండిరి. మునితనయుఁడు వారివచనంబులను వినుచు సరకుసేయక శివలింగంబు నర్చించుచుండె. వార లాయనఘుని దివ్యతపస్తేజోగ్నిప్రభలకు బడలి తట్టుకొనలేక పట్టువిడి యమునిజేరి తద్విధంబంతయుఁజెప్పిరి. అంతకుఁడు బిట్టరచి కన్నులు నిప్పులుగుటియ దూతలను జూచి ప్రేతలని తెగడి మునిబాలుని వధింపుటకై తానే పోయెదనని సన్నాహంబునొనర్చుచుండ దివినుండి నారదమునివర్యుండు దఱియఁగాఁ బరేతనాథుం డమ్మునికి సత్కారమ్ములొనర్చి నిలిచె. దేవమునియు యమునకు మచ్చికతో నవియవి కొన్నిముచ్చటలు జెప్పి సుంతకాలహరణంబొనర్చి యనంతరమందు బిల్వవనమందుఁ దపించుచున్న మార్కండేయుని సచ్చరిత్రంబించుక ప్రస్తావించి చెప్పె. దండధరుం డదివిని పెదవివిటిచి యిపుడే యే నమ్మునికడకుఁబోయి ప్రాణంబు లూడఁదీసికొని వచ్చెద. మీ యాగ మనంబుఁజూచి యాగితి నిక సెలవీయుఁ డనుటయు నారదుండు దండధరునకు వినయముతోఁ జల్లని మెల్లనినుడుల నిట్లనియె. ధర్మరాజా! నీవు దయాళుఁడవు, విజ్ఞానమూర్తియగు లోక బాంధవున కాత్మజుఁడవు.

నీ వెలుంగనిధర్మం బున్నదే? మరుద్వతీమృకండులు సచ్చరిత్రులు. ధర్మ మూర్తు లేకపుత్రులు. మార్కండేయుఁడును ధర్మాసక్తుఁ డనఘుఁడు శివపూజాసిరతుఁడు. నీ వెట్లెని గనికరించి మార్కండేయుని రక్షింపుము. వ్రథులు నిగ్రహానుగ్రహసమర్థులు గదా! యనిన నంతకుఁ డదివిని వినుము! మునీ! ఆబాలున కాయువునిండగా వేలుదలంచు టెట్లు? నేను వేతేమియుఁ జేయఁజాలను. ఇక నేమియనక మిన్నకుండుము. నే నిపుడే యవ్యానిజీవితంబుఁ గొనుటకై పోవుచున్నాననియె. నారదుఁడు కాలు నితో నానుడి నరయవై తివి. మునిబాలుఁడు మహాకాలుని గొలుచు చున్నా డతఁడు నీకసాధ్యుఁడు. వాని నీవు చంపలేవు. చూడుమనియె. అంత నంతకుఁ డాగ్రహంబున నౌడుగఱచి నారదా! నారద! ఏమంటి వేమంటివి. వినుము వినుము. భానుండాకసంబుఁ బాసి భూతలం బొందినను బంగరుకొండ గడిమిదెప్పి కంప మొందినను ద్రిమూర్తు లడ్డమైవచ్చి పోరాడినను మునిబాలుని ప్రాణంబులఁ బెల్లగించి తెచ్చెదను. చూచు చుండుమని రయగబునఁ బాశంబులఁ గొని దున్న నెక్కి గర్జింపుచుఁ దపించుచున్న మార్కండేయుని జేరి తద్వర్తనం బంతయుఁజూచి తామ సంబున నాతనికిట్లనియె. చాలుచాలు. నీపూజనంబును నీతపంబును శివుఁడు మెచ్చె. నీకుఁ గాలము సమీపించెను. మృతినొందెదవు. రమ్ము. వెల్పులి కేగుదెమ్ము. నేఁ గాలుఁడ. నీప్రాణంబులఁ గొనిపోవుటకై యిటకు వచ్చితిని. నీకు మోక్షము లభింపఁగల దిందు సందియము లే దనిన మార్కండేయుఁడు యమునిజూచి భయంబొంద కిట్లనియె. ధర్మ రాజా! నేను మహేశ్వరుని బూజించుచున్నాను. ఆ సర్వలోకాధి నాధుండు సర్వదేవేశ్వరుండు నన్ను రక్షింపఁగలఁడు. దృఢము. నన్ను వధింపుటకుఁ దలఁపకుము. పొమ్మన నంతకుఁ డాగ్రహించి తెలియదు పిల్ల కాయవు. తెంపుతో నోటికివచ్చినట్లు వదరుచుంటివి. నీబైసిఁకఁ జెల్లదు. లేచిరమ్ము. వేల్పులు నిన్ను సాకువారలా? ఇపుడే నిన్ను గడ ముట్టించెద. నాయలవును బాశపుబలమును జూడుము. ఆయువు చెల్లిన వెనుక శివుఁడు గివుఁ డడ్డమై వచ్చెదరా! నీవు యోగ్యుఁడవని యిట్లవ బోధము చేసితి నని విని మార్కండేయుఁడు మరల నిట్లనియె. ఏటికీప్రగ ల్భములు? గర్వోక్తు లాడుట గొప్పయగునా? సర్వజగత్కారకుండగు

శంకరుఁడుగూడ మిన్నగఁ గన్నడకుండెనా ? ఇక వేఱుమాటలే! నన్న శివుఁడు గాపాడఁగలఁడు. నీ విక వచ్చిన తోవను బొమ్ము. మందమ తులై నవారలు ముక్కుసూటిగఁ బోయి యనుచితమాల నొసర్చి ముప్పఁ జెందెదరు. మోమాటపడక చెప్పచుంటిని. మదిని దలపోయి మనియె. అంతకుఁడంతఁ గాలసర్పమువోలె రోజుచుఁ బెనుకినుకతో ఘోరధ్వని నొసర్చి బాలకా ! చూడుము చూడుము. ఇదే నీప్రాణంబులు సురుగు చున్న వనుచు గడప కావలినుండియే భయజ్కరపాశంబును బాలుని కంఠమందు వైచి లాగుచుండె. మార్కండేయుఁడు కాలపాశంబు కంఠ గతంబగుట నెఱింగి తనకు శంకరుండే శరణం బనుకొని శివలింగంబు నాలింగనం బొసర్చికొని స్థిరబుద్ధితో శివుని బ్రస్తుతించుచుండె.

శ్లో॥ రత్న సానుశరాసనం । రజతాద్రిశృంగనికేతనం
శింజనీకృతపన్నగేశ్వర । మచ్యుతానలసాయకం
క్షిప్రదగ్ధపురత్రయం । త్రిదశాలయై రభివందితం
చంద్రశేఖర మాశ్రయే । మమ కింకరిష్యతి వై యమః.

తా॥ పెండికొండయం దుండునట్టియు ఒంగరుకొండను విల్లుగాధరించిన నట్టియు నాగేందుని నారిగాను విష్ణుమూర్తిని నగ్నిని బాణములు గాను ధరించినట్టియు త్రిపురములను వేగిరంబుగఁ గాల్చినట్టియు దేవతలచే స్తుతింపబడినట్టియు చంద్రశేఖరుని ఆశ్రయించుచున్నాను. ఈయముఁడేమిచేయఁగలఁడు ?

శ్లో॥ భక్తవత్సల మర్చిసాంనిధి । మత్తయం హరిదంబరం
సర్వభూతపతిం పరాత్పర । మప్రమేయ మనూపమం
సామవారిసభోహుతాశన । సోమపాద్యఖిలాకృతిం
చంద్రశేఖర మాశ్రయే మమ । కింకరిష్యతి వై యమః.

పద్మపురాణము.

తా॥ భక్తులందు దయగలట్టియుఁ గాంతులకునిధియైనట్టియు నాశనము లేనట్టియుఁ బచ్చనినస్త్రములఁగట్టినట్టియు సర్వప్రాణులకధిపతియై నట్టియు పరాత్పరుఁడైనట్టియు పరిమితిలేనట్టియుఁ బోల్చుటకు వీలులేనట్టియు అష్టమూర్తి స్వరూపుఁడైనట్టియు చంద్రశేఖరు నాశ్రయింపుచున్నాను. ఈ యముఁడేమిచేయఁగలఁడు ?

శంభుస్రియ
వృత్తము

శక్తర ! పోవుము ♦ చంద్రకలాధర !
సజ్జటభంజన ! ♦ సన్మునిరంజన !
పజ్జజలోచన ♦ బాణ ! సనాతన !
కీడ్కరుఁగావుము ♦ కీర్తనఁజేయుదు.

ప్రార్థనా
వృత్తము

మాతండి ! నీవు రావె ♦ మారసంహర ! హర !
చేతోముదంబుతోడ ♦ సేవజేయుదు శివ !
మాతల్లి గౌరితోడ ♦ మమ్ముఁ గావఁగ మది
నాతప్పలొప్పిరమ్ము ♦ నందివాహన ! ఘన !

శివపురాణము.

ఇట్లు చిరుతతపసి మదిని గట్టిచేసి గట్టువిలుతుడొరను బ్రార్థించు
మన్నంతలో నారదముని యముని ననాదరించి రజతశైలంబుఁజేరి
పార్వతీపరమేశ్వరులకు మొక్కి మార్కండేయుని రక్షింపుమని యిట్లు
ప్రార్థించుచుండె.

శంకరస్రియ
వృత్తము.

కావఁగరానే ♦ గణపతిలోలా !
ప్రొవఁగలేవే ♦ మునిజనపాలా !
ఈవె శరణ్యం ♦ బిదిగనుపుణ్యం
బోవరమూర్తి ! ♦ యరుతరకీర్తి !

శివపురాణము.

అని మహాత్మా గానంబుసేయుచు మార్కండేయుని తపఃప్రకారం
బును దక్షఃసీజనకుల దుఃఖంబుచందంబును దండధరుని పట్టుదలయును
దెలిసి బాలుని రక్షింపుమనుచు జగదీశ్వరుని జగదంబికను బ్రార్థించు
టయు నాజగన్నాత మహాదేవునితో మార్కండేయునిరక్షకై వేగిరిం
పఁగా నపుడు హరుండు మునికొమరునియరుతవేసిన కాలపాశం బాత్మ
కంతగతంబగుట నెఱింగి యాగ్రహంబున నద్భుతమహాధ్వని యొదవ
లింగమధ్యంబునఁదోచి కరతలశూలంబునఁ గాలునికంతంబుఁబొడిచిన
శమనుండు రక్తముఁగ్రక్కి భువిఁబడియె. శివుండు బాలకు ననుగ్ర
హించి వెఱవకుమని స్వహస్తంబాతని శిరంబందుంచి వరంబుగోరుమనియె.

మార్కండేయుఁడు వెఱపుమాని శివునియడుగులఁబడి మ్రొక్కి యముని బ్రతికింపుమనియె. అమృతమయుం డంతనే యంతకు జీవింపఁజేసి యాతని కిట్లనియె. ఓయీ! నాదుభక్తులశక్తి నెఱుంగవా! మనమం దహంకారం బొంది మఱచితివా? ఇక నేని గరువముతో నిట్టిచేష్టల కొడిగట్టకుము. దుడుకు లొనర్పకు మనిన శమనుండు నుదుట నంజలిఁజేర్చి మ్రొక్కి యిట్లనియె. దేవరయే యీవటువున కాదియందుఁ బదియాతేడు లాయు స్సని చెప్పుట నారసి యేను మునిపుత్రునిపైఁ బాశంబు వేసితిని. మంద మతినగు నాకు నా తప్పిదంబు స్ఫురింపలే దనిన శివుండు మందహాసంబు చేసి యిట్లనియె. ఓయీ! ఎప్పటికిఁ బదియాతేఁడుల యెలవయస్సుతో నుండునాయు స్సితని కిచ్చితి. దాని నీ వెఱుంగక యిట్లారడిబడితివి. ఐన నికఁజను మనుచుండ నారదబోధితులై మరుద్వతీమృకండులు కుమారుని జాడ లరయుచు నచ్చటికి వచ్చి యవ్విధం బంతయుఁ జూచి యఖిలేశ్వరుని దయామయ హృదయంబును బెక్కుభంగులఁ బ్రశంసించి నుతించు చుండిరి. నారదుఁడును నచ్చటికి వచ్చి మహేశ్వరునకు మ్రొక్కి యముని గుశలం బడిగినమీఁద యముఁడు విన్నవోయి బింకం బడంచు కొని శివుని సెలవడిగి నిజపురంబున కరిగె. శివుండును మార్కండేయుని జూచి యెపుడు బ్రహ్మకల్పంబగునో యెప్పుడు పద్మాక్షుండు వటపత్ర శాయి యగునో అప్పటివఱ కీవు దీగ్ధాయుష్మంతుఁడవై పుడమిపైని జెలువొంది యుండుము. మఱియు నీయొనరించిన స్తవంబు నెవ్వరేని శిన లింగసన్నిధిఁ జేరి పఠించిరేని యవ్వార లకాలమృత్యుభయంబుఁ జెంద రని మార్కండేయునకు వరంబిచ్చి మృకండుమునిని జూచి మునీంద్రా! నీవేమేని గోరుదువేని నట్లు వగంబిచ్చెద ననిన నతిండు మ్రొక్కి యిట్ల నియె. దేవా! ఇంతకన్న నాకేమివరంబు గావలయును? నాదైన్యంబు బాపి యసాధారణదయకుఁ బాత్రుని జేసి తనియించితివి. నిన్నేమని కొని యాడుదు నని మునిదంపతులును మార్కండేయుఁడును మహేశ్వరునకు మ్రొక్కినయంత మహేశ్వరుఁ డంతగ్ధానంబునొందె. నారదుండును ఖర హరపి 'యగాగంబునఁ బరివాదినియందు శివుని గానంబుసేయుచు యధేచ్ఛఁ జనియె. మరుద్వతీమృకండు లానందపారవశ్యంబునొంది కొమరుని దోడ్కొని స్వాశ్రమంబున కేగి సుఖంబుండి రిది మార్కండేయ

చరిత్రంబు. దీనినెవ్వరేని జదివిన వినినఁ జిరాయుష్కులై సౌఖ్యంబు
లొందుదురు.

9. ఘుశ్మ మహారాష్ట్ర బ్రాహ్మణి

శ్లో॥ మహాక్షః ఖట్వాంగం పరశు మజినం చర్మ ఫణినః
కపాలం చేతీయ త్తవ వరద ! తంత్రోపకరణం
నురాస్తాతామృద్ధిం దధతితు భవద్రూపగ్రణిహితాం
సహి స్వాత్మారామం విషయమృగతృష్ణా భ్రమయతి.

పుష్పదంతాచార్య మహిమ్నస్తవము.

తా॥ వరదాతా ! ఇంద్రాదిదేవతలు నీకటాక్షమాత్రమున ఆయా
స్వగ్రాధిపత్యము మున్నగుసంపదలను జెందుచున్నారు. నీకు సాధన
సంపత్తి ముసలియెద్దు మంచముకోడు గండ్రగొడ్డలి పెద్దపులి
చర్మము బూదియు పాములు పుట్టెలు అనునవియే. ఆత్మానందుఁ
డగు మహాత్మునకు విషయము లనెడు నెండమావులు భ్రమింపఁ
జేయవుగదా.

మహారాష్ట్రదేశమందు దేవగిరి యనునగరంబు సమీపంబు దొక
బ్రాహ్మణుఁడు సుధర్ముఁడను పేరుగలవాఁడు భరద్వాజగోత్రుఁడు శివ
దీక్షావంతుఁడు, బ్రహ్మవేది, పవిత్రచరిత్రుండు కలఁడు. ఆయనకు సుదేహ
యను సతి గుణవతి చాతుర్యవతి గృహకార్యనిర్వహణవిశారద పతివ్రత
సుచరిత్ర యుండెను. ఆ దంపతు లిరువురు సంతతము శివార్చనాపరులై
ధర్మాసక్తులై దేవతాతిథిసపర్యలఁ బేరిమితో నొనర్చుచుండిరి. అవ్వారికి
సంతానము గాక పెక్కువత్సరంబులు గడచె. సుధర్మునిసతి సుదేహ
తనకు సంతానము లేమికి హృదయమందుఁ గుందుచుఁ గలిమి యున్నను
సంతసములేదని విచారించుచుండెను. సుధర్ముడు ధీరుఁడును జ్ఞానియును
నగుట తా నెట్టివిచారమును జెందక యానందముగనే యుండుచు నపు
డపుడు సంతకు వందురుచున్న తనసతినిజూచి విచార మేల? ఎవ్వరి కెవ్వ
రామరు? అస్థిరం బగు నీప్రపంచంబందు బందుగు లెవ్వరు? తెలిదండ్రు
లెవ్వరు? పుత్రు లెవ్వరు? జగ మంతయు స్వార్థంబునకై యత్నించు

చుండును. కావున నీవు వగపుడిగి సంతతంబు శివుని గొలుచుచుండుము. అదియే కడతేర్చుమార్గ మని చెప్పుచుండును. సుదేహమాత్ర మట్లు మానక స్త్రీస్వాభావికంబుగ సంతోషము మాని మనమున వనరుచుండును. ఇట్లుండ నొకనాఁడు పొరుగింటి కేదియోషనికై పోయి ఆ యింటి యామెతో మాటపట్టుదలకు జగడంబొనర్చుచుండె. అపుడామె సుదేహాను నిందింపుచు సుదేహామనంబు మిక్కిలి నొచ్చి వగచునట్లుగ నిట్లనె. మేడలున్నవనుచును గొప్పనగలున్నవనుచును గొప్పదానవనుచుఁ ద్రుళ్లకు. నాకు బంగరుకుప్పలట్టి కొడుకులును గూతురులును గలరు

గీ॥ దుడ్డు గలుగనేమె ♦ గొడ్డుదానవు నీవు, తినుట కెవ్వరేని ♦ దిక్కు లేరు
బిడ్డలున్నదాన ♦ బేర్చినాకెనవౌదె, తల్లక్రిందులగుచు ♦ దపసుగొనిన
శివపురాణము.

అని తెగడిన సుదేహ దుఃఖించుచుఁ దనగృహంబునకువచ్చి విభున కంతయును వినిచె. అతండు వినియు విజ్ఞుండగుట విననియట్లు లుండె. సుదేహ యంతకంతకు సంతానకాంక్ష వెగ్గలంబగుటఁ దనకాంతుని గదిసి యీజన్మమందు నాకు సంతానభాగ్యము కలదా? లేదా? అనుగ్రహించి చెప్పడని పదంబులవ్రాలె. అతఁడును రెండుపుష్పముల శివలింగము చెంత నునిచి యం దొకటి గ్రహింపుమని తనసతికిఁజెప్పఁగా నామె యాతురయై అభీష్టపుష్పంబును బాసి యానలిపూవును గొనియె. సుధర్ముఁ డారసి పెదవివిరిచె. కుశలయైన సుదేహ యదియెఱిగి మరల మగనితో నిట్లనియె. మహాత్మా! నాకికను సంతానము గాదు. తెలిసినది. తాము దయతో వేటొకబాలికను బెండ్లాడుఁడు. దానికి దృఢముగ పుత్రుండు జన్మించును. మనకందఱ కానందం బగును. అని ప్రార్థించిన లోకజ్ఞుడైన సతండు నీ విపుడిట్లే యనెదవు. వేటొకనాతుకను బెండ్లియాడిన సవతిని బోరి బాధించెదవు. అనుమానములేదు. నేను మరలఁబెండ్లాడను. అని స్పష్టముగఁ జెప్పుటయు విని యాయమ పట్టువిడక నా చెలియలు పది రెండేండ్లుప్రాయముగల కన్యక యొకర్తు గలదు. నా తండ్రిని బ్రార్థించి దానిని దమ కిప్పించెదను. దయతోఁ దాము దానిని బెండ్లాడుఁడు. నేను సవతియని చెల్లెలిని గూడ బాధించెదనా? అట్లెన్నఁడును జరుగదు. నా కోర్కె దీర్పుఁడు. అని యర్థించి యంతతో విసుగక అహర్నిశంబులు

ప్రితిమాళి యడుగున పెనిమిటిమనసును గఱగించి యెట్లో సెలవొంది
 న్నట్టిసాటికిఁ బోయి తనతల్లిదండ్రులకుఁ దనదైనద్యం బెఱింగించి వారలను
 గూడ మోర్పించి విభునకుఁ దనచెల్లెలి నిప్పించి వివాహముజేయించెను.
 కొన్నిదినంబులకు సుదేహతోదరి యకావనవతియై పతిగృహంబునకు వచ్చిన
 యంత సుధర్మడు సుదేహతో నిట్లనియె. గుణవతీ! నీప్రార్థనఁ ద్రోసి
 జేయఁజాలక యిట్లు నీచెలియలిఁ బెండ్లాడితిని. ఈ పడుచును బ్రియ
 ముతో నీవు గాదామకొనుచుండు మని ఘుశ్మ యనుపేరుగలచిన్నియా
 లును యాపెయప్పచేత బెట్టి తాను నిత్యసంతోష్టుండై యుండె. బుద్ధి
 నుండురాజును ఘుశ్మ యక్కసెలవును బట్టి నడచుచు పూర్వజన్మపుణ్య
 వశంబున శివపూజయం దిచ్చునొంది తనయక్కసెలవొంది దినదినము
 చూడఁజొక్కవార్త వలింగంబులను నిర్మించి విధిప్రకారము శివపూజను
 నచిపి యనగాననుండు వాని గొనిపోయి సమీపతటాకంబందు వైచు
 చేయించె. ఇట్లు కొన్నేండ్లు జరిగినంత లింగములన్నియు నొకలక్షకు
 మీరెను. అంత శివానుగ్రహంబున ఘుశ్మ గర్భంబుధరించి సుముహూ
 ర్తమందు నొకసుతునిగనియె. ఆ బిడ్డఁ డందముగ సులక్షణశోభితుడై
 జన్మించుటనుగాంచి సుధర్మడు తా నెందును ననాసక్తుండై నను బుత్రో
 దయంబున నానందించెను. పదకొండవనాఁడు బందుగులందరును వచ్చి
 బాలునిజూచి యానందించి ఘుశ్మను మిగులఁగొనియాడిరి. సుదేహ
 మాత్ర మొకర్తుక హర్షింపక యుదాసీనబుద్ధితో నుండె. బాలుఁడు దిన
 దినము పెద్దఁడైచెందుచు నందంపురూపముచేతను ముద్దుచేష్టలచేతను
 దెలివిలేటలచేతను చిఱువగవులచేతను వచ్చిరానిమాటలచేతను తలిదం
 ద్రులకును బంధువులకును నందఱకు మిక్కిలిహర్ష మొసంగుచుండెను.
 పదవయేటనే విద్యారంభ మొనర్చిరి. బుడుతఁడు సంతసముతోఁ దెలివితో
 వేగిరంబుగఁ జదువులనేర్చుచుండె. గర్భాష్టకవయస్సు వచ్చినంతనే సుధ
 ధర్మడు చుట్టములనెల్లబిలిచి సుముహూర్తమం దుపనయనంబుచేసి వేదా
 ధ్యయనంబునకై ప్రత్య్రని గురుచకప్పగించె. బాలకుఁడు కుశాగ్రబుద్ధితో
 వేదంబును వేదాంగంబును ననతికాలములో నేర్చి విద్యలం దారితేరె.
 అపుడు రూపరేఖాకలాశీలవిరాజమానుండును షోడశవర్ష వయస్సుండును
 నగునీ వుని జూచి హర్షించి యొకధనికబ్రాహ్మణుండు సౌందర్యవతియు

విద్యానతియు బుద్ధిమతియు గుణవతియు సర్వసులక్షణవతియు ద్వాదశ
వర్ష వయోవతియు నగు తనతనయ నిచ్చి హరణబులనిచ్చి వైభవంబుగ
వివాహంబుజేసి, ఆ వివాహంబందు సుధర్మనిబంధువు లందరును వచ్చి
నూత్నదంపతుల యీడుజోడును అందచందములు విద్యావినయంబులు
చూచి మిక్కిలియానందించిరి. వియ్యపువారలును వారలవియ్యంబులును
ఘుశ్మను మిక్కిలిగారవించి ప్రేమించిరి. సుధర్మనిచుట్టంబులును ఘుశ్మను
మిగుల నభినందించిరి. ఇట్టిమహాశ్మనంబును సుధర్మనిజ్యేష్ఠపత్ని
సుదేహ చూచి యోర్వక సంతసింపక మెండుగ సంతాపమొందెను.
అనంతరము కొలదికాలముననే కోడల తల్లివారింటికిఁ గాపురంబుసేయ
వచ్చెను. సుదేహకు దినముదినము మనమందు విచారంబుపెచ్చై చెల్లెలి
యందును కొడుకు కోడలియందును ద్వేషంబువృద్ధియయ్యె. ఘుశ్మ యది
యెఱింగి అప్పతో అక్కా! ఈకొడుకును కోడలును మననాథుఁడును
ఈద్వైశ్వర్యంబంతయు నీయదియే నాదికాదు. నమ్ముము. నేను నీకుదాసిని
యనిహితంబుజెప్పె. కొడుకు తనశల్లికంటె యెక్కువగాను గోడలు దన
యత్తకంటెమిన్నగాను దలచి వర్తించుచుండిరి. సుధర్మను ఘుశ్మకన్నఁ
బెద్దభార్యనే ప్రియమగునిల్లాలిగఁదలచి యామెకే సర్వం బధీనంబుగ జేసి
మోదముతోనుండె. ఇట్లు వార లందఱు తన్ను గారవించుచుమెలంగు
చుండినను సుదేహ యట్లోర్వక హృదయంబునఁ బాపంబునొంది నిందిత
మతియై యందఱియందు నేరంబులవెదకికొనుచు నిరంతరంబు విచార
ముతో నందురుచు దినదినము వృద్ధియగుచున్న ద్వేషముతో నీ ఘుశ్మ
భోరున నేడ్చినగాని నా మనస్తాపాగ్ని చల్లారదు. కావున నట్లుచేయక
తీరదు. పాపమురాని మరేమిగాని దీనికొమరుని జంపెదను. దానితో నంత
యును దీనునని యిట్లు సంకల్పించి జంకుగొంకులేక యొక నాఁటి చీకటి
రాతిరి గోడలితోఁ బాన్పున నిదురింపుచున్నకొడుకు నొకకత్తితోఁ
బొడిచి చంపెను. అంతఁ దనకుఁగల కసియును బగయును దీరినదని కుసి
యొంది యా నిశియందే శవమును దీసికొని పోయి సమీపమందుఁ గల
చెఱువున వేసి దనయింటికి వచ్చెను. తెల్లవారినంత కోడలు లేచి
నెత్తుటఁదడసిన పడుకయందుఁ బెనిమిటి లేకుండుటఁజూచి యిల్లంతయు
వెదకి యెందును గానక యార్తయై పెద్దయెలుంగున పిలపించె. అపుడు

చావచ్చాంత యైననుదేహ దటిసి యెఱుక లేనియట్టులు దుఃఖితయైనయట్లు
 నొచ్చున నేడ్చుచుండె. వాడలోనివారలును యూరివారును వచ్చి
 మహాగీ విచారపడుచుండిరి. అంతకు మున్నే ఘుశ్మ స్నాతయై విధిప్రకా
 రంబుగః బాధి వలింగార్చనంబు సల్పుచుండె. సుధర్మండును సరసనుండి
 నేదమంత్రంబులఁ జదువుచుండె. అట్టితఱి కోడలు గోడుగోడున నేడ్చుచు
 వచ్చి తనవిధునిలేమిని దెలిపె. అపుడు ఘుశ్మ విలపింపక ధీరయై ఈకొడుకు
 నెఱుఁగు ప్రసాదించె నతఁడే సదయహృదయుం డర్భకుని సాఁకును. భక్త
 రక్షాపరుఁడు మహాకాలుఁ డాశివుఁడే శరణ్యుఁడు. అట్లుగాక శివుఁడు
 గాచాడకున్న నీజగంబున నెవరడ్డమగుదురు. అని వగవక శివునియందలి
 నమ్మకమున శివలింగార్చనావసానంబున నా లింగంబుల నన్నియును
 బట్టెరంబునఁ బెట్టుకొని పోయి కాసారంబున నునిచి మరలి వచ్చుచుండె.
 అంతలో వెనుకనుంచి అమ్మా! నేనును వచ్చుచున్నాను. నన్నుగూడ
 నింటికి దోడ్కొనిపోమ్ము. మాఱుదల్లిచేఁ జచ్చియు నీదుశివలింగార్చనా
 సచ్చరిత్రశ్రీలంబునను శివునియసమానప్రసాదభాగ్యంబునను మరల బుట్టి
 తిని వచ్చుచున్నాను. తల్లి పజ్జకుఁడారసించె. ఘుశ్మ కొమరునిజూచి
 యక్కపై నుంచెని గినుకఁగొనక కొమరునిపైఁ జేయుంచి వచ్చుచుండె.
 అపుడు భక్తవత్సలుఁ డభవుండు దర్శనమిచ్చి అమ్మా! నీదుపూజనము
 నకు నీయోర్పునకు నీదు మనస్థైర్యమునకు నీదుభక్తికి హెచ్చుగ మెచ్చితి.
 ఇదిగో వరము నిచ్చెదఁ గొనుము. నీ నవతిని ముక్కముక్కలుగ నీత్రి
 నాలంబుచేఁ జెండెదననియె. అపుడు ఘుశ్మ శివునిపదంబులఁబడి మహా
 శ్మదా! అనుగ్రహింపు మనుగ్రహింపుము. అపరాధముచేసిన నాయ
 క్కును ఊమించి రక్షింపుము. ఆమె కేమియుశిక్షయొనర్పకు మని ప్రార్థిం
 చెను. అపుడు బాలేందుశేఖరుఁడు ఘుశ్మను జూచి.

క: ఏమిటి కోమగఁజూచెదు. వీమెను నీపట్టిబట్టి హింసించెను బో

రామిం దలఁపఁగఁ జనునే, పామునకు బాలుపోయ భావ్యంబగునే.

అనినంత ఘుశ్మ మరల శివున కిట్లు విన్నవించె.

క: కేదోనరించినవారికే, గూడఁ బ్రభూ! మేలుసేయగూడున్ గాదే

ఊడదె నీ దరిసెనమునఁ, గూడనితలఁపది సుదేహకున్ సుచరిత్రా!

శివపురాణము.

అనిన నా మహేశ్వరుం డట్లే యగుఁగాత. ఇక నీ యభిమతవరం
బులఁ గోరు మిచ్చెద ననియె. ఘుశ్మ యానందముతో మహేశ్వరా !
లోకరక్షణంబు గోరి నీ వీ కాసారప్రదేశమందు లింగరూపంబున నా
యాహ్వానంబు ధరించి వసింపుమని కోరె. పరమేశ్వరుఁ డట్లే యిందు
ఘుశ్మేశ్వరుఁ డనుపేరితో వసించెదను. నన్ను బూజించినవారికెల్లరకు
భోగమోక్షంబుల నొసంగెదను. ఇక నకలంకమైననీవంశమం దొకనూటికి
దాఁక సుపుత్త్రుకు లుద్భవించి వంశవృద్ధిని జేయుదు రనియె. ఇంతలో
సుధర్ముఁడును సుదేహయు నచటికిఁ జేరి శివపాదారవిందంబులందుఁబడి
మొక్కిరి. సుదేహకు శివదశఁనమాత్రంబునఁ బాపబుద్ధి సురిగె. జీవితఁ
డై నపుత్తుని జూచి మురిసి తనదు ద్రోహబుద్ధికి ఘాతకకృత్యంబునకుఁ
బశ్చాత్తాప మొంది లజ్జించియేడ్చె. శివుఁ డా సరసియందు లింగరూపుండై
ఘుశ్మేశ్వరుఁడనుపేరఁ దన్ను గొలిచినవారల కభీష్టంబు లిచ్చుచుండె.
ఘుశ్మ కొమరుని దోడ్కొని యక్కతోఁ బెనిమిటితో నిలుజేరె. కొడు
కును జూచి కోడ లొందినయానందమునకు మేర లేదు. అంతట వారంద
ఱనోయ్యచ్యప్రేమలతో సంతోషంబుగనుండిరి. ఘుశ్మయు విభుండును
సుదేహ యజ్ఞానబుద్ధితో నొనర్చినపాపకార్యమునకు దోషహరంబులగు
ప్రాయశ్చిత్తంబుల నొనర్చి రదిమొదలు తటాకంబు శివాలయంబై
యొప్పె నిల్లు శివభక్త ఘుశ్మచరిత్రంబు నొడివితి నిక భక్త ఋషికచరి
త్రంబుఁజెప్పెద వినుండనియె.

10. నందికేశ్వరలింగము - భక్త ఋషిక

శ్లో॥ ప్రభుస్త్వం దీనానాం ఖలు పరమబంధుః పశుపతే
ప్రముఖ్యోహం తేషామపి కిముత బంధుత్వ మనయోః
త్వయైవ క్షంతవ్యాః శివ మదపరాధాశ్చ సకలం
ప్రయత్నాత్ కర్తవ్యం మదవనమియం బంధుసరణిః.

శివానందలహరి.

తా॥ ఓపశుపతీ ! నీవు నిగ్రహానుగ్రహమధుఁడవగు ప్రభుఁడవు కావున నే
దీనజనులకు బరమబంధుఁడవు. నే నా దీనజనులలో మొదటివాఁడను.

పాదమేల పెరఁవానికీజిక్కుదు, మీఁదటఁ గనుగొనఁ మిత్తికిఁగక్కుదు
తలఁకొనఁజాల న ఁ ధర్మముదేవర, యలవునఁజేరి కృ ఁ చాకర ! ప్రోవర !
శంకర ! శంభో ! ఁ శరణుచేసెదను, బంకజారిధర ఁ పదము డాసెదను
పంకిలకర్మముఁ ఁ బాయఁగఁజేయుము, వంకలఁబోవకఁ నశ్యముడాయుము
కావఁగ రావే ఁ కరుణామూర్తి, ప్రోవఁగ నీవే ఁ పూరితకీర్తి !
నా నేరమిని గ ఁ నందగ దిత్తటి, నీనెటిదప్పిన ఁ నీల్లును బిత్తరి
తల్లివి నీవే ఁ తండ్రివి నీవే, యెల్ల లోకముల ఁ కేలికవీవే
భక్తురాల నీ ఁ పాలఁబడితి నిక, శక్తిపతి ! వే ఁ సాకుము గొంకక
ఒప్పరికిఁగిన ఁ నొప్పునె నీకది, తప్పదు నీకిఁకఁ ఁ దారసింప కిది
రమ్మిఁకరమ్మిఁక ఁ రాజభూషణుడ, నమ్మితి నిన్నాఁ మ్నాయభాషణుడ
గౌరీకాంతుడఁకలుషవిమారుడ, శ్రీరమణానిక ఁ చిత్తవిహారుడ.

— శివపురాణము.

ఇట్లార్థితో నాయమ పార్థిం మచున్నంత నే హరుండు బిరబిర
వచ్చి యసురుని వీక్షించినంత నే యవ్వఁగు భక్తరాశియై కూలె. అంత
బాలేందుధరుండు ఋషికను గాంచి భయంబునఁబ్బె. నీపరిశుద్ధచారిత్రం
బునకు మెచ్చితి. వరంబులిచ్చెద నభీష్టంబులఁగోరుమనియె. అపు డప్పా
వనమతి యెంతయేని సంతసించి తండ్రి ! బ్రతికించితివి. సదయహృదయా!
ధన్యనొనర్చి దరిసెనముగూడనిచ్చితి వని మ్రొక్కి యిట్లనియె.

సీ॥ ఆయెఁగా తెఱపి మే ఁ లాయెఁగా సుఖముపెం

పాయెఁగాపోయెఁగా ఁ డాయువనట

ఊడెఁగా మదము వె ఁ న్నాడెఁగాదృశము పో

నాడెఁగా యసురుడై ఁ త్యాధముండు

పాసెఁగాబాధ లోఁ ఁ డాసెఁగా బోధ వే

మాసెఁగావెఱపు వి ఁ శ్వాసమెసఁగ

మించెఁగాకోర్కి రు ఁ చించెఁగా భక్తి ప్రే

మించెఁగాహృదయ ము ఁ దంచితముగ.

గీ॥ నిండెఁగాకీర్తియెల్లడఁబండెఁగామ దీయపూజనమిడిపార్వఁతీసహాయ
పొదలెఁగా యద రఖిలదుఁర్హులకెంతొ సకలలోకై కరక్షణఁచతుర!

యిపుడు.

(శివపురాణము)

దేవదేవా! ఇంకను వరంబులేటికి? నీ విచ్చెద ననుట కిట్లడిగెద. నిరతము నీదుచరణసేవాసక్తి నా కొసగుము. మఱియు జగంబుల నన పాయంబుగ సాకుట కివ్వనంబందు వసింపునునియె. దయామయాత్మకుఁ డగుపరమేశ్వరుఁ డాయమ కల్లు వరంబిచ్చి యావనస్థలి లింగరూపంబు చెంది యుండె. ఆ లింగం బఖిలజనానందకరంబై యొప్పుట నందికేశ లింగం బని పేరొందె. అంతఁ బరమేశ్వరపత్నియగు గంగాదేవియుఁ దఱిసి వచ్చి ఋషికను జూచి అమ్మా! నీ సుచరిత్రమ్మున కెంతయేని బొంగితి. నీ వనుదినము తీర్థమాడుచున్ననీ నర్మదాఘట్టంబందు వత్సరంబున కొక్క దినంబందు మార్గశీర్ష శుద్ధసప్తమితిథియందు నేను బ్రవేశించి యుందు నమ్మఱునాఁడు మరలఁబోవుదు నని యంతర్ధానమొందె. ఋషిక యానం దించి మొక్కి. పదపడి యాసుశీల ప్రత్యహము త్రివార మట్లే శివలిం గంబు నర్చించుచు శివానుగ్రహంబునొందె నిది భక్తఋషికాచరిత్రంబు.

11. కళావతిరాణి

శ్లో॥ త్వత్పాదాంబుజ మర్చయామి పరమం త్వాం చింతయా మ్యన్యహం
త్వామీశం శరణంప్రజామి వచసా త్వమేవ యాచే ప్రభో!
వీక్షాం మే దిశ చాక్షుషీం సకరుణాం దివ్యై శ్చిరం ప్రాథితాం
శంభో! లోకగురో! మదీయమనస స్సాఖ్యోపదేశం కురు.

తా॥ ఓవిభూ! ప్రతిదినము నీపాదపద్మమును బూజించుచు నిన్ను దలఁ చుచు నిన్ను దిక్కుగానొందెదను. వాక్కుచేత నిన్నర్థించెదను. దేవ తలచేఁ జిరకాలము ప్రార్థింపఁబడిన నీనేత్రసంబంధమగు కరుణా కటాక్షప్రసారమును నాకిమ్ము. ఓలోకగురుఁడా! ఓశంభూ! నా మన స్సుకు సుఖమగు నుపదేశమిమ్ము. —శివానందలహరి

శ్రీకాశీపట్టణమందు హరిస్వామి యనఁడు నొకబ్రాహ్మణుండు కలఁడు. అతఁడు వేదంబులను వేదాంగంబులను జైమినీయ న్యాయవైయా సికంబులను జదివినపండితుఁడు వేదార్థంబుల నెఱింగినబుధుఁడు ఉపదేశ కుశలుఁడు స్వధర్మాచరణపరాయణుఁడు మితవాది శాంతుఁడు జితేంద్రి యుఁడు శివపూజానిరతుఁడు శివభక్తుఁడు. ఇట్టి ఘనున కొకకన్యారత్నము గలను. ఆమెపేరు సుశీల. ఆ కన్నియను జూచినవా రెల్లరు సుందర రేఖా

విలాసంబుల నామె కీడగువారు ముల్లోకంబులందు లేరని దృఢంబుగఁ జెప్పుచుందురు. ఆ బాలిక యైదేండ్ల ప్రాయమునుండి తనతోడిబాలలతోఁ గూడుకొని యుషఃకాలంబుననే జ్ఞానవాపికయందుఁ దీర్థమాడి యాపైని భాగీరథిఁజేరి యందును స్నానమాడి మడిపుట్టంబుఁగట్టికొని తిలకంబు ధరించి వరిపిండిని బసపుకుంకుములను మఱియుఁ గొన్నిరంగుపొడులను గంగాతీర్థంబును భస్మచందనాక్షతంబులను దుమ్మిపూలను మాతేడుదళ ములను మధురఫలములను గొని శ్రీవిశ్వనాథునిహజారంబున కేగి శ్రీవిశ్వ నాథలింగంబునకు గంగాతీర్థమున నభిషేకముచేసి పూజావస్తువుల నర్పించి పూజించి యన్నపూర్ణాంబికను డుంతివిఘ్నేశుని మాధవుని దండపాణిని గాలరాజును లోలాడ్కుని సేవించి ముక్తిమంటపంబుఁజేరి యందు బంచ వర్ణంబులతోఁజిత్రవిచిత్రంబులగుపద్మంబులను బుష్పితలతలను హంసంబు లను మయూరంబులను వనంబులను బ్రాసాదంబులను రచనయొనర్చి యాపైఁదనగేహంబున కేగుచుండును. ఆమె తమమందిరంబునుగడి శ్రీవి శ్వేశ్వరాలయమునకుఁబోవునపుడును మరల వచ్చునపుడును మార్గంబున నామెను గనుగొన్నవార లీయమ యిందిరయోజ్ఞేక రోహిణీయో కంద ర్పునిసుందరియో యిట్లు బాలయై పుడమికి వచ్చి యిందు శేఖరుని గొల్చు చున్న దని మనంబుల దువ్విశులూరుచుందురు. ముక్తిమంటపమునం దాపె రచించిన పంచవర్ణ చిత్రంబులఁ జూచి ముల్లోకంబులవారు మురియు చుందురు. ఇట్లు ప్రత్యహ మాభూమిసురకుమారి విశ్వనాథుని బూజిం చుండ నామెకు బాల్యంబు దరిగి యశావనాంకురంబొదవె. అంత సౌంద ర్యంబును లావణ్యంబును శృంగారవిలాసంబులు మఱియు నినుమడించి ప్రకాశించె. తండ్రియగుహరిస్వామియు నామెకు శీఘ్రంబుగఁ బాణిగ్ర హణంబుఁ గూర్పుటకై తగినవరుని వెదకుచుండె. అంతకు మున్నామెను జూచి కామించి యున్ననొకవిద్యాధర రాజకుమారుండు మలయకేతుం డనువాఁడు పుష్పకం బెక్కి యొకనాటినిశీధంబున వేసవిపండువెన్నలలో మేడపైని దల్లిదండ్రులకడ నొకమంచముపై నిద్రించుచున్న సుశీలను డగ్గటి నెత్తమ్మిరేకులకన్న మెత్తదనంబు కల్గిన తనసుకుమారహస్తపల్ల వంబులతో నామె నెత్తుకొని పుష్పకంబుఁజేర్చుకొని యంతనే వైహా యసమార్గంబున మహావేగంబుతోఁ బ్రయాణంబుచేసె. గాఢనిద్ర నొందు

చున్నకతన హరిస్వామియు నాయనసతియుఁ దమకూతు రిట్లపహరింప
బడుట నెఱుంగకైరి. సుశీలయు గాఢముగ నిద్రించుచున్నకతననే
మేల్కొంచదయ్యె. ఇట్లు విద్యాధరుండు సుశీలనుదోడ్కొని కడుంగడు
వేగంబుతోఁ జరమయామంబువఱకు మలయాచలంబుఁ జేరి యందలి
విశాలోన్నతశిఖరంబున బుష్పకంబును బుడమిదింపె. అంత నే నొకనిశా
కుండు రాత్రియంతయు గిరికాననంబునఁ జరించి చతుర్థయామంబువఱకు
దన నెలచ్రకుఁ జేరఁబోవుచు శైలాగ్రశిఖరంబును జేరి యున్న విమానం
బును విద్యాధరకుమారుని మఱియు మెఱుపుతీగయో లేక పసిండి కేదంగి
విరివళమో కాక మేలిమిబంగరుబొమ్మయో యనదగు కన్యారత్నమును
జూచి బ్రమసి మురిసి మన్మథశరతాడితుండై యా త్రిలోకసుందరిని
హరింపఁబూని యామెకేసి రయంబున డాయుటయుఁ జూచి సత్వరంబున
మలయకేకుండు వాని కెదురేగి యాగి యవ్వానితోడ యుద్ధంబునకుఁ
గడంగె. అపుడు సుశీల ప్రభాతమందమారుతస్పృశకంబున మేల్కొంచి
తమ యింటియందలిశయనంబునఁ గాక యొకపర్వతోన్నతశిఖరంబునఁ
బుష్పకంబున నున్నతన్ను జూచి తనదండ కసురను జేరనీక యడ్డుపడి
యవ్వాని మార్కొని పోరుసల్పెడు విద్యాధరరాజకుమారుని బలాత్క
రించి తనకై పుష్పకంబును లంఘింపఁ బ్రయత్నించురక్కసునిఁ జూచి
యిరువురును దన్నుగామించి యున్నట్లును నందు విద్యాధరుండు మొదటఁ
దన్నపహరించి పుష్పకంబునఁ దెచ్చినవాఁడనియు గురుతించె. అంత బల
శాలులగువా రిద్దఱు ఢీకొని ముష్టియుద్ధంబునఁ బెనఁగుచుఁ బరస్పరము
బాహులప్పలించుచుఁ బట్టుకొనుచు విడుచుచు నొడుగఱచుచు కంఠంబు
తొక్తకొనుచు కచగ్రహణంబులొనర్చుచు ముష్టిముష్టిఁ బోరిరి. కొంత
తడ విట్లు పోరి సమానబలశాలులగు వారిద్దఱు పరస్పరముష్టిఘాతంబుల
హృదయంబులవిసి ప్రాణాంతదశ నొంది పుడమిఁ గూలిరి. ముందుగ
రాక్షసుం డునురుబాసె. అనంతరంబు విద్యాధరుండు సుశీలను జూచి
కన్నీళ్లువిడుచుచు “కటకటా! నిన్నుగామించి తెచ్చి యిట్లు నడికావ
కప్పించి” యనుచు నసువులవిడిచె.

శ్లో॥ అన్యథా చింతితం కార్యం దైవ మన్యత్ర చింతయేత్.

(తా నొకటి తలఁచిన దైవ మొకటి తలఁచును)

సుశీల యంత దురంతచింతాక్రాంతయై తనకు దాపరించినయవ
స్థకు శోకంబును మోహంబును నచ్చెరువును రిచ్చపాటును జెంది యా
యరణ్యంబునఁ దనరోదనం బరణ్య రోదనం బగుట నెఱింగి యందుఁ
బ్రయోజనంబు లేదనుకొని తన్ను గామించి తెచ్చినవిద్యాధరరాజ
కుమారుని జూచి యితండు నన్ను వరించి సెజ్జనుండె యెత్తుకొని బాగుగ
దేహస్పర్శసౌఖ్యంబు నొందె. నాదుముఖారవిందంబు సుగంధంబుల
నాఘ్రాణించె. నన్నెత్తి కొనివిగ్గకాగిలించె. నా కింక మగఁ డెవ్వఁడు?
ఁతఁడే నాధుఁడు. నేనాలను. నా దౌర్భాగ్యంబున నీతండిట్లు కాలధర్మంబు
నొందె. ఇట్టితనిచేతఁబడి మరల వేటొకని కాసపడుట సతీధర్మంబు
కాదు. విధవనై యీజన్మంబు నంత గడుపఁజాలను. కావునఁ జితింబేర్చి
యీతని ననుగమించెదను. పుణ్యలోకంబునఁ గలిసికొనెదను. కొన్నినిము
సంబులు మాత్రము తాపంబొనరించు హుతాశనజ్వాలలు నన్నేమి
సేయును. ఓర్చుకొని విభునితో స్వర్గంబుఁ జేరెద నని మనంబు దృఢంబు
చేసుకొని జాగుచేసినచో వేటొకఁడెవ్వఁడేని చేరి చూచినఁ దన ప్రయ
త్నమున కడ్డువచ్చుననియు దా నవ్వానికి గై వసంబు గావలసివచ్చున
నియుఁ గాక క్రూరమృగంబులవాతఁబడుదునోయనియుఁ దలఁచి వేవేగఁ
జందనకాష్టముల నేరి తెచ్చి విద్యాధరతనువుపై సెదంబేర్చి జ్వలితకాష్టం
బులఁ జిచ్చుదరికొల్పె. అపైఁదాను నొకపద్మసరస్సునఁ దీర్థంబొడి నిండార
విరసినబొండుమల్లియల కమ్మగుత్తులఁ గై శ్యంబందుఁ దురిమి చితిజ్వాలలకభి
ముఖంబుగనిలిచి మంతనంబున నిట్లుదలపోసె.

క॥ ఏమిటఁదప్పితి నొకొ నా, స్వామికి విశ్వేశ్వరునకు ♦ వారాణసిలో

నేమమున నెల్ల రునుదమ, దామంబులనుండ నిట్టి ♦ దశ నాకొదవెన్.

సీ॥ జ్ఞానవాపీపయ ♦ స్నానక్రియా వేశఁ, జెలికత్తియలునన్ను ♦ దలఁతురొక్కొ
మదిలోన నెభ్యంగి ♦ మఱఁగుచుండుదురొక్కొత్తిల్లి దండ్రులుసతఁ ♦ తంబునాకు

హరితాంకురంబు లే ♦ నందీక మేయని, హరిఁ శాబము నెవ్వ ♦ రరయువారు

సేవచేయించుకోఁ ♦ జిత్తు గింపఁడుగదా, నాచేతశ్రీవిశ్వ ♦ నాయకుండు

గీ॥ కాశీలోలార్క కేశవ కాలనాథ, దండనాయక డుంతి వేదండవదన

సంభ్రమోద్రుఘములార యో ♦ జహ్నుకన్య, గానవచ్చెద మిమ్ముముం ♦

గలిభవమున. (శ్రీ)నాథకవి కాశీఖండము)

శివభక్తయేడ మలయనగంబిదేడ, విశ్వపతిమందిరంబేడ విపినమేడ
మునితార్కనమేడ యీ • చచ్చుపేడ, కటకటా కూర్చెనదొ
పూర్వ • కర్మముల్లు.

అనియుల్లు ముఖాతురయై కొంతసేపు వసంతకాలంబం దెలమా
విన్న : నాయకొయిలయెలుంగున నా బాలకురంగనయన వెక్కి వెక్కి
యేడ్చి తనకుదాన నిరోధించికొని చేతులుమోడ్చి తనకుజన్మస్థాన
మును బలమేర్పరపియనివాసంబు నగు కాశీపట్టణంబును విశ్వనాథుని
అర్చనపూర్ణును కుంకి మాధవ కాలరాజప్రముఖాఖిలదైవంబులను దలఁ
చికొని కొలిచి కాశీపురంబందు బ్రాహ్మణాగ్రహారంబందు ముక్తాగ్ర
హారంబు నాపుట్టినయిల్లు సంపత్సమృద్ధంబై యభివృద్ధినొందుగాక.
వాదాగ్రహారంబువాసిదీజనాగ్రగణ్యయగు నాతల్లి నిత్యసువాసిని యగుఁ
గారి. కలవివ్యాసానవిద్వన్మూర్ధన్యపట్టభద్రుఁడును కాశీనగరపండితా
భిరందెలుండును నగునా జనకుండు హరిస్సామి సాటివారిలోఁ బూజితుఁ
డిగుఁగాక. నామచుట్టంబు లెల్ల నట్టులేనిసంపదలతోఁబొదలుచుఁ దామర
తంబరగ మేలొంది మనుదురుగాత. ఎల్లజనంబులు సుఖంబుల రంజిల్లు
మనుగాత యని దీవించె. మఱియును దాను బ్రత్యహం బుషస్సులందు
భూవారిని భారీకధిని దీర్ఘమాడినఫలంబును విశ్వనాథు సన్నపూర్ణును
కుంకి ప్రముఖులఁబూజించినఫలంబును ముక్తిమంటపంబున మృగ్గులు
రచించినఫలంబును కాశీక్షేత్రంబందు జన్మించినట్టిఫలంబును సర్వంబును
గూడి తన్నుగామించి తెచ్చి తనకై మృతినొందిన విద్యాధరరాజకుమారు
నకే తన్ను భార్యను జేయుగాతయని యర్థించి గభాలున నగ్నిజ్వాల
యందు దుమికె. ఒకటిరెండునిమేషములలోఁబ్రాణంబులఁబాసె. ఆహా!
స్వీత్యగ్యకీల యగునామె కెట్టి వైపరీత్యము పొసఁగినది. పూర్వజన్మ
కర్మంబేదయో యిట్లుపరిణమించినది.

యస్మాచ్చ యేనచ యదాచ యథాచ యచ్చ | యావచ్చ యత్రచ
సుఖాసుభమాత్మకర్మ | తస్మాచ్చ తేనచ తదాచ తథాచ తచ్చ
తావచ్చ తత్రచ కృతాంతవశా దుపైతి॥ పంచతంత్రము-

తా॥ ఎందువలన ఎవనిచే ఎప్పుడు ఏప్రకారముగాను ఏది ఎంతవఱకు
ఎచ్చట పుణ్యపాపరూపమైన కర్మము చేయఁబడుచున్నదో అందు

వలన వానిచే అపుడు ఆప్రకారముగాను అది అంతవఱకు అచ్చట యమునిచే ఆ సుఖదుఃఖరూపమైన ఫలమును బొందింపఁబడుచున్నది.

ఇట్లాసుశీలయొక్క యత్కించిత్సంగతిచే నిధనంబొందిన విద్యాధరకుమారుఁడును ఆమెసాన్నిధ్యంబున మృతినొందినరాత్రించరుఁడును స్వర్గంబుఁజెందిరి.

శ్లో॥ సత్సంగజాని నిధనాన్యపి తారయంతి. (ఉత్తరరామచరిత్ర)

(సత్సంగమునఁ జేకూరిన మరణంబులు గూడఁ దరింపఁజేయును.)

విద్యాధరుఁ డంత్యకాలంబునఁ బ్రియాస్మరణం బొనర్చి తద్గతభావుఁడై సురిగెనుఁ గావున నాపైఁగొంతకాలంబునఁ బృథ్వీతలంబున మలయ కేతుఁడనునామమున నొక రాజనందనుఁడై జన్మించె. సుశీలయుఁ దాఁబూర్వజన్మసంకల్పప్రకారంబునఁ గళావతియనుపేరున రాకొమరితయై పొడమి మలయ కేతుని బెండ్లియాడె.

శ్లో॥ యం యం వాపి స్మరన్ భావం త్యజత్వంతే కళేబరం
తంత మేవేతి కౌంతేయ సదా తద్భావభావితః. భగవద్గీత-

తా॥ మరణకాలమందు దేహి యెట్టిభావంబును స్మరించునో ఆభావముచేఁ జుట్టఁబడి యద్దాని నొందును.

ఆ రాజదంపతు లన్యోన్యము పూర్వజన్మవాసనావశంబున అసమానప్రేమానుబంధహృదయులై పరిజనంబులపట్ల సదయులై సకల ధర్మాభిమతానంబునఁ బ్రబుద్ధులై శివారాధనంబున బద్ధులై యుండిరి. మఱియు నారాజపత్ని యాదిగర్భేశ్వరి యైనను పూర్వపుణ్యానుసారంబున దేహంబందు చందనాగరు కస్తూరీసుగంధసారంబుల నొల్లక భస్మంబును బూసుకొనుచుండు. అట్లే యురంబందు రవలపేరులు ముత్యాల హారంబులు బంగరుచంద్రహారంబులు విసర్జించి గుద్రాక్షహారంబులను గారవించి ధరించును. ఎల్ల కళలందుఁ జతురయైనను గీతవాద్యనటనంబుల హాస్యాలాపచమత్కారంబుల నిచ్చగింపక నిచ్చలు పరమేశ్వరలీలా కథామృతంబుల నాస్వాదించి యానందించుచుండు. అట్టి సుచరిత్ర మలయ

శేతు మహిపాలచంద్రునకు సకలసద్గుణపాత్రులగు మూగురు పుష్కరిలను
 గవయ. అంతః గొంతకాలంబున కొకచిత్రకారుం డొకచిత్రపటంబునఁ
 గాశీపుష్కరానంబు నెల్ల లిఖించి తెచ్చి రాజమందిరంబుఁజొచ్చి కళావతీ
 మలయ కేతులసముఖంబున నద్దానినుంచె. రాణి కళావతి యాపటంబును
 నూచి పూర్వజన్మవాసనావశంబునఁ దన్నుదామరచి సమాధిస్థితవోలె
 నేత్రంబులను మూసికొని క్షణమాత్రంబూరకుండి మరల కన్నులుదెఱచి
 చూచి యాచిత్రపటంబునందలివిశేషంబు లశేషంబుగ పూసగుచ్చినట్లు
 నాధున క్లుప్తచెప్పఁదొడంగె. మహారాజా! ఇదిగో గంగయ నెడునారితో
 లోలార్కమాధవులను నగ్రద్వయితో గాశీనగరంబను ధనుస్సునుబట్టి
 నందియ నెడుబాణంబున విశ్వనాథుండను మహాయోధుండు పాపరాశి
 యను లక్ష్మణును వేటాడి యంత మొందింపుచున్నాఁడు చూడుము.

సీ॥ అదె వియద్వాహిని ♦ యదె మణికర్ణిక
 యదె కాశి నిఖిలక ♦ ల్యాణరాశి
 అదె విధాత్రుకపాల ♦ మవని వ్రాలినచోటు
 వాఁడెశ్రీమత్కాళ ♦ వటుక రాజు
 పంచతీర్థంబదె ♦ ప్రణవమంత్రాకృతి
 మతోన్మీదరీస్థాన ♦ మండలమదె
 కామేశ్వరుఁడువాఁడె ♦ స్కందేశ్వరుఁడువాఁడె
 వాఁడె వినాయకే ♦ శ్వరుఁడుహరుఁడు.

గీ॥ శశికిరీటుండు పార్వతీ ♦ శ్వరుఁడువాఁడె
 వాడె భృంగీశుఁ డెద్దరే ♦ శ్వరుఁడు వాఁడె
 వాఁడెయష్టాదశాంగులే ♦ శ్వరుఁడు శివుఁడు
 ధర్మశాస్త్రీశ్వరుఁడువాఁడె ♦ ధరణివాధ!

గీ॥ ఇతడు సారస్వతేశ్వరుఁ ♦ డిందుమాళి
 యితఁడు రత్నజాతీశ్వరు ♦ డిభవిరోధి
 యితఁడు శైలేశ్వరుఁడు భుజం ♦ గాభరణుఁడు
 సప్తజలధీశ్వరుఁడు వాఁడె ♦ శంకరుండు,

సీ॥ సప్తకోటిమహార్థాః ♦ సన్మంత్రములకు స
 ధీశ్వరుం డీతఁడు మం ♦ త్రేశ్వరుండు
 త్రిపురేశ్వరుఁడు వీఁడె ♦ త్రిపురదానవులకు
 సాన్నిధ్యమైపూజఁ ♦ గొన్న వేల్పు
 బాణేశ్వరుడు వీడె ♦ బాణాసురునకు వే
 భుజములిచ్చినచంద్ర ♦ భూషణుండు
 వైకోచనేశుండు ♦ వాఁడె ప్రహ్లాదేశ
 నారదేశ్వరు లల్ల ♦ వారు చూఁడు

గీ॥ ధరణినాయక ! యాదిగ ♦ దా ధరేశ
 భీష్మకేశభృగ్వీశగో ♦ పీముకుంద
 నారసింహేశ్వరాత్రేయ ♦ నాధశేష
 విఘ్నరాజేశ్వరులఁజూఁడు ♦ వేలువేలు. (శ్రీనాథకాశీఖండము)

ఇట్లు పెక్కులింగంబులను బెక్కుపుష్కరిణులు మున్నగువాని
 జూపి యాపై జ్ఞానవాపిని జూచి స్తంభము రోమాంచము మున్నగు
 సాత్వికవికారంబు లొంది మూర్ఛిల్లి విభుండును దాసీశతంబు లంతనే శిశి
 రోపచారముల నొనర్పఁగ నామె తిరుగ గన్నులు తెఱచి కాశీపటంబు
 నక్కున శిరంబుపై నిడికొని మ్రొక్కి ఇది జ్ఞానవాపి ఇది జ్ఞానోదకము
 ఇది శివతీర్థమని ముమ్మారుపలికె. వాడినవరిచేను వానచే బొదలినట్లు
 తిరుగఁబ్రకృతిఁజెందె. అంతఁగళావతీకాంత యత్యంతంబు నిజకాంతుని
 గాశీయాత్రకై ప్రేరింపుటయు సతండును బుత్రిలకు రాజ్యపట్టాభిషేకం
 బొనర్చి నిత్యశివార్చనాదానాతిధ్యభోజనంబులకు వలసినధనంబును గొని
 పరిచారకులను దోడ్కొని శుభముహూర్తంబునఁ దానును రాణిగళా
 వతియు నిష్టదేవార్చనలఁ బొనరించి కాశీప్రయాణంబు నొనరించి కొన్ని
 దినముల కచ్చటికిఁజేరి మణికర్ణికనుదీర్థమాడి శ్రీవిశ్వేశ్వరాన్నపూర్ణా
 డుంతిగణపతులను మాధవదండపాణులను గాల్పభైరవలోలార్కులను
 బూజించి తక్కుగలదై వంబుల నారాధించి జ్ఞానవాపీసమీపంబునఁ
 గాపురంబునొంది తపంబుచేసి భార్యాసహాయుండై నిరపాయం బగు
 మోక్షంబు నొందె. శ్రోతలారా ! ఇది కలావతీచరిత్రంబు జ్ఞానవాపీ

శ్రీమహాశక్తిసంకోభితంబు. ఇకఁ బుణ్యవతియగుమలయగంధి చరి
త్రముఁజెప్పెన వినుండు.

12. మలయగంధి - విద్యాధరి

శ్లో॥ అంకోలం నిజబీజసంతతి రయస్కాంతోపలం సూచికా
సాధ్వీ నైజవిభుం లతా ఊతిరుహం సింధుస్సరిద్వల్లభం
పాశ్చాతీహ యథాతథం పశుపతేః పాదారవిందద్వయం
చేతోవృత్తి రుపేత్య తిష్ఠతి సదా సా భక్తి రి త్యుచ్యతే.

శంకరాచార్య శివానందలహరి.

తా॥ పాశ్చాతీయ గంజలు పండి నేలరాలి మరల వానికవియే ఆచెట్లనంటు
కొనును. సూది సూదంటిరాయియొద్దకు బరుగిడి యద్దాని నంటు
కొనును. పతివ్రత దనవిభుని నెడఁబోయక వెంటనుండు. తీగ చెట్టును
ద్రాకి యల్లుకొనియుండును. నది సముద్రమును జేరియుండును. అట్లు
మనోవృత్తి శివపాదకమలంబులందుఁ జేందియుండుటయే భక్తి యని
జెప్పబడును.

తొల్లి కాశీనగరప్రాంతంబు దొకపట్టణమున మిత్రజిత్తును పేరు
గలయొకకుత్రియుఁడు కలఁడు. అతఁడు మిక్కిలి బలవిక్రమములు గల
వాఁడు ధార్మికుఁడు ప్రజలకు హితమొనర్చుటయే ప్రధాన మని తలఁచు
వాఁడు విష్ణుభక్తుఁడు దాత గోబ్రాహ్మణహితకార్యాసక్తుఁడు నీతిసంప
న్నుఁడు యుద్ధసమర్థుఁడు విద్వాంసుఁడు కృతజ్ఞుఁడు బొంకనివాఁడు పాప
పరాక్రముఁడు జితేంద్రియుఁడు మృదువుగ మధురముగ మాటలాడుజాణ
సంపదకసూపయనఁ జందురుఁడు ధనముల నిధివతి లేఁబోయవువాఁడు
చతురుఁడు మేధావంతుఁడు పరదూషణముసేయనివాఁడు ఎల్లపుడు
శ్రీనారాయణచరణారవిందంబులందుఁ జిత్తంబుహత్తించి యలరువాఁడు
నిరతము హరినామజాపకుఁడు సాలగ్రావపూజా పరాయణుఁడు తన
రాష్ట్రప్రజలనెల్ల విష్ణుభక్తులఁ గావించి యేమటక వారలభక్తిని బరి
క్షించుచుంటు. ఇట్టి సుగుణనిధియగునమ్మహారా జేలునట్టిదేశంబున నందఱు
పెన్లులై శ్రీనారాయణార్చన నొనర్చుచు నిచ్చలు శ్రీహరినామస్మర
ణామృతంబు గోలుచుఁ దన్మయై భగవదానందపరవశులై

యందురు. ఎవ్వరిమేడలందుఁ జూచిన శ్రీహరిలీలాపటంబు లమరియుండు. ఎవరియింటిమగ సాలలందును హరికథాకాలక్షేపంబు లమరియుండు. ఎవని ముఖంబునను శ్రీరామ నారాయణ పురుషోత్తమ హరి గోవింద గోపాల కృష్ణా విష్ణు హృషీకేశ దామోదర వనమాలి అచ్యుత శ్రీనాథ చక్ర పాణి త్రివిక్రమ పుండరీకనయన యని భగవానునిదివ్యనామంబులు వాకొ నఁబడుచుండును. హరివాసరములందుఁ బిన్నలు పెద్ద లననేల తల్లుల చను పాల్గుడుచుశిశువులు గూడఁ బాల్గుడువక నిరశనంబుగ నుందురు. పశువులు తృణభక్షణంబుమాని యుపవసించును. బాపలుమొదలొక్కని పంచముల వఱకు స్త్రీలుఁ బురుషులు నెల్లవారు విష్ణుభక్తి సేయుచు నానందంబున నుందురు. అట్లుగాక యెవఁడేని భక్తిమాలియున్న నవ్వాని నెఱింగి వేగంబున తేఱు శిక్షించుచుండును. ఇట్లుసుఖంబుగ నమ్మహిపాలుండు రాజ్యమేలుచుండ నొకనాఁడు నారదముని యా రాజాస్థానంబున కేగఁగఁ నా రాజవర్యుఁడు నారదముని నెదుర్కొని అర్ఘ్యపాద్యాదులఁ బూజించి యొకబంగరుగద్దెపై నెక్కించిమ్రొక్కి కుశలంబడిగె. నారదమునియు సంతసించి మహారాజా! నీయట్టిపరమభాగవతోత్తముని జూచినకతమున నేను ధన్యుడనై తిని. సర్వభూతంబులందు జగన్నాథుండగునారాయణుని నీవు చూచుచున్నావు. ఏవేదపురుషుండగు యజ్ఞపురుషుండు జగం బంత నిండి వెలుంగుచున్నాఁడో అట్టివిష్ణుదేవుని నీవు గురుతించి హృదయంబున నిల్పి చూచుచున్నావు. నీవు దేవతలకుఁగూడ గణనీయుఁడవు. రాజ మాడామణీ! క్షణభంగురంబగు నీ సంసారం బందు సారంబైనది శ్రేయ స్సాధకంబైనది కమలారవుణచరణసమాశ్రయణం బొకఁడే. జగంబున వేఱొకదానింగోరి ఫలాపేక్షనొందక ఫలంబు సర్వంబు పురుషోత్తమున కర్పించి సేవించుటయే కదా పరమధర్మము. ఆ హృషీకేశునియం దెవని హృషీకంబు లన్నియుఁజేరి నిలిచి యుండునో అట్టివాఁడే కద యీచపలం బగుప్రపంచమునుండి నిత్యంబగు పరమపదంబు నొందుచున్నాఁడు. తామరాకునందలి నీటిబిందువు వలె నీయశావనం బీయాయువు చపలం బని యెఱింగి యచ్యుతుని సమాశ్రయించినజనుండే పూజనీయుండు. ఎవనివాఙ్మనసంబులం దెల్లపుడు జనార్దనుండు సేవింపఁబడుచుండునో అట్టివాఁడు మనుష్యరూపుడగునారాయణుండు. అవ్యాజంబుగ నెవడు

నిన్నలు శ్రియఃపతిని బూజించుచుండునో అట్టివాఁడు శ్రీమన్నారాయణ
 తేజఃగొందుటయందు సందియంబు లేదు. భూపాలచంద్రా! నీ విష్ణు
 భక్తి నామాననమం దెక్కుడుగ నానందమొందితిని. ఐన శూరాగ్రణీ!
 ప్రస్తుత మొక్కరికి నీచే నుపకారంబు చేయింపగోరి యిదు వచ్చితిని.
 వల్లులేక నీవు చేయుదునందువేని దెలిపెద ననుడు సారవంతంబులగు
 నారదమునీంద్రునివచనంబుల కలరి శత్రుజిత్తుం డద్ది యేదియో సేల
 పీయఃదన. అంత నారదర్షి ఇట్లు వాక్కుచెప్పి రాజేంద్రా! ఒకవిద్యా
 భారతచయ మలయగంధి యనునొకకన్యక యొకనాటి సాయమందు తమ
 యుద్ధానవచమున గౌరీదేవిం బూజించుచునుండగాఁ గంకాళకేతుం
 డను నొక్కప్రబలరాక్షసుం డెత్తుకొని పోయి పాతాళలోకంబునఁ జంప
 కావతియనునగరంబున వానియింట బందిచేసి యుంచుకొనియె. నేటికి
 మూడవనోజున నామెను బలాత్కారంబునఁ బెండ్లియాడఁ బూనియు
 న్నాఁడు. నేను హటకేశ్వరునిసేవించుట కందుఁబోయి యటకు వచ్చిన
 యాకన్నీయను జూచితిని. ఆమెయు నన్ను జూచి కన్నీరుగార్చుచు జనాం
 తికంబునఁ దనయవస్థనంతఁ జెప్పికొని దుఃఖించి కంకాళకేతుండు దుర్జ
 యుఁడనియు నవ్వాఁడు దనత్రిశూలంబునఁ గాక యన్యసాధనంబుల నిహా
 తుండు గాఁడనియు సాధారణంబుగఁ బవలంత నిదురించుచుండుననియు
 అడవనొంగి దయాశుం డగుశూరుఁ డొకఁడందుఁజేరినఁ దానా త్రిశూలం
 బాతని కిచ్చెన ననియు దానిచే నశ్రమంబుగ నసుర నంతమొందింప
 వచ్చుననియు భగవతియగు శ్రీపార్వతీదేవి తనకు స్వప్నమం దగుపడి విష్ణు
 భక్తుండగు నొకలేఁబ్రాయపుక్షత్రియశూరుండు దర్శనీయుండు దయా
 శుండు దాయవచ్చి యసురం జంపి తన్నుగాచుననియు అతఁడే తనకుఁ
 దెలియితి కాఁగలఁడనియు నుడివెనట. తాను గొంతకాలం బారక్కసుని
 న్గించి గడువుఁ గైకొని యున్నదట. అయ్యది ఇక మూడుదినములకు
 ముగియునట. ఆ వెంటనే తన్ను మానవాశనుండు వివాహమాడునట.
 అగ్రాసమంగి తప్పిపు మని యాయమ నాశరణంబుఁ గోరినది. అచట
 నుండియే ఇటకు వచ్చితిని. నేను యోగజ్ఞానంబున భగవతి పార్వతీ
 మహాదేవి చేఁ జెప్పబడిన పురుషుండు నీవ యాట నెఱింగి నిశ్చయించి
 నీ యుద్ధకు వచ్చితిని. నీవు నామాటను ద్రోసివేయక వేగంబుగ ప్రయా

ణంబుసల్పుము. దుర్వృత్తుని రక్కసుని బరిమార్చుము. కన్యయును రూప
వతియును గుణవతియు నగు మలయగంధిని బ్రతికించి పెండ్లాడుము. నీచే
నీ కార్యము కాంగలదు. ఆలసింపకుము. అని నారదుండు బోధింప నను
కంపయు నింపు బనింప లంపటుండై యా భూపాలచందుని డిట్లనియె.
మునీంద్రా! పాతాళంబున నున్న నామెయొద్దకు నేడేరుటెట్లు?
నన్నామె గుర్తించుట యెట్లు? సర్వంబు సంఘటనం బగునట్లు తెల్పుడు.
మీసెలవొంది యొనర్చెద నన నమ్ముని యిట్లనియె. మహారాజా!
యెల్లుండి పూర్ణిమాతిథి. అం దుషఃకాలమున గంగాసాగరసంగమంబుఁ
జేరుము. అం దొకనొక నీ కగుపడును. అందు వీణాపాణి యగు నొక
పదియాజేడులబాల జగదంబను గుఱించి సుస్వరంబుగ గానంబుసేయు
చుండు. ఆపెయే మలయగంధి. నీ వొకపడవ నెక్కి యాయోడయొద్దకుఁ
బోయి యోడఁజేరుము. పరమేశ్వరీవరప్రకార మటకు వచ్చితి ననిన
నామె నిన్ను గురుతించి యభినందించు. ఆపెతోఁబాతాళంబుఁజేరుము.
అం దామె నీ కందించిన త్రిశూలంబున నారాత్రించరుని బంచత్వమొం
దింపుము. అటుపిమ్మట ఆమెసర్వస్వమునకు నాధుడవై యామెను
గాంధర్వంబునఁ బెండ్లాడుము.

శ్లో॥ యత్కర్మ విహితం యేన శుభం వాపి శుభేతరం
సపవ భుక్తే తత్తథ్యం విధిసూత్రనియంత్రితం.

తా॥ శుభంబైన నశుభంబైన నెట్టికర్మం బెవనిచేతఁ జేయఁబడునో బ్రహ్మ
సూత్రముచే నియోజితంబైన సద్దానినవ్వాడనుభవించును. ధృడంబు.

అని చదివి నారదుండు యధేచ్ఛఁజనియె. భూనాథుం డువ్విఘ్నలూ
రుచు న మ్మఱునాఁడు పయనంబుచేసి గంగాసాగరసంగమంబుఁ జేరి
పూర్ణిమాతిథియం దుషఃకాలంబునఁ గాల్యంబులఁగడపి యొక పడవ
నెక్కి కడలియందు నలుగెలఁకులఁ బరికింపుచుండె. అంతలో నొకయోడ
గన్నట్టి సమీపించె. అం దపూర్వసుస్వరయుతంబగు నొకజగదంబికా
ధ్యానపద్యం బిట్లు రాగమితంబు వినఁబడియె.

శ్లో॥ మహితతపోజ్వలితాంతాం । మహాగ్నివర్ణాం మహేశ్వరాత్మసతీం
సత్కర్మశ్రీజుష్టాంబాం । దుర్గామహం భజామ్యనిశం.

తా! గొప్పరవన్ను చేబ్రకాశింపునట్టిదియును గొప్పయగ్నివంటి వర్ణము
 1. లదియు మహేశ్వరునిపట్టపురాణియు సత్తత్త్వంబులభాగ్యమందుపా
 న్నమానయును నగుదుగ్గాంబను నేనెల్లపుడు సేవించుచున్నాను.

అంతనాశాశీధ్యానగానంబునాలకించి సంతసించి యా శూరగ్రా
 ము! యోడనుగమింపించు జంత్రగాత్రములేకముచేసి గాయనంబు
 చేయుచున్న విశిఖోణిని మలయగంధిని జూచి విస్మితుండై యిట్లు విత
 క్తింపె. త్రిభువనసౌందర్యలక్ష్మి యిట్లు రూపంబు సెందివచ్చినదా!
 లేక వాహుధయంబున స్వపదంబు బాసి పుడమిఁజెందిన చందురునిమూ
 డుమా! కాక వాయిష్టడై వంబగు పురుషోత్తముఁడు నాకొరకై - వేటొక
 కన్నితే నీ స్త్రీరత్నమును నిర్మించి యిట్లు నాయొద్దకుఁబంపెనా! యని
 చెప్పినది. దక్కింపుచు మందమందముగ నచ్చెలువయున్న యోడను
 చాకించె. మలయగంధి యర్థనిమిలితాక్షియై జగదంబికను ధ్యానంబున
 యోగించి మ్రొక్కి కన్నులుదెఱచి మున్నీటిదెసఁజూచినంతనే పడవ
 పక్కి నమిరించిననుందరమూర్తిని బరమభాగవతోత్తముని విశాల
 వీరోరమ్ముని దులసీహారవక్షుని గోపీచందరాంచితవదనుని హరినామా
 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

నంగీకారంబుఁదెలిపి నొక వెక్కి యామెతో బాతాళ్లంబున కేగి యాదా
నవునిమందిరంబుఁ జేరి యామెచేఁ జూపఁబడినశస్త్రాగారంబున గూఢం
బుగ నుండె. అప్పటికి దినం బందొక యామార్దంబగుటఁ గంకాళకేతుండు
నిద్దురవిడుచుచు యావలింపుచు గంగాసాగరంబునుండి మరలివచ్చిన
మలయగంధిని జూచి హరుసించి యిట్లనియె. సుందరీ! తేవే నిన్ను బెండ్లా
డెదను. ఈజాము లెట్లో గడుపుము. నాహర్మ్యంబునందు గలయీజీవ
రత్నంబుల కీధనపూర్ణ భాండాగారంబునకు వందలకొలదిగఁ బలుజాతుల
నుండి యేరుకొనితెచ్చిన యాయచ్చరలుమున్నగుగట్టువాలుగంటులకు
అదియిది యననేల నాసర్వస్వమునకు రాణివౌదువు. నీకొరకై దేవలో
కంబుల నెల్లనారసి యింకను వింతవింతవస్తువులు తెచ్చి నీకిచ్చెద. నిన్ను
నాప్రాణేశ్వరిని జేసికొని యేప్రాద్దు నీతోడ భోగంబే బ్రహ్మనందంబని
విశ్వసించి యట్లు సల్పెదను. నీతనుస్పృశకనుఖం బెట్టి శుభసమయంబున
వాటిలునో యని దినంబుల యుగంబులట్లు గడుపుచున్నాఁడ. మిటారీ!
నీవు కోరికొనినకాలపరిమితి తేపు భానూదయంబువల కంతమగును.
ఆయుత్త రక్షణంబున నే నిన్ను బెండ్లాడి కోర్కులఁ దీర్చుకొందును. త్రిలోక
రాజ్యలక్ష్మికి నిన్ను దొరసానిజేసెదను. చెలువా! యికసెలవిమ్ము నిద్రిం
చెద నని త్రిశూలంబుఁ బ్రక్కనుంచుకొని పర్యంకమునందుఁ బరుండి
నిద్రించె. అటుపై ని మలయగంధిచేఁ బ్రేరితుఁడై శత్రుజిత్తు డాసి
త్రిశూలంబుఁగొని నిద్రించుచున్నవాని బాధించుటయుఁ జంపుటయుఁ
బౌరుషంబు పాడియుఁగాదని మెటింగి పాదఘట్టనంబున వానికిఁ బ్రబో
ధంబుగల్గించి యిట్లులనియె. ఘాతుకా! పరులకన్నియను దొంగలించి
తెచ్చి బలాత్కరించి పెండ్లాడఁబూనిన పాతకీ! నిన్నంతమొందింప వచ్చి
తిని. రమ్మ. యుద్ధమ్ముఁజేయు మనుటయు దైత్యుండు నిక్కి నీల్లి కన్నులు
తెరిచి శత్రుజిత్తుని జూచి విస్మయించి యాపాదమస్తంబుఁ బరికించి
యుత్తమశూరుఁడగుట నిశ్చయించి చలంబుఁబాయక యెదురించి ఓరీ!
నీ వెవ్వఁడవు? నాయమ్ము నేటికిఁజేరితివి? ఇది నీకు మృత్యుసదనం బని
యెఱుఁగవా? ఇదిగో ఇప్పుడే చూడు మనుచు రాజనందనుని విశాలవక్షం
బందుఁ బిడుగువడుపునఁ గడుబిట్టుగఁ బిడికిటఁ బ్రహరంబుచేసె. తుత్తి
యతరుణుండు దైత్యాంతకునియనుగ్రహంబున నద్దాని లెక్క సేయక రక్త

నునిచేంపపై మిక్కిలికఠినంబుగ మోదె. దాన నవ్వాఁడు నెత్తురు
 గ్రక్కుచుఁ గ్రిందఁబడి త్రిశూలంబును వెదకె. అయ్యది ప్రత్యర్థిహస్తం
 బున నుండుటఁ గనుగొని విహ్వలఁడై తనకు ముప్పు రాఁగలదని విశ్వ
 సించియు ధైర్యంబుఁగోలుపోక యిట్లనియె. ఓయీ! తెలుసుకొంటి. నీవు
 మనుష్యుడవుగావు. మానుషరూపంబు ధరించి వచ్చినదానవాంతకుడవు.
 నా త్రిశూలం బేటికి చేకొంటివి? మగటిమి గల్గిన నా యది నా కిచ్చి
 నీయాముధఁబులతోఁ బోరుము. కడతేర్చెదను. కాపట్యంబున నిట్లే
 మున్ను మాదాయామలను మధుకై టభులను మ్రందించితివి. కపటవటు
 వువై బిచ్చమడిగి బలిని నిగ్రహించితివి. నరహరివై హిరణ్యకశిపుని బట్టి
 పలార్చితివి. జడలుదాల్చిన యడవిమానిసివై లంకానాథు నింకించితివి
 యని మలయగంధిని దవ్వులఁజూచి మఱియు నిట్లనియె. ఈ చక్కనిచుక్క
 నీయందంపుబడుచును యీమిటారిని యీలక్ష్మిని దెచ్చితిని. ఆమె యను
 మతితో తేపు పెండ్లాడఁదలచి యిప్పటివఱ క్కామెను నాఘాణనమైన
 సల్పినవాడగాను. అని మరల ఎడమచేపిడికిట మిక్కిలి నిష్ఠురంబుగ నొక
 ప్రహారంబుచేసె. దాన నృపుండు కొంచెమునొచ్చియుఁ గూడ సరకు
 సేయక త్రిశూలంబున నవ్వానివక్షంబందు బలంబుగఁ గొట్టె. ఆదెబ్బచే
 దానపుండు మూల్గుచుఁ బ్రాణంబులఁబాసె. వసుధాకాంతుం డంత
 మలయగంధిని దారసించి నుందరీ! నారదముని యాదేశించినచొప్పున
 నీదుబుదిని బాపితిని. ఇక నీ వెందేగఁదలఁచితివో నీ ఇష్టంబేదియో
 ప్రస్తుత మిక నే నేమియొనర్పవలయునో చెప్పు. మనన నా వనరుహన
 యన యానందించి నునుస్సిగ్గుతోఁ దలవంచి ఇట్లనియె. వీరపురుషాగ్రణీ!
 ప్రాణంబులను బణముచేసికొన్నయీకన్య నిక నేమియడిగెదవు. ఈబాల
 దూషిత కాలేదు. ఇట్లనుచుండ నంతలో నచ్చటికి నారదముని వచ్చు
 తము వారిరువురు సాగిలబడి వందనముచేసిరి. నారదముని యుభయు
 లకు వివాహంబుగావించి యాశీర్వదించి చనియె. శత్రుజున్నపాలుండు
 బండ్రికృత లగునచ్చరలు మున్నగువారలను వారియిండ్ల కనిపి కంకాళ
 కేతునినుండిరంబు మున్నగునవి యందలి పరివారజనంబుల కిచ్చి తనకు
 బహుమానంబు లొసంగిన కొన్ని జీవరత్నంబులను మాత్రము గొని
 మలయగంధిని దోడ్కొని సర్వోదకసంచారక్షమం బగు నొకారాజంబు

నెక్కి యటనుండి యాత్మనగరిని జేరె. అచ్చటిమంత్రిహితసామంత
పురోహితాదు లెదుర్కొని యుత్సవపురస్కరంబుగ వారిని రాజమంది
రంబుఁ జేర్చిరి. మలయగంధియు శత్రుజిన్నపుండును నన్యోన్యానురా
గంబున ధర్మం బతిక్రమింపక కామసుఖంబులొందుచుండిరి. అంత కొంత
కాలంబు జరిగినంత మలయగంధి యొకనాఁ డంతఃపురంబున నున్న నాథుని
నిట్లు గోరె. జీవితేశ్వరా ! అభీష్టతృతీయవ్రతం బను నొక్కసువ్రతంబు
గలదు. అద్ది యభీష్టిపుత్రప్రదము. తాము సెలవిచ్చిన నద్దాని జేసెద
ననియె. నృపాలుం డావ్రతంబును ము న్నెవరు చేసిరి? అందు దైవం
బెవ్వరు? విధానం బెట్లనిన నామె యిట్లు చెప్పె. ఆ వ్రతంబును దొల్లి
కుబేరపత్ని యొనరించి నలకూబరుని బుతుని బడసె. మఱియు పెక్కు
రొవర్చి సుపుత్రులఁ గనిరి. అందు దైవంబు జగన్మాత యగు భవాని
పార్వతి. ఆ వ్రతంబు మార్గశీర్ష శుద్ధతృతీయయందు సవిధానంబుగ సమం
త్రకంబుగ నొనర్పవలయును. అమ్మఱునాఁడు హోమంబు బ్రాహ్మణ
భోజనంబులు సల్పి వ్రతాంతం బొనర్పవలయును. ఈ సువ్రతంబును
దమతోఁగూడ నే నాచరించి యభీష్టపుత్రలాభంబు నొందుట కిచ్చగింతు
నని యర్థించుటయు మహారాజు తాను వీరవైష్ణవుడై నను విద్వాంసుఁ
డగుట నసూయచెందక ప్రియసతీవాంఛితంబును నెరవేర్పఁదలచి యంగీక
రించె. మహావైభవంబుతో వ్రతంబు సల్పిరి. వ్రతాంతంబున రాణి
యిట్లు జగదంబికను గోరుకొనె. తల్లీ! పార్వతీ! నాకు సుపుత్రుని శ్రీనారా
యణాంశసంభవుని బ్రసాదింపుము. అట్టిపుత్రుఁడు నీయందును శివునియం
దును భక్తిగలవాఁడు గావలయు. మరియు స్తవ్యపానము చేయక యే
పుట్టినతోడనే పదియాతేసులప్రాయమువాఁడు కావలయును. అని కోరి
కొనిన జగదంబిక తథాస్తని నట్లుధ్వనించె. తోడనే రాణి గర్భవతియై
పరిపాకసమయంబున మూలానక్షత్రమందుఁ బ్రసవమై మగశిశువును
గనియె. ప్రధానమంత్రి రాణింజూచి అమ్మా! చెడ్డనక్షత్రంబునఁ బుట్టిన
యీశిశువును రాజరక్షకై నీవు విడువుమనియె. పతివ్రత యగునామె
యతే యనుమతించి పుత్రుని నొకదాసి కిచ్చి వీని కాశీపురియందు విక
టాదేవీసముఖంబున నుంపు మనియె. గారీదేవి యొసఁగినపుత్రుని నాపెయే
కాచుకొను ననునూహతో నట్లుచెప్పె. దాసియు నట్లానరెచ్చె. వికటా

దేవియు బాలుని జూచి యోగినీగణంబులను బిలిచి వీని స్వర్గంబున సప్త
మాతృకలయొద్ద డించి పెంచునట్లు చెప్పఁడనిన వార లట్లుచేసిరి.

శ్లో॥ అరక్షితం తిష్ఠతి దై వరక్షితం సురక్షితం దై వహతం వినశ్యతి
జీవ త్యనాథోపి వనేపి రక్షితః కృతప్రయత్నోపి గృహే వినశ్యతి.

తా॥ ఎవరిచేతఁగూడఁగాపాడఁబడనివాఁడును దై వముచే రక్షింపఁబడిన
సజీవుఁడై వెలయును. ఎక్కువగా రక్షింపఁబడుచున్నవాఁడుగూడ
దై వము రక్షింపకున్న నశించును. అడవిలో నొకఁడు దిక్కులేక
యున్నను రక్షింపఁబడును. గృహమం దుపచారములొనర్చుచు
న్నను వేటొకఁడు నశించును.

సప్తమాతృక లాబాలునికి స్తన్యపానంబు లేకయే సద్యస్కాలం
బునఁ బడియాతేమలబాలుం డగునట్లునుగ్రహించి మరల వికటాదేవీ
సన్నిధి కన్నిరి. బాలుఁ డంత విజ్ఞానంబునొంది వికటాదేవీప్రేరితుఁడై
కాశియందు వాసంబుచేసి వీరేశ్వరలింగసమక్షంబున గరిష్ఠంబగుతపంబు
చేసె. శివుఁడును సంతసించి ప్రత్యక్షమైవచ్చి వరంబుఁ గోరుచునియె.
రాచపట్టి యంజలిఁ బట్టి చాంచల్యములేనట్టి నీపదభక్తి నొసఁగుమనియు
శ్రీ వీరేశ్వరలింగంబును బూజించినవారికెల్ల భోగమోక్షంబులను సర్వా
భీష్టంబులను నొసగుమనియుఁగోరెను. శివుండు సంతసించి “తథా” స్తని
మరియు నిట్లనియె. ఈవీరేశ్వరలింగంబు నర్చించినకతంబున వీరుఁడవని
ఖ్యాతి నొందెదవు. నారదమునిని నీతల్లిదండ్రులయొద్దకుఁబంపి ని న్నెఱిం
గింపఁజేసెద. వారలు వచ్చి నిన్ను దోడ్కొని పోయి పట్టంబుఁగట్టెదరు.
ధర్మంబుగ రాజ్యంబేలి వంశవృద్ధి నొనర్చి యంత్యంబునఁ గాసిజేరి
మోక్షంబునొందుదువని యంతర్హితఁడయ్యె. నారదముని శత్రుజిత్సభ
కేగి కాశియందువిడిచిపెట్టినట్టి తనకొమరునియభ్యుదయంబునంతఁదెల్పి
సత్వరంబుగఁ బుత్తుని దెచ్చికొని యువరాజ్యపట్టాభిషేకంబు నొనర్పు
మనియు నిది శుభావహంబనియు శివప్రేరితంబనియుఁ జెప్పటయు రాజేం
దుఁడును రాణియు నానందించి పరిజనముతోఁ గాశిఁ బ్రవేశించి వీరే
శ్వరలింగసమఃఖంబందుఁ బుత్తుని గల్గొని క్రుచ్చి యెత్తికొని ముద్దుచేసి
విశ్వనాథున కన్నపూర్ణాంబకు మాధవక్షుంఠివినాయక భైరవప్రముఖులకు

వికటాదేవికి. వీరేశ్వరలింగమునకు బూజలుచేసి ప్రసాదంబుబొంది కొమరుని స్వకీయరాజధానికిగొనిపోయి సుముహూర్తంబున యువరాజ్యపట్టాభిషిక్తునిజేసిరి. అంతనతండు తల్లిదండ్రులను గురులను సేవింపుచు వివాహమాడి ధర్మంబుతో రాజ్యపాలనంబు సేయుచుండె. కులదైవంబగు నారాయణమూర్తిని స్వాభీష్టుడై వంబగుపరమశివుని నంతరంబుసేయక సేవించుచుండె. ఇది మలయగంధిచారిత్రము. ఇక గంధర్విరత్నావళి చరిత్రంబుఁజెప్పెద వినుండు.

13. రత్నావళి - గంధర్వి

శ్లో॥ త్వమేకో లోకానాం పరమఫలదో దివ్యపదవీం
వహంతి స్త్వన్నూలాం పునరపి భజంతే హతిముఖాః
కియద్వా దాక్షిణ్యం తవ శివ మదాశా చ కియతీ
కదా వా మద్రక్షాం వహసి కరుణా పూరితదృశా.

(శివానందలహరి)

తా॥ ఓశివా! లోకములకు పరమఫలమునిచ్చువాడవు నీహొక్కఁడవే. విష్ణువుమొదలగువారు నీవే కారణముగాఁగలిగిన వైకుంఠము మున్నగుదివ్యపదవులను జెందుచున్నవారలై గూడ మరల ఉత్తమ ఫలప్రాప్తికై నిన్నే సేవించుచున్నారు. నీదుదాక్షిణ్య మెంతపరిమాణముకలది! (పరిమాణములేనిది) నాయొక్క ఆశయు నెంతటిది? (ఇంతదనియెఱుఁగలేను). సంపూర్ణ కరుణాపీఠముతో నెపుడు నారక్షణమును వహించెదవు.

వారణాసియందలి లింగంబులలో నొక ప్రసిద్ధ శివలింగంబగు రత్నేశ్వరలింగంబును నొక వేశ్యాయవతి కర్పూరతిలక యనుపేరుకలది ప్రతిదినంబును జేరి పూజించి రాగాలాపంబుచేసి గీతికల గానంబుచేసియు బలువిధంబులగునృత్తంబులుసలిపియు సేవించిపోవుచుండును. చాలకాలంబిట్లు రత్నేశలింగంబు నుపాసించి విధివశంబున నొకప్పు డొకయూరికై బోయి యందుఁగాలధర్మంబు నొందె. ఆ పిదప వసుభూతి యనునొక గంధర్వరాజవర్యునకుఁ గూతురై పొడమె, ఆ బాలకు రత్నావళి యని

పేరుబెట్టి పిలుచుచుండిరి. పూర్వపుణ్యంబున నాబాలిక క్రమంబుగ
 వృద్ధి నొంది మధురముగ మాటలాడునదియై సంగీతపాహిత్యంబులం దారి
 తేరి చతురయై జాణయై మిక్కిలిసౌందర్యవతియు గుణవతియునై
 బాల్యంబునువీడి యాననాంకురదశ నొందె. మరియు నామె పూర్వజన్మ
 వాసనను బట్టి శివలింగపూజయందు మిక్కుటం బగుమక్కువ గల్గి తండ్రి
 తోడఁ బుష్పకంబునెక్కి ప్రత్యహము కాశికేగి రత్నేశశివాలయంబుఁ
 జేరి పూజయొనర్చి యందు వీణానాదంబును గానంబును నృత్యంబును
 బొనర్చి శివభక్తిజేయుచు దన్మయతనొంది తిరుగ గంధర్వలోకంబుఁ
 జేరుచుండు. ఈమె కెల్ల భంగుల నీడగుపారు మువ్వురు చెలిమికత్తియలు
 శశిశేఖ అనంగ రేఖ చిత్రరేఖ యనెడువారలు కలరు. ఈనల్గురు చాల
 చెలిమితో హెచ్చైనమచ్చికతోఁ గూడుకొని యేప్రొద్దు జంత్రగాత్రం
 బుల మేళగించి శివకీర్తనంబుల గానంబుసేయుచును నృత్యంబొనరించుచుఁ
 గవనంబులల్లుచు వనకేళి జలకేళి చతురంగఫేలనము మున్నగుకళల
 యందు దొడరి యానందించుచుందురు. ఈ నల్గురందు రత్నావళి యగ్ర
 గణ్యయై యుండు. ఇట్లు లీనల్గురు శివభక్తులై శివుని సేవించుచునుండ
 నొకనాఁడు రత్నావళి రత్నేశలింగసన్నిధి కేగిపూజించి రాగాలాపనంబు
 చేసి గీతంబు గానంబుసేయుచున్నతఱి రత్నేశలింగంబుచుండి యొకనాదం
 బామెశ్రుతిపథంబునఁ బడియె. సుందరాంగీ! నీ సంగీతకాశలంబునకును
 నీ భక్తికిని నే నానందించితిని. నేటిరాత్రి నీ స్వప్నంబున నా భక్తుఁ
 డొకండు డగ్గటి నీతో రమించి నిన్నానందింపజేయు నీతడే ముందు నీకు
 విభుండు కాఁగలఁడని వినఁబడియె. లింగమధ్యంబునుండి ఇట్లు వెలువడిన
 యావచనంబులు విని యా వనితారత్నంబు సంతసంబును సిగ్గును జెంది
 యానందంబుతో విమానంబు నెక్కి నిజస్థానంబున కేగె. అం దామె
 చెలులు మూగురు చేరి నిత్యంబువలెఁగాక నాఁ డామెముఖారవిందంబు
 నందు క్రొత్తచందం బగునానందము చెందియుండుటనుగనిపెట్టి యక్కా
 రణం బడిగిరి. ఆత్మసఖులగుటఁ గొంతవడి కామె శివలింగనాదప్రకార
 మును దెలిపె. వార లాయుదంతంబు విని యత్యంతంబు సంతుష్టులై
 యీయది శివోక్తం బనియు శివపూజాఫలం బనియు నేడు నీభాగ్యో
 దయం బిట్లు ప్రకటితం బమృతనియు నేటిరాత్రి తారసించినయాతరుణ

చోరుని మరలఁ బోసీక బాహులతాపాశంబులఁ గట్టిపట్టవలెననియు నిట్టిష్టంబులుపలికిరి. మఱియు నీ చెలులమై నీతో నపుడపుడు శ్రీరత్నేశ్వరలింగ సముఖముఁజేరి సేవించుచున్నమాకు గూఁడ రత్నేశ్వరానుగ్రహంబునను నీదుచెలికారంబునను నిష్టసిద్ధి కలుగుననియు నుడివిరి. చాలసేపు నలుపురు శివకీర్తనంబుల గానంబుచేసిరి. అంత దినాంతంబగుటయు నామువ్వురు వారిఇండ్ల కుబోయిరి. రత్నావళియు భుజించి శివునిదలచుచుఁ బుష్పశయ్యం బరుండె. నిశీధంబందు శివోక్తప్రకారం బొకలేబ్రాహ్మయఁపు సుందరపురుషుండు దర్శనీయుండు స్వప్నంబున నాసుందరిం డాసి సౌఖ్యంబులం దనిపి యదేచ్ఛఁజనియె. అంత నాయింతి తెలివొంది నల్లడలఁ గలయఁజూచి యెందునుగానక మోసపోయితి నని యించుక విచారంబు నొందె. ప్రభాతం బైనంత సఖులుదారసించి యా పద్మసుగంధిమొగమును దనువును జూచి యనుభూతభోగయగుటఁ దెలిసికొని మురిసిరి. ఆపైని నిత్యంబట్లు పుష్పకంబునెక్కి రత్నేశలింగంబును జేరిసేవించి వచ్చుచుఁ దక్కినమువ్వు రాచపలనేత్రును గాంచి రాత్రివృత్తం బడిగిరి. రత్నావళియు యధార్థంబుఁజెప్పి చింతాపరవశయై యెవఁడోకులగోత్రంబులెరుంగబడనట్టివాఁడు మున్నుచూడనివాఁడు లేబ్రాహ్మయఁపుచూపరి డాసి కన్యాత్వంబుఁ జూరఁగొని మరల నేడకో పోయెననియు వాని మరల నెట్లు బడయుదుననియు నవ్వాఁడు లభింపకున్న మరణంబునొందెద సిద్ధంబనియుఁ జెప్పె. ఆ మువ్వురలో యోగినియైన చిత్రరేఖ యనునది బాలా! ఏల యాలీల జాలినొందెదవు. ముల్లోకంబుల నున్నవారల రూపంబులను బఠంబుల వ్రాతు నందు నీవిందుఁ గొనినవాఁడెవ్వఁడో తెల్పిన వాని నారయుదమని చిత్రరేఖ చెప్పినయట్లు త్రిలోకంబు లందలి సుందరతరుణపురుషుల నందఱను పఠంబున వ్రాసి వేటువేటుగఁజూపె. అందుఁ పాతాళలోకంబందలి నాగరాజకుమారులలో రత్నచూడుడను నాగయువకుని జూచి సిగ్గుచెంది తలవంచి మురిసి పరవశయై యానంద బాష్పావృతసయనయై చిత్తరువునందలి ప్రతిమ వలె నిశ్చేష్ట యయ్యె. అట్లు చూచి చిత్రరేఖమున్నగువారుగూడ నాపురుషశ్రేష్ఠుని దిలకించి మెచ్చి రోమాంచము మున్నగుసాత్వికభావంబులనొంది రత్నావళి భాగ్యంబును బ్రశంసించిరి. రత్నావళి యాపురుషోత్తముఁ డెవఁడని

యజుగః జిత్రలేఖ యాతండు సాగరాజకుమారుండు శంఖచూడవం
 శ్శుండు రత్నచూడుడనియు మిక్కిలి శౌర్యధైర్యములు గల యుదార
 యువకుడనియు శివభక్తుడనియుఁ దనకర్తవ్యమగు డనియుఁజెప్పె. రత్నా
 వళి యాతండు తనకుఁ జేకురుటెట్లనిన నిష్టదైవంబగు రత్నేశ్వరుడే యట్లు
 గురుకూర్పుననియుఁ జిత్తంబున నుత్తలమునొందకుమనియు వక్కాణించె.
 అమ్మలునాఁడు నలువరు రత్నేశ్వరాలయంబుఁ జేరి పూజించి చాలదనుక
 బరమేశ్వరు నర్ధించి గానముసేయుచుండ వారలందఱకు కుడికన్నును
 గుడిబుడంబులదరె. ఆస్పందనంబుఁ జూచి వారందఱు బెదరి విచారపడు
 చుండ నంతలో నెడమకన్నుజేతులదరె. దాననించుక యూరడిలి
 యేడియో యిక్కట్టు దాపరించు ననియుఁ జివర కందుఁగడి విడుదల
 యును శుభంబును జేకూరుననియు గ్రహించిరి. అపై రత్నేశ్వరునకు
 మొక్కి పుష్పకం బెక్కుచుండఁ బాతాళలోకవాసియగు సుబాహుఁ
 డనురాక్షసుఁడు బంగారుతీవెలఁబోలిన యాయంబంపుపడుచులఁ జూచి
 కామించి పుష్పకంబునులంఘించి యానలువరుకన్నియల బలాత్కరించి
 యెత్తుకొని పాతాళంబునకుఁ గొనిపోయి తనయింటఁజేర్చె. గంధర్వ
 కన్యలు వికటాననుండును భయజ్కరదశనుండును నగు రక్కసుని
 జూచినయంతనే భయాతురలై వడకుచు ఓతల్లీ! ఓతండ్రీ! ఓరత్నే
 శ్వరా! రక్షింపుడు రక్షింపుడనుచు వాపోవుచుండ నమ్మోరకుండు
 పోధించి వారలబట్టి తనదువాసంబం దుంచె. అంత నక్కాంత లత్యం
 తంబుదుఃఖితలై యెడ్చుచుఁ దమ్ము నెవ్వరు రక్షించువారలు లేక దిక్కు
 లేనివారలై చేరఁబడుట కెంతయు నిందించుకొనుచు శంకరుఁడు రత్నే
 శ్వరుడే దిక్కు గావలయునని వాఙ్మనఃకాయంబు లేకముచేసి రత్నేశ్వరు
 నిట్లుచెప్పెనరంబునఁ భ్రాథించిరి. ఓకాశీవిహారా! రత్నేశ్వరా! నీదు
 భక్తలమై రక్కసునకుఁ జిక్కితిమి తండ్రీ! యుద్ధరించి రక్షింపు మనాథ
 లమైయున్నా ముపేక్షచేసినఁ జచ్చెద మోర్వలేము రక్షింపుము రక్షిం
 పుము రత్నేశ్వరా! యని కెప్పున నేడ్చుచుండిరి. చేరువవీధిలో యదృచ్ఛన
 దుదుచున్నరత్నేశ్వరప్రియభక్తుఁడు సాగరాజకుమారుఁడు రత్నచూడు
 డను శూరతనుఁడు డాయార్తధ్వని విని యెవరో యనాధస్త్రీలు రత్నే
 శ్వరభక్తులు సాస్వామి యగురత్నేశ్వరుని సంబోధించి యార్తధ్వనిసేయు

చున్నారు. వాఁడెట్టివాఁడైన శిక్షించి యా యబలల విడిపించెద నను
కొని యాధ్వనిఁబట్టి వార లున్నగీముఁజేరి ఎవఁడురా ! నా స్వామియగు
రత్నేశ్వరభక్తలను బాధించువాఁడని గంభీరనాదం బొనరించె. గంధర్వ
కన్యలు వెఱపుతోఁ గదలక మెదలక యొకచో నొదిగియుండిరి. మను
ష్యాదుం డా రత్నచూడుని భీషణవాఙ్మినాదంబును విని కినిసి వచ్చి
యెదుర్కొని ఓరీ ! నీ వెవ్వఁడవురా ! నాయిమ్మలచొచ్చితివి ? యని
యదలించె. అవుడు రత్నచూడుఁడు దురాత్మా ! ఈ పడుచుల నెచ్చటి
నుంచి తెచ్చితివి ? వీరలు నీకనుకూలలు గారు. పైపెచ్చు నాదైవంబగు
రత్నేశ్వరునిభక్తులు. నీవు వీరలను బలాత్కరించి తెచ్చినట్లు వీరల యాప
నోక్తులు దెలుపుచున్నవి. ఇపుడేని వీరలను విడువుము. నే నవ్వారి
వారినివాసంబులకుఁజేర్చెదను.

శ్లో॥ అకామాన్ కామయతి యః కామయిత్యాన్ ఫరిత్యజేత్
బలవంతం చ యో ద్వేష్టి తమాహుర్మాథచేతసం(మహాభారతము)

తా॥ ఎవఁడు కామములేనివారలను గామించునో కామించినవారలను
బరిత్యజించునో మఱియు నెవ్వడు బలవంతుని ద్వేషించునో అట్టి
వాని మూఢునిగ జెప్పుచున్నారు.

కావున నిన్ను నిగ్రహించి వీరలయలజడిఁ బాపెదననియె. కంఠ
మువఱకు సురాపానముచేసి మదమత్తుఁడగు నాయసురుఁడు నాగరాజ
కుమారునిహితోక్తు లారయక పొడిచెద నడచెద నాయిలువిడువుము
వెడలు మనుచు నాతనిపైఁజెయివేసి తోచె. రత్నచూడుఁ డాగ్రహించి
“ముమూగ్నో రివ భేషజం” (చావనున్నవానికి యశావధమట్లు) తనహీ
తోక్తు లవ్వానియందు వ్యర్థములౌటఁ జూచి విల్లులాగి యొక్కశరంబు
వానిపై వేసె. దాననఁ డాయమ్మున నొచ్చియు బలమ్మున సురుంగక
దెబ్బఁదినినత్రాచుపామట్లు రోజుచు గవిసి తనయురవైనపరిఘచే నాగ
కుమారుని గొట్టె. రత్నేశ్వరానుగ్రహమున రత్నచూడుఁ డద్ది సరకు
సేయక తీక్షణంబగు శిలీముఖంబును దైత్యునిపై వేయ నద్ది వజ్రాయుధ
తుల్యంబుగ నవ్వానివక్షంబుఁ జీల్చి యసువులఁబాపె. వానిపరిజను లిలు
విడిచి యెందేని బాటిపోయిరి. అంత నా నాగరాజనందనుఁ డాసుందర

యువతులఁ దఱిసి కనుగొని యిట్లడిగె. ఇందుముఖులారా! వీఁడు మిమ్మెందునుండి యిటుకుఁ దోడ్కొనివచ్చె మీ రెవ్వరు మీ తలిదండ్రు లెవ్వరు వాసంబెచ్చట నేఁడెందుబోవఁదలంచెదరు? భయమును విడనాడి సర్వంబును జెప్పడు. మీ ఇష్టంబు నెఱవేర్చెద ననియె. వా రంత సంతుష్టులై ముప్పు బాసి తెప్పరిల్లి గొప్పయుప్పరిగ నెక్కినయి ట్లుప్పొంగి పాణిదానం బొనర్చిన యా సుందరతరుణపురుషునకు జొహారులొన రించిరందు రత్నావళి స్వప్నంబునఁ దన్ను సౌఖ్యంబులఁ దేల్చిన సుందరుఁడౌట గురితించె. చిత్రలేఖయుఁ దాను యోగబలంబునఁ జిత్రంబందువ్రాసి చూపినయట్టిభోగిరాజకుమారుం డితండే యని విశ్వసించె. తక్కిన యిర్వురును జిత్రంబునఁ బ్రతిబింబంబుఁ గాంచినవా రగుట దృష్టపూర్వునిలాగు దలఁచిరి. అంత రత్నావళి ప్రేరితయై చిత్రలేఖ యా యువకపురుషున కిట్లు చెప్పె. వీరపురుషాగ్రణీ! మేము భూలోకం బున గంధమాదన పర్వతంబున నుండెదము. గంధర్వకన్యలము. ఈ రత్నావళి గంధర్వరాజగువసుభూతికిఁ బుత్రి. సద్గుణరత్నావళి. మేము మువ్వరమును దత్తధాన మంత్రితనయలము. బాల్యంబునుండియు నీమెయు మేము మువ్వరమును జెలికారంబుఁ బడసి ఎల్లవేళల సహచారిణులమై యుందుము. ఆమె నిత్యంబు కాశీస్థశివలింగంబగు రత్నే శ్వరలింగంబును - బూజించి నిజావాసంబునకుఁ బోవుచుండును. ఎడప దడప మేము గూడ నీయమతో రత్నేశ్వరాలయమునకుఁ బోయి పూజించి వచ్చుచుందుము. నేఁ డట్లే రత్నేశ్వరార్చనం బొనరించి పుష్పకం బెక్కుచుండ నీ బండరక్కసుం డెమరుపడి చూచి మమ్ము బలాత్కరించి యెత్తికొనివచ్చి యీ పాతాళంబుఁ జేర్చి యిందుంచె. మేము దిక్కుమాలి దుఃఖంబునఁ బొక్కుచు దైవంబగు రత్నేశ్వరుని దలఁచి విలపించుచుంటిమి. మాదు మొఱ విని రత్నేశ్వరుండే యిట్లువచ్చి యీ పాపిష్టుని గడపి మమ్ముఁ గాపాడినట్లు భావించుచున్న పారము. రత్నేశ్వరుఁడవు గాకున్న నవ్వారి ప్రేరణచే జేరవచ్చిన యొకయుదార శూరవరునిగఁ దలంతుము. కరుణానిధీ! నీ వొనర్చిన యుపకారమున కేము నిష్కృతి ఏమియొనర్పగలము? శ్లో॥ సాధు మంజలికర్మణా- (సత్పురుషుని దోసిల్లాగి సంతుష్టుని జేయవలయును) ప్రస్తుత మిపుడు

మా తలిదండ్రులు మారాక్కై చింతతో నెదురుచూచుచుండు రక్క-
తన నిపుడు సత్వరము మాయావాసములఁ జేరవలయును. తదుపరి యను-
చుండ నాగరాజకుమారుఁడు దయాళుండై యవ్వారు రత్నేశ్వరారాధ-
నాపరు లౌటకు మిక్కిలి పొంగి భయము లేదు సంతసింపుడు మి మ్మిప్పుడే
మీఱుప్రసరికిఁ గాశికిం జేర్చెద నని తనగేహంబునకుఁ గొనిపోయి
యవ్వారిసేదఁదీర్చి తనయుద్యానవనం బందలిసరోవరంబునకుఁ గొని
పోయి యందు మజ్జనంబుసేయుఁడు. కాశికిఁ బోవుద మని చెప్పెను.
వా రట్లే యందు స్నానమాడి మునిగి పైనిజేరిరి. అపుడు తాము
మున్నున్న పాతాళంబుఁగాక శ్రీకాశి యందలి రత్నేశ్వరాలయసమీపం
బున నున్న శంఖచూడతీర్థంబు నుండి వచ్చిన ట్లగుపడియె. అచ్చెరు
వొంది యచ్చట గలయజూడఁ దాము నిచ్చలుసేవించుచున్న కాశీక్షేత్రం
బగుట బాగుగఁ దెలిసికొనిరి. అటుపై రత్నేశ్వరాలయమును జేరి
మొక్కి యీవలికి వచ్చుచుండ దమరా కయాలస్యంబగుట కడలి
కారణం బరయక వసుభూతి తాఁ బుష్పకంబెక్కి కాశికిఁజేరి యటకు
వచ్చినంతఁ గుమారియు నామెచెలులు గలిసికొని తమయుదంతం బంతఁ
జెప్పిరి. వసుభూతి చాలననుతాపపడి య ట్లుపకారంబుసల్పిననాగరాజ
కుమారుని జూచుట యెట్లనుఁడు రత్న చూడుండు గూడ వారలతోడనే
కాశింజేరి యందుండుట నక్కన్యలు పరికించి ఈశూరాగ్రణి ఈదయాళుం
డీపురుషశ్రేష్టుం డే మమ్ము రక్షించి తెచ్చెనని చూపిరి. అంత శివాజ్ఞ చే
నారదముని వారలఁదారించి వసుభూతిం గాంచి యిట్లు వచియించె.
గంధర్వరాజా! ఈనాగరాజకుమారుండు శంఖచూడవంశ్యుండు రత్నే
శ్వరప్రియభక్తుండు నీపుత్రిని జెలులతో రక్కసునిబారినుండి రక్షించి
యిటకుఁజేర్చిన దయాళుండు వీరపురుషుండు. ఇక నీ కూతురు రత్నా
వళియు నీ రత్న చూడుండు నిర్వురు రత్నేశ్వరభక్తులగుట రత్నేశ్వరుఁడు
నీ కూతునకు వరంబనుగ్రహించి వీరియుభయులకు స్వప్నసమావేశం
బును బొసగించి యన్యోన్యానురాగంబును సంధానించినాఁడు. ప్రస్తుత
సంఘటనంబును దత్తేరితమే. ఇకనీ కొమరిత నీ రత్న చూడున కిచ్చి
వివాహంబు గావింపు మని నీకు బోధింపుటకై మహేశ్వరుండు న న్నిందుల
కంపినాఁడు. కావున సత్వరంబు వివాహం బొనరింపు మని నుడివి రత్న

చూడునకుఁగూడ రత్నావళిని వివాహం బాడుమని యిది శివేష్టంబని చెప్పి ముని యంతర్ధానమయ్యె. వసుభూతియు రత్నచూడుని గారవించి క్రిమించి వరణంబర్ధించి యాత్మనగరికేఁ దోడ్కొనిపోయి విధివిహితంబుగఁ గన్యాదానమొనర్చి వివాహంబునలిపె. ఆపైని దక్కిన శశిరేఖ అనంగరేఖ చిత్రరేఖలు వరునియాచిత్యంబారసియు రత్నావళిప్రేరణంబుఁబట్టియుఁ దాము నలుగు రన్యోన్యవిశ్లేషంబునోర్వలేకుండుటయుఁ గారణంబుగ రత్నచూడునం దనురాగిణులై శివేచ్ఛాప్రకార మా రత్నచూడుని వరించి జననీజనకులఁబ్రోత్సహించి శుభలగ్నంబున రత్నచూడుని పెండ్లియాడిరి. రత్నచూడుఁడు మహావైభవంబున నిట్లానల్గురు గంధర్వకన్యలఁ బెండ్లియాడి హరణంబులఁగొని పాతాళంబున నిజమందిరంబుఁజేరి భార్యాచతుష్టయంబుతో సేవింపఁబడుచు భోగంబులొందుచుండె. మరియు భార్యలు దానును పూర్వప్రకారంబుగఁ బ్రతిదినము నాతాళం బంటియున్న శంఖచూడతీర్థంబు నుండి కాశికివచ్చి రత్నేశ్వరు వర్చించి పోవుచుందురు. చిరకాలం బిట్లు భోగంబులొంది పుత్రులఁగని వృద్ధిచేసి అవసానంబునఁ గాశిఁజేరి శివసాన్నిధ్యంబునొంది రిది రత్నావళి చరిత్రంబు.

13. సీమంతినీమహారాజ్ఞి - చంద్రాంగదసవ్రూట్టు

శ్లో॥ ఆద్యాయామితతేజసే శ్రుతిపదై ర్వేద్యాయ సాధ్యాయతే
విద్యానందమయాత్మనే త్రిజగత స్సంరక్షణోద్యోగినే
ధ్యేయాయాభలయోగిభి స్సంరగణై ర్గేయాయ మాయావినే
సమ్యక్తాండవసంభ్రమాయ జటినే సేయం నతి శ్శాంభవే.

శివానందలహరి

తా॥ మొదటివాఁడును మితిలేనితేజస్సుగలవాఁడును వేదవాక్యములచేత
దెలియఁదగినవాఁడును భక్తికి సాధ్యమైనవాఁడును జిదానందమయ
మైనయాత్మస్వరూపుఁడును ముల్లోకంబులసంరక్షణమందుఁ బ్రవృత్తి
గలవాఁడును ధ్యానమునకుఁదగినవాఁడును సర్వదేవతాగణంబుల

చేతను యోగులచేతను గానముచేయఁదగినవాఁడును చిచ్చక్తి
మాయతోఁగూడినవాఁడును దాండవమందు మిక్కిలితొందఱగల
వాఁడును జడలుదాల్చినవాఁడును నగు శివునికొరకై యీనమ
స్కృతి యగుఁగాత.

భూలోకంబందు మహాపావనయగు యమునానదితీరంబందొక
నగరీరాజంబు కలదు. చిత్రవర్మ యనుమహారా జొకఁ డాపురిని తద్దే
శంబు నేలుచుండెను. అతఁ డతిధార్మికుఁడు దయాళుఁడు సర్వభూతహి
తుఁడు ప్రజారంజకుఁడు సజ్జనులపాలిటికల్పవృక్షముదుర్జనులకు యముఁడు
కరుణారసంబునకు సముద్రుండు విక్రమంబున హరి తపోయోగంబులందు
మహాదేవుండు రూపంబునఁ జందురుఁడు ప్రతాపంబున సూర్యుండు ధన
నిధులఁ గుబేరుండు వైభవంబున నిందుండు దానంబున బలి వేదాధ్యయ
నంబున విరించి నీతియందు బృహస్పతి అర్ధశాస్త్రంబందు శుక్రుఁడు సంగ
రంబందు శ్రీరాముఁ డని జనంబు లేప్రోద్దు కీర్తింపుచుందురు. అట్టి
రాజవశాళికి సధర్మిణియగుగృహిణియం దష్టపుత్రులు జన్మించిరి. అటు
మీఁద మరల గర్భోత్పత్తియై నవమాసంబులు నిండినంత నొక శుభదినం
బున శుభసమయమం దొకకుమారీరత్నం బుదయించె. ఆబాల పుట్టిన
తోడనే పురుటింటిదీపములకాంతిని డిందుపఱచి ధగద్ధగాయమానంబు
లగు స్వకీయదేహకాంతుల దశదిక్కులఁబ్రకాశింపఁజేయుచుండె. పరిచా
రికాబృందంబు ప్రసవకార్యంబులన్నియు సల్పి బాలికకు మజ్జనంబొనర్చి
మహారాజునకుఁ బుత్రీజన్మోదంతంబును దెలిపిరి. భూపతి యంతఁ
బ్రీతుండై బ్రాహ్మణులకుఁ బరిజనులకు భిక్షకుల కందఱకు విస్తారధనం
బులఁబంచిపెట్టి యాస్థానమునఁజేరి సింహాసనాసీనుండై జ్యోతిష్కులఁ
బిలిపించి సుఖాసీనులఁగావించి సంతోషంబునఁ గుమారీజన్మసమయం
బెఱింగించి యామెశుభోదర్శకంబునుగూర్చి విశదంబుగ నెఱింగింపుఁడని
కోరెను. అపు డవ్వారలు హరించి సూర్యోదయాది జన్మకాలఘటికలను
తెక్కించి లగ్నస్ఫుటంబును గ్రహస్ఫుటంబును నొనర్చి లగ్నాంశారూ
ఢాదిచక్రంబులను లిఖించి ద్వాదశభావంబులనారసి మహాదశాభుక్త శేషం
బుల ననుసరించి యంతర్ద శావిదశాసూక్ష్మదశల విభజించి యొకజ్యోతి
ష్పండిత మూర్ధన్యనిముఖంబున నిట్లనిరి. రాజచూడామణీ! ఈబాల సుగు

ణాలవాల సత్కలాజాల శివభక్తిలోల శిష్టవ్రతాచారశీల భవద్వంశ
ముక్తారత్నంబు దీర్ఘాయుష్మతి దీర్ఘసుమంగలి. మఱియు నీమె సరస్వతీ
దేవిఁబోలిన విద్యావతియు శ్రీదేవినిఁబోలిన భాగ్యవతియు పార్వతీదేవిని
బోలిన సౌభాగ్యవతియును అరుంధతీదేవిఁబోలిన అనపాయపత్యనుచారి
ణియు ఇంద్రాణిఁబోలిన సామ్రాజ్యభోగశాలినియును స్వాహాదేవినిబో
లిన యోగినియును రోహిణినిబోలిన కాంతిమతియు రతీదేవివంటిసౌం
దర్యవతియును అదితినిబోలిన సుపుత్రవతియును వరుణానిఁబోలిన
యనర్ఘమణి రత్నాకరయును కుబేరపత్నినిబోలిన ధననిధినిధానయు
మైత్రేయినిబోలిన విజ్ఞానవతియును జానకీదేవినిబోలిన యసమాన
పవిత్రచరిత్రయునునగును. వేయియేల? ఈకన్య సర్వశుభ లక్షణ
లక్షిణయనిచెప్పిరి. రాజవద్యుండు మురిసి ఆనందాశ్రుపూరిత ముఖుం
డయ్యె. సామంతామాత్యహిత పురోహిత పౌరజనులెల్ల రత్యంత
సంతోషభరితులైరి. ఇట్టిసంతోషసమయంమం దొకధూర్తవిప్రుండు లేచి
నిలిచి రాజున కభిముఖుండై సంకోచింపక నిర్భయంబుగ నిట్లు వ్రాకృచ్చె.
రాజేంద్రా! ఈ బ్రాహ్మణులనుడు లెల్ల వేడవంబు లసత్యంబులు. వీరలు
ధనాశాపిశాచగ్రస్తులై యాతురులై సత్యంబును డాచి మొకమాట
ముతో నిట్లు చెప్పిరి. నే నట్లు బూటకములాడను. తథ్యమునే చెప్పెదను
వినుము. ఈ నీ కూతునకు శుభగ్రహానుకూల్య మొకకొంతయున్నను
ప్రబలమగు దుర్దశాయోగం బొకటికలదు. దాన నీపె పదునాల్గవయేట
వై ధవ్యంబుఁజెందును. తప్పదిది యని తద్క్షణంబున నచటినుండి వెడలి
పోయె. అంత భూపతి యదరి బెదరి దుఃఖంబుతో నిశ్చేష్టుడై సింహాస
నంబున వ్రాలె. జ్యోతిష్కులెల్లరును భీతితో విస్మయంబును గోపంబును
దాపంబును నేవంబును జెంది తలలువంచిరి. మంత్రులు సామంతులు
మున్నగువా రెక్కుడు దుఃఖంబుజెంది పరితపించిరి. ఒక్కొక్కసేపు సభ
యంతయు దైన్యంబుతో వ్యసనంబుతో నిశ్శబ్దంబుగ నుండె. భూనాథుం
డెంతయుసంతాపంబున వగచి ధీరుండుకావున నొక్కింతదైర్యంబొంది

శ్లో॥ భవితవ్యం భవత్యేవ నాభావ్యం భవతి క్వచిత్ ॥

(కానున్నదియగును కానిది యెందునుగాదు)

అనుసూక్తినిదలంచి సర్వ మీశ్వరాధీనమని మనంబును స్తిమితం బొనర్చి జ్యోతిష్కులను మరల నేమియడుగక యసంతుష్టమనస్కుండై సాధారణంబుగ నందఱును సత్కరించి యనిపి గోష్ఠినిముగించి యభ్యంతరగృహంబున కేగె. పదియొకండవదినంబున సామాన్యసంపత్తితోఁ బుత్రికి జాతకర్మంబునల్పి సీమంతిని యని నామకరణంబొనరించె. బాలయు శుక్ల పక్షచంద్రరేఖవలె దినదినప్రవర్ధమానయై పెంపొందుచు రూపంబునఁ దేజంబున చేష్టలఁ దల్లిదండ్రులకును బంధువుల కఖిలజనంబు లకు సంతోసం బొనర్చుచుండె. భూనాథుం డై దవయేటఁ బుత్రికి విద్యా రంభముచేయించి విద్యాబోధకై గురుల నియోగించె. బాలయగుసీమం తినియు బుద్ధివై శద్యంబున నచిరకాలంబుననే యెల్లవిద్యలందు సులభం బుగ నుత్తీర్ణయై గురులకుఁ దల్లిదండ్రుల కానందమొనంగె. అంతనొక నాఁడు సీమంతినీకన్య సామంతామాత్యకన్యలతో దాసీనివహంబుతో నుద్యానవనంబున కేగి యందుఁజెలులతో నాటలాడుకొనుచుఁ గొంత సేపును బువ్వులుగోసికొనుచుఁగొంతసేపును బ్రొద్దులుబుచ్చుచుండె. ఇప్పటివఱ క్కామెజన్మదినంబున ధూర్తవిప్రుఁ డాడినవిషాదవచనంబు లెందును దలచూపకయుండె. దుఃఖకరవచనముగావున మహారాజును దదితరసభ్యులును నాటిమాటను మరలఁ బ్రస్తావమునకు రానీక యణం చిరి. కాని “పెదవిదాఁటినఁబృథివిదాటు.” ననెడుసామితచొప్పున నది యట్లణగక ఎవరినోటనో వెలికిజారి కొందఱి కెఱుకయ్యె. సీమంతిని యానాఁడుద్యానవనంబునఁ బూలుగోయుచున్న సమయంబున నేదియో కొండొకప్రస్తావంబున అనభిజ్ఞయగు నొకపొలతుకముఖంబునఁ దొల్లి విప్రోక్తంబగువిషాదవచనం బారాజపుత్రిచేవిఁబడియె. అంతనే వజ్ర తాడిత యైన ట్లాకన్నియ నేలఁగూలి విలపించె. నెయ్యంపుచెలులు దాసీలు మున్నగువారు తగినయుపచారములొనర్చి ధైర్యంబుఁజెప్పి బుజ్జగించి కటూక్తిఁ దెలిపినట్టిపొలఁతుకను గినిసి మందలించి బుద్ధిచెప్పి రాజకుమారిని రాజాంతఃపురంబును జేర్చిరి. సీమంతినీకన్యకపుడు పద కొండవయేడు నడుచుచుండెను. అంత సీమంతిని దుఃఖంబు నణచుకొని యానాటిప్రదోషసమయమందే భూషణంబులనెల్లఁ బరిత్యజించి పరిమిత వేషయై యొకప్రముఖదాసిని దోడ్కొని రాచనగరునుండివెడలి యచటి

కనతిదూరంబున నున్నయొక మున్యాశ్రమంబుఁజేరి యప్పటికి సాయంతన
కృత్యంబు లన్నియుఁదీర్చి కూర్చుండియున్నట్టి మహాతపస్వినిని మహాసా
ధ్విని యాజ్ఞవల్క్యుమునీంద్రపత్నిని మైత్రేయీదేవిని గూర్చి వేగంబుగఁ
బరుగెత్తి చేరి యామెపాదంబులఁబడి పదంబులవిడువక లేవక దుఃఖితయై
వనరుచున్నమహారాజతనయను గాంచి కరుణించి శిరంబుపైఁజేయుంచి
వత్సా! లెమ్ము! లెమ్ము! ఏలయిట్లు భీతవై వచ్చితివి. మనకందరకు
సర్వభయహరుండు హరుండుసన్నిహితుండుండై యున్నాడు. లెమ్మునియె.
పుత్రి యట్లులేవక తల్లి! తుమింపుము! రక్షింపుము! అభయంబొసఁగుము.

శ్లో॥ మాత స్త్వచ్ఛరణాంభోజం । ప్రపన్నాస్మి భయాకులా
సౌభాగ్యవర్ధనంకర్మ । మమ శాసిత మర్హసి.

బ్రహ్మోత్తరఖండం.

తా॥ తల్లి! భయాకులనై నీచరణపద్మంబులను జెందితిని. నాకు సౌభాగ్య
వర్ధన మగు వ్రతంబు ననుశాసింపుము. నీవ యర్హవు.

మైత్రేయియును బాలా! మనకందరకు సర్వాభయకరుఁడు
హరుఁడు సన్నిహితుండిఁకలెమ్మునియెను. రాజపుత్రి యంతతో లేచి
యామెపదంబులపైఁ జెయియునిచి కూర్చుండి తల్లి! యుపదేశింపు
మనుఁడు దయాశీల యగు నాసాధ్వీమతల్లి ఇట్లు చెప్పె.

శ్లో॥ శరణం వ్రజ తన్వంగి పార్వతీం శివసంయుతాం
సోమవారే శివంగౌరీం పూజయస్వ సమాహితా
ఉపోషితావా సుస్నాతా విరజాంబరధారిణీ
యతవా జ్ఞిశ్చలమనాః పూజాంకృత్వా యథోచితాం
బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వాథ శివంసాంబం ప్రసాదయ

బ్రహ్మోత్తరఖండము.

తా॥ ఓబాలా! శివసహితయగుపార్వతీమహాదేవిని శరణమొందుము.
సావధానవై సోమవారమందు శివుని శివనుబూజింపుము. ఉపోషితవై
నియతవచనవై నిశ్చలచిత్తవై సాయమందు స్నానమొనర్చి మడి
వలువలగట్టికొని ఉచితరీతితో నుమామహేశ్వరులను బూజింపుము.
పూజావసానంబున ఉత్తములైన బ్రాహ్మణులను భుజింపజేయుము.
అంబామహేశ్వరులప్రసాదంబుఁ బడయుము.

ఈపూజయందు అభిషేకంబునఁ బాపక్షయంబును బీరపూజచేత
సామ్రాజ్యంబును గంధాక్షతమాల్యసమర్పణంబున సాభాగ్యసాఖ్యంబు
లును ధూపముచేత సాగంధ్యంబును దీపదానముచే దేహకాంతియును
నైవేద్యముచేత మహాభోగంబును తాంబూలదానముచేత లక్ష్మీయు
నమస్కారంబుచేత ధర్మార్థకామమోక్షములును జపముచేత అష్టేశ్వర్య
సిద్ధియు హోమముచే సర్వకామవృద్ధియు శమదమములుగలబ్రాహ్మ
ణులభోజనంబున సర్వదేవతాతుష్టియు నగుననియు ఇట్లువ్రతంబుఁబూని
సోమవారమందుఁ బార్వతీపరమేశ్వరులను నియతితోఁ బూజింపుమనియు
ఎంతయాపదవచ్చినను మానక వ్రతంబు ననుష్ఠింపుమనియు మిక్కిలి
ఘోరమైనట్టియు భయంకరమైనట్టియు గ్రహంబును జెందినను విఘ్నవక
యిట్లు వ్రతంబు నాచరించితివేని ఆపత్సముద్రంబును దాటుదువనియు
నిట్లుపదేశించి రాజపుత్రిని గృహంబునకుఁబోవుట కనుజ్ఞనిచ్చె. సీమంతిని
యామెపదంబులకు మొక్కి గృహంబున కేగి మైత్రీయామహాదేవి
చెప్పినచొప్పున నక్షరముదప్పక వ్రతం బొనర్చుచుండె. త్రిలోకసుందరి
యగుసీమంతిని కంత యశావనం బంకురించి సర్వాంగంబులందు యసదృశం
బైనకాంతి యినుమడించె. నెన్నడుము సన్నంబయ్యె. వక్షోజనితంబమండ
లంబులు బలిసి విస్తరించె. వేణీభరంబు శ్రోణీస్థలిన్ దాటె. మందహాస
సుందరముఖారవిందంబందు దేటు లట్లు ముంగురు లొకింత వ్రాలుచు
లోలోత్తర రామణీయకంబుఁ దలపించుచుండె. ఆయమ సోమవారమందే
కాక ప్రత్యహంబు నుమామహేశ్వరుల భక్తితోఁ బూజింపుచు సంత
తము శివధ్యానగానంబులతోఁ బ్రార్థింపుచుచుండె. సకలరాజనందను
లీసుందరీలలామరూప రేఖాదులవిని పరవశులై యెట్టిపుణ్యున కట్టికాంతా
రత్నంబు పత్నియైలభించునో యట్టిపురుషుండే ఈశ్వరుడని తలచుచుం
డిరి. చిత్రవర్మమహారా జపుత్ర పార్థివనందనుల నెల్లరఁ బరీక్షించి
సుందరరూపవిద్యావినయవిక్రమబలై శ్వర్యధైర్యస్థైర్యగాంభీర్య మహా
దార్యాదిసద్గుణసమున్నేషప్రకాశుండును ద్రిలోకవినుతకీర్తులైన నలదమ
యంతుల పౌత్రుండును శమదమగరిష్ఠుండగు నింద్రసేనమహారాజునకుఁ
బుత్రుండును అఖండమహిమండలయావరాజ్యాభిషిక్తుండును నవయావన

లక్ష్మీవిలాసభాసురుఁడును అశ్రాంతశివలింగసమారాధనాతత్పరుఁడును శివతత్త్వభావనాభావితాంతరంగుఁడును నగు చంద్రాంగదమహారాజును వరించి తజ్జననీజనకుల కెఱింగించి తదనుమతితో నవ్వారలపురస్సరంబుగ సకలసామంత మంత్రిహిత బంధుపురోహిత పరిజన సేనాసమన్వితంబుగఁ జంద్రాంగదు నాత్మపురంబునకు రప్పించి దైవజ్ఞనిర్ణీతశుభలగ్నంబున సీమంతినీకన్యను సాలంకారంబుగ సమంత్రకంబుగ సబహుమానంబుగ సహిరణ్యజలధారంబుగఁ జంద్రాంగదునకు కన్యాదానంబుచేసి యనేక ధనరాసులను మణిభూషణంబులను ముక్తాహారంబులను రథగజాశ్వపదాతి దాసదాసీవర్గంబుల సమర్పించి వివాహోత్సవం బొనరించె. సకలపౌరజాన పదజనంబులకు వఱ్ఱానుకూలంబుగ మృష్టాన్నంబు లొసంగి యీప్సిత ధనంబులిచ్చె. పట్టణమం దొకమాసమువరకును ననేకవిధంబుల పౌర జనంబు లానందంబున వివాహోత్సవంబుల నొనర్చిరి. చంద్రాంగద జననీజనకులును సామంతమంత్రిహితబంధుపరిజనంబులును స్వపురంబున కరిగిరి. చంద్రాంగదుఁడు మాత్రము శ్వశురప్రాధానచేఁ గతిపయపరి వారంబుతోఁ గొన్నిదినంబులు శ్వశురపురమందుండె. అపుడొకనాఁడు చంద్రాంగదుండు సఖులతో యమునాజల కేళీవిహారంబుసేయ నభిలషించి స్వాలకునకుఁ జెప్పిననతండభిమతించి మిక్కిలిసమర్థులగునావికులను రప్పించి మేలైననౌకను దెప్పించి చిత్రధ్వజపతాకంబులచేతను బుష్పవ్రజంబుల చేతను ముక్తాహారంబులచేతను నలంకరించి తానును బ్రధానమంత్రి పుత్రుండును సేనానియు గానవిద్యావిశారదులును వందిమాగధపరి జనంబు లనుసరింపఁ జంద్రాంగదునితోనంద తోడ నెక్కి యమునానదిపై విహారాధ్యమై వెడలిరి. హర్షంబుతోనవ్వలితీరంబువఱకుఁ బ్రయాణంబు చేసి యచటినుండి మరలి నగరంబుఁజేరవచ్చుచుండిరి.

శ్లో॥ అన్యథా చింతితం కార్యం దైవ మన్యత్ర చింతయేత్.

తా॥ తానొకటితలఁచిన దైవ మొకటితలచును.

అంతట పడవ యొకసుడిగుండంబునఁ బ్రవేశించి నావికులెక్కుడు ప్రయత్నముతో మరలించుచున్నను మఱలక గిరగిరదిరిగి యగాధయము నాజలంబుల మునింగె. నౌకయందలివారందఱు హా హా యనియఱచుచుఁ బ్రవాహంబున మునిగిరి. తీరంబున జూచుచున్నవారందఱు హాహాధ్వ

నులఁజేయుచు నేలఁగూలిరి. నలుదెసల భూరివిషాదధ్వను లాకసంబుముట్టె. ఓడలోనివారు గొందఱు నక్రాదిజలసత్వంబుల నోటఁబడిరి. కొందఱు మృతినొందిరి. ఓడనడుపువారును జిత్రవర్మపుత్రుండు నమాత్యపుత్రుండు మున్నగువారు గొందఱు నీరంబుల నీడుకొనుచు వచ్చి తీరంబుఁజేరిరి. చంద్రాంగదుఁ డేరికి నెందును గన్పట్టకుండె. నిముసములో నవ్వార్త నగరిని జేరఁ జిత్రవర్మమహారాజు విని జగంబుమునిఁగినట్లు దుఃఖసముద్రమునఁబడి యొడలెఱుంగక యమునాతీరంబుఁజేరె. అంతఃపురం బందలి రాణు లెల్లరు విని భోరున నేడ్చుచుండిరి. సీమంతిని యివ్వార్త విని మూర్ఛనొంది వృక్షంబుఁబాసి భువిని బడినతీవియ వోలె పుడమిఁబడియె. గ్రామంబులోని జను లందఱా ఘోరంబుఁ దెలిసికొని శోకంబొంది దుఃఖధ్వనులు మిన్నముట్ట నేడ్చుచుండిరి. చిత్రవర్మధాతీశుం డెట్టకేలకుఁ దెలివినొంది మేఱులై నయీతగాండ్రను జలస్తంభవిద్యాప్రవీణులను నియోగించి నదీజలంబు లెల్ల నల్లకల్లోలముగావించి వెతకించె. ఎందునను జంద్రాంగదుఁ డగుపట్టలేదు. అపుడు మంత్రిహితపురోహితాదులు వచ్చి చిత్రవర్మకు ధైర్యంబుసెప్పి యనునయించి నగరంబుఁజేర్చిరి. జేడంత నంతఃపురంబుఁజేరి ప్రాణమాత్రావశిష్టయై హతాశయై విలపించుచున్నకూతును జూచి తాను నెక్కుడుగనేడ్చె. సీమంతిని భర్త ధరించు నట్టివస్త్రంబులను భూషణంబులను జితివేసి తా నాచితిని జేరి దేహత్యాగంబుజేయ నెంచుచుండఁ జిత్రవర్మ యధ్యాత్మబోధంబును ధర్మబోధంబు నొనర్చి దేహత్యాగంబును మానుమని కోరె. ఆమెయుఁ దండిచిత్తం బింకను నొచ్చునోయని యట్లు సమ్మతించె. ఇవ్వార్త ఇంద్రసేనమహారాజనగరంబుఁ జేరఁగా ఇంద్రసేనుఁ డా ఘోరవార్త విని దుఃఖగ్రస్తుఁడై భువింబడియె. శుద్ధాంతంబున రాణియుఁ తత్పరిజనంబులును విని ఘోరదుఃఖంబొంది శిరస్తాడనంబులు చేసికొనుచు విలపించిరి. ఆ యారి వారందఱా రసి ఘొల్లుననేడ్చుచుఁ బుడమిఁబడిపోరలుచు నిద్రాహారంబులఁబాసి దుఃఖించుచుండిరి. ప్రభువగు నింద్రసేనుండు వివశుఁడై మతిఁదప్పి వెట్టివానివలె వాపోవుచు రాజ్యచింతనంబును ప్రజారక్షణంబును మాని మానువలెనుండె. అట్టిసమయం బెఱింగి దాయాదు లిదియే యదని పై న్యంబులతో వచ్చి పట్టణంబు ముట్టడించి ఇంద్రసేనుని దత్తుతిని

కారాగృహంబందుఁ జేర్చిచెరబెట్టి సింహాసనంబు స్వాధీనంబుచేసికొని రాజ్యంబేలుచుండిరి. చిత్రవర్మయు నల్లునికిఁ బారలొకిక్రియలొనరించె. సీమంతిని వైధవ్యంబునొందియుఁ జిన్ననాఁ డారంభించిన వ్రతంబును మానక సోమవారమందు పార్వతీపరమేశ్వరుల భక్తితో బూజించుచుండె. పదియాటవయేట సంప్రాప్తమైనవైధవ్యము మూడేండ్లుగడచె.

అంత యమునానదిని మునిగిన చంద్రాంగదుఁడు ధలక్రిందుగా నధోలోకంబులఁ జాలవఱకు దాటి పాతాళలోకమందలి భోగవత్ నిర్ఘ్నిరిణిని జేరుచుండఁ బాతాళవాసినులగు నాగకన్య లిరువురు స్నానార్థంబై యటకు వచ్చి నదిలోఁ గొట్టుకొనిపోవుచున్న నా సుందరరాజకుమార మూర్తిని గాంచి విస్మయంబు నాకస్మికసంతోషంబు నొంది ప్రవాహంబీదుచు నది కెదురేగి యారాజకుమారుని బట్టికొని తీరంబుఁజేర్చి తమ గేహమునకుఁజెందించి తడిసినవస్త్రంబులఁదొలగించి నూత్నవస్త్రములఁ గట్టి సేదఁదీర్చి రసాయనసేవనాదులఁ దేజంబు బలంబు సమకూర్చి సుగంధచందన లేపనభోజన తాంబూలసురభిశపుష్పహారంబుల నిచ్చి యా లోకం బేలునట్టి తక్షకనాగేంద్రుని సభాభవనంబునకుఁ గొనిపోయిరి. చంద్రాంగదుఁ డారాజధానిని జూచి విస్మితుఁ డయ్యె. ఆ నగరం బంతయు భోగవతీనదీవేష్టితంబుజజ్రప్రాకారగోపురవిస్తృతంబునవరత్నమయానేక కాంచనద్వారకవాటఘటితంబు సుదీర్ఘ విశాలరథ్యావిఫణిమణిశోభితంబు ముక్తామాలికాజాలతోరణాలంకృతంబు స్ఫాటికమణిసాధవీధివిరాజితంబు మణిదీపానేక సహస్ర సంశోభితంబు ఏక త్రి పంచ దశ శత ఫణాధర నిరీక్షాపాలితంబు. స్వర్గంబునకన్న మిన్న యేమో యని తోచుచుండె. అతఁడు వారలతోఁగూడ తక్షకసాన్నిధ్యంబుఁజేరె. ఆ యాస్థానం బంతయు ననేకమణిగణప్రభాకరపణాధరసేవితంబై బహురత్నస్థగితకాంచనవిష్టరానేకభూయిష్ఠంబై మణిదీపసహస్రశోభితంబై యుండె. అందు మధ్యం బందు నవరత్నాలంకృతభర్మపాంచాలికాజాలవిరాజితంబును ముక్తామణీవితానప్రోతసితచ్ఛత్రయుతంబును కేవలగోమేధికరత్నవినిర్మిత సింహచతుష్టయశిరోదేశప్రతిష్ఠితంబును నుత్తుంగంబు నుత్తమంబు నగు మహాపీఠంబుమధ్యంబం దాసీనుండును దివ్యమణిమయకిరీటాలంకృతసహస్ర ఫణావళీజ్వాలాభీలశిరస్కుండును సువర్ణ మణికుండలవిభూషితుండును

గ్రే వేయముక్తావళీశతవిరాజితుండును కాంచనపరిధానోత్తరీయధరుండును కస్తూరీపంకసంకలితదివ్యాగరులేపసుగంధబంధురుండును నిజతనుప్రభారింఛోళీధగద్ధగితభూరిప్రకాశుండును కాలాగ్నివిధంబుగ దుర్నిరీక్షుండును ప్రభాకరునిచందంబున దుస్సహతేజోవిరాజితుండునునగు తక్షకమహానాగేంద్రుని గాంచి చంద్రాంగదుండు ధీరుం డగుట జంకకసమీపించి సాష్టాంగపడి మ్రొక్కి వినతుండై దోసిలొగ్గి నిలుచుండె. దర్శిక రేంద్రుం డక్షుమారుని బరికించి యట్టిసుందరతరుణనరుని తోడి తెచ్చిన నాగకన్యలఁ జూచి ఈ మనుజుం డెవ్వఁ డిట కేటికిఁ దెచ్చితి రని యడిగె. వారలు చేమోడ్చి దేవా! నేటియుషస్సున తీర్థమాడుటకై భోగవతి కేగి యందు స్నానంబు లొనర్చుచుండగా ఈ నరుండు నదీప్రవాహంబునఁ గొట్టుకొనిపోవుచుండె. అపుడు మే మీదుచు నది కెదురేగి యీతనిఁ బట్టికొని వచ్చి యలతఁ దీర్చి తమసముఖమునకుఁ గొనివచ్చితిమి. ఈయనకులగోత్రంబుల నేమెఱుంగము. ఆ యుదంతంబంత దేవరయే తెలియవలె ననిరి. అంత తక్షకమహారాజానరవరుని జూచి యిట్లడిగె. ఓయీ! నీ వెవ్వరు ఏదేశము ఎవ్వనికొమరుడవు? ఏల ఇట్లు నదిలోఁ బడితివి? యనిన జంద్రాంగదుఁ డిట్లనియె. నాగేంద్రచూడామణీ! భూమండలంబందలి మగధదేశంబందు పుణ్యకీర్తి నలచక్రవర్తి యనుసార్వభౌముండుండెను. ఆయనకు ధర్మశీల దమయంతి యను పత్నియం దింద్రసేనుండునుపుత్రుండు గలఁడు. నే నాయనఘనకుఁ దనయుండను. చంద్రాంగదుండుని పిలుతురు. నేను నవోధుండనై శ్వశురగృహమందుండి యొకనాఁడు యమునానదియందు నౌకావిహారంబు సేయుచుండఁగా దైవవశంబున నావ మునిగె. నే నుదకంబునఁబడి యీ లోకంబుజేరితి. దయాళువును ధన్యులు నగు నీ నాగకన్యలచే నుద్ధరింపఁబడి తమసన్నిధికిఁ జేర్పఁబడితిని. ఇవ్వారలు నన్ను సేదదీర్చి ఇచ్చటికి దెచ్చిరి. తొల్లి నే ననేకజన్మంబులం దొసర్చిన సుకృతశతంబుచేత నీపాదపద్మంబులఁ జూచితిని. ధన్యుడనైతిని. నా తల్లిదండ్రులు ధన్యులైరి. చూచుటయేకాక కరుణతోఁ దమ చేత సల్లాపభాగ్యంబు నొందితిని. అనినఁ దక్షకుండు విని యా కుమారుని మృదుమధురవచనంబుల కలరి మరల నిట్లని యడిగె. ఓరాజేంద్రకుమారా! భయపడకు ధైర్యంబునొందుము. నామాటల కుత్తరంబుఁ

శిష్యము. మీరు దేవతలలో నే దేవుని పూజింతు రెఱింగింపు మనియె.
రాజపుత్రుం డంత సంతోషంబుతో నిట్టులనియె.

శ్లో॥ యో దేవ సర్వదేవేషు మహాదేవ ఇతి స్మృతః
పూజ్యతే సహి విశ్వాత్మా శివోస్మాభి రుపాసితః

స్కాంద బ్రహ్మోత్తరఖండం.

తా॥ ఏదేవుడు సర్వదేవులలో మహాదేవుడని కీర్తింపఁబడునో ఆ దేవుని
శివుని మేము పూజించెదము.

శ్లో॥ యస్యప్రసాదం ప్రతిభ్య సంతోవాంఛంతి నేంద్రం పదముజ్వలంవా
స్త్రిస్త్రకర్మార్థకాలచక్రాః చరం త్యభీతాః సశివో గతిర్నః

స్కాంద బ్రహ్మోత్తరఖండం.

తా॥ ఎవని యనుగ్రహమునొందినవార లుజ్వలంబగు దేవేంద్రపదంబు
వైనఁ దృణీకరించి యెల్ల కుందురో ఎవనిగోలుచు వారు కర్మార్థము
గలకాలచక్రంబును దాటి నిర్భీతులై చరింతురో యట్టి శివుని మే
మనుసరించెదము.

శ్లో॥ యస్య స్మృతి స్సకలపాపరుజాం విఘాతం
సద్యః కరో త్యఖిలపుల్కసజన్మ భాజాం
యస్యస్వరూప మఖిలశ్రుతిభి ర్విమృశ్యం
తస్మై శివాయ సతతం కరవామపూజాం. (బ్రహ్మోత్తరఖండం)

తా॥ ఎవనిస్మరణము సకలపాపరోగములకు జండాలురకుఁగూడ దత్తాల
మందే నివర్తకంబగుచున్నదో ఎవనిస్వరూపంబఖిలవేదములచే
వెదకఁదగినదో యట్టిశివుని సతము పూజింతుము.

శ్లో॥ యన్మాధ్విఁ లబ్ధనిలయా సురలోకసింధుః
య స్యాంకగా భగవతీ జగదంబికాచ
యత్కుండలేత్వహహ వాసుకితక్షకౌ ద్వా
సో న్మాకమేవ గతి రర్థశశాంకమాళిః. (బ్రహ్మోత్తరఖండము)

తా॥ ఎవనిశిరంబందు దేవగంగ వాసంబుచేసెనో ఎవనిడాతొడయందు
భగవతి జగదంబిక రాణియై యుండునో ఎవనికి తక్షకవాసుకులు
కుండలంబులో యట్టిచంద్రార్ధకిరీటుఁడు మాకు దిక్కు.

శ్లో॥ జయతి నిగమచూడాగ్రేషు యస్యాంఘ్రి పద్మం
జయతిచ హృది నిత్యం యోగినాం యస్య మూర్తిః
జయతి సకలలోకాత్పూర్ణార్థగా యస్య కీర్తిః
సవిజితగుణసర్గః పూజ్యతేఽస్మాభి రీశః॥ (బ్రహ్మాత్మరఖండము)
తా॥ ఎవనిపాదపద్మము నిగమశిరంబులందుఁ బ్రకాశించునో ఎవని
మూర్తి యోగీశ్వరులహృదయమందు నిత్యంబు జాగరూకమై
యుండునో ఎవనికీర్తి దశదిగంతరంబులందు నిండి ధృవమండలం
బున కూర్చుంబు నధిరోహించి యుండునో అట్టి నిర్జితగుణసన్నివేశుం
డీశుండు మాచేఁ బూజింపఁబడుచుండును.

ఇట్లు చంద్రాంగదుండు శివతత్త్వము నుపన్యసింపఁగాఁ దక్షక
నాగేంద్రుండు హర్షించి శిరఃకంపంబొనర్చి చంద్రాంగదుని జూచి యిట్లు
నియె. రాజకుమారా! నీవు వయస్సునఁ జిన్ననైనను బరాత్పరుఁడగు
శివుని తత్త్వంబుఁ దెలిసికొంటివి. నీవచనంబులు నాదు గర్జరసాయనం
బులయ్యె. వత్సా! ఈలోకంబంతయు రత్నమయము. ఇచటివృక్షంబు
లెల్లఁ గల్పవృక్షంబులు. బావు లన్నియు నమృతపుబావులు. ఇందలిస్త్రీ
లందఱు శాశ్వతనవయావనవతులు సౌందర్యవతులు. ఇందు జరారోగ
మృత్యుభయంబులు లేవు. ఇక నీ విందు వసించి యధేచ్ఛముగ సుఖ
ముల ననుభవింపుము. ఇష్టంబుగ విహరింపుము. అనిచెప్పినఁ జంద్రాంగ
దుండు దోసిలొగ్గి యుదారబుద్ధితో నిట్లనియె. భోగీశ్వరా! నే నింతకు
మున్నే పెండ్లాడితిని. నా సతియు సువ్రత శివపూజాపరాయణ. నా తల్లి
దండ్రిలకు నే నొకఁడనే సుతుఁడను. వారలు నన్ను మృతునిగాఁ దలంచి
యిప్పటికి దుఃఖంబుతోఁ జచ్చియుందురో లేక దైవవశంబునఁ బ్రాణ
ములతో నుండి యుందురో తెలియదు. అందుచే నే నిందుఁ బెక్కు
దినంబు లుండుటకుఁ దగను. దయతో నన్ను నాలోకమునకుఁ జేర్చు
టకుఁ దాము తగియున్నారు. ఇట్లనినంతఁ దక్షకుండు రాజపుత్రుని
న్యాయబుద్ధికి ధర్మవచనంబులకు సంతసిల్లి తథాస్తు అట్లే యొనర్చెదనని
వేగిరంబుగఁ బరిజనులచే దివ్యాంబరంబుల దివ్యగంధతిలకంబుల దివ్య
సుగంధపుష్పప్రజంబుల దివ్యమణిభూషణంబులఁ దెప్పించి రాజాత్మజున
కిచ్చె. మఱియు ననేకదివ్యరత్నమణిప్రకరంబుల నేవళంబుల నొకచంద్ర

అప్పుడు దివ్యభనుశ్శరంబులను నొసంగి కామయానంబగు నొకయశ్వం
 ను ముగిసినవానంబునకై యొక్కరక్కనుని సహాయార్థ మొకనాగ
 ను పంపి దోకిచ్చి వెండియు నిట్లనియె. రాజసందనా! ఈ హాయంబు
 కామయానంబు. దీని నెక్కి ఈరక్షోనాగ కుమారసహితుడవై మీలోకం
 నుండి వెళ్ళుము. అందు నీ వెపుడేని నన్ను దలచితివేని తదక్షణంబున నే
 నును వెచ్చి యిష్టంబు నెఱవేర్చెదను. ఇట్లు సెలవిచ్చి చంద్రాంగదుని
 బంబు వలం దురనేంద్రునికుఁ బునఃపునర్వందనంబు లొనరించి తన్నుఁగా
 జూచి భగవతినుండి తోడ్కొనివచ్చిననాగకన్యల కిర్వురకు మొక్కి
 బ్రదికినెడి గుడ్డంబు నెక్కి తలచినతోడనే యశ్వంబుతో వారు
 పుష్కర మున్నోడ మునిగినయమునాతీరంబునకు వచ్చిరి.

అప్పుడే కళా భారజలాగ్నిమధ్యే మహర్ణవే పర్వతమస్తకే వా
 సుతం ప్రమత్తం విషమస్థితంవా రక్షంతి పుణ్యాని పురా కృతాని.
 స్కాంద బ్రహ్మత్తరఖండము.

తా. వనమందుఁగాని యుద్ధమందుఁగాని భయంకరమైనయుదకమధ్యమం
 దుఁగాని అట్టియగ్నిమధ్యమందుఁగాని సముద్రమందుగాని పర్వతశిఖ
 రంబందుఁగాని సంచరించుచున్నవానిని నిద్రింపుచున్నవానిని మద్య
 చానంబుచే మత్తెక్కినవానిని విషమప్రదేశమందున్నవానిని పూర్వ
 క్కలపుణ్యంబులు రక్షింపఁగలవు.

ఇట్లు యమునాతీరంబుఁజేరి అందు మురిపంబుదీరఁ జంద్రాంగ
 దుండు విహారంబుజేయుచుండె. ఆ నాఁడు సోమవారంబగుట సీమంతిని
 పరిధారితో స్నానార్థమై యచ్చటికి వచ్చి ఆ నదీతీరంబం దశ్వంబెక్కి
 విహరించుచున్నవాని నరరూపంబున మన్ననాగకూమారునితోడను
 ముగిసినయంబులధారంబునుమోయుచున్న రక్కసునితోడను సంచరించు
 చంద్రాంగదుని దివ్యాంబరభూషణంబుల ధరించినవాని దివ్యగంధానులేపం
 బొంది దివ్యప్రసాదహారంబులను దాల్చుటచేత నొకయోజనంబువఱకు
 పురుషులపరిమళంబుల గుప్పచున్నవాని మరునిఁ జందురుని నిరసించు
 నుండరి జేహంబువాని మందహాసముఖారవిందంబువాని తేఁబ్రాయంబు
 వారిఁ జంద్రాంగదుని జూచి తత్తరపడి సిగ్గువడి పిచ్చెత్తినదానివలెనై
 తిత్తు తిత్తురపుచూపులఁ జూచుచు నెడనెడదృష్టిమఱల్పుచుఁ గిందఁ

జూచుచు మరల మొగమెత్తి యత్తరుణరాజముఖచంద్రికలఁ బరామర్శించుచుండె. రాజపుత్రుఁడు గూడ నా రాజకుమారిని జూచెను. అపుడామె మిగుల దీనముఖయై పసపు కుంకుము మట్టెలు మాంగల్యము గాజులు కజ్జలము వేణీ మండన మితరభూషణములెవ్వియు లేనిదిగాను దుఃఖితచిత్తయై యున్నట్టుగాను గన్పట్టెను. ఇట్టి యా రాజపుత్రిని జూచి రాజనందనుండు విస్మితుఁడై ముందుఁ జూడఁబడినదానిగాఁ దలపోసి యశ్వంబును డిగ్గి యాలతాంగిని బిలిచి సమీపంబందుఁగూర్చుండనియో గించి యామెతో నిట్లనియె. పద్మనయనా! నీ వెవ్వతెవు? ఎవనికూతువు? ఎవ్వనిగేహినివి? లేతప్రాయమందిట్టి దుఃఖదశ నెట్టులొందితివని సప్రేమంబుగ నడుగ నామె కన్నీరుగార్చుచు సిగ్గుతో దుఃఖముతోఁ దలవంచి కొని యూరకుండెను. అపుడామెచెలులలోఁ బ్రగల్భయగునొకర్తుక రాజనందనుని జూచి యిట్లనియె. కరుణామూర్తి! ఈమె యీదేశంబేలునట్టి చిత్రవర్మమహారాజునకు గూతురు. మగధదేశంబేలుమహారాజునకుఁ గోడలు చంద్రాంగదమహారాజునకుఁ బత్ని సీమంతినీ. ఈమెవిభుఁడు దైవయోగంబున నిందు జలంబుల మునిగిపోయె. మూడేడులయ్యె. ఈమె మామయు శత్రులచే రాజ్యంబుఁగోల్పడి కారాగృహంబున సకళ తుండ్లై బంధింపఁ బడియుండె. ఈయమ బాల్యంబునుండియు సోమవారమం దుమామహేశ్వరులఁ బూజించుచుండును. ఇపు డిట్టికష్టంపుపాటొందినను గూడ నీ గుణవతి వ్రతంబును విడువక యట్లే గౌరీశంకరుల నారాధించుచున్నది. నేఁడు సోమవార మగుట స్నానార్థమై యిటకు వచ్చినదని చెప్పెను. అటుమీఁద నా యిందువదన తెప్పవల్పక యా రాజనందనుని మరలఁబరికించి దృష్టపూర్వం డని మనంబున నిశ్చయించి యాతనితో నిట్లులనియె. ఓకారుణికోత్తమా! నీ వెవరు? నీ ప్రక్కలం దున్న నీయిర్వురెవరు? నీవు దేవుఁడవో లేకసిద్ధుఁడవో గంధర్వుఁడవో నాగ రాజకుమారుఁడవో యట్లు కాక నర రాజపుత్రుండవో తెల్పుము. మంద భాగ్యురాల నగునా యుందంతం బేటికి దెలిసికొంటివి. మున్ను నన్నెపుడేని జూచియుంటివే? నాకు నీవు దృష్టపూర్వనియట్లు తోచుచున్నావు. స్వజనుం డట్లు లగుపడుచున్నావు. నీ యధార్థము నెఱింగింపుము. సజ్జనులెప్పుడును సత్యమునే యవలంబింతు రని దుఃఖవేగముతోడను కన్నీటి

తోడను నిరుక్తకంఠముతోడను విలపించి మూర్ఛితయై పుడమిఁబడియె.
 చెలు లామెను బట్టుకొని యోదార్చి మరలఁ గూర్చుండఁజేసి రిక
 నామె నేమియుఁ బలుకలేకయుండె. చంద్రాంగదుఁడు తనసతి దుఃఖ
 కారణంబంతయుఁ దెలిసికొని తానును దుఃఖితుఁడై క్షణకాలమూరక
 యుండి యట్లుపిమ్మట సముచితహితవచనంబులచే నామె నూరడించి
 దుఃఖముతోడను క్షేమపుతోడను సంకుచితగాత్రయై యున్నదాని సీమంతి
 నిని దన సరసకు లాఁగి పాణిగ్రహణంబందు శంకించుచున్నయమ్మానిని
 పాణిగ్రహణంబుచేసి చెవియం దిట్లు మధురంబుగ నుడివె. ఓసతీమణీ!
 దేవతలలో సిద్ధులనెఁడు నొక తెగవారము కామగమనులము. త్రిలోకం
 బులఁ దిరుగుచుందుము. ఓయుత్తమా! ఒకలోకంబున నీ నాధుని జూచితిని.
 అతఁడును నేనును స్నేహంబుతో నొకరే యనునట్లుంటిమి. నీ దువ్రతం
 బున నాతడు సంతుష్టుఁడై యున్నాఁడు. త్వరలో నీ యొద్దకురాఁగలఁడు.
 దుస్సహం బగునీ దుఃఖంబును బాపఁగలఁడు ఆలస్యము లేదు. రెండు
 మూడురోజులలో నీ సకాశంబుఁ జేరఁగలఁడు. నీకు మే మాతని క్షేమంబుఁ
 దెల్పుటకై యిటకు వచ్చితిమి. నామాటలను విశ్వసింపుము. సదాదేహిం
 పకు శివచరణంబులందు శపథం బొనర్చి చెప్పుచున్నాఁడను. నీ వీ
 వార్తను వెలిబుచ్చక హృదయంబందే యుంపు మనియెను. సీమంతినీసతి
 సుధాధారాస్వాదశతంబుల మించునట్టియావచనంబు లాకర్ణించి సంతోష
 వేగముతోఁ జపలంబులగు నేత్రంబులతో మరల నా రాజపుత్రుం
 జూచెను. ప్రేమబంబంధంబుచే గరిష్ఠంబైనవియు మధురరసాయనం
 బైనవియును నగు వచనంబులు బలికినవాని సవితాసనుందరుఁ డగువాని
 మధురములైన చూపులుగలవాని తనపాణిగ్రహణముచేత నేర్పడిన
 గోమాంచముగల దేహమువాని పూర్వదృష్టశృతంబులైనట్టి వయస్సు
 పుష్ట పొడవు ప్రమాణము చూపు మేనిరంగు పలుకులాదలిపెలుగు
 స్వరము గలట్టివానిగ నెఱింగి హృదయంబునం దిట్లు తలఁచెను. నా
 విధుండగు చంద్రాంగదుండే యితండు మఱొకఁడు కాడు. పవిత్ర మైన
 హృదయం బీతనియెడఁబ్రేమగల దగుచున్నది. అని నిశ్చయింపుచు మరల
 నిట్లనుకొనియె. మూడేండ్లక్రిందఁ బరలోకముఁజేరిన నా పెనిమిటి
 శ్వశూరంబుధరించి మరల వచ్చునా? దౌర్భాగ్యురాల నగునాకు మృతుం

దై నభర్త మరలవచ్చునా? ఇది స్వప్నమా యది కాదు. భ్రమయా అది యును గా దీతఁడు ధూర్జుఁడో లేక యొకయత్నుఁడో గంధర్వుఁడో అగును. అనిచింతించి మరల విజ్ఞానంబునొంది ఇట్లు తలచెను. మహాత్మ యగుమైత్రేయి మహామునీశ్వరపత్ని యుపదేశించినవ్రతంబు ఫలంబో! ఇది నేను పుట్టిననాఁడు. దై వజ్ఞులందఱేకగ్రీవముతో నీకన్యక పదిపేలేండ్లు పతితో భోగంబు లొంది సుపుత్రులఁ బుత్రికలఁ గనునని చెప్పిరట. ఆ వాక్యంబులు సత్యంబులగునేమో! పరమేశ్వరుఁడు దక్క నది యెవరె టుంగుదురు.

శ్లో॥ ప్రసన్నే పార్వతీనాథే కి మసాధ్యం శరీరిణాం.

తా॥ పార్వతీనాథుండు ప్రసన్నుఁడైనచో నీ దేహుల కసాధ్యమేది!

అని విచారించుచుండ మరల చంద్రాంగదుం డామెతో నిట్టులనియె. ఓగుణవతీ! నే నీశుభవార్త మీ యత్తమామలకెఱఁగించుటకై వారి యొద్ద కేగెదను. వేగిరముగ నీపతి నొందెదవు. నీకు శుభమగుఁ గాత! యని రాజపుత్రుం డశ్వంబెక్కి యనుచరులతోఁ బ్రయాణంబుచేసి తద్ దక్షిణంబున నిషధరాజధానిని జేరి యం దుపవనంబున నిలిచి నాగకుమారుని రాజ్యాస్థానికిఁ బంపి వారలకుఁ దనవచ్చుటనుదెలిపి ఇంద్రసేనమహారాజును దత్సతిని సత్యరంబుగ బంధంబులు బాపి సింహాసనంబు నెక్కించుఁ డనియు నట్లు చేయఁజేసి చంద్రాంగదుండు తారసించి బాణంబులచేఁ బ్రాణంబులఁ బాపు ననియుఁ జెప్పి యంపెను. అతఁడట్లు వారలఁ జేరి చంద్రాంగదమహారాజు పాతాళలోకంబందుఁ దక్షకభోగీంద్రునిచే సన్మానితుఁడై యిటకువచ్చె ననియు మీరు వేగిరంబుగ నింద్రసేనుని దత్సతిని బంధంబులఁ బాపి నృపాసనంబుఁ జేర్చుఁడనియు లేకున్నఁ జత్తు రనియును జెప్పెను. అంత నా రాజజ్ఞాతు లానాగకుమారుని జూచి విస్మయించి నిక్కంబని విశ్వసించి భీతులై ఇంద్రసేననృపతిని దత్సతిని బంధనంబులనూడదీసి సింహాసనంబుఁ జేర్చి పాటిపోయిరి. మంత్రిహిత పురోహితాదులు నాగగులందఱీవార్తఁ దెలిసి యాశ్చర్యపడి మహానందంబున మురిసి పట్టపుటేనుఁగు నలంకరించి మేళతాళంబులు మ్రోయఁగా నుపవనంబుఁ జేరి చంద్రాంగదుని జూచి మహాసంతోషంబునఁ బొంగి మ్రొక్కి యాలింగనముచేసికొని యేనుఁగునెక్కించి రాజసభకుఁ జేర్చి

తమపుత్రుఁడు పాతాళలోకమునుండి జీవితమై వచ్చె నని ఇంద్రుని సేన
దంపతులకెఱింగించిరి. వా రెల్లెటని యడిగి తెలిసికొని సంతోషంబుతో
నొడలెరుంగకుండిరి. అపుడు చంద్రాంగదుండు తల్లిదండ్రులఁ దఱిసి
యవ్వారి పదంబులఁ బడిమ్రొక్కె. అంతనవ్వారు చెప్పటకు శక్యముగాని
యానందముతోఁ బుత్రుని గాఢాలింగన మొనర్చికొని శిరమాఘ్రాణించి
దేహం బంతయుఁ దడివి యెనలేని హర్షంబునొంది ఇది యంతయు సువ్ర
తయగు కోడలి పూజాఫలం బని నమ్మిరి. చంద్రాంగదుఁ డపుడు దలిదం
దులకు మంత్రహితపురోహితపౌరప్రముఖులకుఁ దాను తక్షకునిచే గౌర
వింపఁబడి యనేకంబులగుమణిగణంబులతో నవరత్నసంచయంబుతో
ననేకదివ్యవస్తువులతోఁ గామయానంబై నతురంగంబుతో నచ్చటికివచ్చిన
యుదంతంబంతఁజెప్పి తక్షకనాగేంద్రుఁడిచ్చిన సువర్ణమణిరత్న భూషణం
బులను సుగంధద్రవ్యంబులను సురభిశ్లాఘ్లానపుష్పస్రజంబులను నెల్ల రకుఁ
జూపించి జననీజనకులపాదసమక్షమందర్పించి యుంచె. పౌరజనులందఱు
మేరలేనియానందపారవశ్యంబునఁ బొరలి యాక్షణంబునం దనేకోత్సవం
బులు దేవాలయంబులం దర్చనలు విప్రభోజనంబులు దీనాంధబధిరమూక
జనంబుల కన్నదానంబులొనర్చివస్త్రంబుల నొసఁగిరి. అమ్మఱునాఁ డుద
యంబునఁ జిత్రవర్మమహారాజునకుఁ జంద్రాంగదుఁడు పాతాళలోకం
బందుఁ దక్షకునిచే సత్త రింపఁబడి తిరుగ నిషధరాజధానికి విచ్చేసెననియు
రాజ్యం బాక్రమించిన శత్రుజనులు సింహాసనంబుఁబాసి యెగదో పాటి
పోయిరనియు సీమంతిని నలఙ్కరింపుఁడనియు శుభలేఖను వ్రాసి పరిజన
ములతో నంపిరి. ఆ కాలదు లతిత్వరితంబునఁ జిత్రవర్మనగరికేతెంచి
చిత్రవర్మమహారాజున కాపత్రిక నిచ్చిరి. అతండది చూచి మితిలేనిసంతో
షంబున మిన్నంది యా కాలదుల కెదుటనున్న యమూల్యవస్తువులను
బహుమానంబిచ్చె. తద్క్షణం బంతిపురిఁజేరి కూతునకు శుభసమాచారం
బుఁజెప్పి యానందబాష్పములతో నామెను దడపె. సీమంతినియుఁ జిత్ర
వర్మభూపాలునిరాణులెల్లరును నానందసముద్రంబున నోలలాడిరి. ఆపుర
వాసు లెల్ల రెఱింగి సంతోషంబునఁ బొంగి నృత్తంబుచేసిరి. చిత్రవర్మ
యంతఁ బుత్రికి స్వయముగ మంగళాలజ్ఞాంబోనర్చె. మఱునాఁడు
మంత్రహితపురోహితులతో యోజించి సీమంతినీచంద్రాంగదులకు మరల

వివాహంబు సేయ నెంచి వియ్యంకునకుఁ జంద్రాంగదుని దోడ్కొని సకల సామంతమంత్రిహితపురోహితజనంబులతో విచ్చేయుఁడని శుభత్రికనంపె. వారలట్లే యమితోత్సాహమెసంగఁ దఱలివచ్చిరి. చిత్రవర్మ యెదుర్కొని వారలకు సకల పరిజనంబులకుఁ దగినవిడుదుల నొసఁగి గారవించి చంద్రాంగదుని దృఢాలింగనంబొనర్చికొని “ధన్వోస్మి”యని శుభము హూర్తమున మంగళాలఙ్ఘ్యుతయైన సీమంతిని నొసఁగి బహువిధపారి బర్హంబుల నిచ్చి వివాహముచేసె. సీమంతినియుఁ జంద్రాంగదుని జూచి దినత్రయముక్రింద యమునాతీరంబునఁ దనకుఁ గన్పడి పాణిగ్రహణ మొనర్చి కర్ణాంతికమందు శుభవచనంబుఁ జెప్పిన ధీరుండే తనవిభుండని గుఱుతించి శివపూజావ్రతంబు నభినందించి యానందించె. చంద్రాంగదుండు పోతాశంబునుండి తెచ్చిన సువర్ణాంబరంబులను మణిభూషణంబుల ముక్తాహారంబుల సువర్ణ రాగద్రవ్యంబుల దివ్యచందనలేపనంబుల ఆహ్లాన సురభిగంధపుష్పస్రజంబుల సీమంతిని నలంకరించె. అట్టిదివ్యాలంకారంబుల నొంది యాసీమంతిని సకలజగదీశ్వరియైన గౌరీదేవివలె మహాలక్ష్మివలెఁ బ్రకాశంబుల మెరసె. వేదవిదుల యాశీర్వాదధ్వనులు మిగుల వెలసె. నృత్యగీత చతుగుల యాటపాటలును శోభిల్లె. సర్వజనంబులకు రాచ నగరున నొకవారమువఱకు సతతంబు మృష్టాన్నదానంబులొనర్చిరి. చంద్రాంగదుం డొక శుభ రాత్రియందు శుభలగ్నంబందు సీమంతినిఁ గలసి కామభోగంబుల నాయందుముఖని సుఖంబులఁ దనిపెను. అట్లు గొన్ని దినంబులు మాత్రము శ్వశురపురమందుండి తరువాత సీమంతినిఁదోడ్కొని స్వజనముతోఁ దననగరికిఁ జేరి సతియును దానును నిత్యంబు నియతితో శివపూజ చేయుచు సోమవారమందు మహారుద్రార్చనావిధితో నభిషేకంబును సహస్రకమలార్చనంబును సహస్రద్రోణపుష్పార్చనంబును లక్షబిల్వార్చనంబును ననేక సాహస్రబ్రాహ్మణభోజనంబును గౌరీశంకర ప్రీతిగ బ్రాహ్మణదంపతీపూజనంబును నొనర్పచు రాష్ట్రంబం దీతిబాధ లెందును బొడసూపకుండఁగ అసత్యం బన్యాయంబు లేమిడియునునవి స్వరూపంబులేక శబ్దమాత్రమందే యుండునట్లుగ అఖిలప్రజాసుఖకరం బుగ జగంబునంత నేలుచుఁ దల్లిదండ్రులను సేవింపుచు సీమంతినియందుఁ బుత్రాప్తకంబును నొకపుత్రికను గని గురువృద్ధజనానుమోదంబుగ

సుఖముగ నుండెననిన నక్కథకునకు శోతలామోదముతో ఆచార్య
వచ్చా! పుణ్యచరిత్రంబువిని యానందించితిమి. అనంతరము సీమంతినీ
దేవి యొకరినసోమవారవ్రతంబు ప్రభావంబు నొక్కింతఁ దెలుపుమని
యడిగిన నా దేశికుఁ డిట్లనియె. పాశుపతులారా! సోమవారవ్రతమహి
మాశోభితంజైన సీమంతినీమాహాత్మ్యంబొకించుకఁ జెప్పెదను వినుండు.

15. సుమేధసోమవతులు బ్రాహ్మణదంపతులు

శ్లో॥ నిత్యాయ త్రిగుణాత్మనే పురజితే కాత్యాయనీ శ్రేయసే
సత్యా యాదికుటుంబినే మునిమనః ప్రత్యక్షచిన్మూర్తయే
మాయాస్మృష్టజగత్రయాయ సకలామ్నాయాంతసంచారిణే
నాయం తాండవసంభ్రమాయ జటినే సేయం నతిశృంభవే.

శివానందలహరి

తా॥ నిత్యుడును గుణత్రయస్వరూపుడును బ్రహ్మవిష్ణురుద్రరూపుడును
త్రిపురాసురులను జయించినవాడును పార్వతీదేవికిఁదపఃఫలమైన
వాడును త్రైకాలికాబాధ్యుడును తొలిసంసారియైనవాడును
మునులమనంబులకు గోచరించునట్టి జ్ఞానమే స్వరూపము గలవాఁ
డును మాయాశక్తిచే సృజింపఁబడిన ముల్లోకములు గలవాఁడును
సర్వవేదాంతములచే బోధింపఁబడువాడును సాయజ్కాలమందు
నృత్తమును గావింపుటకై తొందఱకలవాడును జడలుదాల్చిన
వాడునునగు శివునికొరకు నమస్కారము.

విదర్భదేశమందలి యొకయగ్రహారమందు సుమిత్రుండనియును
సారస్వతుండనియును నిరువురు బ్రాహ్మణులు కలరు. ఆ యిరువురు
విప్రులు సతీర్థులు సంపూర్ణవేదకోవిదులు కాణాదపాణినీయవైయాసిక
విద్యాధీతలు పరస్పరంబుమిత్రులు. వారల కిద్దఱలో సుమిత్రునకు సుమేధుం
డనుపుత్రుడును సారస్వతునకు సోమవంతుం డనుపుత్రుడును గలరు.
ఆ విప్రకుమారు లొండొరులు సమానప్రియులు సమానరూపమేధా
యులు. విరచితోపనయనులై గురునొద్ద వేదశాస్త్రంబులఁ జదివికొని
ధీరులై వైవాచారపరులై సూర్యచంద్రులట్లు భాసురతేజస్సంపన్నులై

యుండిరి. తండ్రులగునుమిత్రసార స్వతులు వయస్సునను విద్యలను సమానంబుగఁ బెరిగి వివాహసమయోచితులగుకుమారులం గనుంగొని యిట్లనిరి. తనయులారా ! మీరు వేదశాస్త్రంబులఁ చదివితిరి. పెండ్లికిఁ దగిన వయస్సును జెందితిరి. ఇకమీ కిద్దఱకు వివాహములు కావలయును. అందులకు ధనం బవసరము. అర్థవిహీనుల కేదియు దుర్లభము. కావున మీ రిరువు రీదేశం బేలుమహారాజు నొద్దకుఁ బోయి సభయందు మీ నేర్చినవిద్యలఁ జూపి రాజుచే వివాహమునకై ధనంబడిగి తెచ్చుకొనుఁడు. మీకు వివాహముచేసెద మని చెప్పినంత బ్రాహ్మణపుత్రు లిరువురును సమ్మతించి ప్రయాణంబుచేసి విదర్భరాజసభకుఁ బోయి యా నరేంద్రునకుఁ దమ నేర్చినవిద్యావైభవంబుఁ జూపిరి. రాజశ్రేష్ఠుఁ డప్పుడు వారి విద్యాగరిమ కెంతయు సంతసించి మీ వచ్చినకార్యంబుఁ జెప్పఁ డనియె. వారలంత ప్రభూ ! మేము బ్రాహ్మణులము. మా తండ్రులు వృద్ధులు పేదనారు. మాకు వివాహంబునకుఁ దగినవయస్సు వచ్చినది. ధనమున్నఁ గాని వివాహంబు గాదు. అందునకై ధనంబుఁ గోరి మీసన్నిధానంబునకు వచ్చితి మని నుడివిరి. ఆ నృపతి యా బ్రాహ్మణకుమారులఁ జూచి యిట్లనియె. భూసురపుత్రులారా ! మీ యిరువురిపెండ్లిండ్లకు ధనము హెచ్చుగావలయును. అంతటిధనంబు మీకు సులభంబుగా లభించు నుపాయంబుఁ జెప్పెదను. అట్లుజేయుఁడు. నే నొసగెడుద్రవ్యము మీకు వివాహములకుఁ జాలదు. మీరు నామాటతీరొనర్చి ధనంబుఁ బడయుఁడు. అనిచెప్పగా వార లాయుపాయంబుఁ జెప్పమనిరి. తేడపుడు ఇచ్చటికనతిదూరంబున మగధదేశంబందుఁ జంద్రాంగదమహారాజపత్ని సీమంతినీదేవి ప్రతిసోమ వారంబం దుమామహేశ్వరులఁ బూజించి బ్రాహ్మణదంపతుల కనేకంబు లగుధనంబు లొసంగి పూజించును. అట్లుగావున మీయిద్దఱిలో నొకడు స్త్రీవేషముధరించి ఆ రాజమందిరంబుఁ జేరితిరేని ఆ సీమంతినీదేవి మిమ్ముఁ బూజించి విస్తారంబుగ ధనంబులిచ్చును. అటుమీఁద మీర లూగుజేరి యా ధనంబుతో సుఖంబుగఁ బెండ్లిండ్లుచేసుకొందురు. ఇది రహస్య మని చెప్పిన విని యా విప్రకుమారు లిట్లనిరి. మహారాజా ! మేము బ్రాహ్మణపుత్రులము. చదివినది వేదశాస్త్రములు తండ్రులును గురువులును సత్యమూర్తులు. మే మిట్టియధర్మంబును బూని కుటిలబుద్ధులమై రాజా

పానికిఁజేరుట తగవగునా? ఇందుఁ బాపంబును నిందయు నొదవును. మోసం
 జేయుగఁబడిన రాజదండనంబును బ్రాణసంకటంబును గలుగును గావున
 యిట్టికార్యం బనర్హ మనిచెప్పిరి. భూవరుఁ డంత నుడుగక తలదండ్రుల
 యాచరియ్యులు గురునాజ్ఞయట్లు రాజశాసనంబు గూడ మీఱుట నేరం
 బగును. శుభమైన నశుభమైన రాజులు చెప్పినట్లు ప్రజలు నడువవల
 యును. అట్లు నడువరేని వారికి శ్రేయంబు గాదు ముప్పొనగూడును.
 కావున మీరలు నాయాజ్ఞాప్రకారం బొనర్చుట హితమనియెను. అంత
 వారలు చేయునదిలేక సమ్మతిఁ జూపిరి. భూపతి పరితోషంబొంది ఆ
 ద్వారలో పొడువునఁ బ్రాయంబునఁ గొండొక మిన్న యైన సుమేధునికి
 నన్నిట నించుక తక్కియున్నసోమవంతుని భార్యయగునట్లు సోమవంతు
 నకు స్త్రీవేషమొనగూర్చి పట్టుపుట్టంబును నట్టికంచుకంబును ధరింపఁజేసి
 హరిద్రకుంకుమలఁదీర్చి నేత్రంబులందుఁ గాటుకదిద్ది గాజు లొడ్డాణంబు
 ముక్తలు మాంగల్యంబు ధరింపఁ జేసి చూపరుల కుత్తమస్త్రీ యని
 తోచునట్లు నరించి నిషధపురంబుపోవుజనంబులతోడఁ గూర్చి యంపెను.
 వారలు ప్రయాణంబు సలిపి నిషధపురిని జేరి సోమవారమునాఁడు జాము
 పొద్దువఱకు రాజప్రాసాదభూమిని జేరిరి. అచ్చటికి వచ్చినపెక్కురు
 బ్రాహ్మణదంపతులతోఁ గూడికొని సీమంతినీపూజాస్థానంబు నొంది
 యందుపీఠంబులందు గూర్చుండియుండిరి. ఆసమయమందే రాజదంప
 తులు నిత్యానుష్ఠానంబుల నెరవేర్చికొని త్రిశతపరిమితఋత్విగ్ధనంబుతో
 శివపూజాప్రారంభమొనర్పఁ గడఁగిరి. గోక్షీరములు గోదధిఘృతములు
 తేనె చక్కెరపానకము నారికేళోదకము కదళీఫలోదకము దాడిమద్రా
 క్షాఫలోదకములు తియ్యమామిడిపండ్ల రసము గంగాతీర్థము యమునోద
 కము నర్మదాసలిలము గోదాకృష్ణానీరంబులు పన్నీరు సువర్ణకలశంబు
 లందు నిండియుండె. మరియు విభూతియు శ్రీచందనగంధసారములు ధవ
 ళాక్షతలును హరిద్రకుంకుమంబులు కస్తూరి పునుగు జవ్వాజులు బంగారు
 గిండ్లయం దమరియుండె. పద్మంబులు తుమ్మిపూలు కొండగోగుపూవులు
 తెల్లగన్నేరుపూవులు నందివర్ధనప్రసూనంబులు పారిజాతపుష్పంబులు
 మల్లెపూవులు జాజివిరులు విరజాదులు హేమసుమంబులు కాంచనాశోక
 పుష్పంబులు గోరెంటవిరులు మందారకునుమంబులు అష్టోత్తరలక్షబిల్వ

దళంబులు బంగారుపట్టలందు వెలసియుండె. కొంగ్రొత్తయందుగుమహి
సాక్షియు నగరువత్తులు అష్టోత్తరశతంబుతోఁ గూడిన సహస్రదీపార్తులు
అఖండదీప మపరంజిపాత్రంబులఁ జేర్పఁబడియుండె. ఇంక యజమాన
దంపతులు ఋత్విగ్జనముతో సంకల్పముచేసి యారంభమొనర్చి శ్రీగణే
శ్వరుని బూజించి మహారుద్రార్చనానియతితోఁ బసిడికలశంబుల నున్న
క్షీరాదులతో నభిషేకంబొనర్చి విభూతి గంధాక్షతంబుల నర్పించి యుమా
దేవికి హరిద్రకుంకుమంబులఁ దిలకంబుదిద్ది ఆసీతపుష్పంబుల బిల్వదళం
బుల లక్షపూజావిధితోఁ బూజించి ధూపం బొసఁగి సహస్రదీపంబుల
వెలిగించి పట్టి యనంతరము బంగారుబళ్ళెరంబులందు సన్నబియ్యంపుటన్న
మును సూపంబును శాకంబులును దప్పశంబు లప్పడంబులు వడియాలును
బాలును బానకంబులు లడ్డుకంబులు జిలేబీలు వడ లరిసెలు మణుగు
పూవులు చిత్రాన్నము శర్కరాన్నము కరు చేసులు హైయంగవీనము
దధియు మున్నగువానిఁ దెప్పించి గౌరీశంకరులకుఁ బరివారదేవతలకు
మహానైవేద్యము మధురోదకపానీయ మొసంగి హస్తప్రక్షాళనాద్యా
చమనాంతంబు నొసంగి కస్తూర్యాదుల ముఖవాసన లొసంగి పచ్చక
పురంపుతాంబూలం బిచ్చి కర్పూరనీరాజనమిచ్చి మంత్రపుష్పముఁబెట్టి
నమస్కారములతోఁ బునర్నీరాజ నార్ఘ్యంబులొసంగి విజ్ఞప్తి చేసి పార్థ
నతోఁ బూజావసానమొనర్చిరి. అపుడు సీమంతినీదేవి బ్రాహ్మణదంప
తులయొద్దకు వచ్చి వరుసగాఁ గూర్చుండి యున్న వారలయందు గౌరీశం
కరుల నావాహనంబుచేసి గంధాక్షతపుష్పంబుల సమర్పించి బంగారుజల
తరీపట్టుచీరను రై కను బంగారుపట్టుధోవతిని నుత్తరీయముల నిచ్చి బంగారు
నగలనిచ్చి యొక్కొక్కరికి సహస్రనిష్కంబు లిచ్చుచు నీ కృత్రిమదంప
తులయొద్దకు వచ్చి వర్ణంబు మాటి మాటికి వడఁకుచునున్న స్త్రీవేష
ధారిణిని జూచి మందహాసంబొనర్చి యవ్వారల నేమియనక విహితంబుగ
నట్లే వారియందు గౌరీశంకరుల నావహించి పూజించి వస్త్రభూషణం
బుల నిచ్చి యందఱకన్న నెక్కుడుగ వారలకు తొక్కంబు లిచ్చె. ఇట్లు
దంపతిపూజల యనంతర మరంటియాసు లందు సన్నంబులు సూపశాకం
బులు బక్వాన్నంబులు వడ్డించిరి. సుష్టుగ నందఱు భుజించి వీడ్వంబుల
నొందిరి. రాత్రి యంతయు శివపురాణగాథాప్రవచనంబుల శివకథాశ్రవ

గంబుల శివభజనంబుల గడపిరి. నాల్గవజామునఁ బొరుగూరివార లందఱు
 ప్రయాణముచేయుచుండ నీకృత్రిమదంపతులు గూడఁ బయనముచేసి
 తోవ నడుచుచుండిరి. పలువురు పలుతోవలఁ బోవుచుండిరి. మార్గ
 మధ్యమఁ దొకచోట నడుచుచున్న సుమేధుని జూచి ఆ స్త్రీవేషధారిణి
 నిలిచి యిట్లనియె. నాథా! ఏల ఇట్లు గమనవేగము నొందెదవు. నిలు
 వుము. మనతో నడుచువా రందఱు వారివారి యూరితోవల కేగిరి.
 ఈవనప్రదేశము మిగుల రమణీయము జనరహితము సురతయోగ్యము
 చూడఁడు మిందువికసితవనమల్లి కాపుష్పగుచ్ఛంబులందలి మరందంబునొంది
 యిందిందిరంబు లమందానందంబునఁ బాటలు పాడుచున్నవి. అదిగో
 పుంజ్జీకీలంబు రసాలపుష్పమంజరిని మెక్కి మదమెక్కి కూయుచున్నది.
 పద్మసరోవరంబు లరవిందగంధంబులఁ గుప్పగుప్పనఁ గుప్పచున్నవి.
 పచ్చికలయాస్త్రరణంబులు శయ్యాస్థలంబులట్లు మదుల నూరింపుచున్నవి.
 శుకశారికలు మేళతాళంబులై మంగళధ్వనులు సేయుచు సుముహూర్త
 మిదేయని బోధించుచున్నవి. నీ విఁక నిలిచి యిందు నన్ను సురతక్రీడలఁ
 దనిసి భోగసామ్రాజ్యసుఖానందంబుఁజూరఁగొనుమనె. సుమేధుండు విని
 పరిహాసవాక్యములుగాఁ దలఁచి మందహాసంబుసేయుచుఁ బోవుచుండె
 నదిచూచి మరల నామె యిట్లనియె. నా నుడులను వినుచునే నడుచు
 చుంటివేమి? నేనికనడువఁజాలను. కామోద్రేకంబు మీఱుచున్నకతం
 బున నడుగులు దడఁబడుచున్నవి. నిలుము నిలుము. నిలిచి నీ గాఢాలింగ
 నలబిమ్ము నీ యధరామృతంబు నొసంగుము. నన్ను మన్మథభోగంబులఁ
 దేల్చి రక్షింపుము. నీ విఁక మీటిఁ నడచిన ఆనవెట్టెద సనియె. సుమే
 ధుండు విని తిరిగిచూచి మందహాసముచేసి సోమవంతుఁడా! ఏల యిట్లు
 వదలెదవు. పెరలు విన్ననవ్వరే? వేషధారణఫలంబు నొందితిమి. మన
 గ్రామంబున కేగి యీవేషంబులఁబరిత్యజింతము. ఇక బరిహాసంబులు
 మాని ముందు నడువుము. చదివినవేదశాస్త్రము లేమయ్యెననిన నాపె
 మరల నిట్లనియె. కాంతుఁడా! ఇకను నింతసందియమా! నన్నుబురుషు
 నిగాఁ దలఁచుచుంటివి. నేను పురుషుఁడనుగాను స్త్రీని సోమవతిని నీభా
 ర్యను. సీమంతినీ దేవితే నట్లనుగ్రహింపఁబడితిమి. జాగుసేయక యీ
 వనాంతసరస్త్రిరంబందు నన్ను రమించి యానందింపుము. నన్నానందింపఁ

జేయుము. వేదశాస్త్రంబు లన్నియు గృహస్థునకు భార్యసన్ని వేశంబును నిషేధింపవు రమ్మ రమ్మనియెను. సుమేధుండు విని కార్యార్థంబు నేషంబు ధరించి రాజమందిరంబున కేగితిమి. ధనంబుఁబడసితిమి. ఊరి కేగి యిరువురము కన్యకలఁ బెండ్లియాడుదము. పరిహాసంబులుచాలించి నడువుమనె. సోమవతి (విసుగుతో) పరిహాసంబులు గావు. మొట్టో యనిన వినవేమి? నీసందియంబిపుడేతీర్చెదను. ఇటుచూఁడు మనుచుఁ గంచుకంబుముడివిడిచి చూపెను. అంత నుడుగక కట్టినపుట్టంబుఁగూడఁ దొలఁగింపఁబూనిన సుమేధుఁ డదరి చాలు నూరకుండమని గదిమి నివారించి యాపె నాపె ఉత్తుంగపీనస్తనద్వయంబును గృశోదరంబును పృథులశోణీభరంబును వేణీదైర్ఘ్యంబును జూచి విస్మయంబును భయంబునుజెంది విచారించుచుండె. అంత నాయువతి నవ్వుచు సందియము తీటినదిగదా. ఇక నాలస్యముచేయక నన్ను భోగంబులఁ దనిపి బ్రతికింపుము.

శ్లో॥ చేతోభువశ్చాపలతాప్రసంగే । కావాకధామానుషలోక భాజాం॥

తా॥ మన్మథునిసంబంధమగుచాపల్యమందు మనుష్యులకుఁ జెప్పఁదగిన దేమి?

ఇట్లనివేగిర పెట్టుచున్న నాయువతినిజూచి అపుడు గూడ నాసుమేధుండు భయపడి మనయూరుఁజేరి యిద్దానికిఁ బ్రతిక్రియ నాలోచింతము. యోజించి మరల స్వరూపంబు లభించునట్లొనరింతము. అట్లు లభింపకున్నఁ దలిదండ్రులయనుమతితో వివాహం బాడుద మనుచు వేగిరంబుగఁ ద్రోవనడుచుచుండె. అంత నా యువతి కంతుబారి కోరువలేక విసిగి పఱుగుతో విభునకడ్డముపోయి యాతనివిశాలవక్షంబందుఁ దనస్తనద్వయంబుఁ గృచ్చి బిగ్గఱకొగలించి తననాల్కతోఁ బ్రియునియధరంబుఁ జూపించి యాస్వాదించె. సుమేధుండు ధీరుండు గావున నా యువతిదృఢ బాహుపాశబంధనంబును వదల్చుకొని ప్రియోక్తుల లాలనంబొనర్చి యూరికేగినయంతనే నీ యిష్టంబుఁ దీర్చెదనని యెట్టకేలకు నాత్మపురిని జేర్చి యిర్వరితలిదండ్రుల కుదంతంబు సర్వం బెఱింగించె. సారస్వతుండు పుత్తుండు పుత్త్రియగుటను జూచి “హా”యని యఱచిదుఃఖంబున నేడ్చుచుండె. సుమిత్రుండు హితోక్తుల నూరార్చి యిట్టికపటకృత్యంబొనరించి యాపదనుగూర్చినయా రాజును జేరి యడుగుదమని సారస్వతు సుమేధ సోమవతులఁ దోడ్కొని యానగరంబున కేగి రాజసభను బ్రవేశించిరి.

అంత సారస్వతుడేడ్చుచు వక్షస్థాడనం బొనరించుచుఁ దలఁ బగులగొట్టు కొనుచు రాజును జూచి కోపించుచు నిందించుచు నాక్రిందనమొనర్చు చుండుటను జూచి జేఁ డదరిపడి ఏమి యిట్లు విలపించెదవు? న నేటికి మాపించెద వని యడిగెను. సారస్వతుఁ డపుడు మరల బిగ్గరగా నేడ్చి యిల్లనియె. రాజులు ప్రజాహితకరు లనియు సత్యశాసను లనియు ధర్మ నిష్ఠులనియు నెఱింగి మా ఇద్దఱకు నేకై కపుత్రులైనవీరలను సమగ్రవేద శాస్త్రకంఠనులను లేమితో వివాహార్థంబై యర్థంబును గోరి మా యగ్రహారంబున కొడయండవగుట నీయాస్థానంబున విద్యావై శద్యంబులఁ జూచి నీచే ధనంబులఁ బడసి రమ్మని పంపితిమి. నీ వట్లు ధనం బీక లోభం బుచకుఁబాపంబున కొడిగట్టి మాపుత్రులకుఁ గై తవర్తితిఁ గఱపి కృత్రిమ పేరుఁ బుచ్చి మహారాజసన్నిధానంబున కంపితివి.

శ్లో॥ దేవతాను గురౌ పితోః అథ రాజకులేష్వపి
కౌటిల్య మాచరన్మోహాత్ సద్యో నశ్యతి సాన్వయః

తా॥ దేవతలందును గురునందును దల్లిదండ్రులయందు రాజకులంబు లందు మోహంబున గౌటిల్య మాచరించినవాఁడు సాన్వయం బుగ నశించును. (బ్రహ్మోత్తరఖండము)

అందు రాజకులంబు మాత్రమే కాక శివభక్తశిరోమణు లగు సీమంతినీచంద్రాంగదుల యెడఁ బాపరూపంబుఁ బన్నినవానికి మేలగునే? నీ యొనర్చినవేసంబుతో నున్ననీ యిరువురియందు సీమంతినీదేవి గౌరీ శంకరుల నావహించి పూజించిన విశేషంబున ఈ నా పుత్రుండు స్త్రీ యయ్యె. ఇక నేను పితౄణంబు నెట్టుబాయుదు? “నిరాశాః పితరో మను” నాపితౄదేవతలకు నై రాశ్యంబు చేకూరె. వంశమునకు విచ్చిన్నత దావరించె. “ఆపుత్త్రస్య గతి ర్నాస్తి” యనువచనంబునకు లక్ష్యంబై తిని. నీ మూలంబున నిట్టి యనర్థం బొనగూడె. ఇక నేను చేయునదియేమి? నీదు సాధద్వారంబుముందఱ శిలలతో నెత్తిఁబగులగొట్టుకొనియో డ్దిరి బోసికొనియో చచ్చెదను. నీకు బ్రహ్మహత్యాపాపంబుతోఁ గూడ బ్రాహ్మణవంశచ్ఛేదనాఘంబును చేకూరు ననిచెప్పె. అపుడు భూపతి విస్మితుండై సర్వంబారసి సారస్వతునివచనంబు లన్నియు సత్యంబు లగుట

నెటింగి సీమంతినీపూజాప్రభావంబున కక్కజమొంది తాఁ జేసినయది దోహంబనియుఁ బాపకార్యంబని యూహించి భీతుండై తనగుగుం డగు భరద్వాజమునిని బిలిపించి మొక్కి తనయకృత్యంబంత నాయనఘన కెటింగించి స్త్రీత్వము నొందిన బ్రాహ్మణకుమారునకు మరలఁ బురుష భావం బొనఁగూడునట్లుచేయుట కమ్మునిని బ్రార్థించెను. మునియును నట్లొనర్చుట సామాన్యంబు గాదనియు దుర్లభం బనియు శివభక్తులకార్యం బులను మార్చుటకు బ్రహ్మకుఁ గూడ సాధ్యంబు గాదనియును జెప్పి యెట్టులైన నంబికనుగూర్చి వరపడుదమని స్నాతులై యర్చనావస్తు సంచయంబుఁ గొని సుమేధసోమవతులను వారిజనకులతోడఁ దోడ్కొని తేనితో నంబికాలయంబున కేగి సాష్టాంగపడి మ్రొక్కి యర్చనాపద్ధ తితో నవావరణపూజ నొనర్చుచు నందఱు దినత్రయం బుపవాసంబుచేసి గారీదేవిని గొలుచుచుండిరి. మూడవదినంబు నిశాంతంబందు ధరాపాలుండు మిగుల భయంబొందుచు నుమాపాదారవిందంబులందు జిత్తంబు నేకాగ్రంబుగ నిలిపి తదేకశరణ్యుండై యిట్లు ప్రార్థించె.

శ్లో॥ జయగౌరి మహాదేవి । జయత్రిభువనేశ్వరి
జయసూర్యేందునయనే । జయకోటిరవిప్రభే
జయశైలేంద్రతనయే । జయశంకరవల్లభే
జయచంద్రకళామకాళే । జయపద్మాక్షసోదరి
జయహేరంబజనని । జయనిర్జరపూజితే
జయభక్తాపదుద్ధారే । జయశక్తిధరప్రసూః
జయపంచాననారూఢే । జయశుంభాదిమర్దనే
జయదేవీకల్పలతే । జయవేదచయప్రియే

జయసంగీతచతురే । జయభక్తార్తిభంజని ! బ్రహ్మాత్మరఖండము.

తల్లి ! యనుగ్రహింపు మనుగ్రహింపు మని ప్రార్థించుచుండ భక్త వత్సల యగునంబికాదేవి మందహాసముఖారవిందంబుతో బాలేందుకిరీటం బుతో సానుగ్రహనయనేందీవరంబులతో సాయుధాభయవరదహస్తంబు లతోఁ బ్రత్యక్షంబొంది రాజుంజూచి భయపడకు వరంబిచ్చెద అభీష్టం బడుగు మనియె. భూవరుఁ డానందించి యడుగులఁబడి మొక్కి సాంజ లియై సోమవతిం జూపి యామెకు మరలఁ బుంస్త్యం బిమ్మనె. పరమేశ్వరి

మందహాసముచేసి యిదియొకటిగాక వేటొక్కటి యడుగు మిచ్చెద ననియె. రాజు త్రిభువనజననీ! నీకు దుష్కరంబు గలదా! నా యొనర్చిన యవివేకకృత్యంబున నీ సారస్వతునకు ముప్పొదవె. ఈత డేకపుత్తుఁడు. నీ వనుగ్రహింపకున్న నీతఁడు పితౄణంబునఁ బడు యీతనివంశం బంత రించును గావున నీ వెట్లేని నా కభీష్టవరంబీవలయుననిన నా మహాదేవి ఇ ట్లనియె. రాజవర్యా! సీమంతిని నాదు భక్తాగ్రగణ్య. ఆమె యీమిధునంబందు నా స్వామియగుశంకరుని నన్ను నావాహనంబు చేసి పూజించినది. ఆమె సంకల్ప మమోఘము. ఎవరును మార్పజాలరు. మీ రీ దంపతులకుఁ బెండ్లిచేయుఁడు. సారస్వతునకు వంశవృద్ధికై మఱొక సుతుండు వేదశాస్త్రాదిసత్కళావిశారదుం డుదయించు నట్లనుగ్రహించితి నని యంతర్ధానం బొందె. రాజును బ్రాహ్మణులును భరద్వాజము నియు సంతసించి రంత సుమిత్రసారస్వతులు భూమిశు నాశీర్వదించి స్వాగ్రహారంబున కేగిరి. విధర్భేశ్వరుండు బ్రదికితి ననుకొని తెప్పరిల్లి భరద్వాజమునీంద్రునినకుఁ బునఃపునర్వందనంబు బొనర్చి తదీయాశ్రమాం బున కనిపి తానును రాచనగరుఁ జేరె. సుమిత్రసారస్వతులు శుభము హూర్తంబందు సుమేధసోమవతులకు వివాహంబొనర్చిరి. నూతనదంపతు లత్వంతసంతోష్టులై భోగంబు లొందుచుండిరి. సారస్వతునకు శుభల గ్నంబందు సద్గుణభూషితుండు కులొద్ధారకుఁడగు పుత్తుండు జన్మించెను. వాఁడందరు శివభక్తితో నిత్యంబు నియత శివార్చనం బొనర్చుచుండిరి. పాశుపతులారా! సోమవారవ్రతమాహత్యంబును సుచరిత్ర సీమంతినీ దేవి మహిమంబును జెప్పితి. ఈ సీమంతినీచరిత్రంబును జదివినను వినినను వారలకుఁ పాపక్షయం బగును. శివానుగ్రహంబును చేకూరును.

15. చండక శిబరుఁడు

శ్లో॥ కోధ స్తోయహృతః శ్రమేణ పథిక శ్చాయాం తరో ర్వృష్టితో
భీత స్వస్థగృహం గృహస్థ మతిథి ర్దీనః ప్రభుం ధార్మికం
దీపం సంతమసాకులశ్చ శిఖనం శీతావృత స్త్వంతథా
చేతస్సర్వభయాపహం వ్రజ సుఖం శంభోః పదాంభోరుహం

తా॥ ఓచిత్తమా ! నీటితోఁగొట్టుకొనిపోవువాఁడు తీరమును అలసినట్టి బాటసారి చెట్టునీడను వానకుఁదడిసిజడిసినవాఁడు గట్టియిల్లును భోజనవేశఁ బొలుగూరునుండి వచ్చినవాఁడు గృహస్థును దరిద్రుఁడు ధార్మికుఁడగురాజును చీకటిలోనున్నవాఁడు దీపమును చలితో బాధపడువాఁడు అగ్నిని ఎట్లుచేరఁదలఁతురో అట్లు నీవు సర్వభయములను బాపునట్టి శివునిపాదకమలమును జేరుము సుఖమొందుము.

శివానందలహరి

పూర్వమందు పాంచాలదేశమున సింహకేతుఁ డనునొకరాజు శ్రేష్ఠుఁడు కలఁడు. అతఁ డతిధార్మికుఁడు శివభక్తుఁడు ప్రజాభీష్టకరుఁడు సత్యవాది జితేంద్రియుఁడు సకలసద్గుణసంపన్నుఁడు. అతఁడొకనాఁడు పల్లెల యందలిప్రజలచే బ్రాహ్మింపఁబడి దుష్టమృగంబులను జంపుటకై వేటాడఁబూని పరిజనుల కట్టులానతియొసంగె. నొకరులలో చండకుండను నొకయెఱుకవాఁడు సైనికబృందంబు లోనిమానిసి మిక్కిలిబలిష్ఠుఁ డమాయుకుఁడు బొంకనివాఁడు ధర్మమందాసక్తిగలవాఁడు వేటయందు నిపుణుఁడు. అతఁడు రాజాజ్ఞచే దక్కినవేటగాండ్రతోఁ గలిసి ప్రభాతపూర్వమందు రాజును వెంబడించి వేటకై యడవికేగెను. అందొకచో నొక హృదంబుప్రక్కఁ బటకుటీరము వేసి యందు రాజునకు స్నానభోజనానులేపనముల నొనరింపఁ జేయుటకును దక్కినవారల కశనంబొసంగుటకును వంటవారలు మున్నగువారల నునిచి వేటగాండ్రు వేటకుక్కలు ముందు నడువఁగ నొకయశ్వంబునెక్కి సింహకేతుఁడు మృగముల ననుసరించి వేటాడ వెడలెను. తక్కినవేటగాండ్లు గూడ తేని ననుసరించి బయలు వెడలియు సత్యంబుల మృగంబుల ననుసరించి వేటువేటుత్రోవలఁ బడి పోయిరి. మధ్యాహ్నము వఱకు తేఁడును వేటగాండ్రందఱును బెక్కు సత్యంబులను నాటవికమృగంబులను వధించి శకటంబులకుఁజేర్చి పటకుటీరంబుఁ జేరిరి. నరనాథుండు మజ్జనం బొనర్చి భోజనముచేసి తాంబూలమును వేసికొని వేటగాండ్రు నందఱును బరామర్శించి వారువారు చంపి తెచ్చినసత్యమృగంబులను జూచుచుండె. చండకుఁడు మాత్రము వారలం దగవడకుండుడు రాజు వానిగూర్చి వారల నడిగె. వార లవ్వాని గూర్చి ప్రశంసించి వాఁ డందఱకన్న నెక్కుడుగ గొప్పసత్యంబులను సింగ

ములను గులులను నెలుగుబంట్లను తోడేళ్ళ నడవిపందులను జంపెననియు
 వానినెల్లంటను బండ్ల కెక్కించి నగరి కంపె ననియుఁ జెప్పి వాఁడింకను
 కేటాడు దుండుననియును జెప్పిరి. అంతలో శబరుఁడు దసవీపుమీఁది
 దుప్పటితోఁగ బడువును వింపి ముడివిప్పి యందలియొక దివ్యలింగమును
 గొని రాజనటఁజూపి యిట్లనియె. ప్రభూ! ఈ దివ్యలింగమును జూడుము.
 మధ్యాహ్నమున నేను వేటముగించి పటకుటీరంబునకు వచ్చుచుండ
 తోవలో నొక్కడ పైకప్పు గూలినట్టి యొకశివాలయంబుఁ జూచితిని.
 అందులోపల నెల్లండెనో యని తోవచేసికొని గర్భాలయంబు లోపలి
 కేరితి. అందు కిన్నం బైనపానవట్టంబు నుండి వదలి క్రిందఁ బడియున్న
 లింగమును జూచితిని. చూచినంతనే నా కానందబాష్పంబులును
 కన్నులుమీఁదిఞ్చక్తియును దోడ్తోఁ గలిగినవి. అపు డేను లింగంబును
 దాని చాలేక కన్నులకద్దుకొని యీ నా దుప్పటియందు గట్టికొని తమ
 పార్శ్వమున పడితిని. ఒడయఁడా! దీని నే నింటికిఁ గొనిపోయి పూజించు
 కొనియెదను. నేను మూఘండ్ల నగుట పూజాక్రమం బెఱుంగను. నీవ
 నాకు నుగుండవు ఒడయఁడవు నాపాలి కీశ్వరుండవు. భక్తులు లింగంబును
 పూజించుక్రమంబు నా కెఱింగింపుము. తండ్రీ! నీపాదంబులఁ బడెదను.
 అని వానిలిబడి యున్ననా యెఱుకును జూచి యతఁడు ఓరీ! లెమ్ము
 లెమ్మని తనమనంబున మధుమాంసంబుల నాహారంబుగొనునట్టి వీఁ డ్డ
 లింగంబును బూజించుటెట్లని గొంకియు వానిపట్టుదలను జూచి వీఁడు
 వేసు నిశ్చయించినమాత్రమున వదలునట్లు లే డనుకొని యిట్లు చెప్పెను.

ఆ! వెదగుబోయవేడ! విమలలింగంబేడ! సీధుపానమేడ! బోధయేడ!
 వేటసేయుటేడ! వేదపద్ధతియేడ! వలవ దుడుగు దీన వాసిలేదు.

హరదత్త విజయము

ఓరీ! ఆకవియందు పాడుబడినగుడిలో నున్న ఈ లింగంబునందు
 భూతములు పిశాచంబులు దాసరించి యుండు. నీ వే మెఱుగవివాడవు
 వలదు నీనిని నాగుడియందే విడిచి రమ్మనియెను. వాఁడు రాజు నుడుల
 నాలకిందియు మార్త్యంబున నట్లు వినక దొరా! ఏమైన నగుఁగాక నే నీ
 లింగమును విడువను. ఎన్నాళ్లనుండియో స్నానము నై వేద్యము లేక

యుండెను. నన్ను మన్నించి పూజాక్రమంబుఁ జెప్పము. నీవు చెప్పినట్టి యొక్కయక్కరంబు నైన దాటను కరుణింపు మని మరల పదంబులఁ బట్టికొనెను. భూపతి యపుడు ఓరీ! నీ విట్లు లింగంబును గొనిపోయిన నింటిలో నీ యాడుది యీ లింగంబును జూచి మన్నించునా? నీ వింటు లేనియపుడు దీసికొనిపోయి యొకనూతిలోనో యేటిలోనో పడవేయును. అపుడు నీ వేమిచేసెదవు. నీ యత్నము వృథా యగును. అని చెప్పఁగా వాఁడు ప్రభూ! నా పెండ్ల మట్లు చేసిన దాని నింటినుండి త్రోసి వెడలఁ గొట్టెదను. నేనొకఁడనే పూజచేసికొందును. నా కేమిబరువు కాదు. పూజ చెప్పము. నేటినుండి మధ్యమాంసంబులను వర్జించెదను. అని మాటిమాటికి దోసిల్లాగ్గి యడుగుచుండుటను జూచి తేఁడు నేఁ బూజనుజెప్పకున్న వీఁడు విడువఁడు మూర్ఖుఁ డేమగునో యని హాస్యముతో నిట్లు పూజచెప్పఁ దొడఁగెను. ఓరీ! ఈలింగంబును నీ గృహంబు సమీపంబున నొకచో నాలుగు స్తంభంబులుగల పైఁగప్పతో నొకగదిగా నేర్పఱచి యందు మధ్యమందు నొకశిలాపీఠంబు నేర్పరచి యందీ లింగంబును బ్రతిష్ఠించి ఉషకికాలంబున పడుకనుండి లేచి స్నాతుడవై శుద్ధవస్త్రంబుఁగట్టికొని లింగంబుముందట పిండితో ముగ్గునుదీర్చి అనంతరము వీభూతియు చందన గంధంబును తెల్లబియ్యపుటక్షతలును తఱ్ఱిమిపూలు గన్నేరుపూలు తేల పూవులు కొండగోగుపూవులు జిల్లేడుపూవులు మారేడుపత్రియును అందుగుచెట్ల మహిసాక్షియును తెచ్చికొని నేతితో నొకదీపంబుమర్చి కొని యొకఁమట్టికుండతో పరిశుద్ధోదకంబును దెచ్చి యుంచుకొని క్రమం బుగ దీపంబును వెలిగించి సంకల్పముచేసి హర హరా యని లింగం బుపై శుద్ధోదకంబుతో నభిషేకంబుచేయవలయును. అటుమీద విభూతి యును గంధంబును బూసి గంధముతో తిలకముదిద్ది అం దక్షతలుంచి తెచ్చినపుష్పంబులను మారేడుదళంబులను లింగంబుశిరంబం దుంచి పూజించవలయును. ఆపై అందుగుమహిసాక్షిని భూపంబువేసి నేతితోఁద డపినవస్త్రులను వెలిగింపవలయును. ఈపూజయం దన్నిటికన్న ముఖ్యమగు నుపచార మొకటి యున్నది. ఒకకడవయందు శ్మశానంబునందలి పీనుంగు బూదిని నింపుకొని తెచ్చి యొకచోఁ బదిలంబుగ నుంచుకొని దీపంబులు వెలిగించినమీఁద నొక్కింతకాటిబూదిని లింగమునకునై వేద్యంబు చేయ.

వలయును. అటుమీఁద మీరువండుకొనినయన్నంబును సూపంబు మొదలగువానిని నేతిని బెరుగును జేర్చి లింగంబునకు నై వేద్యముపెట్టవలయును. తరువాత తాంబూలమును కప్పురపునివాడియు నిచ్చి పూవులఁ బత్రిని లింగంబుపై మంత్రపుష్పంబును సమర్పింపవలయును. ఆమీఁద ప్రక్షిణముచేసి మొక్కి పాటలుపాడి యాటయాడి పూజను ముగింపవలయును. నై వేద్యముచేసినట్టి ఆ కాటిబూడిదెను నీవును నీ పెండ్లమును నారగించి తరువాత భోజనముచేయవలయును. ఇందలి యుపచారములలో నేది తప్పినను కాటిభస్మంబు నై వేద్యము మాత్రము మానగూడదు. దానిచే నీశ్వరుఁడు సంతోషించును. అని హాస్యముగాఁజెప్పెను. వాఁడు పరమానందముతో విని తాము చెప్పినదంతయు శిరస్సునందు జేర్చికొంటిని. పొల్లుహల్లు గూడ వ్యతిరేకముచేయను. అతిక్రమింపను అని మొక్కి వారలు భోజనముచేయుమని చెప్పినను నే నట్లు చేయను. నాలింగమునకు నై వేద్యముచేయక నేను భుజింప నని చెప్పి రాజు సెలవొంది వెడలి త్రోవలో నరణ్యంబందు స్తంభంబులకు దగినవియును పైఁగప్పునకు దగినవియును మంచి తేకుశాఖలను గొట్టి తీసుకొని త్రోవలోనే చందనంపుతుంటను మాతేడుపత్రిని పూవులను దీసికొని నాల్గవజామువఱకే యిలుజేరి భార్య కా లింగంబును జూపి ఓసీ! మనయందలిప్రేమముచే మన యదృష్టవశముచే నరణ్యంబం దొకచోట నీలింగంబును నిక్షేపంబునట్లు చూచితిని. మన యొడయనికిఁ జూపి పూజాప్రకారంబు దెలిసికొని వచ్చితిని. మనయింటిగుమ్మముముందఱ నొకచిన్నగదిగట్టి యం దీ లింగంబును బ్రతిష్ఠించి పూజింపుదము. ఈలింగంబే మనపాలిభాగ్యము. అని చెప్పిన ఆమెయును సంతసించి అట్లే చేయుదము. మనయందు దేవున కనుగ్రహము కలిగినదనియెను. అప్పుడు శబరుండు తత్కాలంబున ఆ లింగంబును యొకశిలయం దుంచి నదికేగి తీర్థంబుగొని తెచ్చి భూమిశ్వరుండు చెప్పినయట్లు కాటిభస్మంబును కలశంబునఁగొనివచ్చి తక్కినవస్తువుల నెల్ల దెచ్చి ప్రదోషంబునందు లింగంబు నభిషేకించి పూజించి కాటిబూడిదై వేద్య మిచ్చి తాము తినెడు నన్నాదికంబును నై వేద్యమొసగి పూజను ముగించి కాటిబూడి ప్రసాదంబును తక్కినఅన్నాదికప్రసాదంబులను తా మిరువు రారగించిరి.

ఆ మరునాడు శబరుడు గొన్ని యిటుకలను రేగడిమట్టిగలిపి నలుదిక్కులఁ జదురముగ గోడలను గట్టి నాల్గు స్తంభంబుల నలుదెసలస్థాపించి పైఁ గప్పును గొన్ని కట్టలతోడను చెట్లకొమ్మలతోడను దృణముతోడను నిర్మించి యొకగది నేర్పఱచి యందు నడుమనొక శిలాఫలకంబున లింగంబునకుఁదగిన బెజ్జంబును గాసెవానితోఁ గూర్చించి యం దా లింగంబును బ్రీతిష్ఠించి ప్రతిదినమును ప్రభూక్తప్రకారంబుగ నక్షరంబు దప్పకుండఁగ లింగంబును బూజించు చుండె. వానిభార్యగూడ శివలింగంబుని చినగదియందు గోమయంబుతో నలికి వరిపిండితో గోపురంబులను బుష్పలతలను బద్మంబులను నిర్మింపుచుఁ బూజావస్తువుల నెల్ల సమకూర్చి పూజ కందించును. పూజావసానంబునఁ బతితోఁగూడఁ బాటలుపాడుచు నాటలాడుచు భజనముసేయుచు శివలింగమునకు మగనికిని బ్రీతిసేయుచుండును. శబరుడు రాజునకు నవ్వుకరి యైనను సైనికులలోనివాఁడగుట రాజునకు యుద్ధంబు ఘటిల్లునపుడే ప్రాణమున కాసపడక యనికి నడిచి యుద్ధంబుసేయుటయే కాని వట్టియపు డేపనియు నుండదు. మానంబు మొదట దివాణంబున కేగి జీతంబురూకలఁ దెచ్చుకొని సుఖంబుగ నుండుటయే. కావున నెఱుకుకు నిర్విఘ్నంబుగ శివలింగార్చనంబు జరుగుచుండె. బహుకాలం బిట్లు జరిగె. ఆ దంపతులకు సంతానము లేనందున నహర్నిశము శివలింగార్చనాచింతనంబు దక్క వేఱకాకపని లేదు. సతతంబు శివపూజావస్తుప్రకరంబులను దెచ్చుకొనుటయు శివలింగంబును బూజించి తత్ప్రసాదంబు నొందుటయుఁ బొడుటయు నాడుటయు భజన సేయుటయుఁ గనురెప్పలార్పక శివలింగంబును నిరీక్షించుటయుఁ దక్క వేఱుపనిలేదు. ఇట్లు పూజించుచుండఁ బదిరెండేండ్లు గడచినవి. శబరున కపుడు నలువదియైదేండ్ల ప్రాయమును శబరికి ముప్పదియాతేండ్లప్రాయమును వచ్చినవి. అంతనొకనాఁడు శబరుడు తీర్థమాడి శుద్ధవస్త్రంబులఁ గట్టి శివలింగంబునెదుటఁ గూర్చుండి యర్చనకై పూజాపరికరంబులఁ జూచుకొనుచుండె. అన్నియు నుండెనుగాని కాటిబూదిమాత్ర మగుపట్టకుండె. అపుడతఁడు పెండ్లమును బిలిచి మఱచితివేమి? కాటిబూది యేది? యని యడిగినంత నామె కలశంబందుకొని బూదికై చూచుచుండ నందది లుప్తంబగుట నగుపట్టకుండె. అపు డామె భయపడుచు వచ్చి

నాకు చెనటిని నీచురాలను కాటిబూది లుప్తంబయ్యె. మందమతి నై
 కూచికొనలేదు. నీకుఁదెలుపలేదు త్నమించి యిపుడు కాటికేగి తెమ్మని
 యిడు. అతఁ డపు డదరి లేచి కలశంబుఁజేకొని శ్మశానంబునకేగి శివ
 భక్తుల నన్వేషించె. ఆ నాఁడది యందుఁ గన్పట్టకుండె. చింతిల్లి యతం
 దున్నట్లు మాత్రమారంబున నున్న వేటొక గ్రామమునకుఁబోయి యందలి
 కాటిబూదియందు బూదిని వెదకెను. గాని యందును గన్పట్టదయ్యె.
 అప్పుడు భీష్ముడై యష్టదిక్కులందుఁ గ్రోశద్వయపరిమితదూరస్థంబులగు
 గ్రామంబులందలి ప్రేతవనంబులబూదికై గాలించెను. కాని ఈశ్వరపరీక్షఁ
 చేసి యెందును యవగించంత భస్మంబు లభింపదయ్యె. తిరిగితిరిగి దుఃఖ
 తుండై నిరాశతో ఘట్టకుటీరన్యాయంబుగఁ బ్రదోషకాలంబువఱకు
 కృత్రిమంబుఁ జేరె. ఇందు గృహంబందు శబరునిపెండ్లము తనయవివే
 కమునఁ జితాభస్మంబు శూన్యంబగుటనారయమికి మిక్కిలిమదిలోఁబొగ
 లుచు నెండేనిజని తననాథుండు సాధించుకొని వచ్చుననియాసతో నింటి
 గుమ్మముముందఁజనే నిలిచి శబరునియాగమనంబును నిరీక్షించుచుండె.
 శివభక్తులు దుఃఖమునఁ దూలుచు వడఁబడి రిక్తహస్తములతో వచ్చి
 యింటివాకిటఁ గూలఁబడియె. శబరి దూరమునుండియే శబరునిముఖమం
 దలికై స్మంబును జూచి చితాభూతి దొరుకలేదని గ్రహించిశబరుని దార
 నించి యడిగె. అతఁడు.

శ్లో॥ నల్పం మే చితాభస్మ కింకరోమి వద ప్రియే

శివభూజాంతరాయోమే జాతో హి గతపాపనః

బ్రహ్మాత్మరఖండము.

రా. ప్రియ! చితాభస్మము నాకు లభింపలేదు. పాపమొనర్చిననాకు
 శివభూజావిఘ్నము చేకురినది.

ఇపు డేమిచేయుదు చెప్పమనియెను. అపుడు శబరి విభూ! ఈదో
 నాది. సర్వపదార్థములను జూచుకొనుచు లుప్తంబైనదాని నెఱింగి
 ముందుగ నీ నెఱింగింపవలసినపని నాయది. తెలివినమీఁదఁ దెచ్చునట్టి
 భావము నీయది. పాపాత్మనగునేను మందమతి నై యట్లు చూడకుంటిని.
 ఏమిచేయుదును? నేటి కొకనాటికి చితాభస్మంబునకు మాటగ కొబ్బెర
 తాయ గాని మామిడిపండు గాని తెచ్చి నైవేద్యమిచ్చుదము. లేదా

పాయసమును వండెదను. దాని నై వేద్యమిమ్ము. తేవు వేకువనే లేచి దవ్వలకుఁబోయి భస్మంబును దెచ్చికొనెదవు అనిన శబరుండిట్టులనియె. ఓసీ! గురూపదేశం బట్లుగాదు. ఉపచారంబులలో నిదియే శ్రేష్ఠం బనియు దీనిచేతనే శివుండు మెచ్చుననియు గురుఁడు శాసించెను. అట్టి గురునియుపదేశమ్మును వమ్ముఁజేయఁజాలను. ఇప్పుడు శివపూజను మాని నేను ప్రాణంబుల నిలుపను శివలింగంబుముందట నిపుడే యురిఁగొని చచ్చెదను. అని ఖండితంబుగాఁజెప్పెను. అపు డా భిల్లపల్లవాధరి మగనియూర్తికిమిగులవగచి తెగువతో మరలనిట్లనియె. నాధుడా! భయఁపడకు ముపాయము తోచినది.

శ్లో॥ ఇదమేవ గృహం దద్ధ్వా బహుకాష్టోపబృంహితం
అహమగ్నింప్రవేక్ష్యామి చితాభస్మభవేత్తతః. (బ్రహ్మాత్మరఖండం)

తా॥ పెక్కుకష్టాలు దూలములు తల్పులు గలయీగృహమందుఁ జిచ్చు దరికొల్పి నే నందుఁ బడెదను. నీకు సమృద్ధిగ భస్మంబు లభించును. శివపూజ యవిఘ్నంబుగ జరుగును.

భార్య యిట్లనిన భిల్లుఁడు లోన సంతసించియు నాపె హృదయంబు నారయుటకై మరల నిట్లనియె.

శ్లో॥ ధర్మార్థకామమోక్షాణాం దేహః పరమసాధనం
భోగయోగ్య మిదం దేహం కథం త్యక్తు మిహేచ్ఛసి
అధునా ప్యనపత్యా త్వం అభుక్తవిషయా తథా.

బ్రహ్మాత్మరఖండము.

తా॥ ధర్మార్థకామమోక్షముల కీదేహమే ముఖ్యసాధనము. ఇప్పటి వఱకు నీకు సంతానమేని కాలేదు. భోగములందు దృష్టి నొంద లేదు. కొమరుప్రాయఁపుదానవు నేను మరణించినను మఱొక లేత ప్రాయపువాని జేకొని సుఖంపవచ్చు.

మనకులములో మాటుమనువున్నది కదా ఏటికేట్లు మరణింపఁదలఁ చితివనియెను. ఆగుణవతి మగనినుడులవినుచునే యడలి శివశివశివాయని చెవులు మూసుకొని విషణ్ణయై పతినిజూచి ఏటి కిట్లనుచితంబు లాడెదవు? మనకులంబువా రొప్పునెడల స్త్రీలందరు మాటుమనువునకు సమ్మతిం తురా? పుణ్యంబును పాపంబును దలపరా? అట్లాప్పువారు వారియిష్టంబు

నా తలిదండ్రులు నీ కెన్నడిచ్చి పెండ్లి
చేసి నీ కెన్నడును చేకొంటియో యపుడే నాప్రాణమ్ము నీ కమ్మితిని.
నా ప్రాణమ్ము ప్రాణమ్మును సంతసమ్మును ధనమ్మును సకలమ్మును
నీ కెన్నడును మమ్మున్నదాన. ఇతప్రాణత్యాగమ్మున కెట్లాడంబడితి
చేసినాను. ఈ దేహ మీప్రాణమ్ము స్థిరంబా? ఎపుడో ఈ దేహమ్ము
వదిలిపోదు. ఈ ప్రాణంబు తెగిరిపోవును. జగమందు బుట్టినవా రెవ్వ
రీతమున నిక్కంబు కదా! ఏ తెగులోవచ్చి చంపును. లేక ఏవిషజం
బులచేసి నీ నీహింసకమ్ముగంబులచేతనో మధుపానాధిక్యంబుచేతనో
మరణ మువార్జుంబు కదా. లోకమందు పరోపకారంబునకై మహా
నీతి మహిమ చేహంబుబాసి ధన్యులైరి. ఇపు డీ నాతనువును శివపూ
జనీతి చేసి నీకు శత్రువుగదను. శివపూజ యొకటే కాక నా తనువుకు
నానీతి చేసి నీకు పవిత్ర మగుటయు మతియు నెక్కుడగు. నా తలిదం
ద్రులు నీ కుదయ గొత్తాడతాదురు. ఇత సెలవిమ్ము. ఇపుడే ఇమ్ము
నాప్రాణంబు విడిచిచ్చి చిచ్చిడి యందుఁ బ్రవేశించెదను. ఒకగడియలో
నీకు శత్రువుల గుంపాస్త్రమగు నీవు మజ్జనంబాడి శివపూజను జేసుకొందు
వని నీహిందుడు శివపూజావిఘ్నంబున కోర్కక యట్లనుమరించె. నిషా
దని కయంబున విల్లునంత బడదోచి చితింబేర్చి యం దగ్నినిడి తా
శరణుండి శుద్ధాచరంబుఁ గట్టి పసపును సింహారమును గుంకుము
కొంది నేనియందు పుష్పంబులఁ జుట్టి బెనిమిటియడుగులకుఁ మ్రొక్కి యగ్ని
బుద్ధుడు. ఒకక్షణంబొనర్చి యెదురుగ నిలిచి శివుని గూర్చి మానసమం
దిల్లు వాగ్దేశించెను.

శివ నిదులు మదింగ్రియంబు లగు ♦ విస్ఫురితాగరుధూపమా నొడల్
నీహృదయం బగున్ స్థిమిత ♦ దీపము ప్రాణములున్ హవిస్సుతా
నీరసముగా సితాక్షతని ♦ కాయము మేల్మిథలంబు జీవుడౌ
నీమనః కర్తవత్సల! ద ♦ యాళు! యమాహృదయానురంజనా!
నీమనః కర్తవత్సల! నొల్లను నాకసుఖోత్కరంబు లే
నీమనః కర్తవత్సల! మొక్కటిగోరెద దేవదేవ! నా
నీమనః కర్తవత్సల! నందెద నేనియుఁ దావకాంఘ్రిసం
నీమనః కర్తవత్సల! భోజనభాజనభృంగి నౌదుతన్.

ఉ॥ జన్మము తెన్నివందలును ♦ సంతనచేసిన సంతసంబె యా
జన్మము నందు నజ్ఞతకు ♦ సాధకమా నలమాయ నీకు న
స్మన్మనమందు సాము నిము ♦ సంబయినన్ భవదంఘ్రిపద్మసే
వన్మరువంగ నీయకు శి ♦ వా ! కరుణాకర ! నీకు ముక్తికైదన్.

(హరదత్తవిజయము)

అని మ్రొక్కి నిషాదిని గుభాలున నగ్నిజ్వాలయందు దూకె. అగ్ని
జ్వాలలతో నామెదేహంబును గాలెచ్చె. బూది కుప్పలుగఁ బడుచుండె.
భిల్లుడంత భస్మంబును జూచి చాలదినములవఱకు భస్మమునకుఁ గొదవ
లే దనికొని సంతసించెఁ గాని తనకలత్రంబుమృత్తికై యొక్కింతయు
వగపునొందకుండె. అటుమీఁద జలకమాడి శుద్ధపటంబుఁ గట్టి విభూతిఁ
బూసికొని శివలింగంబున కెదుటఁగూర్చుండి విధివిధానంబుగఁ బూజచేసి
ప్రసాదంబు నారగించుతఱి శివపూజాపరితోషంబునఁ దనపెండ్ల మగ్ని
దాహంబునొందుట మఱిచి ప్రసాదంబు నాపె కిచ్చుటకై యెడమదిక్కుఁ
జూచె. అపు డామె వచ్చి ప్రసాదంబుఁ గొనుటకై దోసిలి పట్టియుండె.
శబరుఁడు జ్ఞప్తి నొంది యామెను బరామర్శించి చూచెను.

సీ॥ అగ్నిలోఁబడి బూది ♦ యైనను దిరుగఁబూ
న్ణావయవములతో ♦ నమరుదాని
సెకపుటంబేసి తీ ♦ సినపై డిఱిగనా
ధగధగద్ధగలతోఁ ♦ దనరుదాని
అలఁత నిట్టూర్పు నుం ♦ తై ననుజెందక
చిఱునవ్వుమొగముతోఁ ♦ జెలఁగుదాని
తనసతిఁ జూచి త ♦ త్తనువు నాపాదమ
స్తంబుఁ బరీక్షించి ♦ చాలవిస్మి

గీ॥ తుండయి గృహంబుదెసఁ గన్న ♦ తోడ నద్ది
యును యథాపూర్వముగ నట ♦ నుంట జూచి
మఱియు నక్కజపడి తన ♦ మగువను గని
యడిగె నివ్విధముగ సంశ ♦ యాళుడగుచు. (హరదత్తవిజయము)

శ్లో॥ అయి ప్రియే కథంప్రాప్తా భస్మీభూతాసి పావకే
అగ్నిదగ్ధమిదం గేహం యథాపూర్వమవస్థితం. (బ్రహ్మోత్తరఖండము)

తా! ఓప్రియా! ఆగ్నియందుఁబడి బూది యైననీ వెట్లు మరల వచ్చితివి?
అగ్నిచేఁగాలిన యీగృహమును బూర్వమందు వలె నున్న దెట్లు?

నీవు పిశాచివై వచ్చితివా? లేక మాయాభామినివా? అట్లుగాక
నాకుఁగలయా? పైత్యదోషమా? ఏదియో నీవు కౌటిల్యంబుఁ బాసి
నిజం బెఱింగింపుము. శబరుఁ డిట్లడిగిన శబరియుఁ గాలినయిల్లు మరలఁ
దొంటిలాగుండుట కచ్చెరువొంది మగనికి మ్రొక్కి యిట్లనియె. విభూ!
నేను పిశాచినిగాను మఱొకమాయలాడిని గాను. నీసతిని. నేను నీ పెల
వొంది యగ్గిం బడితిని గాని అనలము నన్ను గాల్పకయుండె. అందు
నాదేహమునకుఁ జల్లనగా నుండుట నించుకతడవు నిద్రించితిని. ఇపుడు
శివపూజావసానమందలి ఘంటార్ధాని విని ప్రసాదంబునకై వచ్చితిని.
ఇటుకు వచ్చునపుడు మనయిల్లు తొల్లిటివలె నుండుటను గాంచి యబ్ర
మొందితిని. హేతువును నారయలేకుంటి. ఇట్లు బొంకక నిక్కంబెఱింగిం
చితిని. దయతో శివప్రసాదంబు నాకొసఁగి యనుగ్రహింపుమనియె. భిల్లుఁ
డదివిని సత్య మిది యని యరసి మురిసి యిది యంత శివుని యనుగ్రహం
బని విశ్వసించి సతికిఁ బ్రసాద మొసఁగి యాపై ని నన్నాదికంబులను సాపడి
సాంబశివుని భజనంబు సేయుచుండిరి. అంతలో నాకసంబునుండి శతచంద్ర
ప్రకాశంబును మణిగణశోభితంబును సువర్ణ దివ్యపుష్పమాలికాలజ్జృతం
బును శివపరిచరచతుష్టయయుతంబును నగుదివ్యవిమానంబు తమనికటం
బున వ్రాలె. భిల్లదంపతు లాశ్చర్యచకితులై చూచుచుండిరి. విమానము
నుండి వేగిరముగ శివానుచరులు దిగి నిషాదదంపతులను జేరి పుణ్యదంప
తులారా! సర్వజగన్నాథుండగుశివుఁడు శివతోఁ గొలుపుదీర్చియుండి
మిమ్మిద్దఱును గడువేగిరంబుగఁ దమయొద్దకుఁ దోడ్కొనిరమ్మని ఈవిమా
నంబుతో మమ్మిందుఁబంపెను. పార్వతీపరమేశ్వరులు మిమ్ము రయ
మ్మున నాలింగనమ్ముచేసికొందురట. జాగుసేయక యేతెంచుఁడని దృష్టి
మాత్రంబున నవ్వారిని దివ్యదేహులుగను దివ్యాంబరచందనపుష్పాలం
కృతులుగను దివ్యభూషణభూషితులుగను నొనర్చి విమానంబు నెక్కుఁ
డనిరి. వారలానందముతో శివునికరుణ కేమిచేసితిమని మురియుచు
విమానమెక్కిరి. కనుతెప్పపాటులో వెండికొండకుఁజేర్చి యవ్వారిని శివ
దూతలు శివులసన్నిధానమునకుఁగొనిపోయి భిల్లదంపతులను జూపిరి.

జగత్కారకు లాయిర్వరిని జూచి శివుఁడు భిల్లునితో భక్తశిరోమణీ! దగ్గ
ఱకువచ్చి నన్ను బిగ్గరఁగొగలింపుము. ప్రియయైనభార్యకన్న నాపూజ
నెక్కుడుగ భావించితివి. లోకమందు నీభక్తి మార్గదశఁని యగుననియె.
శివయును శజరినిజూచి సతీమణీ! నీవు శివభక్తిని బతిభక్తిని జెంది ధన్య
వైతివి. నీదుభక్తి జగమున కనుగ్రాహక మగును. రమ్ము, దృఢమ్ముగ
నన్ను గొగలింపుమనె. అట్లు వారిద్దఱును శివానుగ్రహంబునొంది శివసా
మీప్యమందుండిరని కథకాగ్రణి శ్రోతలనుజూచి చూచితిరా! భక్తి
వైభవము. శబరుఁడు నీచకులుండైనను భక్తినిొంది యోగులకుఁగూడ
దుర్లభంబైన శివపదంబు నొందెను.

శ్లో॥ కింజన్మనా సకలలోకజనోత్తమేన

కింవిద్యయా శ్రుతిపురాణవిచారవత్సా

యస్యాస్తి చేతసి సదా పరమేశ్వరభక్తిః

కోన్య స్తతస్త్రిభువనే పురుషోస్తి ధన్యః॥ బ్రహ్మాత్మరఖండము.

తా॥ సర్వజనంబులో నుత్తమంబైనజన్మంబుచే నేమియు లేదు. శ్రుతిపు
రాణవిచారచతురంబైనవిద్యచే నేమియు లేదు. ఎవనిచిత్తమందు
పరమేశ్వరభక్తి పాయక యుండునో యట్టివాఁడు ముజ్జగములందు
ధన్యుఁడు. వాని నొరులు పోలలేరు. అని చెప్పినంత శ్రోతలుమఱి
కొన్ని యీలాటిభక్తులచరిత్రంబులు చెప్పఁడని యడిగిరి. కథకుఁ
డిట్లనియె.

17. మహానంద - దేవదాసి

శ్లో॥ హంసః పద్మవనం సమిచ్ఛతి యథా నీలాంబుదం చాతకః

కోకః కోకనదప్రియం ప్రతిదినం చంద్రం చకోరస్తథా

చేతో వాంఛతి మామకం పశుపతే చిన్మార్గమృగ్యం విభో

గౌరీనాథ! భవత్పదాబ్జయుగళం కై వల్యసౌఖ్యప్రదం.

శివానందలహరి

తా॥ ఓ పశుపతీ! ఓ విభూ! ఓగౌరీనాథా హంసము పద్మవనమును చాతక
షక్షి నీలజలధరమును ప్రతిదినమందుఁ జక్రవాకపక్షి సూర్యుని

చకోరపక్షి చంద్రుని నెట్లు కోరుచున్నవో నాచిత్తము జ్ఞానమార్గముచేత వెదకఁదగినదియును మోక్షసుఖము నిచ్చునదియును నగు నీదుపాదారవిందయుగళంబును గోరుచున్నది.

వమంధరామండలంబందు నందిగ్రామం బనునొకనగరంబు కలదు. అం దొకవారతరుణి గలదు. ఆ చెలవ లేతప్రాయంబుతో సుందరదేహముతో హావభావవిలాసహాసశృంగారములతో సంగీతసాహిత్యవిద్యావైశారద్యంబుతోఁ గాముకజనమనంబుల నువ్విఘ్నార్తింపుచు నింపగునిందిరానందనుని తొలిబాణంబగు నరవిందంబో యనునట్లుండెను. ఆ యన్ను మిన్నతల్లి తనప్రాయంబున మిక్కిలిరొక్కంబులును బంగారునగలును ముత్యాలహారంబులు రవలకమ్మలు కెంపులవంకీలు మణికిక్కిణీనూపురంబులు బంగరుగజ్జలొడ్డాణంబులు మున్నగుభూషణంబులు మేడలు పాడియావులు పాడిగేదెలు వృషభంబులు శకటంబులు నవధాన్యంబులుపండెడు భూములు మామిడితోటలు కొబ్బరితోటలు నిమ్మతోట లుద్యానవనములు దాసదాసీజనము మున్నగువాని సంపాదించి యిచ్చినకతమున మహానంద యష్టేశ్వర్యములతో నొకటి దక్కువలేక యున్నది. ఇఁకఁ బూర్వజన్మపుణ్యములతో నాగణికాతరుణి శివభక్తయై యేప్రోద్దు శివధ్యానంబుతో వర్తిల్లుచు శివపురాణగాధలను వినుచుఁ బ్రతిదినము శివాలయమున కేగి పంచామృతములతో నారికేళోదకముతో ఫలోదకముతోఁ బన్నీటితో శివలింగమున కభిషేకముచేయించి తుమ్మిపూలతో మాతేడుదళములతోఁ బూజింపఁజేసి మధురఫలముల వైవేద్యము చేయించి తత్ప్రసాదమును జెంది వచ్చుచుండును. జారపురుషులు యువకులగుధనికు లనేకులు వచ్చి ప్రేమించి వేలకొలది ధనంబు లిచ్చెదమని యధిఁచినను రసజ్ఞుడైన శైవయువకుని దక్క తక్కినవారల నిరాకరించి యనుపును. తనతనువు శివభక్తులదని శివభక్తులతోడనే సుఖించుచుండును. ఇట్లు గొంతకాలంబు జరిగినమీఁద నొకనాఁడు తరుణేందు చూడామణి యా గణికాతరుణిని బరీక్షింప నెంచి యొకవైశ్యయువకరూపంబు ధరించి వత్సంబందు బంగరుబిల్వదళంబుల నమరినబంగరులింగంబులు గలకుప్పెలనొప్పు రుద్రాక్షకంఠహారంబును ధరించి ముంజేత వజ్రములు మున్నగునవరత్నంబులమర్చిన యొకపసిఁడినాగకజ్జణంబును

దాల్చి వేశ్యవాటిలోని మహానందహర్ష్యంబుఁజేరెను. ఆ ధనికయువకుని యాగమనంబు దాసీజనంబులు మహానంద కెఱింగించిరి. ఆమె యజ్ఞానంబునకు వచ్చి విభూతిగంధాక్షతనిర్మాల్యశోభితాననుండును గుఱాక్షహార విలసితవక్షుండును శివలింగధరుండును నగు సుందరవైశ్యయువకుని జూచి నమస్కరించి సప్రేమంబుగ అభ్యంతరగృహంబునకుఁ దోడ్కొనిపోయి యందొకపీఠంబందుఁ గూర్చుండఁ జేసి సురభిశఁచందనాగరులఁబూసి సుగంధ పుష్పహారంబు వేసి మధురోపహారఫలంబులొసఁగి సురటిక బట్టి విన రుచు ముంజేతనున్న నవరత్నంబులుపొదిగిన రంగారుబంగారునాగకఙ్కణంబును జూచి హర్షించెను. అటుమీఁద వారిద్వార కిట్లుసంభాషణంబు జరిగెను.

మహానంద:-ధనికశిరోమణీ! ఈ నవరత్నస్వర్ణనాగకఙ్కణంబు కరంబు మనోహరంబై యున్నది.

వై:- సుందరీ! ఇది నవరత్నమయహేమకఙ్కణం బని నీవెఱింగినదే. మిక్కిలివెలగలది. నిన్న నే శిల్పి తెచ్చియిచ్చి బహుమానమొంది నాఁడు. నీ వీ కఙ్కణంబు నభిలషించెదవా యేమి?

మహానంద:-ప్రాప్తంబైన నభిలషించెదను.

వై:- దీనికి ప్రతిఫలంబేమి?

మహానంద:-(మందహాసముతో) మీరేమికాంక్షించెదరు?

వై:- (సంతోషముతో) వేతేమికోరెదను. నిన్నేకాంక్షింతును.

మహానంద:- ఎంతపర్యంతము?

వై:- నీవే చెప్పుము.

మహానంద:-దినత్రయపర్యంతము మీకుఁగై వసంబౌదును. మీయిష్టంబు బొందవచ్చును.

వై:- అపరాధీనవై యుందువా?

మహానంద:- అపరాధీన నేమి? మూ డహారాత్రంబులు మీకు భార్య నవుదును.

వై:- అట్లైన నీకఙ్కణంబును బరిగ్రహింపుము (అనియిచ్చును)

మహానంద:- ప్రసాదము. (అనిపుచ్చుకొని హస్తమున ధరించి మొక్కును)

నై:- కష్టము తగినస్థానము నొందినది. నీ పాణిచే గజ్జణంబును గజ్జణంబుచే నీ పాణియు సమానంబుగ మెఱయుచున్నవి.

మహానంద:- (సంతృప్తమై మందహాసముతో) అన్నియుఁ దమయనుగ్రహమే!

అని తనదాసీలను బిలిచి శయ్యామందిరం బలజ్జరించి సిద్ధము చేయుఁడనియు భోజనశాలయందు మధురపదార్థంబులతో రసాయనంబులతో నన్నంబులను సమకూర్చుఁడనియును సెలవిచ్చి యా యువకమూర్తిని స్నానశృంఖలంబునకుఁ గొనిపోయి స్వయముగ జలకమార్చి దుకూలంబుల గట్టునెట్టి భోజనశాలకుఁ గొనిపోయె. అం దతఁడు పీఠంబునఁ గూర్చుండి తివ్రజ్వలై పరికరంబులఁగూర్చుమనియె. ఆపెయుఁ బరితోషంబులతో నందు స్వయముగ ముగ్ధవీర్చి పంచామృతంబులను నారికడంబును శుగంధకంబును పిఠాతిచందనగంధాక్షతలను తుమ్మిపూవులను మల్లెపూలను విల్వదళములను అగరువత్తులను నేతిదీపంబులను కదళీఫలంబులను నాగపండ్లను తాంబూలంబును గప్పురంబును స్వయముగఁ దెచ్చియిచ్చె. యువకుఁ డిప్పుడు శివలింగపూజను విధివిహితముగ నల్పి కదళీపత్రంబందు వ్రుచ్చినయన్నాదికమును లింగనై వేద్యంబుచేసి యుపచారంబులతో నర్చనముగించి లింగమును వక్షస్సర్గ పేటికను జేర్చి యా గణికారమణితో భోజనముచేసెను. అంత నా వెలపడుచు వల్ల భుని పడుక గదికిఁగొనిపోయె. అందు తెల్లనిగానైన దొడిగినపట్టుపరుపును దిండ్లును సేలువయు వచ్చుకంబును దోమతెరయు గలట్టిబంగరుమంచంబును పరుపులతో నమర్చబడిన కొన్ని పీఠంబులును ఒకగద్దయయందు పండాకులు కవటాకులు బాగాలును ఏలాలవంగములు జాతీఫలంబును తత్పత్రంబును ఖాదిరంబును పచ్చకపరంబుబరణియును కస్తూరిబరిణంబును చూర్ణంబును గలట్టి వెండిపళ్ళెరంబును వేటొకపళ్ళెరంబందు అత్తరువు పన్నీరును పునుగు జవాది చందనగంధంబును జేర్పఁబడియుండె. ఇంకను ప్రక్కలందు మేలైనచందనపుబొమ్మలు రంగురంగులబొమ్మలు దంతపుబలగంబుతోఁ గూడిన చతురంగఫలకంబును దీర్చియుండె. కుడ్యంబులందు నిలువుటద్దంబులు నిలువఁబడియుండె. ఉపరితలంబందు బంగరుల్లంఛనములుగల పట్టు

వస్త్రంబుతోఁ దగినవితానంబు భాసించుచుండె. గృహమం దంతట చిత్ర మైనతివాసీ పరువఁబడియుండె. అట్టిపడుకగదియందుఁ గై తవయువకుం డొకపీఠంబందుఁ గూర్చుండియుండె. ఆ యువతీమణియు వేణీమండనంబు చేసికొని మల్లెపూలదండలఁ జొల్చియంబునఁజుట్టి పునుగు గందంబుఁ బూసి కొని కస్తూరితిలకంబు దిద్ది బంగరుసరిగపట్టుచీరను గట్టికొని యట్టికం చెలఁదొడిగి పచ్చకప్పురంపువిడెంపుసుగంధంబులు మేనికలపంబుతావులు మేళగించి గుప్పగుప్పనఁగుప్పచుండ మురిపంబు గరువంబు సింగారంపు టాయారంబు సంబరంబు వెంబడింప మన్నధరాజ్యలక్ష్మీవలె పూబంతిని దెచ్చి యాసుందరునకిచ్చి సురటితో వీచుచు సరసనుండె. అపుడతఁడు యువతీరత్నమా! మన మిపు డన్యోన్యము భోగమొందునమయము. ఇపుడు నాదువక్షంబందు దివ్యంబైన శివలింగంబు గలదు. ఇది పవిత్రం బుగ నుండవలయుఁ గావున నీ వీ లింగము నీరాత్రియంతయు వివిక్తం బగు పవిత్రస్థలంబున నుంపుము. ఇది నా ప్రాణలింగము. దీని కపాయము వాటిల్లిన నేను ప్రాణంబుల విడిచెదను. సత్యమిది. ఎందేని నపాయంబు లేకుండ నుంపుము. నే నుదయంబునఁదీర్థమాడి మరలఁదీసికొని ధరిం తును. అని తనదుస్పాటికశివలింగంబును గణికాహస్తమం దునిచె. ఆమెయును లింగంబును గనులకడ్డుకొని యొకదంతపుబరిణెను దెచ్చి యందుంచి యద్దాని నొకదారుపేటియందుఁ జేర్చి యద్దాని నాగదికి సుంతయెడముగ నున్ననాట్యశాలయం దుంచి కవాటంబు బంధించి బీగ మువేసి మరల వచ్చెను. అపుడామోదంబున వా రిర్వురు పర్యంకం బెక్కిరి. అపుడు మహానంద మహానందంబుతోఁ కస్తూరితమ్మలంబును పచ్చకప్రంపువిడెంబును చేసి యా యువకునకిచ్చె. మఱియుఁ బునుగు గందంబును జవ్వాజియు సతనివక్షంబందుఁబూసె. అపుఁ డాతండు సంతో షంబున నాసుందరాంగి నాలింగనంబుచేసికొని కామకలాయోగబంధం బుల నొకయామంబు వఱ కాసుందరితో భోగంబులొందె. ఆ యువతియు నపూర్వం బగునా చతురునిభోగసుఖంబున కానందపరవశయై కొంత సే పా పురుషునకుఁ బాదసంవాహనంబు చేసి యడుగులకు మ్రొక్కి ప్రక్కఁ బరుండె. ఇరువురు నిదురించిరి. ఒకకొంతవడికి వేశ్యాయువతి గాఢనిద్ర నొందె. యువకుఁడు మాత్రము మేల్కొనియుండె. అంతలో ఆ కృత్రిమ

యవకుని (శివుని) సంకల్పంబున నాకస్మికంబుగ నృత్తశాలయం దగ్ని పొడమి కగిలి జ్వాలారూపంబొంది నృత్తభవనంబును దహించుచుండె. కిటికిలనుండి పొగలు మంటలమెరుపులు శయ్యాగృహంబునందు బ్రవేశించుచుండె. అపు డతండు భీతుండు వోలె యా గణికపైఁజేయుంచి లెమ్ము లెమ్ముని ప్రబోధించె. సొమ్మసిలి పరుండి యున్న యా భామిని ఆతురు తతో లేచి ఏమి యని యడిగెను. ఆతండు అగ్నిజ్వాలఁజూపి నృత్తభవనంబు దగ్ధం బగుచున్న దని చెప్పెను. ఆపె చూచి భయంబును దుఃఖంబును జెంది సమీపంబున కేగి చూచెను. అపుడు భవనంబు నలుగడల జ్వాలలు చెలఁగి మండఁచుండ నచటికిఁ బోవుటకు శక్యంబు గాక యుండె. ఇంతలో దాసీలు జీతగాండు నిద్రలేచి చూచి నీరంబులం దెచ్చి ఆయగ్ని జ్వాలల నాడ్చిరి. ఆ లోపల నృత్తభవనంబును దానిలోని సర్వవస్తువులును దగ్ధంబు లయ్యె. అందలి దారుపేటియు దగ్ధంబయ్యె. అందులోని దంతపుబరిణయు దగ్ధంబై యుండ స్ఫాటికలింగంబు దునుకలై మిగిలె. అప్పు డా బోగమువడుచు మిక్కిలి పెద్దయెలుగున నేడ్చుచు వక్షస్తాడ నంబు జేసికొనుచు యిగురులఁ దెగడెడు తనపాణుల చే శిరంబు మోదు కొనుచుండె. వైశ్యండును నదురుచు నటకువచ్చి సర్వంబు వీక్షించి భువిం గూలె. కొంతవడి కిరువురును లేచి విలపించుచుండిరి. అపుడు తూర్పుదిక్కున నరుణరాగచ్ఛటలు విస్తరించె. నలుదిశలందు ధావ శ్యంబు చేకూరె. శకుంతసంతానంబులు కలకలధ్వనుల కోలాహలంబు జేయుచుండె. భాస్కరుండు గణికావృత్తం బారయగోరియో యన్నట్లు వేగిరంబుగ జగంబులకుఁ బొడసూపె. అంత వైశ్యండు వేశ్యాయువతిని జూచి యిట్లనియె. పూబోణీ! పూర్వమందే నేను నీకుఁ జెప్పియుంటిని. ఈప్రాణలింగంబున కపాయంబు వాటిల్లె నేని నేను మరణింతు నంటిని కదా. ఇక విలంబముసేయక కాష్టంబులఁదెప్పించి చితిని గూర్చుము. నేను లింగంబుతోపాటు నీపుడమి విడి శివలోకంబున కేగుదు ననియెను. అపు డా పడఁతి పాపంబునఁ బడితి. ఏమిసేయుదు? అపరాధంబుచేసితి హాని గల్గె నని దుఃఖంబున నేడ్చె. నౌకరులును దాసీజనంబులును ఓదా ర్చుచుండిరి. ఈ వృత్తంబంతయు నగరంతఁబ్రాకె. అపు డా వణిజుండు ధైర్యముతో వైవకృతికై ఏల పలవించెదవు?

శ్లో॥ నహి భవతి యన్నభావ్యం భవతి హి భావ్యం విరాపి యత్నేన
భర్తృహరి సుధాషితము.

తా॥ కాకపోవునదికాదు. యత్నము లేకున్నను కావలసినది యగును.

ఎన్నేళ్లకైన తప్పదనిచెప్పి దుఃఖంబుమాని రయంబుగ కాష్టంబుఁ బేర్చింపు మని తొందరచేసె. వారయువతియు చేయునది లేక దుఃఖంబుతో నుస్సురని కాష్టంబులఁ దెప్పించి చితిబేర్చి యగ్నిని దరికొల్పె. వైశ్యయువకుండు స్నాతుండై పట్టువస్త్రంబుగట్టికొని అగ్నిజ్వాలయందు దుమికె. క్షణంబులో దేహం బంటుకొని కాలి కపాలవిమోచనంబయ్యె. అంత నా యువతి భోరున నేడ్చుచు నేలఁబడి దుఃఖించుచుండె. దాసీలు వారించి వలదు వల దనుచుఁ బ్రతిమాలుచుండెరి. అంత నా లతాంగి మనసుగట్టిచేసి లేచి నే నిఁక జీవింపను. నా యజమానునితో దహింపఁబడి నేను గూడ లోకాంతరంబున కేగెద నని చెప్పి అడ్డంబు లాడుచున్న దాసీలను నొకర్ల నదలించి యా నిమేషంబున తనచుట్టము లగుసానుల నెల్లఁ బిలిపించి కాలుచున్నచితిం జూపి వైశ్యవిటునితోఁ దా నగ్నింజేరి మరణింతు నని చెప్పె. వా రంద టక్కజంబొంది యిదేమే? వెట్టి యెత్తినదా ఏమి? యని యడిగిరి. ఆ మానిని రోద నంబుచేయుచు నిట్లు చెప్పె. నిన్నఁ బగటమూడవజామున నొకధనిక వైశ్యయువకుండు నా భవనంబునకు వచ్చె. ఆతనిముంజేత నొక నవరత్నఘటితం బగు నాగకంకణం బుండె. నేను దానిని జూచి సంబరపడితిని. అతండు నా హృదయం బెఱింగి దీనికి ప్రతిఫలంబుగా నన్నుగోరె. నే నపుడు మూడహారాత్రంబులు నీకు భార్యనై యందు నంటిని. అట్లు సమ్మతించి యతం డీకంకణంబు నా కిచ్చె. రాత్రి సెజ్జ చేరుటకు ముందట తననెద నున్ననొకస్ఫాటికశివలింగంబుఁ దీసి నా దోసిటనునిచి ఇది నా ప్రాణలింగం బనియు దీనికి భంగం బొదవిన నేను లింగైక్యం బొందుదు ననియు భోగసమయం బగుట నిది పవిత్రస్థలమున నుండుట కర్జంబు గావున నెందేని ప్రమాదంబు లేకుండగ నుంపు మని చెప్పె. నేనును నా లింగంబు నొకదంతపుబరిణె యందుంచి అద్దాని నొక దారుపేటిక యందుంచి నృత్తమందిరమున నునిచి కవాటంబులకు బీగంబు వేసితి. అనంతర మా పురుషునితో ఒకయామంబువఱకు భోగంబుల

నొంది యంత నిద్రించితిని. కొంతవడి కీశ్వరవశంబున నృత్తగృహంబు నం దెట్లో యగ్ని చేరి గృహంబును దగ్ధంబుచేసె. వణిక్తురుణుం డది చూచి నాకు ప్రబోధంబుచేసె. నేను హతాశునై యందుఁజేరి చూచి తిని. అశక్యంబైనజ్వాలలతో ననలంబు చేరరాక యుండె. నౌకరులు లేచి నీటికడవలు దెచ్చి అగ్నిజ్వాలల నార్చువఱకు భవనం బంతయు నిశ్శేషంబుగకాల్పబడియె. లింగపేటికయు భస్మంబయ్యె. లింగంబు శత ధాఖండంబు లయ్యె. వైశ్యయువకుం డదిచూచి దుఃఖించి నీతోజెప్పిన ప్రకారంబు నే ననువులఁబాసి శివలోకంబున కేగెద నని పట్టుబట్టి చితిని బేర్చింపుమనియెను. అట్లు చితిని సిద్ధంబొనర్పఁగా నందాతఁడు దూకి భస్మం బయ్యె. ఇక నేను కంఠంబునకై యాతనికి మూడుదినంబు లిల్లాలి నాదు నని చెప్పియుంటిని. ఒకరాత్రుంబుననే ఇట్లు ము పొందవె. కావున నే నాతనికి సతి నై తిని. నా కతడు పతియై మృతుఁడయ్యె. సతులకు పతులతో సహగమనంబు యుక్తంబు. అందులకై ఈ చితింజేరి ప్రాణంబులను విడిచెదనని చెప్పెను. వార లందఱు పరిహసించి ఓసీ! యెట్టిపశివతవే! మనకులంబునకు పడుపువృత్తియే కదా జీవనంబు. ఎట్లేని మాయ లుచూపి వలపించి విటులధనం బపహరించుటయే కదా మనపని. అద్ది నెరవేరె. ఇక నీ కీ వేదురేటికి? సుఖంబుగ నెప్పటివలె నుండుము. వేరుపోకలఁబోకు మని మందలించిరి. అపుడు మహానంద వార లాడిననుడులఁ దిరస్కరించి నేను సత్యంబునకుఁ గట్టుబడుదును. నాదు సత్యవచనంబునే నేను మీఱిన ఇకధర్మం బెట్లు? సత్యమునగదా ఈ సమస్తప్రపంచం బవిచ్చిన్నముగ శాశ్వతంబుగ రూపొంది యుండుట పంచభూతంబులును సూర్యచంద్రులు నక్షత్రంబులు మున్నగునవి మేర మీఱక ప్రకాశమానంబులై తేజరిల్లుచుండుట. సత్యం బొకటి లేకున్న జగంబులెల్ల కారణంబు లేకయే లయంబునొందును.

శ్లో॥ సత్యేనప్రీతిమాయాంతి । దేవాప్రిభువనేశ్వరాః

సత్యాసక్తిఃపరోధర్మః । సత్యే సర్వం ప్రతిష్ఠితం

సత్యేనస్వర్గమాక్షేచ । నాసత్యేనపరాగతిః

తస్మాత్సత్యం సమాలంబ్య । ప్రవిశామి హుతాశనం.

(బ్రహ్మత్తర ఖండము)

తా|| సత్యముచేత త్రిలోకమందలి దేవతలు సంతోషింతురు. సత్యా సక్తియే ఎక్కుడగుధర్మము. సత్యమందే సర్వమున్నది. సత్యము చేతనే స్వర్గమోక్షములు లభించును. అసత్యముచే నధికమగునాధారములేదు. అందుచే సత్యమునవలంబించి యగ్నిదూకెదననియె.

ఎందరెన్ని చెప్పినను జెవియొగ్గక తద్క్షణంబందు నగరినున్నట్టి శైవబ్రాహ్మణులను సంపూర్ణవేదాధ్యయన మొనర్చిన మనీషులను దీనా నాథజనంబులను బిలిపించి తన గృహగ్రామక్షేత్రంబులను పశుబృందంబును నవరత్న భూషణంబులను ధనంబులను ధాన్యంబులను చిత్రవిచిత్ర సువర్ణ రాజిత పాత్రంబులను శకటంబులను సర్వవస్తుబృందంబును వారలకు జూట్టములకు దాసీలకు నౌకకులకుఁ గ్రమంబెఱిగి పంచిపెట్టి ఆఱుచున్నచితియం దింధనములువేసి మరల రగిలించి మజ్జన మొనర్చి పట్టు పుట్టముఁగట్టి సిగయందు మల్లె విరిదండఁజుట్టి కుంకుముబొట్టుబెట్టి ప్రదక్షిణంబొనర్చి జ్వాలకెదురేగి హృదయమందు సదాశివుని యోజించి యిట్లు ధ్యానించె.

శ్లో|| ప్రసృతాఖిలభూతలసంవరణ । ప్రణవధ్వని సౌధ సుధాంశుధర
ధర రాజకుమారికయాపరయా । పరితఃపరితుష్ట నతోస్మిశివ ॥
స్కాందకాశీఖండము.

తా|| ప్రసారింపఁబడిన భూసన్ని వేశముగలవాఁడా! ప్రణవధ్వనియను మేడ యందలి చంద్రధరా! ఉత్తమయైన పార్వతీదేవితో సంతోష్టుడవగు శివా! నతనగుచున్నాను.

అనంతరం బందలి పూజ్యుల కందఱకు వందనముచేసి యానందముతో హుతాశనార్చియందు దూక నుద్యమించు చున్నంతనే దివి నుండి శంకరుఁడు జ్వాలకఙ్ఘపడివచ్చి మందహాసముతో నా భాసురాంగికిట్ల నియె. గుణవతీ! నీ సచ్చరిత్రమునకు ధర్మ నిబద్ధ బుద్ధికి మెచ్చితిని. నిన్ను బరీక్షించుటకే వణిక్తగుణ రూపం బొంది రాత్రియం దగ్నిచే సృత శాలను గాల్పించితిని. అట్లుపైని నీదు భక్తికి సత్యనిష్ఠ కానంద మొంది తిని. నీకిష్టంబగు వరంబడుగు మిచ్చెద ననియె. వారసుందరి యానందించి యడుగుల వ్రాలి మ్రొక్కి యంజలిఁబట్టి యిట్లర్థించె.

శ్లో॥ న మే వాంఛాస్తి భోగేషు । భూమా స్వర్గే రసాతలే
తవ పాదాంబుజస్పర్శా । దన్యత్కించి న్నవై వృణే
ఏతే భృత్యాశ్చ దాన్యాశ్చ । యేచాన్యే మమ బాంధవాః
సర్వానేతాన్ మయా సార్థం । సీత్వా తవ పరంపదం
పునర్జన్మభయం ఘోరం । విమోచయ నమోస్తుతే ॥

బ్రహ్మోత్తరఖండము

తా॥ భూమియందుగాని స్వర్గమందుఁగాని పాతాళమందుఁగాని నాకు
భోగములందుఁగోరిక లేదు. ఇక నీదు పాదపద్మస్పర్శంబుకన్న
నుంతయేని వేఱు గోరను. నాతోఁగూడ ఈ నా నౌకరులను దాసీ
లను బందుగులను నీ పరమపదముఁజేర్చుము. ఘోరమైన పునర్జన్మ
భయమును బాయఁజేయుము. నీకుజోత అని కోరఁగ శివుఁడట్లేయని
యనుగ్రహించి మహానందను వారలందఱతో స్వపదంబుఁజేర్చె.
స్వజనంబుతో నామె పార్వతీ పరమేశులఁ గొల్చుచు నిత్యానం
దంబున నుండె. ఇది మహానంద చరిత్రము.

18. గౌరి - వైష్ణవ గృహిణి

శ్లో॥ త్రియీ సాంఖ్యం యోగః పశుపతిమతం వైష్ణవమితి
ప్రభిన్నే ప్రస్థానే పరమిద మదః పథ్య మితిచ
రుచీనాం వైచిత్ర్యాత్ ఋజుకుటిల నానాపథజుషాం
నృణా మేకో గమ్య స్త్వమసి పయసా మర్ణవ ఇవ ॥

మహిమ్న స్తవము

తా॥ వేదత్రయ నిరూపిత కర్మమతము కపిల ఋషిప్రోక్త సాంఖ్యమతము
పాతంజలమగు యోగమతము వేద శైవాగమోపదిష్టమగు పాశు
పత మతము పాంచరాత్రాగమానుసృతమగు వైష్ణవమతము
వేఱువేఱు విధములుగా నొప్పుచున్న తత్త్వపథమందు ఇదియెక్కుఁ
డనియు ఇది హితమనియుఁ దలఁచుచున్నార గాని అభిరుచుల భేద
మువలన చక్కగను వంకరగ నున్న పలుతోవల నడచుచున్న
మనుష్యులకు సర్వోదకంబులకు సముద్రమువలె ఓ పరమేశ్వరా!

నీనే గమ్యుడ (శరణ్యుడ) వగుచున్నావు. పరమేశ్వరుడొకడే. పలువురు లేరు.

శివులకావాసంబును ద్రవిడ దేశంబందు సుప్రసిద్ధంబును నగు మధురానగరమం దొకవీధియందు విరూపాక్షుం డను నొక వసుధామరుండు వేదవేదాంగవేది శివపూజాసత్తుడు ధర్మానుషత్తుడు కలడు. ఆతనిసతి సువ్రత యననొప్పు స్త్రీరత్నము సుందరీవతంసము పతివ్రత నిరత ప్రియ భాషిణి. ఇట్టివీరుర్విరిదాంపత్యము సర్వజనులచేబ్రశంసింపఁబడుచుండెను. వారలు సంతతము శివపూజాపరాయణులై గృహస్థ ధర్మంబులైన ఆతిథ్యము మున్నగువానిని బ్రపత్తితో నెరవేర్చుచుండిరి. ప్రతిదినంబు హేమపద్మినీ పుష్కరంబం దుపస్సనఁ దీర్థమాడి మీనాక్షీ సుందరేశ్వరులఁ బూజించి గౌరీశివపంచాక్షరుల జపించి గేహమున కేగుదురు. ఇట్లు చాలకాలము జరిగినంతమీఁద మీనాక్షీ పతియగు సుందరేశ్వర శివుండు కృపతో నాదంపతులకు సంతానం బొసఁగ నెంచియు విరూపాక్షుని పూర్వజన్మ కర్మంబు విరుద్ధంబై యుండుట పుత్తుని నొసఁగక సర్వలక్షణ సంపన్నయగు నొకదుహిత నిచ్చుట కనుగ్రహించె. అంతనే విరూపాక్షునిసతి సువ్రత చూతొంది శుభసమయమున నొక కుమారిని గనియె. ఆ బాల చంద్రకళవలె దినదినాభివృద్ధియై పెరుగుచుండె. తల్లి దండ్రు లాబాలకు గౌరి యని పేరు పెట్టి యానందంబునఁ బెంచుచుండిరి. గౌరీ కన్యకుఁ బంచమాబ్దంబు పూర్తిపించినంత గురునొద్ద విద్యారంభము చేయించిరి. అచిరకాలంబున నామె విద్యలఁబరిపూర్ణయయ్యె. అప్పుడా గౌరికిఁ బదేండ్లు వచ్చెను. ఒకనాఁడాకన్య జనకుని యొద్దకువచ్చి నమస్కరించి జనకా! మీరు సర్వ ధర్మజ్ఞులు. సర్వవేదశాస్త్రంబులను బరిశీలించినవారు. ఎద్దాని సేవనంబున సంసార దుఃఖంబులెల్ల నశించునో యట్టి విద్యను నాకొసఁగుఁడు. దాని నే నుపాసించెద నని పలుమాట వేడుటను విరూపాక్షుండును సంతసించి పుణ్యానిధివగు పుత్రీ! నీవు జగత్కారకులగు మీనాక్షీ శివుల యనుగ్రహంబున జన్మించితివి. వారల ననుసరించు సద్గుణంబులే నీ యందమరియున్నవి. తల్లీ! నీవు కోరిన ట్లుపదేశించెదను. బ్రహ్మాండ జననియు మహామాయయు సర్వవిద్యానిధియును సచ్చిదానంద రూపిణియును పరమశివుని యనపాయశక్తియు నగు గౌరీ

దేవి యనుగ్రహంబునఁ జతుర్వర్ణములును సిద్ధించును. సర్వపాపంబులు సర్వాపదలును హరించును. సర్వసిద్ధు లమరును. అట్టి మహాగౌరీబీజ యుక్తం బైన గౌరీపంచాక్షరీ మంత్రంబును జెప్పెదను. బిందునాద యుక్తంబులైన హకారరేఫైకారంబులే గౌరీబీజంబు. తద్విశిష్టంబు లైన పంచాక్షరంబులే గౌరీ పంచాక్షరంబు. ఇద్దానికి బీజంబు గౌరీమహాదేవి దక్షణామూర్తి ఋషి గాయత్రి ఛందస్సు దేవత సచ్చిదానందరూపిణి యగు గౌరీ మహాదేవి. ప్రాసాదవర్ణములతో పడంగన్యాసమును చేయ వలయును ఇక ధ్యానము.

శ్లో॥ కాంచనాభస్య కామారేః । అంకే దేవీం నివాసినీం
పాశాంకుశాభయవర । పాణిపద్మ విరాజితాం
తరుణారణకోట్యాభాం । కరుణామృతసాగరాం
చతుర్భుజాం త్రినయనాం । పీనోరుజ ఘనస్తనాం
భుజాభ్యాం దక్షవామాభ్యాం । దధతీ మరుణాంబుజం
హేమకుంభం సుధాసిక్తం । చింతామణి సుపూజితం
కుమారౌ దక్షవామస్థౌ । గజానన పడాననౌ
ఆలోక్యాత్యంత ముదితాం । అరుణాంబర ధారిణీం
గౌరీం శంభో ర్మూర్తిమతీం । కరుణా మితి చింతయే ॥

హాలాస్య ఖండము

తా॥ బంగారు దేహముగలట్టి కామహరుని (శివుని) తొడయందుఁ గూర్చుండి యుండినట్టిదియు బద్మములవంటి హస్తములందు బాణమును అంకుశమును అభయవరముద్రలను ధరించినదియు కోటి తరుణసూర్యులకాంతి గలదియును కరుణామృతంబునకు సముద్రం బైనదియు నాల్గుచేతులు గలదియు మూడు కనులు గలదియు బలి సినట్టి స్తనములు కటిప్రదేశము గలదియు కుడి యెడమ చేతులచే కేంద్రమిని అమృతముతో నిండిన బంగారు కుండను బూజింపఁదగిన చింతామణిని ధరించినదియును కుడియెడమ ప్రక్కలందుఁగల గణేశుని పద్మముని జూచి సంతసించునదియును ఎఱ్ఱని వలువను గట్టుకొన్నదియును శివునియొక్క కరుణామూర్తి యైనట్టి గౌరీదేవిని హృదయమందుఁ దలఁచుచున్నాను.

ఇట్లు భ్యానముచేసి మంత్రమును అక్షర లక్షణముగ జపంబు చేయవలయును. జపదశాంశంబు క్షీరతర్పణంబును తర్పణదశాంశంబు హోమంబును బ్రాహ్మణ భోజనంబును బొనర్పవలయును. ఇట్లొనర్చినఁ బరమేశ్వరి సంతోషపడెను యనుగ్రహించును. అని యిట్లు విరూపాక్షుండు మంత్రముపదేశించి నంత గౌరి సంతోషించి సమాధి యోగంబుతోఁ బాషాణమువలె నిశ్చలయై చిత్తశుద్ధినొంది గౌరీదేవిని మనమందు యోజించి జనకుఁ డుపదేశించినట్లు గౌరీమంత్రంబును నుపాసన నొనర్చెను. విరూపాక్షునకు వయస్సుడిగి వార్ధకదశ వచ్చుటఁజేసి వివాహమునకుఁ దగినయీడువచ్చిన కుమారిని జూచి యద్భుఁడగు వరునకిచ్చి యుద్వాహంబు సేయవలె నని సంకల్పించి నంత నొకనాఁ డొక బ్రహ్మచారి వేదమును సుస్వరంబుగ రమ్యంబుగఁ జదువుచు భిక్షార్థమై తన గృహంబున కరుదెంచిన వాని జూచి రూపలావణ్యములకు మెచ్చి తన పుత్రి నాతని కిచ్చెదనని మాటయిచ్చె. అంత విరూపాక్షునిసతి యగు సువ్రత యును విరూపాక్షుని చుట్టంబులును కులగోత్రంబుల నెఱుంగక ఆగంతుకునకుఁ గూతునొసంగఁ బూనిన విరూపాక్షుని గినిసి అజ్ఞాతకుల గోతుఁడగు వానికిఁ గన్య నెట్లీదలంచితివి ? మూఁడ్లుడవు మందమతివి యని దూఱి తదనుమతితో నా బ్రహ్మచారి కులగోత్రంబుల నడిగిరి. అతం డుచితంబుగ న ప్లేఱింగించిన వారలు సమానకులగోత్రసూత్రంబులకు సంతసించిరి కాని యతఁ డూర్ధ్వపుండుగ్రిండు వైష్ణవుఁడగుట కించుక కించపడిరి.

శ్లో॥ ఏకో హి దోషో గుణసన్నిపాతే నిమజ్జితీందోః కిరణేష్వివాంకః.

గుణసముదాయమం దొక దోషము చంద్రుని కిరణంబులందు కళంకము వలె ననఁగునని విరూపాక్షునివచనం బన్వధాకరింపక యామోదించిరి. విరూపాక్షుండు కులజనులయొక్కయుఁ దనపత్ని యొక్కయు నంగీకారంబుతో సుముహూర్తమందు వైష్ణవవటునకుఁ గుమారిని సోదకంబుగ సహిరణ్యంబుగఁ గన్యాదానంబుచేసి వివాహంబొనర్చె. తోడనే యనంతధనంబును బుత్రికిచ్చి యల్లునితోఁ దత్పురంబున కనిపెను. అతఁ డును స్వగేహంబునకు పత్నితో ధనంబులతో నేగినంతఁ దల్లిదండ్రులును బండుగులు దేశాటనం బొనర్చి కృతోద్వాహుండై కలత్రంబుతో బహు

ధనంబులతో వచ్చిన కుమారుని జూచి యానందించిరి. కాని వధువు శైవపుత్రిక యగుటెఱింగి యత్తగారు మాత్రము గోడలిని మెచ్చక యుండె. అంతియే గాక కుమారుని వాఙ్మనఃకాయంబులతోఁ గోడలికి సంబంధము కలుగకుండునట్లు నిరోధింపుచుండె. తత్పుత్రిండు మాతృ శాసనంబు మీఱక భార్యయందు విముఖుండై యుండె. ఇట్లుండ నొకనాడు పొరుగుగూరియందు జరుగనున్న బాంధవవివాహంబునకై వారందఱు గమిస్తులై గౌరిని మాత్రము గృహజ్ఞానమందుంచి గ్రామాంతరంబునఁ కేగిరి. గౌరి హృదయమందు మీనాక్షీ సుందరేశుల సేవించుచు గౌరీమంత్రంబు నిరంతరంబు జిహ్వగ్రంబందు స్మరింపుచు మనంబం దిట్లు తలఁచెను. అక్కటా! నాజనకుండు విచారింపక వైష్ణవునకు నన్నుగట్టె. బంధువులెట్లో యనుమతించిరి. నాధుండు పాణిగ్రహణంబు చేసిస్వగృహంబునకుఁ దోడ్కొనివచ్చె. ఇంద తత్తగారు శైవపుత్రినని యసూయనొంది నన్నొక వాసిగాఁ జూచుచున్నది. నాధుండును మాతృశాసనబద్ధుండై నన్ను విస్మరించియుండె. ఇక నే నేమి సేయుదును? సుందరేశానుగ్రహంబున మీనాక్షీ వాత్సల్యంబునను జింతనొందక యుంటిని గాని యొకనాఁడేని శైవబ్రాహ్మణుండిటకు దాపరింపఁడు. ఎన్నండేని యొక భిక్షుంబును శివభక్తున కొసఁగ నోచును. గౌర్యనుగ్రహం బెట్లొయని విచారించుచుండ భస్మస్మృతిపుండ్ర ధారియు పరిశుద్ధ వస్తువుండును రుద్రాక్ష కంఠహార ధరుండును ఉజ్వలదృఢహృతేజస్కుండును అశీతి వత్సర వృద్ధుండును నగు నొక బ్రాహ్మణుండు తన వాకిటకు వచ్చుచుండుటను జూచి సంతుష్టయై యెదురేగి నమస్కరించెను. విప్రుండును కల్యాణీ! భిక్షునిమ్మని యడిగెను. గౌరి వ్యాకులచిత్తయై మనమందు నొచ్చికొని దైన్యంబునొందె. అపుడు వారిరువుర కిట్లు సంభాషణంబు జరిగె.

గౌరి:- భూసురేంద్రా! నన్ను కరుణింపుము.

విప్రుడు:- అందులకే గదా వచ్చితిని భోజనంబిమ్ము.

గౌరి:- స్వామీ! తమకు భోజనమిచ్చుట కంతటి పుణ్యము చేసిన దానఁగాను తమింపుడు.

వి:- అన్నాతరుఁడు తమించునది యేమి?

గౌరి:- మహాత్మా! అన్నమొకటిదక్క మీ రేమి చెప్పినను చేసెదను.

మీపాదంబు లొత్తుదునా? సురటితో వినరుదనా? సెలవిమ్ము.

వి:- మానినీ! చమత్కారము చూపెదవా? ఆకొన్నవాని కన్నము బెట్టక ఏమో ఉపచాగములఁ జేసెద నందువు. అన్నముఁ బెట్టి కున్న నీవెన్ని చేసినను పున్నెములేదు, శుష్క ప్రియోక్తులతో శూన్య హస్తములతో నేమియుఁగాదు.

గౌరి:- దేవా! మాయత్తగారు మామగారు పెనిమిటియు నందఱు గృహమున కంతకు బీగంబులు వేసి పొరుగుారికి పెండ్లికై పోయిరి. నే నేమి చేయుదును? అన్నంబెట్లు వచ్చును? తండ్రీ! నీవే యాలో చింపుము.

వి:- నీవి యన్నియు బూటకములు. నా కన్నం బీజాలక ఇట్లనుచుంటివి.

గౌరి:- గురూ! నీ విందు వచ్చి చూడుము. ద్వారంబులన్నియు బంధించి యున్నవో లేక నేను కల్లలాడుచుంటినో!

వి:- నీవే చూడుము కవాటంబులు తెరచియే యున్నట్లగుపడుచున్నవి. యనియెను.

అంత నామె రయమున లోపలికేగి చూచినంత కవాటంబు లన్నియుఁ దెరచియుండె. అపు డామె విస్మితయై సంతసంబున త్వరితంబుగ తండులాన్నంబును పెసరపప్పును శాకంబులను వండి పాలును పెరుగును సద్యోఘృతంబును జక్కెరను గూర్చి యొక పీఠంబువేసి అరఁటి యాకు నందు వడ్డించి బ్రాహ్మణుని భుజింపుమనియె. ఆతఁడు సత్వరంబునఁ గూర్చుండి భోజనంబును యధేచ్ఛంబుగఁ జేసి ధౌతహస్తుండయ్యె. గౌరి మేరలేని యానందంబు నొందె. అంతనే విప్రుండు వృద్ధాకారంబును బాసి పదియాతేషుల నూత్న యవకుండై కనుపట్టె. గౌరి యాతనిఁజూచి భయ కంపితయై గౌరీమంత్రంబును స్మరించుచుండె. అట్టి యవసరంబందు పొరు గూరికిఁ బెండ్లికి పోయిన యత్తగారు వచ్చి లోపల బంధించియున్న కవా టంబును దట్టి కోడలిని బిలిచెను. గౌరి యత్తగారి పిలుపును విని తరుణ వయస్కుఁడైన సుందర బ్రాహ్మణుని జూచి హా చచ్చితిని చాల భయంబొంది చలనములేక నిలిచెను. జాగుసేయుటఁ జూచి యాపెయత్త పెద్దగా నరచుచు తలుపును బిడికిటిదెబ్బచేఁ గొట్టి బంధమ్ము వదలించి

యభ్యంతర గృహంబునకు వచ్చి చూచెను. అపుడు బ్రాహ్మణుడు
 యశావన వయస్సును బాసి యొక వత్సరంపు శిశువై యొక చిన్ని పాను
 పునఁ బరుండి పాదాంగుష్ఠమును పాణియుగ్మంబున నోటియందు జేర్చు
 కొని గారీముఖంబును మందహాసంబుతోఁ జూచుచుండెను. అత్తగా రది
 యంతయుఁ జూచి ఓసీ! ఎవడీపిల్లడు? అని యడిగెను. గౌరి నమ్రయై
 ఇతఁడు దేవదత్తుడట. శ్రీదేవి యనునామె యొకర్తుక వచ్చి ఈ బిడ్డను
 చూచుచుండు మిపుడే వచ్చెదనని ఈ పానుపునఁ బరుండ బెట్టి మగనితో
 నెటకో పోయె. ఇపుడె రాఁగల దని చెప్పెను. అపుడాపె యత్తగారు
 మూఢురాలా! నీ వేమి చూచెదవు 'మెందుల కిందు చో టిచ్చితివి? వీని
 దోడ్కొని యావలికిఁ బొమ్మని కోడలి చెంపపై నొక ప్రహారంబు చేసి
 పొత్తిలితో బాలకుని గోడలిని వెలపలకు నెట్టి తలుపును బంధించుకొని
 యెను. అపుడు గౌరి బాలునితో నాచిన్న పానుపును జూచుకొనుచు
 మనంబున భేదంబు నొందుచు గౌరీ మంత్రంబును జపించుచుండె. శంకరుం
 డపుడు గౌరి పూజనంబునకు భక్తికి న్యాయమతికి ధర్మాచరణంబునకు
 శివనిష్ఠకు మురిసి వృషవాహనండ్లై యామె కగుపడి ఆమెను తనపత్ని
 యగు గౌరిరూపంబును ధరించిన దానిగ నొనరించి వృషభంబు నెక్కిం
 చుకొని జనంబు లెల్లరు చూచుచుండ ఆకాశంబున కెగిరి కైలాసంబుఁ
 బ్రవేశించె. జనంబు లెల్ల రద్దిచూచి విస్మితులై గౌరిని గొనియాడుచు
 జయజయధ్వానంబులఁ జేసిరి. ఇది గౌరివైష్ణవి చరితంబు.

19. ద్రావిడ మాణిక్య వాచక సచివులు

శ్లో॥ తవైశ్వర్యం య త్తజ్జిగదుదయ రక్షావిలయకృ
 త్రియావస్తువ్యస్తం తిస్రషు గుణ భిన్నాసు తనుషు
 అభవ్యానా మస్మిన్ వరద రమణీయా మరమణీం
 విహంతుం వ్యాకోశీం వివిధత ఇహైకే జడధియః॥

మహిమ్నస్తవము

తా॥ ఓవరదాతా! ఓశివా! నీయొక్క యే యైశ్వర్యము జగదుత్పత్తి
 రక్షానాశములను జేయునదియై సత్వరజస్తమోగుణములచే భిన్న

ములగు మూడైన బ్రహ్మవిష్ణు రుద్రాత్మక తనువులందు వేఱు
 వేఱుగా నుంపఁబడినది. వేద తాత్పర్య మిట్లుండ ఈ నీ యైశ్వర్య
 మును ఖండింపుటకుఁ గొంఁదలు మందబుద్ధు లిందపవిత్రులకు రమణీ
 యముగ రమణీయముగాని ధ్వనినిజేయుచున్నారు. మున్ను పాండ్య
 దేశ రాజధానియగుమధురానగరంబు ప్రాంతంబున వాతపురంబునం
 దు త్తమ బ్రాహ్మణుఁ డొకఁ డుండె. ఆయనకొక సుగుణనిధి యగు
 పుత్రుండు జన్మించి మిగుల తేజోవంతుఁడై పూర్వపుణ్యవాసనా
 బలంబున శివభక్తుఁడై నిరంతరము శివదర్శనమందు శివపూజయం
 దభిరుచి కలిగియుండెను. జనకుఁ డా బాలున కై దవ వత్సరమందే
 యుపనయన మొనర్చి వేదవిద్యాభ్యాసము చేయించె. బాలకుఁ
 డచిరకాలంబందు వేదవేదాంగంబులను షడ్దర్శనంబులను సంగీత
 సాహిత్య సరసకవితారచనల యందును రాజనీతియందు సర్వదేశ
 భాషా లిపులయందును ఆయుర్వేద ధనుర్వేదార్థశాస్త్రకళామంత్ర
 శాస్త్రంబులయందుఁ గుశలుఁడై సమయోచిత మృదుమధుర వాక్చ
 తురుఁడై సర్వజనానందకరుఁడై సర్వజనహితచింతనుండై షోడశ
 వర్ష వయస్కుండయ్యె. ఆ కుమారుని సద్గుణతేజోగాంభీర్యధైర్య
 సైర్య శౌర్య సఁపదల నాలకించి మధురాపురీనాథుం డగు నరిమర్ద
 నుండను రాజవర్యుండు పిలువనంపి బహూకరించి ప్రార్థించి తన
 యొద్ద నుద్యోగంబిచ్చి యుంచుకొని యనతి కాలంబుననే ప్రధా
 నామాత్య పదంబిచ్చి గౌరవించె. అంత వాతపురీవటుండు సర్వ
 భారంబుఁ దా వహించి రాజ్యంబు సర్వాంగంబుల వేఱువేఱుగ
 విభాగించి సమర్థులగువారి నందందు నియోగించి సామంతులందు
 మంతులందు బరిజనులందు సేనానులందుఁ గోశరక్షకులందుఁ దన
 సామర్థ్యంబుఁ జాతుర్యంబు సౌహార్ద్రంబును న్యాయంబును బ్రత్య
 క్షం బొనరింపుచు నప్రమత్తుఁడై రాచకార్యంబుల నెల్ల ననలీలగ
 సఫలంబుగ నిర్వహింపుచు సింహశంబు మున్నగు ద్వీపాంతరంబుల
 నుండి యనేక సువస్తువులను దెప్పింపుచు ప్రభువున కానందము
 సేయుచుండె. భూమిపతియు సర్వకార్యంబులను సుఖంబుగ నిర్వ
 హింపుచు రాజ్యంబును నిష్కంఠకంబుగఁ జూచికొనుచున్న వాత

పురీ వటువుపై ననుగ్రహం బొంది యాతనిని బ్రేమించి తద్ జన్మ గ్రామంబగు వాతపురంబును మఱికొన్ని సుక్షేత్రంబులును నారికేళవనంబులను నామ్రవనంబులను దివ్యాశ్వ శకటంబులను నవరత్నభూషణంబులను దుకూలంబులను నొసంగెను. ఉత్తమమంత్రియగు వాతపురీశునితో నిర్విచారంబుగ సుఖంబుగ కాలంబు గడుపుచుండె. వాతపురీశ్వరుండును దాను ప్రధానమంత్రి యగుటయే కాక రాజున కిష్టుండై రాజతుల్యుండైనను గర్వమొందక స్వకులధర్మాభిరతుండై శివపదధ్యానతత్పరుండై గురుబంధుజనవిధేయుడై యేప్రాద్దు బందుగులను శైవ దీక్షిత బ్రాహ్మణులను వేదశాస్త్రకోవిదులను అతిథుల నభ్యాగతులను రిక్తులను దీనానాధవృద్ధులను మూకాంధబధిరపంగులను విహితాన్నదానంబులఁ బరితుష్టులను జేయుచు వేదధర్మంబు నప్రతిహతంబుగ విరాజిల్లఁ జేయుచు ప్రత్యహంబు సువర్ణపద్మినీహ్రదంబునఁ దీర్థంబాడి మీనాక్షీ సుందరేశ్వరుల షణ్ముఖగజముఖుల నర్చించి గృహంబున కేగి శైవవిద్యద్యాహ్మణశతంబులతో భోజనం బొనర్చుచుండును. ఇట్లుత్తమమంత్రియొక్క సన్మంతసామర్థ్యంబున ధనాగమంబు హెచ్చై రాజునకుఁ గోశాగారంబు సమృద్ధంబై విస్తరిల్లె. రాజమంత్రులకుఁ బరస్పరం బనురాగం బతిశయించె. ఆమీఁద రాజానుమతితో సద్గుణవతి యగు కులకన్యను బెండ్లాడి యామెతో గృహస్థధర్మంబు నిర్వహింపుచుండె. ఇట్లు పెక్కువత్సరంబులు గడచిన పిమ్మట నొకనాఁ డశ్వశాలా పరిరక్షకు లశ్వసైనికులు రాజసన్నిధానంబుఁ జేరి యంజలిచేసి యిట్లు విన్నవించిరి. ప్రభూ! మందురలయందలి యశ్వంబు లేదియో తెగులు వచ్చి మృతి చెందుచున్నవి. కొన్నిహయంబులు వ్యాధితో మిక్కిలి దుస్థితిలో నున్నవి. హయశాలలన్నియు మిగుల చిన్నబోయి యున్నవి. నూతనాశ్వంబులను గొనితెప్పించిన అశ్వశాలలు శోభించును. మహారాజులకు జతురంగంబులందుఁ దురంగంబులు మిక్కిలి యావశ్యకంబులు. స్వరాష్ట్రరక్షణంబందును నితర రాష్ట్రజయంబందును నశ్వసహాయ మవశ్యభావ్యంబు. అద్దానఁ బ్రయత్నించి సింధుపాంచాల కాశ్మీర గాంధార కాంభోజ దేశంబులనుండియు మఱియు ద్వీపాంతరంబులనుండియు ఉత్తమాశ్వంబులు సంపాదనీయంబులని చెప్పటయు మహారాజులకించి

యరసి వాతపురీశ్వరునితో అశ్వానయసంబుఁ గూర్చి ముచ్చటించి తత్ప్ర
యత్నంబు త్వరితంబుగఁ గూర్పుమని యనుశాసించె. కోశాగారంబు
నుండి యధేచ్ఛంబుగ ధనంబులఁగొని పరిమిత పరిజనులతోఁ గతిపయ
పై నికులతోఁ దదర్థంబుగఁ బ్రయాణము సేయుమని చెప్పె. మంత్రియు
నట్లేయని రాజానుమతితో విస్తారధనంబును జేకొని ప్రయాణ సన్న
ద్ధుండై మరునాటి ప్రభాతంబున సువర్ణపద్మినీ సరోవరంబున స్నాతుండై
విభూతి రుద్రాక్షంబుల ధరించి నిత్యకర్మంబు లొనర్చి తీరస్థుడగు గణే
శుని పూజించి నారికేళాది ఫలంబుల నివేదించి షణ్ముఖుని అట్లేయర్చించి
మీనాక్షీసుందరేశ్వరుల సన్నిధానంబుఁజేరి యభిషేకంబును పుష్ప బిల్వ
ర్చనంబు నొనర్చి మధుర ఫలంబుల నివేదించి మ్రొక్కి యిట్లుధ్యానించె.

శ్లో॥ మహానీపారణ్యోంతర కనక పద్మాంతరతటీ
మహేంద్రానీతాష్టద్విపధృతవిమానాంతరగతం
మహాలీలాభూతప్రకటితవిశిష్టాత్మవిభవం
మహాదేవం వందే మధుర శఫరాక్షీ సహచరం.

తా॥ గొప్ప కడిమిచెట్ల యడవియందలి బంగారు తామరల కొలనియొద్ద
దేవేంద్రునిచేఁ బొందింపఁబడిన యష్టదిగ్గజములచే ధరింపఁబడిన
విమానపు నడుమనున్నట్టియు గొప్పగాఁ బ్రకటింపఁబడిన మహా
త్మ్యంబు వైభవంబు గలట్టియు మధుర మీనాక్షీ దేవికి సహచరుడై
యున్నట్టి మహాదేవుని నమస్కరించుచున్నాను.

శ్లో॥ ఉమాపీనోత్తంగత్తునతటల సత్కుంకుమరజ
స్సమాహారాత్యంతారుణవిపులదోరంతరతలం
రమావాణీంద్రాణీపతివిరచితారాధన విధిం
మహాదేవం వందే మధురశఫరాక్షీసహచరం.

హాలాస్యఖండము.

తా॥ ఉమాదేవి యొక్క యున్నతములైన స్తనంబుల ప్రదేశమందు
కుంకుమ బూయబడిన రజస్సమాహముచే మిక్కిలి యెఱ్ఱనైన
విశాలమైన వక్షస్థలముగలట్టియు లక్ష్మీ వాణీ పౌలోమీ భర్త
లచేఁ జేయబడిన పూజా విధానము గలట్టియు మధుర మీనాక్షీ
సహచరుడగు మహాదేవుని నమస్కరించుచున్నాను.

ఇట్లు నుతించి మఱియు నిట్లుప్రార్థించె. దేవా! ఇప్పటివఱకు ధన
సమృద్ధి లేక యభిమతంబు సిద్ధింపదయ్యె. నేఁ డశ్వార్థంబై నృపతి విస్తార
ధనంబులిచ్చె. శివభక్తం బొనర్చుటకుఁ దగినసమయంబు లభించె. ఈధనం
బునెల్ల శివభక్తులగువారలకు భోజనంబులకై వినియోగించెద. శుష్క-
ప్రయం బొనర్చను. నన్ను గృతార్థునిజేసి రాజకార్యం బీవే తీర్పుమని
పండితా నమస్కారంబు లొనరించి స్వగేహంబునకు వచ్చి సుముహూ-
ర్తంబున ధనంబులతోఁ బరిజనంబులతోఁ పైనిక రక్షకులతో వెడలి నడు-
చుచుండ శివప్రేరణతో నొకవిప్రుండు తారసించి యీవిభూతిని గొను-
మిది రక్ష యగునని యొసఁగెను. మంత్రీవర్యుఁ డానందంబుతో భూతిఁ
గొని యాననమందు హృదయమందు ధరించి శకునలాభంబునకు కరంబు
ముఁదంబొంది పూర్వసముద్రతీరంబు నుద్దేశించి ప్రయాణంబుచేసె. కొన్ని
దినంబు లట్లు కాననమధ్యంబందుఁ బ్రయాణంబు సేయుచు మధ్యమధ్య
నదీతీరంబులందు చెరువుల చేరువల సరోవరంబుల పొంత నిలిచి విశ్రా-
మించి మజిలీలు చేసికొనుచు మహానదీతీరంబందలి భువనేశ్వర క్షేత్రంబుఁ
జేరిరి. అందు బ్రవేశించినతోడనే వాతపురీశ్వరుని మనం బగ్నిసమీపం
బందలి లక్క కరంగునట్లు ద్రవీభూతంబయ్యె. అపుడతఁడు శివానుగ్రహ-
ముచేఁ బ్రశాంతమత్తియై మనంబందిట్లు తలఁచె. అనేకంబులగు శివస్థానం
బులను గాంచితిని గాని యిట్టి విశేషమును జూడలేదు. ఈక్షేత్రమందుఁ
బ్రవేశించుట తోడనే నా హృదయంబు ద్రవించుచున్నది. ఇందే వసించె-
దను. వేటొకయెడకుఁబోవను. అని నిశ్చయించి సహాయార్థంబు వచ్చిన
పరిజనులను పైనికవర్యులను జూచి పిలిచి నే నీశివక్షేత్రమందే కొన్ని
దినంబులు నివసించెదను. ఇందు మహేశ్వరపూజాపరాయణుఁడనై
యుందును. అశ్వము లాషాఢమాసమం దిచ్చటికి రాగలవు. నే నవ్వాని
గొని శ్రావణమాసమందు మధురకు వచ్చెదను. అన్నిట సుందరేశ్వరుడే
శరణ్యుఁడు. ఆ ప్రభుని యిచ్చచే సర్వము సంభావితంబు కాగలదు. మీ-
రిక నిచ్చటినుండి మరలి మధురానగరమున కేగి పాండ్యమహారాజున
కిట్లు తెల్పుఁడు. ఇందు నాతోఁగూడ కొలఁది పరిజనులే యుందురు గాక
యని యనుశాసించెను. వారలందఱు తాయమాత్యవర్యుని యానతి నొంది
కొందఱు మాత్ర మందుండి తక్కినవార లందఱు పయనము చేసి మధుర

కేగి మహారాజున కాయుదంతంబు దెలిపిరి. ఇచ్చట వాతపురీశ్వరుఁడు తీర్థస్నానం బొనరించి భస్మద్ధూళితవిగ్రహుండై రుద్రాక్షహారంబుల ధరించి దివ్యంబైన భువనేశ్వరప్రాసాదంబుఁజేరుట కుద్యమించినంత మహేశ్వరుండగు సుందరేశ్వరుండు వాతపురీశ్వరునియందు దయాఘండై ప్రాసాదమార్గంబం దొకవనంబు నందలి కుందలతావేల్లి తమాకందతరు మూలంబున నొకగురుమూర్తి స్వరూపంబునొంది యనేక సహస్రాంతే వాసులమధ్యమం దాసీనుండై శిష్యుల కందఱ కానందప్రదుండై సువ్యక్తంబుగ నుస్వరంబుగ నధ్యాపనంబుజేయుచు గనుపట్టె. మంత్ర వర్ణ్యం డపుడు రెండవశివుం దట్లు దివ్యతేజంబుల మెరయుచు వేలకొలది శిష్యులు గొలుచుచుండ నామ్నాయం బుపదేశించుచున్న నాగురువర్యునిం గాంచి పులకాంకితవిగ్రహుండై పరమేశ్వరుండే యితండని సాష్టాంగ వందనంబొనరించె. గురువర్యుం డదిచూచి భక్తానుగ్రహపరాయణుండై సమీపంబునకు రమ్మని నట్లు చాక్షుషీదీక్ష నొసంగెను. అమాత్యుండు సంతృప్తుండై నమ్మిండై దోసిల్పొగ్గి సద్గురుసన్నిధానంబునొంది నిలిచెను. గురువర్యుం డమాత్యునియాచారంబును భక్తిని జూచి సంతసించి తత్కాలంబుననే సూక్ష్మపంచాక్షరంబును స్థూలపంచాక్షరంబును ఉపదేశించి జ్ఞానంబును కవిత్యంబును గ్రమంబుగ హృదయంబునందు వాక్కునందు ప్రవర్తిల్లఁజేసిమాణిక్యవాచకుఁడని నామకరణంబొనర్చెను. వాతపురీశ్వరునకు సద్యస్కాలమందే సంసారవాసన నశించెను. గురుమూర్తి సమక్షంబందు సుస్వరంబుగ వేదంబులఁ బఠించుచున్నట్టి బ్రాహ్మణ పుత్ర సమూహంబును జూచి సంతసించి వారి సన్నిధానంబందే యుండెను. గురుమూర్తియగు పరమేశ్వరుండు వాతపురీశ్వరునిఁ జూచి కుమారా! నాకార్యం బిందు సుంత కలదు. నాశిష్యులతోఁ గూడ నిందుండుమని సెలవొసంగి కొందఱు శిష్యులతోఁ దా నదృశ్యుం డయ్యె. అంత మాణిక్యవాచకుండు గురుమూర్తినిఁ గానక యీతఁడే యీ భువనేశ్వరుండు. ఇతఁడే సుందరేశ్వరుం డితఁడే సదాశివుం డని యనేకంబు లగు శ్రీవాచకంబులతో గురువర్యుని స్తుతింపుచు నందే కొన్ని ఘటికలను గడపి నిద్రాహారంబులను వర్జించి భ్రాంతుండై గురువర్యుని వెదకుచుఁ దిరుగుచుండె. శిష్యు లెల్లరు మాణిక్యవాచకునిఁ జుట్టి చేరి

యవ్వానిఁ జూచుచుండిరి. అంత నామాణిక్యవాచకుండు గుఱ్ఱములఁ గొనుటకై తెచ్చినధనం బంత శివభక్తులగు నావిద్యార్థులకు సాధులకు పేదలకు భోజనంబులకై యిచ్చె. మఱియును గొంత ధనంబును సుందరే శ్వరమందిరనిర్మాణంబులకై సుందరేశ్వరార్చనాభోగంబులకై యలంకారంబులకై సజ్జనులైన తనహితజనులచే మధురకుఁ బంపి తా నందేశ్రీ వాచకంబుల గానంబుసేయుచు నిస్సంగుండై పరమేశ్వరానందంబుననుండె. అంత మధురయందు సూచకులైన వారలు మహారాజుం జేరి వాతపురీశ్వరునిచర్యను ధనంబుల నెల్ల భిక్షులకై విద్యార్థులకై సాధులకై వ్రయంబు చేయుటయునశ్వంబులకై యత్నంబు చేయకుండుటయు సర్వంబు నెఱింగింప భూపతియు నత్యంతకుపితుండై యమాత్యునకు సత్యరంబుగఁ దురంగంబులఁ దోడ్కొని రాజధానికి రమ్మని యొకలేఖనువ్రాసి ప్రాణిధులతో నంపె. వార లతిత్వరితంబునఁ బ్రయాణం బొనర్చి మంత్రివర్షుని జేరి పత్రిక నొసఁగిరి. మాణిక్యవాచకుఁ డద్దానిగొని చదివి యాలోచననొంది కర్తవ్య మెఱుంగక హృదయంబునందు సుందరేశ్వరుని ధ్యానంబొనర్చి మ్రొక్కి సాంజలియై “దేవా! నాదుప్రార్థన నాలకింపుము. పాండ్యభూపతి అశ్వంబులఁగొని రయమ్మునఁ దనసన్నిధానమునకు రమ్మని పత్రికఁబంపె. నేను హయంబులఁ గొనలేదు. ప్రభుని ధనంబంతయు నీ భక్తులగు విద్యార్థులకు సాధులకుఁ బేదలకు భోజనార్థమై యిచ్చితిని. కొంత ద్రవ్యంబును నీప్రాకార గోపురాద్యుద్ధరణంబునకును నీయలజ్కారనై వేద్యభోగంబులకును బంపినాఁడ. ప్రస్తుతము నాయొద్ద ధనములేదు. ఇప్పుడేమి చేయుదును? సెలవిమ్ము. ప్రయాణమొనర్పచుండ నీవే యొకద్విజరూపంబున వచ్చి విభూతి నొసంగితివి. నే నద్దాని రక్షకై దేహమందు ధరించితిని. సుశకునంబునకు సంతసించి యెపుడును నీవే శరణంబని యుంటిని. ఇప్పుడు నీ వెట్లు చేయించిన అట్లు చేయుదు”నని విజ్ఞప్తి చేసికొనినంత ఆకసమునుండి దివ్యవాణి ఇట్లు శ్రుతమయ్యె.

“అమాత్యవర్యా! ఇప్పుడే పాండ్యభూపతి కొకలేఖను వ్రాసి పంపుము. అందు రెండుమాసములవఱ కశ్వములు రాఁగలవు. అందులకై అశ్వశాలల నిర్మింపుము. మధురోదకసరోవరంబులఁ ద్రప్పుము. మధురా

పురీ వీధుల నలంకరింపుము. సూచకవచనంబుల నిరాకరింపుము. మున్ను నన్నెట్లు విశ్వసించి యుంటివో అట్లే యిపుడు గూడ విశ్వాసంబుతో నుండుము. నీకు జయంబగునని వ్రాసి పంపుము. భయము నొందకుము. నీకు నేను శరణంబై యుంటిని” అని వినఁబడియె. మాణిక్య వాచకుఁ డట్లే పత్రికవ్రాసి ప్రణిధులతోడ నంపె. అనంతర మతండు ధీరుండైనను గూడ మదిచెదిరి చింతాకులుండై యుండుటను పరమేశ్వరుఁ డెఱింగి యంతనే యొక రాత్రి యందు నిద్రించుచున్న మాణిక్యవాచకునకు స్వప్నమందిట్లు దెలిపె. “అమాత్యశేఖరా! నీవు నాకు భక్తాగ్రగణ్యుఁ డవు. నీలాటి భక్తు లరిది. నిన్ను నేను గాచుచుందును. గుఱ్ఱంబులను గూడఁ బంపెదను. నీవు జవమ్మున మధురాపురి కేగి తేని కగుపడుము. సర్వము నిర్వాహమగును.” ఇట్లు కలనుగని శివధ్యానముచేసి యా రాత్రి చరమభాగంబుగనే ప్రయాణము చేసి కొలఁది దినంబులలోనే మధురా నగరిఁ జేరి రాజమందిరంబున కేగి రాజున కగుపడి వందనంబుచేసినిలిచె. అరిమర్దననృపుండు హర్షించి హయంబులను గూర్చి యెంత ధనంబుతో నెన్నియశ్వంబులను గొంటివి? హయంబు లేదేశమునుండి తెప్పించితివి? సులక్షణంబులేనా? ఇట కెపుడు రాగల?వని యడిగిన మంత్రి ప్రభూ! తురగంబులు నానాదేశములనుండి రాఁగలవు. లెక్కలేనంత ధనంబును విస్తారముగ వెచ్చబెట్టితిని. అశ్వంబులు పెక్కులు త్వరితంబుగనే రాఁగ లవు. హరులన్నియు సులక్షణములు. వానిఁగుఱించి నే నెక్కుడు నుడువఁ జాలను. అశ్వంబులను జూచి మీరే సంతసించురన భూపాలుండు ప్రీతుం డై యమాత్యునకు మణిభూషణాంబరంబులిచ్చి యనుగ్రహించె. మాణి క్యవాచకుండు సువర్ణపద్మసరసిఁ దీర్థమాడి గణేశమహాసేనులఁ గొలిచి మీనాక్షీసుందరేశ్వరుల సర్పించి వినుతించి రాజకార్యమునకై యర్ధించి మ్రొక్కినంత సుందరేశ్వర ప్రేరితమై నభంబునుండి “భయపడకుము. నేనంతఁ జక్కదీర్తు”నని ధ్వని వినఁబడియె. మాణిక్యవాచకు డదివిని శివ వచనమని యెఱింగి సంతోషముతో స్వభవనమున కేగి శివభక్తులగు బ్రాహ్మణశతంబులతో నిష్టాన్నంబులు భుజించె. ఆమీఁదఁ బాశుపత గోష్ఠితో నించుక ప్రొద్దుఁగడిపి పర్యంజ్కంబున బవ్వళించె. ఆసమయం బందమాత్యుని ముఖ్య బంధుమిత్రులు దారసించి తన చరిత్రంబంతయుఁ

గ్రామవిరుద్ధంబుగ నున్నదనియు అశ్వార్థమై రాజొసంగిన ధనం బంతయు
 ధీమతులకిచ్చుట పాడికాదనియు గుఱ్ఱంబు లెట్లువచ్చుననియు నవ్వి
 రాకున్న రాజకోపాగ్ని చల్లారులెట్లనియు నీతోగూడ నీహితుల మగు
 మాకుగూడ ముప్పు రావచ్చుననియుఁ బలికిన నాతఁడు మీరేమియు
 నన్ను గుఱించి విచారింపవలదనియు మీ కాపద రాకుండఁగ నన్ను
 బహిష్కరింపుడనియు నావారలు నాబంధు లనుకొనుట యజ్ఞాన మని
 యు శివానుగ్రహమున నాకు సంసారవాసన నశించినదనియు నాకు
 సుందరేశుఁడే యఖిలమనియు నేను రాజ ఋణంబును దీర్చుటకై యిపుడు
 వచ్చితి ననియును సుందరేశానుగ్రహమ్మున నది నిర్వహించి యెందేని
 బోవుదునని యవ్వారలను బంపెను; వారును గాగలది యగునని యందుఁ
 బాసి పోయిరి. మఱునాఁడు పాండ్యరా జమాత్యుని బిలువనంపి అశ్వము
 లెపుడు వచ్చునని యడిగినంత మంత్రివర్యుండు తేపో ఎల్లుండియో
 రాఁగలవని చెప్పెను. భూనాథుఁ డంత మురిసి మందురలను రాజవీధుల
 నలంకరింపఁ జేసెను. నూతనాశ్వ సందర్శనంబునకై రాష్ట్రమందలి
 పెక్కురువచ్చి తురంగంబులకై సిరీక్షించుచుండిరి. అంత మూడవ దిన
 మందు మహారాజు ప్రభాతంబుననే మేల్కొని కృత్యంబులఁదీర్చికొని
 సభాంగణమునకు వచ్చి సచివునిఁ బిలిపించి యశ్వంబుల యాగమనంబు
 నడిగె. అతండు ధీరుడై నేఁడే రాఁగలవని తోచేడు ననియె. వసుమతీ
 కాంతుండు సంతసించి సాయము వఱకు నిరీక్షించెను గాని యశ్వంబులు
 రాకుండె. అంత నృపాలుం డుగ్రిండ్లై యమాత్యుని నిగళబద్ధుని జేసి
 కారాగారమం దుంచి భటులచే శిక్షింపఁజేయుచుండె. మాణిక్యవాచ
 కుం డపుడు బందినుండియే సుందరేశ్వరు నిట్లు బాడుచుఁ బ్రార్థిం
 చుచుండె.

శ్లో॥ శంకర! సద్యస్తు రగాః ! నాయాతా ఇతి భర్త్యయంతి భటాః
 నసహే త్యక్షే ప్రాణాన్ । త్రాహి త్రాతా త్వం క్షణాదత్ర ।
 హాలాస్యఖండము.

తా॥ ఓ శంకరా! అశ్వంబులు రాలేదని రాజభటులు గారింపుచున్నారు.
 ప్రాణంబులను ధరింప లేకున్నాను. నీవే త్రాతవు వేగ రక్షిం
 పుము.

శ్లో॥ జనవన్నాథ త్వత్కంపవనం విశ్వస్య సుదృఢ ఏవాస్మి
ప్రాదుర్భవసద్యస్త్యం తురగై ర్మాం సత్యవాదినం కుర్వన్

తా॥ ఓసుంద రేశ్వరా! నీయనుకంపను నమ్మియే నేను దృఢంబుగ నుంటి.
గుఱ్ఱంబులఁ దోడ్కొని వచ్చి నన్ను సత్యవచనుని జేయుము.

శ్లో॥ వాగర్థాతీత స్త్వం సద్యః ప్రాదుర్భవ క్షణాత్తురగైః
పురుషా భూపస్య భృశం బ్రాహ్మి బ్రాహ్మీతి తర్జయం త్యద్య.
స్కాంద హాలాస్యఖండము.

తా॥ వాగర్థాతీతుఁడవగు నీవు రయమ్మునఁ దురంగమ్ములతో రమ్ము.

రాజపురుషు లశ్వంబులజాడలు చెప్పచెప్పమని తర్జింపుచున్నారు. అమాత్యుఁ డి ప్లేకాగ్రచిత్తుఁడై సుందరేశ్వరుని బ్రార్థించినంతఁ బరమ శివుండు కృపాళుండు గణనాధాదులకుఁ బ్రమధులకు నశ్వంబులను మధు రకుఁ గొనితెం డని యానతిచ్చిన వారందఱాదేశంబున నున్నట్టి జంబు కంబులనెల్ల మహాశ్వంబుల నొనర్చి రాతులై పయనం బొనర్చిరి. పర మేశ్వరుండును నిజవృషభంబు నొక మహాహయంబు నొనరించి యెక్కి తాను గూడ వారలతో వెడలె. మధురానగరిలోఁ గాహశధ్వనులు చెలఁగి మ్రోగె. తురంగమఖురోద్ధూతరజంబు లాకసంబు నాచ్ఛాదించె. అశ్వంబుల హేషలు సకలింపు లింపుగ వినబడుచుండె. భూమిశ్వరుఁ డవ్వాని విని హయములు వచ్చుచున్నట్లెఱింగి మాణిక్యవాచకుని సంకె లల నూడదీయించి రప్పించి యర్హ పీఠంబిచ్చి కూర్చుండుమనియె. సచివుం డట్లు కూర్చుండె. ఇంతలో నానావర్ణంబులగు మహాశ్వంబుల నెక్కి భూషణంబు లుష్ణీషంబులు ధరించి బాలసూర్య ప్రభాభాస్వరులై యనేక సహస్రంబులు సాదులు (రాతులు) సమీపించి హయంబుల సవ్యాప సవ్యక్రమంబుల లఘులఘుగతుల బిగ్గక శ్చేంబుల లాగుచుఁ గరవాలం బులు చలించి ప్రకాశింపఁ బరివర్తింపఁజేసిరి. సభాంగణమందు సేంహాస నంబు నధిష్ఠించి యున్నయన్నరనాథురడును మంత్రీయు నక్కజముతోఁ జూచుచుండి రందు బాండ్యేశ్వరుండు సమానవేషభూషణంబులు గల ట్టియు సమానవయోబల తేజోవికాసంబులు గలట్టియు నాసాదిషర్వులు నవలోకించి విస్మితుండై సంతోషమ్మున మంత్రిని జూచి వీరలలో ప్రము

ఖుండెవ్వఁడు చెప్పమనియె. మంత్రివర్యుండపుడు ప్రముఖుఁడెవ్వఁడో నాకు తెలియదు. ఒక యశ్వంబెక్కి అశ్వపతి యొకండు వచ్చి యశ్వంబులు క్రయమున కిచ్చెద ననిన ధనంబు లాతని కిచ్చితిని. అచిరకాలంబు ననే హయంబులఁ దెచ్చెద ననియె. అవి యిపు డిట్లరుదెంచె. నీదు భటుల బాధలచే నామనంబు సంక్షోభించె. ఇపుడు నే నతనిని గుఱుతింపలేను. ప్రభువే యోచించి యశ్వంబులను మందురలందుఁ జేర్పుడనియె. రాజు “నీ మనఃక్షోభంబును మానుము నీవే ఆ ప్రముఖుని నారసి పిలువు” మనియె. అంతలో మహేశ్వరుఁడే యైన సాదిప్రముఖుండు హయంబును మండలమండలార్థ గతులచేఁ బరివర్తనంబు చేయించుచు రాజమంత్రిలను సమీపించెను. రాజు సాదివర్యుని జూచి తత్తేజఃపరంపరలకుఁ బ్రీతుండై కనులు మోడ్చి తెఱచి భీతుండై సింహాసనంబు డిగ్గి మ్రొక్కి యంజలిఁబట్టి నిలిచె. మంత్రియు బరిజనంబు లట్లే మ్రొక్కి యంజలిఁబట్టినిలిచిరి. అపుడు పరమేశ్వరుఁడగు సాదినాథుండు పాండ్య రాజును జూచి యిట్లనియె.

పాండ్యమహీపాలా ! సర్వోత్తముఁడును గుణోత్తరుఁడును నగు నీ యీమంత్రిచే శ్రేయంబులను సుఖంబుల నొందుచున్నావు. నీ యిచ్చిన ధనంబుల నశ్వార్థమై నీ మంత్రి నాకొసఁగె. ఈతఁడునుందరేశ్వరభక్తుఁడగుటకు సంతసించి నే నట్లశ్వంబులను దెచ్చి యిచ్చెద నని యొడంబడితిని. నేను నీకన్న మిన్నయైన యైశ్వర్యము గలవాఁడను. నేను ధనాశతో గుఱుంబు లిచ్చెద నని యొడంబడలేదు. నీవు సన్మంత్రియగు నితని యింగితంబెఱుంగక చాల బాధించితివి. ఈతఁడొందిన బాధల నెఱింగి నాహృదయంబు కుండినది. మహాపురుషుఁడగు నీయనఘుని దుఃఖంబు నన్ను దుఃఖితుని గావించినది. ఇక నీ విచ్చిన ధనంబు వలయునేని నీకు నే నవ్వానిని బూర్తిగ నిచ్చెదను. గుఱుంబులఁ గోరుదు వేని నవ్వానిఁ దెచ్చితి నిచ్చెదను తెలుపుమనియె.

పాండ్యభూమిశ్వరుండు సాదీశ్వరుని వచనంబులకు సంతృప్తుండై యిట్లనియె సాదీశ్వరా ! నీవు మహాత్ముఁడవు సర్వజ్ఞుఁడవు. నాకు ‘ధనంబక్కఱలేదు అశ్వంబులిమ్ము. నీ వొసఁగు నశ్వంబులచే నాకుఁ జతురంగ బలము సంసిద్ధమగును. దాన శత్రువీరుల నోడించి రాజ్యమును నిష్కంట

కముగ నొనర్చి కొనెదను. ఈసచిపుడు నాకు ముఖ్యుడు బహుశ్రుతుడు సత్కర్మపరాయణుడు శివపూజాపరుడు దాత. హయములు రాకుండుటఁ జపలాశ్మేడనై ఇమ్మహాత్ముని బాధించితిని. ఇకఁ దాము మన్నించి అశ్వలక్షణంబు లెఱింగించి అశ్వంబుల నొసఁగు డనిన సాది ప్రభుండు పాండ్యేశ్వరా ! నీకు మనస్తుష్టిగ అశ్వంబుల లక్షణంబు లెఱింగించి అశ్వంబులిచ్చెదను. హయంబులు సులక్షణంబులైన అధిపతికి రాజ్య వృద్ధిని విజయలక్ష్మిని ధనంబును యశంబీగలవు. అట్లుగానియెడల అధిపతికి దుఃఖ మొసఁగఁగలవు. నేను దెచ్చిన హయంబులెల్ల సులక్షణంబులు పరీక్షించి తెచ్చితిని. ఈ యశ్వంబులందు గొన్ని సింహవేగంబులు గొన్ని శార్దూలవేగంబులు కొన్ని గజయానంబులు కొన్ని వాయువేగంబులు. పొడవునను నిడివిని లావున రమణీయంబులు. కొన్ని ధవళవర్ణంబులు కొన్ని కృష్ణవర్ణంబులు కొన్ని శోణవర్ణంబులు కొన్ని మిశ్రవర్ణంబులు కొన్ని గళమందు దేవమణి గలవి మరికొన్ని శుభావర్తములు గలవి కొన్ని అష్టమంగళసంపన్నంబులు కొన్ని పంచకల్యాణశోభితంబులు కొన్ని కుంకుమాగరు కర్పూర కస్తూరీ గంధబంధురంబులు కొన్ని యమృతఖండసదృశంబులైన ఫేనంబులు గలవి కొన్ని దుర్గమప్రాకారంబులను అగ్నిజ్వాలలను లంఘనంబున దాటగలయట్టివి యని ఆ హయంబుల రప్పించి చూపించె. మఱియు బహుళాశ్వగణంబుల నిరూపించి ఈయశ్వంబులు కాంభోజదేశసంభవంబు లీయవి బాహ్లికదేశజంబు లీయవి గాంధారదేశజంబు లీయవి ఆరట్టదేశంబు లీయవి సింధుదేశోద్భవంబు లీయవి కాశ్మీరదేశసంభవంబు లీయవి యవనదేశీయంబు లివ్వి సౌవీరభవంబు లివి మాళవతుళువభవంబు లివి పాంచాలదేశోద్భవంబు లివి సౌరాష్ట్రదేశజంబు లివ్వి కాళింగదేశజంబు లిందు శిరోవక్షఃపుచ్ఛముఖపాదంబులందు పాండురంబులైనవి. అష్టమంగళంబు లీయవి చూడుము. మఱియు ముఖమందును చరణంబులందును ధావల్యంబు గలట్టివి పంచకల్యాణసంపన్నంబులు ప్రభునకు సర్వ సంపర్కరంబు లురంబందు రెండును శిరంబందు రెండును ముఖంబందు రెండును నాసిక యందు లలాటంబు నందొకటొకటి పాదంబులం దొకటి యొకటి యన్ని యుఁబది యావర్తంబులు (సుడులు) సర్వతురంగంబులకును బ్రశస్త

ములు. ఈయవి లేని యశ్వంబులు. దుర్లక్షణంబులు. మఱియు వక్షమం
 జైదు సుడులు శ్రీవత్సలాంఛనంబులు. నాల్గుదిక్కులందు మధ్యమంబున
 జగత్కాకారంబున సుడులున్న శ్రీవృక్షకీలాంఛితంబులు. ఈయవి విభు
 నకు సర్వార్థదాయకంబులు. నుదుట రెండు సుడులుండిన యశ్వము
 స్వామికి ధనధాన్య సుపుత్ర ప్రదము శత్రుజయకరమ్ము. నుదుట నిచ్చిన
 వలె మూడుసుడు లున్న హయము ధనధాన్య జయంబుల నొసగు. నుదుట
 నవ్యంబుగ నాల్గుసుడులున్న ఘోటకంబు యజమానునకు బుత్రప్రదమ్ము
 భూప్రదము. కర్ణమూలములందు రెండు సుడులున్న వృషభావర్తము
 స్వామికి భూషణప్రదము. ఇంక చెడ్డసుడుల నాలింపుము. గళమధ్యంబున
 రెండుసుడు లుండిన స్వామికి మృత్యుప్రదము. జంఘులందు (పిక్కలందు)
 రెండుసుడులు భర్తకు భయబంధనదుఃఖకరంబులు. కక్షంబులందు (చంక
 లందు) సుడియున్న స్వామిని యుద్ధమందు జంపించును. ఉత్తరోష్ఠము
 (పై పెదవి) నందు సుడిగలది యజమానునితల్లిని వధించును. పాపంబైన
 ఘోనావర్తంబు త్వరితంబుగ నాధుని వధించును. జానులయందు
 (మోకాళ్ళయందు) సుడి క్షయం బనునది యశ్వస్వామిని రయంబున
 సమూలంబుగ జంపును. ఇట్లు లక్షణంబు లెఱింగించితి. ఈ యశ్వంబుల
 కాయువు ముప్పదిరెండేండ్లు. వర్ణంబులలో శ్వేతవర్ణంబుతోఁ గూడిన సర్వ
 వర్ణములు ప్రశస్తములే. ఇతర వర్ణములతోఁ గూడిన శ్వేతాశ్వంబు
 లప్రశస్తంబులు. మఱియు శ్వేతాశ్వంబైనను గృష్ణాశ్వంబైనను వక్షంబు
 నందు గుక్కియందు పొట్టయందరుణంబులైన నవి శ్రేయస్కరంబులు.
 జశరమందునను (పొట్టయందు) గ్రీవయందు (మెడ) ముఖమందు పృష్ఠ
 మందు (వీపు) వాలమందు (తోక) శ్వేతంబులైన యశ్వంబులు పుత్ర
 ధన విజయానందప్రదంబులు. ఇంక శ్వేతాశ్వమునకు గూడ శిరస్సు
 మిక్కిలి శ్వేతంబైన నా యశ్వంబు సర్వార్థప్రదం బుత్తమాశ్వంబునకు
 నిడివి వంద యంగుళములు. మధ్యమాశ్వంబునకు దొంబది రెండంగుళం
 బులు. కనిష్ఠాశ్వంబునకెనుబది యంగుళంబులు నిడివి యుండవలయు నింక
 ముఖమును మెడయును జంఘలును పొడువై యుండవలె. ముఖమును
 నేత్రములును విశాలములై వాలమును రోమములు కేశరములు మృదు
 వుగ నుండుటావ్వ. గెట్టెలు మిగుల కఠినంబులై యుండవలయు నిప్పదిగి

శుభాంగకంబులై శుభలక్షణలక్షితంబులైన హయంబులు ధర్మ
కామార్థ సిద్ధికరంబులు. నే నిపుడు దెచ్చిన యశ్వంబు లన్నియు నిట్టివే,
మిక్కిలి గమనవేగంబు గలవియు నెక్కుడు బరువు మోయగలవియు
నాకలి దప్పల నోర్చుకొనునట్టివియునై యున్నవి. ఇవ్వాని బరీక్షించి
గ్రహింపుమనిన భూపాలుం డత్యంత సంతోషిత స్వాంతుండై తురంగం
బుల నెల్లఁ బరికించి తన యశ్వపాలులఁ బిలిపించి యశ్వశాలలఁజేర్పించె.
సాదీశ్వరునకు జోతచేసి సువర్ణపట్టవస్త్రంబులను ముక్తాహారంబులను
మణిమయభూషణంబులను సుగంధచందనసుమస్రజంబులను నొసఁగి
తక్కిన సాదుల కందఱకు సువర్ణాంబరోష్ఠీషంబుల నిచ్చి గారవించె. సాది
విభుఁడు సాదులందఱతో సుందరేశాలయంబుఁ జేరి యం దంతర్థి నొందె.
పాండ్యభూపతిమాణిక్యవాచకునకుఁ బరమానందంబునసువర్ణ మణిభూషణం
బులను ధవళాంబరంబుల రాజ్కవంబుల నిచ్చి బహూకరించె. జానపదం
బులనుండి వచ్చినవారలెల్ల తురంగంబులఁ జూచి హర్షించి స్వగ్రామం
బులకేగిరి. రాజవర్చ్యుడంత మధ్యాహ్నసమయం బగుటఁ జూచి యంద
ఱకు సెలవిచ్చి యభ్యంతర గృహమున కేగె. మంత్రివర్చ్యుండు గృహ
మున కరిగి బ్రాహ్మణశతంబులతో భోజనముచేసి విశ్రాంతి నొందె. ఇట్లు
గుఱ్ఱంబులు ముదురలఁజేరి రాత్రి ప్రధమయామం బవసానమై నంత
అశ్వరూపంబుఁబాసి నక్కలై యఱచుచుఁ బొలుచు నెగురుచు ద్వార
బంధంబులఁ గొరుకుచు మూల్గుచుఁ గ్రంతల దూరుచు గవాక్షంబుల
కెగిరి దుముకుచు మందురలయందున్న తురంగంబుల గొఱుకుచు
నానావిధ దుశ్చేష్టల నొనర్చుచున్నంత అశ్వపాలకులు వచ్చి ద్వారం
బులఁ దెఱవ యంతనే గుంపులుగుంపులుగఁ బాటిపోయెను. నూత్న
హయంబులం దొక టేనియుఁ గన్పట్టకుండె. అంతకు ముందున్న యశ్వంబు
లను గూడఁ గొరికి నెత్తురులు గారునట్లు వ్రణంబులొనర్చి జంబుకంబు
లన్నియుఁ బఱుగిడిపోయె. అశ్వపాలకు లాశ్చర్యమొంది తెలవాటుట
తోడనే రాజమందిర ద్వారంబుఁజేరి రాజునకెఱింగించిరి. సరనాథుండు
విస్మితుండై స్వయముగ మందురలఁజేరి యట్లంతయుఁ దెలిసికొని మంత్రి
వర్చ్యుని తంత్రంబు గాని మఱియొండు గాదనుకొని చింతాక్రాంతుండై
మహాగ్రహంబున సత్వరంబు మంత్రిని శృంఖలాబద్ధుని గావించితోడ్కొని

రమ్మని భటులఁ బంచె. వారలటు దోడ్కొని వచ్చిన మంత్రిని జూచి హయంబులని జంబుకంబులఁ దెచ్చితివా? సాదిపతి యేమయ్యె? నీ వింద్ర జాల మహేంద్రజాలముగల మాయకుఁడవు. ఎట్టులైన నగుదువుగాక. నా రొక్కంబులన్నియు నాకిమ్ము. ఈకున్న నిన్ను గృహముగ శిక్షించె దననిన మంత్రి మహారాజున కిట్లనియె. మహారాజా! తమ సమక్షమందే సాదీశ్వరుం డశ్వక్షణంబులన్నియు నివేదించి అశ్వంబులను జూపి తమ కిచ్చె. మీరు మిక్కిలి సంతృప్తులై అశ్వములను జూచి మెచ్చి సాదిపతి కిని సాదులకందఱకు నాకును బహుమానంబులిచ్చి హయంబులను మందు రలకు దోలించితిరి. మీ కశ్వంబు లమ్మిన సాది ఈశ్వరుఁడే యనుకొనె దను. మాయలన్నియు నాయనవికాని నావి కావు. రొక్కంబులన్ని యశ్వ ములకై యాసాదిపతికే యిచ్చితిని. నాయొద్ద నేమిగలవు? ఇంక శిక్షించి నను రక్షించినను సుందరేశ్వరుఁడును దద్భక్తశిఖానుణు లగు తామును శరణ్యమనియె. అంతఁ బాండ్యపతి నీకుయుక్తులకును దంత్రములకును నక్కవినయంబులకును నేఁ బాత్తుఁడను గాను. నీవు మంచిమాటలఁ జక్కఁబడ వనుచు భటులను జూచి ఈశ్వంఖులలతోడనే యీతనింగొని పోయి వీపుమీద బరువుగల యొకశిల నుంచి కశలచేఁ బాదుఁడనిచెప్పి యప్పగించె. భటులాయనను గొనిపోయి యట్లు శిక్షించుచుండిరి. అపుడు మాణిక్యఁడా బాధల సహింపఁజాలక మరలనిట్లు సుందరేశ్వరుని బ్రార్థించుచుండె.

శ్లో॥ తురగా సృగాలరూపా యాతా రాజా విబాధతే ద్రవిణం

వితరేతి మే విశేషా దీశ భవానేవ కేవలం శరణం

హాలాస్యఖండము

తా॥ ఈశ్వరా! అశ్వంబులు నక్కలై పాటిపోయినవి. ధనంబుల నిమ్మని ప్రభుఁడు మిక్కిలి బాధింపుచున్నాఁడు. నాకు నీవే శరణంబవు. అనిగాయనము చేసినంత సుందరేశుండు భక్తవత్సలుండై భక్తుని యార్తిని బాపుటకై వేగవతీనదిని బొంగి మధురా నగరిలోనికి రమ్మనిన తదక్షణమే యద్ధునీవతంసము విస్తారముగఁ బొంగి యుత్తుంగతరంగ సంఘశోభితయై అనేక జలచరోరగభూయిష్టయై వేగాకృష్టమహావృక్షంబై మహానీరంబుతో తీరంబుల నతిక్ర

మించి మధురానగర రాజవీధులఁ బ్రవహింపుచు నంతకంత కెక్కు-
డగుచు ప్రజాసముదాయంబునకు భయం బుత్పాదించె. అదిగని
నాగదులెల్ల రున్నతసౌధంబు లధిరోహింపఁ బోవుచుండిరి. మాణి-
క్యని బాధించుచున్నభటు లాతని బాసి తమ యాలుబిడ్డల రక్ష-
ణంబునకై యాత్మరక్షణంబునకై యవ్వారి గృహంబుల కేగిరి.
శివానుగ్రహముతో మాణిక్యని శృంఖలలు గూడ నూడిపోయె.
అంత మంత్రి యత్యంత సంతోష్టుండై సువర్ణ పద్మహృదంబునఁ
దీర్ఘమాడి గణేశ సేనానులఁ గొల్చి మీనాక్షి సుందరేశులఁ
నర్చించుచుండె. రాజపురుషులు రాజాజ్ఞతో వేగవతీ ప్రవాహంబు
నిరోధింపఁబూని కూలిమనుష్యులకై యన్యేషింప నొకరుగూడ
దొరుకరైరి. అపుడు రాజభృత్యులు నాగరజనులలోనొకయాజ్ఞను
దండోరా చేసిరి. మధురానగరవాసులెల్లరును సంపన్నులైన
వారలు మూగురు కూలీవాండ్రను పేదవా రొకకూలివానిని బంపి
మట్టిని రాశ నిటుకలను దెచ్చి నది కడ్డముగా సేతువును నిర్మింపుఁ
డని సాటిరి. వారల్ల యొనర్చుచుండిరి.

20. భక్తిపిష్టాంబ - వృద్ధబ్రాహ్మణి

శ్లో॥ కిమీహః కింకాయ స్సఖిలు కిముపాయ స్త్రిభువనం
కిమాధాగో ధాతా సృజతి కిముపాదాన ఇతిచ
అతరైశ్చశ్వర్యే త్వయ్యనవసరదుష్టో హతధియః
కుతర్కోయం కాంశ్చిన్ముఖరయతి మోహాయ జగతః

మహిమ్నస్తవము.

తా॥ పరమేశ్వరుఁడు జగంబులను సృష్టించుచున్నాఁడనుటలో అతఁడు
ఎట్టి నంకల్పముగలవాఁడై ఎట్టి దేహముగలవాఁడై ఎట్టి యుపా-
యము గలవాఁడై ఏది యాధారముగలవాఁడై ఎవ్వీ సాధన-
సామగ్రికలవాఁడై ముజ్జగంబులను సృజింపుచున్నాఁడు? ఊహింపు
టకు శక్యముగాని యైశ్వర్యముగలట్టి నీయందు అనవసరదుష్టమైన

నీ కుతర్కము జగత్తుకు మోహముకొఱకు బుద్ధిహీను లగుకొంద
జను వదరజేయుచున్నది.

గృహవంతు లంత రాజాజ్ఞప్రకార మిట్లున్నతంబుగ సేతువు
నిర్మించుచుండ నా నగరి కాగ్నేయదిగ్భాగమం దొకశివభక్తయైన ముదు
సలి వితంతుబ్రాహ్మణి పిష్టవిక్రయంబుతోఁ దాను పొట్టపోసికొనుచు
ముందఁ జొరక బ్రాహ్మణునకు నియతముగా భోజనమిచ్చి తాను
భుజింపుచు నందుఁ బ్రతిదినంబును బిష్టంపుటిడ్డెనల నమ్మినధనం బించుక
మిగిలినయెడల దేహము శాశ్వతము గాదని యాధనంబును శివభక్తు
లగుబ్రాహ్మణులకు భోజనార్థమిచ్చుచుండును. మఱియు నా యమ్మ
ప్రతిదినం బుషకాలమందు కాంచనపద్మపుష్కరిణి జలకమాడి పరి
వార దేవతలతో మినాక్షీ సుందరేశ్వరులఁ బూజించివచ్చి పిష్టంబుతో
నిడ్డెనలఁజేసి విక్రయించి పాకంబు చేసికొని శివభక్తుడగుబాపనికి భోజ
నయిచ్చి తాను సాపడుచుండును. ప్రస్తుత సమయంబం దామెను రాజ
పురుషులు ముప్పదియడుగుల వఱకు సేతువును నిర్మింపు మని విధించిరి.
మఱొకదిక్కు లేక యొక్కరితయై యున్ననా ముసలి బ్రాహ్మణి కూలి
వాండ్ల చిక్కకయు నెక్కుడుధనంబు లేకయు రాజభటుల బాధకు
నెఱచి వగచుచు సుందరేశాలయంబునకుఁ బోయి సుందరేశునికి మొరఁ
బెట్టుకొని ప్రార్థించుచుండె. సుందరేశ్వరుండు గరుణించి తానే యొక
వదియారేడుల వయస్సు గల దృఢకాయుం డగు కూలివాఁడు వలెఁ
గన్నట్టె. పిష్టాంబ యవ్వారిఁ జూచి పిలిచి నీకు రుచ్యంబులై న పిష్టంపు
టిడ్డెనలను బొట్టనిండగఁ బెట్టెదను. నీవు వచ్చి ముప్పదియడుగులవఱకు
సేతువును మట్టితోఁ గట్టు మని చెప్పెను. కృతకభృత్యుం డట్లంగీకరించి
యాకె యిచ్చిన సుగంధముగల మేలై నయిడ్డెనలను గడుపునిండ భుజించి
యొకతట్టయును బాటయును తీసికొని సేతువునొద్దకుఁబోయెను. ముదు
సలి సంతసించి యింట నుండెను. భృత్యుండు నదీతీరముఁజేరి యందు
సేతువు నిర్మింపుచున్న కూలివారలను జూచి మందస్మితంబొనరించి తట్ట
యుఁబాటయు నచటఁ బడవేసి తక్కినకూలీలను జూచి హాస్యవచనం
బులు చెప్పుచు నందఱును నవ్వించుచుఁ దా నెద్దియుఁ బనిసేయక కూరు
చుండె. రాజభటులు వాని జూచి మందలింపుచు వేగిర పెట్టుచున్నను

నవ్వాఁడు వారలను గూడ జమత్కార వచనంబుల నవ్వించుచుఁ బని సేయకుండె. అపుడు వారలు విసిగి కినిసి రాజభీతులై యవ్వాని మిక్కిలి తొందరించి మహారాజశిక్షను జెందెద వనిరి. ఆ కృత్రిమ భృత్యుఁడు హాస్యముచేసి యిట్లనెను. మహారాజెవ్వరు? నేనే మహారాజును. పాండ్యరాజు నాకే భృత్యుఁడు. వచ్చి శిక్షించునుగాక. మీర లూర కొనుడనియె. అంత నవ్వార లోయీ! పిష్టాంబ యిచ్చినకుడుములను బొట్టనిండ మెక్కి యామెకూలిపని చేయవా? యని దూరి కసరి పిష్టాంబను దోడ్తెచ్చిరి. ఆమెయు బ్రతిమాలి కట్టుఁ గట్టు మని చెప్పెను. అట్లే కట్టెద నని చెప్పచు నూరకుండెను. పిష్టాంబ నిర్మింపఁదగిన ప్రదేశము మిక్కిలి లోతుగ నట్లేయుండెను. రాజభటులంత రాజున కాయుదంతంబుఁ జెప్పడు నాతండంతఁ గృద్ధుండై వచ్చి పిష్టాంబను గృతక భృత్యుని నిందించుచుఁ గొట్టెద ననియె. భృత్యుఁ డపహాసింపుచుఁ దట్టను బాటను గొని మృత్తును దెచ్చునట్లు మెలమెల్లగ నడుగులు వేయుచుండె. రా జవ్వానిజూచి మిక్కిలికోపముతోఁ దనచేనున్న వేత్రముతోఁ గపటభృత్యుని పృష్టమందు దృఢంబుగ బాదె. ఆపురుషుఁడంతఁ దట్టను బార నచటఁ బాటవేసి తా నం దదృశ్యుండయ్యె. రా జపుడు పిష్టాంబ నాగ్రహించి పరుపంబులాడి కట్టను గట్టింపుమని తొందఱసేయుచుండె. ఆపెయు హృదయంబందు నుందరేశుని గూర్చి యిట్లు ప్రార్థించెను.

శ్లో॥ అనాథనాథ భగవన్ దయాళో మే దయాంకురు

నసహిష్యామి బాధాం త్వం వ్యపోహ్యా మమశంకర

త్వత్పాదభక్తా త్వచ్చిత్తా సంసారాద త్తర ప్రభో !

హాలాస్య ఖంఖము

తా॥ దిక్కు లేనివారలకు దిక్కునట్టియు దయగలట్టియు ఓభగవంతుఁడా! ఓశంకరుఁడా! నేను చెందునట్టి యిం బాధను బోకడపి దయను జూపుము. నీదుపాదములందు భక్తినింది నీయందే చిత్తమును జేర్చి యున్నాను. ప్రభూ! ఈ సంసారమునుండి దాటింపుము. అని దీనయై వేడగాఁ గృపాకరుండగునా పరమేశ్వరుండు పుష్ప విమానముతో వచ్చి యామెకు దివ్యనారీరూపం బిచ్చి కైలాసమునకుఁ గొనిపోయెను. కృత్రిమభృత్యుని దృఢముగ బాదిన

యంతనే యందలి రాజపురుషుల కందఱకు వీపులందు వ్రణంబేర్పడి బాధించుచుండె. అందలిద్రష్టలకు గూడ నట్లే వ్రణం బేర్పడి వేదన నొనర్చుచుండె. పిష్టాంబభాగంపు నేతువయుఁ జాలయున్న తంబుగఁ బూర్తిగ నిర్మింపబడియుండె. పౌరు లందఱు రాజును జేరి తమ వృష్టంబు లందలి ప్రహారవ్రణంబులఁ జూపి బాధలకుఁ దాళజాల మనిరి. రాజును దత్పరిజనులును గూడ నట్లే వీపు లందలి ప్రహారవ్రణబాధల కడలుచు బిష్టాంబను దమకనుల మందర బుష్పకంబు నెక్కించుకొని శివుఁడు గైలాసంబునకు గొని పోవుటయును యామె నిర్మింపదగినచేతువు తక్కినభాగంబుల కన్న నున్నతంబుగ నిర్మింపబడియుండుటయుఁ గూలిమానిసి యదృశ్యుఁడగుటయుఁ జూచి విస్మయపడె. ఇది యెల్ల పరమేశ్వరుని మాయయే యని తెలియుచున్నయంతనే యందఱకు వినవచ్చు నట్లుగ ఆకాశంబునుండి యొకధ్వని ఇట్లు వినబడియె. పాండ్యమహీశ్వరా! ధర్మముగ నార్జించిన నీ ధనము నంతయును నీ మంత్రి వశ్యుఁడగు వాతపురీశ్వరుండు నాదు భక్తులకు భోజనార్థమై యిచ్చెను. కొలఁది ధనమును నాదు పూజాభోగాదులకై ఇచ్చె. అంతియెకాని యతఁడు నీ ధనంబులను స్వార్థంబునకై మరియు ఇతరార్థంబులకై యపహరింపలేదు. దుర్వ్యయము చేయలేదు. నీ వాతని బాధించుచుండుటచే నీ వేగవతీనదిని నేనే ప్రార్థించి పొంగించితిని. నా భక్తమైన పిష్టాంబ కొరకై నేనే కూలివాఁడనై మట్టిమోయుచు నీబెత్తముచే బ్రహారము నొందితిని. నేను విశ్వాత్మఁడను గావున నీదు ప్రహారము ప్రజల కందరకు నీకును దగిలి బాధించుచున్నవి. నాదు భక్తమైన పిష్టాంబభాగంపు స్థలంబు పల్లమును నెత్తుగ నిర్మించితిని. భక్తును బిష్టాంబను దివ్యదేహంబిచ్చి నా సాన్నిధ్యంబును జేర్చితిని. నీవును నాదు భక్తుఁడ వగుట నీబెత్తపుదెబ్బనొందినను తుమించితిని. నీ మందురలో నశ్వంబులు నిండున ట్లనుగ్రహించితిని. వాతపురీశ్వరుని సంకెలలఁ బాపితిని. అతఁడు నాకు ప్రియభక్తుఁడు. ఆతనిని బాధించిన నాకుబాధ యగును గావున నీ విపుడైన నారసి యాతనిని బ్రేమింపుము.

మీయందటి వ్రణబాధల నిపుడే మా న్నెదనని తెలిపె. రా జది విని విస్మితుండై భీతుండై తక్కిన మంత్రులతోఁ బరిజనులతో మాణి క్యవాచకుని గృహంబున కేగి సాష్టాంగపడి దోసిలిఁబట్టి మహాత్మా! నిన్ను సామాన్యపురుషునిగ నా మంత్రిగ భావించి యజ్ఞక్షనై పలుమాటు నిన్ను బాధించి యెగ్గొనరించితి. అది యంతయును త్షమించి విన్నరింపుము నీవే సుందరేశ్వరుఁడవు. సుందరేశ్వరుఁడే నీవు. మీయిరువురకు భేదము లేదు. నేను మందమతి నై నీయను భావంబును దెలియనైతి. నీవు నా యపరాధంబులను మన్నించి నా సభాభవనంబుఁ బ్రవేశించి నాదు సత్కారంబుల నొందు మని పార్థిం చె. అంత మాణిక్యండు మనంబందు శంకరునకు మొక్కి మహారాజున కిట్లనియె. పాండ్యమహీశ్వరా ! నీవు శంకరాంశ సంభూతుండవు. శంకరభక్తుండవు. కావుననే శంకరుండు ప్రియముగ నశరీరవాణితో నిన్ను దోబ్బిం చె. అన్యులకిట్లు లభించునే. నేను శివ ప్రీతికై నా యుద్యోగంబున నుండియు శివధర్మంబుల నొనర్చితిని. చిత్తశుద్ధి నొందితిని. సంసారవాసన వదిలినది. నేనిక మంత్రిత్య మును జేయజాలను. శివాజ్ఞయైనది. నాకు సెలవిచ్చి శ్రీ చిదంబర మునకుఁ బంపు మందే యందు ననియె. అరిమర్దననృపుండు మాణిక్యని హృదయానుసారముగ నట్లే పంపెదనని సెలవిచ్చి యాయనశిష్యులతోఁ దననౌకరులను గూడ గొందరిని సహాయం బిచ్చి ధనంబిచ్చి ప్రయాణంబు చేయించె. తానుగూడ గొంత దనుక ననుగమించి మరలి నగరంబుఁజేరి పూర్వంబునకన్న మిన్నగ మీనాక్షీసుందరేశ్వరుఁ ఁ బూజించుచు శివభక్తులను గొలుచుచు శివధర్మంబు లొనర్చుచుండె. మాణిక్యవాచకుండు దక్షిణదేశదేవస్థానంబు లన్నియు సేవించి శ్రీచిదంబరక్షేత్రంబుజేరి శివగంగయందు స్నాతుండై కనకసభను జిత్సభను దత్సభాధీశుని నటనేశ్వరుని శివకామేశ్వరిని బరివారదేవతల నెల్ల బూజించి సంతుష్టుండై రాజసేవకులను మరల మధురకుఁ బనిచి శిష్యులకు సెలవొసంగి తా నేకాకియై జీవన్ముక్తుండై తత్సమీపం బందలి బిల్వవనంబుఁజేరి యందలి మృగసంఘమును జూచి తానుగూడ

నొక మృగమువలె శివైక్యబుద్ధితో నిద్రాహారంబుల విసర్జించి యుండె.

మధ్యర యందుఁ బాండ్యరాజు శివపదసమర్పితహృదయుండై యుండ నాతనికి శివానుగ్రహంబున నొకపుత్రుండు జన్మించిన నా బాలు నకు జగన్నాథుడని పేరిడి పెంచుచు సుఖంబుగనుండెను. ద్వీపాంతర వాసులగు శార్ఙ్గ పరివ్రాజకులు శిష్యులతో వచ్చి చిదంబరమం దొక ముఠియున నివాసంబు చేసికొని ముండివేషులై కరంబులందుఁ బింఛంబు లగు ఫరించి సమ్మార్జనంబుచేసికొని గూర్చుండుచు దేవుండెవండు లేడు వేదములు ప్రమాణములుగావు. జాతులు కల్పితములు. యజ్ఞాదులందు హింద పాశంబు అహింస పరమవ్రతంబు. బుద్ధియే మోక్షకారణంబు అని ప్రబలమగు బోధించుచుండిరి. తద్బోధచేఁ బశుతుల్యులగు జనులందఱు మోహితులగుచుండిరి. ఆ నగరంబందలి భూసురులు విస్మయంబొంది యాశార్ఙ్గలతో వాదింపఁగడంగిన బౌద్ధులు వేదములను బ్రమాణముగ నంగీకరింపమనియు హేతువాదముతో ఈశ్వర సద్భావంబును జూప వలయుననిరి. అపుడు త్రిసహస్రబ్రాహ్మణు లాబౌద్ధులతో వాదంబునకు క్షీకొనిరి. కాని బౌద్ధులు ప్రమాణంబులకు లొంగక హేతువాదకుతర్కం బులచే బ్రాహ్మణుల నోడించిరి. అంత బ్రాహ్మణులు వంచితృలై వాదం బున కేడుదినంబులు వ్యవధికోరిరి. బౌద్ధులప్రేయని యంగీకరించిరి. బ్రాహ్మణులు బాండవేశ్వర సన్నిధానంబుఁజేరి బౌద్ధులయుద్ధతిని నా స్తిక వాదంబును గుతర్కహేతువాదంబును అద్దానిచే నగునా స్తిక్యమును దెలిపి శైవసిద్ధాంతమునకు నాలంబము దమకుఁ గన్పట్టకున్నదనియు విజ్ఞాపించి సర్వజగదాధారులగు తామే ప్రతిఘటించి ప్రతివాదుల వాదంబును నిర్మూలంబును జేయ వలయుననియు సాగిలఁ బడియుండిరి. అపు డాకసమునుండి పారమేశ్వరవాణి యొకటి వినఁబడియె. ఈ పుర సమీపవనంబందు మృగపక్షిసమూహంబులలో జీవన్ముక్తుఁ డగు నా భక్తుండు మాణిక్యవాచకుఁడు గలఁడు. అతఁడు వాదంబందు సమర్థుఁడు. మీ రందుల కేగి యాతనికి నా యాజ్ఞను దెలిపి వాదంబునకుఁ గొని రండు. అతఁడవలీలఁగ నీబౌద్ధుల నందఱును గెలుచును గావున మీర లాతనిని దోడ్కొండని విననయ్యె. బ్రాహ్మణు లందఱు తా గగనవాణిని

బరమేశ్వరోక్తినిగా విశ్వసించి వేగిర మచట కేగి మాణిక్యవాచకా!
 నమస్కృతులని శివశాసనం జెటింగించిరి. అంత నతండు సంతృప్తుండై
 కృతార్థుడనైతిని. ఇందునకే జీసన్ముక్తిపురంబునుండి సుందరేశ్వరుం
 డిటకుఁ బంచె. ఇదెయే వచ్చుచున్నాఁడ ననిన వారందఱు ముహూర్తము
 నికి మ్రొక్కి ఆలింగనము చేసికొని తమస్కంధంబులం దెక్కించుకొని
 యొక సుప్రదేశంబందుఁజేర్చి బౌద్ధుల నాహ్వానంబుచేసిరి. వారందఱు వి
 లంబితముగ నందుఁ జేరి పూర్వపక్షంబులొనర్చిరి. మాణిక్యవాచకుండు
 లక్షణప్రమాణంబులతో రెంటితో మీకు పరమేశ్వరవస్తువును నిరూ
 పించెద ననియు మీకు ప్రమాణం బక్కఱలేకున్న హేతుసిద్ధం బగు
 లక్షణంబు నే స్వీకరింపుఁడని యట్లు పరమేశ్వరాస్తిక్యంబును పరమేశ్వ
 రునకు జగత్కారకత్వంబును విభూతిపరమేశ్వరులకు జన్యజనకసంబం
 ధమును నిరూపించిన మీఁద బౌద్ధులందఱు తెదురు వాదింపలేక జయిం
 పఁబడిరి. శైవులకు జయమును బౌద్ధుల కపజయంబును వాటిల్లినంత
 బౌద్ధులొకకుయుక్తి బన్ని యిది వాదిజయము గాని వాదజయంబు
 కాదనియు యెపుడో మరల వాదార్థమై వచ్చెద మనియుఁ జెప్పిరి.
 అపుడు నగరవాసు లందఱు చోళరాజును జేరి యంతయు నెఱింగించి
 పరిశీలింపుటకై యాసభకుఁ బ్రభుని దోడ్కొని వచ్చిరి. అపుడు చోళ
 రాజు పరిశీలించి వాదంబు లట్లుంపుడు. నాకొక మూకకన్యక గలదు.
 మీర లామెకు వాక్కుల నొసంగిన వారలే యిందు జేత లట్లు జేయుం
 డని సెలవొసంగె. బౌద్ధు లట్లు చేయుదుమని యక్కన్యకను దారించి
 మంత్రింబులతోఁ గమండలోదకంబుతో మంత్రించుచుఁ బ్రయత్నించిరి.
 కాని అట్లాకన్యకకు మూకత్వంబు పోకుండె. బౌద్ధు లందఱు దుఃఖం
 బొంది ముఖంబులు వంచుకొని యూరకుండిరి. మాణిక్యవాచకుఁ డానం
 దంబుతో మూకబాలికను దఱిసి స్వచిత్తంబందు చిదంబరంబందు నటించు
 చు నటనేశ్వరుడు మూలస్థానంబున నున్న సుందరేశ్వరుండును నొక పే
 యని వారి సెలవుచే తానిందు వచ్చితి నని రాజతనూజకు మూకత్వని
 వృత్తియొనర్చి యామెకు సత్కవిత నొసంగుమని ప్రార్థించె. తద్లక్షణం
 బందే యా రాజకన్యక మూకత్వమును బాసి వాక్పాటవముతో సంగీత
 సాహిత్యసిద్ధితో నిరువది ద్విపదలతో శివస్తవంబు చేసెను. ఆమె

హృదయంబును సంతోష వికాసములఁ జెంది నిర్మలంబై స్థిరంబై శివైక
తానంటై యండ లలితనిశ్చలదృష్టులతో మాణిక్యవాచకయోగి
పవారవిందంబులను జూచుచుండె. చోళరాజు సంతోషంబు | వెల్లివిరియ
నానందసరవశుండై మాణిక్యయోగి చరణంబులఁ బడి మొక్కి బొద్దుల
సంగఁబట్టి వధింప నుద్యమించె. మాణిక్యవాచకుండు “హింసామాన్తు”
యని పొయను వారించి వారల నందఱ మరల నౌకాయానంబున ద్వీపాం
తరంబున కనిపె. వారలు ఖిన్నులై స్వదేశంబులకేగిరి. ఇకనిందు మాణి
క్యవాచకుం డందఱను వీడ్కొని తాండవేశ్వరశివకామేశ్వరులఁబూజించి
శివాజ్ఞతో సశక్తీరంబుగ శివపదంబు నొందె. చోళభూపాలుండును దత్
ప్రతియుఁ బూర్వంబునకన్న నెక్కుడుగ శివభక్తి నొంది చోళదేశవాసు
లను శివభక్తి పరాయణులఁ జేసి శైవులఁ బూజింపుచు శివపూజా శివ
భక్త్యంబు లొనర్చుచుండిరి. శ్రీచిదంబర క్షేత్రవాసులైన విప్రు లందఱు
శివపాదజయంబునకు మిన్నంది హర్షించి శివపూజలఁ గావింపుచుండిరి.
ఈయది జీవన్ముక్తుఁ డగు యోగిశ్రీమాణిక్య వాచకుని చరిత్రంబు.

21. జ్ఞానసంబంధి గురులు

శ్లో॥ అజన్మానో లోకాః కిమవయవంతోహిజగతాం
అధిస్థాతారం కిం భవవిధి రనాదృత్య భవతి
అనీశోవాకుర్యాద్ భువన జననే కః పరికరః
యతో మందాస్త్యాం ప్రత్యమరవర సంశేరత ఇమే ॥

మహిష్నాస్తవము.

తా॥ దేవశ్రేష్ఠుఁడగునో పరమేశ్వరా! మందమతులైన కొందఱు నిన్ను
గుఱించి యెందుచే సందేహింపుచున్నారో అద్దానిఁ బరిశీలింపుము.
లోకము లవయవవంతంబులైనను బుట్టుక లేనివి యెట్లగును? జగ
ములయొక్క సృష్టిపద్ధతి కర్తను విడిచియే యగుచుండునా? ఈశ్వ
రునకన్న అన్యుఁడు జీవుఁడెవడేని చేయఁగలఁడా? లోకోత్పాదన
మందు సామగ్రియేది.

మున్నొకప్పుడు పాండ్యదేశాధిపతి యగు శతృశాసనపాండ్యం
 దుగ్రశాసనుండై విక్రమంబునఁ జోళచేరదేశాధిపతులను గెల్చి తద్దేశం
 బుల నాత్మాధీనంబుగఁ జేసికొనియె. కొన్నాళ్ళ కతఁ డంతముచెందిన
 యంతఁ దత్పుత్రుండు కుబ్జపాండ్యుం డధిపతియై పట్టాభిషేకంబు నొందె.
 చోళదేశప్రభుండు దనపుత్రిని నూత్నవయోవతిని సుందరరూపగుఁ
 వతిని వనితేశ్వరియును కన్యను కుబ్జపాండ్యునకిచ్చి యుద్వాహంబుచేసె.
 బాంధవ్యంబు ననుసరించి కుబ్జపాండ్యుండు శ్వశురునకుఁ జోళదేశంబును
 మరల నిచ్చె. చేరదేశాధిపతియును విస్తారధనంబు లిచ్చి కుబ్జపాండ్యుని
 సంతృప్తుని జేసి చేరదేశంబును మరలఁ గొనియె. ఇతఁ జోళేశ్వరుండు
 దనపుత్రి నల్లుఁడగు కుబ్జపాండ్యునితో మధురకుఁ బంపునపుడు కులబంధ
 నుఁ డను మంత్రిని గూడ అల్లున కొసఁగి పంపెను. కుబ్జపాండ్యుండు
 మధురకు విచ్చేసి సద్గుణనిధియును సమర్థుఁడునునగు కులబంధను నమా
 త్యునిగ నొనర్చి యతనిపైని రాజ్యభారమునిచి తాను రాణితో నిష్ఠ
 భోగంబుల నొందుచుండె. కులబంధనామాత్యుండును నీతితో రాజ
 కార్యంబులన్నియుఁ జక్కఁగ నిర్వహింపుచుండె. పూర్వపాపవశంబున
 రాజగు కుబ్జపాండ్యునకు వైదికమతమందును సనాతనాచారములందును
 ద్వేషంబొదవి క్షుపణక జౌద్ధాదులందుఁ జెలిమి నొంది ద్వీపాంతరంబుల
 నుండి తదాచార్యులను దత్సమూహంబును బిలిపించి వారలను సత్క
 రించి ధనంబులిచ్చి తన్మతాభినిష్ఠుండయ్యె. అంతియెకాక మీనాక్షీ
 సుందరేశ్వరులయుత్సవాదులను గూడ నిరసించుచుండె. విభూతి
 రుద్రాక్షధరుల నేవగించుటయే కాక తనరాష్ట్రమందుఁగూడ భస్మరుద్రా
 క్షతల ధరింపరాదని శాసించె. ప్రజలు భీతులై రాజాజ్ఞకు లోబడి
 భస్మరుద్రాక్షల ధరింపమానిరి. మీనాక్షీ సుందరేశ్వరుల దేవశంబులకుఁ
 బోవుటకుఁగూడ జంకుచుండిరి. అపుడు రాజ్యయగు వనితేశ్వరియును
 మంత్రి కులబంధనుండును రాజునకుఁ గల్గిన చెడుబుద్ధికి జింతించి పలు
 మాట రాజునకు హితోక్తులను వినిచినను నతండు పట్టుదలతో దన
 దురుద్యమంబుఁ బాయక మఱియు నెక్కుడుగా వైదికమతంబును ధిక్క
 రించు రాణిని మంత్రినిఁ గూడ విభూతిరుద్రాక్షధారణంబును శివలింగ
 పూజనంబును మానుడఁని దృఢముగ శాసించె. రాణియు మంత్రియు

అన్నట్లే విచారంబు నొంది రహస్యంబుగ భూతి రుద్రదాక్షల ధరించు
 చుండిరి. పరిదోషంబులందు శ్రీసుందరేశ్వరాలయంబునకుఁ బోవుటకుఁ
 గూడ ప్రభువు నిషేధింపఁగా నట్లు సుందరేశ్వరాలయంబునకుఁ బోనీకున్న
 మహాదోషమనిరి. అపుడెట్టకేలకు భార్యయందలి మోహంబుతోఁ గోవె
 లకుఁ బోయివచ్చుటకు సెలవొసంగెను గాని భస్మరుద్రాక్షలఁ దాల్చి
 వలదని ఖండితముగా శాసించెను. ఇట్లు ప్రభువు జౌద్ధాచారనిరతుఁడై
 యుండ రాణియు మంత్రియు నేయపాయంబున రాజదుర్మతిని దొలఁ
 గించి వేదమతప్రవిష్టుని జేయవలయునని నిరతము చింతించుచుండిరి.
 ఇట్లు దేశంబంత ధర్మంబుఁ బొసి యధర్మభూయిష్టంబై యుండుట పర్జ
 న్యుఁడందు వర్షింపకుండె. దుర్భిక్షం బేర్పడియె. అట్టియెడ నొక
 నాఁడు రాణియు మంత్రియు శ్రీసుందరేశ్వరాలయమందు శివుని సేవించి
 యందుఁ గూర్చుండియున్నతటి శివానందుం డనునొక శివయోగి యటకు
 శివసర్వనార్థమై వచ్చి రాజ్ఞిచే మంత్రిచే సత్కరింపఁబడి వారల కిట్లు
 నియె. చోళదేశమందలి బ్రహ్మపురంబందు శివపాదాబ్జనిరతుఁడగు శివ
 యోగికఁ గుమారస్వామి యశంబున నొకపుత్రుండు జన్మించె. పంచాబ్ద
 వయస్కుఁ డగునాబాలుని దోడ్కొని తండి నదికి స్నానార్థమై పోయి
 యందుఁ దీరంబున బాలకు నునిచి తాను మజ్జనమాడుచుండ సంతరిక్షం
 బందుఁ బుష్పకంబున సంచరించుచున్న యుమామహేశ్వరులు కుమా
 రుని జూడఁగ నందుమాదేవి పుష్పకంబు నాగి దిగి కుమారు నెత్తికొని
 ముద్దాడి స్తన్యంబుఁ గడుపారనొసఁగి మఱొకబంగరుగిండియం దింకను
 గొన్నిపాలునింపి యిచ్చి కుమారా! నీవు సర్వవేదశాస్త్రాభిజ్ఞుఁడవై
 వాగ్మివై వాదశౌండుఁడవై జ్ఞానసంబంధి శివయోగివనుపేటితో ఇట్లే
 పంచాబ్దవయస్కుఁడవై మనుము. నీ కీసువర్ణసింహాసనంబును ముక్తాఫల
 శ్చేతచ్ఛత్రంబును హేమదండ చామరద్వయంబును హిరణ్యకాహళంబు
 ను పసిండివల్లకిని ఇచ్చుచున్నాను. వీనిగొని భూమండలి సంచరింపుము.
 శివభక్తిని బెంపుమని యానతిచ్చి యంతర్ధీనొందె. ఆ బాలుని జనకుండు
 స్నానంబాడి తీరంబునకు వచ్చి కుమారుని జూడఁగ నవ్వొడఁఖండ తేజో
 నిధియై క్షీరములుగల పసిండిగిండిఁ బట్టికొని భగవతీసమర్పితముక్తా
 శ్చేతచ్ఛత్రాదులతో బంగరుసింహాసనం బందుఁ గూర్చుండి మురియు

చుండుటనుజూచి యక్కజపడి యెక్కడివివ్వి యని యడిగె. కుమారుడు సర్వమెఱింగించి పార్వతీదేవీ వచనంబులను దెల్పె. జనకుఁ డానందించి పార్వతీపరమేశ్వరులను సన్నుతించి వస్తుప్రకరంబులను బట్టించి కొని స్వాగారంబున కేగి ద్వీపాంతరంబులనుండి బౌద్ధులు క్షపణకులు చోళదేశంబును జేరి వైదికమతంబును నిరసించి బౌద్ధక్షపణక మతధర్మంబుల నుపన్యసించి తత్ప్రత్యుల నవైదికమతావలంబుల నొనర్చుచుండుటను జూచి జ్ఞానసంబంధిశివయోగి వారలను రాజసభకు రప్పించి యోడించి తిరుగ ద్వీపాంతరంబుల కనిపె. ఈ పాండ్యదేశమందుఁ గూడ క్షపణక బౌద్ధచార్వాకులు చేరి ధర్మంబులఁబాపి యధర్మంబుల నెలకొల్పిరని విని జ్ఞానసంబంధగురుఁ డిటకుఁ గొలఁదిదినంబులలో వచ్చి మీనాక్షీ సుందరేశుల సేవించి ప్రతివాదులనెల్ల జయించి యవ్వారిస్థలంబులకుఁ బంపుటకై సత్వరంబుగ రానున్నవాఁడని తెల్పిన రాణియు మంత్రియు నత్యంత మోదంబొంది యమ్మఱునాఁడే ఆ శివయోగినిచ్చటికి వేగిరంబుగ విజయంబు చేయుఁడని పత్రికను వ్రాసి యశ్వారూఢులతో నవ్వారికిఁ బంపుటయు శివయోగీంద్రు లాలేఖను జూచికొని యతిత్వరితంబుగఁ బదహరువేల శిష్యులతోఁగూడి చతురంతం బెక్కి ముక్తాసితచ్ఛత్ర చామరంబులతో నవరత్నఘటితభర్మభూషణభూషితుఁడై హిరణ్య కాహశంబులు మ్రోయుఁ బ్రయాణముచేసి మధురాపురిని జేరి వేగవతీ తీర్థస్నాతుఁడై సుందరేశ్వరప్రాసాదంబుఁ జేరి సేవించి మీనాక్షీ దేవిం దఱిసి పూజించి తక్కిన గణేశ్వరశక్తి ధరాదులను గొల్చి మంటపమం దాసీనుఁడై యుండఁ దదాగతిని విని రాణియు మంత్రియు వచ్చి శివయోగిపదంబుల కెరగి సువర్ణ పుష్పంబులఁ బూజించిరి. మరియు బౌద్ధ మతమందుఁ జేరిన ప్రభుని యుదంతం బెఱింగించి తేనికి దుర్మతపగాఙ్ముఖత్వంబుగ శివభక్తినిఁ గఱపి ప్రభుని దమ్మును శిష్యకోటియందుఁ జేర్చుకొని ధన్యుల నొనర్చుఁడని సాగిలఁబడిరి. గురుఁ డంగీకరించి ప్రణవంబు నుచ్చరించె. ఇట్లు శివయోగుల యాగమనంబును దివ్యకాహళధ్వనులతోఁ దెలిసికొని యాపురి నున్నట్టి వాగీశశివయోగి యటకు వచ్చి జ్ఞానసంబంధిగురులను సేవించి యానందించి యవ్వారిని భోజనార్థంబును నివాసార్థంబును దమమతంబునకు విచ్చేయుఁ డని యాహ్వానించె. జ్ఞాన

సంబంధు లామోదించి శిష్యులతోఁ గాహళధ్వనులతో నచ్చటి కేగిరి. రాణీయు మంతిరియు రాజగృహంబునుండి సకలభోజనసామగ్రుల వాగీశ్వరమకంబున కన్నిరి. అందు జ్ఞానసంబంధులు శివపూజ చేసికొని శిష్యులతోఁగూడ భోజనముచేసి యందే వసించె. ఇట్లు జ్ఞానసంబంధిశివయోగులు ముక్తాఫలశ్రేతచ్ఛత్రచామరంబులతో బంగరుపల్లకి నెక్కి హిరణ్యకాహలంబులతో పోడశసహస్రాం తేవాసులతో నూరేగుచు వచ్చుట ఊపణకులతోఁ దద్దేశికుండు విని తమనుజయించుటకు వచ్చుట యును నారసి క్రుద్ధుండై జ్ఞానసంబంధుని శిష్యులతోఁగూడ దహింపఁబూని అభిచారికాహోమం బొనరించి వాగీశమతంబును దత్రత్యుల నందఁజను గాల్పుమని యగ్నిప్రయోగం బొనరించె. ఆయగ్గియు వేవేగ జ్వాలలతో మకంబును దరిసెను గాని మఠావరణంబు దాటఁజాలక శాంతిఁజెందె. ఊపణకగురుండు మతంబును నందలి వారును దహింపఁబడి రని తలఁచి నిజశిష్యుల నందుఁ జూచి రమ్మని పనిచెను. అభిచారాగ్ని మతంబు బ్రవేశింపలేకుండుట వారలు చూచి పోయి గురున కెఱిగించిరి. అంత నతఁడు కోపించి మరల నభిచారమంత్రతంత్రంబులతో నగ్ని నుచ్చాటనంబుచేసె. అపుడు జ్ఞానసంబంధిశివయోగిశిష్యులు మతంబు వజ్రకు వచ్చుచున్నయగ్నిని గురున కెఱిగించిరి. గురుండు మీనాక్షీ సుందరేశ్వరుల ధ్యానించి ఆ యగ్నిని ఊపణకుఁడై వేదమతంబును భస్మ రుద్రాక్షంబులను శివుని ద్వేషించుచు నట్లు ప్రజల కాదేశింపుచున్న కుజ్జపాండ్యునకు జ్వరముగఁ బరిణమింపు మని యభిచారాగ్ని కాదేశించె. తదక్షణంబున నాయగ్గి వెనుకకు మరలి రాజహర్ష్యం బందలి రాజునకు ఘోరజ్వరంబై యెసఁగె. రాజాకస్మికముగ వచ్చినట్టి ఘోరజ్వరముచేఁ గ్రాగి దుర్భరవేదనకుఁ దహతహపడి మంత్రికి రాణి కెఱిగించి వేగిరంబుగ వెజ్జలఁబిలిపించి యశాషధోపచారంబుల నొనర్పించికొనియె. ఎందరు వైద్యు లెట్టి యశాషధంబుల నిచ్చినను నేమియొనర్చినను జ్వరము శాంతింపదయ్యె. అంతఁదనగురులగు ఊపణకబౌద్ధచార్యుల రప్పించి తన యవస్థను దెలిపి వేగిరంబుగ ఆరోగ్యం బమర్చి రక్షింపుఁడనియె. జ్ఞానసంబంధిగురుఁడున్న మఠముఁగూర్చి యొనర్చిన నభిచారమ్మును తదగ్నియు నందు లోగి యణఁగి నమ్మైనవని శిష్యులు గురులతో నొడి

విరి. క్షపణకబౌద్ధచార్వాకలందఱు విస్మితులై ప్రస్తుతమందు నృపుని జ్వరశాంతికై మంత్రంబులఁ జదువుచు మయూరపింఛంబులఁ ద్రిష్వచు రాజదేహంబుఁ దుడుచుచు నిజకుండికాజలంబులఁ జల్లుచు విస్తార యత్నంబొనర్చిరి. కాని లబ్ధిలేక రాజునకు జ్వరం బినుమడించె. జ్వరా గ్నితాపంబున కోర్వజాలక రాజు వెజ్జలను గురు లగు చార్వాకాదు లను నిందించి తిట్టి యవలకుఁ బనిచెను. చేయునది లేక వాఁ ఁందఱు వెడలిపోయిరి. నృపుఁడపుడు జ్వరాగ్నికి భరింపలేక తన్నెందేని నదిలో విడుపుఁడని రాజ్ఞికి నమాత్యునకు బిగ్గరగాఁ జెప్పెను. వార లపుడు రాజును దారసించి ప్రభూ ! ఈ యూరికి నిన్న నొక శివయోగి శిష్యులతో వచ్చి వాగీశయోగిమఠమం దున్నాఁడు. ఆతఁడు చాల సమర్థుఁడని వినుచున్నాము. తమ సెలవై నచో నిచ్చటికిఁ బిలిపించెదము. అవ్వారి యుపచారంబునఁ దమకు జ్వరము శాంతించి యారోగ్యము చేకూరు నని చెప్పిరి. జ్వరపీడితుఁడగు రాజు పిలిపింపుఁడనియె. సత్వరంబుగ రాణి యు మంతిరియు నవ్వారి సన్నిధి కేగి సర్వముఁ దెలిపి రాజునకు జ్వర శాంతి చేయుఁడని యర్థించిరి. అపుడు జ్ఞానసంబంధియోగులు వేగిరము పల్లకి నెక్కి సితచ్చత్రచామరములతో సువర్ణకాహళధ్వనులతో బదునారువేల శిష్యులతో రాజగృహంబుఁ జేరి రాజును సమీపించి చూచి శివమంత్రమంత్రితంబగు విభూతి నొసంగి రాజదేహార్థంబునకుఁ బూయుమని చెప్పెను. దొరసానియు మంతిరియు రాజున కట్లెఱింగింపఁగా సతఁడు బూదిని నాదేహమునఁ దాకనీ ననియెను. రాజదేవియు మంత్రియుఁ బ్రాణంబుల నెట్లెని రక్షించుకొనవలయుననియు హితముచెప్పిరి. జ్వరతాపము సహింపలేక యెట్లో నృపతి యనుమతించెను. వారల్లు రాజార్థదేహంబునందు భూతిలేపనం బొనర్చిరి. తద్క్షణమందే యాయర్థతనువందు జ్వరాగ్ని తగ్గి చందనశీతలంబయ్యె. తక్కిన యర్థదేహంబందు జ్వరాగ్ని బాధించుచునేయుండె. జ్ఞానసంబంధులు బౌద్ధక్షపణకచార్వాకగురులతో దక్కిన యర్థతనువందలి జ్వరమును మాన్పికొనుఁడనియు వారలు మాన్పఁజాలకున్న రాజవ్వారి మతంబుఁ బాసి శైవమతంబు నొందినఁ దక్కినజ్వరంబుఁగూడఁ బోగొట్టెద నని

చెప్పెను. తేడు వేగిరముగ నా గురుల నందఱను బిలిపించి స్వదేహార్థం
జందలి జ్వరంబును హరింపఁజేయుఁడనియు లేకున్నఁ దమనందఱను
రాష్ట్రమునుండి వెడలించి శైవమతంబందుఁ జేరుదుననియుఁ జెప్పెను.
వా రందఱ జపు డేకమై మరల మంత్రంబు లుచ్చరింపుచు నెమలిపించం
బులకట్టలను ద్రిష్టించుఁ గుండికాజలంబులఁ జల్లుచు జ్వరశాంతికై
ప్రయత్నించిరి. ఎంతసేపట్లానర్చినను సుంతయు జ్వరంబు తగ్గకయుండె.
అంతఁ బ్రభుఁ డమర్షి తస్మాత్తుండై వారలను వెలుపలికిఁ బంపి జ్ఞాన
గురుని జ్వరశాంతికై ప్రార్థించెను. జ్ఞానదేశికుఁడు శివుని దలఁచి మరల
విభూతిని దక్కిన దేహార్థమందు లేపనంబు చేయించెను. వెంటనే జ్వరము
హరించెను. దేహాంబంతయుఁ జల్లనై రాజునకు సుఖం బొసఁగెను.
అప్పుడు నృపుఁడుత్థితుడైఁ జ్ఞానదేశిక చరణారవిందంబులఁ బడి
సాష్టాంగవందనంబొచరించి మహాత్మా! నీవు శివుఁడవు. నాప్రాణంబులను
రక్షించితివి. నేను నీదు శిష్యుండనైతిని. అనుగ్రహించి నాకు శివదీక్ష
నిమ్మని కోరెను. గురుఁడును కుబ్జపాండుని దేహమందలి కుబ్జత్వము
నీక్షించి మరల పంచాక్షరీమహామంత్రమంత్రితంబగుభూతిని తేని సర్వ
గాత్రంబందుఁ బూయించె. ఆక్షణంబున రాజదేహమందలి కుబ్జత్వ
మంతఃబోయెను. దృఢదీర్ఘసుందరదేహంబమరె. రా జపు డాశ్చర్య
పరీతచిత్తుండై మరల గురుపాదంబులకు మ్రొక్కి దేవా ! నన్ను జ్వరా
గ్ని పరిముక్తుని జేయుటయె గాక జన్మాదినుండి యున్న కుబ్జత్వమును
గూడఁ బోగొట్టి సుందరదృఢదేహం బిచ్చితివి. నీకు నే నేమి ప్రతికృతి
సేయఁగలను. అని నమ్రోక్తులాడి అపుడే రాణికి మంతిరికి రాజపురు
షుల కందఱకు విభూతి రుద్రాక్షుల ధరింపఁజేసె. తానును గురునొద్ద
విధిప్రకారంబుగ శివదీక్ష నొందె. గురుండును మున్ను రాజునకున్న
కుబ్జపాండుఁ డనునామంబును దొలగించి సుందర పాండుఁడను నామ
ధేయం బొసఁగె. సుందరపాండునృపుండు రాష్ట్రమందలి ప్రజల కంద
ఱకు శివదీక్ష నొందుటకై శాసించె. ప్రజ లందఱ తానందించి యట్లు శివ
దీక్షనొంది జ్ఞాన సంబంధిగురుల వేనోళ్ళ స్లాఘించిరి. ఇంతయు నరసి
బాద్ధచార్యకాదులు మంతనంబులఁ జింతించి శిష్యులను గొందఱను
రాజసభ కనిపి ఒకతాళపత్రంబందు మేము లిఖించి పంపెదము. జ్ఞాన

సంబంధునిచే గూడ నట్లే యొక పత్రంబును వ్రాయించి రెండు నగ్ని జ్వాలయందు విడుపుడు. అందేది దహింపబడకుండిన నద్దానివారలకు జయం బనియు అట్లు చేయింపుడనియుఁ జెప్పియంపిరి. భూనాథుం డది జ్ఞానసంబంధున కెఱిగింపగా స్వామి యంగీకరించి యొకతాళీపత్రంబందు “శివ” యని రెండక్షరంబులను వ్రాసి యొసఁగె. జ్ఞానగురులును నవ్వారి మంత్రం బొక తాటాకుపై వ్రాసి యగ్నికుండం బందలి జ్వాలలోఁ బడవేసిరి. జ్ఞానగురులతాటియాకు సురసురమండి బూది యయ్యె. జ్ఞానగురుని శివపత్రంబు దగ్ధంబుగాక ప్రకాశింపుచుండె. అంత జ్ఞానచార్యుడు లితం డగ్ని స్తంభంబుచేసె. కానిం డిఁక నిట్లే పత్రద్వయంబును గావేరి నదిఁ బడవేసెదము. అపు డేది మునుగక కొట్టుకొని పోవక దరికిఁ జేరునో అవ్వారి మతంబు జయంబొందునని నుడివిరి. ఇట్లు మాటికిఁ బ్రతి ఘటించుచున్న నవ్వారలను జూచి నృపుండు కోపించి ఈ మాటోడిన వారలను సపరివారంబుగఁ బట్టి కొరతల వేయింతు ననిన జ్ఞానచార్యుడు లంగీకరించిరి. జ్ఞానగురుం డోమని పూర్వప్రకారంబుగ శివపత్రంబొసంగె. ప్రతివాదులొసగిన పత్రంబును శివపత్రంబును గొనిపోయి కావేరి పరీ వాహమందు వేసిరి. ప్రతివాదులపత్రంబు ప్రవాహంబందుఁ గొట్టికొని పోయె. శివపత్రంబు తీరంబుఁ జేరి పద్మమువలె భాసించుచుండె. అంతఁ బ్రతివాదు లందఱు వగచి తమకుదామేపోయి కొరతల నెక్కి సమసిరి. తచ్చిష్యులు భయంబున పాతి మరల ద్వీపాంతరంబులఁ జేరిరి. కొందఱు పోలేక రాజు నర్థించి శైవమతంబుఁ బరిగ్రహించిరి. ఇట్లు దుర్మతంబుల నిర్జించి శైవమతప్రతిష్ఠను జేసి తనదు జ్వరంబును గుబ్బత్యంబును బాపినట్టి మహనీయుని జ్ఞానసంబంధిశివయోగిని గౌరవించి యవ్వారిఁ బర్యంకంబందు గూర్చుండఁజేసి నానాదివ్యవాద్యములు మ్రోయగ గ్రామమం దంత మందమందముగ నూరేగించి తెచ్చి తన సింహాసనంబుం దాసీనుచేసి సువర్ణపట్టువస్త్రంబుల నవరత్నాభరణంబుల నిచ్చి తత్పదంబులకు రాణియు దాను నమాత్యుండును మ్రొక్కి ధన్యుల మైతి మనిరి. ఇఁకను శ్రీమీనాక్షీసుందరేశ్వరులకు లక్షపద్మార్చనంబును గోటిబిల్వార్చనంబు నొనరిరి. మఱియు మీనాక్షీసుందరేశ్వర

పంబులకై నిర్మించిరి. దేశమంతయు యధాపూర్వంబుగ శివభక్తి వెలసి
విదానయై. జ్ఞానసంబంధదేశికుండు సార్వతీమహాదేవీ వరంబున నెల్ల
ప్పుడు పంచహాసనవయస్కుడై యుండి మధురనుంచి మరలఁ జిదంబ
రంబునకుఁ దల్లిదండ్రులయొద్దకు జేరె నిది మహాత్ముడును పణ్డుఖాంశ
సంజనితుం డగు జ్ఞానసంబంధిశివయోగి చరిత్రంబు.

22. మహాభక్తనందనార - హరజన

శ్లో॥ దేవం వందే శరధి శరధిం దేవతా సార్వ భామం
వ్యాసప్రస్థా భువన విదితా యస్య వాహాధివాహః
భూషాపేటీ భువనమతలం పుష్కరం పుష్పవాటీ
శాటీపాలా శృత మఖముఖా శ్చందనదుర్మనోజః
శ్రీదీక్షితకువలయానందము.

తా॥ ఎవనియొక్క వాహనములై న వేదముల కధికృతులు లోకప్రసిద్ధు
లైన వ్యాసప్రముఖులో ఎవనికి నగలపేటిక పాతాళలోకమో
ఎవని పుష్పలతోట యాకసమో ఎవని వస్త్రములను గాచువారు
మహేంద్రుడు మున్నగువారో ఎవనికి విలేపనంబుకై చందనవృక్షము
మన్నుఁడో యట్టిదేవుని సముద్రమే తూణీరంబుగ ధరించినట్టి దేవ
చక్రవర్తిని గొలుచుచున్నాను.

ద్రవిడదేశంబం దాదనూ రను గ్రామమందు వేదశాస్త్రపారం
గతుఁడగు నొకబ్రాహ్మణుండు విశ్వనాథదీక్షితుఁడను నామధేయము
గలవాఁడు గలఁ డాతండు సత్కర్మాచరణపరుండు శివలింగపూజ
కుండు నిరతాన్నదానవ్రతుండు ధీరుం డకుటిలవచనుం డాయనకు
సుశీల సుగుణవతి మృదుభాషిణి యైన భార్యగలదు. ఆభూసురోత్తముఁ
డామెతో దై వపితృతిథిపూజలఁ బొనర్చుచు సుఖంబుగ గార్హస్థ్యధర్మం
బు నిర్వహింపుచుండె. అతనికి భూవసతి యెక్కుడున్న కారణమున నొక
రులను బెక్కురను గొని వ్యవసాయమును చేయించుచుండును. అందుఁ
బూర్వమునుండి యిద్దఱు హరజనులు పొలములన్నియు సేవ్యము
చేయుచుఁ బశువుల సంరక్షించుచు యజమానియందు విధేయులై

విశ్వాసంబును సంపాదించుకొని యుండిరి. తక్కిన నౌకరుల కవ్వారు ప్రముఖులై యుండిరి. ఆ హరజనులిద్దటిలో నొకఁడు గోవిందుఁ డేను వాఁడు మఱొకఁడు కందసామియనువాఁడు. గోవిందుని కూతురును గంద సామికిచ్చి పెండిలి చేయుటచే గోవిందుఁడు మానుయు కందసామి యల్లుఁడునై యుండిరి. నౌకరులగు వీర లిద్దఱు సుఖంబుగ వ్యవసాయంబు నిర్వహింపుచు పశుసంరక్షణంబుచేయుచుండ భూదేవుఁడు సుఖంబుగ సర్వజనహితంబుగ ననుధినం బన్నదానంబు సేయుచునుండఁ గొంతకాలంబు జరిగెను. కాని యా దంపతులకు సంతానంబు గాకయే యశావనం బతిక్రమించుచుండె. అంత దీక్షితుండు సంతానంబు లేమి యెక్కుడగులేమిగ సంభావించి సంతానలబ్ధికై వారణాసీయాత్రను సేయనెంచి గృహంబునొద్దఁ గావలివారల నునిచి యాత్రోపకరణంబులఁ గూర్చుకొని భార్యను దోడ్కొని సుముహూర్తంబునఁ బ్రయాణము చేయుచుఁ దనపొలంబును బండించుపాలేరు లగు హరజనుల కిరువురకుఁ బోయి వచ్చెదమని చెప్పెను. అపుడు కందసామియనువాఁడు స్వామికి దండముచేసి తనకుఁ గూడసంతానము నిచ్చుటకై దేవునిఁ గోరుమని ప్రార్థించె. దీక్షితుఁ డంగీకరించి వెడలె. అడవులు కొండలు నదీనదంబులు పురములు పట్టణములు మున్నగువాని గడచి హుటాహుటి యానంబులతో మూడు నెలలకుఁ బ్రయాగను జేరి యం దొకప్రాహ్లాణ గృహంబందు నిలిచి గంగాయమునా సరస్వతీ సంగమం బందు స్నానంబుచేసి వేణీదానం బితరదానంబు లొనర్చి పితృదేవులకు తీర్థశ్రాద్ధంబు చేసి ప్రయాగేశ్వర మాధవీశ్వరులఁ బూజించి వెడలి త్రోవలో వింధ్యాచలేశ్వరినిఁ బూజించి కాశీపురిం జేరిరి. అందుఁ బ్రథమదినంబందు విధితో మణికర్ణికాచక్ర పుష్కరిణీస్నానంబొనర్చి విశ్వేశ్వర లింగ దర్శనంబును అన్నపూర్ణాదుంధిగణేశ్వర దర్శనంబును కాలభైరవబిందుమాధవదర్శనంబు చేసుకొని క్షేత్రోపవాసంబుండి మఱునాఁడు శ్రీవిశ్వేశ్వరలింగ పూజనం బన్నపూర్ణాదుంధి ప్రముఖార్చనంబు లొనర్చికొని మూడవనాఁడు పంచగంగాస్నానంబును నాల్గవనాఁడు గాలాష్ట కార్చనంబును నైదవనాఁడు నిత్యయాత్రయు నాఱవనాఁడు తీర్థశ్రాద్ధంబును సల్పి ప్రత్యహము శ్రీవిశ్వేశ్వరుని అన్నపూర్ణను డుంధిప్రముఖులను పూజించుచుఁ

బుత్తార్థియై యుండె. అట్లాలు నెలలున్నమీఁద విశ్వనాథుఁ డనుగ్రహించి స్వప్నంబందు దీక్షితునకు ఫలంబొరంగి స్వదేశంబున కేగుటకు నెలవిచ్చె. అపుడు దీక్షితుఁడు తనపాలేరగు హరజనుని ప్రార్థనను గూడ విశ్వనాథున కెఱింగించి విశ్వనాథుఁ డదియుఁగూడ సంగీకరించి వరంబొసంగినట్లుగఁ దెలిసికొని కాశీపంచకోశ ప్రదక్షిణం బొనరించి అన్న పూర్ణా విశ్వనాథదుంఠిమాధవకాలభైరవ దండపాణ్యాదుల నర్చించి మ్రొక్కి యనుజ్ఞఁబడసి వెడలి గయకుఁబోయి యందుఁ బైతృకవిధిని నిర్వహించి రుద్రవిష్ణుపాదంబులందుఁ బిండదానంబొనరించి మంగళగౌరిని బూజించి గంగసాగర సంగమంబుఁ జేరి మజ్జనఁజొనరించి భువనేశ్వర జగన్నాథక్షేత్రంబులను సేవించి దాక్షిణ్యరామ భీమేశ్వరుని మాణిక్యంబికను బూజించి పట్టిపరభద్రుని భద్రకాళికను భజించి మార్గంబందు గోదావరీ కృష్ణవేణీకావేరీ సువర్ణముఖరీనదీపరివాహంబులఁ దీర్థంబు లాడి ఆయా స్థలంబులందు దేవులనుగొలిచి శ్రీకాళహస్తీశ్వరుని తిరుత్తని సుబ్రహ్మణ్యేశ్వరుని వెంకటాచలాధీశ్వరుని బూజించి నాల్గుమాసంబులలో స్వపురిని జేరిరి. గ్రామీణు లందఱు కాశీయాత్రను జేసికొని వచ్చినట్టి దీక్షిత దంపతులను జూచి హరించి గౌరవించిరి. నౌకరులును బాలేరులు నందఱు నానందించిరి. దీక్షితుఁడు పాలేరువిన్నపంబును స్వామికిఁ దెల్పితి ననిచెప్పెను. అవ్వఁడును సంతసించె. అంత దీక్షితుఁడు యథాపూర్వంబుగ నిత్యం బన్నదానాదికము నొనర్చుచు సుఖగోష్ఠి నుండె. అనంతరము కొలది నెలలలో దీక్షితపత్ని గర్భంబు ధరించె. అట్లే హరజనుని పెండ్లము గూడ చూలొండె. దీక్షితుఁడు సతికి సీమంత సంస్కారంబుఁగావించె. నెలలు నిండినతోడనే దీక్షితదేవి శుభసమయమందు శుభలగ్నంబునఁ బ్రసవించి పుత్రుని గనియె. హరజనునియూలుగూడ సుదినంబున సుసమయంబున గొమరుని గనియె. దీక్షితుఁడు పుత్రునకు జాతకర్మంబును సుబ్రహ్మణ్యుఁడని నామకరణంబునుచేపి భూదేవుల కితరులకు మృష్టాన్నదానంబులొనర్చె. దీక్షిత పుత్రుండును హరిజనబాలుండును దినదినప్రవర్ధమానులై పెరుగుచుండెరి. హరజనుఁడు తనపుత్రునకు నందుం డని పేఱ్యెట్టి పెంచుచుండె. దీక్షితుఁడు తనపుత్రున కెనిమిదవయేట నుపనయనంబుచేసి వేదపాఠంబు

నకై గురున కప్పగించె. దీక్షితపుత్రుడును బాల్యచాపలంబున గురు
 నొద్దకుఁబోయి చదువక యేప్రాద్దు తోడిబాలకులతో నాడుచుండె.
 ఒకటి రెండుమాల్లు జనకుండు శిక్షించి గురునొద్దకుఁ దోడ్కోనిపోయి
 చదువున నుంచెను గాని బాలుఁడు గారాముతోఁ బెరిగి యుండుటచే
 నట్లు వేదం బభ్యసింపకయూరకనే తిరుగుచుండె. ఇట్లు మూడేడులుగడచి
 నంత దీక్షితపుత్రునకు సుంతయు విద్య యలవడకుండుటఁ జూచి దీక్షి
 తునకుఁ గోపం బధికమయ్యె. ఒకనాఁ డుపస్సన గురునొద్దకు వేదశాస్త్ర
 పఠనంబునకై దీక్షితుండు పుత్రునిఁ బనుపగా నతఁడట్లు పోవక వీధిలో
 నొకచో బాలకులతో నాడుచుండె. యావృచ్ఛికంబుగ దీక్షితుఁ డా
 ప్రదేశమునుండి గృహంబు చేరుచుండ నితర బాలురతో బలిగుడుల
 నాడుచున్నపుత్రుం గాంచె. అవ్వడుగు భీతుండై యెందేనొదిగి కొంత
 ప్రొద్దు కిలుచేరవచ్చిన దీక్షితుం డాగ్రహపరవశుండై పుత్రుని గృహ
 ద్వారంబు వెలుపలికిఁ దోచి తిట్టి పొమ్మని ద్వారబంధమొనర్చె. బుడ
 తఁడు బీతుండై యెందేనిఁ జనియె. దీక్షితసతి కొమరునకు బలుమలు
 బుద్ధులు చెప్పిననూ నతఁడు వినక యట్లే యుండుటయూ నాఁడు పెనిమిటి
 కొమరుని నెలుపలకుఁ ద్రోచి తలపులు వేయుటఁ జూచియు సుశీల
 గావున కొమరునియం దెక్కుడుప్రేమయు వాత్సల్యమున్నను జేయునది
 లేక భర్త కెదురాడక మదిలోఁ గుందుచు నూరకుండె. మఱికొంత
 తడవుకు దలుపులు తెఱచి చూచిరి గాని సుతుఁ డగుపట్టడమ్యె.
 ఎందేనిఁ బోయెనని నిశ్చయించుకొని యందందు వెదకిరి గాని యతఁడు
 కన్పట్టఁ డాయె. తల్లియుఁ దండ్రుయు నిర్వురు మనస్తాపంబుతో విచారించు
 చుండిరి. ఇకఁ గందునికొమరుఁడగు నందుఁ డల్లారుముద్దుగఁ బెఱు
 గుచు నెల్ల వారలకు ముద్దుపల్కుల నందం ప్రచేష్టల సంతసంబొనరింపుచుఁ
 బుట్టుకతోడనే యొదవినశిభక్తి చే బూదిసిగొనివచ్చి పూసికొనుచు శివ
 దేవళం బెదుటఁజేరి జోతసేయుచు మురియుచు శివోత్సవంబులందలి శివ
 సేవలఁ జూచుచు తన్మయుండై యానందించుచు శివభక్తులకుఁ మ్రొక్కుచు
 శివభజనలందుఁ జేరి పారవశ్యంబొందుదు జగంబును సర్వంబు శివతేజం
 బుగ భావించి తేజవలు శివధ్యానంబునందే గడుపుచుఁ దలదండ్రులు
 జెప్పిన పనులందుఁ దవులక చేయుచున్నను నవి చక్కఁగనే నిర్వహింపఁ

బడుచుండుట కక్కజంబొంది శివుడే యట్లు నిర్వహింపుచుండె నని తలంచుచుండె. ఇక విశ్వనాథదీక్షిత పుత్రుండు తండ్రితో నిలునుండి గెంటఁబడి సిగ్గొంది యప్పురిఁ బాసి సాయము వఱగొక యూరిఁజేరి యందలి యొకయగ్రజన్ముని గృహమందు భుజించి విశ్రమించి నాల్గవ జాము రాతిరియందే మేల్కొని కృత్యంబులఁ దీర్చికొని యుత్తర దిక్కు గూర్చి ప్రయాణముచేసి మహానదుల దాటి మూడునెలలలోఁ గాశీ పురిని జేరి గంగాస్నానం బొనర్చి విశ్వేశ్వరు నన్నపూర్ణను డుంతి మాధవ కాలభైరవాదులను దర్శించి సేవించి యొకచో వాసం బమరించి కొని శ్రీజగదీశపండజీ వారి సన్నిధికరిగి వారి యడుగులకు సాష్టాంగపడి తనదేశమును గులగోత్రంబులను దెలిపి విద్యార్థినై వచ్చితి ననుగ్రహింపుఁ డని ప్రార్థించి వారిచే నాదరంబుఁ బడసి గీర్వాణవాణీసాహిత్యం బచిరంబందేయొంది పాణినీయంబులఁ బరింపుచుండె. ఇం దాదనూరునందు దీక్షితుండును సుశీలయుఁ జిరకాలంబున కీశ్వరవరంబు నొంది వడిసినట్టి యేకపుత్రుని దేశత్యాగంబునకు దుఃఖింపుచుఁ బలుకడలవెదకించియుఁ బుత్రునిజాడ వెనుగక పొగలుచుండ్రిరి. ఇక నందుఁడు దనతోఁ బలు వురను జెలికాండ్రను జేర్చికొని రేబవలు “శంకరశంభో సాంబసదాశివ” యని భజనము జేసికొనుచుఁ దన్మయుడై యుండును. తనతండ్రి పొల ముదున్నుటకుఁ బంపినపు డందు దృష్టమనంపక నాగలి కేది యడ్డమైనను నట్లే నడుచుచుండును. వృషభంబులే యవ్వాని దప్పించికొని నడుచు చుండును. పైరులను గాఁచుట కంపినపుడు పశువులు విహంగములు చేరి సస్యంబులను గ్రాసంబుచేయుచున్నను వానిని దొలఁగింపక మిన్నక చూచుచుండును. పరిపాకసమయమం దవ్వానిపొలముపంట తక్కిన వారిపంటలకన్నఁ జతుర్గుణితముగఁ బండియుండు. ఆ పండినపంటయందు గూడఁ జేరవచ్చిన దీనానాథభక్తజనంబులకుఁ దృప్తిగఁ బంచిపెట్టు చుండు. ప్రతిదినం బుపస్సుననే మేల్కొని తీర్థంబందు గృంకి బూదిఁబూసి కొని శివాలయంబునకు దవ్వులఁజేరి పరమశివుని నామంబుల నుచ్చరిం పుచు నొకయామంబుఁ గడుపుచుండు. సాయమందుఁగూడ నట్లేజేరి శివ భజనంబు సేయుచుండును. ఇంట నున్నపుడు మునివాకిటఁ గూర్చుండి పరమేశ్వరుని దలంపుచు నానందంబు నొందుచు దేహంబుపై నింటిపైని

విస్మృతి నొందియుండు. వానితాత యగు గోవిందుడు వీనికి దెయ్యమో భూతమో పట్టినది. లేక పిచ్చియై తినదో యని చింతసేయుచు నపు డపుడు వాని మందలింపుచు గొంపయు సేద్యమును జాగ్రత్తగఁ జూచు కొనుచుండుమని చెప్పుచుండును. కొందఱు వీనికిఁ బిచ్చిగాదు బకితి యని యనుకొందురు. మఱికొందఱేదో కోగమని తలచుచుందురు. ఎవ్వరై ట్లనికొనినను నందుడు సుంతవిచారములేక సంతతము శివానందసాగ రంబున నోలలాడుచుండును. ద్రష్టలెల్ల వాని సుందరముఖారవిందమం దేప్రాద్దు పాయకయుండునానందపారవశ్యంబుప్రకారంబుఁగన్గొని యబ్బు రంబొందుచు నీతండు సామాన్యపురుషుండు గాఁడు దైవానుగ్రహిత జన్మండని విశ్వసించు రిట్లు గొంతకాలంబు జరిగినమీఁద నంత యచటి కొకింత సమీపంబందలి తిరుప్పంగులూ రనుగ్రామమందు శివునకు బ్రహ్మాత్మవంబు జరుగుచుండుటను విని తనతోడివారలఁ బదుగురను బిలిచికొని ప్రయాణంబుచేసి ప్రదోషసమయమందందుఁ జేరి శివాగార గోపురబహిష్థలంబం దుండి శివలింగంబును జూడఁ బూజెను. అందు శివలింగంబు కట్టెడుట వైవాగమోక్తప్రకారంబుగఁ బ్రతిష్ఠించినట్టి నందికేశ్వర విగ్రహం బడ్డమై యుండుటఁ జూచి లోనఁ జింతించి “నందీ! తొలగవయ్యా! ఇంచుక యెడముచేరి నాకు శివుని జూపింపుమయ్యా! నీకు దండము పెట్టెదను తండ్రీ!” యని ప్రార్థించెను. శాస్త్రప్రకారంబు లోహంపుటట్టెములతో బిగింపఁ బడినట్టి నందివిగ్రహం బెట్టులెడముగఁ బోవును? తాను భక్తిపారవశ్యంబున శివలింగంబును దరిసింప నెంచి యట్లుగోరెను. మహాత్ములై నవారలకు సిద్ధపురుషుల కొకటి సాధ్య మనియు మఱొకటి యసాధ్యమనియుఁ దోచదు కదా?

శ్లో॥ కోన్యదేశఃప్రబుద్ధానాం । కఃపరఃప్రియవాదినాం

కిందుష్కరం సమర్థానాం । కింమారం వ్యవసాయినాం॥

అభియుక్తోక్తి.

తా॥ విద్వాంసులకు ఎక్కుడు బుద్ధిమంతుల కితరదేశమనెడు నదియును ప్రియముగ మాటలాడు వారల కితరుడనియు శత్రుడనియును సమర్థులగువారలకుఁ జేయరానిదియును వ్యవసాయము చేయు వారలకు దూరమనియు నుండదు.

అట్లుతఃకు గోరినఁగూడ నంది యచ్చేయుండుటఁ గాంచి యలుక
 గాంచి నందీశ్వరా! వేగిరము కదలి యెడమిమ్ము. నేను శివునిఁ జూడవల
 నును ప్రార్థనముతో) అట్లు తొలఁగకుంటివేని నీ దొరయైనఫరమ
 పుత్రుని నెవ్వఁబులాన యని యనెను. అపుడు నందీశ్వరుండు హడలి తద్
 దుంబుల నట్లెఱుఁగును బెఱికికొని యెగిరి పార్శ్వప్రదేశంబుఁ జేరి యం
 దుంబుల నందుఁ జానందించి శివునిఁజూచి ఆహా! ధన్యుండ నైతి నని
 ముగిసి యెక్కింత తడవు ఫరమేశ్వరనామంబుల నుచ్చరింపుచు తెప్ప
 కడకు చూచుచు ధ్యానమయుండై యుండె. కూడవచ్చినవారలు
 కూడ నీ సయమృత కృత్యంబును జూచి యవ్వానియందు భక్తిభావం
 బునెరికి కొంతవడికి నందుండు శివునకుఁమొక్కి ధ్యానము చాలించి
 నిశ్చలముగా వచ్చిననెయ్యురతో నిందు శివుని కోవెల కెదురుగా బహిష్ఠలం
 బునొక పుష్కరిణిని నిర్మింపుద మని చెప్పఁగా వారలు ప్రోద్బటివఱ
 గొనిచేరవలయును. లేకున్న యజమానులు మనలను దండింతు రని
 చెప్పిరి. నందుఁ కి రాత్రి యందే త్రవ్వి ప్రోద్బున నూరికిఁ బోవుద
 మనియె. వారందుల కిష్టపడకున్నను నందునియానతి మీఱఁజాలక యం
 దికిరించిరి. నందుండు స్వగ్రామమునుండి వచ్చునపుడు తెచ్చిన నాలుగు
 మేకులతోఁ గొందఱుద్రవ్యము మఱికొందఱు మట్టి యెత్తిపోయుచు
 నుండిరి గాని తెలవాటువఱకుఁ గోనే రెట్లగు నని నవ్వుకొనుచు నందుని
 యాహ్వానము నెరవేర్చుచుండిరి. నందుఁ డందఱికిన్న నెక్కుడుగాఁ ద్రవ్యము
 శివభక్తనంబు దక్కినవారలకుఁజెప్పించు నలయక మట్టియెత్తుచుండె.
 అగుచోదయకాలమువఱకుఁ బ్రదేశము చాలవఱకు తెగి అమృత
 మఘరంబులగు సలిలములు చెంది నిండె. నందుఁడద్దానిఁ జూచి సంత
 సించి శివుడే యిట్లొనఁగూర్చె ననుకొని సూర్యోదయంబునుండి పయ
 నంబుచేసి తోటివారలతో మరల స్వగ్రామంబుఁ జేరె. దీక్షితపుత్రుండు
 నామఁదమఁ బుడ్రొందువత్సరంబులుండి షడ్దర్శనంబులందు సంపూర్ణ
 బ్రాహ్మ్యంబునొంది గురుని సెలవొంది పంచక్రోశప్రదక్షిణంబొనరించి
 ప్రయాణంబొనరించి మూడు నెలలకు స్వగ్రామ సామీప్యంబుఁజేరి ప్రభా
 తంబందు స్నాతుండై భస్మత్రిపుండ్రంబులొంది ప్రథమయామమందే
 అదనూరుచేరి స్వగృహంబున కేగి తల్లిదండ్రులపాదంబులఁ బడి ఆనందా

శ్రు సేకం బొనరించె. వారలు గుర్తింపక ఎవకో వచ్చి తమకు నమస్కరించిరని చూచి నిర్ఘాంతపోయిరి. అపుడు సుబ్రహ్మణ్యుడు అమ్మా! నాన్నా! నేను మీకొమరుడను సుబ్రహ్మణ్యుడను. మీ సెలవొందక దీర్ఘ కాలము దేశాంతరమందు గడపి మిమ్ముడికించిన ఖలుండను. తమించి వాత్సల్యము నొందుడని మరల నమస్కరించెను. వారలెగాదిగఁజూచి తమ పుత్రుడగుట నెఱింగి దృఢాలింగనంబొనర్చి కొని శిరంబును ముఖంబును వెన్నును వక్షంబును స్పృశించి కరుణానందబాష్పంబుల రాల్పి తండ్రీ! ఎచ్చటికేగితివి? ఇన్నాళ్ళకు మరల నెట్లువచ్చితి వని యడిగిరి. అపుడు పుత్రుడు తా నిలువెడలి పయనంబొనర్చి కాశిఁ జేరుటయు నందు జగదీశపండోజీవారి సన్నిధానంబొంది వారి యనుగ్రహంబునఁ బది రేండేడులుండి షడ్దర్శనంబులఁ జదివి యారీతీరి యవ్వారి సెలవుఁబడసి యిట్లువచ్చి పూర్వంబునఁ దమ పాదారవిందంబులకు మ్రొక్కితి నని నొడివెను. దీక్షితదంపతు లొడలు దెలియనట్టి యానందపారవశ్యము నొంది శ్రీకాశీనాథుండు తమకీనాఁడే పుత్రుని నొసఁగినట్లు తలఁచిరి. ఊరివారందఱు నొకరులును బాలేరులు వచ్చి యానందంబునఁ బొంగి దీక్షితదంపతులను మెచ్చి కొనియాడిరి. అంత దీక్షితపుత్రుఁ డొకనాఁడు గ్రామీణపండితులను బంధుగులను బిలిచి సభను గూరిచి యందు నిజ పాండితీకౌశల్యంబుఁ దండికెఱిగించె. జనకుడెఱింగి సర్వము శివప్రసాదం బని తలఁచె. సభ్యు లందఱు జయధ్వానంబు లొనర్చిరి. దీక్షితపుత్రుం డొకనాఁటిరాత్రి యాపనిషదర్థంబును యోజింపుచు విద్యల నొందితిని గాని వీనిఫలంబు నొందుట యెట్లని విచారించుచుఁ బరుండె. తెలవాటు గట్ల శ్రీవిశ్వేశ్వర దేవుండు స్వప్నమందు సాక్షాత్కరించి నీవిందులకై చింతసేయకు నీ నొకరులం దొకనిచేఁ బ్రబోధంబు నొందెదవని యుపదేశించిపోయె. దీక్షితపుత్రుండు మేల్కొని ఆ యుషస్సునుండి నవకరులను బరీక్షించుచుండె. ఆ మఱునాఁడు పాలేరగుగోవిందుడు చిన్న దొరకు మ్రొక్కి సంతసంబుఁజూపిన నాతం డవ్వారికుశలవిషయంబు నడిగె. గోవిందుఁ డంతయుఁ దమదయతో బాగేయని తన మనుమని గుఱించి యిండుక విచారముతో అయ్యగారూ! నందుడుగాఁ డేమియుఁ బట్టించికొనక యూరక పిచ్చివానివలె ఆకసమును దిక్కులను జూచు

చుండును. తెల్లవాఱకముందే యేటిలో మునిగివచ్చి బూదిబూసికొని శివుని గుడిముందటి వెలపలికిఁ జేరి యూరక తనకుఁ దాను తిరుగు చుండును. ఎవరమైనఁ బోయి పిలిచిన వచ్చుఁగాని పిలువకున్న నట్లే యుండును. కొట్టెయో అంబలియో యిచ్చినఁ దినుగాని ఈయకున్న నట్లే పస్తుండును. ఎవ్వరితోడఁగూడ మాట్లాడఁడు. పదుగురు తనయాడు వా రగుపడినపుడు వారలకు భజన జెప్పుచు జేయించుచుండును. పొలము నకుఁబంపిన నందుఁ బనిచేయఁడు. ఇంట నుండిన లోనికిఁ గుక్కలు కోళ్ళు వరాహంబులు దొంగలు పోవుచుండినఁ జూచుచుండుఁగాని వాని మరల్పఁడు. ఒకప్పుడు నప్పుచుండును. మఱొకప్పుడు కారణము లేకయే యేడ్చుచుండును. ఇట్లు వానికి దయ్యమో భూతమో సోకి యిట్లు బాధించుచున్నది. అట్లుగాక పిచ్చిరోగమో తెలియదు. దొరా! ఇది యొక్కటి దక్క మఱొక్క చిక్కులేదు. నాయనగారి దయతో యిట్లు బ్రతుకుచున్నామనియె. అంత దీక్షితపుత్రుండు గాశీశ్వరుండు కలలోఁ జెప్పినమహాత్ముఁ డితఁడేయని తద్దక్షణంబున వానియింటికిఁ బోయి వాకిటియందు శివానందంబున మైమఱచి యున్ననవ్వానిఁ గని ఆహా! గోవిందుఁడు చెప్పినంత నేను యోజించిన భంగికన్న నెక్కుడు పడవిలో నున్నాడని సంతసించి దవ్వలనుండి వానికి మ్రొక్కెను. నందుఁడుగూడ శివప్రేరితుండై దీక్షితపుత్రునిఁ జూచి మ్రొక్కి నిలుచుండె. అంత వారిర్వురు పరస్పర మనురాగం బొంది యిద్దఱు కలిసి కొని శివాగారంబెదుట నిలిచి భజనంబును ధ్యానంబును సేయుచుండిరి. దీక్షితుం డిదివిని సనాతనాచారప్రకారంబు హరజనులతో సాంగత్యంబు నిషిద్ధం బని కఠినంబుగ మందలించుచుండె.

ఇట్లుండ శ్రీచిదంబరక్షేత్రములో నార్ద్రాదర్శనమహోత్సవసమయంబు దరియఁగా జనంబులు పెక్కు రచటి కేగుచుండిరి. నందుఁడది యెఱింగి యందలి కేగఁదలఁచి యజమానుఁడగు పెద్దదీక్షితుని సన్నిధి కేగి చిదంబరమునకుఁ బోయివచ్చెద సెలవిమ్మని యడిగెను. దీక్షితుఁడు మందహాసముచేసి ఈ యున్మత్తునకు శ్రీచిదంబరయాత్ర కావలయుఁ గాబోలు. నిదియొకటి తక్కువయేమో యని యపహసించి పోవలదనియె. నందుఁడు క్రుంగి బిక్కమొగము చేసుకొని దీనస్వరముతో

సెలవిం డయ్యగారూ! అటకుఁ బోయి ఆసామిసేవలోఁ జేరకున్న యీ
తను వుండి యేమిటికి దొరా! యనియె. అవుడు దీక్షితుఁడు నవ్వి
మఱొక నెల దినములకు గోయుట కనువగు సస్యమును బరికించి యోచి!
నీవు సేద్యముచేయు నీ పొల మందల్పిపైరు జేపటికిఁ బూర్తిగఁ బండి
కోయుట కనువైనయెడలఁ గోసి ధాన్యము గొట్టి మాయింటి కనుపుము.
అట్టైన సెలవిచ్చెద ననియె. నందుఁ డదివిని సామి దయ యని మనస్సున
సామిని పరమేశ్వరునిఁ గొలుచుచుండెను. ఆ దినమంతయుఁ గడచి
నంత నందుఁడు వేకువనే మేల్కొని తీర్థమాడి బూదిపూసికొని శివాల
యం బెదుట భజనచేసి యామీద పొలమున కేగె. అందుఁజేరి చూచిన
నచటినస్యం బంతయుఁ బూర్తిగఁ బండి పుడమివ్రాలి యుండుటఁజూచి
యక్కజఁపడి తనతోడి వారలఁ బదుగురను బిలుచుకొని పోయి పైగు
గోయించి యా వెంటనే ధాన్యము గొట్టించి బండ్లకెత్తించి దీక్షిత
గృహంబునకుఁ బంపెను. ధాన్యం బెప్పటికన్న రెట్టింపుగనుండె. దీక్షితుం
డదిచూచి యాశ్చర్యమొంది నందుఁడు దై వానుగ్రహపురుషుఁ డని విశ్వ
సించి తద్దక్షణంబున వానిఁ బిలిపించి చిదంబరయాత్రకు సెలవొసంగె.
ఆతఁ డుప్పొంగి దీక్షితునకు జోతలుచేసి యారాతిరియందే చిదంబర
ప్రయాణం బొనరించెను. దీక్షితపుత్రుఁడు వాని ననుగమింపఁ దలచెను.
గాని తండ్రిమానసము నొచ్చు నని మానియుండె. నందుఁడు హుటా
హుటి శివసంకీర్తనములఁ జేసుకొనుచు మూడవనాటికే చిదంబరముఁ
జేరి దేవునిఁజూచుట కందలి యర్చకాధికారుల నడిగెను. వారొప్పరైరి.
నందుఁడు బహిష్కల్పమందే యుండి శివుని నుతించుచుండె. ఆనాటిరాత్రి
చరమయామం బందు శ్రీచిదంబరేశ్వరుఁ డా యూరియందలి నిజార్చక
సహస్రంబునకు స్వప్నంబం దగుపడి నాకై దవ్వలనుండి నాదుభక్తుం
డిటకు వచ్చి నాదరిసెనమును గోరిన మీరందు కొప్పరైతిరి. వాఁడు
నా ప్రియభక్తుఁ డుదయంబుననే వానిఁబిలిచి నాదర్శనం బొసంగుడు.
కాదేని మిమ్మందఱను శిక్షింతునని యంతర్ధి నొందె. తెలవారినంత నందఱు
శివోక్తంబును బరిగణించి యట్లు సల్పకున్న శివు డాగ్రహించి యేమి
సేయునో యని వెఱచి దేవాలయబహిఃప్రదేశమందు శివధ్యానమున
మైమఱచి తన్మయుడై యున్న నందుని కెట్టకేల కుదోభించి శివునిఁ

జూపెదమని కొన్నికలశంబుల తీర్థంబుదెచ్చి స్నాతం గావించి శుద్ధ పటంబు లిచ్చి భస్మతిగ్రపుండ్రముల నొడలంతఁ దాల్పఁజేసి శివకీర్తన ముతో ప్రధమయామంబుననే కోవెలలోకి గొనిపోయి సువర్ణసభను చిత్సభను జూపి శ్రీచిదంబర నట నేశ్వరదివ్యమంగళవిగ్రహంబును శివ కామేశ్వరీదేవిని జూపిరి. నందుఁ డమందానందముతో ఈశ్వరేశ్వర మూర్తులను జూచి పులకితుఁడై ఆనందపాగవశ్యంబునతెప్పవేయక తదేక దృష్టితో అర్థనిమిలితనేత్రుండై భగవత్పాదారవిందజ్యోతిర్మండలం బును నమోనమో యనుచుఁ జూచుచుండె. తద్క్షణంబం దా జ్యోతి ర్మండలంబు నందునిదేహంబుఁజూచి ధగద్ధగాయమానంబుగ జ్వాల తేజ రిల్లె. అర్చకులు తదితరులు భయకంపితులై యాశ్చర్యముతోఁ జూచు చుండిరి. కొన్నినిమేషముల కాయగ్ని శాంతించి శమించె. నందుఁ డగుపట్టఁడయ్యె. పరమశివునితేజంబందు లీనమైన మహాపురుషుఁడు మరలఁ గన్పట్టుటెట్లు? అర్చనజను లందఱు విస్మయంబొంది పరమ శివునిజెందిన నందునకును భక్తవత్సలుఁడై భక్తుని ముక్తునిజేసి తన యందుఁ జేర్చికొనినట్టి శంకరునకును జయజయధ్వానంబు లొనర్చిరి. ఇట్టి దిగదా పరమపురుషులపవిత్రచారిత్రము. ఇదిగదా మహనీయుల కథాసంవిధానము. ఇదిగదా పాఠకశ్రోతృజనమానసదుశ్చింతాదురంత పారావారనౌకారాజము. దీక్షితపుత్రుఁ డీ యుదంతంబుఁ దెలిసికొని తనకుఁ గల్గిన సందవియోగంబునకు సుంత చింతనొంది యనంతర మాతఁ డొందిన శివైక్యమునకు సంతసించి పితృజ్ఞాప్రకారము తాను సంశ వృద్ధికై కులకన్యను బెండ్లాడి సంతతిఁ బడసి భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యంబు లొంది శివభక్తిని బలుపురకు బోధించుచుండెను. ఇది మహాభక్త చూడామణియైన నందనయనారు చరిత్రం బింక భక్తాగ్రణియైన కన్న ప్పచరిత్రంబు వినిచెద నాలకింపుఁడు.

23. ఉడుమూరికిన్నప్ప - వనచరుఁడు

శ్లోః మాగచ్చ త్వ మితస్తతో గిరిశ! భో! మయ్యేవ వాసంకురు
స్వామిన్నాది కిరాత మామక మనః కాంతార సీమాంతరే

వర్తంతే బహుశో మృగా మదజుషో మాత్సర్య మోహదయః
తాన్ హత్వా మృగాయావినోదరుచితాలాభంచ సంప్రాప్యసి ॥

శివానందలహరి

తా॥ ఓ కైలాసవాసా ! ఓ ఆదికిరాతుడా ! నీ విటునటు నెందును
బోవకు. నాయందే వాసము చేయుము. సామీ ! నా మనంబ నెడు
నడవియందు మదించిన మోహము మాత్సర్యము మున్నగు మృగ
ములు పెక్కులు గలవు. వానిని జంపి వేట యందలి యానందం
బును జెందగలవు.

దక్షిణదేశంబందు సువర్ణముఖరీతీరంబందు దక్షిణకైలాసం బని
దేవమునిజనముచేఁ గీర్తింపఁబడిన శ్రీకాళహస్తీశ్వరక్షేత్రం బొకండు
గలదు. హారమునకు మేరువట్లు శివస్థానములలో నది ప్రధానంబై
ప్రసిద్ధంబై శోభించుచుండును. ఇందు గంధవహతత్వప్రధానంబై
స్పర్శగుణకంబైన కాలలింగ మనాదిసిద్ధంబై త్రిభువనపూజితంబై భక్త
జనమనఃపద్మభాస్కరంబై చెలువొందుచుండును. ఇందు పూర్వకాల
మందొక శ్రీ (సాలెపురుగు) యొక నాగుఁబాము ఒక (ఏనుఁగు) వచ్చి
ప్రత్యహము శ్రీకాలలింగంబును సేవించి పోవుచుండును. కీవచ్చి శివ
లింగముపై స్వముఖంబునుండి దారము వెడలించి చక్రంబులను రథం
బులను బుష్పంబులను గట్టి సేవించి పోవుచుండును. ఏనుగు సువర్ణముఖరి
నుండి తన తొండమం దుదకంబుల నింపికొని తెచ్చి శివలింగమున కభి
షేకముచేసి సేవించి పోవుచుండును. నాగుఁబాము వచ్చి తన పడిగ
యందలి రత్నంబును శివలింగముపై నిడి శివలింగమును జుట్టికొని పడి
గతోఁ గొడుగుబట్టి శివుని సేవించి పోవుచుండును. మధ్యాహ్నసమయం
బున నూరిలోని యొక యర్చక విప్రుండు స్నానమాడి మడిగట్టికొని
యొకచేత సువర్ణముఖరీతీర్థంబును జందనాక్షతపుష్పంబులను వేటొ
కచే ఘృతసూపయుతాన్న భాండంబును గొనివచ్చి వేదోక్తమంత్రం
బులతో శివలింగంబు నభిషేకించి విభూతి గంధాక్షత పుష్పంబు లర్పించి
తండులాన్నమును నివేదించి పోవుచుండును. ఇట్లే యూర్ణనాభ్యహిగజం
బులు నర్చకబ్రాహ్మణుండును గాలలింగంబును బ్రత్యహ మెడవక
యర్పించుచుండ నొక్కొకప్పుడు విప్రుండు దేవుని జేరుతటి సర్పం

జేని యేన్గేనియుండిన నించుక తడ వెందేని నొదిగి అయ్యవి విడిచిచనిన
 మీఁద నెట్లో యులుకుచు బోయి పూజించి వచ్చుచుండును. ఇట్లుండ
 నొకనాఁడు ముందుగ శ్రీ (సాలెపురుగు) వచ్చి లింగమూర్తిపైఁ బద్మం
 బుల బుష్పహారంబులఁ జక్రంబుల నిర్మించి శివుని సేవింపుచునుండె
 నంతలోఁ గాలసర్పము వచ్చి బుస్సుబుస్సుమనుచు శ్రీరచితనిర్మితిని
 బాయఁద్రోచి యాక్రిమినిగూడఁ దోకతో నడచి తనదు శిరంబున నున్న
 వైడూర్యంబులను బద్మరాగంబులు మున్నగువాని శివలింగంబు నలంక
 రించి తానును లింగంబును జుట్టుకొని పడిగె గొడుగుఁబట్టి యానం
 దంబున సేవించుచుండె. అంతలో వనగజము
 ను వర్ణము ఖరిక గృంకి తొండంబందు సువర్ణముఖురీసీరంబుల
 నిండించికొని తామరపూల మారేడు దళంబులను ద్రెంపికొనివచ్చి కాల
 లింగంబునుజేరి యందున్న నాగుఁబామును రత్నార్చనంబును జూచి
 యలిగి ఘీంకరించి నాగసర్పంబును గాలితో లాగి రత్నంబుల నవలికిఁ
 జిమ్మి తుండమందలి యుదకంబును లింగంబుపై నించి పద్మంబులను
 బిల్వదళంబులను శివలింగంబుపైని నునిచె. త్రోయబడిన సర్పంబు
 రయంబునఁ దొండంబును బ్రాకి తదున్నత కుంభస్థలంబుఁజేరి యందుఁ
 గసితోఁ గఱచి విషంబు నింపె. చాన వనకరి యుక్కుసెడియు బామును
 బోనీక తొండముచే నొడిసిపట్టి పదంబున మెట్టి వధించెను. ఆ మీఁద
 విసంబెక్కి యేనుంగు గూడ ప్రాణంబుఁ బాసె. ఇట్లేకకాలంబందు శివ
 పూజాస్వర్గతో శ్రీకాలహస్తులు మృతిఁజెందుడు బాలేందుకిరీటుండు
 వానికిఁ గల కైంకర్యాభినివేశమునకు భక్తికి మెచ్చి ఆత్రయమును మరల
 జీవింపఁజేసి వరంబిచ్చెద కోరుడనియె. అపుడయ్యవి పరస్పర ద్వేషంబుఁ
 బాసి మమ్ము నీయందుఁ జేర్చికొని మా మూగురి నామరూపంబులు
 గలసామివై ఇందు భక్తులను సాకుచుండుమని కోరెను. శివుఁ డట్లే
 యమ్మాటిని లింగంబుదుఁ జేర్చికొని శ్రీకాళహస్తీశ్వరుడని నామ
 ధేయంబు ధరించి భక్తరక్షకుడై యుండె నంత నా క్షేత్రంబు సమీ
 పంబం దుడుమూ రనునొకచెంచుగూడెంబం దొక యెఱుకదొరకొమ
 రుడు తిన్నఁ డని పేరిటవాఁ డుండె. అతఁడు మిక్కిలిబలవంతుఁడు.
 సింగంబులను బులులను నెలుగుబంట్లను అడవిపందులను నడవియేనుఁగు

లను ఖడ్గమృగంబుల నెదిరించి వధించి తెచ్చి తోడియెఱుకలకెల్ల పంచి
యిచ్చి విందుసేయుచుండు. ఇట్లుండ నొకనాఁ డాతఁడు వేటకుఁ బోయి
యందుఁ బెక్కు క్రూరమృగంబులఁ జంపి మధ్యాహ్నమం దొక యడవి
పందిని దఱుముకొని దవ్వులకు పోయి యందది యదృశ్యంబై కనుపట్ట
కున్న నాతఁడు డస్సి యొకపద్మసరంబు చెంత నొకయశోకద్రుమచ్ఛా
యను జెంది పడుండె. అపు డవ్వానిస్వప్నమం దొకశివచిహ్నంబులు
గలట్టి యోగీశ్వరుఁడు దరిసెనంబిచ్చి బాలకా! ఈ యేటిదరిఁ గొండ
యందు జగంబుల నెల్ల నేలునట్టి సామి నివసించి యున్నాఁ డందుఁజేరి
కొలుపుము. నీకు మేలగు నని చెప్పి యంతర్ధాన మొందె. పడుచు
తెఱుకు నిదురఁబాసి రయంబున సంతటఁ గలయఁ జూచి యెందు నామ
హాత్ముని బొడగానక ఆతం డుప దేశించినగుఱుత్తీరు సువర్ణముఖరీ
తీరంబుఁజేరి యందలి శైలంబును చూచుచుండ నం దుపదిష్టప్రకారం
బుగ ఈశ్వరేశ్వరలింగం బగుపడియె. చూచినంత నె కనుగవ సంతోషా
శ్రువు లుద్గమించుచుండె. హృదయం బానందపారవశ్యం బొందె. ధన్యో
స్మి యనెడునట్లుగ భావంబు పొడమె. అపుడు వనచరుండు శివదర్శన
సంజాతజ్ఞానంబున శివలింగంబునకు సాగిలఁబడి మ్రొక్కి యిట్లనియె.

శా॥ ఓసామీ! యిటువంటికొండదరిలో ♦ నొంటిన్ బులుల్ సింగముల్
గాసింబెట్టెడు కుట్రనట్టడవిలో ♦ గల్లువ్విక్రీనీడ నే
యాసం గట్టితి వేటిగడ్డ నిలు నీ ♦ వాకొన్నచోఁ గూడునీ
శ్చేసుట్టంబులు దెచ్చిపెట్టెదరు నీ ♦ కిందేటికో లింగమా!

ఉ॥ కొండలఁ గానలం దిరిగి ♦ కొవ్వినిపందుల లేళ్ళ దుప్పలన్
జెండినపెక్కుచందములఁ ♦ జిన్నక పెద్దకగారు కమ్మగా
వండుదు రట్ల పిట్టలను ♦ వండుదు రిచ్చట నుండనేల నా
కొండొక టానతీక యుడు♦మూరికి రాగదవయ్య! లింగమా!

క॥ ఓలింగమ! వినునివ్వరి, ప్రాలును వడిసిల్లు గునుకు ♦ బాలును వెదురుం
బ్రాలునుసవరపు మెకముల, పాలునుగలవచట నీకుఁ♦ బాయసమునకున్ ॥

గీ॥ పుట్ట తేనియపెర తేనె♦పుట్టజున్ను, తొట్ట తేనియ గలవందుఁ♦దోచితోచి
కాలి దులదులనై పిండి♦వోలెరాలు, నట్టినింజెల్లు గలవునీ♦కారగింప॥

మ॥ నను మన్నించెదవేని నీ విపుడు రా ♦ నా వెంట రాకుండినన్
నిను నేఁ బాసి చనంగ నోప నిచటన్ ♦ నీతోడిదే లోకమై
మనువాడన్ గనువాడ నీ కరుణ నీ ♦ మానంబు చిత్తంబు న
చ్చినచో మానెదుగాక నిన్నిపుడు గ♦ స్తికబెట్ట నాకేటికిన్ ॥

దూర్జటికాశహ స్తిమాహాత్మ్యము

ఇట్లు పెక్కుచందముల నాలింగమును బతిమాలియు బలుక
కున్నఁ జూచి మానం బనంగీకారసూచనం బని యెఱింగి తా నిఁక
నూరికి బోవుటను మాని తత్సన్నిధినే యుండనెంచి తనకై వెతకుచున్న
తనగూడెపు బోయల నెల్ల నూరికిఁ బంపి యందు దేవుఁ డెన్నేండ్ల
నుండియో పస్తున్నాఁ డాకలిదీర్చెద నని యడవికి బోయి వెదకి బలిసి
యున్న వనవరాహమ్ము నమ్ములఁ గూలనేసి యగ్నింగాల్చి పేల్చి
తన్మాంసఖండంబుల కమ్మనను జవిచూచి మెచ్చి దొప్పల నింపికొని
సువర్ణముఖరీసలిలంబు నోట నుంచికొని వచ్చి లింగంబుపై నిర్మా
ల్యంబుఁ బాదుకలచే నూడ్చి నోటియందలి యుదకం బభిషేకించి మాం
సంబు దొప్పల ముందిడి మ్రొక్కి యారగింపు మనియె. పరమేశ్వరుండు
పలుకక యూరకుండుటఁజూచి యాటవికుఁ డిట్లనియె.

క॥ కాలవొ క్రొవ్వవొ మాడం, గాలెనొ చవిగాదొ కమ్మ♦గావో నీకున్
జాలవొ యలవడవో తిన. వేలా కరకుట్ల పార్వ♦తీశ్వర ! చెపుమా !

క॥ ఆకలిగాదో భక్తిన్. దేకువగలవాడఁ గానొ♦తినవేల కృపన్
సాఁకగదే నన్నిపుడ, త్తాకలి బెట్టక పలాశ♦నాసక్తుఁడవై ॥

క॥ నెప మొకటి గలదె న్నాపై, యపవాసముతోడ బడలి♦యుండఁగనీకే
యపరాధము సేయను గద, కృపతోఁ గరకుట్టులార ♦ గింపం గదవే !

1 నీ వారగింపకుండిన, జీవనమేమిటికి నాకు ♦ శివ! నీపదరా

జీవములమీదఁబ్రాణము, నేవిడుతు నటంచువ్రాలి♦యేడ్వన్దొడఁగెన్ ॥

కాశహ స్తి మాహాత్మ్యము.

ఇట్లా వనచరుం డీశ్వరునియుపవాసంబుఁ జూడలేక సద్యఃప్రాణ
విమోచనంబునకుఁ గడంగియున్న సమయంబం దనుగ్రహించి శివుం
డేడ్వకు గరకుట్లుతనియెద నని యొప్పించిన నవ్వాఁడు సంతుష్టుండై
లేచి మాంసంబులనందించిన శివుం డానందించి యూరగించె నమ్ములు

నాటినుండి యిట్లే ప్రతిదినంబును నడవిపందులు నేదుబందులు దుప్పలు మున్నగువాని వేటాడి కాల్చి కమ్మని మాంసంబులఁ దెచ్చి పరమేశ్వరుని కిచ్చుచుండె. శివుండును సచ్చమాని మచ్చికతో మెచ్చి భుజించుచుండె నిక శివార్చకుండు విప్రుండు శివలింగసాన్నిధ్యమునకు స్నాతం దై మడిగట్టి తీరకలశంబును జందనాక్షత పుష్ప బిల్వదళంబులను ఘృత సూప దధియుక్తోదనపాత్రంబును జేకొని వచ్చి యందలి ఎమ్మలను పిళితంబు పెంగిలి దొప్పలను లింగంపుపై నెంగిలి చారలను జూచి యేవ మొంది ఖిన్నుండై యట్లు లింగంబునొద్ద రోత గావించినట్టివాఁడెవండో శిక్షింపవలె ననుకొని దేవుని బరికించి మహాదేవా! నీ వెట్లోర్చి మిన్న కుంటివి? నిర్మలుండ వగు నీ కీ కసుమాలం బీ రోతచేత లిష్టం బెట్టయ్యె? శిక్షింపలేక యుంటివా? యెందుల కుపేక్షించితి?వని దూతి యుదకంబుఁదెచ్చి లింగసాన్నిధ్యం బంత గడిగి పూజించి నివేదించి మ్రొక్కి దేవా! యొకవాసరంబునుండి యిట్లు నీదు సన్నిధానంబం ద పారశుద్ధ్యంబుఁ గూర్చుచున్నట్టివాఁ డెవండో చెప్పుము. ప్రాణంబుల కాసవడక యవ్వాని శిక్షించెద నట్లుజెప్పవేనిఁ బ్రాణంబుల విడుతునని మోరకించిన శివుండు మందహాసంబొనర్చి చెంచుయువకుం డొకండు భక్తి చేసి వేదేతరపథంబున గొలుచుచున్నవాఁడు. వానిభక్తి కలరి నే నొప్పితి. నీ కిప్పుడె వాని భక్త్యున్నతిఁ జూపుదుఁ జెట్టుచాటున నుండు మనిన నర్చకుఁ డం దట్లాదిగి యుండె. ఇంతలో వనచరుండు తొల్లింటి యట్లు వచ్చి లింగంబుపైని నిర్మాల్యంబు బోఁజమ్మి గండూపోదకంబు నభిషేకించి మాంసంబుల ముందట నిడి భుజింపు మనియె. అట్లు శివుండు సాపడక యున్నఁదిన్నండు శివునిబరికించినంత నే శివ నేత్రంబందుఁగొండొక జలంబు గారుచుండె నదిచూచి యతం డిందులకే శివుండు నేడు భక్షింపకుండె నని యూహించి రయమ్మున దనవస్త్రాంచలంబునఁ గన్నీరు దుడిచి యావిరి పట్టినంత యది యుడుగక హెచ్చైనఁ గని యడవి కొండమీదికిఁ జోయి యందుఁ దా నెఱింగియున్న మూలికలఁ గొనివచ్చి పసరు పిండి శివనేత్రమందుఁ బోసె నామీఁద మఱియు జల ధార యురవై కుంభోదకంబట్లు వెడలుచుండుటను జూచి యిది యేదో గొప్ప నేత్రవ్యాధి శివునకు దాపరించెనని దుఃఖించి యంతలో నొక

యుపాయంబు పొడకట్టుటెంచి యిట్లనియె. ఆతెలిసితి
కంటికిఁ గన్నే యాపథమగును. నాకుఁ గలకను
దోయియం దొకకన్నుదీసి శివునకిచ్చెదను. అపుడు సుఖంబగునని వేగిరం
బుగ నొకభల్లంబున దనకనుగ్రుడ్డు బెకలించి తీసి శివునికంట నమర్చె.
కారుచున్న కన్నీరంత గట్టువడియె నదిచూచి యాటవికుం డానందించు
చున్నంత నే రెండవకంటిలోనుండి మరల నల్లే జలంబు స్రవించుచుండె.
అద్దానిఁజూచి యతండు వెఱవక మందు దొరికినదిగదా యిఁకఁగుందు
తేటికని దిటమొంది శివునిరెండవకన్నుకడఁ దనచెప్పుటంగరంబును
గుఱుతునుంచి మొదటియట్లు బాణాగ్రముచేఁ దనరెండవకన్నుగూడఁ
బెకలించి తీసి యస్పృక్ధారలు స్వనేత్రస్థలులనుండి యొక్కుమ్మడి
ప్రవహించుచుండ సరకుసేయక తడువుకొనుచు వెదకి గుఱుతోంది
శివుని రెండవకంటియందుంచి ఉదకంబుగాఱుట యుడిగెనో లేదో
యని పాణుల నంటి చూచి ఉదకంబుగాఱుటడుగుటకు మిన్నంది యానం
దించుచున్నంత దివ్యదుందుభివాద్యధ్వానంబులతో నుమతో స్కంద
గణేశులతో నందికేశునితోఁ బద్మాక్షపద్మగర్భులతోఁ బ్రమథదివ్య
వర్గంబులతోఁ బరమశివుండు ప్రత్యంబై వచ్చి కలుకు తెలుకు కొమరు
నకు మరల నేత్రంబులొసంగె. మ్రాకు మాటున నున్న యర్చకద్విజుం
డక్కజంబొంది వచ్చి శివచరణంబులందు వ్రాలె. వనచరుండు విభ్రాం
తుండై తన కన్నులు మరల వచ్చుటయును గరుణానిధి యగు శివుడు
సాక్షాత్కరించుటయును గాంచి శివుని పదంబులందుఁ బడియె. అపుడు
శంకరుండు బ్రాహ్మణునితో ఏవపడితివి చూచితివి కదా యాటవికుని
భక్తి వైభవ మని వనచరుని జూచి కుమారా! నీ భక్తిసంపదకు హర్షిం
చితిని. దేహికి సర్వేంద్రియంబులందు నయనంబులు ప్రధానంబులు. అట్టి
నయనంబులను నెత్తురు లొలుకిపాఱఁ బెటికి నా కర్పించితివి. ఇంతకన్న
నెక్కుడెద్ది? భక్తచూడామణివై తివి. మీరిర్వురుగూడ మీయిష్టవరం
బులను గోరుడిచ్చెద ననియె. అపు డర్చకుండు తిన్ననిజేరి కాగిలించి
భక్తాగ్రేసరా! నీ భక్తి నెఱుంగక నీ కెగుసేయనెంచిన నీ వెట్టిబాపని
క్షమింపుమని వేడుకొని యిర్వురును జేతులుమోడ్చి శివునితో సత
తము తమదృష్టియు మా దృష్టియు నేకం బగునట్లు సల్పుఁ డనిరి. శివుఁ

డట్లే వారల సనుగ్రహించి బంధంబులఁబాపి స్వకీయ స్వరూపం బొసంగి
దివ్యగణబృందంబులతో నంతర్ధానం బొందె. ఇది భక్తశిరోమణియగు
కన్నప్పచరిత్రంబు.

శ్లో॥ మాగ్ధావర్తితపాదుకా పశుపతే రంగస్యకూర్చాయతే
గంఢూషాంబునిషేవణం పుగరిపోర్దివ్యాభిషేకాయతే
కించిద్భృషితమాంసశేషకబళం నవ్యోపహారాయతే
భక్తిః కింనకరోతి కాననచరో భక్తావతంసాయతే॥

శివానందలహరి.

తా॥ త్రోవయందుఁ బలుమాటులు నడచిన ప్రాతఁచెప్పు శివుని దేహ
మందు కూర్చబడినది. పుక్కిటినీరు చల్లుట శివలింగమునకు గంగో
దకాభిషేకమైనది. కొంచెముతిని చవిచూచిన మాంసపు తునుకలు
కొత్తనెనేద్యమైనది. భక్తి యేమిచేయదు? వనచరుడగు
నెఱుకు భక్తశిరోమణి యాయెను.

ఇది ప్రథమభాగము.

శి వ భ క్త వి జ య క థా వ శి
ద్వి తీ య భా గ ము

24. జగద్గురులు - శ్రీభట్టభాస్కరాచార్యులు -
వేదభాష్యకర్తలు

శ్లో॥ ఏకఃకర్తా త్వంహి సర్వస్యశంభో
నానారూపేష్వేకరూపోస్వరూపః
యద్వత్ప్రత్య స్స్వర్క ఏకో
ప్యసేకో తస్మాన్నాన్యం త్వాం వినేశం ప్రపద్యే॥
స్కాందకాశీఖండము.

తా॥ ఓ శంభూ ! నీవాకడవే సర్వమునకుఁ గ ర్తవు. సూర్యుఁడొకఁడై
నను ప్రత్యుదకమం దెట్లనేకులుగఁ గన్పడుచున్నాడో నీవరూపుఁ
డవైన నట్లు నానారూపంబులం దేకరూపుఁడవై యగుపట్టు
చున్నావు. అట్టి ఈశ్వరుని నిన్ను దక్క నితరుని నే సేవింపను.

శ్రీశ్రీశ్రీ భట్టభాస్కర శివాచార్యు లాసేతుహిమాచలయాత్ర
నొనర్చి సకల విద్యాస్థానంబులందు సర్వ రాజస్థానములందు మహాపండిత
మూర్ధన్యుల సమక్షంబందు

శ్లో॥ మహాదేవో దేవ స్సకల జగదారాధ్యచరణ శ్రుయీమార్గో
మార్గః.....

యనెడు సూక్తిని బఠించి ఋజువుచేయుచు శివపారమ్యవాదం
బును శివభక్తిని భరతదేశంబునఁ బ్రతిష్ఠించిన మహామహులు. ఈవిద్వా
దింద్రులే వేదముల కానుపూర్విగ సమగ్రంబుగ భాష్యంబును * రచించి
వేదవ్యాఖ్యాతయని ప్రతిష్ఠనొందె. తర్వాత కొంతకాలంబునకు మాధవ
విద్యారణ్య మనీషులు జన్మించి వారలుగూడ వేదభాష్యమును పద్దర్శన
గ్రంథరాజములను పరాశర మాధవీయము కాలమాధవీయము మున్నగు
ధర్మశాస్త్రగ్రంథముల ననేకంబులను రచించిరి. శ్రీభట్టభాస్కరా
చార్యులవారు వేదభాష్యానంతరము వైయాకీకసూత్రములకుఁ గూడ
భేదాభేదసిద్ధాంతంబుగ భాష్యంబును రచించిరి. శ్రీభట్టభాస్కరా
చార్యులవారి యొక్కయు శ్రీకంఠశివాచార్యులవారి యొక్కయు

* శ్రీభట్టభాస్కరీయ దుద్రాధ్యాయభాష్యే.

శ్లో॥ చరితాని విచిత్రాణి గుహ్యాని గహనానిచ

బ్రహ్మాదీనాంచ సర్వేషాం దుర్విజ్ఞో యోసిశంకర !

శ్రీయాస్కముని కృతనిర్వచనము పిమ్మట వేదమునకు సమగ్ర
ముగ భాష్యమును రచించిన కోవిదేంద్రులు వీరలే. శ్రీభట్టభాస్కర
గురులు ఆచార్యులందరిలోఁ బ్రాచీనులు. అందుచే క్రీస్తుశకమునకు
గొంతపూర్వమందే వారు వేదభాష్యమును రచించి శైవమత ప్రచార
ము చేసినట్లు తోచుచున్నది. ప్రాచీనులగు శ్రీనీలకంఠశివాచార్యు ల
వారివ్యారికన్న నొకింత యర్వాచీనులే. కొన్నిచోట్ల వీరి సిద్ధాంత
మాతమును శ్రీనీలకంఠులు స్వీకరించిరి.

సిద్ధాంతంబులందు కొండొక భేదంబు కన్పట్టును గాని కొన్ని మెడల సమానంబుగఁదోచును. వీరలిర్వరప్రతిమానులు శైవపరమాచార్యులు. సమకాలీనులు గాకున్నను సమీపజన్మకాలపు వారేయని విశ్వసింప వలసియున్నది. హరదత్తశివాచార్యుఁడు వీరిర్వరికన్న నర్వాచీనుఁడనితోచు.♦ అవ్వారి చరిత్రంబు జగద్విఖ్యాతంబు. సుప్రసిద్ధులగు నీభట్టభాస్కరులను గుఱించి యెక్కుడుగ వ్రాయనక్కరలేదు. కావున నీచరిత్రంబు నింతతో ముగించి శ్రీనీలకంఠారాధ్య జగద్గురుల చరిత్రంబు గూర్చి ముచ్చటించెద వినుఁడు.

25. శ్రీ జగద్గురులు - నీలకంఠ శివారాధ్యులు - భాష్యకారులు

శ్లో॥ ఏకోరుద్రోనద్వితీయోవతస్థే । ఏకంబ్రహ్మైవాద్వితీయం సమస్తం
సత్యంసత్యంసేహనానా స్తికించిత్ । తస్మాదేకంతాంప్రపద్యేమహేశం॥
స్కాందకాశీఖండము.

తా॥ అద్వితీయుఁడైన రుద్రుఁడొక్కఁడే యున్నాఁడు. అద్వితీయంబును సమస్త మగు బ్రహ్మ మొకఁడే యీతఁడు. ఇందు సుంతయు నానా విధములేదు. సత్యము. సత్యము. అట్లొకఁడవైన నిన్ను మహేశ్వరుని సేవించుచున్నాను.

ఆంధ్రదేశమందలి * ప్రసిద్ధ లింగత్రయంబునం దొకటియగు శ్రీ కాళేశ్వర లింగంబు సన్నివేశంబుచే మహాపవిత్రంబును అత్యంతరమణీయంబును బ్రసిద్ధంబును నగు కాళేశ్వరపురంబందు శైవబ్రాహ్మణ

♦ హరదత్తవిజయచరిత్రంబు పద్యకావ్యము నిర్మించి ప్రకటించితిని గావున వారిచరిత్రంబు నిందు జేర్చలేదు. హరదత్తవిజయగ్రంథమందే చూడదగు.

* శ్రీశైల ద్రాక్షారామకాళేశ్వరలింగంబులు-త్రిలింగంబులు.

వంశంబున * భారద్వాజగోత్రమందు విశ్వేశ్వరారాధ్యుడను నొక మహాత్ముండుగలఁడు. ఆ యనఘునకు గౌరీదేవియని పవిత్రచరిత్ర గేహి ని కలదు. ఆ యుభయుల నన్యసామాన్యసౌజన్యనిధాను లశాంతశివ గురుచరణసేవాపరాయణులు నిరతాన్నదానశీలురు. అట్లు వారలు స్వధర్మదీక్షాపరులై యుండఁ జిరకాలము గడచెను గాని సంతానం బల వడకయుండె. అంత వార లత్యంతము చింతచేసి శ్రీకాళేశ్వరుండే తమ కభీష్టవరప్రదుండని హృదయంబున విశ్వసించి తదేకనిష్టాగరిష్టులై నియ తంబుగఁ దపంబొనరించుచుండిరి. అట్టి సమయంబందే పారాశర్యమతాని స్వరచితవేదాంతసూత్రముల కనేకులు భిన్నార్థంబులఁ బ్రతిపాదింపుచు నన్యమతంబుల నుత్పాదింపుటను జూచి యట్లు స్వాభిమతవిరుద్ధంబగుట నారసి స్వసూత్రంబుల కభిమతార్థప్రతిపాదనసమర్థం బగు మహాభాష్య గ్రంథంబు నిర్మింపుటకై సర్వవిద్యానాథుని గౌరీనాథుని గూర్చి తపించు చుండె. ఇట్లువ్యాసునియొక్కయు విశ్వేశ్వరారాధ్యదంపతులయొక్కయుఁ దపస్సులు పరిపాకదశక బొందినంత పరమేశ్వరుండు ముందుగ బౌద రాయణునకుఁ బొడసూపి తానే ధరణిజన్మించి నీలకంఠారాధ్యుం డను పేరితో నిఖిలదేశపండితుల నెల్ల జయించి యనంతరము సూత్ర ములకు యధార్థప్రతిపాదకంబుగ భాష్యంబును రచింతు నని వరం బిచ్చెను. అనంతరము కాళేశ్వరపురంబందు శ్రీకాళేశ్వరలింగమునుండి నిర్గతండై విశ్వేశ్వరారాధ్యునకుఁ దత్సతికిఁ బ్రత్యక్షమై మీతపంబు నకు మెచ్చితి. నేన మీగర్భమందు జన్మించి దుర్మతంబుల నిర్మూలించి వై యాసికసూత్రంబులకు భాష్యం బొనర్చెద నని వరంబిచ్చి యంత ధానమొందె. అనంతర మచిరకాలంబందే విశ్వేశ్వరపత్ని చూలొందె.

* శ్రీనీలకంఠవిజయ మహాకావ్యే ప్రథమస్కంధే-

శ్లో॥ అష్టాంగ యోగసిద్ధానాం ధ్యానయోగ రతాత్మనాం
భారద్వాజమహా గోత్ర పవిత్ర తరజన్మనాం
గౌరీ విశ్వేశ్వరారాధ్య తపఃఫల తనూభృతాం ॥
శ్రీకంఠమహితోపాఖ్యా విఖ్యాత శ్రుతిసంపదాం
నీలకంఠమహాచార్య వర్యణాం మహితాత్మనాం
గురూణాంచరితం వక్ష్యే మహితాం సుధియాంముదే,

గర్భంబం దఖివేశ్యదుండు ప్రవేశించుట గౌరీదేవి చందనంబు నాభరణంబుల నుజ్జగించి దేహంబందు విభూతిని ధరింపుచు రుద్రాక్షహారంబుల వక్షమందు వేసికొని సంతసించుచుండును. ఇట్లు గర్భంబు నవమాసంబులు నిండినంతఁ బరివర్త్యంబగుడు శ్రీస్వభానుసంవత్సర చైత్రశుద్ధ దశమి సోమవారమందుఁ బుష్యమీనక్షత్రయుక్త గీష్పత్యధిష్ఠిత కర్కటకలగ్నంబందు గ్రహరాజు బుధునితోడ మేషంబునఁ బరమోచ్చ నుండ శుక్రండు శనితో స్వగేహంబగు వృషభంబున వసింప ధరా సుతుండు మీనంబందు సంచరింప షడ్బలవిలసితంబగు సుసమయంబున గౌరీగర్భమందుఁ బారమేశ్వరావతారంబు పుత్రుం డుదయించె. దివి నుండి సురలు పుష్పవర్షంబుఁ గురిసిరి. గౌరీవిశ్వేశ్వరాధ్యు లానందంబునఁబొంగి యాత్మజునకు జాతకర్మంబొనరించి నీలకంఠుడనియు శ్రీకంఠుడనియు విద్యాకంఠుడనియు నాహ్వాయంబుచేసి మాహేశ్వరాగ్రజన్ములకు సురభుల నుపకరణంబులతో దక్షిణలతో నొసఁగి బ్రాహ్మణులకు దీనానాథజనంబుల కందఱకు మృష్టాన్నదానంబు లొనర్చిరి. * బాలుండు నెలబాలునివలె దినదినము వృద్ధి నొందుచు విభూతిఁబూసికొనుచు శివలింగములకు మొక్కుచు శివకీర్తనములకుఁ జెవి యొగ్గుచు రుద్రాక్షభూషణంబుల ధరించి ముత్యుచుఁ దోడిచిరుతలకు శివకీర్తనంబులఁ జెప్పచు శివధ్యానంబందుఁ దన్మయత్వంబు నొందుచుఁ బెఱుగుచుండె. ఇట్లు బాలునకు గర్భాష్టకంబు సమీపించినంత విశ్వేశ్వరుం డర్భకున కుపనయనము చేయ నెంచినఁ దత్సమయమందు జగత్పా జ్యుడగు బోధాయనమహాముని యభ్యాగతుడగుట గౌరీవిశ్వేశ్వరు లానందించి యెదుర్కొని నమస్కరించి తెచ్చి యున్నతపీఠంబునఁ గూర్చుండఁజేసి స్వాగతం బాడి యర్ఘ్యపాద్యాదివిధులతోఁ బూజించి మ్రొక్కి యంజలిచేసిరి. విశ్వేశ్వరాధ్యుం డిట్లు ప్రార్థించె.

* విద్యారణ్యకృతశంకరవిజయకావ్యమందు శంకరాచార్యులవారు దిగ్విజయ సమయమందు నీలకంఠశివాచార్యునియొద్ద కేగి వారితో వాదించినట్లున్నది. శంకరాచార్యులవారి కాలము క్రీస్తుశకము ఒకటవ శతాబ్దమని పలువురు నిర్ణయించినారు. ఇందుచే నీలకంఠ శివాచార్యులవారి కాలముగూడ నట్లేయని స్పష్టమగుచున్నది.

శ్లో॥ అద్య మే సఫలం జన్మ భవదాగమనా న్మునే
అనుష్ఠేయం కి మాజ్ఞాప్య కృతార్థం కర్తు మర్హసి.

మునీంద్రా ! ఇపుడు తమరాకచే నాజన్మంబు సఫలంబైనది. నేను జేయఁదగిన దేదేని నాజ్ఞాపించి నన్నింకను గృతార్థుని సల్పుఁడు. అని ప్రార్థించిన బోధాయనముని సంతసించి బాడబేంద్రా! కాశేశ్వరప్రసాదంబున నీకుద్భవించిన పుత్రునిఁ జూచుటకై యిందు వచ్చితిని. ఇంత కన్న వేజేమియుఁ బనిలేదు. ఈ నీ పుత్రుఁడు మిమ్ము దరింపఁజేయుటయే గాక సర్వజనహితార్థంబై జగత్కల్యాణకారణంబునకై జగన్మోహ నివృత్తికై పరమశివుని యవతారంబుగ నిట్లు జన్మించె. మీ తపంబుననే కాక పారాశర్యాది మహామునుల ప్రార్థనంబునను నిట్లు పరమేశ్వరుఁ డనుగ్రహించి యుదయించె. ఇతఁ బ్రస్తుతము నీపుత్రున కుపనయనంబు చేయుటకు సంకల్పించితివి. అందులకుఁ దగిన యాచార్యుండు గావలయును. బాలున కుపదేశపూర్వకంబుగ బ్రహ్మ గాయత్రీ మంత్రంబుల నుపదేశించి తదనుసారంబుగ సాంగచతుర్వేదంబులను దక్కిన మీమాంసాదిచతుర్దశవిద్యలను జెప్పి పాశుపతదీక్ష నొసంగుట కర్హుఁడైన గురుండు శ్వేతాచార్యుం డిపుడు కాశీనగరంబందు నివసించి యున్నాఁడు. మీర లీ బాలుని నటకుఁ దోడ్కొని పోయి తదాచార్య త్వంబును తదనుగ్రహంబు నొందవలయును. ఈయది ముఖ్యకార్యము. ఆ శ్వేతాచార్యుం డప్రతిమానుండు ప్రత్యక్షమహేశ్వరుండు.

శ్లో॥ సవీవ సర్వాగమవేదవేదీ । సవీవ దుర్వాదతతిప్రభేదీ

సవీవ నిర్వాణసుఖప్రమోదీ । సవీవ మాహేశమహాప్రసాదీ ॥

తా॥ అతఁడే సర్వవేదాగమవేది. అతఁడే దుర్వాదతండంబులను బ్రద్దలు చేయువాఁడు. అతఁడే మోక్షసుఖానందముగలవాఁడు. అతఁడే శివ ప్రసాదము గల మహనీయుఁడు.

కావున వారాణసీప్రయాణంబుఁ ద్వరితంబుగ నొనర్చి భార్యా పుత్రులతో శ్వేతాచార్యసన్నిధానంబుఁ జేరు మనుడు విశ్వేశ్వరుఁ డానందించి బోధాయనమునిని గూడఁ బ్రార్థించి తమతోఁ గాశికి రమ్మని కోరె. భక్తజనవత్సలుఁడగు నమ్మునీందుఁ డట్లంగీకరించె. యాత్రా సన్నాహం బొనర్చికొని శ్రీకాశేశ్వరార్చనం బొనరించి సెలవడిగి సుము

హూర్తంబున పత్నీపుత్రులతో బోధాయనమునితోఁ గాశీప్రయాణం బొనరించి గోదానర్మదానదీనదంబుల దాటి మాసద్వయంబులోన సితా సితోదక వాహినీసంగమంబగు ప్రయాగ తీర్థరాజంబుఁ జేరి త్రివేణియందు వేణీదానంబును బితరులకుఁ బిండదానంబును దీరస్థ బ్రాహ్మణులకు మహా దానంబులనిచ్చి యనేకుల కన్నసంతర్పణంబు చేసి మాధవేశ్వరిని బూజించి యటనుండి వింధ్యాచలనివాసినిఁ జేరి యా జగన్మాత నర్చించి అయోధ్యకేగి యందు సీతారామలక్ష్మణభరతశతృఘ్నంజ నేయుల సేవించి కాశీపట్టణంబుఁ బ్రవేశించిరి. అందుపస్సిన మణికర్ణికా చక్రపుష్కరిణీ తీర్థస్నానంబొనర్చి విశ్వేశ్వరాన్నపూర్ణాడుంఠప్రముఖుల నర్చించి

శ్లో॥ విశ్వేశం మాధవం డుంఠం । దండపాణించ భైరవం

వందేకాశీం గుహం గంగాం । భవానీం మణికర్ణికాం ॥

అనెడువిధి ననుసరించి నిత్యయాత్రను బొనరించి తీర్థవిధి నాచ రించి యామీఁద శ్వేతాచార్య సన్నిధానమునకుఁ బోవుచుండి రంతకు మున్నే సర్వజ్ఞుఁ డగు శ్వేతాచార్యుండు బోధాయనమునితో విశ్వేశ్వ రారాధ్యుండు సతితోఁ బుత్రునితోఁ దనయొద్దకు వచ్చుచుండుట దెలిసి వారల నెదుర్కొనుటకై యాత్మశిష్యుల నిజాశ్రమాంతికంబున కనిపె. వార లవ్వారి నెఱింగి గురుసన్నిధికేఁ దోడ్కొని వచ్చిరి. బోధాయన శ్వేతమును లన్యోన్యాభివాదనంబు లొనర్చికొనిరి. విశ్వేశ్వరారా ధ్యుండు కళత్రపుత్రులతో శ్వేతాచార్యపదారవిందంబుల సాష్టాంగపడి మ్రొక్కి కుమారుని వారి ముందట నునిచె. శ్వేతాచార్యుండు వారల కందఱ కాశీస్సులిచ్చె. శ్వేతాంతేవాసు లందఱ కుచితాసనంబులొసఁ గిరి. అందఱ తాసీనులైరి. శ్వేతగురుఁడు బాలుని నీలకంఠుని నిజాంతిక మునకుఁగొని బుజ్జగించె. బోధాయనుండు శ్వేతగురునకు విశ్వేశ్వరా రాధ్యుని యాగమనాభిప్రాయం బెఱిగించి విశ్వేశ్వరారాధ్యునిచే శ్వేత గురునకుఁ బుత్రుని సమర్పింపఁజేసె. శ్వేతగురుఁ డంగీకరించి ఇట్టి సచ్చి ష్యునితో నేను సఫలీకృతుండనగుదు నీతండు సర్వవిద్యావిశారదుండై వ్యాసమతంబు ననుసరించి తదీయసూత్రబులకు భాష్యంబొనంచి కుత్సి తాత్ముల మోహంబుఁబాపఁగలఁడు. నీవొనరించిన వృత్తికేఁ గూడఁ

జ్ఞానాశంబుఁ గూర్చుఁగలఁ డనిన బోధాయనుండు సంతుష్టుండై ఇట్టిజగ-
తల్లూకాంబునే కోరి వీరల మీసన్నిధికిఁ దోడ్కొని వచ్చితిని భవ-
దనుగహంబున సర్వంబు సమకూరఁ గలదు.

జ్ఞా. తదే త్వం కుమారం విధినోపనీయ వేదాం స్తదంగానుపదిశ్యతూర్ణం

అత్తై పునశ్శాంభవవేధదీక్షాం ప్రదాయ దివ్యాగమజాత మద్య

ప్రదేహి పశ్చాచ్ఛివయోగసిద్ధిం తతో జగద్దేశికపట్టభద్రం

విధేహి శక్నోషి గురుత్వ మస్య వోధుం భవానీత్యభిసంధిపూర్వార్వా॥

నీలకంఠవిజయ చరిత్రే.

తా. అందువలన నీ వీ కుమారునకు విధిచే ఉపనయనమొంద జేసి వేగి

రముగ వేదములను వేదాంగములను జెప్పి శాంభవవేధదీక్షనిచ్చి

శివాగమవైదుషిని శివయోగసిద్ధిని జేకూర్చి జగద్గురుపట్ట

భద్రుని గావింపుము. బోధాయనుం డిట్లుగోరిన

జ్ఞా. ఆకర్ణ్య బోధాయనమానివాచం శ్వేతఃప్రమోదోల్లసితాంతరంగః

శివంమహార్షేధవతాయధోక్తం సర్వంవిధాన్యామిమహేశ్వరాజ్ఞయా

నీలకంఠ విజయచరిత్రే.

తా. బోధాయనుని పచనంబుల విని శ్వేతాచార్యుఁడు సంతుష్టు

చిత్తుండై మహారీ! శివముగ నీ చే నెట్లు వచింపఁ బడినదో అట్లు

సర్వము శివాజ్ఞచే జేయుదు ననియె.

శ్వేతదేశికాంగీకృతికి బోధాయ న ము ని ప్రీతుండై తదను

మ తి తో వి శ్వే శ్వ ర దం ప తు ల కు స్వ యా నం బుఁ

దెలిపి స్వాశ్రమంబునకేగె. అనంతరము సుముహూర్తమందు

శ్వేతగురుఁడు నీలకంఠున కుపనయనమొనర్చి బ్రహ్మగాయత్రీ

మంత్రంబు లుపదేశించి యంతనె ఋగాదిచతుర్వేదంబుల సాంగంబు

లను షడ్గర్భనంబులను జెప్పినతోడనే యావిద్యలెల్ల ప్రాక్తనసంస్కా

రంబులవలె నీలకంఠునొందె. ఆ మీఁద పాశవిచ్ఛేదిని యగు శాం

భవ వేధదీక్ష నొసఁగి సర్వదివ్యాగమరహస్యంబులఁదెలిపి శక్తి పాత

శివయోగంబుల ననుగ్రహించి యైదువత్సరములు దమసన్నిధినుంచి

కొని సర్వశత్రునిగ్రహంబులును సర్వాభీష్టప్రదంబులు నగు నఘోర

పాశుపత శరభమంత్రంబుల నుపదేశించి తదుపయోగసంధానోప

సంధానంబులఁ దెలిపి జగద్గురుపట్టం బభిషేకపూర్వంబుగఁ గట్టె
ను. అటుమీదఁ శ్రీకంఠునితో నిట్లనుశాసించె. కుమారా! ఇంక
స్వదేశంబున కేగి సత్కులీన యగు కన్యను బెండ్లాడి యుత్తమ
పుత్రులనొందు మామీఁ

శ్లో॥ కురుష్వభాష్యం శ్రుతిసూత్రరాశేః సచ్చాత్రవర్గాయ నివేదయార్థం
అలంకురుష్వాప్రతిమప్రబంధాన్ నిరాకురుష్వాఖిలదుర్మతాఘాన్ ॥

తా॥ వేదాంతరాజికి సూత్రరాశికి భాష్యంబును రచింపుము. తదర్థం
బును సచ్చిష్యులకుఁ జెప్పము. ఉత్తమకావ్యముల నిర్మింపుము.
దుర్మతముల నిరాకరింపుము.

శ్లో॥ శిష్యాన్విత స్సంచరపుణ్యభూమిం జయాథ నిశ్శేషకువాదశీలాన్
సమ్యక్ ప్రతిష్ఠాపయ మర్త్యలోకే మతం శివాద్వైతపరంమహాంతం.

తా॥ మఱియు శిష్యులతోఁగూడ పుణ్యక్షేత్రయాత్రఁబొనర్చి కుత్సిత
వాదుల నెల్ల జయింపుము. భూలోకమందు గొప్పదైన శివాద్వైత
మతంబును బ్రతిష్ఠింపుము.

శ్లో॥ త్రిలింగదేశే శివసన్నివేశే క్షేత్రేచ కాశేశ్వర దివ్యధామ్ని
మాతాపితృభ్యాంవస జన్మభూమాపిత్రోర్ముదం సంజనయన్ ప్రహృష్టం
తా॥ త్రిలింగదేశమందలి శివక్షేత్రమగు కాశేశ్వరపురమందు సంతోష
ముతోఁ దల్లిదండ్రులనానందింపఁజేయుచుఁదల్లిదండ్రులతో వసింపుము.

ఇట్లాజ్ఞజేసి శ్రీకంఠుని దల్లిదండ్రులతో స్వగ్రామంబున కేగుటకు
సెలవిచ్చెను. శ్రీకంఠుండు గురుచరణ పద్మంబులకు మ్రొక్కి విశ్వే
శ్వరాన్నపూర్ణాడుంఠిమాధవ భైరవప్రముఖులం బూజించి పంచ
క్రోశయాత్రను బొనరించి పయనంబొనర్చి రయంబుగఁ గొన్నినాళ్ళ
లో నాత్మపురిని జేరెను. పౌరప్రముఖులందఱానందించిరి. తల్లి
దండ్రుల యనుమతితో సీలకంఠుండు స్నాతకవ్రతంబొనర్చి శిష్టవిప్రు
నకు గోదానంబుసల్పి హారీతసగోత్రుండును యజ్ఞయునగు వీర
భద్రారాధ్యుని తనూజయును సర్వసులక్షణసంపన్నయైన సర్వ
మంగళాదేవిని నత్రిముని యనసూయాదేవిని వలెఁబెండ్లాడెను. అను
పమరూపసౌశీల్యసద్గుణవతి యగుసతితో శ్రీకంఠుఁ డభిమతభోగ
సౌఖ్యంబు లొందుచు నామెయందు శ్రీవిష్ణుభుజంబులట్లు నలుపురు

పుత్రులఁ గనియెను. పుత్రులకు సోమేశ్వరుఁ రఘోరనాథుండు
కాశేశ్వరుఁడు శ్రీగిరీశ్వరుఁడని క్రమముగ నామకరణంబు లొన
ర్చెను. బాలురు వృద్ధి నొంది బాల్యంబందె జనకునొద్ద వేదశాస్త్రం
బులఁ జదివి వినయాదిసద్గుణసంపన్నులై పరస్పరసౌభ్రాతృత్వ
ముతో, విరాజిల్లుచుండి రిక నంతేవాసులు పల్కురు చేరి గురునొద్ద
వేదవేదాంగంబులఁ జదివి యం దారితీరిరి. నీలకంఠుఁ డంత సర్వ
వేదాంతవాక్యంబులయు దివ్యాగమంబులయు యాదార్థ్యం బెఱింగి
వై యాసికసూత్రజాలంబుఁ బరిశీలించి యవ్వానికిఁ గుతర్కభూయి
ష్టంబులైన నితరాధ్వప్రకారంబుల నేవగించి వేదాంతనిర్ణీతపదా
ర్థంబు జగత్కారకుఁడగుశివుఁడే వ్యాసాభిప్రాయం బని నిశ్చయించి
తద్భావంబును బ్రపంచమందలి సర్వవిద్యత్సమక్షంబునందు నిరూ
పించినమీఁద సూత్రభాష్యంబును గీతాభాష్యంబును రచించుట
కుద్యమించి తల్లిదండ్రులసెలవొంది మితచ్ఛాత్రులతో శుభసమయం
బునఁ బయనంబుచేసె. ప్రథమమందు వారణాసి కేగి నిజగురుసాన్ని
ధ్యంబునఁ గాశీపండితమండలామోదంబును గొని తక్కిన దేశంబుల
కేగనెంచి కతివయదినంబులలోఁగాసికిజేరి కల్యాణదేశికాగ్రంబొంది
తచ్ఛరణంబుల వ్రాలి మ్రొక్కి తదనుమతితోఁ విద్వాంసుల నెల్లర
నాహ్వానించి విశ్వేశ్వరాలయమంటపమందు గురుసమక్షంబునఁబండిత
సభయందు సర్వవేదాంతార్థంబుల మీమాంసాన్యాయావిరుద్ధం
బుగ సూత్రఫక్కి సమన్వయించి యుపన్యసించినంత శ్వేతగురుండు
మురిసె. విశ్వేశ్వరాగ్రం బందలియొక ఘంట తనకుఁదానై ఓంకా
రధ్వనితో మ్రోగె. పండిత గ్రామణులెల్ల మెచ్చి శిరఃకంపముచేసి
సర్వజ్ఞుఁడగు విశ్వేశ్వరుండే యిట్లువచ్చి వేదాంతార్థంబు విశదంబు
చేసెనని యొకకంఠ్యంబుగ జయధ్వనులొనర్చి బహూకరించిరి. నీల
కంఠుఁడంత సర్వదేశంబులఁ దిరుగఁబూని గుర్వాజ్ఞఁ బడసి యట
నుండి వెడలి సింధుకాశ్మీరపాంచాలనేపాళాంగవంగకళింగాంధ్ర
దేశంబులను సౌరాష్ట్రమహారాష్ట్రకర్ణాటక ద్రవిడచోళపాండ్య
కేరళసింహళాదిదేశంబులకేగి యందలి రాజాస్థానంబులందు విద్యత్స
భలఁ గూరిచి వేదాంతమతంబు వ్యాసాభిమతంబు శివతత్వంబే

యని నిర్ణయించి జయంబుఁ బడసి సార్థసంవత్సరంబునకుఁ దిరుగ
నిజపురిఁ జేరి నిశ్చలచిత్తుండై వ్యాససూత్రంబులకు భాష్యంబు
రచింపుటకై శుభదినోదయంబందు పార్వతీపరమేశ్వరులను గణ
పతిని బూజించి గ్రంథంబు నిట్లుపక్రమించె.

శ్లో॥ ఓంనమోహంపదార్థాయ లోకానాం సిద్ధిహేతవే
సచ్చిదానందరూపాయ శివాయ పరమాత్మనే॥

తా॥ అహంపదమునఁ జెప్పఁబడువాఁడును శైవజనుల యుపాసనను
సిద్ధింపఁజేయువాఁడును సత్యజ్ఞానానందములు స్వరూపముగాఁ గల
వాఁడును పరమాత్మయుఁ బ్రణవవాచ్యుఁడు నగు శివునకు నమ
స్కారము.

శ్లో॥ నిజశక్తిభిత్తినిర్మిత నిఖిలజగజ్జాలచిత్ర నికురంబః
స జయతు శివః పరాత్మా సకలాగమ సారసర్వస్వం॥

తా॥ స్వశక్తియనెడుగోడయందు సకలజగజ్జాలమనెడు చిత్రములను
నిర్మించినట్టివాఁడును అఖిలవేదవేదాంగశివాగమసారములైన యుప
నిషత్తులకు ముఖ్యధనంబైనవాఁడును జీవాత్మనియామకుఁడును
పరమాత్మయు నైనశివుఁడు సర్వోత్కర్షముగ విరాజిల్లుచున్నాఁడు.

శ్లో॥ భవతు సభవతాం సిద్ధ్యై పరమాత్మా సర్వమంగళోపేతః
చిదచిన్మయప్రపంచ శ్చేషో శేషోపి యస్యైషః॥

తా॥ చిదచిన్మయంబును నశ్చేషంబగు నీప్రపంచ మెవ్వనికి శేషంబగునో
అట్టి సర్వమంగళోపేతుండైన పరమాత్మ భాష్యార్థశ్రవణముచేయు
వారల కిష్టసిద్ధిప్రదుఁడగుఁగాత.

శ్లో॥ నమః శ్వేతాభిధానాయ నానాగమవిధాయినే
కై నల్యకల్పతరవే కల్యాణగురవే నమః॥

తా॥ వేదాంతార్థమును నవిరోధంబుగ స్పష్టముగ నుపదేశించునట్టి
వారును కైవల్య (శివసాయుజ్య) మునకుఁ గల్పవృక్షంబైన వారును
పాశుపతదీక్షాప్రదాతలునగు శ్వేతాచార్యులవారికి నమస్కారము.

శ్లో॥ వ్యాససూత్ర మిదం నేత్రం విదుషాం బ్రహ్మదర్శనే
పూర్వైః కలుషితం నీల కంఠేనాద్య ప్రసాద్యతే ॥

తా॥ విద్వాంసులకు బ్రహ్మదర్శనమం దీ వ్యాససూత్రమనెడు నేత్రము
బ్రాహ్మణులకు కొందఱచేఁ గలుషితము గావింపఁబడుట నిపుడు నీల
కంఠునిచే న్నచ్చుంబగుచున్నది.

శ్లో॥ బ్రహ్మసూత్రమిదం గాంగం మలత్రయ విశోధకం
పఠైః పంకిలితం నీల కంఠారాధ్యేన శోధ్యతే ॥

తా॥ ఆణవ మాయిక కార్మికములైన మలత్రయమును బోగొట్టునట్టి
బ్రహ్మసూత్రం బనెడు గంగోదకము ఇతరాచార్యులచేతఁ బంకిలం
దైనను (బురదతో దూషితమైనను) నీలకంఠారాధ్యునిచే శోధింపఁ
బడుచున్నది.

శ్లో॥ నీలకంఠో వివృణతే శ్రీకంఠోపసమాహ్వయః
బోధాయనోక్తి మాలంబ్య బ్రహ్మసూత్రం యథాకృతి ॥

తా॥ శ్రీకంఠుఁ డని మఱొక పేరుగల ఈ నీలకంఠారాధ్యుఁడు బోధాయన
వృత్తి ననుసరించి శ్రుతిమతానుసారంబుగ బ్రహ్మసూత్రంబులను
వివరించుచున్నాఁడు.

శ్లో॥ శ్రీమతాం వ్యాససూత్రాణాం శ్రీకంఠీయః ప్రకాశ్యతే
మధురో వాక్యసందర్భో మహర్థో నాతివిస్తరః॥

తా॥ వేదాంతార్థనిరూపకములైన వైయాసికసూత్రములకు శ్రీకంఠ
శివాచార్య విరచిత భాష్యసందర్భము మధురముగాను గొప్పయర్థము
గలదిగాను అనవసరప్రసంగములేనిదిగాను బ్రకాశించును.

శ్లో॥ సర్వవేదాంతసారస్య సారభాస్వాదమోదినాం
ఆర్యాణాం శివనిష్ఠానాం భాష్య మేతన్మహానిధిః ॥

శ్రీశ్రీకంఠసూత్రభాష్యము.

తా॥ సర్వవేదాంతసారముయొక్క సాగంధ్యాస్వాదన ప్రమోదులును
శివభక్తులగు ఆర్యుల కందఱ కీభాష్యము గొప్పనిధానము.

ఇట్లు మంగళ ప్రతిజ్ఞలను బొనరించి “అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా”
యనుసూత్రము మొదలుకొని చతురధ్యాయపరిమితంబులగు బ్రహ్మ
సూత్రంబులకును వ్యాసరచిత భారతసంహితయందలి భగవద్గీతాష్టావింశ
దధ్యాయంబులకును భాష్యంబులును మఱి యుపనిషత్తులందలి విషయ
వాక్యములకుఁ బ్రత్యేకముగ వ్యాఖ్యను విషయవాక్యప్రదీపిక యను

గ్రంథమును రచించి మరలఁ గాశికఁ బోయి విశ్వేశ్వరసన్నిధానమందచటి పండితబృందసమక్షంబునఁ దమ భాష్యంబులఁ బ్రకటించి యుపన్యసించిరి. అందలి పండితులు మున్నీయర్థంబులను దామంగీకరించి యుండికూడ తత్పూర్వసిద్ధాంతములు గొన్ని యుండుటనుజేసి భాష్యంబుల నెల్లను అన్నపూర్ణాంబాహర్యాగారంబు దుంచి కవాటంబుల బంధించి మఱునాఁడు తెఱచి చూచిన ఏభాష్యం బన్నపూర్ణాదేవి యంగీకరించి శిరసావహించునో యద్ది గ్రాహ్యంబనిరి. నీలకంఠఁ డందుల కొడంబడి యట్లుచేసి మర్నాఁడుదయమందుఁ బండితులతో నచటికేగి చూడఁగా నీలకంఠవిరచితసూత్రభాష్యమే యన్నపూర్ణాంబాశిరఃప్రవిష్టంబై యుండుట నందఱు జోతలతో నంగీకరించి శ్రీకంఠాచార్యునకు జయధ్వానంబులొనర్చిరి.

అంత శ్రీకంఠుండు స్వమత సిద్ధాంతంబుఁ బ్రతిష్ఠించి స్వగ్రామంబునకు వచ్చి పుత్రులకును శిష్యులకును శివభక్తిని విశిష్టశివాద్వైతంబును గరపుచుండెను. ఇట్టి యసాధారణంబైన శ్రీకంఠారాధ్యునివైదుషీ శేముషీమహిమంబును విని తద్దేశప్రభువగు విక్రమాంకునృపాలుఁడు వారిఁ జేరవచ్చి జాంబూనదాంబరంబులను కాంచన గ్రైవేయాది భూషణంబులను దీనార సహస్రంబులను నొసంగి బహూకరించి కృతార్థుఁడయ్యె. అనంతర మా యాచార్యునిమాతాపితరులు శివపదంబుఁ జేసుడు వారలకు విధ్యుక్తక్రియలు నెఱవేర్చి కృతకృత్యుఁడయ్యెను. పుత్రులకుఁ దగినట్టి వారల కన్యలను సౌందర్య సౌశీల్యవతులఁ గూర్చి వివాహంబు లొనర్చెను. అంతఁ గొంతకాలంబు మీఁద నీలకంఠారాధ్యుండు కర్తవ్యం బంత యోజితం బైన ట్లారసి యొకనాఁడందఱతోఁ దమ కైలాసయానం బెఱింగించి శివార్చనంబు సల్పి శివుని ధ్యానించి దివ్యవిమానంబుఁ దెప్పించి యాత్మదేవితో నం దధిష్ఠించి దుంధుభిధ్వానంబులతోఁ గైలాసాద్రిఁజేరి శివునకుమకు మొక్కి యవ్వారి తేజః బందుఁ జేరిరి. తత్పుత్రులును శిష్యులును వారియట్లు శివమతంబును వృద్ధిచేయుచుండి రిది మహాత్తమ శైవాచార్యుఁడును శివభాష్యకారులునగు నీలకంఠాచార్యుని చరిత్రంబు పాఠకులకు శోతలకు సర్వశ్రేయస్సంపాదకము.

శ్రీ దుర్గాదక్షిణకరనీలకంఠః తపఃక్రియాతర్పితనీలకంఠః
 శాస్త్రార్థవాదే కృతసింహకంఠః జీయా త్స సాక్షా ద్భువి నీలకంఠః
 తా॥ దుర్గాదములనెడు సర్పములకు నెమలి (శివచింతామణి ప్రభ)
 మైనట్టివాడును తపశ్చర్యచేతఁ దృప్తిబొందింపఁబడిన పరమేశ్వ
 రుఁడు గలట్టివాడును శాస్త్రార్థవాదనంబందు సింహకంఠుడై నట్టి
 వాడును భూమియందు బ్రత్యక్షశివుడైన శ్రీనీలకంఠారాధ్యుఁడు
 జయమొందుఁగాఁత.

26. శ్రీ జగద్గురులు శ్రీరేవణ సిద్ధారాధ్యులు

శ్లో॥ యః స్మి రాధేర్మందరాఘాతజాతోజ్వా లామాలీ కాలకూటోతిభీమః
 తంసోఽఘంవాకోపరో భూన్మహేశాత్ యత్కిలాభిఃకృష్ణతామాపవిష్ణుః
 తా॥ పాలసంద్రమునుండి మందరగిరియొక్క ఘర్షణ హతిచేఁ బుట్టఁబడి
 నట్టియు జ్వాలాసమూహము గలట్టియు భయజ్కరమైనట్టియు నేవిష
 ముగలదో అద్దానిని సహించి హరించుటకు మహేశ్వరునికన్న నిత
 రుఁడెవఁడుండెను? ఏ విషజ్వాలలచేత విష్ణుమూర్తిగూడ నల్లని
 వాఁడాయెనో!
 స్కాందకాశీఖండము.

శ్రీరేవణసిద్ధారాధ్యగురుఁడు కొల్లిపాకలోని మహాలింగగర్భ
 మందు శివసదృశరూపంబున నుదయించి ఆత్రేయగోత్రంబు ననుసరిం
 చెను. ఆ దేశమందలి జనంబులకు శివభక్తి ననుగ్రహించి శివదీక్ష
 నొసంగి చాళుక్యరాజాస్థానికేగి యందు విక్రమనృపునకు దుష్టసంహా
 రార్థంబొక ఖడ్గంబిచ్చి యామీద దక్షిణదేశంబుఁజేరి వైష్ణవచోళుని
 వాదంబందు జయించెను. మహర్షియగు నగస్త్యమునికి శివతత్వము
 దెలిపెను. అద్వైతమతస్థాపకుఁడగు శంకరాచార్యవర్యునకుఁ జంద్ర
 మాళేశ్వరశివలింగంబొసంగి యర్పించి కొనుమనియె. ఈరేవణగురునకు
 రేణుకులనుపేరుగూడఁ గలదు. గురునర్యు లాపై రాజేంద్ర చోళుఁడు
 మున్నగు వారి ప్రార్థనలతో నారాజవర్యుల పుత్రికలఁ బెండ్లాడెను.
 ఇమ్మహనీయుని సతులందు దుర్గాదేవి యగ్రగణ్యా. త్రియంబకేశ రుద్ర
 ముని సదాశివాచార్యులను వా రాత్మజులు. పదపడి గురుదేవులు తర
 దేశమేగి భువనేశ్వర క్షేత్రంబుఁజేరి యందుఁ బరిపాలకుడైన విశ్వ

వర్మ భూపాలుని తనయుని జంద్ర కేతుఁడనువాని మిత్తి బాపి బ్రతికించెను. ఒకనాఁడు నాగరుల కందఱకు దివ్యనేత్రంబిచ్చి కైలాసాద్రిని గనుపఱచె. పెక్కు సంవత్సరంబు లివ్వారు వసుమతియందు శివభక్తి ప్రచారము చేసిరి. ఈ గురుదేవుల విజయచరిత్రబోధకములు గైర్వాణ వాణియందుఁ గర్నాటకభాషయందును బెక్కులు గ్రంథములు వెలువడినవి. శంకరాచార్యులవారికివ్వారు శివలింగ ప్రదానము చేయుటచే శ్రీశంకరాచార్యులవారి సమకాలీకులగుట వీరుగూడ క్రీస్తుప్రథమశతకాలమువారని తెలియుచున్నది.

ఇమ్మహానీయుని వంశ్యులు కాశినాథునివారనుపేరుతో నెలకుర్తి శోభనాద్రిపురము మున్నగు గ్రామంబుల నగ్రహారంబులను బ్రభులనొద్దఁబడసి ఆగ్రామంబులందు నివసించి యున్నారు. జగజ్జేగీయమాన చరిత్రులగు నీరేవణసిద్ధారాధ్యగురుల మహిమం బుల నాయావిజయచరిత్రగ్రంథంబులందుఁ జూడనగును. ఇక మరుల సిద్ధారాధ్య గురులను గుఱించి చెప్పెదను వినుఁడు.

27. శ్రీజగద్గురులు-శ్రీమరుల సిద్ధారాధ్యులు

శ్లో॥ యద్బాణో భూత్ శ్రీపతి ర్యస్యయంతా
లోకేశోభూత్ స్యందనం భూస్సమస్తా
వాహవేదా యస్య యేనేషుపాతా
ధగః గ్రామా స్త్రైపురా స్తత్సమఃక॥

స్కాంద కాశీఖండము.

తా॥ ఎవనిబాణము శ్రీనాథుఁడో ఎవనిసారథి బ్రహ్మయో ఎవనికి భూమియంతయు రథమో వేదము లశ్వములో ఎవ్వని బాణపాతము చేతఁ ద్రిపురంబులను గ్రామంబులు దగ్ధములై నవో అట్టిదేవునకు సమానుఁడెవ్వఁడు ?

బ్రాహ్మణాన్యయంబున భారద్వాజగోత్రంబందు శ్రీమరుళ సిద్ధారాధ్యుడు జన్మించి గర్భాష్టక హాయనంబులం దుపనీతుండై త్రయిని షడ్వర్ణనంబుల నశ్రమంబుగఁజదివి శివలింగదీక్షకై శ్రీరేవణసిద్ధారాధ్యుని జేరి సేవించి తదనుగ్రహంబున నాయారాధ్యులచే శివలింగ

ధావణదీపనుజెంది గురుశాసనప్రకారంబు వసుంధరామండలంబందు శివ
మత్తరాశ స్త్వంబుఁ బ్రకటించి శైవమతంబు నభివృద్ధినొనర్చెను. వీరి
యఘాంగి శివజ్ఞానాంబిక. ఇవ్వారు గోకర్ణక్షేత్రమందుఁ గొంతకాలంబు
తపస్సొనరించి కాశ్మీర దేశమందలి శ్రీనగరముఁ జేరి యందు రాజును
వీరకాలుని ననుగ్రహించిరి. *

శ్లో॥ శ్రీమత్సర్వకళాసు కోవిదతమః ప్రాలేయశైలాత్మజా
జానః పూర్ణకృపావిశేష నిచితప్రజ్ఞానధీర్వ్యోబభౌ
సమ్యగేవణదేశికార్పితమహా లింగావధానోజ్వలం
సిద్ధార్థ్యం మరుశప్రభుం బుధనుతం తం మన్మహే శ్రేయసే ॥
శ్రీకరసూత్రభాష్యం.

28. ఏకోరామ సిద్ధారాధ్యగురులు

శ్లో॥ యః కందర్పో వీక్షమాణస్సమానం

దైవేరవై రభస్మజాతస్వయంహి

పాప్నో రాబ్రజ్జే సర్వవిశ్వైకజేతా

కోవాస్తుత్యః కామజేతు స్తతోన్యః ॥

తా॥ విరిశరములచే సర్వవిశ్వైకజేతయగు మన్మథుఁ డితర దేవతలతో
సమానముగఁ జూచి యెవనిచే భస్మంబాయెనో అట్టి కామసంహారుని
కన్న మఱొకఁడెవఁడు స్తుత్యర్హుఁడు?

స్కాందకాశీఖండము.

* మహామహులగు శ్రీమరుల సిద్ధారాధ్యగురుల చారిత్రంబు విస్తర
ముగ లభింపలేదు. ముందట లబ్ధంబైనయెడల శ్రీవారి చారిత్రంబు
విస్తరించి వ్రాయుదు.

ఈశ్రీమరులసిద్ధారాధ్యగురుఁడు శ్రీ శ్రీ రేవణసిద్ధారాధ్య గురుని
యొద్ద శివలింగదీక్షను బడసినట్లు చెప్పటచే ఈమరులసిద్ధారా
ధ్యుఁడు రేవణసిద్ధగురుని కాలమువాడే. వారికన్నఁబ్రాయఘనం
గొంతఁ జిన్నయై యుండును.

తిరుచ్చెన్నముద్రాపురంబందు వేదవేదాంగాదివిద్యలందుఁ బారం
గతులైన బ్రాహ్మణులయన్వయమందు హరితగోత్రమందు శివాంశంబున
నేకోరామసిద్ధుండు జన్మించె. పుట్టుకనుండి శివభక్తి నొనర్చుచు శివభజన
సేయుచుఁ బలువురు బాలకులను గూర్చికొని భజనముఁ జెప్పుచు నానం
దింపుచుండును. గర్భాష్టకంబునఁ దండి యుపనయనముచేసి వేదాధ్య
యన మొనర్చి గురున కప్పగించినంత నతిత్వరితంబున వేదంబులను
శాస్త్రంబులను జదివి వానిసారంబెఱింగి శివతత్త్వ నిష్ఠాగరిష్ఠుడై
ఘంటాకర్ణగణనాథాచార్యుల సన్నిధి కేగి యందు వారిని సేవించి తదను
గ్రహంబునఁ బాశుపతదీక్షను జేంది శివపారమ్యంబును శివభక్తిని జను
లకు బోధించుచుండె. అట్టితఱి ఆపురము నేలునట్టి వీరభాస్కరపతి
యనుప్రభువు వైష్ణవుడగుటఁ దద్గురుఁడును వేదశాస్త్రకోవిదుఁడును
వైష్ణవమతోద్ధారకుఁడును నగు వ్యాసుఁ డనెడు విద్వాంసునిబోధల
నన్యమతంబుల నిరసించుచుండుటను జూచి ఏకోరామపండితుఁడు రాజ
సమక్షమున కేగి విద్యత్సభను గూర్చుఁడనియు నందు శివైకపారమ్యం
బు నిరూపించెద ననియు అట్లు గాకున్నఁ దనశిక్షకుఁ బాత్రుడ నాడు
ననియుఁ దనవాదంబుననే జయం బొదవినఁ బ్రభువును దద్గురుఁడును
స్వమతంబును బాసి శివమతంబందు జేరవలయు ననియును శివధర్మార్వ
కంబుగ నియమం బొనర్చిన నవనీవిభుండు పెక్కండ్రుపండితులను బిలి
పించి సభను గూర్చె. అం దేకోరామసిద్ధుం డశ్రమంబున శివైక
పదార్థనిరూపణంబు శ్రుతిసహస్రంబుతో స్మృతీతిహాసపురాణాగమోప
బృంహితార్థంబులతో అనేక దృష్టాంతములతో దృఢంబుగ నిర్ణయించిన
సభ్యపండితులెల్ల రానందించి ఏకోరాముని వాదజయంబు రాజున కెఱిం
గించిరి. ప్రతివాదియగు వ్యాసపండితుఁ డోటమిఁ జెంది జితోస్మియని
ఏకోరామసిద్ధునకు విధేయుడయ్యె. ఏకోరాముఁడు వ్యాసపండితునకు
శివదీక్షనిచ్చి రామనాథపండితుఁ డని నూతన నామధేయంబొనర్చె.
రాజునకుఁ దత్కుటంబమున కంతకు శివదీక్ష నిచ్చె. ఈప్రకారంబుగఁ
బెక్కురకు శివమతప్రాశస్త్యంబును బోధించి శైవమతంబునకు వృద్ధిఁ
గూరిచి శిష్యుం డగునొక శైవపండితుని పుత్రికను సుగుణవతిని బెండ్లాడి
యామెతో గృహస్థధర్మంబులను భోగసౌఖ్యంబుల నొంది డత్తము

పుత్రులఁ బడసి వారలను విద్యావంతుల నొనర్చి శివైకచిత్తుండై శ్రీ
భోగమల్లికార్జునాలయంబున కేగి శివధ్యానముచేసి యందు లింగగర్భ
మందుఁ బ్రవేశించె. మహనీయులగువారలు కర్తవ్యంబులు దీరినమీఁద
ప్రాపంచికంబులందు లంపట్టులై యుండరుగదా! ఓంతత్సత్. ఈగురుని
వంశమువారు మల్లమపల్లి యను గ్రామంబు నగ్రహారంబుగఁ బడసి
యందుఁ గొన్ని తరములవఱకుండుటను మల్లమపల్లివా రనిపిలువఁ
బడుచున్నారు.

29. ఉద్భటారాధ్యగురుఁడు

శ్లో॥ యంవై వేదో వేద నోనై వ విష్ణు ర్నోవా వేధానోమనోనై వవాణీ
తందేవేశంమాదృశఃకోల్పమేధఃయాధా త్స్యాద్వై వేత్యహోవిశ్వనాథం॥
తా॥ ఎవని వేదంబెఱుంగదో ఎవని విష్ణువెఱుంగదో ఎవని వాక్కు
లెఱుంగలేవో ఎవనిని మనంబుగూడ యోజింపఁజాలదో అట్టి దేవే
శ్వరుని విశ్వనాథుని నాబోటి యల్పబుద్ధిగల ఎవ్వఁడు యధాస్వరూ
పంబుగఁ దెలియఁగలడు. ఆశ్చర్యము.

స్కాందకాశీఖండము.

రజతగిరిశిఖరంబు దనేకయోజనంబులవఱకు దివ్యసౌరభంబులఁ
గువ్వు మంచిగంధపుమ్రాకులచేతనునిండుగఁబండిచెన్నొంది తీయనిపాన
కంబులఁ గార్చుచున్న పెక్కుతీరుల మామిడి చెట్లచేతను దాశఫలంబులను
బోలి విరివైన ఫలంబుల నలరారు మారేడు మ్రానులచేతను తనువెల్ల
నీలంపుమణులసింగారించుకొన్నకొమ్మలవలె కొమ్మకొమ్మలందుఁ బండ్ల
గుత్తుల బిత్తరించు నేతేఁడులతోడను దళములుగన్పట్టకయే పొంగారు
బంగారురంగుల రంగారుపండులఁ బండియున్న నిమ్మ గజనిమ్మ దబ్బల
చేతను మెండుగఁబండి పగిలి మధురరసంబులఁ గుఱియుచుఁ గెంపుల
సొంపుల నొంపఁ జాలిన బీజంబుల శుకనికరంబులకుఁ గ్రాసంబు లిచ్చు
చున్నదానిమ్మలచేతను గెలపండి రసంబుల జొబ్బిలుచున్న బలురకంబు
లగు నరంటులతోడను పరిపక్వంబులై ఫలగుచ్ఛంబుల హస్తంబులకుఁ

దాకుచుఁ దే నెలసోనలఁగుటియుచు పలుతీరులగు చాక్షతీవెల తోడను
 విస్తారభారంబున వంగివ్రాలినఫలంబుల నింబైన పనసలతోడను తను
 వెల సువర్ణాలజ్జారంబులొందియున్నట్టు బూసియున్న కర్ణికారంబుల
 తోడను సిద్ధమునిజేనాభీష్టఫలప్రదంబులైన సంతానహరిచందనకల్ప
 కాదిదివ్యతరుబృందంబుచేతను నిండారవిరిసి సుగంధంబుతావులఁ బర్వ
 తంబంత గుబొళించుచున్న మల్లె బొండుమల్లె మొల్ల బండిగురువింద
 జాది విరజాది మున్నగు పుష్పలతలతోడను పూవులు పండ్లు మున్నగు
 నవియెకాక పథికసిద్ధులకు విశ్రాంతిగూడ నొసఁగెడు ఛాయాప్రధానం
 బులైన మట్టి వేప రావి జువ్వి పొన్న సురపొన్న పొగడ దేవదారు
 దిరిసెనము మున్నగు తరులచేతను మిగుల నిండుగఁబెరిగి ఫలంబుల
 నిండారి దండిగ శోభించుచున్న నారికేళ హింతాల క్రముకద్రుమముల
 చేతను వివరంబుల మంచి ముత్తైయములరాసుల నసమానంబుగ నొసం
 గుచు భాసమానంబులైన వేణుగణంబులతోడను మఱియుననేకాశోకా
 మలకకపిద్ధచించాప్రముఖశాఖవ్రాతంబులతోడను సంజివినీ జ్యోతి
 స్మతీప్రముఖలతావితానంబులచేతను రంగురంగులఁ బొంగారుచున్న
 శతపత్రంబులుత్పలంబులు గలిగి చిలుకలు గోరువంకలు రాయంచలు
 జక్కువలు మున్నగు విహంగరాజంబుల మధురధ్వనిగానంబుల నానందం
 బొసఁగుచు మధురాంబుపూరితంబులైన రమణీయసరోరాజంబులతో
 సర్వజనమానసంబుల కామోదం బిడునట్టిదివ్యసుందరవనంబం దొకనాఁడు
 పరమశివుఁడు జగత్కల్యాణార్థమై శివతో వనవిహారంబు సేయుచు వన
 పుష్పంబులఁ బార్వతీదేవి నలంకరించుచుండ శైలాది యప్రమాదంబున
 ననతిదూరంబున ముందఱఁ బసిండిబెత్తం బొంది పహరాచేయుచుండె.
 అట్టి సమయంబునం దలకానగరియందలి గంధర్వు లాత్మయువతు
 లతో విహారార్థంబై గుంపులుగుంపులుగ వెడలి కైలాసపర్వతోత్తంగ
 శిఖరంబందు విరాజిల్లు వనంబుఁజేరి పుష్పకంబుల డిగ్గి యందు మూగి
 సందడులు చేయుచుండిరి. నందికేశుఁ డవ్వారిఁజూచి సకల లోకాధి
 నాథుండు పరమేశ్వరుఁ డాత్మేశ్వరితో నిందు వసించి యున్నాఁడు. మీ
 రందఱు క్రిందుసేయ కిందునుండి తొలఁగి వేటొకచోటికి పొండని నుడి
 విన వారలహంకరించి లెక్కసేయక మదంబున నందుఁ బాయక తిరు

గుఱుఁ బరమేశ్వరు లున్నపుష్పలతామందిరంబు డాయుచున్న గంధర్వ
బృందంబులఁ జూచి శివుండు మీరలు మదంబుఁబాసి వేగిరంబుగ
భూతంబు లగుఁడని శాపంబిచ్చె. అంత నె గంధర్వులందఱ తాత్మసుందరీ
బృందంబులతో నందంబు చందంబు లంతయు నంత మొంద భూతపిశా
చంబు లగుచుండిరి. అపుడవ్వారల కొడయఁ డగు చిత్రరథుండు భీతుం
డై భయభక్తులు సందడింపఁ దొందఱతో నిందుధరుని పాదారవిందం
బుల ముందఱ సాగిలఁబడి మహేశ్వరా! ఊమింపు మనుగ్రహింపు మను
గ్రహింపుము. ఈ పిచ్చుకలపై నింతటి బ్రహ్మాస్త్రప్రయోగమా? అజ్ఞా
లము పశులము. పశుపతివగునీ వివ్వారిఁ బాలనంబు సేయుటగాక యన్య
ధాతలఁచి శిక్షించెదవా! ప్రమాదంబున దోసం బొదవె. తండ్రీ! నీ నౌక
రుల నౌకరులము. నీ బిడ్డలము. రక్షింపు మని నెనరుగల్గునట్లు పలు
తీరుల వేడుకొనుచున్నఁ జూచి శివుండు కనికరించి ప్రసన్నుడై గంధర్వ
రాజా! నీ ప్రార్థన నంగీకరించితినిగాని నీవును నీయనుచరులును గొన్నా
ళ్ళీశాపం బనుభవింపవలయును. భూమండలంబున సల్లకియనునొకగ్రామం
బుప్రాంతంబందొక వటవృక్షంబుగలదు. మీరందఱ అద్దానిజేరి సజ్జనులగు
వారి గారింపక ఘాతుకమృగావళి నాహారంబుఁ గొనుచు నందుండుఁడు.
రాఁగల కలియుగంబందు సల్లకీనగరాధినాథుండగు ముంజభోజునకు
దేశికుండై మన్మానసపుత్రుండగు నుద్భటగురుం డందుఁ జేరు. ఆ గురుని
దేహదాహధూమస్పర్శంబున మీరలు శాపమోక్షం బొందెదరు.
“ప్రార్థం భోగతో నశ్యేత్” ప్రార్థకర్మ మనుభవము చేతనే తీటును.
అను నుడిని ఎట్టివారికిని గర్మం బనుభవింపక తీఱదు. ఇకఁ బొండని
కొండరాచూలితో నంతర్ధానంబొందె. చిత్రరథుం డందఱతోఁ దాను
గూడ నొక భూతంబై పుడమిఁ జొచ్చి యాంధ్రదేశమందలి సల్లకీ
పురంబు వెదకి చేరి యందు గ్రామసమీపంబందలి మట్టిచెట్టుంజేరి
యందుండి ఊద్రమృగాదుల భక్షించుచు మహేశ్వరశాసనంబునకు నిరీ
క్షింపుచుండిరి. మహేశ్వరుండును గంధర్వుల కొనర్చిన వాగ్దానంబును
స్మరించి యొకనాఁ డోలగంబున సింహాసనం బధివసించి ధ్యానంబుతో
నున్నయంతఁ దననుండి యొక తేజఃపుంజంబు వెడలి పురుషరూపంబై
తనవలె శిరంబం దిందు రేఖయు నుదుట నగ్గినేత్రము వక్షంబునఁ బెను
బాములపేరులు నీలగళంబు శోభిల్లు నొక భాటుఁడు వచ్చి పాదపద్మంబు

లకు మ్రొక్కి వినతుండై యంజలిబూని దేవా! ఏమిసెల వెందులకేగ
 వలయుఁ గృపతోఁ దెల్పుఁడనియె. శంకరుండు చూచి మురిసి గంధర్వు
 లకుఁ దానొసఁగిన శాపప్రకారంబును దత్పరిహారరూపంబును సల్పక
 పురాంతికవటభూజంబందు వారు వసించుటను నెఱింగించి యానగరీ
 నాధుండగు ముంజభోజునకు శివలింగ మిమ్మనియు నిలామండలి నన
 ద్వాదంబుల నిర్మూలించి నేదపాశుపతాధ్వంబును వెలయింపుమనియు
 భూతంబులై యున్న గంధర్వులకు శాపమోక్షంబుఁగావింపుమనియు ఇట్టి
 దివ్యమూర్తితోఁ బుడమి కేగక మనుష్యరూపంబొంది నాదు లీలావిహార
 నివాసం బైనవారణాసియందు మామకీనంబగు విశ్వేశ్వరలింగంబు
 సన్నిధానంబం దయోనిజరూపంబునఁ గన్పట్టుమనియు నటుమీఁద ఆంగీ
 గన బార్హస్పత్య భారద్వాజ త్రియార్షీయ ప్రవరాన్విత భారద్వాజన
 గోత్రంబు నొంది బ్రహ్మకులకన్యక బెండ్లాడి భోగంబులొంది సుపు
 త్రులఁగనుమనియు అట్టి భవత్పుత్రులు ధీరులై గుణవంతులై ముది
 గొండయను పురంబున కధిపతులై జగద్గురులై పాశుపత మతాభివృద్ధిని
 జేయుదురనియు భవదన్వయం బాకల్పంబు తామర తంపరయై యభివృద్ధి
 నొందుననియు వ్రాకృచ్చె. ఉద్భటుండు జననీజనకు లగుపర మేశ్వరులకు
 మ్రొక్కి ఆశాసనంబులొంది వెడలి శివాజ్ఞాప్రకార మానందవనంబం
 దలి విశ్వేశ్వరగర్భాలయంబుఁ జెందియుండె. అరుణోదయపూర్వమే
 గంగాస్నాతులై గంగాతీర్థములతో పూజాద్రవ్యములతో విశ్వేశ్వర
 లింగార్చనకై వచ్చినట్టివారలు యాత్రికు లర్చకులు తలుపులుదెఱచి
 నంత బాలార్కనిభుండై ధగద్ధగాయమానకాంతులతో విభూతిత్రిపుం
 డ్రవిలసి తాననపద్మంబుతో రుద్రాక్షమాలాశివలింగ పేటీవిరాజిత
 వక్షస్థలుండును నై ప్రకాశింపుచున్న బాలకుని జూచి విస్మితులై
 ప్రమోద మొంది అఖిలలోకేశ్వరుఁడగు విశ్వేశ్వరుండే మనలను సాకు
 టకై యిట్లవతరించె నని యనుకొనుచున్నంతనే విశ్వనాథలింగముఖం
 బు నుండి కొన్నిసూక్తు లిట్లు వినఁబడియె. “ఉపాసకులారా! ఈ బాలుండు
 నాపుత్రుండు. ఉద్భటగురుం డనునామంబునఁ జెలువొందు బ్రస్తుతము
 భూలోకమందుఁ బలుకడలఁ దిమిరచ్ఛటలవలె నావరించుచున్న యస
 ద్వాదంబుల నెల్ల వైదుషీప్రభల నిర్మూలించి యుపనిషత్తత్వపదార్థం

బును బ్రకాశింపఁ జేయుటకై మఱియుఁ గొన్నియుద్ధరణంబులకై యీ
యనఁసుని బుట్టించితిఁ ఈతనిచేమీరలందఱుపాశుపత సామాన్యవిశేషదీక్షల
నొంది ఈగురుని బూజింపుఁడు గారవింపుఁడు. ప్రియవస్తువుల నొసఁ
గుఁడు. సుగుణవతియు సుందరియు నగు బ్రాహ్మణకులకన్య నిచ్చి
యుద్వాహంబుసేయుఁడు. మీ కీగురునిచే సర్వశ్రేయంబులుసమకూరు”
నని శ్రుతంబైన నందఱానందించి విశ్వనాథుం డిట్లువాత్సల్యంబున మనల
ననుగ్రహించి యనుశాసించెనని తెలిసికొని బాలునకు జోతలుచేసిరి.

బాలుండు చూచుచుండఁగనే షోడశవర్షప్రాయుండై యగుపట్టె. ఆ
మీఁద బ్రాహ్మణప్రముఖుం డొకడు స్వగేహంబునకుఁ గొనిపోయి
అన్నపానాంబరభూషణంబు లిచ్చి సేవించుచుండె. సుబుద్ధియను నొక
ధనికవిప్రుండు సుగుణనిధియును సుందరీమణియును నగు సౌభాగ్యసుందరి
యనునాత్మజను విధివిహితంబుగ నుద్భటగురున కిచ్చి యుద్వాహం
బొనర్చె. ఆద్భుతమగు నుద్భటుని యుద్భవోదంతంబు విని కాశీ మహా
రాజును బెక్కురుప్రముఖులు వచ్చి యుద్భటుని దరిసించి మ్రొక్కి
దివ్యాంబరంబులఁ గాంచనమణిభూషణంబుల ముక్తాహారంబుల హర్మ్యం
బుల గవాశ్వంబుల సమర్పించి “ధన్యోస్మి ధన్యోస్మి” యనికొనిరి.
ఉద్భటగురుండు శ్రీవిశ్వేశ్వరము క్తిమంటపమం దనేకవిద్వన్మహా
మండలిఁ బరమేశ్వరుఁ డగుశివుండే పరతత్త్వంబని శ్రుతిస్మృత్యాగమేతి
హాసపురాణవచనంబులతో నిరూపించి తత్ప్రసాదంబే మోక్షకారణం
బని ఋజువుచేసి యందులకుఁ బాశుపతవ్రతదీక్ష నొందుటావశ్యక
మనియు నందు శివలింగధారణంబు విశేషదీక్షయనియు భస్మరుద్రాక్ష
ధారణపంచాక్షరీమంత్రసేవనంబులు సామాన్యదీక్షయనియు నుద్బోధించి
యుపాసకుల యభీష్టం బనుసరించి కొందఱకు సామాన్యదీక్షయుఁ గొంద
ఱకు విశేషదీక్షయు నొసఁగెను. పలువురు ప్రేమించి శిష్యప్రశిష్యులైరి.
పరమేశ్వరుండును ననుంగుపుత్రుండగు నుద్భటున కెల్లవేళల సహకారియై
విద్వత్సభల వివాదంబులందు దుర్మతఖండనంబులందు గురుచరలింగా
ర్చనావసరంబులందుఁ దోడ్చి యవ్వాని నిర్వహింపుచుఁ గంటికి తెప్పయై
కాచుచుండె. ఉద్భటదేశికుండంతఁ బాశుపతమతప్రాశస్త్యంబు సర్వ
తోముఖంబుగ నావహిల్లఁజేయఁ బూని కతిపయశిష్యులను వెంటఁగొని

ఉత్తమాశ్వంబెక్కి కాశ్మీరదేశంబేగి యందలి ప్రభుఁడగు జయాపీడుని యాస్థానిఁజేరి విద్యత్సన్నిధానంబందు శివతత్త్వం బుత్తమోత్తమం బని నిరూపించి రాజుచే బహుమానంబులొంది కొన్నివత్సరంబు లా రాజ పార్థనచే నందు విద్యాధిపతయై యుండి * యనంతరము సింధు పాంచాల సేపాళ మగధ వంగ కళింగాంధ్ర కర్ణాటకచోళ పాండ్యకేరళ సింహళాదిదేశంబుల కేగి రాజాస్థానంబులందుఁ బండిత సమక్షమందు శివమతపారమ్యంబు నిరూపించి పెక్కురకు శైవదీక్ష నిచ్చి జయంబుఁ గౌరవంబు నొంది తిరుగ వారణాసిని జేరి యందుఁ గొన్ని వత్సరంబులు సౌభాగ్యసుందరీసతితో గార్హస్థ్యస్థానంబులొంది మల్లికార్జునగురుఁడనెఁడు పుత్రుఁగని శివశాసన ప్రకారం బాంధ్రమండలం బందలి ముదిగొండయను గ్రామంబుఁజేరి యందు వసించి యాత్మజునకుఁ బంచమాబ్దంబున నుపనయనం బొనరించి శివలింగధారణదీక్ష నిచ్చె. అనంతరమున నిగమంబుల షడ్దర్శనంబులఁజదివించి శైవాగమరహస్యంబుల బోధించి పంచాక్షర్యఘోరమంత్రరాజంబుల సానుగ్రహంబుగ నుపదేశించె. క్రమంబుగఁ బుత్రుండును దనవలె సర్వసమర్థుఁడమ్యై. గురుండంతఁ బండిత కవులను రంజింపనెంచి హరలీలయను కుమారసంభవంబును ♦ అలంకార గ్రంథమును గావ్యలక్ష్మీర సంగ్ర

* ఉద్భటుఁడు కాశ్మీర రాజగు జయాపీడుని సభలో కీర్తి - 77 నుండి 813 వఱకు విద్యాధిపతిగా నుండెనని రాజతరంగిణిలో నున్నది.

శ్లో॥ విద్యాదీనారలక్షణ ప్రత్యహంకృతవేతనః

భట్టోభూదుద్భటస్తత్ర జయాపీడ సభాపతిః॥

♦క॥ క్రమముననుద్భటుడుగవిత్వము మెఱయఁగుమారసంభవముసాలంకారముగూఢవస్తుమయకా, వ్యముగాహరలీల చెప్పి హరు మెప్పించె॥ ఉద్భటకృత కుమారసంభవ మిపు డుపలబ్ధముకాకున్నది. అందలి శ్లోకములు గొన్ని యాలంకారికు లుద్ధరించిరి. నన్నెచోడుని కుమార సంభవము పీఠిక చూడుడు.

ఇక మల్లికార్జునపండితారాధ్యుని శివతత్వసారమం దిట్లున్నది.

క॥ హరలీలా స్తవరచనా, స్థిర నిరుపమ భక్తి తనదు దేహముతోడ

సురుచిరవిమానమున నీ, పురమున కుద్భటుఁడుప్రీతిఁ బోవఁడెరుద్రా!

హంబును విరచించి యాలజ్ఞానికపండితులకుఁ గర్ణరసాయనంబునఁ బోవరించె.

ఇక ఈ యుద్భటగురుని యవతారసమయమందు సల్లకియను నగరికి నాఘుఁడైనప్రమధేశ్వరుఁడనుటేఁడు ప్రభావతియను రాణితో నాఘుంబుఁ బాలింపుచు శివభక్తుడై శివలింగంబును బూజింపుచుఁ బెక్కిండ్లవజ్రకు సంతానంబులేక చింతిల్లి శివప్రసాదఫలంబునఁ గాని పుత్రుండు జన్మింపఁ డనుకొని తత్పిద్ధికై కాశికేగి యందుఁ దపించి విశ్వేశ్వరప్రసాదంబునఁ బుత్రుని నొందుదునని దృఢ సంకల్పమొంది మిత జనంబుతో భార్యను దోడ్కొని రథంబెక్కి సుముహూర్తంబునఁ బ్రయాణంబుచేసి యచటి కనతిదూరంబున నున్న కౌండిన్యముని గురుని యాశ్రమంబుఁ జేరి యందు విడిసి దంపతులిరువురును కౌండిన్యమునిఁ దారించి వారి యడుగులకు సాష్టాంగపడిరి. మునియు నవ్వారి గౌరవించి యచితాసనంబులిచ్చి మధురోదకఫలమూలంబుల నాతిధ్యంబిచ్చి వారల యభిమతంబెఱింగి హర్షించి మీ రనికొనివచ్చినట్లు కాశీయాత్ర నొనర్చి యందు విశ్వేశ్వరమహాదేవుని గూర్చి తపింపుఁడచిరకాలంబందే భక్తజనచింతామణియగు బాలేందుమాళి మీకనుగ్రహించి పుత్రవరంబిచ్చునని యాశాసించె. దంపతులిరువురు మురిసి విశ్వనాథుండే యిట్లు చెప్పుచున్నాఁడనికొని యవ్వారిసెలవొంది వెడలి కతివయప్రయాణంబులతోఁ గాసినిజేరి యందు విశ్వేశ్వరుని గొలిచి విధ్యుక్తంబులను సల్పి గంగాతీరంబందొక పర్ణశాలను నిర్మించికొని అందు వసించి పరిజనంబుల రథంబులను నగరికనిపి నిష్ఠతో శివునిగుఱించి తపించుచుండిరి. ఫలమూల పర్ణజలానిలంబులఁ గ్రమంబుగ నుత్తరోత్తర మాహారంబుచేసి తపించుచుండఁ దరుణేందుధరుండు మెచ్చి యంబికతోఁ బ్రత్యక్షుంబై వచ్చి వరంబడుగు మనియె. ప్రమధేశ్వరనృపుం డాత్మదేవితో నుమా శివుల చరణంబులకు సాష్టాంగ వందనంబు లాచరించి ప్రస్తుతులఁ గావించి వంశవృద్ధికై సుపుత్రునిమ్మనియె. శివుఁ డామోదించి నీకు నా యంశంబున నుత్తమపుత్రుండు జన్మించి వంశవృద్ధి నొనర్చు నని యొక దివ్య సంతానఫలం బిచ్చి యద్దానిఁ బ్రభావతి నారగింపు మని యంతర్ధి నొందె. రాజవయ్యుండు సంతసించి కాశీయాత్రను బూర్తిగ సల్పి బ్రాహ్మణుల

కందఱ కిష్టదానంబు లిచ్చి స్వనగరికేగె. సుసమయంబునఁ బ్రభావతి
 శివదత్తదివ్యఫలంబు నారగించె. అనతికాలంబుననే చూలుగొనియె.
 శివాంశంబున నొక సుదినంబునం దైదుగ్రహంబు లుచ్చగతులై యుండు
 సునక్షత్రయుతశుభలగ్నంబునఁ బుత్రుండు బన్మించె. ప్రమధేశ్వరుఁ
 డానందంబునఁ బాడియావులను బంగరంబు నుత్తమాబ్రాహ్మణుల
 కొసఁగె. సర్వజనంబులకు మృష్టాన్నంబులు బెట్టె. కోవెలలందలి వేల్పు
 లందఱ కుత్సవంబులొనర్చె. పుత్రునకు జాతకర్మం బొనరించి భోజం డని
 యాహ్వాయంబుచేసె. బాలుఁడు దినదినం బభివృద్ధి నొందుచు తల్లి
 దండ్రుల యల్లంబుల రంజిల్లఁ జేయుచుండెఁ గ్రమంబుగఁ బదియేడులు
 గడచినంతఁ బ్రమధేంద్రుండు నందనున కుపనయనం బొనర్చి వేద
 శాస్త్రంబులను ధనుర్వేదంబును నభ్యసింపఁజేయ భోజం డచిరంబున
 నవ్యానియం దుత్తీర్ణుండై మఱియుఁ గత్తిసాము గరిడి అశ్వారోహణ
 గజారోహణ చంక్రమణములందుఁ గౌశల్యంబుఁ బడసి జనకున కానందం
 బుఁగూర్చె. ఇఁక రాజపుత్రుండిట్లు సులభంబుగ సర్వకలాకౌశల్య
 మొందియుఁ గూడ శివాంశసంభూతుండగుట నేపొద్దు శివభక్తితత్ప
 రుండై యుండె. ఇట్లు శివభక్తి చేయుచును నొకనాఁడు నిజవిక్రమంబు
 జగంబునకుఁ జూపఁ గడంగి దిగ్విజయార్థియై చతురంగబలంబుఁగొని
 జనకాజ్ఞనొంది చని ప్రదక్షిణక్రమంబుగఁ జతురర్థిపరీతమగు ధరాతలంబు
 నం దెల్లరాజుల నాజిన్ బరాభూతులఁ గావించి నిజసామంతులనుగా
 నొనర్చి తత్సమర్పితానేకమణికాంచనంబుల హయరథగోద్విపంబులఁ
 బడసి కతిపయమాసంబుల కాత్మపురిని జేరి యుత్తమ రాజపుత్రిక లగు
 మత్తకాశనుల నిరువురుగన్యలఁ బెండ్లాడి వారలతో భోగంబులొందుచు
 సుఖంబుగ నున్నంత తజ్జనకుండు కుమారుని విజయంబునకును దారా
 పరిగ్రహంబునకును తత్సాధ్యుణ్యవైభవంబునకానందించి దానును బ్రభా
 వతియును గాశీపురంబు జేరి యందే విశ్వపతిని గొలుచుచుందు మని
 తనయునకు రాజ్యపాలన ప్రకారంబును రాజనీతియు ధర్మసంస్థాపనంబు
 మున్నగునవి యుపదేశించి తమ యాత్రకై బుజ్జగించి యొప్పించి ప్రియా
 ణంబుచేసిరి. ఇఁక భోజండు తండ్రికన్న నెక్కుడుగ పాలనంబునఁ బ్రజల
 నానందింపఁ జేయుచు నుండియు మనంబునఁ బరమేశ్వరతత్వంబు నిశ్చం

కంబుగ నెఱింగి శివలింగధారణము నొసంగి తన్ను శివప్రసాదభాజ
నునిగ నొనర్పఁ దగిన దేశికుఁడెట్లు లభించునో ! ఎపుడు కృతార్థుఁడ
నగుదునో యని చింతించుచుండ నొకనాఁటిరాత్రి చరమయామమందు
శివుండు స్వప్నముం దగుపడి నేటికి ముప్పదియైదవనాఁడు నా మానస
పుత్రుండగు నుద్భటగురుఁడు నీ యాస్థానికి రాగలఁ డతఁడు నీకు పాశు
పతలింగధారణదీక్ష నొసంగఁ గలఁ డా గురుని సేవింపుము. నీకు శుభం
బమ్యెడు నని యంతర్ధానమొందె. ముంజభోజుఁడు స్వప్న వృత్తాంత
మందఱకుఁ దెలిపి గురుమూర్తి యాగమనంబున కెదురు చూచుచుండె.

సీ॥ పుట్టె నే గురుమూర్తి భువనాద్భుతముగాగ
నా గేంద్రహారుమానసము వలన
ఉండెనే యాచార్యమండలేశ్వగుఁడు భూ
మండనంబగు ముదిగొండ యందు
గట్టెనే దేశికాగ్రణి చేతఁ గంకణం
బలభేచరుల దైన్యమపనయింప
గాంచనే యాచార్యపంచాననుం డన్య
మతభేదనక్రియాచతురబుద్ధి

తే. గరిమ నెలకొల్పె నే యయ్యగారిఁజేడు
తరల కుండఁగ ధర శైవ ధర్మవృత్తి
యట్టి శ్రీయుద్భటస్వామి యరుగుదెంచె
రాజకుంజరుఁడగు ముంజరాజుఁ గుఱిచి.

మ. భసితోద్ధూళిత దేహకాంతులు శరత్ప్రాయభానుప్రభం
బసచేయన్ బహుశైవలక్షణములన్ భాసిల్లుటన్ మూర్తిశాం
తినముల్లాసమునం దలిర్చి యట ధాత్రీనాథునాస్థానరం
గసమీపంబున నిల్చె నుద్భటుఁడు శ్రీకంఠాపరాకారుఁడై.

తెనాలిరామలింగకవి ఉద్భటారాధ్యచరిత్రము.

తత్కాలంబందే ముంజభోజుఁ డాస్థానంబుఁ జేరియున్నకతంబున
యదృచ్ఛన్ జేసి యుద్భటగురుని గాంచి యంతనే భయభక్తు లొదవి
వేగిరింప.

మ॥ మనమాసందరసామృతైక కలనన్ ♦ మత్తిల్లఁ గంతీరవా
 సనమున్ బూర్వ నగంబు డిగ్గురవి యో ♦ జన్ డిగ్గి పాపాఘమ
 ర్దనమున్ దద్దురు సార్వభౌమునిపద ♦ ద్వంద్వంబుఁ గోటీరర
 త్ననికా యోల్లసదంశుమంజరులచే ♦ గప్పెన్ విశుద్ధాత్ముఁడై ॥

గీ॥ ప్రణతుఁడై యిట్లు మాంపాహి ♦ పాహిపాహి
 యనుచుఁబులకాంచి తాంగుఁడై ♦ పలుకునృపతి
 లేవనియమించి యా గురు ♦ లింగమూర్తి
 పెట్టె శివరక్షయనుచు సం ♦ ప్రీతి భూతి॥

సీ॥ శరదిందుచంద్రికా ♦ చారుప్రభాలబ్ధి
 యఖిల దిక్కులనిండి ♦ యమరువాని
 నిత్యప్రసాదమా ♦ నితరూపసంపత్తి
 మించి చూపరుల బొం ♦ కించువాని
 అతిశాంతనిజకటా ♦ ఊంచలసామగ్రి
 దలపులోపలిశుద్ధి ♦ దెలుపువాని
 అమృతధారార్ద్రవా ♦ క్యశ్రేణిఁ బశువుల
 నై నందద్జ్వలఁ జేయు ♦ నట్టివాని

గీ॥ పాపపుంజంబు విరియింప ♦ నోపువాని
 బుణ్యముల పుట్టినిల్లయి ♦ పొలుచువాని
 సకలశైవాగమార్ధల ♦ క్షణధురీణు
 నలఘు విజ్ఞాను నుద్భటుఁ ♦ బలికె నృపతి॥

శా॥ ఆదిబ్రహ్మకపాలభూషణుఁ ద్రిమూ ♦ ర్త్యాత్మున్ శివున్ వహ్నిచం
 ద్రాదిత్యాంబరగంధవాహజలభూ ♦ యజ్వస్వరూపున్ జిదా
 మోదున్ శంభు భజించి యోగిజనతా ♦ ముఖ్యుండవై యున్ననీ
 పాదాబ్జంబులఁ గంటిఁ బాశములచేఁ ♦ బట్టుడి కై వాగ్రణీ !

ఉ॥ ఏమితపంబు చేసి పర ♦ మేశ్వరు నేక్రియఁ గొల్పినాడనో
 యేమునుపంటి పుట్టువున ♦ నిట్టి గురూత్తము నిన్నుగంటి మ
 త్కామిత మబ్బెఁ బాపములఁ ♦ గ్రాచితి ముక్తి కురంగలోచనా
 కోమలదృగ్విలాసములఁ ♦ గొల్లలఁ గొట్టుదు నింకమీఁదటన్

క॥ శివలింగము ధరియింపక, యవివేకము సురుంగదనుచు నాత్మజ్ఞులు వే
దవిదులు చెప్పంగ వినివిని. శవులుదుఁ జింతాభరంబు ♦ తత్త్వజ్ఞనిధి!
రామలింగకవి ఉద్భటారాధ్య | చరిత్రము

కావున లింగధారణంబు ప్రకారంబును శివలింగార్చనావిధానం
బును దెలిపి నన్ను లింగదీక్షితుని జేయుమనుచుఁ బునఃపున ర్వందనంబు
లాచరించుచున్న రాజవర్యుని జూచి గురుసార్వభౌముండిట్లనియె. రాజేం
ద్రా! నీ సకల్పంబునకు మెచ్చితి. పూర్వజన్మంబునం దొనర్చిన పుణ్య
విశేషంబు కతన నీకిట్టి శివభక్తి యొదవె. కాకున్న నిట్లానరదు. ఇట్టి
మతియే మాననీయంబగు

క॥ ఈయంగన లీయాత్మజు, లీయర్థము లీపురంబు ♦ లిన్నియును దృణ
ప్రాయములుచేసి మదిలో, నాయిందూ త్తంసు నిలిపి తద్భుతమధిపా!

సీ॥ హరున కర్పింపని ♦ యన్నంబుఁ గుడుచుట
గుత్తితో చ్చిప్తంబుఁ ♦ గుడిచినట్లు
భవున కర్పింపని ♦ పానీయమానుట
మానక యాసవం ♦ బొనినట్లు
శివున కర్పింపని ♦ పువుతావిఁగోలుట
కుణపధూపంబోలి ♦ గ్రోలినట్లు
శంభుభక్తుఁడు గాని ♦ జడబుద్ధి నంటుట
గెంటక యుద్రుని ♦ నంటినట్లు

గీ॥ పశుపతికిఁ గానిపుణ్యంబుఁ ♦ బట్టుటయును
బాపములుసేయ యత్నంబు ♦ పట్టినట్లు
లనుచుఁ బ్రాజ్ఞులు విజ్ఞాన ♦ మతిశయిల్ల
నన్ని తెఱఁగులఁ బూజింతు ♦ రష్ట్రమూర్తి ॥

ఇఁక శివలింగదీక్ష లేక మోక్షంబుఁ బడయరామిని వివేకంబున
నెఱింగియుంటి వట్లుగావున నట్లుచెందుట యవసరంబే. ఇఁక నట్టిలింగ
ధారణంబున కాశ్వయు క్కార్తిక మార్గశీర్ష ఫాల్గున మాసంబులును
వై శాఖజ్యేష్ఠమాసంబు లుత్తమంబులు మాఖమాసంబు మధ్యమంబు
చైత్రాషాఢ శ్రావణభాద్రపదపౌష్యమాసంబులు కనిష్ఠంబులు. సూర్య
చంద్రోపరాగంబులు శ్రేష్ఠంబులు. శుక్లపక్షం బుత్తమంబు. కృష్ణపక్షం

బందుఁ బంచమి యుక్తంబు. ఉభయపక్షములందును జతుర్థి పవ్యష్టమి
నవమిచతుర్దశీ పూర్ణిమామావాస్యలు శివదీక్ష కయుక్తములు. రోహిణీ
మృగశీర్షా పుష్య పునర్వసూ హస్తానురాధలును ఉత్తరఫల్గున్యత్రా
షాఢా మూలరేవతులును ప్రశస్తములు తక్కిన నక్షత్రంబు లగ్రాహ్యం
బులు. రాశులందు స్థిరంబులు త్తమములు చరంబులు పరిహార్యంబులు.
ఇట్లు దోషరహిం బగుశుభసమయమందుఁ జన్మయదీక్షావిధానాను
సారంబుగ శివలింగధారణంబు నొందవలయు ననిన ముంజభోజుండు
మురిసి శుభసమయంబారసి గురూక్తప్రకారంబుగఁ దానును సతు
లును లింగధారణంబొంది గురుచరులకు మహోత్తమదానంబులొనర్చి
యఖిలజనులను మృష్టాన్నంబుల దనిపి దేశికముత్విజ్ఞాహేశ్వరాశీస్సుల
నొంది యానందించిరి. అనంతరము ముంజభోజుండు మోహంబుఁబాసి
వై రాగ్యంబు నిచ్చగించుచున్నంత ఉద్భటగురుండు సలిలంబందలికమలం
బువలెఁ గొన్ని నాళ్ళు సంసారంబందుండి ప్రజాపాలనంబుఁజేయు మట
మీఁద శివానుగ్రహంబుచే గైలాసవాసంబు దృఢంబుగఁ గల్గునని
శిష్యున కాదేశించిన తేఁ డందుల కామోదించి యట్లు ప్రజాపాలనంబు
చేయుచు శివభక్తిని శివమతంబును వృద్ధిచేయుచుండె.

సీ॥ ఇందు శేఖరముచే ♦ నేమూర్తి దనరాగు

నామూర్తి తానయై ♦ యతిశయిల్లి

ఇభచర్మపటమున ♦ నేమూర్తి గొమరారు

నామూర్తి తానయై ♦ హరుపుసూపి

ఇలరథంబుగఁ బన్ని ♦ యేమూర్తి జయమొందు

నామూర్తి తానయై ♦ యనువుమిగిలి

ఇక్షుధనుర్మూర్తి ♦ నేమూర్తిపైఁబూయు

నామూర్తి దానయై ♦ యయముగల్గి

తే-గీ॥ యున్న యుద్భటగురునాథు ♦ నుగ్రకలుష

కరటికంతీరవస్వామి ♦ చరణ యుగళి

తనకు నిహపరఫలసిద్ధి ♦ జనని గాఁగ

భూమిఁ బాలించు శ్రీముంజ ♦ భోజమూర్తి.

క॥ చరలింగమూర్తి యగునా

గురుదేవుని సింహపీఠిఁ ♦ గోరికనిడి త

చ్చరణాంభోరుహములకును

బరిచర్య యొనర్చు నవని ♦ పతియనుదినమున్.

ఉద్భటారాధ్య చరిత్రము.

ముంజభోజుండు ముదిగొండనుండి యుద్భటగురుపత్నిపుత్రుల
రప్పించి సకుటుంబంబుగ వల్లకీపురంబందుఁ గాపురంబుంచి సేవించు
చుండె నంత నుద్భటగురుం డొకనాఁడు శివశాసనంబు స్మరించి వసుధా
మండలిని శివభక్తి నిండాఁరె శివలింగధరులు విస్తరిల్లిరి సమర్థుఁ డగు
ముంజభోజనృపుండు లింగధారణంబొంది శైవమతంబు నాత్మరాష్ట్రంబం
దంతవెలయింపఁ జేయుచుండె నిక భూతంబులై వందురుచున్న గంధ
ర్వులకు శాపమోక్షం బొనరించుటయే యవసిష్టంబు గావున నద్దాని
నెరవేర్తు నని స్నాతుండై భస్మరుద్రాక్షాలంకృతుండై గ్రీవం బందలి
ప్రాణలింగంబును

శా. హస్తాంబున సంగ్రహించి వరపద్మాసీనుడై జాతవే

దస్తారాధిప భానుభానువులకున్ దా నై క్యుడై యొప్పుత

న్నిస్తంద్రోజ్వల మూర్తిపై విషయముల్ నెక్కిల్పి యోగంబుచే

మస్తాచ్ఛేదముచేసి జీవితము సంబంధంబుఁ ద్రోచెన్ వెనన్॥

తే-గీ. ఆ మహాయోగి బ్రహ్మరంధ్రాంతరంబు

వెడలె శతకోటి రవిదీప్తి విలసనంబుఁ

గలుగు తేజంబొకండు దత్కరతలేశ

లింగమును గూడి హరుఁబొందె లీల నెగడి.

ఉద్భటారాధ్య చరిత్రము.

అపు డుద్భటగురుని దేవియుఁ బుత్రుఁడును ముంజభోజనృపతియుఁ
బరితాపంబొంది యామీద దేశికుని యాదేశానుసారంబుగఁ దత్పు
రోపకంతంబం దున్నట్టి నృగ్రోధద్రుమసమీపంబున గంధకాష్ఠంబు
లతోఁ జితింబొనరించి గురుకళేబరంబం దుంచి దహించి రా ధూమంబు
సోకిన యంతనే భూతంబులెల్ల సిద్ధరసవశంబున లోహంబు హేమం
బైనట్లు దివ్యదేహంబులొంది గంధర్వులై పరమానందంబున జయధ్వను

లొనర్చుచుఁ గుబేరనగరంబుఁజేరి రందొకచిత్రధుండు మాత్ర
మాహారాధ్యంబు దవ్వులకుఁ జని యుండుట నతఁ డందుఁ | జేరకయుండె
నమ్మరు నాఁడచటికి వచ్చి వటుం బందలిభూతపుంజంబును గానక చేరువ
నున్న యుద్భట గురుని తనుభస్మంబున నస్థులను జూచి యక్కటా!
చెడితి మోసపోయితి భాగ్యంబుఁ బొసితి. ఇక నేమిసేయుదు నెట్లీపై
శాచదేహంబు నుజ్జగింతు నని దీనుండై యేడ్చుచు ముంజభోజనృపతి
పాలికిఁ బోయి మొక్కి చరిత్రంబంతయుఁ బూసగుచ్చినట్లు నుడివి
ప్రస్తుతమం దాగురునికాష్టంబందు మరలఁ గొన్నియింధనంబు లుంచి
యగ్గిం దరికొల్పినఁ దదస్థిస్పర్శ గల యగ్గిపొగ తాకున దనకుఁ గూడ
శాపతనువు దొలఁగి గంధర్వదేహంబు సంప్రాప్తం బగు నని ప్రార్థించె.
దయాళుం డగునతం డట్లు చందనకాష్టంబులందు ఘృతంబుంచి చితి
స్థలంబున నగ్గిగూర్చినఁ చిత్రధుండు తద్ధూమస్పర్శంబున భూతదేహం
బుఁబొసి గంధర్వపతియై యెగిరి కుబేరపురిజేరె. ఉద్భటగురుపుత్రుం
డు జనకున కౌర్వదేహికకృత్యంబుల నెరవేర్చి రాజు ననుమతిఁ
గొన్నియేడులు వల్లకీపురమం దుండి యటుపిమ్మట ముదిగొండఁజేరి
వసించె. ఆ గురుమూర్తికి పోలనారాధ్యం డనుపుత్రుండు జన్మించె
నవ్వారివంశంబు వారందఱు ముదిగొండవారనఁ బరఁగుచుఁ బెక్కు
తెగలవారై యాంధ్రమండలిఁ బ్రభులచే మాదల రెంటపాళ్ళ మేడి
పాలెము ధవళపురి మున్నగు ననేకాగ్రహారంబు లొంది వృద్ధిగొనిరి.
ముంజభోజండును గుర్వాజ్ఞచే శైవమతంబును సర్వతోముఖంబుగ వృద్ధి
గూర్చుచుఁ జివరయందు శంకరపదంబుఁజెందె నిది యఖిలపాపఘ్నం
బును సర్వశ్రేయస్సంపాదకంబును నగు నుద్భటారాధ్యదేశికసార్వభౌమ
చరిత్రంబు.

30. వేమనారాధ్య గురుఁడు

శ్లో॥ యస్మిన్ సర్వం యస్తు సర్వత్ర సర్వో
యోవైకర్తా యోఽవితా యోపహర్తా
నోయస్యాది ర్యస్సమస్తాది రేకో
నోయస్యంతో యోంతకృ త్తం నతోస్మి ॥

స్కాందకాశీఖండము

తా॥ ఎవనియందు సర్వంబు గలదో ఎవడు సర్వంబందుఁ గలఁడో ఎవఁ
డు సర్వమునకుఁ గర్తయో ఎవడు రక్షకుఁడో ఎవడు సంహారకుఁడో
ఎవని కాదియనునది లేదో ఎవడు సమస్తమున కాదియో ఎవని
కంతము లేదో ఎవడు సర్వంబున కంతము చేయువాఁడో యవ్వాని
గుఱించి నతుఁడనగుచున్నాను.

బెలిదేవియనెడు గ్రామమందుఁ గాండిన్యసగోత్రుండు వేమనా
రాధ్య గురుండను నగ్రజన్మశ్రేష్ఠుండు విద్వాంసుండు ఇష్టలింగపూజా
పరాయణుండుండె. ఆతఁడొకనాఁడు శివపూజాపుష్పంబులను దెచ్చికొను
టకై వనంబున కేగి పుష్పంబులను బిల్వదళంబులను గోసికొని పుట్టిక
యం దుంచికొని శివమంత్రంబును హృదయంబందు స్మరింపుచు స్వాగా
రంబున కేతెంచుచుండె. అంతలో నాదేశంబు నేలు మహారాజు తన
రాణితో నేనుంగునెక్కి ఎచటికో పోవుచు మహనీయుఁడగు వేమనా
రాధ్యుని గాంచి భక్తితో వినయముతోఁ దాను రాణితోఁగూడ దంతా
వళంబును డిగ్గి మహాత్మా! నమస్కారమనియె. దేశికుండు చూచియుఁ
జూడనట్లు వినియు విననియట్లుగ నధ్వంబున నడుచుచుండె. తేఁ డది
చూచి గురుండు చూడకయుండె వినకుండె అట్లు గాకున్న నన్న
నుగ్రహించి యాశీర్వాచనంబు లీకుండునే యని రయంబున సత్కీ
దోడ్కొని గురుపథంబున కడ్డమువచ్చి మరల నమోవాకంబుజెప్పె.
అపుడు గూడ వేమనగురుండు రాజును బాటించక తొలఁగి పోవుచుండు
టను జూచి ప్రభుఁడు విచారపడి కినిసి ఏమిట్లు శరణుచేసినవాని ద్రోచి
యాశీ స్పిడక మిన్నక పోవుచుంటిరని గురుని గదిసి యడిగెను. అపుడు
దేశికుఁడు మందహాసముతో రాజుకు తేపటిదినమున మిత్తిరానున్న
దనియు ఇపుడది సమీపించుచున్నదనియు అందులకై తన దీవన వృధా
కాకుండుటకై ఆశీస్సును బల్కలేదని యిలుచేరెను. నృపతి యంతఁ
గుపితుండై యాచార్యుని వచనంబును లెక్కసేయక తృణీకరించి ఈతఁడు
సర్వజ్ఞుఁడా! ఈయనకు తేపు నాకు రాబోవుముప్పు దెలిసినదా! నుంత
రోగంబు లేక ఆరోగ్యముతో బలము కలిగి యున్న నేను తేపు మృతి
నొందుదునా! యని గర్వముతో నాచార్యుని దూఱుచు దూషింపుచు
మరలఁగరి నెక్కి నిజప్రాసాదమునుజేరి మృష్టాన్నంబులారగించి రాణితో

కో ఎవఁ
రకుఁడో
ఎవని
యవ్వని

వేమనా
గపూజా
చ్చికొను
ని పుట్టిక
స్వాగా
జు తన
వేమనా
క దంతా
చియుఁ
జేఁ డది
న్న నన్న
సతిక
బుజెప్పె.
పుచుండు
ద్రోచి
అపుడు
రానున్న
వృధా
యంతఁ
ఈతఁడు
సుంత
మృతి
సింపుచు
రాణితో

సుఖంబు గనుండె. ఆరాత్రియు నట్లే సుఖోపభోగంబులఁ గడపె. అమ్మ
ఱునాఁ డుషస్సునఁ గాల్యంబులఁదీర్చి స్వోచితకార్యంబులను సల్పి దొర
సానితోఁ జతురోక్తులాడుచు భుజించి రాత్రియైనంత గురువచనమ్ము
వమ్మైనట్లుఁ దలఁచి మఱునాఁ డగురుని మందలించి వంచింపఁదలంచి
మధురభక్ష్యాన్నంబుల దేవితోఁ గుడిచి కప్పరంబు విడెంబువేసి సురభి
గంధమాల్యాలంకృతుఁడై యట్లలజ్జుతయైన సతితోఁ గామసుఖంబు
లొంది తనిసి బంగరు తూగుటుయ్యెలందలి పట్టుపరుపుపైఁ బరుండి
యిర్వరు నిద్రించిరి. అట్లుపై రెండుజాములరాతిరి వెలపటినుంచి యొక
కాలసర్పంబు వచ్చి గోడకుఁ బ్రాకి యొక కిటికీనుండి సౌధాంతరాళంబుఁ
జొచ్చి కప్పఁజేరి తూగుటుయ్యెలకుఁదిగి రాజును గఱచిపోయె. వెంటనే
యతండు శోణితం బొలుకుచుండ హాసని కెవ్వన నఱచి పదంబుల నేలఁ
గొట్టుకొనుచు మృతఁజెందె. రాణియుఁ దెలివొంది మరణించినమగని
జూచి విహ్వలయై యెలుగెత్తి భోరుననేడ్చె. ఆ రోదనధ్వనివిని పరిజను
లందఱు దెలివొంది యంతఃపురంబుఁజేరి మూగి మృతుఁడైన రాజును
విలపించుచున్న రాణిని జూచి విస్మితులై పాముకాటుగలరాజు మొగం
బుఁజూచి యందఱువిలపించిరి. తెల్లవాఱువఱకాయదంతంబు పురమం
దును జుట్టునున్న పల్లెలయందును నిండె. అట్టివార్తను విని రాజబంధు
వులును మంతులు సేనానులు పురోహితులు పౌరప్రముఖులందఱ తాతు
రులై రాజభవనంబుఁ జేరిరి. అపుడందు ఘోరదుఃఖంబుతో నేడ్చుచు
మొదలంటఁ బెరికిన తీవవలెఁ బుడమిఁబడియున్న దేవేరిని జూచి మెల
మెల్లని నుడుల దుఃఖశాంతికై చెప్పచుండఁ నాయమ దీనస్వరంబున
నేడ్చుచు గతదినప్రభాతంబందు ఆరాధ్యగురుం డాడిన నుడులను
వక్కాణించి ప్రభుండు తద్వచనంబులను గురుని గూడఁ లెక్కసేయక
వచ్చి యిష్టోపభోగంబుల నొంది యుండుటయేకాక ఆచార్యోక్తి వృధా
యైనదనుకొని మఱునాఁ డగురుని మందలింపఁగడంగి యుండుటయును
రాత్రి ప్రధమయామాంతంబున నుభయులు నిద్రించుటయును ఆ
పైని గొంచెము తడవులోనే ఇట్టి ఘోరము జరుగుటయును దెలిసిన
నవ్వారందఱొక్కొంతసేపు దుఃఖించి యంత ధైర్యముచేసి యిట్లనిరి.
మహనీయుండగు నా.రాధ్యగురుం డట్లు నిర్యాణంబుఁ దెలిసినయపుడే

యవ్వారి యనుగులబడి విడువక మహాత్మా! యెట్లెని నీముప్పుడప్పింపు
మని వేడుకొన్నచో నమ్మహాత్ముం డట్లనుగ్రహింప శక్తుండే. “కందు
చ్చరం శంకరకిష్కరాణాం” శంకరభక్తులకు దుష్కరంబేమియుండును.
తేడలక్ష్యముచేయుటచే నిట్లు ముప్పుమూడె. ఇప్పుడేని వారిని జేర
నదిగి యిందఱము వారిసన్నిధిబడి వేడుకొనిన గురున కనుగ్రహము
రాకపోదని యందఱును రాణియు శ్రీవేమనాగాధ్యగురుసార్వభౌముని
గృహద్వారంబుజేరి అందఱు ముంగిటమూగి ఘొల్లన నేడ్చుచుండిరి.
అభ్యంతరగృహమందుండిన యాచార్యుఁ డాయార్థధ్వనివిని వాకిటఁ
జేరిచూచె. అపుడందఱు రాణియుఁ బుడమిఁబడి గురుదేవా! యనుగ్ర
హింపు మనుగ్రహింపుము. దీనుల మాపన్నులము. ఇట్టివారి ననుగ్ర
హించి రక్షింపుటయే తమలాటిమహాత్ములకుఁ గర్తవ్యము. తాము
వ్రత్యక్షశివులు నిగ్రహానుగ్రహ సమర్థు లాశ్రితకల్పద్రుమంబులు. రా
జెఱుంగక తమనుడి నలక్ష్యముచేసి పోయి యిట్లు మృతుండయ్యె. ఓశివ
మూర్తి! నీ కీతనిప్రాణంబులొసఁగి యందఱ నానందింపజేసి రక్షిం
చుట దుర్లభముగాదు. శివయోగులిట్లెందఱిలో పునర్జీవితుల నొనర్చిరి.
మున్ను ఋషభయోగీంద్రుండు మృత్యుచెందిన భద్రాయువును బ్రదికింప
లేదా! మీర లట్టివారలే. పతిమృతిచే బురపురంబొక్కుచు నేడ్చు
చున్న నీరాజసతికే బతిభిక్షునుబెట్టి యావరింపుఁడు. మమ్మందఱను నీ
దేశంబు నంతను అనాథంబు గాకుండ సనాథంబును జేయుఁడు రక్షిం
పుడు రక్షింపుఁ డనిమొక్కుచు నేడ్చుచున్న వారలను జూచి గురుండు
హృదయంబునఁ గనికరమొందె. ఇంటనున్న శిష్యులు మున్నగువారు
గూడ గురుండు కరుణించుటకై వీక్షించుచుండిరి. అంత దేశికుఁ డా
యూరను బ్రాంతంబులందు నున్న యారాధ్యులను బిలిపించి యుచిత
వీతాసీనులఁ బొనర్చి తీర్థంబున వారల చరణంబులను శివమంత్రంబులతో
సభిషేకించి యర్చించి యవ్వారికి విభూతి వీడ్కంబులను. హిరణ్యంబుల
నిచ్చి సంతృప్తులఁ గావించి రాజదేహంబుఁ దెప్పించి శుద్ధోదకంబుతోఁ
గడిగించి శుద్ధవస్త్రంబుల ధరింపజేసి నెన్నుదుటిపై భూతిత్రిపుండ్రంబుల
దిద్దించి శ్రీ శివునకు జగదంబికకు గణపతి కుమార వీరభద్ర నందికేశ
చండిశ భృంగీశ మహాకాలాదులకు మొక్కులిడి ఆత్మగురుచరణంబు

లకు జోహారుచేసి మాహేశ్వరుల కందఱకు సాష్టాంగపడిఁమొక్కి మా
హేశ్వరచరణతీర్థంబుఁదెచ్చి రాజదేహంబందు శివమంత్రంబుల నుచ్చ
రింపుచు సేకంబొనర్చి రాజా! తెమ్మని తనహస్తంబున స్పృశించినంతనే
రాజు కన్నులుదెఱచి కూర్చుండి ఆచార్యుని చరణంబులందు శిరంబుంచి
ఁమొక్కి “క్షంతవ్యోమేఽపరాధః” యని పునఃపునర్వందనంబు లాచ
రించె. రాణియుఁదక్కిన వారందఱు హరుసించి
స్వామికి సాష్టాంగపడి ఁమొక్కిరి. రాజదంపతు లాక్షణంబుననే గురుని
యనుగ్రహంబున నుత్తరశైవదీక్షయగు శివలింగధారణదీక్ష నొంది
ధన్యులైరి. అట్లే మఱికొందఱుగూడ గురునిచే లింగధారణంబు నొందిరి.
మాహేశ్వరులంద టిష్టాన్నంబుల నారగించి స్వాగారంబుల కేగిరి.
మహారాజదంపతులు శ్రీగురుతీర్థప్రసాదంబు లొంది యానందముతోఁ
బరిజనులతో నాత్మప్రసాదంబుఁజేరి శైవమతంబు నభివృద్ధి నొనర్చు
చుండి రిది మహానీయుఁడగు వేమనారాధ్యగురుని చారిత్రం బఱుల
కల్యాణకారణము. *

* ఈ వేమనారాధ్యగురుఁడు శివాపచార మొనర్చితినని పాదములను
గత్తితోఁ గోసికొనినపుడు శ్రీ మల్లికార్జున పండితారాధ్యుఁడు వచ్చి
పాదములను దిరుగ నంటించినందుచేతను శ్రీ విశ్వారాధ్యగురునొద్ద
మల్లికార్జున పండితారాధ్యుఁడు కల్యాణ శివదీక్ష నొందుటచేతను
బసవమంత్రిని జూచుటకై మల్లికార్జున పండితారాధ్యుఁడు నిడు
గుడమలవఱకుఁ బ్రయాణము చేయుట చేతను శ్రీవేమనారాధ్యుఁడును
విశ్వారాధ్యుఁడును మల్లికార్జున పండితుఁడును బసవేశ్వరుడును
నించుమించు సమకాలికులగుట స్పష్టము. ఇందుచే వీరలు నల్లరు
కీ॥ ౧౧ శతాబ్ది చతుర్థభాగమునుండి ౧౨ వ శతాబ్ది ద్వితీయ
భాగాంతమువఱ కున్నట్లు తెలియుచున్నది.

31. విశ్వారాధ్య గురుఁడు

శ్లో॥ యస్యై కాభ్యా వాజిమేధేన తుల్యం
యస్యానత్యాచై కయాల్పేంద్రలక్ష్మీః
యస్యస్తుత్యా లభ్యతే సత్యలోకో
యస్యాస్పాతో మోక్షలక్ష్మీర్నదూరా ॥

తా॥ ఎవని యొకనామధేయ మశ్వమేధముతో సమానమో ఎవని యొక నమస్కరణము దేవేంద్ర లక్ష్మినిగూడ అల్పముగఁ గన్పింపఁ జేయు నో ఎవనిస్తుతిచే బ్రహ్మలోకము లభింపఁ బడునో ఎవని పూజన ముచే మోక్షలక్ష్మి సన్నిహితమో అట్టి శివుని గొలుతు నని అధ్యా హారము.

స్కాందకాశీఖండము.

గోదావరీపావనతీరంబున శ్రీసోమేశ్వరలింగసాన్నిధ్యంబందుఁ జెలువొందు కోటిఫలీతీర్థస్థలంబందు కాశ్యపగోత్రుండు విశ్వారాధ్యుం డని ప్రసిద్ధి నొందిన విశ్వనాథారాధ్యుం డసదృశతపస్సంపన్నుండిష్ట లింగపూజాపరాయణుండు మహామహుండు

ద్విపద. ధరణి శివాద్వైత తత్త్వ శత్రుఁడు
న్యాయవై శేషికోదాత్తశాస్త్రాని
పాయదగ్గన పరిపాలనక్షముఁడు
స్వకృపావలోక నోత్సాదిత శిష్య
నికరమలత్రయ నిష్ఠి తేంద్రియుఁడు
తంత్రాధిగతవీరతంత్ర స్వతంత్ర
మంత్రాధిగత రాజమంత్రసిద్ధుండు
వేదవేదాంత వివిధపు రాణోప
పాదిత కేవలభక్తివర్ధనుఁడు
పండితనుతపాదపద్మండు సుకవి
మండలివిబుధసమాజపూజితుఁడు

ఆరూఢ కీర్తిశుఁడగు కోటిపల్లి
యారాధ్యులందు లోకారాధ్యమూర్తి.

(మల్లికార్జున పండితారాధ్య చరిత్రము)

కలఁడు. ఆ యనఘుఁడు కోటిపల్లారాధ్యసార్వభౌముఁడనియు ఆరాధ్య
దేవుండనియుఁ గూడ జనంబులచేఁ బిలువఁబడుచుండు. అనవరత మిష్ట
లింగయోగానందపారవశ్యుఁడై నను దన్ననసరించి యుపాసించు విద్వ
ద్బ్రాహ్మణులను మహారాజులను ఇతర ప్రముఖజనంబులను అవిద్యా
తమంబునుండి బాపి స్వకీయవిద్యాప్రబోధప్రకాశప్రసారంబు
లొసంగి ముక్తిమార్గమందుఁ బ్రవిష్టులనొనర్చుచు వందారుజనసందోహ
వాంఛితార్థంబులకుఁ గల్పదుగ్రిమంబై యుండె. దాక్షారామంబందు నివ
సించియున్న భీమారాధ్యునకుఁ బారమేశ్వరాంశంబునఁ బ్రభవించిన
మల్లికార్జునపండితారాధ్యునకు శివాదేశంబున ఇరువది యొక్క దీక్ష
లతోఁ గూడికొనిన త్రిదీక్షలతో లింగధారణదీక్ష నొసంగి యనుగ్ర
హించె. అరణియందలి యగ్ని ఘర్షణమాత్రంబునఁ బ్రత్యక్ష మైనట్లు
సద్గురుప్రసాదితదీక్షతో మల్లికార్జున పండితునకు శాంభవతేజఃపరం
పర లావహించి విరాజిల్లె. గురుశిష్యు లిరువురు లక్షణామ్నాయ ప్రమా
ణంబులచే దుర్మతంబుల నిర్మూలింపుచు శైవమతసిద్ధాంతంబును బ్రబో
ధించుచుండిరి. ఇక నొకనాఁడు విశ్వారాధ్యుండు కొందఱుతేవాసు
లతో స్నానార్థంబుగఁ గృష్ణాధునీతీరంబుఁ జేరి యందు స్నానాదిక
మొనర్చి వామహస్తంబం దిష్టలింగమునుజేర్చి పూజింపుచుండ శిష్యులు
దేశికుఁడు వసించియున్నస్థలమున కనతిదూరంబున నున్నప్రతిపా డని
యెడు గ్రామంబు పంటభూమి యందలి కొండొక ప్రదేశంబందు
సస్యాంకురంబులను హిరణ్యాంకురంబులనుగ నొనర్పుడని కోరిన గుగుండు
మందహాసముచేసి శివమంత్రపూతంబగు నొక్కింతభూతిని నందుఁ
జల్లించి రోడెకరముల భూమియందు మేలిమి బంగరు ముక్కలను
బుట్టించె. అదివిని అట్టిగురుని తపస్సామర్థ్యంబునకు విస్మితుండై తత్క
లంబం దాదేశంబు నేలుచున్న క్షత్రియప్రభుండు లాంగూలగజపతి
యనునతఁడు వచ్చి గురుని దరిసించి సాష్టాంగపడి మ్రొక్కి తదక్షణం
బున బ్రతిపాడనియెడు నాయూరును గురున కగ్రహారముగ నిచ్చి

గురునియనుగ్రహంబునకుఁ బాత్రుఁడయ్యె. తదాదిగ నేటివఱకాగ్రామం
 బు పైడిమొక్కల యని పిలువఁబడుచుండె. అనంతరము గురుఁడా
 యుగమునందుఁ గొన్నాళ్ళుమాత్రముండి అచ్చటనుండి వెడలి శిష్యు
 లతోఁ గాజీపురికేగి యందుఁ గొన్నేళ్ళుండి యచటి విద్వద్దణంబును దమ
 విద్యామహిమచే శివలింగతత్వబోధంబుచే రంజించి రాజానుమోదం
 బుచేఁ గేదారఘట్టంబం దొక మఠంబు నిర్మించి శైవుల నందు నివసింపఁ
 జేసి తా నంతేవాసులతో స్వదేశంబునకు విచ్చేసి ఇవటూరను గ్రామం
 బును తమ్భావతిచేనగ్రహారంబుఁబడసి కోటిపల్లియందు సర్వవిద్యజ్ఞేగీయ
 మానుండై యుండె. ఆయా రాధ్యునిసంతానంబువారలు ధీరులై సూరులై
 పుణ్యులై గణ్యులై శైవమతాచార్యులై వెలసి పెక్కురకు శివలింగధార
 ణంబొనర్చిరి. క్రొత్తపల్లి ఐదంపూడి ఏలేటిపాడు మినమించిలిపాడు వీర
 భద్రపురము కొఱగుంటపాలెము మున్నగు గ్రామంబుల నగ్రహారంబు
 లొందిరి. అట్టి విశ్వారాధ్యగుర్వన్వయము వృద్ధియైసంత నీవంగడపు
 వారు కోటిపల్లియందేకాక పాలగుమి పాలంక పాలకురికి ఇవటూరు
 మున్నగు గ్రామంబులందుఁ గాపురంబుండుటఁ జేసి పాలగుమివారనియుఁ
 బాలంక వారనియు పాలకురికి వారనియు ఇవటూరివారనియు నింటిపేరు
 లఁజెందిరి. ప్రముఖులైన బ్రహ్మకులులు నియోగిశాఖవారనేకులు వీరికి
 శిష్యులైరి. అట్టి ఈ శ్రీ విశ్వారాధ్యగురువంశ మందలియొకముక్తామణి
 సోమనాథ విద్వన్మహాకవి. ఈ మహాత్ముం డశ్రాంతశివలింగావధాన
 ధురీణుండు వీరశైవవ్రతైకపరాయణుండు చతుర్వేదదర్శనకోవిదుండు
 కరణలవిశ్వేశగురుప్రసాదితకవితాసన్నివేశుండు నిగ్రహానుగ్రహసమ
 స్థుండు విద్వత్కవి ఓరుగంటియందుఁ బ్రతాపరుద్రమహీపాలునిచేఁ
 బూజింపఁబడి డోకిపర్తియను గ్రామంబు నగ్రహారంబును బడసి శిష్యుల
 కొనఁగెను. బసవపురాణంబును మల్లికార్జునపండితగురుచరిత్రంబును
 చతుర్వేదసారంబును ప్రభులింగలీలను రచించి తమ ప్రాథపాండితిని
 శివభక్త్యతిశయమును బ్రకటించి సన్నతచరిత్రుండయ్యె. నేటివఱకుఁ
 గూడ ఈ విశ్వారాధ్య గురువంశ్యులగు నివటూరివారు చాతుర్వర్ణ్య
 ములై ప్రసిద్ధి వహించియున్నారు. శివనిభుండగు విశ్వారాధ్య గురుని
 చరిత్రం బిది పాఠక శ్రోతలకు సర్వశ్రేయోనిధానంబు.

32. శ్రీపతి పండితారాధ్య గురుఁడు

శ్లో॥ తోయే శైత్యం దాహకత్వంచ వహ్నా
తాపోభానా శీతరశ్నౌ ప్రసాదః
పుష్పే గంధో దుగ్ధమధ్యేతు సర్పిః
యత్తచ్ఛంభో త్వం తతస్త్యాం ప్రపద్యే ॥

తా॥ ఉదకమందు శైత్యమును అగ్నియందు వేడిమియు సూర్యునందుఁ
దాపమును జందురునియందుఁ జల్లదనంబును పుష్పమందుఁ బరిమ
ళంబును పాలయందు నేయియు ఏదియో అదియెల్ల నీవే యాదువు.
ఓ శంభూ ! అందుచే నిన్నుగూర్చి సేవింపుచున్నాను.

స్కాందకాశీఖండము.

కైలాస పర్వతమందలి మణిమయోత్తుంగశిఖరంబందుఁ బ్రమధు
లమరులు గొలువగ నుత్తమరత్నసింహాసనంబునం దుమామహేశ్వరులు
గొలుపుండఁగ వీణాపాణియై నారదర్షి విచ్చేసి యుమామహేశ్వరులకు
సాష్టాంగ వందనముచేసి యంజలి నొంది శివునకిట్లనియె. ప్రభూ ! నాఁడు
సానందమునీందుఁడు మూలమంత్రోచ్ఛారణంబొనర్చి తచ్ఛ్రవణ
మాత్రంబున సంయమనీపురవాసుల కెల్లరకు యుష్మదీయపదంబుఁ
జేకూర్పుటఁజేసి పరేతరాట్టు విన్నదనంబొంది ఖిన్నుఁడై తనమంత్రీహిత
సామంతులఁ బిలిచి నిజపురంబంతఁ బాడువడుటకుఁ జింతచేసి వారలను
బుడమిఁబుట్టి ప్రజలకు వేదధర్మంబులు రుచింపకుండునట్లధర్మోపన్యాసం
బులొనర్చి యవైదికంబులగు దుర్మతధర్మంబులను బోధించిన నవ్వార
లట్లుపాటించి దుర్బోధలఁ దవిలి దుష్కర్మంబు లాచరించి మృతి చెందిన
మీఁద సంయమనీపురంబుఁ జేరుదురని ప్రేరించిన వారలంత నేపుడమి
బుట్టి చార్వాకాది మతంబులఁగొని యసద్ధర్మంబులఁ బ్రజలకాదేశిం
పుచుఁ దామట్లు నడచుచు దేహావసానంబున యమనగరిని నిండించు
చుండిరి. ఇపుడు భూమండలి కైవలమతంబు నామావశిష్టంబైనది
గావున సత్వరం బొకని శివతత్వదర్శనకోవిదుని దేశికుని కైవలమతోద్ధ
రణంబునకై భువికిఁబంపి కైవలమతంబు నుద్ధరింపసలయునని ప్రార్థించిన

సర్వజ్ఞుడై న ఆదిదేవుండు దరహాసితవదనుండై యాసభయందున్న శ్రీపతిని జూచి వసుధను బుట్టి శైవమతంబు నుద్ధరించి రమ్మనియె. హరియును బ్రీతుండై ధరణీమండలిఁ బల్లవభూపాలపట్టణంబందుఁ గౌశికగోత్రవిఖ్యాతుఁడగు మల్లికార్జునారాధ్యున కాత్మసతీయందు బుత్రుండై జన్మించె. దివినుండి దేవతలు సువర్ణవర్షంబుఁ గురిపించిరి. అదిచూచి పౌరప్రముఖులు విద్వాంసులు మున్నగువారలు బాలుఁడు శ్రియఃపతియంశంబున జన్మించి యుండుట నిట్లు పుట్టుకతోడనే హిరణ్యంబు గురిసె కావున నితండు శ్రీపతియని యాహ్వాయమున కర్హుండని యట్లు పిలిచిరి. బాలకుఁడు జన్మమునుండియే యఖిల వేదములను సర్వదర్శనంబులను గుశలుడైనను జనకునిచే నై దవయేట నుపనీతుండై గురునొద్దఁ జేరి యనతికాలంబం దశ్రమంబున అఖిలవేదశాస్త్రములఁ జదివి యారితీరె. అద్దానఁ బండితుఁడని పేరును బడసె. జనులెల్లరు శ్రీపతి పండితారాధ్యుఁడని పిలుచుచుండిరి. *

ఇక నొక మంగళముహూర్తంబందు జనకుఁడగు మల్లికార్జునారాధ్యుండు పుత్రునకు శినలింగధారణ మొనర్చి శైవమతధర్మంబులఁ బ్రబోధించె. అంత శ్రీపతి పండితుఁ డెల్లవారలకు శైవధర్మంబులుపన్యసించుచుండ నోర్వక కొందఱు కుమతులు పల్లవరాజును జేరి విరుద్ధంబుగఁ దోచునట్లు దుర్వచనంబులు చెప్పిన నతం డొక యేనుగు నెక్కి పండితుని శిక్షింపవచ్చినఁ బండితారాధ్యుండు నిర్భీతుండై యందు నిలువఁ బడియుండె. భూమిశుండు శుండాలంబును గురుని పైని దోలె. అంత హస్తీంద్రంబు ముందడుగిడక తనమదోదకముతో గురుని చరణంబులఁ గడిగి కూర్చుండి శిరస్సువంచి గురునకు నమస్కరించె. అంత నృపతి యదిచూచి విస్మయించి జడులగు లోకుల వాకులకు లోనై మంచిసెబ్బర లరయక జగన్మాన్యుని శిక్షింపఁ దలపడిన తనయనుచిత

* ఈ శ్రీపతి పండిత గురుని శ్రీమల్లికార్జున పండితారాధ్య గురుఁడు స్వవిరచిత శివతత్వసారమందు బేర్కొని యవ్వారి చరిత్రంబు నుడివి కొనియాడిరి గావున శ్రీపతి పండితుఁడు మల్లికార్జున పండితునికన్నఁ బూర్వుఁడగుట క్రీ. 11 వ శతాబ్దియందు వెలసి శివమతాభివృద్ధినొనర్చినట్లు తెలియుచున్నది.

కృత్యంబునకుఁ దనయవివేకంబునకు విచారపడి తద్క్షణంబున నేన్గును
 డిగ్గి గురుని పదంబులకు సాష్టాంగపడిమొక్కి ఊమ్యతాం ఊమ్యతా మని
 పుడమిఁబడియుండె. గురుండు కరుణతోఁ బ్రభువును లెమ్మని యనుగ్ర
 హించి పంపె నంతఁ గొంతకాలంబునకుఁ బండిత గురుండు పెక్కురు
 శిష్యులతో శ్రీకృష్ణాధునీతీర్థపూతంబును కనకదుర్గాంబామల్లేశ్వర
 సన్నివేశనపవిత్రంబగు విజయవాటికా క్షేత్రంబుఁజేరి యచట నివ
 సించె. అందలిపండితబృందంబు శ్రీపతి పండితేంద్రుని విద్యాతపశ్రీల
 కలరి యవ్వారియం దాదరమొందియుండి రొకనాఁడు శ్రీపతి పండితగురుని
 యొద్దకొకఁడు నకాషీ శివలింగధారి వచ్చి మొక్కి పండితదేశికా!
 నే ననుదిన మార్గురు చరులకు (లింగధారులకు) భోజనంబిచ్చునట్టి వ్రతం
 బును బట్టియుంటిని. చాల కాలమునుండి వ్రతం బనపాయంబుగ జరుగు
 చున్నది. నేఁ డైదుగురయ్యలు దొరికిరి గాని ఆటవమూర్తి లభింప
 లేదు. తాము మాహేశ్వరమూర్ధన్యులు సర్వజ్ఞులు భక్తసముదాయుల
 ననుగ్రహించువారు కావున దాము విజయంచేసి మాయంట శివపూజ
 చేసి భక్తునివ్రతం బీడేర్పవలయు నని ప్రార్థించెను. పండితేంద్రుడు
 మందహాసముచేసి శివలింగధరుం డెట్టివాఁడేని యాత్మతుల్యుఁ డని
 యెరింగినవాఁడు గావున నట్లు చని యవ్వని గేహమందు శివపూజచేసి
 కదలీదళంబందు వడ్డించినట్టి యోదనసూపశాకాదు లెల్ల వీక్షామాత్రం
 బునఁ. గదలీసహకారజంబుజంబీరాది ఫలంబులై యున్న నవ్వానిని
 యథామోగ్యంబుగ సేకరించి లింగనై వేద్యమొనరించి భుజించి చిత్ర
 కారుని వ్రతంబు నిర్విఘ్నంబుచేసి యనుగ్రహించి వచ్చెను. చిత్రకారుం
 డక్కజంబొంది యానందించె. ఇదివిని విజయవాటికాగ్రజన్ము లందఱు
 కినిసి యాకోశించి యొకచోఁ జేరి అగ్రజన్ముఁ డయ్యును విద్వాంసుఁ
 డయ్యును శ్రీపతిపండితుం డిట్లు చతుర్థకులజునింట సాపడివచ్చె నిక
 నీతనిసాండిత్యం బేటికని తద్క్షణంబునఁ బండితారాధ్యునకు బహిష్కర
 ణంబు నిర్దేశించిరి. పండితగురుం డదివిని వారల యాటోపం బడంప
 నెంచి యొకపట్టుపచ్చడంబందు నెట్టిని నిప్పులను బట్టివేసి ముడిగట్టి
 యొక శమీవృక్షంబందుఁ గట్టివేసె. అంత విజయవాడలోని గృహంబు
 లందెల్ల యగ్ని సురిగి యదృశ్యం బయ్యె. సోమయాజుల మందిరంబులం

దలి తేతాగ్నులు నారిపోయె. తక్కిన ద్విజన్ములిండ్ల నౌపాసనాగ్నులు విచ్చిన్నంబులయ్యె. ప్రతియింటఁగూడ వంటపోయిలందలి యగ్నులు చల్లారె. ఇట్లగ్ని యంతర్ధానంబైన పూజాహోమాపాసనాదులు నిలుచుటయేకాక అశనపాకంబులకుఁ గూడఁ దెరువులేకుండుటఁ బ్రజలెల్ల హోహాధ్వనులుసేయుచు నేలఁ బడియుండిరి. విప్రు లందఱు గుమిగూడి పండితారాధ్య కృతం బని యెఱింగి రాజసముఖమున కేగి పండితప్రవర్తనంబు వేదసమ్మతంబు గాకుండుటఁ దాము పండితునకు వెలివేసితిమనియు అ మీఁదఁ బండితుం డలిగి నిజసామర్థ్యంబున అగ్ని సదృశ్యంబుచేసె ననియుఁ జెప్పి ఇఁకమీఁద వెలిదీసివేసితిమనియు అనుగ్రహించి మరల నగ్నిని బ్రసాదింపుమనియు నిట్లు శ్రీపండితారాధ్యునిజేరి యర్ధింపుటకు నృపతిని బ్రార్థించిరి. అంత నతండు బ్రాహ్మణులను దూఱి వారల నందఱను దోడ్కొని శ్రీపతిపండితగురునిసన్నిధి కేగి సాష్టాంగపడి మ్రొక్కి దేవా! అనుగ్రహింపు మనుగ్రహింపుము. జగత్కల్యాణార్థమై యిట్టిరూపంబు ధరించి వచ్చిన పరమేశ్వరుఁడవు. అజ్ఞులై యెఱుంగక యపచారంబు సల్పినవారలు శిక్షితులైరి. దయాసముద్రుఁడవై యగ్నులిచ్చి ఈ ఆబాలపృథ్విజనంబులను దీనులై యున్న వారల నెల్ల రక్షింపునుని ప్రార్థించెను. దయాళుండగు పండితగురుండు చిఱునగవుతో జమ్మిచెట్టునందుఁ గట్టిన పట్టుపచ్చడంబువిప్పి నిప్పులసిచ్చె నంతతో సకల గృహంబులం దగ్నులు యథాపూర్వకంబుగ జ్వలించె. అంత బ్రాహ్మణు లందఱు శతరుద్రీయ పాఠంబొనర్పుచుఁ బండితగురునకుఁ బ్రదక్షిణ నమస్కారంబు లొనర్చి క్షమాపణంబుఁ గోరి మందిరంబుల కేగిరి. మానవేంద్రుండును సంతసించి గురునకు మ్రొక్కి చనియె. పిమ్మట నొకనాఁడు రాజపుత్రుఁడు మృగయావినోదార్థంబై యశ్వంబు నెక్కి మితపరిజనంబుతో నడవికేగి యందొక కొండగుహను బ్రవేశించి తిరుగవచ్చుటకుఁ ద్రోవ నెఱుంగక చిక్కువడియుండె. భూమిశ్వరుఁడు పుతుండు రాక చిక్కెనని ఖిన్నుండై విచారమొంది కొమరుని వెదకుటకై నలుగడలఁ బరిజనులను బంపెఁగాని వార లెందునను రాజనందనుని జూడఁగనక మరలరాజును జేరి యట్లుసెప్పిరి. అంత నృపుండును దుఃఖపరితప్తుండై పండితారాధ్య గురు సన్నిధి కేగి పుత్రోదంతంబును

వినిచి వరపడియుండిన గురుండు కృపాశుండై కొండగుహలోఁ జిక్కు
వడియున్న రాజపుత్రునకుఁ బ్రకాశంబుగఁ దెరువుచూపె. రాజ
పుత్రుండు తెలివొంది యా తెరువున వచ్చి విజయవాడఁజేరి పండిత
గురు మందిరంబుఁ జేరి గురునకుఁమ్రొక్కెను. నిజజనకుం. డందే యుం
డుటను జూచి పండితగురుని జూపి ఈ మహనీయుఁడే వచ్చి పర్వత
బిలములోఁ ద్రోవదెలియక చిక్కువడి యున్ననాకు మార్గముఁజూపి
రక్షించి తెచ్చినట్టి దయానిధియని యెఱింగించె. రా జత్యంతం బానం
దించి యాక్షణంబున గురుని సెలవుతోఁ దానును బత్నీపుత్రులు లింగ
ధారణదీక్షను జెందిరి. ఇకనామీఁద పండితగురుం. డహింసాప్రకారం,
బుగ వేదవేదాంగనిధులు ఋత్విజులైయుండ సోమయజ్ఞం బొనర్చి
యవబృథంబును సల్పె నటుమీఁద వైయాసికసూత్రంబులకుఁ దైత్తి
రీయోపనిషత్పంచకంబునకు భగవద్గీతలకు భాష్యంబొనరించె. పాశ్చీన
భాష్యకారులగు నీలకంఠ శివాచార్యుల సిద్ధాంతమునకు నుంత భేదంబుగ
ద్వైతాద్వైత సిద్ధాంతంబు ననుసరించెను. ఇట్టి స్వీయభాష్యార్థంబుల
శిష్యులకుఁ బాఠంబుఁజెప్పి జగంబందు విస్తరింపఁజేసి ధన్యుఁడై శ్రీశైల
మున కేగి భ్రామరీ మల్లేశులను సేవించి యందు శైవమతంబుల నుద్ధరించి
స్వకీయంబగు నొకమతంబు బ్రతిష్ఠించి పుత్రులకు శైవధర్మంబులు దెల్పి
గురుపట్టంబిచ్చి తాను శివపదంబుఁ జెందె. తద్వంశ్యులు శ్రీపతి పండితా
రాధ్యుల వారని ప్రసిద్ధిఁ బడసి జగద్గురులై యొప్పుచున్నా రిది శ్రీపతి
పండితారాధ్య గురుచరిత్రంబు సర్వ శ్రేయస్కరంబు.

33. మంచన పండితారాధ్య గురుఁడు

శ్లో॥ శబ్దం గృహ్లాస్య శ్రవా స్త్వంహి జిహ్వే
రఘాణ స్త్వం వ్యంఘ్నిరాయాసి దూరం
వ్యక్షఃవ శ్చే స్త్వం రసజ్ఞోప్య జిహ్వః
కస్త్యాం సమ్యగ్వే తస్యతస్త్వాం ప్రపద్యే॥

తా॥ దేవా! నీవు చెవులులేనివాఁడవై శబ్దమును వినుచున్నావు. నాసిక
లేనివాఁడవై పరిమెళమును ఆఘ్రాణింపుచున్నావు. పదములు లేని

వాఁడవై దూరమునుండి వచ్చుచున్నావు. కనులు లేనివాఁడవై చూచుచున్నావు. నాలుక లేనివాఁడవై రసముల నెఱుంగుచున్నావు. ఇంక నిన్ను బాగుగ నెవ్వఁడెఱుంగును ? కావున నిన్ను సేవించు చున్నాఁడను.

స్కాంద కాశీఖండము.

శ్రీకాశీపట్టణమందు సాలశ్కాయనగోత్రుం డగు శివలంకమం చన పండితుం డనుమహాత్ముండు చేరి యందు ప్రతిదినంబు త్రికాలంబు లందు విశ్వేశ్వరలింగంబు సర్చింపుచు తనపాణియందలి యంగుళంబుల ఛేదించి శివున కర్పించి మరల అంగుళంబులఁ బడయుచుండును ప్రత్య హము విశ్వనాథాలయాగ్రంబందు నిలిచి శివుఁడే జగత్కారకుఁ డని స్పష్టముగ సప్రమాణముగ నిరూపించి ప్రబోధించుచుండు. అట్లుచూచి పాంచరాత్రులు ప్రత్యర్థులై ఈరసఁపడి శ్రీబిందుమాదవహార్మ్యంబుఁ జేరి మంచనపండితుని వాదంబునకుఁబిలిచిరి. పండితగురుండు ధీరుండై శిష్యులతో నటకేగి వారల పూర్వపక్షంబులను వారల గ్రంథరీతులనే ఖండించి శ్రుతిస్మృత్యాగమపురాణేతిహాసవచనంబులఁ బూర్వమీ మాంసాన్యాయంబుల ననుసరించి “శివఏకోద్యేయః శివఏవకేవలం సవక ఏవరుద్రో నద్వితీ యావతస్థే” యని ఋజువుచేసి పాంచరాత్ర పండితుల నిరుత్తరుల నొనర్చె. ఆమీఁద వైష్ణవులు వాయెత్త లేక యొక కుతంత్రంబుఁ బన్ని విద్యులతో నక్కఱలేదు. ప్రత్యక్షప్రమాణమే అంగీ కార్యంబు కావున నట్లు శివాధిక్యంబుఁ బ్రత్యక్షంబుగఁ జూపవలయు ననిరి. అందులకు మంచనపండితుఁ డోమనియంగీకరించిశిలావిగ్రహంబుగ నున్న బిందుమాధవుని వేగిరంబుగ లేచి నడిచి విశ్వేశ్వరాలయంబునకు వచ్చి శివపారమ్యంబుఁ జెప్పించి శివునకు మొక్కించెద ననియె. అంత వారందఱు విస్మితులై ఇట్లు సల్పఁగలఁడా యని సందేహించి యట్లా నర్పుమనిరి. అపుడు మంచనపండితగురుండు బిందుమాధవస్వామిని దారసించి పుండరీకనయనా! నీకు గురుండు నొడయఁడు నగు విశ్వేశ్వ రుని సన్నిధానంబునకు వచ్చి నమస్కరించి రమ్మనియె. ఆమీఁద దామోదరుం డుత్థితుండై నడచి ముందటవెనుక తమపాంచరాత్రులు వైష్ణవులు తోడునడువ విశ్వేశ్వరాగారంబుఁ దఱియవచ్చి మంటపంబుఁ

జొచ్చి గర్భాగారంబున కేగి విశ్వేశ్వరలింగంబు ముందట సాగిలఁబడి
మొక్కి

శ్రితి. పరాత్పర తరంబ్రహ్మ యత్పరాత్పరతోహరిః
తత్పరాత్పరతశ్శంభు స్తన్నేమనశ్శివసంకల్పమస్తు॥

(బోధాయనః)

తా॥ పరాత్పరతరుఁడు బ్రహ్మ యగును. ఏ పరాత్పరుఁడగు బ్రహ్మ
కన్న హరి పరాత్పరుఁడో ఆ పరాత్పరుఁడగు విష్ణువుకన్న శంభుఁడు
పరాత్పరుఁడు. అందువలన నామనంబు శివునియందు సంకల్పము
గలదై యగుత.

శ్లో॥ ఏక ఏవహి విశ్వేశో ద్వితీయో నాస్తి కశ్చన
తత్ప్రసాదా దహం చక్రీ లక్ష్మీశ స్తత్ప్రసాదతః
త్రైలోక్య రక్షాసామర్థ్యం దత్తం తే నై వ శంభునా ॥

వ్యాసకాశీఖండము.

తా॥ విశ్వనాథుఁడగు శివుఁడొకఁడు దక్క రెండవ వాఁ డధికుఁడు
లేఁడు. ఆదేవుని యనుగ్రహముచే నేను చక్రముగలవాఁడ నైతిని.
లక్ష్మీకేనాథుఁడ నైతిని. ఆ శివునిచేతనే నాకుఁ ద్రిలోకరక్షణసామర్థ్య
మిఁబడినది.

అనువచనంబులఁ బ్రశంసించి మరల నమస్కరించి వెడలి తన
యాలయంబుఁ జేరె. ప్రత్యక్షంబుగ నిట్లు మాధవుని బాదచారిగ విశ్వ
నాథమందిరంబునకు రప్పించి మొక్కించి ప్రస్తుతింపఁజేసిన మంచన
పండితగురుని సామర్థ్యంబునకు విస్మితులై యఖిలజనులు గురుని పదంబు
లకు మ్రొక్కి జయధ్వనులొనర్చిరి. వైష్ణవు లిదియెల్లజూచి తలలు వంచి
కొని పాటిపోయిరి. ఇట్లు శ్రీమంచనపండితగురుఁడు కాశీనగరంబున
స్వప్రభావంబును జూపి విశ్వేశ్వరానుగృహీతుండై స్వదేశంబగు నాంధ్ర
దేశంబుఁజేరి ఉత్తమగుణవతి యగు కులకన్యను బెండ్లాడి ఆమెయందు
సుపుత్రులనొంది వారల విద్యలఁదీర్చి యామిఁద శివపదంబొందె. అవ్వారి
సుపుత్రులుప్రాథులై జగద్గురుపట్టంబొంది శివలంకవా రని పిలువఁబడుచుఁ

గృహస్థానద్యుపాంతంబునఁ బెసరమిల్లి మున్నగు గ్రామంబుల రాజులచే నగ్రహారంబులొందిరి. నేటివఱకు శివలంకవారు చాతుర్వర్ణ్య గురులై దరిసెనలించుచున్నారనిది మంచనపండితారాధ్యగురువిజయచరిత్రము.*

34. శ్రీమల్లికార్జున పండితారాధ్య చక్రవర్తి

శ్లో॥ నో తే గోత్రం నేశ జన్మాపి నాఖ్యా
నోరూపం వై నై వశీలం నదేశః
ఇత్థం భూతో పీశ్వరస్త్వం త్రిలోక్యాః
సర్వాః కామాః పూరయేత్తద్భ జేస్త్యాం ॥

తా॥ నీకు గోత్రము లేదు పుట్టుకలేదు పేరులేదు రూపము లేదు
స్వభావము లేదు. దేశములేదు. ఇట్టివాఁడనై నను నీవు సర్వేశ్వరుఁ
డనై ముల్లోకములలోని వారలకు సర్వాభీష్టంబుల నిచ్చుచున్నావు.
అద్దాన నిన్ను నే సేవింపుచున్నాను.

స్కాంద కాశీఖండము.

కైలాసశైలశిఖరాగ్రంబం దుమాదేవితోఁ బేరోలగంబున
నున్న శివుఁడు భూలోకమందలి భక్తిరాహిత్యప్రకారం బారసి భక్తి
వర్ధనంబునకై నందికేశ్వరుని బసవనిగఁ బుడమిఁ బుట్టఁబంపఁదలంచెను
నంతఁదనియక వేటొక మహావ్యక్తిని గూడనపుడే జన్మింపఁ జేయనెంచి
హృదయమందిట్లుఁ దలఁచెను.

ద్విపద॥ అనుపమ పరమప ♦ రానంద మొసఁగు
తనపాద భక్తియుఁ ♦ దన్నందికేశు

* ఈ మంచనపండితగురుని గుఱించి పాలకుర్తి (ఇనటూరి) సోమ
నారాధ్యుండు స్వరచిత బసవపురాణమందుఁ బేర్కొని ప్రస్తుతించె.
అందుచే నివ్వారు సోమనారాధ్యునకు బూర్వుడగుట కీ॥ 11 వ
శతాబ్దపు ప్రారంభమందున్నాడని తెలియుచున్నది.

సర్వజ్ఞతయు భృంగి ♦ సహజనిష్ఠయును
దుర్వాసముఖ్యుల ♦ ధ్రువశాపశక్తి
అక్షసాదాదుల ♦ యతులితవాగ్వి
చక్షత యుపమన్యు ♦ సద్గురుత్వంబు
మహానీయదుద్రప్రి ♦ మధగణాధిపుల
సహజస్వకీయప్ర ♦ సాదైకరతియు
ప్రాక్తన నూతన ♦ భక్తగణముల
వ్యక్తదృష్టప్రత్య ♦ యారూఢ మహిమ
ఘనవీరభద్రువి ♦ ఖ్యాపితశౌర్య
మును గూడునట్లాక్క ♦ మూర్తిగావింప
ముక్కంటి దలప.....

సోమనాథుని మల్లికార్జున పండితారాధ్య చరిత్రము

ఆ క్షణమందే యట్టి మహావ్యక్తి సిద్ధంబై కట్టెదుట నిలిచి మ్రొక్కె. శివుడానందించి నానావేదాగమపురాణంబుల షడ్దర్శనంబుల నిచ్చి కుమారా! ఇంతకుమున్ను వసుమతీతలంబందు భక్తియనునది శూన్యంబగుట నారసి నందికేశుని గొందఱు ప్రమధులతో నందు జన్మించి భక్తిని విస్తరింపజేయుమని పనిచియుంటిని. నీవుగూడ నందు జన్మించి భక్తిని బెంపుసేయుము. నేనుగూడ నొక యాకారముతో భూమికి వచ్చి నిన్ను శిష్యునిగాఁ జేకొని మహిమాన్విత నొనర్చెదను. దాక్షారామ మను పుణ్యస్థలంబందు భీమలింగసన్నిధానంబందుఁ బురోహితుండు వానస వంశ్యుండు గౌతమగోత్రుండు పవిత్రుండు భీమారాధ్యుండు గలఁడు. అతఁడు పుత్రార్థియై పెక్కుమాఱులు పంచాక్షరీ మంత్రంబును బురశ్చరణంబొనర్చినాఁడు. ఇపుడు శ్రీశైలములో మల్లికార్జున లింగసన్నిధియందు గృహిణితో వసించి పురశ్చరణంబుఁ జేయుచున్నాఁడు. నీవా పుణ్యదంపతుల గర్భంబందు జన్మింపుము శుభం బగునని యనుజ్ఞనిచ్చె. శివశాసనప్రకారం బతండు శివునకుఁ బ్రణమిల్లి భీమ పండిత దేవియైన గౌరాంబ గర్భమందుఁ బ్రవేశించె. ఆ దంపతులు మురిసి వ్రతాంతమందు దాక్షారామమునకుఁ బోయిరి. అందు నవ

మానంబులు నిండినమీఁద నొక శుభదినంబందు గౌరాంబ ప్రసవమై పుత్రునిగనియె. మల్లికార్జునానుగ్రహంబునఁ బుత్రుండు జన్మించుటఁజేసి బాలునకు మల్లికార్జునుఁ డని పేరు పెట్టిరి. బాలుఁడు దినదినప్రవర్ధమానుండై పంచాబ్దంబులు గడచినంత విద్యాభ్యాసం బొనర్చిరి. విద్య లెల్లఁ బ్రాక్తనజన్మసిద్ధంబు లగుటఁ దమకుఁ దామె మాణవకు నొందెను. భీమపండితుఁడు గర్భాష్టకమందు పుత్రున కుపనయనం బొనర్చె నంత మల్లికార్జునుం డఖిలవేదశాస్త్రంబులందుఁ బండితుఁడై పండితుల మెప్పుంది పండితుఁడను బిరుదంబునొందెను. అనంతరము కోటిపల్లి క్షేత్రంబందు నివసించి యున్నశ్రీవిశ్వారాధ్య గురుపాదుల సాన్నిధ్యంబుఁజేరి సేవించి వారలచే వీరశైవదీక్షనొంది లింగధారణంబు నొందె. అటుమీఁద శివైకపరతంత్రుండై వీరశైవవ్రతబద్ధకఙ్కణుండై షట్కాలశివలింగపూజ నొనర్చుచు శైవగణార్చనల నొనరింపుచు నెల్ల వారలకు శివభక్తిబోధింపుచుండఁ గొందఱోర్వక విభూతిరుద్రాక్షలింగ ధారణంబుల నాక్షేపించుచుండఁ బండితగురుండారసి మందహాసంబొన రించి యవ్వారల సౌశయంబులు దీర్చఁగడంగి వేగిరంబుగ సభను గూరిచి వేదశాస్త్ర కోవిదులనెల్ల రప్పించి యందుఁ దా శివధ్యానంబుతో నుప క్రమించి కాలాగ్నిరుద్రోపనిషదుద్రజాబాలోపనిషద్వచనంబుల నుద్ఘాటించి ప్రతిపదం బన్వయించిచెప్పి విభూతిధారణప్రకారంబును రుద్రాక్షధారణప్రకారంబును నెఱింగించి శివలింగధారణంబును గుఱించి మహానారాయణోపనిషద్వచనంబుల శీక్షావల్యుపనిషత్సూక్తుల ననువ దించి తద్ధర్మంబులఁ బ్రతిపాదించి శ్రీకంఠ జగద్గురుపాదుల భాష్యంబు లను నిరూపించి

శ్లో॥ బిభేత్పశుతా ద్వేదో మామయం ప్రతరిష్యతి
ఇతిహాసపురాణాభ్యాం వేదార్థముపబృంహయేత్.

స్కాందపురాణము.

తా॥ అల్పవిద్యగలవానివలన వేదము భయపడుచున్నది. నన్నీతఁడు వంచింపఁ గలఁడు. ఇతిహాసము చేతను బురాణముల చేతను వేదార్థ మును దెలియవలయును.

అనెడు నిబంధనంబు ననుసరించి శైవస్కాందపురాణంబులందలి
శ్లో॥ బ్రహ్మవిష్ణుద్వయో దేవాః మునయో గౌతమాదయః
ధారయంతి సదాలింగ ముత్తమాంగే ష్వతంద్రితాః

లింగపురాణము:

తా॥ బ్రహ్మవిష్ణువుమున్నగు దేవులును గౌతమాది మునులును జాగ
రూకులై యెల్లప్పుడు శిరంబులందు శివలింగమును ధరించుచున్నారు.

అనెడు నుపబృంహిత వచనప్రచయంబులఁ గనపఱచి ఇందు
లకు నిదర్శనంబుగఁ బండరీపుర్యాదులందు విష్ణుదేవునకు శిరంబందలి
శివలింగధారణంబును నుద్బోధించె. అపుడు మున్నాక్షేపించిన వా
రందఱు నిరుత్తురులై మానంబు వహించి మల్లికార్జున పండితారాధ్యుని
వాదంబు నంగీకరించిరి. సభ్యులందఱేకగ్రీవంబుగఁ బండితగురునకు
జయజయధ్వానంబులొనర్చిరి. ప్రతివాదులలోఁ గొందఱు పండితుని
వాదప్రాశస్త్యంబు నామోదించి పండితునిచే ఉత్తమశైవదీక్ష యగు
శివలింగధారణదీక్ష నొందిరి. మఱికొందఱు సామాన్య శైవదీక్ష
నామోదించి భస్మరూపదీక్షధారణంబును బంచాక్షరీ మహామంత్రోప
దేశంబును బండితునిచేనొంది సేవించిరి. ఇట్లు గోదావరీమండలంబు
నందుఁ గృష్ణాకావేరీతుంగభద్రాసరిత్రీరపత్తనంబులందు శివధర్మంబు
లగు విభూతి రుద్రాక్ష శివలింగ ధారణంబులను శివపంచాక్షరీమంత్ర
జపానుష్ఠానంబును శివపారమ్యంబును విశదంబుగ నుద్బోధించి యుపన్య
సింపుచు నందందుఁ బెక్కురకు శివదీక్ష నొసంగి శిష్యులను జేసికొనుచు
శివమతాభివృద్ధిని భక్తివృద్ధిని గావింపుచుండె. అహోరాత్రంబులు
మహేశ్వర మాహేశ్వరార్చనలం దప్రమత్తుండై యొనర్చుచుండె.

ఒకనాఁడు పండితారాధ్యుండు శివపూజకై పుష్పాపచయంబునకు
వనంబున కరిగి పుష్పములఁ దెచ్చుచుండఁగా నల్లగొండ మహాదేవయ్య
యనెడు నారాధ్యవర్యుండు శివపూజాప్రసూనంబులఁ దెంపికొని శివ
పూజకుఁ గాలాతిక్రమమైనదని వేగిరంబుగ మందిరాభ్యంతరంబును
జేరుచుండఁగా శివపూజోపకరణ వస్తువొకండు పాదంబునకుఁ దగిలె.
అతనే మహాదేవయ్యగారు చూచి శివాపచారం బొదవె నని తద్వార్త
యశ్చిత్తంబుగ నావెంటనే యసిచేఁ దనపాదంబులను గోసికొని యందే

పడియుండె. ఆయయగారి పుత్రులు మున్నగువారు విలపించుచుఁ బుష్పములఁ దెచ్చికొని పోవుచున్న మల్లికార్జున పండితారాధ్యున కాయుదంతంబు విన్నవించిరి. అపుడు పండితారాధ్యుఁ డాహా! భక్తియన నిట్టిది కదాయని సంతసించి వేగిర మవ్వారి యిలుచేరి అందువెలుగుచున్న శివదీప మందలి చము రించుకదీసి మహాదేవయ్యగారి పాదములకు మర్దించి మరల నంటించెను. పూర్వంబట్లు పాదంబు లతికికొని గమనసమర్థంబు లయ్యె. మహాదేవయ్యగారును మల్లికార్జునపండితుండు నన్యోన్యంబు సత్కారంబు లొనర్చుకొనిరి. మహాదేవయ్యగారి పుత్రులు మున్నగువారు పండిత గురునకు మ్రొక్కిరి. అనంతరమున పండితారాధ్యుండు శివమతధర్మంబులను సిద్ధాంతంబుల నాంధ్రులకు విశదము చేయఁబూని యాంద్రవాణిని శైవతత్వసారంబను గ్రంథంబును మఱికొన్ని కృతులను విరచించెను.

ఇట్లాంధ్రదేశమందు వసించి యసమానశివలింగపూజా ధురంధరుండై మహాపండితుండై ప్రతివాదిసంశయవిచ్ఛేదనకుఠారుండై భక్తి నుద్దీపింపఁ జేయుచున్న మల్లికార్జునపండితుని గరిమంబును కల్యాణపురంబున నందికేశావతారంబున జన్మించి శివభక్తి నుద్దీపింపఁ జేయుచు నహరహం బనేక శతంబుల మాహేశ్వరుల కన్నదానంబు సేయుచు బిజ్జలరాజమంత్రి యుద్దండనాయకుఁడును కోశాధ్యక్షుఁడునై యున్న బసవేశ్వరుఁడును బసవేశ్వరుని యప్రతిమానభక్తివైభవంబును మల్లికార్జున పండితుండు నెఱింగియు వర్ణాశ్రమధర్మానుసరణంబును తదుల్లంఘనంబున భక్తిమాత్రైక గ్రహణంబు ననెఁడు సిద్ధాంత భేదంబులఁజేసి పండితారాధ్యుఁడును బసవేశ్వరుఁడును నొక్కెడఁ జేరరైరి. పండితారాధ్యుఁడు భక్తి పరవశుండైనను

గీ॥ భక్తితోడ వలపు ♦ బ్రాహ్మ్యంబుతోఁబొత్తుఁ
బాయలేను నేను ♦ బసవలింగ!

యని పల్కుచుండువాఁడట. ఇట్లు పెద్దకాలంబు పండితారాధ్యుండు శివభక్తి నభివృద్ధిచేయుచుండ నంత బౌద్ధగురుఁ డొకఁడు శిష్యసహస్రంబుతో నాంధ్రదేశంబుఁజేరి చందవోలనెఁడు గ్రామమందు రాజైయున్న వెలనాటిచోడుఁ డనువానికి బోధించి బౌద్ధదీక్షనిచ్చి

శిష్యునిగఁ జేసికొనియె. అంతియెకాక వేదమతం బ్రాహ్మ్యం బనియు వాదంబందు నిలువదనియు సమర్థు లున్నయెడల నవ్వారిఁ బిలిపించిన వాదించి వారల గెలుతుననియుఁ జెప్పటయు నా రాజాసమయమందు మల్లికార్జునపండితుని వైదుష్యాతిశయంబు నెఱింగించిన బౌద్ధగురుండు సత్వరం బవ్వారిని బిలిపించి సభనుగూర్చు మాపండితుని నిర్జింతుననియె. వెలనాఁటిచోడుండు పండితున కిట్లెఱింగించి వాచార్థమై సభకు రమ్మని యాహ్వానించి మధ్యస్థపండితులను గొందఱ నేర్పఱచె. నిర్దిష్టసమయంబున మల్లికార్జున పండితుండు శిష్యులతోఁ జందవోలునకువచ్చి సభాప్రదేశం బుఁజేరె. మధ్యస్థపండితులును విచ్చేసిరి. రాజు బౌద్ధగురుని నాస్థానికి రప్పించి యవ్వారిని పండితారాధ్యుని మాధ్యస్థికపండితుల నుత్తమపీఠా సీనుల నొనర్చి వాదమునకు సెలవొసంగెను. అపుడు బౌద్ధగురుఁడు వేదంబులు ప్రమాణంబులు గావనియు జగత్కారకుఁ డెవ్వఁడు లేడనియు ప్రపంచంబు సర్వంబు దనకుఁబానే పుట్టుననియు నట్లే పెరుగుననియు నట్లే గిట్టుననియు పునర్జన్మంబులేదనియు సుఖదుఃఖంబులే పుణ్య పాపంబులనియు అహింస యొక్కఁడే పరమధర్మంబనియుఁ జెప్పెను. మల్లికార్జున పండితుఁడు హృదయమం దుమామహేశ్వరులను గొలిచి బౌద్ధునిదిక్కి యిట్లు చెప్పెను. వేదంబు లపౌరుషేయంబులనియు నిత్యంబులనియు పరమాత్మకారణంబులనియు ప్రవృత్తినివృత్తిసృజోధకములనియు విధిసిషేధజ్ఞానకారణంబులవుటఁ గాదన్నమాత్రంబున జ్ఞాన శూన్యంబగుటయేకాక మఱియొండులబ్ధి లేదనియు అట్లవ్వాని బరిత్యజించిన అజ్ఞానాంధకారంబునఁ గూలుట దప్పదనియు ఇక నవ్వారి నట్లు లుంచినను “కారణంవినా కార్యస్యోత్పత్తే రసంభవాత్” అనెడు న్యాయంబునను “ఆధారంవినా ఆధేయతా యాః అసిద్ధేః” అను న్యాయంబునను బ్రహ్మాది స్తంబపర్యంత మగు నీవిచిత్ర జగమునకుఁ గర్తయగు వాఁడును నియామకుఁడగువాఁడును లేకున్నజగం బుత్పత్తిస్థితిలయంబుల నొందదనియు కార్యకారణంబులకు రెండింటికి వ్యాప్తి నిత్యంబనియు అని వార్తం బనియు నోషధులు మున్నగునవి యాధారంబైన పృథివియందెట్లు బుట్టిపెరిగి గిట్టుచున్నవో యట్లేశ్వరుఁడు సర్వమున కాధారంబై తన యందు ధరించుచున్నాఁడనియు జగము ఘటమట్లు కార్యంబగుట జడ

మగు ప్రధానంబును అజ్ఞుడగు జీవుడును జగంబునకుఁ గారణంబు
 గాఁజాలరనియు ప్రత్యక్షంబైన నీజగంబునకు సర్వజ్ఞుడును సమర్థుండు
 నగు పరమేశ్వరుండు జగత్కారకుడు నిమిత్తోపాదానకారణంబైన
 ప్రత్యక్షంబునను అనుమానంబునను శాబ్దంబుననెడు ప్రమాణత్రయం
 బునఁ బ్రకటంబగుచున్నాఁడనియు శ్రుతి-“సదేవసోమ్యై ఇదమగ్రాసీత్ ॥
 బ్రహ్మవా ఇదమగ్రా ఆసీత్ ॥ యదాతమస్థం నదివానరాత్రి | ర్నసన్నచా
 సచ్ఛివపవ కేనలం | తదక్షరం తత్స వితుర్వరేణ్యం | ప్రజ్ఞాచ తస్మాత్
 ప్రస్మతా పురాణీ” యనెడు శ్రుతి సహస్రంబులు పరమేశ్వరుడు జగ
 త్కారకుడు గలఁడని నిరూపింపుచున్నవనియు పరమేశ్వరుడు ఇచ్చా
 ఞ్ఞానక్రియాశక్తులచే సర్వజగంబులకుఁ బంచకృత్యంబు లొనర్చుచున్నాఁ
 ఁడనియు జగంబునకుఁ బ్రబోధ ప్రకాశంబు లిచ్చుచున్నాఁడనియు
 సుఖదుఃఖంబులు పుణ్యాపాపఫలంబులుగాని యన్యంబులు గావనియు పున
 ర్జన్మంబు లేకుండిన నొక తలిదండ్రులకు జన్మించిన సంతానమందు భిన్న
 భిన్నావస్థ లేర్పడవనియు సృష్టియందుఁ బరమేశ్వరునకుఁ దారతమ్య
 భావం బొనరదనియుఁ దారతమ్యముతోఁ గనుపట్టుచున్న నీప్రపంచము
 పునర్జన్మమును జెప్పచున్నదనియు కావున నిట్లసారంబగు నిరీశ్వర
 వాదంబును మాని సర్వేశ్వరుని సేవించి ధన్యులగుట శ్రేయంబనియు
 అనేకదృష్టాంతంబులతోఁ బ్రాపంచికానుభవంబులతో వేదశాస్త్ర
 ప్రమాణంబులతోఁ బరవాదంబు ఖండించి సేశ్వరమతసిద్ధాంతంబు
 నొనర్చెను. ప్రతివాదియగు బౌద్ధుండు ముగ్ధుండై నిరుత్తరుండయ్యె.
 మధ్యసపండితు లారాధ్యునకు విజయంబనియు బౌద్ధగురుఁ డోడెనని
 తీర్మానించిరి. పండితారాధ్యునిపైఁ బుష్పవర్షంబు గుటీసె. బౌద్ధుఁడెవ్వ
 రికిఁ జెప్పక యెచ్చటికో పోయె. సభయంత విరమింపఁబడియె. పండితు
 లందఱు స్వస్థానంబుల కేగిరి. మల్లికార్జునపండితుఁడు శిష్యులతో
 నాయూరనే యుండె. పరాజితుండై సభనుండి వెడలి పోయిన బౌద్ధుఁడు
 సముద్రతీరంబుఁజేరి యందొక బుద్ధవిగ్రహంబున కెదురుగఁ గూర్చుండి
 పండితగురుని జంపుటకై ఆభిచారికతంత్రంబుల సల్పుచుండుట నెఱింగి
 పండితారాధ్యుని శిష్యులగు రేమయ దేచయ యనువార లాతని దార
 పించి కత్తితోఁ గుత్తుకనుగోసి చంపిరి. తర్వాత బౌద్ధశిష్యులు రాజున

కట్లు దెల్పఁగా రాజు కుపితండ్లై పండితగురుని విలిపించి ఇట్లు వధించుట ధర్మమగునా యని యడిగె. పండితగురుఁ డధర్మని శివాపరాధుని జంపుట ధర్మమే ధర్మమే ధర్మమే యని ముమ్మాఱు బిగ్గరగాఁ బలికె. రాజు కృద్ధుండ్లై యీవృద్ధుని శిక్షించుటకు విలంబమేల యనినంత పండి తుఁడు నీవు దండింపుటకు మున్నే నేను దండించుకొనెదఁ జూడుమని మూడుమాఱులు మస్తకంబుఁ గోసికొనినను మరల ముమ్మాఱులు కబంధంబందు శిరంబుఁజేరె. అంతతోఁ బండితుఁ డుడుగక వజ్రతుల్యంబు లగు సఖంబులచేఁ దననేత్రంబులను రెండు తడవలు పెటికి యందుంచె. రెండు తడవలుగూడ నేత్రంబు లెగిరి తద్గోళంబులందుఁ జేరె. సభ్యు లందఱాశ్చర్యచకితులైరి. నృపుఁడు మాత్ర మంతకంతకుఁ గోధాగ్ని ప్రజ్వరిల్లఁగాఁ దనకింకరులచేఁ బండితుని కన్నులూడదీయించి యానేత్ర గోళంబులందు జీడిపాలు దెప్పించి పోయించి యనిపెను. అపుడు పండితా రాధ్యగురుఁ డసంఖ్యాత వీరమాహేశ్వరోత్థితసమాయాతకోధోత్కటా నలపటలవిరచితజ్వాలల వెలనాఁటి చోడరాజాధమపతంగంబు భస్మ మగుఁగాత! తత్సంబంధు లందఱు అట్లై భస్మమై పోదురుగాఁత! యని శపించి తద్క్షణం బాస్థలిని బాసి అమరావతికిఁ బోయి యందమరేశ్వరుని శివుని అమరేశాష్టకరచనతోఁ * బ్రస్తుతించి మరల నిజనయనంబు లొందెను. ద్రష్టలందఱు పండితారాధ్యుని జయధ్వానంబులఁ గీర్తించిరి. వెలనాఁటి చోడుఁడు పండితగురుని శాపప్రకారంబుగ సపరివారంబుగ నశించె. వాని వంశంబుగూడ నంతరించె. ఇకఁబండితారాధ్యుండు దనకు వార్ధక దశ వచ్చియుండు టారసి బసవేశ్వరునియందుఁ దన కీషదభిప్రాయభేదం బున్నను భక్తశిరోమణియు అశ్రాంతమాహేశ్వరార్చనానియమబద్ధ వ్రతుండునగు నా బసవేశ్వరుని గన్నులనైనఁ జూచినభాగ్యంబు నొంద నైతిననియు బసవని సన్నిధానంబుఁజేరి వేదశాస్త్రసమాణంబుగను బ్రత్యక్షానుమానసిద్ధంబుగను వాదించి తద్వాదంబు నిరసించి యవ్వారినిఁ గూడ వైదిక శైవమార్గప్రవిష్టు నొనర్చుదు ననియును ధైర్య ముతోఁ బట్టదలతో వేగిరంబుగ శిష్యులతో బసవని జూచుటకై కల్యాణపురంబున కేగుటకుఁ బ్రయాణంబుసల్పి మార్గమధ్యంబందు నిను

* ఈ యమరేశాష్టక ముపలబ్ధము గాలేదు.

గుడుముల యను గ్రామంబుఁ జేరె. బసవేశ్వరుఁడును దన్ను జూచుటకై మహామహుండును వీరకై వవిద్యచ్చక్రవర్తియు భక్తశిఖామణియు నగు మల్లికార్జునపండితారాధ్యుండు వచ్చుచు నిరుగుడుములయందుండుట నెఱింగి పండితారాధ్యునకు భక్తులతో విభూతి వీడ్వంబులను బంపెను. వా రట్లు పండితునకుఁ దెచ్చి యిచ్చిరి. అవ్వాని గ్రహించిన తోడనే పండితునకు ధారాశముగఁ గర్నాటభాష చేకూరె. అపుడు పండితగురుఁ డాహ్లాదించి యంతకు మున్నుఁ దా నాంధ్రరచించిన శివతత్వ సారగ్రంథంబందుఁ గన్నడబాసతో మరలఁ గొన్నిశతంబులు పద్యంబులు విరచించి యందుఁ జేర్చెను. మఱియు బసవేశ్వరుని గూడఁ గన్నడ బాసలోఁ గొన్నిపద్యంబులతో నుతించెను. ఇరుగుడుములనుండి పండితగురుఁడు శిష్యులతోఁ బ్రయాణముచేసి పానుగంటికిఁ జేరెను. ఆపురమందు ధవళేశునామయ్య యనుభక్తుండు శివభక్తి సేయుచుండఁగాఁ గుటిలులగువారు గొందఱా యూరినేలుచున్న రాజున కుదయావనీశునకుఁ గొండెములు చెప్పటను రాజు నామయ్యను శిక్షింపఁ దలంపఁగా నదియెఱింగి నామయ్య తనశిరంబును దానే నటికికొని తనువుఁబాసి కైలాసంబుఁజెందె. రాజంతనే మృతుండయ్యె. పండితగురుఁ డదివిని రోసి వేగిరమాపురిఁబాసి ప్రయాణముచేసి కతిపయదినంబులలోఁ గల్యాణపురసమీపంబగు వనిపురిని జేరి యటనుండి కల్యాణపురంబున కేగ నుండె. అపుడు కల్యాణపురప్రభుఁ డగు బిజ్జలరాజు బౌద్ధుఁడగుట ముదిమిచే నంతకంతకు శివభక్తి కోర్వక యకారణంబుగ నిరపరాధులైనట్టి శరణులను హింసించుటఁ జేసి బసవమంత్రి యలిగి దండనాధుఁ డగు జగదేకమంత్రి కెఱింగించి రాజును శపించి తాను గతిపయభక్తులతోఁ గప్పటిసంగమేశ్వరగ్రామంబుఁ జేరి యందు సశరీరంబుగ సంగమేశ్వర లింగ గర్భంబుఁ జొచ్చి శివసన్నిధానంబుఁజెందె. ఇవ్వార్త వనిపురమునుండి కల్యాణపురికిఁ బోవఁదలచుచున్న మల్లికార్జున పండితారాధ్యునకుఁ దెలియఁగ హాసాని విలపించి యిప్పటి వఱకు బసవేశ్వరుని దరిసింపనితన్ను నిందించికొని ఆగ్రామమునుండి వెనుకకు మరలికొన్ని ప్రయాణంబు లొనర్చి శ్రీశైల ప్రాంతారణ్యంబును జేరె. అందు శ్రీశైల సోపానంబులవఱకు నడిచి వచ్చి శ్రీశైలంబును బరికింపఁగాఁ

బండితారాధ్యునకు శ్రీశైలంబంతయు శివలింగాకారంబుగఁ గన్పట్టె. అట్లు
చూచి తనపాదంబులతో శివలింగమయంబగు శ్రీపర్వతంబును స్పృశింప
వెఱచి తా నందుండి యెట్టుకేలకు సాహసించి తన శిష్యుఁడగు దోసయ్యను
బర్వతంబెక్కి మల్లికార్జునుని సపరివారంబుగ సేవించి తనదుసేవనుగూడ
నిఖలేశ్వరుఁడగు మల్లేశ్వరున కెఱిగించి రమ్మని యాతనికొ బుత్తెంచె.
ఆతండ్లట్లు గుర్వాజ్ఞతో శ్రీశైలం బెక్కుచుండఁగ శ్రీమల్లికార్జునుఁ డొక
తపస్వియై యాతని నెదుర్కొని నగంబెక్కించి యందు శిఖరేశ్వరంబును
మల్లేశ్వరలింగంబును భ్రామరీశక్తిని సాక్షిగణపతిని ఆరామవీరేశ్వ
రుని తద్రాజ్ఞిని హాటకేశసారంగేశ్వరులను పంచాక్షరీయంత్రంబును
మల్లికాకుండంబు మున్నగు కుండంబులను బాతాళగంగను లింగాల
ఘట్టమును సిద్ధబిలంబులను బిల్వవనంబు మొదలగు వనంబులను బంచ
మఠంబులను పెక్కుమహిమలుగల వృక్షంబులను జ్యోతిర్లతలను స్వర్ణ
వేదిశృంగంబులను సర్వంబులను జూపెట్టెను. దోసయ్య నిఖిలప్రదేశవిశే
షంబులను నాలోకించి హర్షించి “ధన్యోస్మి”యనికొని తపస్వి వేషియగు
మల్లేశ్వరునకుఁ మ్రొక్కి సెలవొంది మరల గురునిజేరి నమస్కరించె. పండి
తారాధ్యుఁ డానందించి శిష్యుని శ్రీపర్వతవిశేషంబు లడుగఁగా
దోసయ్య పర్వతాగ్రమందే మల్లికార్జునస్వామి యొకతపస్వి వేషంబునఁ
గన్పడి తన్ను దోడ్కొని పోయి శ్రీనగం బెక్కించి యందలి సర్వం
బును జూపి పంపెనని వక్కాణించె. అంత పండితారాధ్యుండు మురిసి
ధన్యుండ నైతి. నన్ను పరమశివుండు మల్లికార్జునుండు పరామర్శించి
శిష్యుఁడవగు నీకు దరిసెనంబిచ్చి నిన్నును నన్ను ననుగ్రహించె. ఇకఁ
గావలసినది యేది? వచ్చినపని యంతయు నిర్వహింపఁ బడియె నని మల్లి
కార్జునశివునకు మ్రొక్కి భక్తవత్సలా ! ఇక నన్ను నీ ప్రమధులలోఁ
జేర్చుకొను మనివేడుకొనియె. ఆ ప్రార్థన నాలకించి మల్లికార్జున
శివుండు సతీసమేతంబుగ సశరీరంబుగ మల్లికార్జున పండితారాధ్యుని తన
లింగగర్భంబందుఁ జేర్చికొనియె. దివ్యదుందుభిధ్వానంబులు సెలఁగె.
శిష్యుండు దోసయ్య ధీరుండై గురునికై వగవక వేగిరంబుగ దాక్షా
రామంబుఁజేరి గురుపుత్రులకు సర్వం బెఱింగించి గురునికై మంగళ
కర్మంబు లొనర్పఁ జేసె. మల్లికార్జునపండితగురుపుత్రులును

ధీరులై విబుధులై తండ్రిగారి యట్లుభక్తులై శివేష్టలింగభక్తగణార్చనలను
సల్పుచుఁ ద్రిలోకగురు మల్లికార్జున పండితారాధ్యులను బిరుదంబుతో
శివభక్తిని సల్పుచుండిరి. దోసయ్య గురుపుత్రుల కండయై వసించె. ఇది
యసాధారణోత్తమశైవాచార్యుండును జగదారాధ్యుండునగు మల్లి
కార్జున పండితారాధ్య గురుచరిత్రంబు పాఠకశ్రోతృజనంబుల కఖిలాఘ
భంజకంబు సకల కల్యాణకారణంబు. *

మల్లికార్జున పండితారాధ్య రచిత శివతత్వసారమందలి
కొన్ని పద్యములు

కం॥ జంగమ లింగంబగు భ

క్తుంగని పూజింపఁడేని ♦ గోటివిధములన్

లింగార్చన చేసిన వృధ

జంగమ ముత్తమముగాన ♦ స్థావరమునకున్॥

1

కం॥ కుసుమశరారీ ! శివలిం

గసమేతులు దక్కనొందఁ ♦ గాదోగినిర్మా

ల్యాసుఖమని బండ్లారువు

బసవన విసమెత్తిత్రావి ♦ బ్రతుకఁడె రుద్రా !

2

కం॥ గురుకృత శివదీక్షమెయిన్

విరహిత మల దేహులగు ప ♦ విత్తులు భక్తుల్

హరనిర్మాల్యము గుడుతురు

పరమేశ్వరు నందు దాస ♦ భావముతోడన్॥

3

కం॥ అద్వైతైకస్థితి నీ

యద్వైతముగాన ఈశ్వ ♦ రాద్వైతము స

*ప్రస్తుతమీగురువర్యుని పంశ్యులు చాతుర్వర్ణ్యగురులై పెక్కు తెగలై
పెక్కు గ్రామంబులందు వసించి పెక్కుగృహనామంబులతోఁ బిలువఁ
బడుచున్నారందు గొందఱను దెలుపుచున్నాను. గుడిపాటివారు కొడి
మేలవారు నిర్మలవారు ఘట్టేపల్లివారు మడిపల్లివారు మూట
కోడూరివారు చప్పివారు కాచాపురపువారు కాశేశ్వరపువారు రామ
గిరివారు ముత్యంపేటవారు మున్నగువారు.

- ర్వాద్వైత మనఁగ వేటు జ
గద్విపరీతమగు తత్వ ♦ గతిగలదె శివా ! 4
- క॥ కలనై ననొండుదై వము
గలఁడనియెడు పలుకుదక్క ♦ కలఁడొక్కడ కే
వలశివుఁడె దై వమని ని .
శ్చలభక్తి శివై క్యుఁడుండు ♦ సంతతము శివా ! 5
- క॥ త్రిమలకృత దుఃఖసంసా
రమహాబ్ధిని మగ్నజీవ ♦ రాసులు నీయు
త్తమకారుణ్యవశంబున
విముక్తులై నీవపోలె ♦ వెలయుదురు శివా ! 6

శివతత్వసారము.

35. శ్రీబసవేశ్వర మహామంత్ర

శ్లో॥ నాన్యం దేవం వేద్యహం శ్రీమహేశాత్
నాన్యం దేవం స్తామి శంభోరుతేహం
నాన్యం దేవం వా నమామి త్రిణేత్రం
సత్యం సత్యం సర్వమేతన్నప్రాన ॥

తా॥ మహేశ్వరునకన్న ఇతరదేవుని నేను గుఱితింపను. శంభునికన్న ఇతరదేవుని నేను స్తుతింపను. త్రినయనునికన్న నే నితరదేవుని నమస్కరింపను. సర్వమిది సత్యము సత్యము అనృతము గాదు.

స్కాందకాశీఖండము.

భూలోకమందు భక్తిపరివర్ధనార్థమై శివునిచే జన్మించుట కనుజ్ఞాతుండైన నందికేశ్వరుఁడు పుడమి నవతరింప నెంచినట్టి సమయమందుఁ గర్ణాటకదేశ మందలి యొక బ్రాహ్మణాగ్రహారమందు మండ్రంగమాదిరాజ నెఁడు బ్రాహ్మణుఁడు మాదాంబ యను తత్సతియును బెక్కిండ్లవఱకు సంతానములేకపోవుటఁ బెక్కునోములు నోచి చివరకు నందికేశ్వరవ్రతంబును పుత్రకరం బని విని యద్దాని నాచరింపుచు నంది

కేశుని భక్తితోఁ గొలుచుచున్నంత నందికేశుండు మాదాంబ గర్భమందుఁ బ్రవేశించె. అంత మాదాంబకు నెలమసలి గర్భాంకురంబై దినదినము గర్భము ప్రవర్ధమాన మగుచుండె. ఆ మీఁద సతిపతు లిద్దఱు సంతోష్టులై నందికేశ్వరునందు మిక్కిలిభక్తి నొంది యెక్కుడు వేడుకతో నంది నలంకరించి పూజించుచు సమృతశర్కరావిశిష్టంబగు పులగంబు నివేదింపుచు శైవవిపులను భుజింపఁ జేయుచుండిరి. అట్లు నవ మాసస్ఫూర్తియందు మాదాంబకుఁ బ్రసవము కలుగక దీర్ఘకాలంబు వత్సరత్రయంబుదనుక గర్భమట్లేయుండె. మాదాంబ దుర్భరంబగు గర్భభారంబును వహింపలేక యలసి వగచి జాలిపడి నందికేశుని గూర్చి పలువిధంబులఁ బ్రార్థించెను. నందికేశుఁడు కరుణతో మాదాంబకు స్వప్నమందుఁదోచి వెఱవకు పక్వసమయం బొసన్నంబయ్యె. అచిరంబునఁ బుత్రునిగ నెదవనియె. మాదాంబ కన్నులు తెఱచిచూచినంత నెవరును గన్పట్టరైరి. అపుడామె నందికేశుఁడే వచ్చి ప్రబోధించె నని యానందించి భర్తకెఱింగించె. ఉభయులు హరుసంబుతోఁ బుత్రోదయంబున కెదురుచూచుచుండిరి. కొలది దినంబులలోనే యొక సుదినంబం దుత్తమనక్షత్రయుక్త బలవచ్చుభలగ్నంబందుఁ బ్రసవం బమరి సుతుం డుదయించె. ధాత్రీ జనంబు సంతసించి సూతికృత్యంబుసల్పిబాలు నకు మజ్జనంబాడించినంతనే ఆయభ్యంతరగృహంబునకు సంగమేశ్వర శివుండు వచ్చి కుమారునకు విభూతి పట్టాఖ్య దీక్షాదుల నిచ్చి పంచాక్షరీ మంత్రోపదేశం బొనరించి శివలింగధారణంబు సల్పి ఈ శిశున కాహారంబు లింగనివేదనం బొనరించి యెసఁగుఁడని యుద్బోధించి యదృశ్యుం డయ్యె. అందలి వారందఱు వెరగుపడి ఈ మహాత్ముఁ డెందుండి వచ్చెనో ఎచ్చటికెగెనో తెలియమైతిమని విస్మితులైరి. అంత జనకుఁడు వచ్చి తనయుని జూచి యానందించె. పదియొకండవనాఁడు మాహేశ్వరుల నెల్లఁబిలిచి పీఠంబు లొసఁగి వారిచరణంబులఁ బశ్యేరంబందుఁ గడిగి యా తీర్థంబును బాలుని శిరంబందుఁ జల్లి ముఖమందు భస్మత్రిపుండ్రంబులఁ దీర్చి మాహేశ్వరులకు విభూతి వీడ్యంబులిచ్చి వారలయనుమతిచేఁ బుత్రునకు బసవఁడని నామధేయంబొనర్చి భక్తమాహేశ్వరుల కందఱకు మృష్టాన్నంబులిడి పంపె. బాలుండు దినదినప్రవర్ధమానుం డగుచుండె.

అమృతంబుఁ గుఱియు మందహాసముఖారవిందంబుచేతను పెన్నెలలఁ
 గుమ్మరించు స్తిమితధీరదృష్టులచేతను బంగారమునకుఁ గూడఁ బసిమియుఁ
 దావియు నొసంగఁ జాలు రమణీయగాత్రముచేతను మధురనాదము
 గల ముద్దు పలుకులచేతను శివధ్యానపారవశ్యమున మించు నగవుల
 చేతను దల్లిదండ్రులయుల్లంబులఁ బుడుతఁ డేప్రొద్దురంజిల్లఁజేయుచుండె.
 ఇట్లు బాలుండు పంచాబ్దవయస్కుఁ డగుడు తండ్రి విద్యాభ్యాసమునకై
 సుతుని గురునొద్దకుఁ బనిచిన సర్వజ్ఞుడైన నందికేశుని యవతారం బొట
 సర్వవిద్యలును సకలశాస్త్రంబులును సహజంబులై బాలునకొదవె. అంత
 గర్భాష్టకంబు దాపరింప మాదిరాజు కొమరున కుషవయనంబుసేయ
 సంకల్పించి సర్వపదార్థంబులను సేకరించి బందుగులనెల్లఁ బిలిచి సుము
 హూర్తంబును నిర్ణయించె. బాలుఁ డగుబసవఁ డా యుదంతం బంతయు
 నెఱింగి జనకుని జేరి “వడుగని యిది యెదో చేయనెంచితివి. ఈశ్వరుని
 బూజించుచుండియే యరయక యిట్లెలపూనితివి? పరమాత్మయగు శివుని
 గురునిగఁ బడసి మరల నీ దుర్నరుల గురుల నొనర్చుకొనుట తగవా?

ద్విపద॥ నిర్మల గురుకృపా ♦ స్వీతజన్మపమఁ
 గర్మజన్మంబు దుష్కర్మంబుగాదె
 అగ్గురుపాదంబు ♦ లర్పించుచుతని
 కగ్గిలో హవివేల్పు ♦ టదితప్పుగాదె
 మలహారాత్మకమగు ♦ మంత్రంబుఁ గొలిచి
 పలుమంత్రములఁ గొన ♦ పాపంబుగాదె
 కర్మపాశంబు లొ ♦ క్కట దెగనీల్గి
 కర్మంపు త్రాళ్ళుతాఁ ♦ గట్టుకోదగుచె
 రుద్రాక్షభసితాది ♦ ముద్రలుదాల్చి
 క్షుద్రముద్రలఁదాల్ప ♦ గూడువే చెప్పుమ
 నీరుకుద్రాడుకు ♦ దూరమైయున్న
 వీరమాహేశ్వరా ♦ చారదీక్షితుని
 నిర్మితోభయకర్మ ♦ నిర్మాటు పన్ను
 గర్భాబ్ధిముంపఁగ ♦ గర్జమే నీకు
 బ్రహ్మశిరోహార ♦ ప్రమదైకవంశ్యు

బ్రహ్మవంశ్యుండని • భావించెదెట్లు
 కులస్థుడైయున్న • యభవునిభక్తు
 నికేనొక కులమని • నిర్ణయించెదవు
 కావుననెన్నిమా • ర్థములను వడుగు
 గావింపఁగారాదు • కథలేమి యిఁకను ”

సోమనాథుని బసవపురాణము.

అనినఁదనయునకుఁ దండ్రు యిట్లనియె. కుమారా ! చతుర్వర్ణ
 మనమగ్రవర్ణులము బ్రాహ్మణులము. మనకు వేదోక్తవిధిగ గర్భ
 స్కారము మొదలుకొని పదియారుకర్మంబులు విహితంబులు. వానిలో
 న్నీయొకటి లోపించినను గులంబునకు లోపంబగును. ఇక నీవడుగు
 దు వీరుద్ధమేదియో పరికింపు ముపనయనంబునకు నాందీపూజనంబు
 ఖము ప్రణవంబు శివవాచకంబు భర్తశబ్దంబుతోఁ గూడినట్టి గాయత్రీ
 త్రంబు శివైకప్రతిపాదకంబు పంచశీరంబులు దండంబు కౌపీనంబు
 నివేసంబులు భిక్షాటనంబు శివునికృత్యము కృష్ణాజినధారణంబు
 రంగధరుఁ డగుశివునిచిహ్నమే. ఇకఁగులధర్మంబగునిందు విరోధమేమి
 దు? పసిబిడ్డవౌట నీ విట్లుపల్కితివి. ఉపనయనము నొందకున్న సాటి
 బ్రాహ్మణులు మనలను వెలివేయుదురు. కులదీపకుఁడ వగునీవేఁ గులంబు
 ల్లవలయును. ఇట్లు విహితధర్మంబులఁ జెప్పితిని. ఒల్లవేని నీయిష్టం
 బు నడుపు మని జనకుం డించుక నిష్ఠురంబుగఁ బల్కిన బసవండు
 రంబును సంతసం బొనరఁమరల నిట్లనియె. బ్రాహ్మణకులంబని తద్ధ
 రంబని పలుమాఱువేఱుగఁ బల్కెదవు. అదివేఱు. అన్యదై వంబునుఅన్య
 త్రంబును లాతిగురుండును లాతివేసంబును లాతిక్రియలు నా కక్కఱ
 గ. గాయత్రీ కగ్నిముఖమును బ్రహ్మశిరంబును విష్ణుహృదయంబును
 బ్రాహ్మణుల ప్రాణాదివాయువులు ప్రాణంబులు సవిత దేవుఁడు
 భూయనగోత్రంబు పృథివి యోనియు విశ్వామిత్రుండు ఋషియు
 బగలదు. ఇట్టి గాయత్రీ యెట్టిదై నను నాకువలదు. నాకు సర్వము
 క్మత్తుఁడగుశివుఁడే వఱు. ఒకశివమంత్రమే మాననీయము మోక్ష
 కమము. అదియే సప్తకోటి మహామంత్రంబుల కధిరాజము పడక్ష
 . మఱియు భస్మదుద్రాక్ష శివలింగజంగమ శివమంత్రంబులుపాదేయం

బులు. వీనికన్న నితరంబులను మన్నింపను. ఇదియే పరమసౌఖ్యకరము
మోక్షలక్ష్యప్రాప్తకంబు. బ్రాహ్మ్యంబునకును భక్తికిని బొత్తుగాదు.
బ్రాహ్మ్యంబునఁ ద్రిసంధ్యంబందు హరివిరించ్యాది దేవతల నెల్లఁ గొలువ
వలయును. అటు గొలిచిన భక్తి దూరంబగు కొలువకున్న బ్రాహ్మ్యంబు
దూరంబగు. తేజ స్తిమిరన్యాయంబుగ నన్యోన్యవిరుద్ధంబులగు వీనియందు
భక్తుఁడ నగునా కీ బ్రాహ్మ్యంబుతో సంబంధంబు వలదు. రసాల బీజంబు
భూతలంబందు విత్తిన రసాలంబు పొడముగాని వేపవృక్షం బంకురింపదు.
శివలింగసంభూతుఁడనగు నాకు బ్రాహ్మ్యధర్మంబు లెట్లుగ్రాహ్యంబగును?
గాతమదధీచ్ఛాదిమునిశక్తులగు విప్రులకు భక్తి యెపుడేని యలవడునే!
నేను నుడివినది వేదపథంబే యన్యమార్గం బనియూహింపకు మిట్లు నీ
కిష్టము గాదేని మీయంత మీ రుండుఁడు నాయంత నేనుండెద. తల్లి
దండ్రు లన్నదమ్ములు కొడుకు లనెఁడు నుడు లెక్కఁడ?

శ్లో॥ ఉమా మాతా శివస్తాతః ప్రమథాస్తే సహోదరాః
బాంధవా శ్శాంభవా స్సర్వే స్వదేశో భువనత్రయం.

ఇక నే నిందుండను సెలవు అని తనసోదరి యగు నాగాంబను
దోడ్కొని తద్క్షణం బందుఁ బాసిపోవుచుండ వడుగుకై వచ్చినట్టి
తనమేనమామ బండారిబలదేవుండను నతఁడు మాదాంబకుఁదమ్ముఁడు
బిజ్జలరాజసేనాని యపుడు బసవని దారసించి బుజ్జగించి నీయిష్టాను
సారంబుగ నాయింట నుండుము రమ్మని నాగాంబతో బసవన్నను దన
యింటికిఁ దోడ్కొని పోయి యందుంచికొనియె. మాదాంబమాదిరాజు
లేమిచెప్పినను లబ్ధి లేదనియూరకుండిరి. అటుమీఁద బసవయ్యకుఁ బది
యారు వత్సరంబులుదాఁటె పదియేడవయేఁడు ప్రాప్తంబయ్యె. అప్ప
టికిఁ లేఁబ్రాయం బొదవె. బలవద్దృఢదేహంబమరె. సౌందర్యంబు
హెచ్చె. భక్తియుఁబెచ్చుమీఁతె. అవిరతం బీశ్వరవిషయంబుదక్కనితర
మార్గంబులఁ ద్రొక్కకుండె. ఇట్టి మేనల్లుని ధీరుని బలవిక్రమ సంపన్నుని
సుందరుని సకలాగమాంతవేదిని సర్వవిద్యావిశారదుని భక్తుని జూచి
మెచ్చి మురిసి బండారి బలదేవుండు సౌందర్యవతియును సద్గుణవతి
యును బదమూడేడులు దాటిన నూత్న వయోంకురవతియును నగుతన
కూతును బసవేశ్వరునకిచ్చి సకలబాంధవసమక్షంబందు వివాహంబు

సల్పె. ఆ వివాహంబం దనేకులు భక్తశిరోమణులు వచ్చి యుత్సవం బందుఁ బాల్గొని యానందించి దీపించిరి. అంత బసవయ్య ఆత్మ వధువును దోబుట్టువగు నాగాంబను దోడ్కొని కప్పడిసంగమేశ్వరమందు గురు దేవుఁ డున్నాఁ డందువారిఁ గొలిచి వచ్చెదమని యందులకేగె. భ్యాన తత్పరుఁడై యట్లు వెడలి దవుదప్పుల నప్పురిని గాంచి సాష్టాంగపడి లేచి మొక్కుచు నా యూరిని జేరి కూడలి సంగమేశ్వరాగారంబుఁ జెంది యందు బహిర్వారంబందు సాగిలఁబడి మ్రొక్కె. అంత సంగమేశ్వరుండు తొంటియట్లు రూపధారయై పొడసూపినంత బసవఁడు చూచి యులికిపడి ప్రమోదంబు భక్తియు వెగ్గలంబై యలర దివ్యపదంబులకు సాష్టాంగముగా మ్రొక్కి యామ్నాయవచనంబుల సన్నుతించి యానంద బాష్పంబులఁ బాదంబులను గడిగి సకల పూజోపచారార్థమై తన్నే యర్పించి చరణసన్నిధిఁ బడియుండ సంగమేశ్వరుఁడు గొడుగును గని కరంబునఁ గాంచి లేవనెత్తి కాగలించె. బసవకుమారుండును మొక్కుచు మోడ్చుగేలుతో స్వరనేత్రాంగవిక్రియ లమర హర్షపారవశ్యంబున నమ్రుఁడై యున్నంత బసవని భక్తికి మెచ్చి ప్రసాదంబిచ్చి కుమారా! నీదుభక్తివైభవంబుఁ దెలియుచు సంతసించుచుంటి నని మఱికొన్ని శైవాచార విశేషంబులు శీలసంపదలు పుత్రునకు బోధించి మరల నెప్పటి యట్లు గుడిఁజేరి లింగమం దదృశ్యుఁడయ్యె. ఆమీఁద బసవనితో వచ్చిన వారందఱు విస్మయఁపడి ఈ బసవయ్య పరమేశ్వరుఁడు గాని యన్యుండు గాఁడు. ఎన్నడేని యిట్లు లింగంబునందుండి శివుఁడు తపస్వియై వచ్చి దరిసెనంబిచ్చి శివభక్తి బోధించి మరల లింగంబందుఁ జేగుట కని విని యుంటిమే! ఈ మహాత్మునితో నేమును గృతకృత్యులమైతిమి. “బాపురే మాయన్న బసవకుమార” యని పెక్కుభంగుల బసవని గీర్తింపుచుండి రందు బసవయ్య శివుని గొలుచుచు గుడిమంటపమందుఁ గొన్ని వాస రంబులు నిజజనంబులతో వసియించె. ఆ కప్పడి సంగమేశ్వరపురమందలి గ్రామీణ శ్రేష్ఠులు తత్ప్రాంతపువారలు వచ్చి బసవేశ్వరుని దరిసించి తచ్చివభక్తిబోధల కానందించి తామును భక్తులై సేవించుచుండిరి. అంతలోఁ గల్యాణ పురంబందు బసవనిమామయగు బండారిబలదేవుండు దైవవశంబున వ్యాధితో మృతుండయ్యె. అతండు బిజ్జలమహారానకుజు

దండనాథుడగుట నాతనిమృతికి బిజ్జలుండుచింతించి యతని యధికారంబు వహించుట కెవరేని తత్సంబంధులు గలరాయని రాజపురుషుల నడుగ వారంద టేకగ్రీవముగ మహారాజా! కలఁ డాతనికి మేనల్లుఁడు కూతునకుఁబెనిమిటి మహాపురుషుడగు బసవేశ్వరుఁడు. ప్రస్తుతమాతఁడు కప్పెర సంగమేశ్వరమందు సంగమేశ్వరుని బ్రత్యక్షమొనర్చికొని తదుప దేశంబొంది తద్ ప్రసాదంబందికొని యందే ప్రజలకు భక్తిసూక్తు లుప దేశింపుచుఁ బెక్కురను భక్తులనొనర్చుచున్నాఁడు. అతఁడు ధీరుఁడు బల వంతుఁడు శూరుఁడు మతిమంతుఁడు నయవేది నకలవిద్యావేది శివవాది సర్వభూతహితకరుఁడు శివభక్తియోగి భోగి త్యాగి దయాదాక్షిణ్య పుణ్యండు గణ్యం హసమానుండు నిన్నును నీ రాష్ట్రంబును ననపాయం బుగఁ బోషింప రక్షింప సర్వవిధముల సమర్థుఁ డా తేజస్విని చాము ప్రేమించి పిలిపించి ప్రధానామాత్యపట్టంబిచ్చి గారవించిన నయ్యనఘండు మిమ్ముఁ గంటికి తెప్పవోలె గాపాడుచు మీరాష్ట్రంబునంత విజయ వంతంబుగ నేలించుననిరి. బిజ్జలుండు జైనుండైనను రాజ్యరక్షకై వారల నుడులను అమృతస్యందములనుగ నాలకించి యంగీకరించి తద్ ఊణంబందు బసవేశ్వరునకు రమ్మని పత్రికను వ్రాసి అశ్వారూఢుల నంపె. బసవం డాపత్రిక నందికొని చదివి సత్వరంబుగఁ గలత్రముతోఁ జెల్లెలితోఁ బరివారముతో భక్తులతోఁ బయనముచేసి కల్యాణపురిని జేరవచ్చె. బిజ్జలుండు బసవేశ్వరుఁడు వచ్చునని నగరంబంత సింగారించి తాను స్నాతానులిప్తుండై యలజ్ఞుతుండై ప్రధానహితసామంతాదు లతో బహువిధ వాద్యంబులు మ్రోయ మాతంగతురంగరధికపదా తులు దోడురాఁ బాదచార్యుల బసవని సమీపించి యాలింగనంబుచేసి కొని నగరికిఁ దోడ్కొని పోయి ఆస్థానిఁ జేర్చి ఉత్తమశీరాసీనుని జేసి పట్టస్వర్ణదుకూలంబులు సువర్ణమణిభూషణంబులు ముత్యాలహారంబు లొసంగి ఏడునూరు లేనుఁగులు పదిరెండువే లు త్తమాశ్వంబు లైదువేల రథంబులు పదిరెండులక్షల పదాతులను బన్నిద్దఱ సేనానులను. బసవని కై వసంబుచేసి ప్రధానామాత్యపట్టంబుఁగట్టి ఈసామ్రాజ్యంబున కంతకు నీవ యేలికవు నాకును నా సకలార్థంబులకును నీవ యొడయఁడవు. నన్నును నారాష్ట్రంబును గాచుచుండుమనియె. బసవేశ్వరుఁ డంగీకరించి

సకలలోకరక్షకుఁ డగు శివునకు నిన్నును నీరాష్ట్రంబును రక్షించుట పెద్దయగునే? నీవు మా శివలింగ భక్తులకు మాత్రము విధేయఁడవై యుండుము. నిన్ను సముద్రాంత వసుమతి నేలెంతైననియె. బిజ్జలుండును సభ్యులందఱ జేకగ్రీవముగ నామోదించి జయధ్వానంబులొనర్చి రంత బసవమంత్రి మున్ను తనమామయున్న భవనంబున కేతెంచి బందుగుల నూరడించి హర్షింపఁజేసి యంద నివసించి రాజకార్యంబులం దప్ర మత్తుండై నిర్వహింపుచు రాజు నానందపఱచుచుండె. బిజ్జలుండును సర్వభారంబు బసవమంత్రియం దుంచి తాను నిశ్శంకుండై సుఖ గోష్ఠీనుండె. బసవమంత్రియంత లింగపసాయితంబను ఖడ్గంబును ధరించి రాచఱికంబు సల్పుచు చరగురులింగపూజావధానుండై లక్షతొంబది యాఱువేల భక్తగణార్చనం బారంభించి భక్తులను గౌరవింపుచుఁ గొలుచుచుండె. ఇఁక నిమ్మహనీయుఁడు నిజవృత్తంబును భక్తుల కాదే శించు తెఱంగెఱింగింతు వినుఁడు.

ద్విపద॥ శివరాత్రినిత్యంబు ♦ చెల్లించుబాస

శివభక్తులెల్లను ♦ శివుఁడనుబాస

భక్తుల యెగ్గులు ♦ పట్టనిబాస

భక్తుల కులమెత్తి ♦ పలుకనిబాస

మృదునైన నొకపరి ♦ యడుగనిబాస

యడిగినయర్థంబు ♦ గడపనిబాస

చీమంతయేనీవం ♦ చింపనిబాస

యేమివేడిన నడు ♦ గిడకిచ్చుబాస

తలఁపెట్టులట్టులఁ ♦ బలికెడుబాస

పలుకెట్లు నడవడిఁ ♦ బాలించుబాస

వలికిబొంకనిబాస ♦ పొలివోనిబాస

చలమెడపనిబాస ♦ సలిపెడుబాస

తప్పద్రొక్కనిబాస ♦ తరలనిబాస

యెప్పుడు భృత్యత్వ ♦ మెడపనిబాస

కలనైన శివునకు ♦ గెలుపీనిబాస

గెలుపు భక్తుల కిచ్చి ♦ గీడ్చుడుబాస

పరసతిపై దృష్టి ♦ పటపనిబాస
 పరధనంబున కాస ♦ పడకుండుబాస
 పరనింద కెయ్యెడ ♦ బొరయనిబాస
 పరమర్మకర్మముల్ ♦ పలుకనిబాస
 పరసమయంబుల ♦ బరిమార్చుబాస
 పరవాదులనుబట్టి ♦ భంజించుబాస
 హరదూషణకుఁ జెవు ♦ లాననిబాస
 హరగణానర్పితం ♦ బంటనిబాస
 హరగణపరతంతుఁ ♦ డైయుండుబాస
 హరభక్తులెట్లన్న ♦ నట్లనుబాస
 జంగమంబునుబ్రాణ ♦ లింగమ౯బాస
 వెంగలి మనుజుల ♦ వేడనిబాస
 భవికి మ్రొక్కునిబాస ♦ భవితేనిబాస
 భవబాధలకు నగ ♦ పడకుండుబాస
 విషయేంద్రియములకు ♦ వెన్నీనిబాస
 విషమపద్వర్గంబు ♦ విఱియించుబాస
 వేదోక్తభక్తి సం ♦ పాదించుబాస
 ఆదిశివాచార ♦ మలరించుబాస
 శిరమట్టుబాసిన ♦ శరణనుబాస
 శిరమునకట్టబా ♦ సినమ్రొక్కుబాస
 ముట్టినచో వెన్క ♦ మెట్టనిబాస
 ఇట్టివన్నియుఁ దుద ♦ ముట్టించుబాస
 శరణన్నవారల ♦ సాకెడుబాస
 వెటవక యమునై న ♦ వెన్నాడుబాస.

బసవపురాణము.

ఇట్లు వీరశైవవ్రతబద్ధకంఠంబుండై వర్ణాశ్రమధర్మశృంఖలలకుఁ
 దగులక భక్తులు భవులనెఁడుభేదంబేపాటించి భక్తసేవాపరాయణుండై
 శాంతిదాంతిక్షమల కిరవై ఉపనిషత్తత్వబోధంబునకు నిధియై పరమా
 శివానందాస్వాదనంబున నిత్యం బనేకసమానభక్తుల కన్నంబులిడుచు

ఈస్తితంబులిచ్చుచు సేవించుచుండె. అంత నొకనాఁడు శివసన్నిభుఁడు
 శివావతారుఁ డగునల్లమప్రభుఁడు. బసవమంత్రి భక్తివై భవంబెఱింగి
 ప్రమాదంబొంది తనదరిసెనం బిచ్చి ప్రసాదంబొసంగుటకుఁ గల్యాణ
 కటకంబునకు వచ్చి బసవేశమందిరంబును. డాయఁగా బసవేశుండు పరి
 కించి తనగురుం డగుసంగమేశు నట్లుదలచి. మెదుర్కొని సాష్టాంగపడి
 మ్రొక్కి యభ్యంతరగృహంబునకుఁ గొనిపోయి పసిడిపల్లెరంబందుఁ
 బసిడి కలశంబు నుదకంబుతోఁ బదరంబులఁగడిగి తత్త్వార్థాఠ శిరంబున
 నొంది తావి గంధాక్షత పుష్ప బిల్వంబులఁ బూజించి బంగరుపల్లెరం
 బందుఁ బంచభక్త్యాన్నంబుల వడ్డించి శివలింగనివేదితం బొనరింపఁజేసి
 స్వయముగఁ బెద్దపెద్ద కబళంబు లొనర్చి యందిచ్చుచుండఁ బ్రభుఁ డార
 గించుచుండె. లక్షతోంబదివేల శరణులకు వడ్డించు నన్నంబులఁ బ్రభు
 వొక్కండ యారగించె. ఇక నన్నంబులు పక్కంబులైనవి కొఱతయకాట
 బసవఁడు చూచి ఆత్మనివేదనంబొనరించి తన్నేయన్నంబుగభక్షింపు
 మనియె. ప్రభుండదిచూచి మెచ్చి బసవా! బసవా! నీయట్టిభక్తుఁడు
 వేటొకఁడు గలఁడే? బంగరుకు నుగంధంబట్లు చెఱుకుకుఁబండట్లు చందన
 తరువునకుఁ బ్రసూనంబట్లు నీయందు భక్తి విరాజిల్లుచున్నది. సంత
 సించితి నని ప్రసాదంబొసంగి నీచే బుడమియందు. భక్తిమార్గంబు విజ
 యంబునొందు. నీ వెపు డేమి పదార్థంబుఁ గోరిన నది నీయిప్పితింబుకన్న
 నురువుగ లభించును. నీ ముట్టినయది బంగరం బగును. వేయియేల నీ
 తలఁచినయల్లెలఁ జేకూరఁగలదు. తొడరిన శివునైన గెలిచెదవు. జంగ
 ముల దిట్టతనంబున కోర్వఁ జాలుదువనిపల్కి మఱియు లింగరహస్యం
 బుల లింగజంగమపూజాసమయసంగతులఁ దెల్పి యదృశ్యుఁడయ్యె.
 అంత నొక నాటిరాత్రి దొంగలగుంపు బసవనియింట బహుధనంబున్నది
 దాని తస్కరింతమని యెంచి భవులకు బసవనియింటఁ బ్రవేశంబు లేకుం
 డుట నెఱింగి నల్లని వంకాయల లింగంబులట్లు గళములఁ దగిల్చికొని
 బసవేశ్వరుని గృహంబుఁజేరి మాహేశ్వరగణంబుల యర్చనలఁ జూచుచు
 నమయంబు నిరీక్షించుచుండిరి. కొలఁదిసమయంబునకు వారలగళము
 లందలి వంగకాయలు లింగంబులయ్యె. వారలకు శివభక్తి యంకురించి
 శివపూజకై మనంబు ప్రేరింప నంత నే వారలుగూడ శివపూజచేసికొని

భుజించి యిండ్లకుఁబోయిరి. బసవమంత్ర యెఱింగి మఱునాఁ డవ్వారలఁ బిలిపించి ధనంబులనొసంగె. తదాదిగ వారలుగూడ భక్తులైరి. ఒక నాఁడొక భక్తుండు వచ్చి బసవేశ్వరుని జూచి శివలింగపూజకై ముగ్ధునకు ముత్యాలపొడి గావలయునని యందులకుఁ బదిపుట్లు ముత్యంబులు వేగి రంబుగ నిమ్మనియె. అపుడు బసవేశ్వరుండు సమీపమందున్నజొన్నల రాశి నీక్షించిన మాత్రంబున నాజొన్నలరాసి ముత్యైములరాసియయ్యె. శరణునిజూచి పదిపుట్లకాదు నీవలసినన్ని ముత్యంబులఁ గొనిపోమ్మ నియె నతం డట్లుగొనిపోయె. ఇక నొకప్పు డొకనాటియహంబున నొక జంగమవర్యుఁ డేతెంచి రాజభాండాగారంబు నరయుచున్నట్టి బసవ మంత్రని దారసించి బసవేశ్వరా! నా కీ ధనంబు నెల్ల నిమ్మనియడిగె. బసవేశ్వరుండు మాఱువల్కక మాడలన్నియు జంగమదేవర కర్పించె నతండు మురియుచు నవ్వాని గొనిపోయె. అందలి రాజభటు లోర్యక బసవమంత్ర బండ్లారంబందలి ధనంబంతఁ గొల్లగొట్టి జంగమయ్య కిచ్చె నని రాజునకుఁ జెప్పిరి. రాజుగ్రహించి బసవమంత్రని బిలిచి యిదేమి యిట్లు బండ్లారంబంత జంగమున కిచ్చితి వనియడుగఁగా బసవేశ్వరుండు మందహాసము చేసి మీధనంబు నేసెనులే దిపుడు మీ ధనంబులఁ జూచి కొనుఁడని బీగంబులు వదలించి పేటికలఁజూపిన నందలిహానులన్నియు నట్లేయుండుటఁ జూచి తేఁడును దత్పరిజనులును విస్మితులై బసవని క్షమాపణం బర్ధించి పోయిరి.

మఱొకనాఁ డొకవేశ్యయింట వేశ్యతో భోగంబు లొందుచు బసవేశ్వరునిచే నిత్యపడియందికొనుచు వేశ్యలంపటుఁడై యున్న నొక తరుణచరుండు వేశ్యాదాసిని బిలిచి బసవేశ్వరుని కడకేగి నిత్యపడిఁ దెమ్మని పనుచుటయు నాదాసి బసవమంత్ర భవనంబున కేగి యందు బస వేశ్వరపత్నిని గంగాంబను బరికించి యామె కట్టియున్నబంగరు పట్టు చీరను జూచి విభ్రాంతిపడి మెచ్చి నిత్యంపుపడిగొని వేశ్యాగృహంబునకుఁ బోయి యాగణికామణితో నిట్లనియె. అక్కా! బసవేశ్వరసతి గంగాంబ కట్టినపుట్టంబుఁజూచితి. అదిచాలరమ్యంబై నది యపూర్వంబై నది. అద్దాని నీవు గట్టుటకు నే నుత్సహించుచున్నాను. బావ బసవమంత్రినడిగినఁ

దడయక నిచ్చును గావున నద్దాని దెప్పించి నీవు ధరింపవలయు నన్న
యగ్గణిక యగ్గలంబైన కోర్కెతోఁ దనప్రియున కట్లెఱింగించె. ఆ జంగ
మయ్య వేగిరంబుగ బసవయ్యను జేరి గంగాంబ కట్టిన పుట్టంబు నిమ్మ
నియె. బసవేశ్వరుండు కమ్మనక హర్షించి సతిని బిలిపించి దేవీ! పుట్టు
చావులు లేనట్టి యిట్టి మహాత్ముండు నీకట్టినపుట్టంబడిగె. అట్టిచ్చితిమేని
మనమిఁకఁబుట్టబోమని ధీరుండై యందే యామె యొడలందలి పుట్టంబుఁ
బట్టికొని విడుచుచుండ నాపెయు భర్త కెదురాడక యధోముఖయై
నిలిచియుండె. బసవఁ డట్లు వలువను విడిచిన నట్టిదియె మరలఁ గన్నట్లు
చుండె. ఇట్లు పలుచీరల నొలిచిన నొకరాశియైనంత బసవఁడు చర
మూర్తికిచ్చి కొనిపోమ్మనియె. జంగముఁ డంబరంబులఁ గొనిపోయి
వేశ్యకిచ్చి మెప్పుఁజెందె. అందు బసవనిమహిమంబుఁ జూచినవారందఱు
విస్మయంబొంది గంగాంబను బసవేశ్వరుని వేనోళ్ళనన్నుతించి మ్రొక్కిరి.
బసవేశ్వరుఁ డిట్లర్థులగు శరణులకు సర్వార్థంబులొసంగుచుండ గురుం
డగుసంగమేశ్వరుఁ డొకనాఁడు జంగమరూపంబున బసవని యింటి
కేతెంచి తనకు మూడవనేత్రం బిమ్మని యడిగె. బసవఁడు తద్విధం
బెఱింగి గురుండగు సంగమేశ్వరుఁ డని యారసి తన్ముఖంబు ముందట
నొకయద్దంబుంచి దేవా! యిందు నీ మూడవకన్నుజూడుమ నియె.
సంగమేశ్వరుఁ డద్దంబులోఁ బ్రతిబింబించిన తనదు ఫాలనేత్రంబును
జూచి లజ్జించి యవృశ్యుండగుచుండ బసవయ్య చూచి మందహాసము
చేసి నీదుభక్తుఁడు నీ కెపుడేని యోడఁ గలఁడే? నీవ యోడవలయును.
నేఁ డీ భక్తుండు నీకుఁ గ్రొత్తవాఁడగునే! జగదాది కాలంబునుండి
నీవు గురుండవు నేను పుత్రుండను గదాయని బిగ్గటగా మందలించె.
సంగమేశ్వరుఁ డానందించిననియె. ఇట్లు బసవేశ్వరుఁ డరలేక భక్తుల
కీర్షితంబు లిచ్చుచు నసంఖ్యాతభక్త మాహేశ్వరుల కనుదినంబు దివ్యా
న్నంబు లొసంగుచుఁ బెద్దకాలంబు భక్తగణార్చనంబుసేయుచు బిజ్జలుని
రాజ్యంబు సముద్రాంతపరీతంబొనర్చుచు శైవమతంబును సమృద్ధంబును
జేయుచు శివుని గొలుచుచుండె. పెద్దకాలం బిట్లుజరిగినమీఁదఁ గొంత
కాలంబందు బిజ్జలరాజు విధిప్రేరితుండై బసవమంత్రిపై ననాదరమొంది
భక్తవర్మలగు మల్లయ్య మధుషయ్య లనువారల నిరపరాధులను బిలి.

పించి నేత్రంబులూడదీసినంత వారలు దుఃఖితులై బసవమంత్రయొద్ద
 కేగి తమయవస్థను దెలిపిరి. బసవేశ్వరు డాగ్రహించి ఇక నీరాజును
 నేను గొలువను వీనికిఁగలము దాపరించినది ఈ కల్యాణకటకంబు పాడు
 వడునని భక్తులగు మల్లయ్య మధుపయ్యలకుఁ దిరుగఁ గన్నులొసఁగి
 తద్క్షణంబందు నిజకుటుంబముతోఁ బరిజనముతో భక్తులగు మడివాల
 మాచయ్య మోళిగమారయ్య కిన్నెరబ్రహ్మయ్య మున్నగువారలతోఁ
 గదలి పయనంబుచేసి కప్పడిసంగమేశ్వరంబుఁజేరి యందుండె. బసవేశ్వ
 రుండు రాజసేవమాని కల్యాణపురంబునుండి నిర్గమించిన యుదంతం
 బారసి మల్లయ్యమధుపయ్యలు జగదేవమంత్రయొద్దకేతెంచి బిజ్జలుఁడు
 నిర్దయుండై నిరపరాధులగు తమకొనర్చిన ఘాతుకకృత్యంబును బసవేశ్వ
 రునియం దీరసమొంది ప్రతికూలుండగుటయు బసవేశ్వరుఁడు మరల
 దమకుఁ గన్నులొసఁగి బిజ్జలుని దాను హింసింపనొల్లక కొందఱు భక్తు
 లను గొని కటకంబును బాసి కప్పడిసంగమేశ్వరంబున కేగుటయు మున్నగు
 బిజ్జలుని యపచారంబు లుద్ఘాటించి చెప్పి యిట్టిద్రోహిని బట్టి హింసిం
 పక తీరదనిరి. జగదేవమంత్ర తల్లిగూడ నట్టి శివద్రోహిని బట్టి వధింపు
 మని తనయున కానతిచ్చె. తద్క్షణంబున జగదేవమంత్రయు మల్లయ్య
 మధుపయ్యలు మువ్వురు ఖడ్గహస్తై యాస్థానమందున్న బిజ్జలునిపై
 కేగిరి శిరంబుఁ ద్రుంచిరి. వీరావేశంబుతో ఖడ్గహస్తలగువారల నేరును
 నివారింపఁ జాలరైరి. అంత వారలుగూడ నాపురిఁబాసి కప్పడిసంగమేశ్వ
 రంబునకుఁ జని బసవని కా యుదంతంబెఱింగించిరి. బసవేశ్వరుఁడపుడు
 తాను పుడమినుద్భవించినపని యంత సల్పుటైనదని యింకను భువి నుండు
 పేలయని భక్తులయాజ్ఞనొంది మ్రొక్కి సంగమేశ్వరలింగంబును జేరి
 దేవా! ఎట్లు పుట్టించితివా యట్లు నీయందుఁ జేర్చుకొనుమనియె.
 అపుడు సంగమేశ్వరుండు వచ్చి బసవకుమారునిగొని తనతోఁగూడ
 లింగమందుఁ జేర్చుకొని యదృశ్యుడయ్యె. భక్తులందఱు విస్మయం
 బొంది జయజయధ్వానంబు లొనర్చి రిది మహనీయుఁ డగుబసవేశ్వరుని
 దివ్యచారిత్రంబు పాఠకులకు శ్రోతలకఖిలాఘహరంబు.

36. భక్తికిన్నెర బ్రహ్మయ్య

శో॥ అనిష్టానా నై వ క్వచిదపి సదేవా సురనరే
 నివర్తంతే నిత్యం జగతిజయినోయస్య విశిఖాః
 స పశ్య స్మిశ! త్వా మితరసురసాధారణ మభూత్
 స్మర స్మరత్ వ్యాత్మా నహివశిషుపధ్యఃపరిభవః
 మహిమ్నస్తవము.

తా॥ ఓయీశ్వరుడా! జయశీలుడగు ఏమన్నధుని బాణములు దేవా
 సురచూనుష విశిష్టంబగు నీ జగమందు నెందును సఫలంబులు గాక
 పోలేదు. ఇక నమ్మన్నధుడు ని న్నితరదేవతలతోఁ పాటు చూచి
 నీచేఁ గీర్తిశేషుడయ్యె. ఇంద్రియ నిగ్రహముగలవారియందుఁ బరి
 భవము (తిరస్కారము) హితము గాదు.

పోషూరనునొకగ్రామంబందు బ్రహ్మయ్య యను నొక భక్తశిఖా
 మణిగలఁ డాతఁ డిష్టలింగార్చనాపరుఁడు వీరశైవ వ్రతాచారధురీణుఁడు
 సర్వప్రాణిదయాకరుండు సంగీతవిద్యా నిపుణుండు వీణావాదనప్రవీణుం
 డనేకకలాకోవిదుండు ఆత్మేష్టలింగంబు నహర్నిశంబు లర్పించుచుఁ
 గాయకంబులనేకంబులు నేర్చుటఁజేసి యనేకవిధంబుల ధనంబార్జించి
 మహేశ్వరార్చనల సల్పుచుండె. చిరకాలంబట్లు జరిగినమీఁద నాతని
 సంగీతవిద్యానైపుణి కానందించి శివుఁడు ప్రత్యహంబు బహుమానంబుగఁ
 గొన్ని మాడలను బ్రహ్మయ్యకిచ్చుచుండె. అద్దానితో గాయకకృత్యం
 బును మాని యొకకిన్నెరను జేకొని శివుని గానంబొనర్చుచు మహేశ్వర
 మాహేశ్వరార్చనలఁ జేసికొనుచుండి కల్యాణపట్టణం బందలి శ్రీబస
 వేశ్వరుని శివపూజోన్నతిని శరణగణార్చనాప్రకారంబును భక్తిపెంపును
 వినుచు నానందముతో నమ్మహాత్మునిజూడఁదలచి పయనంబుచేసి బసవేశ్వ
 రుని మందిరంబునకేగె. బసవేశ్వరుఁడు మహాభక్తుడగు కిన్నెర
 బ్రహ్మయ్యగారి రాక నెఱింగి యెదురేగి గృహంబునకుఁ దోడ్కొని
 పోయి యున్నతపీఠంబిచ్చి పూజించి తీర్థప్రసాదంబులొంది తన మంది
 రంబందుఁ గొన్నినాళ్ళుండుడని ప్రార్థించి యంగీకారంబొంది యునిచి

కొనె. బ్రహ్మయ్య యానందముతో బసవేశ్వరునియొద్ద సుఖగోష్ఠినున్నంత
నొకనాఁడా యూరినందలి త్రిపురాంతక దేవుని దర్శింపఁగోరి కోవెల కేగి
శివుని సందర్శించి మ్రొక్కి ముఖమంటపంబందుఁ గూర్చుండియుండె.
ఆసమయమందొక వేశ్యావిటుండు వేశ్యా ప్రేరితుడై వేశ్యాప్రీతికై
శాకార్థమొక గొరియనుగొని వేశ్యాగృహంబున కేగుచుండ బస్తంబు
బంధపుత్రాడును లాగి తెల్పుకొని శివాలయంబుఁజొచ్చి దాగియుండె.
అంత నావిటుండు రయంబున వచ్చి గొఱియను బట్టికొని కట్టి కొని
పోవుచుండ బ్రహ్మయ్యగా రదియంతఁజూచి ఆ విటపురుషుని దారసించి
ఓయీ ! ఇది ప్రాణభయంబుచే భగవత్సన్నిధానంబుఁ జేరినది. దీని
జంపుటకై కొనిపోకుము విడువుము. వలయునేని నిద్దాని గొనిన ద్రవ్యం
బిచ్చెదననియె. అతఁ డట్లంగీకరింపక గుడిఁ జొచ్చుఁగాక ఎందేనిజొచ్చుఁ
గాక ! నాప్రియమైన వేశ్యకై కొనితెచ్చిన నీ గొఱియను విడువను దీనినే
కొనిపోవుదును. ఇందు నీకేల పట్టుదల యనియె. బ్రహ్మయ్య ఓయీ ! మరణ
మందలిభీతి సర్వప్రాణుల కొక విధమే. ఈయది భయముఁజెంది యిందుఁ
జేరినది. నీప్రియమగు భోగస్త్రీ కీగొఱియయే కావలయునా ? దీనిపైన
చ్చొత్తినదా ? రూకలున్న నింతకన్న పెంపగు బస్తంబును గొన
వచ్చును. ఇద్దాని నిన్ను నేనుబట్టనీను. నీవలసినంత మూల్యంబు నిచ్చె
దను కొనిపోమ్మనియె. అపు డీవివాదంబుఁ జూడవచ్చినవారలలోఁ
గొందఱు గొఱియను నిమ్మహాత్ముండు నిన్నుగొనిపోనీఁడు. వేయిమాడ
లైన నిచ్చును వెనుదీయడు. వాదంబుమాని నీవలసినన్నిమాడలడిగికొని
పోమ్ము. ధనంబున్నయెడల నంగడిలో బస్తంబులకుఁ గరవాయని బుద్ధు
లుఁబెప్ప నవ్వఁ డాలోచించి బస్తంబుకై వేయిమాడలిమ్మనియె. బ్రహ్మ
య్యగాఁడు పరికించి చురచురఁజూచి అట్లేయిచ్చెద. ఇక నిది నీయది
కాదు తొలగుము. శివముద్రవై చెదను మాడ లివే కొనుమని జాలెంబు
వదలించి వేయిమాడల లెక్కించియిచ్చె. అతఁడమ్మాడలఁగొని పడుపు
పడఁతి యిక్కఁకుఁబోయె. అట నవ్వారయువతి గొఱియను దేవైతివే
మని యడిగిన నతండు వృత్తంబంతయుఁ జెప్పి వేటొక గొఱియను దెచ్చి
యిచ్చెదననియె. అపుడది మదముచే విటుని జూచి నీయట్టి యథమ
విటుని నేనెందును జూడలేదు. వలపుల చెలువకై కొనితెచ్చిన గొఱి

యను వేటొకనికమ్మి రిక్తహస్తంబులతో సిగ్గులేక యిటకు వచ్చితివా?
 ని నేమనవలయును? సరిసానులలో నవ్వులపాల్గెతిని సిగ్గులపాల్గెతిని.
 గరివిటులు నిన్ను నిందింతురనియైనఁ దలఁపవైతివి పొమ్ము.
 ఇమ్మాడల నీయాలి కిచ్చికొనుము. జీవితమును గడుపుకొనును. ఇంక
 నాయిలుచెంత రాకుము. గెంటించెదనని బింకముతో నదలించెను. అపు
 డవ్వాఁడు తప్పుచేసితి నైరింపు మిపుడు నీవెట్లుగోరిననట్లు చేసెదననియె.
 అపుడవ్వారయువతి రోసంబున్న పురుషుఁడవైన మున్ను గొన్నబస్తం
 బునుదెమ్ము. కాకున్న నట్లే పొమ్మనె. అంత నా చపలుం డతిప్రీతుండై
 అద్దానినే తెచ్చెద నని వెడలి మున్నుఁ దాఁజేసికొన్న శపథంబుఁ దప్పి
 శివాగారంబునకు వచ్చి యందు యధేచ్ఛఁదిరుగుచున్న గొఱియను
 బట్టి యొకత్రాటఁ గట్టఁబోవుచుండ బ్రహ్మయ్యగారది చూచి ఓయీ!
 ఇదియేమి? మరలవచ్చి గొఱియను బట్టఁబోవుచున్నావనెను. అపు
 డాకామాంధుఁడు కన్నుమిన్నుగానక తొంటి వేయిమాడల విక్రయంబు
 లెక్కసేయక నా పడుపుపడుచు దీనినే కోరినది అందుచేఁ గొనిపోవుదు
 నని గొఱియను గట్టుచుండె. అపుడు బ్రహ్మయ్యగా రాగ్రహమున
 వలదు వలదు శివునిసొత్తని మరల్చుచుండినను నవ్వాఁడు మొరకుదనం
 బుచే నుడుగక యలుగుబెరికి చూపె. బ్రహ్మయ్యగా రవ్వాని యధ
 ర్మంబున కలిగి మహాగ్రహపరవశుండై బలంబునఁ జలంబున నవ్వానిచే
 నున్న సురియలాగి దానిచే వాని శిరంబుఁద్రుంచిన నది దేవళంబు వెల్ల
 పటఁ బడియె. శివద్రోహిబొంది యిందేటికని మొండెంబునుగూడ నీడ్చి
 బహిష్కలంబునఁ బాటవై చె. తర్వాత వాని మరణం బందఱెఱింగి వాని
 బందుగులకుఁ జెప్పిన వారందఱు వచ్చి చూచి రాజమందిరంబుఁ జేరి
 మొరజెప్పికొనిరి. తేఁడు బసవమంత్రితో మఱియు ననేకులతో వేగిర
 మచటికిఁ జేరి యదిచూచి బ్రహ్మయ్యను బరికించి వీని నకారణంబుగ
 నిట్లేటికిఁ జంపితివని యడిగెను. బ్రహ్మయ్యగారు జరిగినయుదంతంబంతఁ
 జెప్పి శివద్రోహి యగుటఁ జంపితినియెను. నృపుఁడపు డిందులకు సాక్షు
 లెవ్వరనియడిగెను. ఈ శివుఁడే సాక్షియని బ్రహ్మయ్యగారనిరి. భూపతి
 యట్లేని నీవచనంబు సత్యమని శివునిచేఁ బలికించెదవా? యనిన నట్లే
 శివుఁడు పల్కుననియె. రా జేదీపిలుపుము పల్కింపుమనియె. బ్రహ్మయ్య

గారు త్రిపురాంతకశివునకు మ్రొక్కి త్రిపురాంతకేశ్వరా! యని దీర్ఘముగ సంబోధించి పిలిచె. కవాటంబులు బంధంబులూడి తెరువఁ బడియె. శివుఁడోయని ధ్వనిచేసె. బ్రహ్మయ్యగా రంత ఈ శివద్రోహి యొనర్చిన యకార్యంబునకై నేను వీని దెగటార్చుట సత్యమేనా? యని యడిగిన సత్యమే సత్యమే యని ముమ్మాఱు పలికె. అపుడందఱు వెర గొంది బ్రహ్మయ్యగారిని మహాత్మునిగా గురుతించి నుతించిరి. బిజ్జల రాజు బసవమంత్రియు రాజపురుషు లందఱు పాదాకాంతులై మ్రొక్కిరి. బసవేశ్వరుండు బిజ్జలరాజునకు తజ్జనంబునకు బ్రహ్మయ్యగారి శివ భక్తివిశిష్టతను సామర్థ్యంబు నుపన్యసించె. బిజ్జలుండు మన్నింపుడని పార్థించె. అపుడు బ్రహ్మయ్యగారు కనికరించి ఆ మృతుని శిరఃకబంధం బులను సంధించి విభూత్యుదకముఁ జల్లి కృపాదృష్టితో లెమ్ము. బ్రదుకు మనినఁ దత్క్షణంబున మృతుండు పునర్జీవితుండై లేచి బ్రహ్మయ్యగారి పదంబులకు మ్రొక్కి ఊమింపుడని పార్థించె. అందఱు బ్రహ్మయ్య గారిని సన్నుతించి సెలవొంది నివాసంబులకుఁ బోయిరి. బసవేశ్వరుండు బ్రహ్మయ్యగారిని దోడ్కొని నిజభవనంబునకేగె. బ్రహ్మయ్యగా రట్లు బసవేశ్వర సదనంబునఁ గొన్నాళ్ళుండి యానందించి బసవేశ్వరుని సెలవొంది తిరుగ నిజగ్రామంబుఁజేరి శివపూజయు శరణగణార్చనంబును సల్పుచుండె నిది మహాత్ముండును భక్తశిరోమణి యగు కిన్నెరబ్రహ్మ య్యగారి చరిత్రంబు.

37. భక్త శిరియాలుఁడు

శ్లో॥ ఆనందాశ్రుభి రాతనోతి పులకం నైర్మూల్య తశ్చాదనం
వాచా శంఖముఖస్థితైశ్చ జరరాపూర్తిం చరిత్రామృతైః
రుద్రాక్షైర్భుజితేన దేవ వపుషో రక్షాం భవద్భావనా
పర్యంకే వినివేశ్య భక్తిజననీ భక్తార్భకం రక్షతి ॥

శివానందలహరి

తా॥ ఓ దేవసార్వభౌమా ! నీయందలి భక్తియనెడు తల్లి భక్తుడనెడు బాలుని ఆనందబాష్పములచే బులకరింపజేసి నిర్మలత్వముచే వస్త్రముగప్పి వేదవాక్కునెడు శంఖంబు ముఖోద్గీతంబులగు నీదు చరిత్రామృతములచే బొట్టనింపి విభూతిరుద్రాక్షులచేత దేహమునకు రక్షనొనర్చి నీయందలి తలంపను మంచమం దునిచి రక్షింపు చున్నది.

“నారీషు రంభా నగరేషుకాంచీ” యని భూమండలంబునఁ బ్రశస్తి నొందిన కాంచీనగరంబందు శిరియాలుం డనునొక యాయుండు కలఁడు. అతఁడత్యంతంబు శివభక్తుండై ప్రత్యహంబు నియత శివార్చనం బొన రింపుచు బ్రతిదిన మార్గురుశివభక్తులకు భోజనంబుఁ బెట్టుచుండు. శివభక్తుఁ డొకఁడేని వచ్చి సాపడకున్నఁ దానును భుజింపక యుండు. ఆశిరియాలుని యధాంగి సంగళవ్వ యను నామె తనసౌశీల్యంబునను దానదయాదాక్షిణ్యాది సుగుణగణంబునను బుద్ధిమతి యని సార్థకబిరుదనామ మొంది చెలువొందుచుండె. ఆ దంపతుల కొకపుత్రుండు సీరాలుఁ డను బాల కుం డెన్నిదేండ్లప్రాయమువాఁడు బడికిఁబోయి చదివికొనుచుండె. చిర కాలమునుండి యిట్లు శిరియాలదంపతులు శివపూజను శివభక్తాన్నదాన వ్రతంబును సల్పుచుండి రంతనొకనాఁడు శివమాయావిశేషంబున శిరి యాలునింటికి శివభక్తు లేరును రాఁరైరి. సార్థయామంబువఱకుఁ జూచి శివభక్తులకొఱకై శిరియాలుండు నగర వీధులు వెదకుచుండె. అపుడొక కపటమాహేశ్వరరూపముతో శివుఁడు దారసించి శైవలాంఛనంబులగు విభూతి రుద్రాక్షశివలింగములను ధరించి ఒకచేతఁ గఱ్ఱను మఱొకచేతఁ గమండలమును బట్టుకొని వృద్ధరూపంబునఁ గన్పడ శిరియాలుండు పరి కించి సాష్టాంగవందనం బాచరించి ప్రభూ! దర్శనంబున ధన్యుడనై తి నికను నీదు సేవకుని యింటికి వచ్చి యాతిధ్యంబుఁ బడసి మఱియుఁ గృతార్థు నొనర్పఁ బ్రార్థించుచున్నానని పదంబులఁబడియుండ వృద్ధ శైవుండు లేవనెత్తి నేనును భిక్షార్థినై గృహస్థు నన్వేషింపుచున్నాను. దాతవైననీ వగుపడితివి యట్లే వచ్చి శివపూజచేసికొందును గాని నా కొకయవసరంబు గలదు. అద్దాని సంతరించి శివపూజను జేయింతువేని వచ్చెద ననియె. గురూ! అదియెద్దిచెప్పఁడని శిరియాలుఁడడుగ నా ముది

శైవమూర్తి యిట్లనియె. భక్తాగ్రణీ! రోగంబులేనట్టి పడుచు మనుష్యుని
 మాంసం బపేక్షించెదను. అట్లర్పించెదవేని వచ్చెదననిన శిరియాలుఁ
 డాలకించి కొంకక యట్లే సహర్పించెదనువిజయము చేయుఁడనియె. కృతక
 శైవుం డనుమానించి ఎట్లు సంపాదించెద వనియె. శిరియాలుండు తన
 కేనిమిదేండ్ల యెలప్రాయఁపుసుతుఁడు గలఁడనియు నవ్వాని వధించి పాక
 ముచేసి పెట్టెద ననియుఁ జెప్పెను. కపటవృద్ధుఁడు నిక్కమేనా? యని
 యడిగె. ముమ్మాటికి నిక్కము దయచేయుఁడని వృద్ధశైవుని స్వగేహం
 బునకుఁ దోడ్కొనివచ్చి ఉచితాసనాసీను నొనర్చి అభ్యంతరగృహ
 మందున్నయాత్మపత్ని కంతయు నెఱింగించెను. ధర్మశీలయును బుద్ధిమతి
 యనెఁడు సార్థక బిరుద మొందిన యాసంగళవ్య కొమరుని వధింపుట
 కించుకేని చలింపక భర్తృవ్రతనిష్ఠయై అట్లే శివున కర్పింతము మన
 సుతోఁడు శివప్రసాద భాగ్యమేకదా యని నొడివి బడికిఁ జదువుకై
 పోయిన కుమారుని బిలిపించి యభ్యంజనస్నాతుని జేసి యవ్వానికిఁ
 దన్ను శివార్పణమునకై వధించుచున్నామనిచెప్పెను. బాలుఁడు సంత
 సించి నా భాగ్యమే యట్లుచేయుఁడు ధన్యుఁడ నౌదుననిచెప్పెను. తద్
 క్షణంబందు శిరియాలదంపతులు కత్తితోఁ దనయుని శిరంబును గోసిరి.
 హఠాః యనుచు బాలుఁడు సుపులఁబొసెను. అంత శోణితంబును
 బోనిడి శకలంబులుగఁ దరిగి మంచినీటఁ గడిగి తదామిషంబున ననేక
 విధంబులుగ శాకంబులను మఱియుఁ బంచభక్ష్యపరమాన్నంబులను వండి
 సిద్ధముచేసి మాహేశ్వరున కభ్యంజన స్నానముచేయించి ధౌతదుకూలం
 బులిచ్చి శివలింగ పూజనం బమరించి అరిటియాకువేసి పంచభక్ష్యాన్నం
 బులను ఆమిష శాకంబులను వడ్డించి లింగార్పణముచేసికొనుమని వృద్ధ
 శైవునకుఁ జెప్పిరి. ఆతఁ డవియన్నియుఁ బరిశోధించి చూచి యందు
 శిరోమాసంబు లేకుండుటారసి శిరియాలుని జూచి ఓయీ! అన్నియుఁ
 గలవు. కాని శిరస్సేమిచేసితివి. అదియుండిన నైనఁ జాలుఁగదా ఎపు
 డెపుడు చూచికొందు నని యుంచితివి కాఁబోలు. అది లేకున్న నెట్లు
 సరిపోవును? “సర్వస్యగాత్రస్య శిరఃప్రధాన” మను నుడిని వినవైతివా?
 నీహృదయం బట్లాప్పకున్న నేఁబోవుదు ననియె. అపుడు భక్తుఁడు
 మహాత్మా! కేశభూయిష్ఠంబగుట మస్తకంబు భక్త్యంబు గాదేమో యని

సందేహించితిమి. ఇప్పుడు తమ సెలవుచొప్పున నద్దానిగూడ వేగిరముగఁ బక్వముచేసి తెచ్చెదమని యట్లు చేసి తెచ్చి వడ్డించిరి. కృతకశైవుం డది పాటఁజూచి యరసి లోలోన మురిసి మరల నవ్వారి కిట్లనియె. మంచిగఁ దెచ్చితిరి. సంతసించితిని గాని నాపంక్తియందు మీరుగూడ శివపూజ చేసికొని నాతోఁ బాటు మీరును సాపడవలయును. మీమనస్సట్లాప్పు కున్న నే నూరక లేచి పోవుదు ననియె. అప్పుడు శిరియాలుండు దన గేహినికిఁ జెప్పి దంపతు లిరువురు శివపూజను జేసికొని భోజనమునకు సిద్ధులైరి. అంతఁ గృత్రిమవృద్ధుఁడు నగి మీ సంతానమును బిల్కుఁడు బుడుతడును మనమును భుజింతమనె. అప్పుడు భక్తుఁడు దేవరా! మే మేక పుత్రులము వేటొకసంతానము లేదు. ఆత్మజుని దమకు శాశ్వతమై పచ్చ నముచేసితిమికదా! మఱి యిపుడెవ్వరు వచ్చెదరనియె. అప్పుడు వృద్ధు కటకటఁబడి నగి సుతులులేని యింట నారగింపరాదు. సుతులులేనిగేస్తు లచే నన్నాదికంబు నొందరాదు. నేను మీ యన్నంబుఁ దిననొల్లననియె. శిరియాలుండుపుడు చేయునది లేక విషణ్ణుడై శివధ్యానంబుఁ జేయు చుండె. తత్సతియగు బుద్ధిమతి వచ్చి ప్రణమిల్లి దేవా! అనుగ్రహింపు మనుగ్రహింపుమని బ్రతిమాలె. అపు డా స్వామి యామె కిట్లనియె. సాధ్వీమణి! నీవు నీపుత్రుని ముమ్మాటుబిలువుము. వాఁడు బడిలో నున్నను దనతోడిబాలురతో నాడుచున్నను నీ పిలుపువిని రాఁగలఁడు. తల్లులు పిలిచిన రానట్టికొడుకుండునే? నీ వాలస్యము సేయక చతుష్పథం బుఁజేరి యెలుగెత్తి పిలువుము రాఁగలఁడు. రాకయున్న నపుడు యోజిం తమనె. ఆ సాధ్వీలలామ యప్పదనున నదియే కర్తవ్యమనుకొని చతు స్పథంబుఁజేరి పెద్దయెలుఁగునఁ గొమరునిట్లు పిలిచె.

ద్విపద॥ పూర్వజన్మార్జిత ✦ భూరికర్మముల
గుర్వణగించు నా ✦ కొడుక! రావయ్య
దక్షిణాధీశుని ✦ దర్పంబణంచు
దక్షతగల్గు నా ✦ త్మజుడ! రావయ్య
విరస పశ్చాజ్ఞన్మ ✦ మరణదుఃఖములు
బారిమార్చఁజాలిన ✦ పుత్ర! రావయ్య
ఉత్తరంబేలు ను ✦ దాత్తయోగీంద్రు

భక్త శిరియాలుఁడు

చిత్తంబునకువచ్చు ♦ శిశువ! రావయ్య
 అలరునాకోపభో ♦ గాతీత పథము
 లలవడె నేఁడు నా ♦ యయ్యరావయ్య
 దండధరోద్దండ ♦ దండప్రశస్తి
 ఖండింపనోపు పు ♦ త్రుండ! రావయ్య
 పాయని వ్యామోహా ♦ పాశబంధములు
 కోయంగఁ జాలునా ♦ కుఱ్ఱ! రావన్న
 ద్రవిణాది కేషణ ♦ త్రయవిజృంభణము
 తవులునఁ బడని నా ♦ తండ్రి! రావన్న
 సురరాజసుతుఁడు వి ♦ శ్రుతతపోవేషి
 వరదుఁడై నాఁడు నా ♦ వడుగ! రావన్న
 ఘోరనిస్సారసం ♦ సారవారాశి
 పారమొందించుపా ♦ పండ! రావన్న
 అంచితాగణ్యపు ♦ గ్యప్రాప్తి నమరు
 కాంచీమహేశున ♦ గ్రజుఁడ! రావన్న
 దివిజకన్యలఁ దొట్టి ♦ దివిముక్తి కన్య
 గవయనున్నదిభక్తి ♦ కాంతుండ! రావె
 దందడిమీయయ్య ♦ దక్షిణభుజము
 నందునఁ దనరెడు ♦ నన్న! రావన్న
 భానుఁడెంతయువాలె ♦ బడమట మఱియు
 శ్రీనిలయుండ నా ♦ సీరాల! రావె
 స్వాదొంద యక్షేశ ♦ సఖుని సన్నిధిఁబ్ర
 సాదంబుఁ గొనఁగనా ♦ గాదిలిరావె
 యనుచు నాలుగుదిక్కు ♦ లందు నందందఁ
 దనయుని బిల్చుశ ♦ బ్దంబులోపలను
 జనితమై దిక్కులు ♦ సంజలుదోప
 వనితాలలామ బి ♦ ల్వంగ మురదటను
 కుండలమ్ములుగ్రాల ♦ గూకటివేరి
 మండలం బొలయ సౌ ♦ మృపుగంట లులియ

అందెలుమోయి ము ♦ క్త్యంగన డాయ
 సందేహ ముడుగ నా ♦ శ్చర్యంబు దొడంగ
 చూపరుల్ గీర్తింప ♦ సురలుగ్గడింపఁ
 దాపసి వీక్షింపఁ ♦ దండిమై బెంప
 తల్లి కాగిలిజాపఁ ♦ ద్వరితంబుదోప
 ముల్లోకములుచూడ ♦ ముద్దులొల్కాడ
 • పటతెంచె సుతుఁడు న ♦ ప్పొటనీశ్వరుఁడు
 కఱకంతుఁడజుఁడుమా ♦ కాంతుఁ డుగ్రాత్ముఁ
 డక్షరుం డా సిరి ♦ యాలుకట్టెదుటఁ
 దత్క్షణంబుననఁ బ్ర ♦ త్యక్షమై నిలిచె

బసవపురాణము.

అంత సిరియాలుఁ డత్యంత హర్షంబుతో సతియును బుత్తుండును
 దానును బరమేశ్వరునకు సాష్టాంగపడి మ్రొక్కి కలగని మేల్కొనిన
 యట్టు లాయద్భుతంబున కక్కజంబొంది శివలీలల కక్కజంబుండునా
 యనుకొని పరమశివుని నిట్లు సన్నుతించిరి.

శ్లో॥ నమస్తే వేదవేద్యాయ । నమస్తే వేదహేతవే
 నమ ఆర్యాసహాయాయ । మహాదేవాయ తేనమః

శివాగమము.

శివుఁ డవ్వారిని మెచ్చి యిట్టి గట్టి భక్తిగల దంపతులను ఇట్టి
 గట్టి భక్తిగల చిట్టివాని నెట్టిచోటను జూడలేదు. అని సంబరపడి శిరి
 యాలుని గొగలించికొని బాలు నెత్తికొనిముద్దాడి సంగళవ్వను జూచి
 తల్లి! నీవు జయంతుని గన్న పొలోమికన్న వామనునిగన్న యదితి
 దేవికన్న కశ్యపాదుల తల్లియైన సరస్వతీదేవికన్న మన్మథునిగన్న
 శ్రీదేవికన్న పద్ముఖునిగన్న పార్వతికన్న నెక్కువవు. సుంతవిషాదంబుఁ
 గొనక కన్నకొమరుని నాకై చంపి యర్పించితివి. ఇంతకన్న నెక్కు
 డేమి? భక్తాగ్రేసరుఁడగు నీ మగనికన్న నీవే యున్నతపదంబునొందితివి.
 ఇట్టి మిమ్ము నేఁ బాయఁజాలను. నా సన్నిధికిఁ గొనిపోయెద నందయుం
 డుఁ డని హిరణ్మయ పుష్పకంబులను రప్పించి దివ్యదుందుభిధ్వానంబులు
 సెలఁగఁ బ్రమథ దేవసముదయంబులు జయజయ ధ్వనులొసర్ప శిరి

యాల తత్పత్నీపుత్రులకు దివ్య దేహంబులిచ్చి దివ్యాంబరాభరణ
సుగంధ పుష్పమాలాలంకృతులఁ గావించి కైలాసశైలంబుఁ జేర్చి
స్వసన్నిధానంబం దునిచికొనియె. ఇది యసాధారణభక్తుఁడైన శివయా
లుని చరిత్రంబు పాఠకశ్రోతలకు భక్తికరం బభీష్టప్రదంబు.

38. భ క్త గొ డ గూ చి

శ్లో॥ సంధ్యారంభ విజృంభితం శ్రుతి శిరస్థానాంతరాధిష్ఠితం
సప్రేమ భ్రమరాభిరామ మస కృత్సద్వాసనాశోభితం
భోగీంద్రాభరణం సమస్త సుమనః పూజ్యం గుణోవిష్కృతం
సేవే శ్రీగిరి మల్లికార్జున మహాలింగం శివాలింగితం.

శివానందలహరి.

తా॥ సంధ్యాసమయమందుఁ దాండవనృత్యమున విజృంభింపుచున్నట్టియు
పుష్పములను వికసింపఁ జేయునట్టిదియును వేదశిఖలను నుపనిషత్తుల
స్థానంబులం దధిష్ఠించినట్టిదియును వీనులు శిరస్సు వీనిస్థానంబుల
నధిష్ఠించియుండు నదియును ప్రేమయు క్తయగు భ్రమరాంబతో
మనోహరమైనదియును ప్రేమతోఁదగు తుమ్మెదలతో నలంకరింపఁబడి
నదియును మాటికి సద్భావనచే శోభితమైనదియును సుగంధముచే
శోభితమైనదియును నాగేంద్రుఁడే ఆభరణముగాగలదియును భోగ
వంతులకు భూషణమువంటిదియును సర్వదేవ పూజనీయమగునది
యును సమస్తపుష్పములలో నుత్తమమైనదియును సత్వగుణముచేఁ
బ్రచురమైనదియును పరిమళమునఁ బ్రకటితమైనదియును పార్వతీ
దేవిచే నాలింగనము చేసికొనబడిన శ్రీశైలమందలి మల్లికార్జునుఁడన
బడుచున్నట్టియు శ్రీశైలమందలి మల్లతీవచే నల్లికొనఁ బడిన మద్ది
వృక్షంబును బోలిన మహాలింగమును సేవించుచున్నాఁడను.

భోగేశ్వరపురమను నొకయూరునందు భోగేశ్వరుఁడను పేరుగల
యొకలింగంబు గలదు. శివదేవుఁ డను నొకబ్రాహ్మణుండు శివభక్తుఁ
డా శివలింగంబును బ్రతిదినం బర్చిపుచు ఆలపాలు గుంచెడు నైవేద్య

మొనరించి వచ్చుచుండును. ఇట్లుండఁ బూర్వముం దొకప్పుడు చేసికొన్న యొప్పందము మ్రొక్కు ననుసరించి శివదేవుఁడు రాగల మాఖమహా శివరాత్రికి శ్రీశైలమునకు సకుటుంబముగ సపుత్రముగ యాత్రఁబోవ సమకట్టి ఊరిలోనిభోగీశ్వరలింగంబునర్చించుటకుఁగుంచెడు గోక్షీరములు నివేదన చేయుటకును దనకూతును ఎనిమిదేండ్ల ప్రియముగలదాని నియమించి యింట నునిచి నౌకరుల కామెను జాగ్రత్తగఁ జూచు చుండుఁడని శాసించి పుత్రిని బుజ్జగించి యొడఁబఱచి బుద్ధులుసెప్పి యెట్ట కేలకు శివదేవుఁడు శ్రీగిరికిఁబ్రయాణంబుచేసె. శివదేవునిసతి కూతును బసిదానిని విషవలేకయు భోగీశ్వరార్చనము నియతవ్రతమగుటయు సపుత్రముగ భర్తతో శ్రీశైలమున కేగుట మ్రొక్కుకొన్న విధియాటయు యోజించి గారాబుకూతును ముద్దుచేసి మనస్సును దృఢముచేసి విభునితోఁ బుత్రులతోఁ బ్రయాణము చేయుచు మరలమరల నెనుకకుఁ దిరిగి కన్నీరును దిగమింగుచున్న కూతునొద్దకు వచ్చి కూతునెత్తికొని పండ్లు మిటాయీలు బొమ్మలు దనకు దెచ్చి యిచ్చెదమనియుఁ ద్వరగా వచ్చెదమనియుఁ జెప్పి ఓదార్చిడించి భర్తతోఁ బర్యవసానమున కేగె. ఇచ్చట మఱ్ఱాఁడు తెలతెల వాటుచుండ కోడికూసినంత గొడగూచి నిదురలేచి కాల్యంబులఁ దీరిచి నౌకరులుపిండిన గంగిగోవులపాలు కమ్మఁగఁగాచి కుంచెడుపాలు కొలిచి కొరలో నునిచి నెన్నడుట కుంకుమ తిలకముదిద్ది చెరగుతోఁ గోరఁగప్పి భోరున శివాగారంబుఁ జొచ్చి లింగంబు సముఖంబునఁ గోరనునిచి అరగింపుము దేవా! యని విన్నవించి తా నొక్కింతఁ జాటుగ నిలిచియుండె. కొంతసేపట్లుండి మరలవచ్చిచూడఁ బా లట్లేయుండె. అంత వెఱచి లింగమూర్తి! పా లేల త్రాగకుంటివి ఆలస్యమేలచేసెదవు? త్రాగుము అనిచెప్పి మరల చాటుగనొదిగె. మఱికొంతసేపటికివచ్చి చూచిన క్షీరంబులు పూర్వం బట్లుండుటఁ జూచి శివలింగమును గన్గొని యిట్లనియె.

ద్వీపద॥ కాచుట చాలదో ♦ కమ్మనలేదో

ప్రాచియో వితిగెనో ♦ పడుచ నేననియో

ప్రొద్దెక్కెనోయెండె ♦ పొగబట్టెనేమో

బుద్ధిపుట్టదో నెయ్యి ♦ పోయకుండిననో

కడువేడియో నీరు ♦ గలిసిన వనియొ
 ఎడవాద్యములులేక ♦ యేనెతెచ్చిననా
 చాలవోయివి యాల ♦ పాలుగావనియొ
 పాలపైఁ జిత్తమేక ♦ బఱపితి ననియొ
 కోరబెడంగనో ♦ కుంచెడులేవొ
 యారగింపఁగఁబెట్ట ♦ నేరకుండిననా
 మీదుపోయినవనో ♦ మీగడలేదొ
 ఏదెచ్చునెడ నెవ్వ ♦ రేకజూచి రనియొ
 ఊరకేమిటికిపా ♦ లోపపుత్రావ
 కారణం బేదేని ♦ గలదేని చెపుమ
 నిక్కపుటాకలి ♦ నీకులేదేని
 గుక్కెడై ననుగొని ♦ చిక్కించునాకు
 కుడుయుటకీయెడ ♦ గుజగుజలేల
 కుడికెడుతెత్తునా ♦ గుజ్జనోగిరము
 మూలఁబన్నరుల ♦ మాలోవిలోన
 పోలెలున్నవిచెప్ప ♦ పోయి తెచ్చెదను
 ఉట్టిపె బానలో ♦ నున్నది నెయ్యి
 ఇట్టున్నఁ దెచ్చెద ♦ నిష్టమే నీకు
 కుండెడున్నదిపోయి ♦ కొనివత్తువుల్ల
 ఖండంబువలెనేని ♦ గ్రక్కునఁ జెపుమ
 యచ్చన యెల్లిమా ♦ యయగారియింటఁ
 జెచ్చెరఁబిల్వవ ♦ చెచ్చెద నారగింపు
 మా శివసోదరి ♦ మతమునఁగలదు
 పాశంబుఁదెచ్చెదఁ ♦ బాలను ద్రాపు
 పోడశ పండువు ♦ జూడఁబోవుదము
 పోడిగ నీపాలు ♦ పురహార కొనుము
 వీరేశు జాతర ♦ వేశ నికబండి
 యేరొప్పఁ బనిచెద నీ ♦ పాలుద్రావు
 ఎడమడుగేటికి ♦ నీపాలలోని

కడుకులు దెచ్చెద ♦ నల్లనఁ జెపుమ
 ఇత్తఱి శిశువుండ ♦ నెట్టులంటేని
 పొత్తుననై నను ♦ నెత్తిత్రావుదము
 పిన్నపన్నరులు ♦ చిన్నిబొమ్మలును
 యిన్నియు నటుకులు ♦ నెన్నేనిపండ్లు
 నాకెల్లి మావారు ♦ నాథ ! దెచ్చెదరు
 నీకె యిచ్చెదఁగాని ♦ నీయాన త్రావు
 పాలును జల్లారె ♦ బలుకవుతోడ
 ఏలయా ! లింగ ! న ♦ నేనెచ్చెద వనుచు
 పాప యీశ్వరునకు ♦ బలుమఱు మొక్కు
 కోపించు భంగించు ♦ గుంచించునటచు
 కటకటవాపోవు ♦ కరములు విఱుచుఁ
 దటతట నేలతోఁ ♦ దాకించు గాళ్ళు
 ధారుణిఁబడి బయల్ ♦ దన్నుచునేడ్చుఁ
 గోరదిక్కును జూచు ♦ మారారిఁజూచు
 బుబ్బగించును వెడ్లు ♦ బుడ్లును పెట్టు
 నిజ్జీవిక్రయనుండు ♦ నివ్వేరఁగందు
 నెప్పటట్టుల నేడ్చు ♦ నెలుగెత్తి పిలుచు
 దొప్పఁగఁబడుఁగోరఁ ♦ దొలగంగఁద్రోయు
 వెఱచి ముందఱఁబెట్టు ♦ మఱిపలుమాఱు
 నెరగుఁబాదంబుల ♦ కెట్లు ద్రావమిని
 ఇట్లనఁగాని పా ♦ లేదావ్రననపు
 ముట్టపు మూర్కొన ♦ వట్టెయున్నయవి
 నీవారగింపమి ♦ మావారువిన్నఁ
 జావ నడతురు నన్ ♦ సంశయంబేల ?
 తనకు నెప్పుడు చావు ♦ తప్పదు మగుడ
 చన నిచ్చటనె చత్తు ♦ సరిపోదు ననుచు,
 తనతల శివునితోఁ ♦ దాకించుకొనగఁ
 జనునంతలోననఁ ♦ జక్కనఁబట్టి

యారుదుగ్గఁ డతిదర ♦ హఃసితాస్యఁడయి
కోరతోఁబాలెత్తి ♦ కొనియారగించె॥

సోమనాథుని బసవ పురాణము.

అంత గోడగూచి చూచి యానందించి నన్ను జిన్నదానిగఁ
జూచి యింతసేపిట్లు మిడికించితివి, మిన్నకుండను. మాయన్న వచ్చినంత
నీ దుండగంబును విన్నవించెదను మఱువకుండు మని కోరఁబుచ్చికొని
తమ యగారంబున కేగె. ప్రతినిత్య మిట్లే పాల్గొని కుంచెడు గొలిచి
కోరతోఁదెచ్చి శివున కందిచ్చుచుండె. శివుఁడును బా లారగించుచుండెః
ఇక శివదేవుఁడు సకుటుంబముగ సపుత్రముగఁ బ్రయాణంబును మజిలీల
వరుసఁజేసి శ్రీశైలంబును సమీపించి శిఖరదర్శనం బొనరించి శివరాత్రి
తేపనఁగ శ్రీనగంబును జేరి శ్రీమల్లికార్జునసిద్ధసుందరశివలింగంబునకు
శిరస్సుసోకించి మ్రోకి ధూళి దర్శనంబొనరించి యొక్కెడ వసతిని జేసి
యరుణోదయంబునఁ బాతాళగంగోదకంబుల స్నానంబు గావించి తత్తీ
ర్థంబుఁదెచ్చి యర్చావస్తువులతో మల్లేశ్వరభవనంబున కేగి యందు
విధివిధానంబుగ లింగంబును రుద్రసూక్తంబుల శతరుద్రీయచమక
పురుషసూక్తంబుల నభిషేకించి ద్రోణ పుష్పంబులఁ గొండగోగు పూల
గన్నేరువిరుల మారేడు దళంబులఁ బూజించి ప్రసాదంబుఁగొని శ్రీభ్రమ
రాంబావసధంబున కరిగి ఆసకలజగన్మాతను అర్చనాపద్ధతిఁ బూజించి
ప్రసాదమొంది పరివారదేవతల నందఱు నర్చించి శ్రీపంచాక్షరీయంత్ర
భస్మం బలందికొని మరలఁ బ్రదోషసమయంబున భ్రామరీమల్లేశుల దరి
సించి యారేయి శివభజనంబుల శివకథాకాలక్షేపంబులఁ బాగరణచేసి
మఱ్ఱాఁడు శివభక్తులతో భోజనం బొనరించె. ఇట్లు దినత్రయం బచ్చట
విధివిధానంబుల నెరవేర్చి భ్రమరాంబామల్లేశుల సేవింపుచుండి యా
పిమ్మట విజ్ఞప్తి చేసికొనివెడలి శ్రీమహానందీశ్వరక్షేత్రంబుఁజేరి శివతీర్థం
బందుఁ గ్రుంకి ఉమామహానందీశ్వరులఁ బూజించి పయనముచేసి పదియైదు
దినంబులకు స్వగ్రామంబుఁ జేరె. ఇట గోడగూచి ప్రతిదినం బుషకికాలం
బున దుగ్ధంబులఁ గాచికొని జలకమాడి కుంచెడుపాలు కోరలోఁగొని
భోగేశ్వరున కారగింపుచేసి కోరఁజేకొని వచ్చుచుండు నానాఁడట్లేవచ్చు

చుండ నంతలో శివదేవుడు సతీసుతులతో వచ్చి కూతును జూచి సంబర పడి చేనున్న రిత్తకోరను గని యనుమానమొంది ఎందులకేగితివి? పాలెవ రికిఁ బోసివచ్చితి వని యడిగె. గొడగూచి తల్లిని గొగిలించికొని మురిసి తండ్రితో మీరు చెప్పిపోయినట్లు కుంచెడుపాలు భోగేశ్వరునకు ద్రావించి వచ్చితిని. మొదట నన్ను జిన్నదాననని చూచి పాలుత్రావక మారాము చేసి చాలవిసిగించి యేడ్చించి చివరకుఁ బుచ్చుకొని త్రావె. తదుపరి ప్రతిదినమున వేగిరముగనే త్రావుచుండె. నేఁడట్లే భోగేశ్వరునకుఁ బా లారగింపుచేసి కోరఁబుచ్చుకొని వచ్చుచుంటిననియె. శివదేవుడు కోపించి యోసి మూర్ఛరాళా! పాలెవ్వనికిచ్చితివే? దొంగ యెవఁడేని వచ్చి పాలుత్రావు చుండెనా? లేకున్న బ్రహ్మవిష్ణ్వాదుల కగమ్యుడై న శివుడు నీ వొసగినపాలుద్రావునా! నా వ్రతంబునంత గంగఁగల్పితివి. నిన్నేమి చేయుదును. నీయాడుపడుచుల కెవరికేని బోసివచ్చితివా? లేక నీవు త్రావితివా? నిజముచెప్ప మనిన గొడగూచి యడలి నాన్నా! నేనెవ రికిఁ బోయలేదు నేనును ద్రావలేదు భోగేశ్వరునకే యిచ్చితిని ఆయనయే పాలుద్రావి కోర నాకిచ్చెను. నేనింటికి వచ్చుచుంటిని త్రోవలో మీరగుపడితి రనియె. శివదేవుడు నమ్మక వ్రతము చెడిన దనుకొని చేయునదిలేక మంచిది తేఁపు చూచెద మనుకొని యిలుచేరె. మఱునాఁడెప్పటియ ట్లుపస్సున గొడగూచి లేచి స్నానాదికముదీర్చి పాలుగొలిచి కోరలోఁగొని భోగేశ్వాలయమునకుఁ బ్రయాణంబైన తండ్రి యగు శివదేవుండు నిజము నేడు దెలియునని తాను గూడ గూతుతో గుడికి నడచె. అపుడు గొడగూచి యాలయమున కేగి భోగేశ్వరుండఁ బాలనునిచి దేవా! త్రావుమనియె. భోగేశ్వరుండు శివదేవుని జూచి పాలుగ్రోలకుండె. గొడగూచి బ్రతిమాలినను బ్రార్థించినను బలుకక యుండె. శివదేవుడట్లుచూచి భోగేశ్వరుండు నీపాలుద్రాగునా? ఎవఁడో కుటిలుఁడు వచ్చి పాలుద్రావి పోవుచున్నాఁడు. నీవు మోసపోయి వానికిఁ బాలిచ్చి నావ్రతభంగంబొనరించితివి. ఇందులకేకదా నీవు జన్మించితి వనికోపించి మోసముచేసి పాలుద్రావిన కుటిలుండిపుడు గన్పట్టిన వాని శిరంబు నీయసిచేఁ దెగవేయుదును. వాడట్లేలవచ్చును. ఇంతకు నిన్ను మ్మినట్టితండ్రి కిట్లు వ్రతభంగ మొనర్చిన పాపను నిను జంపి కోప.

శాంతి నపరాధశాంతిని జేసికొనెద నని చేతనున్న కత్తి నెత్తివేటువేయఁ
బూన నిరపరాధి పసిపాప గొడగూచి హడలి భోగేశలింగమును జేరి
యొదిగి హా లింగ! హా లింగ! యనుచు కెప్పున నరచి లింగంబు నాలింగ
నంబుచేసికొనియె. అపుడు భోగేశ్వరుండు విశాలంబుగ నోరుదెఱిచె.
గొడగూచి యందుఁజేర భోగేశ్వరుండు వక్షంబందుఁ జేర్చికొనియె.
శివదేవుఁ డదిచూచి హా మోసపోయితి. శివుఁడు పాలుద్రావుటకై నోరు
దెఱిచె. పాలకు మాటుగ బాలయే యందుఁ జేరుచుండె నని యాతు
రుండై బాలను లాగుటకై యత్నించెను గాని యాపసిపాప యపుడే
యీజనకుని బాసి యఖిలలోకజనకుఁ డగు శివునిగర్భంబుఁజేరె నంత
శివదేవుఁడు చింతతో నేడ్చుచుండుడు శివుఁడు భోగేశ్వరుఁడు సాక్షా
త్కరించి నిలిచి శివదేవా ! భక్తుఁడవై నను మూఘుఁడవై సత్యంబార
యక కూతును బసిపాపను జంపఁగడంగితివి. నిన్నేమనవలయును ? ఐన
నాయందలిభక్తిచేతనే వ్రతభంగం బైనదనుకొని యిట్లనుచితమునకుఁ
బూనితివి గావున నిదియును నాభక్తి లోనియంశమే. నీపుత్రి గొడగూచి
నా సన్నిధానమొందినది. దివ్యులకు సిద్ధమునులకు మహాభక్తుల కొంద
రాని నాదుపదంబు నొందినది. ఇక నీకభీష్టవరంబుల నిచ్చుటకై యిట్లు
ప్రత్యక్షంబైతిని. అభీష్టవరం బడుగు మిచ్చెదననియె. శివదేవుఁడపుడు
శివచరణములందు వ్రాలి మొక్కి సిగ్గుతో వెఱపుతో భక్తితో శివు
నిట్లర్థించె. మహేశ్వరా ! భక్తయుఁ బసిపాపయు నైన కూతును
వధించిన యదయుఁడను మహాపాపుఁడను తుద్రుఁడను. వీని నెట్లు మన్నించి
వరంబిచ్చెదనంటివో తండ్రీ ! ఈ ఘాతుకుని నీత్రిశూలంబునఁ దెగ
వ్రేయుము లేదా ! మన్నింపుము. దయాఁముద్రా ! నీవఖిలపాపహరుం
డవు. హరుండవు. దయతో వరమిచ్చెదనంటివి కావున నీ సన్నిధానం
బందు నాపుత్రియున్నకడ నాకుటుంబము సంతను జేర్చికొనుము. నీపద
భక్తిని మఱువనీకుమనియె. అపుడు శివుండు శివదేవా ! నీకును నీకుటుం
బమునకును ముఖ్యముగ నీ యీ పుత్రికి నాయందుఁగల భక్తిచేతనే
యీ సంఘటనం బొనర్చితిని మెచ్చితి. ఇపుడు మీ సర్వకుటుంబముతో
నేఁద్రావిన పాలాసఁగినట్టి గంగిగోవులతో దూడలతో నాసన్నిధానంబుఁ
జెందుఁడని వరంబిచ్చి యట్లుజేర్చికొనియె. గొడగూచితో వా రందఱు

శివసన్నిధినుండి పరమానందంబున శివుని గొల్పుచుండి రిది బాలయైన
గొడగూచి చరిత్రం బిది చదివిన వినిన సకల సుఖప్రదంబు.

39. భక్తసిద్ధరామ గోపబాలుడు

శ్లో॥ భృంగీచ్ఛానటనోత్కటః కరిమదగ్రాహీ స్ఫురన్మాధవా
హ్లాదోనాదయుతో మహా సితవపుః పంచేషుణాచాదృతః
సత్పక్షస్సుమనోఽవనేషు సపున స్సాక్షాన్మదీయేమనో
రాజీవే భ్రమరాధిపో విహరతాం శ్రీశైలవాసీవిభుః

శివానందలహరి.

తా॥ భృంగజాతియొక్కయు భృంగీశ్వరునియొక్కయు ఇచ్ఛానుసార
నటనమం దుత్కటేచ్ఛగలట్టియు ఏనుఁగుమదమును గజాసురుని
యొక్క మదగర్వమును గ్రహించుస్వభావముగలట్టియు అణచి
నట్టియు వసంతఋతువునందును మోహినీరూపుఁడైనవిష్ణువు నందును
ఆనందముగలట్టియు ఝంకారముతోఁ గూడినట్టియు ప్రణవనాద
ప్రతిపాద్యుఁడైనట్టియు మిక్కిలి నల్లనిదేహము గలట్టియు మిక్కిలి
తెల్లనిదేహముగలట్టియు మన్మథునిచే సహాయముగ నాదరింపఁ బడి
నట్టియు మన్మథుని పుష్పబాణములకు లక్ష్యముగ నాదరింపఁ బడి
నట్టియు పుష్పవనములందు అభిమానముగలట్టియు దేవతలయొక్క
రక్షణమందుఁబక్షపాతముగలట్టియు మంచిరెక్కలుగలట్టియు భ్రమర
ములకధిపతియైనట్టియు భ్రమరాంబాదేవికి భర్తయైనట్టియు ఇట్టి
గుణగర్వితుఁడై కన్నులయెదుటనున్నట్టి శ్రీశైలవాసీయైన ప్రభుఁడు
(భ్రమరాధి పతి) నా సంబంధమైన మనఃపద్మమందు విహరించును
గాత.

పశ్చిమదిశయందు సొన్నలాపురంబను గ్రామంబందు ముద్దయ్య
యనెమనొక శివభక్తుఁడొక గొల్లఁడు గలఁడు. అతనికి శుభాంగి
యనెడు సతియుండె. వా రిరువురకు సుపుత్రుఁడొకరుఁడు జన్మించె. గోప
దంపతుల బాలునకు సిద్ధరాముఁడని పెర్వెట్టి పిల్లవాని నల్లారు ముద్దుగఁ

బెంచుచు సంతోషంబుగ నుండిరి. ఆ బాలుడు దినముదినము పెంపొందుచు నై దేడలవాడై తనయీడుజోడు పిల్లవాండ్రితో నాడుకొనుచు వేడుకలు సేయుచు దలిదండ్రుల యల్లంబుల రంజిల్ల జేయుచుండె. అట్లు బాలకుఁ డెన్నిదేండ్లవాడైనంత దలిదండ్రులు తోడిచిన్నవాండ్ర జతగూర్చి దూడలుగాఁచుటకై వనమునకుఁ బంపుచుండిరి. బాలుడు చల్లడమును గోర్పడమును దలచీరయు ధరించి కిరుచెప్పలు దొడిగి చేనొకకోలను మఱొకచేబిల్లనగ్రోవిని బూని దూడలఁ దోలుకొని పోవుచు నందే చద్దితిని సాయమువఱకు మరలఁ బురిని జేరుచుండు. ఇట్లు జరుగుచుండఁ గొన్నినాళ్ళకు మాఘమాసము దఱియ దూర దేశంబువారలు శ్రీశైలంబునకుఁ బ్రయాణంబుసేయుచు పోవులు గూడి పోవుచుండ నూరివెల్పుటఁ బనులఁగాచుచున్నసిద్ధరాముడు చూచి యందొక శరణవర్కుని జేరి మొక్కి యిట్లడిగె. కావడి గొట్టెలును సారకాయబుట్టలును మూటలు మున్నగువాని కంట్లపెద్దులు మోసి కొనిరా మీరతేడకో గుంపులై పోవుచుంటిరి గమ్యస్థానంబేదియో నా కెఱుఁగఁ జెప్పడని యడిగె. అపుడామాహేశ్వరుడు బాలుని జూచి మందహాసము చేసి ఓయీ! భక్తులకుఁ బెన్నిధానమును ముక్తికి నివాసమును తీర్థంబులకు నాయకంబును సర్వేశ్వరునకు విహారప్రదేశంబును నగు శ్రీపర్వతంబును జేరఁబోవుదుమనియె. బాలకుడట్లు అందు మీ యందఱ కేమిపనిగలిగె? పెండ్లికి బోవుచున్నారా? అందు బందుగులున్నారా? తెలియఁజెప్పమన్న జంగమవర్యుండు బాలకా! అందు జగద్బాంధవుండు సర్వదేవాధినాథుండు మల్లికార్జునశివుండుండుననియె. బాలుడదివిని మల్లికార్జునుడనఁగ నొకదేవుడా లేకమునియా అట్లు గాక నొక రాజా? చెప్పమనియె. అపుడు శరణుండు చిఱుతవానిమాటలఁ ద్రోసిపుచ్చక దయతో ఆతఁడొకమునిగాని యొకభూపతిగాని కానేరఁడు. సర్వజగదీశ్వరుడు మహాదేవుడనియె. బాలకుఁ డాదేవుఁ డెట్లుండునో చెప్పడనియె. అపుడు శరణుండు మరలనిట్లు నొడివె. మస్తకంబందుఁ జంద్రరేఖయు నుదుట బూదియు నగ్నినయనంబును స్కంధంబందు నాగేంద్రహారంబును గుత్తుకయందు విసంబును హస్తయుగ్మంబందుఁ ద్రిశూలడమరుకంబులు మఱొక హస్తయుగంబందు హరిణంబును బ్రహ్మ

కరోటంబును వామార్థదేహంబందు బర్వతరాజకన్యయు జడలందుత్తుంగ
తరంగరంగయగుగంగయును మొలయందు గజచర్మంబును నమ్మహా
దేవునకు విరాజిల్లుచుండు. అట్టిదేవుఁడామల్లికార్జునుఁడనియె. బాలుండట్లు
విని విస్మితుండై అట్టిదేవుని జూడ నాకును మనసుపుట్టె. దేవరా! నన్ను
గూడఁ దోడ్కొనిపోయి యాదరముతో నాదేవుని నాకుఁగూడఁ
జూపింపుమని వేడుకొనినఁ గుఱ్ఱనికి జంగమ శ్రేష్ఠుండిట్లనియె. బాలకా!
శ్రీశైలం బిచటికిఁజాలదవ్వులనున్నది. త్రోవలో అడవులు కొండలు నదు
లుండును వేళ కన్నము దొఱక దెండలకు బడలెదవు. పసిబాలుఁడవు.
ఇందు నీ తలిదండ్రులు నీకొఱకై వందురుదురు. నీవిట్టి వీరడిబుద్ధులు
మాని నీయూరి కేగుమనియె. అపుడు బాలుఁ డట్లు వినక త్రోవ కష్ట
మని రాఁగూడదని నాకుఁ గొంకుజనింప నిట్లెలచెప్పెదవు? అంతటి దేవుని
జూచుభాగ్యము నాకుఁగల్గిన నేను దల్లిదండ్రుల విడువఁజాలెద ననియె.
అంత శరణుండు శ్రీశైలమునకు వచ్చెదనన్న వాని నిషేధింపరాదు తల్లి
దండ్రులు వీనికై చింతిల్లుచుండ వీని దోడుకొని పోవుటయుఁ బాడిగాదు.
నేను మాటువల్కక మార్గంబునఁ బోవుచుందును. వీని యిష్టంబెట్లు లట్ల
గుఁగాకయని యట్లు పోవుచుండె. బాలుఁడును తనదూడలనుబాసి శర
ణుని వెనువెంట నడచిపోవుచుండె. కొంతవఱకు నడచి శరణుండు వెనుకఁ
జూడ తనవెనువెంట నాబాలుండు వచ్చుచుండుటను జూచి యక్కజ
పడి వచ్చుఁగాక యనుకొని వాని కన్నపానంబులిచ్చుచు నలయనీక
శ్రీగిరికిఁ దోడ్కొని పోవుచుండె. మజిలీలొనర్పుచుఁ బెక్కడవులను
గ్రామంబులను గడచి కృష్ణానదిని దాటి శివరాత్రితేపకడ శిఖరదర్శనం
బొనరించి శ్రీగిరిని జేరి యందలి విశేషంబు లా బాలున కిట్లు చెప్పు
చుండెను.

సీ॥ ఇదె తీర్థసందోహా ♦ మిదె కుండ సంఘాత

మిదె మంటపవ్రాత ♦ మిదివనాళి

ఇదె గోపురానీక ♦ మిదె నందు లివెభృంగు

లిదె శిఖరావళి ♦ యిదెదుర్మాళి

ఇది నదీనదజాల ♦ మిదియె గంగాదేవి

యిదె మూలి కోత్కరం ♦ బివెసరంబు

లివె మునిస్థానంబు ♦ లిదె పరిఘావార

మివి చిత్రకంబులు ♦ నివిరథంబు

గీ॥ లివిమహాశక్తు లివిజోతు ♦ లివిమఠంబు

లివియె మణిమయసుస్థలు ♦ లివిబిలంబు

లివి సువర్ణాశ్మ సముదాయ ♦ మివెతటంబు

లరసి కన్దాను మన్నియు ♦ హర్షమమర॥

చెన్నబసవపురాణము.

అని హస్తంబుచేజూపుచు మల్లికార్జున దేవుని మందిరంబుసాచ్చి
యమందానందపారవశ్యంబున శరణవర్చ్యండు మల్లికార్జున లింగంబునకు
మస్తంబుసోక మొక్కి బుడతనిజూచి యోరీ! నీవు కోరి సేవింపవచ్చిన
మల్లికార్జున మహాదేవుం డేతడే రమ్ము శిరమ్మున మ్రొక్కుమనిన
నవ్వాడు పాఱజూచి జంగమవర్చ్యున కిట్లనియె.

మ॥ ఇతఁడా! శ్రీగిరి మల్లికార్జునుడు సా ♦ మీ! లెస్స బాగాయె నీ

మతిలో నేమితలంచి దైవమని సం ♦ భావించి కాన్పింపజూ

చితి నే వెట్టినిగాను వేలుపని ద ♦ ర్హింపంగ నాతోడనా!

చతురత్వంబులు చాలు దేవునిక దా ♦ చక్షుబోక కాన్పింపవే!

చెన్నబసవపురాణము.

అనిన జంగమవర్చ్యుం డదరి ఓరీ! ఏలయిట్లు వదరెదవు? ఈతడే
మల్లికార్జునుడు ముల్లోకంబుల నేలుసామి. చూడవా లెక్కకుమిగిలి
నానాదేశంబులనుండి పలుతావులనుండి వచ్చిన భక్తులందఱు భక్తితో
సాష్టాంగపడి మ్రొక్కుట. దేవళంబు మంటపంబెట్లు యాత్రికస్తోమం
బుతో బిక్కటిల్లి నిండియున్నదో చూడుము. పసివాడ వగునీతోడ
నేగేరడము చేసెదనా! లింగమునకు మ్రొక్కుమనియె.

గోపబాలుడు చిరునవ్వునవ్వి అయ్యా! కేరడంబునకేక వేలు
తెరఁగేది? నాకు నీ విట్లే చెప్పితివా?

గీ॥ ఏదివినుజాలు కనువాలు ♦ నిట్టికేలు

• ఏదితోల్చీర మెడచార ♦ యెముక కోర

ఏది నెలకూన సామేన ♦ నిడినచాన

యితఁడు జేజేలదొరయని ♦ యెటులనందు?

చెన్నబసవపురాణము:

అని యడిగిన జంగమ నర్యుండు తిరుగనిట్లనియె. ఓయీ ! పర
మేశ్వరుండు సాకారుండై యుండునపుడు నేనుసెప్పిన లక్షణంబులతోఁ
గూడియుండు. అట్లు భావించి మనము ధ్యానింపవలయును. గాని మన
చర్మదృష్టుల కట్లగుపడఁడు. జ్ఞానదృష్టిమాత్రగమ్యుఁడు. సందియమొందక
వందనంబొనరింపుము పోచ మనియె. బాలుఁడట్లు వినక మహేశ్వరుండు
ధ్యానంబునకొకతీరును దర్శనంబునకొకతీరుగనుండు నని మున్ను చెప్పి
తివా ? ఆదియందు నీ వాడినయట్లు నాయాదిదేవుని నాకుఁ జూపింపుము
పిన్నవాఁడనని చిన్నచేసి తిప్పలు పెట్టకుమనె. అంత శరణుండు మరలఁ
జిన్నవాని జూచి శివునియాకారంబును జెప్పమనిన నట్లు నుడివితిని గాని
యట్టి దివ్యాకృతిని మనము చూడఁగలమా ! మనకు దేవుఁడైతే యగు
పడును. ఆపరమేశ్వరుని కరుణాప్రసాదంబెట్టి పుణ్యలయందో యావిర్భ
వించిన నట్టివారల కా స్వరూపంబుతో సాక్షాత్కరించును. మనమంత
వారము కాము. మారాముసేయక స్వామికి మ్రొక్కి రమ్మ పోవుద
మనియె. సిద్ధరాముఁడు విని దేవుఁడు కరుణతో నగుపడవలయుఁగాని
నీవు చూపలేవుగద పొమ్ము నేనూరక యూరికిరాను. వచ్చినచో సరి
వారలతో సిగ్గు జెందుదును. ఎన్నియేండ్లైనను నిందే యుండి వెదకెద
ననియె. శరణమూర్తి విని కనుగందును దుర్గమశైలంబందు నొక్కని
బాసిపోఁజాలక చాలఁగబతిమాలిబుజ్జగించిచెప్పిననువినకున్ననంతఁగోపించి
యదలించి కొట్టెదనని భయపెట్టినను లబ్ధిలేమికి వనరి వీనికర్మంబనుకొని
తాఁజనియె. జంగమయ్య తన్ను విడనాడి పోవుటనుజూచి సిద్ధరాముఁ
డడలి మూర్ఛపడి యొక్కొంతసేపునకుఁ దెలివొంది యేడ్చుచు బుడ
మిపైఁ బొరలుచు లేచుచు దిక్కులు సూచుచు నుస్సురనుచు నరచుచు
దుఃఖించుచు శరణుఁడు చనిన మార్గంబు జూచుచు ఇందు నాకుదిక్కె
వ్వరు? దేవుని నాకెవ్వరు చూపెంతరని యగ్గలికతో లేచి తనకుఁ గన్న
ట్టిన వారలఁ నెల్లరను దేవుని జూపెదరా ? యని యడుగుచు గిరులందు
తరులందు దరులందు ఝరులందు చరులంగు తొంగితొంగి చూచుచుఁ

గనపడఁడని యడలుచు దిమ్మెరపోవుచు నిక నేమి సేయుదునని చెట్టు
చెట్టును జూచి యడుగుచు నడవిన్ దిరిగితిరిగి యాకటబడలి నడువలేక
దుమ్ముతో ధూళితో నెండతో గాత్రంబెల్ల డిల్లవడి కమలి సాలి యొక
చోఁగూలవడి తన్నరయువారిని గానక వగచుచు నిట్లు మదిలో శివుని
గూరిచి యనుచుండె. “అక్కటా! జంగమ దేవరకనుబడి నిన్ను జూపెదనని
తెచ్చి చూపకయే పోయె. నీవెందు దాగియుంటివో? ఈయడవియంత
చూచి వెదకితిని వేసారితిని ఆకలిదవ్వల బడలితిని. ఇప్పటికేని నీకు దయ
రాకున్నది. దయవచ్చిన నేడల నీవే కన్పడెదవని జంగమయ్య చెప్పిపోయె.
నీ కెట్లు దయవచ్చునో ఎఱుగఁజాలను. బాలుఁడను తెల్లిదండ్రులను
జుట్టంబులను దోడిబాలురను దూడలను బాసి యొక్కరుఁడ వచ్చితిని.
అన్నిటికి నీవ విక్కనుకొంటిని. అక్కటికతో నీదిక్కుచూపి కన్పడి
యనుగ్రహింపుము తండ్రీ!

చ॥ నను వెతబెట్ట కిప్పుడ క ♦ నకబడితేని రయంబుమీఱ నే

నినుగొనిపోయి మాకుగల ♦ నెయ్యర బంధులఁ దల్లిదండ్రులన్

బనుపడులేగలాల సిరి ♦ బాయనియిండుల దొడ్డిమందలన్

దనియఁగఁ జూపెదన్ నుడుపు ♦ దప్ప బిరాలున నీవు రాగదే !

చ॥ తడయకరమ్ము! ని న్నతిము ♦ దంబునఁ దోడ్కొని పోయి పాలు మీ

గడ నెయి వెన్న జున్నుపుల ♦ ఖండముఁ గొబ్బరి పప్పు నానబ్రా

లడుకులు తేనె పండు లొడి ♦ యంబులు పానక మూరుగాయల

ప్పడములు నన్నమున్ బెరుగు ♦ పాశము కజ్జము నీ కొసంగెదన్.”

చెన్నబసవపురాణము.

అని యిట్లు పెక్కుతీరుల సిద్ధరామఁడు తన్ను ద్వేశించి ప్రార్థించి
యడుగుచుండఁ గృపాపారావారుండగు హరుండు బాలుని భక్తికి పట్టు
దలకు మెచ్చి ముగ్ధాలాపంబులకు నెనరొంది యొక మాహేశ్వరరూపం
బున నవ్వాని దఱిసి నీ వెవ్వఁడ వేయూరు? కాటుపడి యొకరుఁడ విట్లేటికిఁ
ద్రిమ్మరెద విది యుగ్రాటవీస్థలం బిందు మదపుటేనుఁగులు సింగంబులు
పులులు మున్నగు హింసక మృగంబులు సంచరించుచుండు. ని న్నేవ
రిట్లు పసివాని నిందు దించి పోయిరి. వలయునేని మార్గంబుఁ జూపెద ననిన
మోదంబుతో బాలుండు దండముపెట్టి యిట్లుచెప్పె.

ఉ॥ సొన్నల యూరు ముద్దయకు ♦ సూనుడ దూడలఁ గాచుచుండఁగా
నన్నొకజంగమయ్య గిరి ♦ నాధుని జూపెద నంచుఁ దెచ్చి ము
న్నెన్నినవాని జూపెడక ♦ యిచ్చట నకవిడనాడి యేగె నే
తెన్నునఁ గాంతు సామి నని ♦ త్రిమ్మరి డస్సితె నెందుఁగానమి॥

చెన్నబసవపురాణము.

అయ్యా ! నీవైన నెఱింగియుండిన స్వామియుండు నెలవుఁ జూపిం
పు మహాత్మా! చూపినపుడే యుడుతభక్తిని నాపైనున్నగోర్పడ మిచ్చెద
నమ్ముమనియె. హరుండు బాలుని నుడులకుఁ జిటునవ్వునవ్వి డింబకా!
జడియకు విలపింపు టుడుఁగుము. జంగమవర్చుండు నీకుఁ జెప్పినట్టి దేవుని
నీకు నేను జూపింతును రమ్మనిన బుడుతఁడు పుడమిపై సాగిలఁబడి
మొక్కి భాగ్యముఁ బడసితి మిమ్మెడఁ బాయక మీ వెంటవచ్చెద.
సామిని నాకనుగ్రహించి చూపుడనియె.

హరుఁడా బాలుని దోడ్కొని మల్లేశ్వరసదనంబుఁ సమీపంబుఁజేరి
మల్లికార్జున లింగంబుఁ జూపి యితఁడే మల్లికార్జునుండు చూడుమనియె.
బాలుఁ డాలోకించి మున్న జంగమవర్చుండు చూపినట్లే నీవు చూపించి
తివి. నీవును ఆయనవలె నన్ను గటకటఁ బెట్టకు. నిక్కంబుగ శివుని
జూపుమనియె. అపు డళీకమాహేశ్వరుండు మందహాసముచేసి నావచనంబు
నమ్ము మొకించుక కనులుమూసి విష్ణుము. నీవనుకొనినయట్లు సర్వే
శ్వరుం డగుపడుననిన బాలుఁడట్లే కనుఁగవను మూసుకొని తెఱచి
మాచె. అంతలోఁ గృతకశైవుఁ డదృశ్యుడమ్యె. మల్లికార్జున లింగం
ందు సగుణాకారంబుతో సర్వలక్షణలక్షితుడై భ్రమరాంబాసహా
యుడగు మల్లికార్జునశివుఁ డగుపట్టె. అంత సిద్ధసంకల్పుడగు సిద్ధరాముఁ
డతులప్రమోదంబున ధన్యుడనై తినని సాష్టాంగవందనం బాచరించి
ఆ యాదిదేవునితో నిట్టులనియె. ఎక్కడదాగితివయ్యా! ఇంత తడవేల
చేసితివి? ఎచ్చట వెదకినను గన్నడవై తివి. ఇంతలో నేడనుండి వచ్చితివో
యెఱుంగనై తిని. అడవిలో నిడుములఁబడుచు విలపించుచుండ నాభాగ్య
వశమున నీకరుణాసముద్రుఁ డీ మాహేశ్వరవర్చుండు రమ్మని మిమ్ముఁ
జూపించె. కాకున్న నేమియాదునో యని వెనుకకు దిరిగిచూచిన నం

దా మా హేశ్వరుఁ డగుపట్టఁడయ్యె. అంత బాలుఁడన్నిదిశలఁ బరికించి
చూచిన నెందును సతఁడు గాన్పింపఁ డయ్యె. బాలుఁడంత హా మోస
పోతి. కన్నులుమూయుమన్న మూసి తెఱచితి. ఇంతలో నా యాపదాబ్బం
ధవుఁ డెందులకేగెనో? ఏమిసేయుదు? కనులు మూసుకొనునపుడు గురుని
గట్టిగఁ జేపట్టుకొననై తినని. యార్తుఁడై వనరుచుండ శివుఁడు దయతో
బాలుని జేరదీసికొని తొడపైని గూర్చుండ బెట్టుకొని యొడలునిమిరి
కూకటి బుడికి చిఱుతనితో నిట్టులనియె. వత్సా! నీ భక్తికి మెచ్చితిని.
నీ వట్లడవిలో విలపించుచుండ నేనే యమ్మా హేశ్వరుని నీయొద్ద కంపి
తిని. అతఁడు నిన్ను గొనివచ్చి నీకు నన్నజూపె. అతఁడొక నీ కగుపడఁడు.
నీ గోర్పడము నీకు వజ్రకవచముగఁ జేసితిని. యోగవేగములకు పాదుక
లివిగో కొనుమని యిచ్చి ఫాలనేత్రంబును స్పర్శవేదియు నొసఁగి ఇక నీ
యిష్టవరంబడుగు మిచ్చెద ననుడు బాలుఁడు సంతసించి తండ్రి! నీ వీ
రూపంబుతో మా యూరికివచ్చి యందుండుము. నేనును మావారం
దఱు నిన్ను బూజించునట్లొనర్పు మింతకన్న నాకు వేఱువరం బక్కఱ
లేదనియె. శివుఁడట్లే వచ్చెదఁగాని ఇట్టిరూపంబుతో నీకుమాత్ర మగు
పడుదును తక్కినవారలకు లింగరూపముననే కనుపట్టుదు నిక నీ పాదు
కల నెక్కి వేగిరముగ నీయూరికిఁ జేరుము. నేనును ద్వరితంబున నందుఁ
జేరుదుననిన బాలకుఁడొప్పి శివానుగహంబున నమరినదివ్యవాణితోఁ
బరమేశ్వరు నిట్లు స్తుతించెను.

శ్లో॥ కారుణ్యామృతవర్షిణం ఘనవిపద్ధీష్మచ్చిదాకర్మరం
విద్యాసస్య ఫలోదయాయ సుమనస్సంసేవ్య మిచ్ఛాకృతిం
నృత్యద్భక్తమయూరమద్రినిలయం చంచజ్జటామండలం
శంభో! వాంఛతి నీలకంధర! సదా త్వాంమేమనశ్చాతకః

శివానందలహరి.

తా॥ ఓశంభూ! నీలకంధర! కారుణ్యామృతంబును వర్షించునట్టియును
గొప్పవిపత్సంతాపమనెడు గ్రీష్మమును విచ్ఛేదించుట యందు దంట
యైనట్టియు విద్యయనెడు సస్యముయొక్క ఫలమగు బ్రహ్మనందా
నుభవంబులుత్పత్తికై దేవతలచేతఁ బండితులచే సేవ్యంబైనదియు

నిన్నా కారంబుగలట్టియు నృత్తము సేయుచున్న భక్తుల నెడు మయూర
రంబులు గలట్టియు పర్వతమందు నసించినట్టిదియును ప్రకాశించు
మన్న జడలయొక్క గుంపు గలదియునగు మేఘమును బోలియున్న
నిన్ను నా మనశ్చాతక మెప్పుడును వాంఛించుచున్నది.

అని నుతించిన శివుఁడానందించి కుమారా ! నీకై నీతల్లిదండ్రులు
విదానపడుచున్నారిత నీపాదుకల జవంబున నెక్కి నీపురిఁ జేరుము. నే
నందఁ గన్నడు నని యదృశ్యుండయ్యె. సిద్ధరాముఁడు మల్లికార్జున
శిష్యులనుచు భ్రమరాంబకు గణపతికి వీరభద్రదంపతులకు మ్రొక్కి
వాడుకలెక్కి యొకనిముసములో సొన్నలాపురినిజేరి నదనమునకరిగి
శిల్పిగండుల పదంబులకు మ్రొక్కె. వారలంతకుమున్ను తనయునిగానక
శిల్పిగ నేడ్చుచు నిద్రాహారంబులుమాని విలపించుచు శివుని తలఁచు
చున్నది. గావున దనయుని నెగాదిగఁజూచి యానందపరవశులై పుత్రు
నల్లకొని ముద్దాడి దేహాంబంతయు నిమిరి నేడే పుత్రుండు జన్మించి
శిల్పి తలపోసి ఎచ్చటికేగితివి ? ఇన్నా శృందుంటివి ? నేడెట్లు వచ్చితివని
యడిగె. సిద్ధరాముఁడంతయుఁ జెప్పిన విని ప్రమోదంబొంది పుత్రుని
గన్నభాగ్యంబు నధికంబుగ నొందితిమని యానందించిరి. ఇంతలోఁ
బుల్లవకంఠంబున విశాలంబైన శివాలయంబందుఁ బరివార దేవతలతో
శివలింగంబు శివదేవి యుండుటయు ముందఁజు బుష్కరిణి యుండుటయు
జూచి వారు లిది యక్కజంబని కొందఱువచ్చి చెప్పటయు సిద్ధరాముఁ
డని మల్లెక్కరానుగ్రహమే యని చెప్పి తల్లిదండ్రుల బందుగుల నంద
ఱును బోడ్కొనిపోయి చూపించెను. సిద్ధరామునకు మాత్రము తొంటి
పొంగుచూపంబుగనే శివుండగుపడియె. అపుడు సిద్ధరాముఁడు తక్కిన
యందఱు శివునకు సిద్ధరామేశ్వరుఁడని నామధేయమిడి పూజించి రది
శివలి యూరివారందఱు దేశమువారందఱువచ్చి పూజించుచుండి రంతఁ
గాంబికాబంబునకు సిద్ధరాముఁడు శివలింగధారణంబు లేకయున్న దేహంబు
జూచు పవిత్రంబుగాదని యెఱింగి కల్యాణపురినిజేరి యందు శివభక్తా
లెల్లఁగలఁగలఁజెన్నబసవేశ్వరునిచే శాంభవదీక్షాప్రకారంబుగ శివ
లింగధారణ మొంది తత్ప్రసాదంబొంది వచ్చె నంతమీఁద సిద్ధరాముఁ
డనేక భక్తులకు శివభక్తి గూర్చి తాను తరించి యనేకులను దరింపఁ

జేసె నిది మహాభక్తుడగు సిద్ధరాముని దివ్యచరిత్రంబు పాఠక శ్రోత్రు
జనకల్యాణకరంబు.

40. భక్త కులాలుడు గుండయ్య

శ్లో॥ స్వలావణ్యా శంసా ధృతధనుష మహ్నయ తృణవత్
పురః ప్లుప్టుం దృష్ట్వా పురమధన పుష్పాయుధ మపి
యది ప్రైణం దేవీ యమనిరతదేహార్థఘటనా
దవైతి త్వా మద్ధా బత వరద! ముగ్ధా యవతయః.

పుష్పదంతాచార్యః

తా॥ ఓ త్రిపురధ్వంసకా ! పార్వతీదేవి తన సౌందర్యముయొక్క ప్రశంస
గలదై ధనుర్ధరుడగు పుష్పాయుధుని ఎదుట గడ్డిపరకవలె శీఘ్రముగ
గాల్పబడినవాని జూచి తాను తపోనిరతయై దేహార్థంబు నొందు
టచే నిన్ను ప్రీతితోలునిగదలచుచుండినయెడల ఓవరదా ! యువ
తులు ముగ్ధులుగా నెంచబడుదురు గదా. కష్టము.

పెనుపట్టణంబనెడు నగరంబందుఁ గులాలకులుం డైన గుండయ్య
యనెడు భక్తుడు గలఁడు. అతఁడు నిత్యనియతేష్టలింగపూజకుండు గృహ
స్థుండు. సతియుఁ దానును గులవృత్తిచే జీవింపుచు శైవులైన యతిధు
లకు అభ్యాగతులకు శివపూజలఁ జేయింపుచు శివుని గొలుచుచుండిరి.
అంత నొకనాఁటిసాయమందు గుండయ్య యాపురి నున్నతిరునీలకంఠేశ్వ
రునిగుడి కేగి స్వామిని సేవించి స్వాగారంబున కేగుదెంచుచుండ మధ్యే
మార్గమందొక వేశ్యయువతి భోజనముచేసి తనయెంగిలికంచమును గడిగి
యాజలంబుల వీధికెగజల్లె. గుండయ్య శివధ్యానతత్పరుడై యమ్మార్గం
బున వచ్చుచుండ నాయెంగిలి నీళ్లు లాయన శిరస్సుపైని బడియె. అంత
నతం డదికన్నాని యరసి శివశివాయని పలికె. మేడమీఁది తరుణవేశ్య
కులాలభక్తునిచే నుడివఁబడిన శివనామధ్వనిని విని తన యెంగిలికంచపు
నీటఁదడసినట్టి శిరంబును నుత్తరీయంబును గల కులాలభక్తవర్యుని జూచి
బిత్తరబోయి తత్తరముతో మేడదిగివచ్చి ఆశరణుని దఱిసి పదంబులఁ

బడి మహాత్మా! దాసురాలను నీచురాలను మదమున నెఱుంగక యిట్లు నేరము సల్పితిని. మన్నించి నా మందిరంబుఁజేరి మజ్జనంబొనగించి పొమ్మని మిక్కిలిప్రార్థింప నాభక్తుఁ డాపెప్రార్థనానిర్బంధమునకోడి యనుమతించి యిల్లెప్పడుగూడ జూడక కంచంబు జలంబుల వీధిని జల్లరాదని యుపదేశించి యామె మేడకేగె. అంత నావారకాంత యత్యంతసంతోషితస్యాంతయై ఆ భక్తవద్యునకు సంపఁగినూనెతోఁ దలయంటి సుగంధద్రవ్యమిళితపిష్టంబుతో నలుగుబెట్టి స్వయముగ జలకమాడించి పట్టుధోవతి నుత్తరీయంబు నిచ్చి విభూతినిచ్చి పునుఁగుజేర్చిన చందనగంధంబును వక్షంబునకు హస్తయుగ్మంబునకుఁబూసి మల్లెమొగ్గల దండలనరుతవేసి మధురఫలంబులను బచ్చకప్రంపు విడెంబును బల్మేరమందునిచి యిచ్చి ప్రణమిల్లి సుందరుఁడును యుచకుండునగు నాభక్తోత్తమునితోఁ గ్రీడింపఁదలఁచి యాయనఘన కిట్లనియె మహాత్మా! నీయడుగులుంచుటచే మేడయు నొకించుక నీసేవతో నాహస్తద్వయంబును బావనంబులయ్యె. ఇక నీరాత్రియం దిందువనిచి యీ పర్యంకమందు నన్ను సురతభోగంబుల నానందింపఁజేసి నాదేహసర్వస్వంబును నాయాత్మంబును బవిత్రం బొనర్చుము. నీదాసురాలను, మహాత్ము లడుగులఁ బడిన వారల నుపేక్షింపరనిన మందహాసముచేసి యా ధీరుం డా వారసుందరి కిట్లనియె. యువతీమణీ! నీవనినయట్లర్థులను సంతృప్తుల నొనర్చుట విధియైనను నేను మాహేశ్వరుఁడను. అందును బత్నీవంతుఁడను. అందుఁ గూడ ఏకపత్నీవ్రతుండును. ఇట్టి నేను నీయట్టిచుచ్చకంటి నెట్లు గైకొందును? కూడదిది తెరువుగాదు మన్నింపుము. వేటొకయందమైన యువకునితోఁ గ్రీడించి యానందింపుము. గృహంబందు నాసతి నాకై నిరీక్షించుచుండు. రాత్రి యెక్కుడైనది నాకికఁ సెలవిమ్మని యొడఁబఱచి మెట్లుదిగి స్వాగారంబునకు వచ్చుచుండె. గణికయుఁ జేయునదిలేక బలాత్కరించినఁ బరమశైవుండు శపించునేమో యని యలికి నిట్టూర్పువిడిచి మిన్నకుండె. భక్తకులాలుఁ డాత్మసదనంబుఁ జేరువఱ కాతనిసతి పతిరాకకై ప్రతీక్షింపుచు నందాలస్యమగుటకు హేతువరయక మునివాకిలిఁ జూచుచుండె. రాత్రినొక యామంబు గడచినయంతమీఁద గుప్పగుప్పన పునుంగు కమ్మ గందపుతావులు మున్నుండుఁ బర తెంచునొకరులు వచ్చు

తెఱింగింపున ట్లుదోబ్బింపగా సద్యస్నాతుండును సుగంధచందనలిప్త
దేహుండును సురభిశమల్లీముకుళహారవక్షస్థుండును దివ్యాంగరాగ
దీపితుండునగు నాత్మనాథునిజూచి యబ్బురపడి యెదుర్కొని ఈ యలం
కారంబు లేసుందరి యొనర్చినది? ఇంతదనుక నేయందంపు వాల్లఁటియింట
నుంటిరి? ఇపుడేటికి యనుగ్రహించి వేగిరంబుగ నిందు వచ్చితి రని
యడిగె. కులాలభక్తుఁ డించుకనగి శివదర్శనంబుచేసికొని వచ్చుచుండఁ
మార్గంబందు జరిగిన యాయుదంతంబంత నిక్కంబుగఁ దెలిపె. అంతఁ
గులాలయువతి విభునివచనంబు సత్యంబని విశ్వసింపక వేశ్యతో భాగం
బులొంది వచ్చినట్లు నిశ్చయించి హృదయంబందు గొండొక కాలుష్యం
బొంది గృహభ్యంతరంబున కేగె. భక్త కులాలుండును దోడనే యామెతో
గృహంబులోపలి కేగి యామెను బతిమాలుటకై చేయి బట్టుకొన
డాయుచున్న నాపె యదల్చి ఎన్నిపున్నెములు చేసినను నెన్ని శివ
పూజలు చేసినను బరస్త్రీజారునకు వేశ్యాలోలునకు నన్నియు నిష్ఫలం
బులే. నీ విఁక నన్నుముట్టకు. ముట్టితివేని తిరునీలకంఠేశ్వరుని పాదంబు
లాన యని దూరంబుగఁ దొలఁగి కూర్చుండె. భక్తుఁడంతనే యడలి
యోసరిల్లి మరలి యంతయు శివాధీనంబని మనమును దిటంబొనరించి
యుండె. కొంతసేపటి కాయమ యలుకఁబాసి పశ్చాత్తాపంబొంది
విభుని సన్నిధికి వచ్చుటను జూచి భక్తోత్తముఁ డగునాకులాలుండు
వెనుకకొదిగి ఖండితముగా నిట్లు నుడివె.

ఓసీ! నీవు నాయం దపోహనొంది పదరుటయే కాక సర్వజగత్క
ర్తయు సర్వజగన్నాథుండగు పరమేశ్వరునం దానపెట్టి ముట్టకు మంటివి.
తొలఁగుము దవ్వులకేగుము. దఱిసితివేని జంపెదను. నీవ యిట్లు
త్యాగంబుచేసికొంటివి. అనుభవింపుము. పొమ్మనియెను. అపుడామె
భీతయై వెనుకకు బోయి మంతనంబునఁ జింతించుచుండె. నిజంబెఱుఁ
గక వేగిరపడువా రిట్లే కష్టంబు లొందుదురు.

శ్లో॥ సహసా విదధీత నక్రియా మవివేకః పరమాపదాం పదం
వృణుతేహి విమృశ్య కారిణాం గుణలుబ్ధా స్స్వయమేవ సంపదః
భారవికవి.

తా॥ విచారించక యేపనిని జేయగూడదు. అట్లుచేయునవివేకము సర్వా

పదలకుస్తానము, విచారించిచేయువారలకు సంపద లనురాగముతో వరించి చెందును.

అంత నాకు లాలదంపతుల నోయ్య న్య సాంగత్యమును బాసి ఆయింటనే కాలంబు గడుపుచుండిరి. ఇట్లు చిరకాలంబు గడచినంత దంపతు లిద్వరు వృద్ధులైరి. అంత శివుండు వారల ననుగ్రహింప నెంచి యొకనాఁ డొకభక్తవేషంబుతో వారియిమ్ముజేరి వారిచేఁ బూజలొందితనయొద్దనున్న నొకపసిండికప్పెరనుగులాలభక్తు నకిచ్చిదీని మీయొద్దనుంపుఁడు నే నిపుడే వేగిరముగవచ్చి యిద్దాని బుచ్చి కొనెదనని యెటకో పోయెను. కులాలుఁడద్దాని నొక భాండంబందుంచి భద్రముచేసెను. శివుఁడద్దాని నంతర్ధానముగావించి తాను మరల నవ్వారిజేరి కప్పెరనడిగెను. గుఱడయ్య భాండమునుదెఱిచి చూచిన నందదికన్నట్టకున్నఁ జకితుఁడై యిల్లంతయుఁదానును భార్యయును వెదకిరి. కప్పెరగన్నట్టకుండుటకు ఖిన్నులై మిన్న జూచుచుండిరి. అపుడు గవటభక్తుఁ డలుకదెచ్చికొని మీరు నాకప్పెర దొంగిలించి యపహరించితిరి. కాదేని నిరువురు పరస్పరము హస్తాబులు వట్టుకొని నాముందట గప్పెరనపహరింపలేదని ప్రమాణంబు చేయుఁడనియె. అట్లుగాకున్న నిద్దఱను శిక్షింతుననియె. కులాలుఁడట్లు సతినంటుట కోడి గురూ! మీయిచ్చానుసారంబుగ శిక్షింపుఁడనియె. అంత శివుం డపహసించి మీరు చోరులు. ఇప్పుడే మిమ్ము శిక్షించెదనని యాదంపతుల నిద్దఱ నొకత్రాటిచే నడములకుఁగట్టి బిగించి యొక కూపంబున దిగిచి ముంచె. ఒక్కింత తడవుననే మరలఁ జేది గట్టుకెక్కించె. ఆ దంపతు లపుడు వృద్ధతనువులఁబాసి లేతప్రాయపుసుందరమూర్తులై యుండుటఁజూచి పరమశివుఁ డా నందముతో వారికెట్లనియె. “నాయందాన వెట్టుకొని చిరకాలంబు నుండి దాంపత్య సుఖంబులను బాసితిరి. నాయందలి భక్తికి మెచ్చితిని. సర్పంబులు కుబుసంబులుబాసి కోడెలై నట్లు మీరు వృద్ధజీర్ణ దేహంబులనువీడి సుందరతరుణదేహంబు లొందితిరి. నాయందలి యాననుగూడ నేను మరలించితిని. మీ రింక ననోయ్యానురాగంబు లొంది సాంసారిక భోగసుఖంబులఁ దనియుచు నాయందు భక్తి సేయుచు నెనుబదియేండ్లు పుడమిపై గడుపుడు. అటుమీఁద నేను

నాసన్నిధికిఁ జేర్చికొనెద” నని యిద్దఱను ముట్టించెను. కులాల దంపతులు విస్మితులై భగవత్పాదారవిందంబులఁ బడిరి. శివుఁడు వారల ననుగ్రహించి యంతర్ధిఁజేందె. వారలు శివశాసనప్రకారం బన్యోన్య ప్రేమలతో జీరకాలంబు సుఖంబునొంది యాపై శివపదంబుఁజేంది రిది కులాలభక్తచరిత్రంబు పుణ్యదాయకం బిఁక నరసింగనయనారుని కథను జెప్పెదవినుండు.

41 భక్త నరసింగనయనారు

శ్లో॥ తవైశ్వర్యం యత్నా ద్యదు పరి విరించో రథహరిః

పరిచ్ఛేత్తుం యాతా వనల మనలస్కంధవపుషః

తతో భక్తిశ్రద్ధా భరగురుగృణాద్భ్యాం గిరిశ యత్

స్వయం తస్థే తాభ్యాం తవ కిమను వృత్తి ర్న ఫలతి॥

తా॥ ఓకైలాసగిరివాసా! నీస్వరూపంబం దాద్యంతము లెఱుంగఁగోరి ప్రయత్నముతో బ్రహ్మవిష్ణు లగ్నిస్తంభాకారముతో నున్న నీలింగంబు నూర్ధ్వభాగంబుఁ జూడ బ్రహ్మయు నధోభాగంబుఁజూడ హరియును బయనించి చూడఁజాలకపోయిరి. అనంతరము భక్తి శ్రద్ధాతిశయముతోఁ గూడి కొన్నవాక్కులతో స్తవమొనరించ వారలకు నీవు స్వయముగాఁ గనుపట్టియుంటివి. ఇఁక నీయనుసరణము ఫలింపదా? దృఢముగ ఫలించును.

మహిమ్నస్తవము.

ద్రావిడదేశంబందుఁ బురాతనభక్తులలో నరసింగనయనా రను రాజు భక్తుండు శివభక్తితత్పరుండై శివపూజసేయుచు నుండె. అతని భార్యలలో నెల్ల నగ్రపత్నియగు నామె యొకనాఁడు శివునిఁ బూజించు టకై సర్వపదార్థంబులఁగొని దేవళంబున కరిగి యందుఁ దనయొద్ద పూజార్థమై తెచ్చిన పుష్పంబులలో నొకచెంగలువపుష్పంబును గొని యాఘ్రాణించె నదిచూచి యందలి యర్చకవటువు కత్తితో నారాణి ముక్కును గోసె. రక్తధారలు ప్రవహింప నామె యచ్ఛోటఁ బడియె.

దాసీలు వేగిరముగఁ బోయి రాజున కెఱిగింప నాతండు బిరబిరవచ్చి
యర్చక వటునకు మొక్కి నాసికనేలఁగోసితి వని యడిగె. ఆ వటువు
శివపూజార్థమై పల్కెరమందిడి తెచ్చినట్టి పుష్పంబులలో నీరాణి యొక
పుష్పంబుఁ జేకొని యాఘ్రాణించినందున ముక్కుటుగోసితి ననియె. అపుడు
తేడాఱించి మహాత్మా! మంచిపనిచేసితివి గాని యందొకింత యనా
లోచనము గలదని తన పట్టంపుదేవిని దనయాస్థానికి రప్పించి మొదటఁ
బుష్పంబును జేకొని యటుపై నాఘ్రాణించినందున నాసికకన్న నాది
యందు హస్తంబుఁ దునుముట యవసరం బటుపైని ముక్కును నుత్త
రింపఁజెల్లునని రాణిని హస్తంబుఁజూపు మని ఖడ్గంబున నద్దేవి దక్షిణ
హస్తంబుఁద్రుంచె నపుడు సభ్యులందఱు రాజున కుల్కి లోలోన వగ
చిరి. భక్తులైనవారలు గొండఱు నృపతి శివాపచారదోషంబునకు
యుక్తశిక్షయే యొనర్చె ననికొనిరి. అపుడు సాంబశివుఁడు ప్రత్యక్షమై
వచ్చి గాజును మెచ్చి తత్సతికి జేయియు నాసికను నొసంగి యవ్వారికిఁ
దనసామీప్యము క్తి నొసంగె. ఇది శివభక్తుండగు నరసింగనయనారు
నృపతి చరిత్రంబు.

42. కూకద మారయ్య మహారాజు

శ్లో॥ హరి స్తే సాహస్రం కమలబలి మాదాయ పదయోః
య దే కోనే తస్మిన్ నిజ ముదహరన్ నేత్రకమలం
గతో భక్త్యుద్యోకః పరిణతి మసౌ చక్రవపుషా
త్రయాణాం రక్షయై త్రిపురహర జాగర్తి జగతాం.

మహిమ్న స్తవము.

తా॥ ఓత్రిపురదహనా! మహావిష్ణువు నీపాదములను సహస్ర కమలార్చన
చేయనెంచి ఆపూజయందు ఒక పద్మము తక్కువయందు తననేత్ర
పద్మమును సమర్పించెనో అట్టి యీభక్తి విశేషము సుదర్శనచక్రా
కారముతో పరిణామమును పొందినదై త్రిభువనరక్షకై జాగరూక
మైనది.

ఆంధ్రవసుంధరామండలి నాగులూరను నొక పురంబు నేలుచుఁ
కూకదమారయ్య యను జననాథుండు భక్త్యుత్తముండుగలడు. అతఁడు

శివభక్త శ్రేష్ఠుండు శూరుండు ధీరుండు శ్రీమంతుండు విద్యావంతుండు
సద్గుణవంతుడు చతురుండు సుందరుండు సత్యనిష్ఠుం డిష్టలింగపూజకుం
డశ్రాంతమాహేశ్వరాన్న దానవ్రతపరాయణుం డంతియెకాకమాహేశ్వ
రులేది యడిగిన నెడపక యద్దాని నొసంగునట్టి వదాన్యుండు. అట్టి రాజ
మాళికి సతు లష్టోత్తరశతం బందచందంబులు లేజవ్వనంబు విద్వేయుఁ
జాతురి శివభక్తియుఁ బతిరక్తియు సత్వోక్తియు గురుచరశివపూజా
సక్తియు ఉచితానుచితజ్ఞానశక్తియుగల వారలు గలిగియుండిరి.

ప్రతిదినము మాదయ్యమహారాజ నేకులు భక్తులకు సాధుసజ్జను
లకు నన్న దానంబుచేయుచు నభీష్టధనంబు లిచ్చుచుండె. ఇట్లు నడుచు
చుండ నతిథులై వచ్చిన మాహేశ్వరులు గొందఱు గొంకక యధర్మం
బనుకొనక మాదయ్యగారి భార్యల నిమ్మని యడుగుచుండ నా యన
ఘుండు ధీరుండై కాదనక యట్లే యిచ్చుచుండె. మాహేశ్వరులారాణు
లనుదోడ్కొనిపోయి తమకు గృహిణులను జేసికొనుచుండి రిట్లు కొంత
కాలమునకు మాదయ్యగారికి యొక కలత్రంబు దక్క తక్కిన నూట
యేడ్గురు పెండ్లములు మాహేశ్వరదారలైరి. మంత్రిహితజనంబు లట్లు
గాంచి యీ యొక్కరాణినిగూడ నేడో తేపో ఎవనికేని దానమిఁ
గలఁడు. పిమ్మట భార్యావిహీనునకు హవ్యకవ్యాతిధ్యక్రియలు సాధ్యం
బులుగావు. కావున నీమె నొక్కరితనై న మిగిలించి యుంచుటావశ్యకమని
నిశ్చయించి రాజభార్యలను నూటయెనమండుగురను రాజు దాన
మిచ్చినా డిఁక భార్యయై యేగును భార్యల నర్థింపరాదని దేశంబం
దంతట దండోరా వేయించి రదివిని మాహేశ్వరులిఁక దారల నడుగరైరి.

ఇట్లుండ నొకనాఁడు నారదముని మహతిన్ బరమేశ్వరు గానంబు
సేయుచుఁ గైలాసాదికేగి పరమశివున కార్యాదేవికి సాష్టాంగపడి
మొక్కి సింధూరవదన సేవానులకు వీరభద్రునకు నమస్కరించి శైలా
దికి శరణుచేసి తక్కిన చండీశ్వరాదులకు జోహారుచేసి వినతుండై శివా
నుమతితో నొక మణిపీఠంబెక్కి కూర్చుండి సర్వలోకోదంతంబుల నివే
దింపుచు మధ్యమలోకంబందలి నాగలూరి కూకదమారయ్యరాజుచరి
త్రంబు సాకల్యంబు చెప్పి యాతేనిదాతృత్వంబును బ్రశంసించి మఱొక

భార్య యయ్యనఘనకు మిగిలి యున్నదని చెప్పి నమస్కరించి వెడలి పోయె. పిమ్మటఁ బరమేశ్వరు డాభక్తుని బరీక్షింప నెంచి యొక ముదు సలి మాహేశ్వరుఁడై నాగలూరిఁజేరి తనవార్ధకంబు ప్రకటంబగునట్లు లొకచేతి కట్టిచేఁ బుడమిఁబొడుచుకొనుచు నందందు తూలుచు గోడ నీడలజేరి కూర్చుండుచు లేచి ఇంచుకనడచి బడలికచే వంగి మోకాళ్ళ పైఁ గరములుంచుకొనుచు వెనుకకు జూచుచు నుస్సరనుచు బయలు జూచుచు బాలకుల దిట్టుకొనుచు ఎండకడ్డముగాఁ దలపైఁ దాళవృంతం బు నిడుకొనుచు విసుగుచు దిట్టుకొనుచు రాజసభకుఁ జేరనదిగి వేడి నిట్టూర్పు లెగయగ చెమ్మటలూరగ కూర్చుండి యున్నంత రాజ వద్యుం డా శరణవద్యుని జూచి భయపడి లేచి తారసించి నమస్కరించి యెండనేడి దాకకుండ నంతనే నందొక వితానంబు వేయించి పన్నీటిని పైఁజిలికించి కప్పురంబును జెవులయందుంచి చందనగంధం బెదకుఁ బూసి తాళవృంతంబుచే విసరుచు నిమ్మపండురసము శొంఠిపొడి పైంధవ లవణము గలిపిన మజ్జిగ దెచ్చి త్రావించినంత గొంతసేపటికి మాహేశ్వ రాగ్రణి సేదదీరి కన్నులుదెరచి రాజునుజూచి ఔరా! ధారుణీంద్రా! నీభక్తికి ప్రమోదంబుజెందితి. ఎట్టివారేని నిన్నుబోలరు ధన్యుండవనియె. అపుడు మారయ్య మొక్కి మహాత్మా! నన్నేటికి బెద్దచేసెదవు. నే నత్యంతంబు జపలుండ యనుచితవర్తనుడ దుర్మదుడ లోభదూషి తుడ దంభుండ భక్తిహీనుండ దయారహితుండ మన్నింపుమనియె. కపట మాహేశ్వరుండు రాజా! ఆత్మస్తుతి కూడదని నీ విట్లు చెప్పెద వంతి యేకాని నీకు సమానుఁడీ లోకమ్మున నెవ్వండు లేడు. నీవు దాతృ చూడామణివి దయా నిధివి దీనలోకరక్షకుడవు. పెక్కులేల? అగ్ని సాక్షిగా జేకొనిన యాత్మసత్తులను సద్గుణవతులను సౌందర్యవిద్యాయావ నవయోవతులను సచ్చీలసంయుతులను నర్థులగు మాహేశ్వరుల కర్పించినట్టి నెరదాతవు నేతవు కృతార్థుండ వప్రతిమానుండ విట్టి నీసద్భక్తి ధైర్య సాహసంబు లబ్బురంబుగ విని నాకు వార్ధకదళ వచ్చినందున సేవ చేయుటకై చెంతనొక చేడియ యుండిన బాగుండునని యాశతో నీకడ కరుదెంచితిని గాని ఈపురిఁ బ్రవేశించినంత నే నీకికభార్యలు లేరని తెలిసితి. ఇకవచ్చినట్లు పోయెద సెలవిమ్మనియె. అపుడు భక్తవద్యుండగు

మారయ్య మానవేంద్రుఁడదరి మహాత్మా! కడుదప్పులనుండి ఇటకు నచ్చితిరి. నేడిందు మాగ్గహంబందు వసించి శివపూజచేసి యాగగించి నన్నుధన్యునిజేయుడు. తమకు శ్రమమంత దీరును. సతియు గూడ నిక నొకర్తుక గలదనియె. కృతకశ్రేవుండు వికటహాసముచేసి చక్కనిచుక్క వంటి పెండ్లము నింటదాచుకొని అద్దాని నెవరేని నడుగుదు రేమో యనునడలున నిక భార్యలు లేరని దేశమంత జాటించితివా? బళిగా! మంచియుపాయంబు చేసితివి. నే నేమో యనుకొంటి. నీదుభక్తియు వితరణమును దెలియవచ్చె ననిన ననఘుండైన నాభక్తప్రకాండుఁ డిట్లనియె. ప్రభూ! దారను దాచితి నంటిరి. అట్లు కా కష్టోత్తరశతకశత్రం బులలో నొక్కతె మిగిలి యున్నది. దీని నెట్టియర్థియును వచ్చి యడుగ లేదు. నేను లేదనలేదు. దండోరాను నే నొనరింపలే దద్దాని నే నెరు గను. తమకుఁ దరుణి కావలయునేని నద్దాని నిచ్చెదను గొనిపొం డనిన నాసామి మరల నిట్లనియె.

సీ॥ అనువైనసతులెల్ల ♦ నయ్యలపాలై రి

కొరమాలిచిక్కిన ♦ కుటిలమతియొ

మాటసూటెరుగదో ♦ నోటిగయ్యాళియో

అచార హీనయో ♦ యలసురాలొ

పనివంజయో ఇంటి ♦ బానిసబిడ్డయో

వెట్టిచెదములదో ♦ చిట్టిగొట్టో

తెవులుగొట్టియొ వైసు ♦ తీరినమేనిదో

యోజమాలినదియొ ♦ బీజుగొట్టో

గీ॥ ఎవ్వరకు నక్కరకురాని ♦ ఇగురుబోడి

బోరమల్లన పాలన ♦ బోల్కి మా కొ

సంగదలచితివో ? చాలు ♦ చాలు నీప్ర

సంగము లటుండనిమ్మ ర ♦ సాతలేశ!

చెన్నబసవపురాణము.

అనిన నాభక్తగ్రామణి మరల నిట్లనియె. దేవరా ! మీ రనిన యవగుణంబు లొక్కటియైన నాచానయందు లేదు. మిక్కిలి గుణవతి సచ్చీల గురుచరేశ్వరపూజాపరాయణ యువతీభూషణం బని నుడివిన మందస్మితముఖారవిందుండై యా గురుం డిట్లుపలికె. ఓయీ! అంగడి

వత్సకుఁ డమ్మగ మిగిలిన వస్తువు నిదియే నుత్తమంబనునట్లు నీవిపుడు పడతిం గొండాడెదవు. అంద తేరికొని పడయగ మిగిలిన నాతిని గొను మని నన్ను మోసగింపకు. భక్తి గలదంటివి. కుటిలాలక లెక్కడ? నిట లాక్షునిభక్తి యెక్కడ. అనుడు పుడమితేడు మ్రొక్కి తిరుగనిట్లనియె. బాలేందుధరమూర్తి! ఏల ఇట్లు నిరాకరించి జాలము చేసెదవు? భవనంబునకు రమ్ము భక్తురాలిని జూపెదను. వలయు నేని మీ కా చెలువ తన చర్మంబాలించి చెప్పలు చేసి ఇప్పించుటకు నొప్పికొనును. విజయము చేయుఁ డని యమ్మహాత్ముని దన హర్ష్యంబునకు గొనిపోయి సువర్ణ పీఠంబున గూర్చుండబెట్టి రాణిని బిలిపించి సామిని జూపించిన నా రమణీ లలామ ఎఱిగి గురుమూర్తికి సాష్టాంగమెరగి నమస్కరించి దేవా! తమదర్శనంబున ధన్యురాలనైతి ననిన శరణవర్క్కుం డామెనుజూచి ఇట్లు నియె. రమణీ శిరోమణీ! ఉఱకపోవువాని బిలిచి నీపెనిమిటి నాసతి శివ భక్తుడగు నతిధికి చర్మమొలిచి చెప్పలు చేసి ఇచ్చునని నుడివి నీ యంతః పురంబునకుఁ గొనివచ్చె. ఇందు ని న్నరసిచూచిన నట్టిదానవని తెలిసితి సంతసించితి ననినఁ గేల్మోడ్చి యా వనితారత్నంబు స్వామికిట్ల నియె. స్వామీ! ఎండలోఁ గడు దవ్వునుండి దేవర విచ్చేసినట్లుగాఁ దెలియుచున్నది. ఇంతకష్టం బేటి కొందితిరి? పాదరక్ష లేటికిఁ దొడుగ రైతిరి? మీగాళ్ళుకంచినవి. యరికాళ్ళందువ్రేళ్ళులఁ బొక్కులు పొడమి నవి యనఁ జనవర్క్కుండు సీమంతినీ తిలకమా! భవిస్పర్శనొందని నేను బశువు లెల్ల భవు లగుటజేసి యవ్వాని చర్మమున నొనర్పబడిన చెప్పల నొప్పుక ధరింపకుంటిని. సాధ్వీరత్నమా! నేనేవేళలం దితరులకష్టంబులకై జాలి నొందుచుందును. నాకష్టం బెవ్వరును దలంపరు. సచ్చరిత్రవగు నీవు నా పదంబులందలి పొక్కులజూచి పొక్కుచుంటివి మెచ్చితి. నీ చల్ల నినుడులకు నామది చల్లనయ్యె. మెచ్చితి గాని లోకములోని వారలలో శ్లో॥ కర్మణ్యన్యం వచస్యన్యం మనస్యన్యం దురాత్మనాం

కర్మణ్యేకం వచస్యేకం మనస్యేకం మహాత్మనాం॥

తా॥ దురాత్ములకు మనస్సునందువేటు చెప్పటయందువేటు చేయుట యందువేటు. మహాత్ములకు మనస్సున నొకటియే చెప్పటయందొక టియే చేయుటయందొకటియే.

అన్నట్లు కొందఱు వాక్కులందు దేనెలు గురుపించుచు మనంబు లందు విషమొంది యుందురు. వాఙ్మనఃకాయకృత్యంబులలోఁ గాయ కృత్యంబే ప్రయోజకం బుత్తమము. అగ్గిం దాకితి నన్న గాలదు. కాలి తోడనో కేలితోడనో తాకిననే కాలును. నిన్ను జూడ త్రికరణంబులం దేక రూపమనియే తోచుచున్నది. మాటలుచెప్పవచ్చును గాని నడు చుట దుర్లభం బనియె. అపుడా రాజసధర్మిణి మంహాసముచేసి ధీరయై విభుని జూచి జీవితేశ్వరా ! ఈ వచ్చిన చరుండు శివుం డీయన చేతనే మనమీ సంపారసముద్రంబును దరింతుము. వేగిరం బసిచే నాచర్మంబు నొలిచి సంబువులొనరించి వీరి పాదంబులకు దొడుగుదు. ధన్యులమౌదు మనియె. పరమభక్తుఁడును దాతృశ్రేష్ఠుండును నగు నమ్మహిజాని భక్తం బుఁదెచ్చి సాహసంబుతో సతికృత్తి నొలువం బూనిన కుహనామాహేశ్వరుండు వికవికనగి జగతీవల్లభున కిట్లనియె. రాజమాళీ! పుష్పంబులు గొనిరమ్మనినఁ బుష్పవృక్షంబు నరికి తెచ్చినట్లు గోరఁజేఱుదానికై గొడ్డలిఁ గొన్నయట్లు కులసతిని ధర్మవతిని జంపఁదలకొంటివి. నేనంతఁ గూర కర్ముఁడనుగాను. మానుము. మాకు సంబువులఁదొడుగ నీకిచ్చహెచ్చుగఁ గలదేని నిమ్మానిని లోగిటికి గొనిపోయి యందు సులభంబుగఁ జర్మం బొలచి వాని నిర్మింపుమనిన నాతఁడప్లేయని భార్య నభ్యంతరగృహంబు నకుఁ గొనిపోయి తనయట్లు భక్తయు ధీరచిత్తయు నైనసతియొక్కకృత్తి నొలచి సంబువులొనర్చి తెచ్చి శరణవర్చుని దొడుగుమనియె. కపట శరణుండు నవ్వి భూపతీ ! ఇచటనుండి యిప్పుడ లోనికిఁ బోయితివి. చర్మం బెప్పుడొలిచితివి? ఎప్పుడు చెప్పులు గుట్టితివి? నేనమ్మజాల. మున్న నీయింటనున్న వీనిఁ దెచ్చితివేమో. చాలు వచ్చె. నేఁబనివినియెద నెల విమ్మనిన తేఁడు గటకటబడిదేవా! నేనట్లు బూటకము చేయలేదు. మున్ను మాయింట నివిలేవు. తమ సేవకురాలి చర్మంబే వలిచి యీ సంబువుల నిర్మించితి. ఇందులకుఁ బంచభూతంబులు దేవరచరణంబులు సాక్షియనె.

కృత్రిమచరుం డంతవిని యట్లేని నీసతి నెందుఁ జర్మంబొలిచితివో నేను గాంతుఁజూపింపుమనినఁ బుడమితేఁడు మాహేశ్వరవగుఁడొడ్కొని పోయి మూర్ఖులొమునిఁగి యసువులఁ బాయనున్నట్టి శోణిత పూర్ణయైన

రాణిని జూపించి నధూమణీ! పరమ శివమూర్తియగు చరమూర్తి యగు
దేంచే లేచి శరణు సల్పుమనిన నాసతి చివ్వునలేచి శరణపాదారవిందం
బులందు శిరంబుంచిన కృతకగురుండు మరల హాసంబొనర్చి రాజా! ఏల
ఇట్లు మాయలు పన్నెదవు. ఈ యింతి తనువందెచ్చటను వెదకిననేని
గాయంబగుపడదే. ఎట్లు చర్మంబొలిచితివి? ఈ నటనంబంతయు నారెయి
ర్దనే చేయవలయునా? అందంబు సుగుణసంపత్తిగల యీ యన్నుల
మిన్నను నొరులకీజాలకయె భార్యలు లేరని చాటఁ బంచితివి. ఇప్రు
డిందుదాచి నాయెడఁ గోడిగంబొనర్చితివి. చాలిఁక పోయివచ్చెదననిన
భక్తధరాధినాథుం డలికి యుచ్చైస్వస్వనంబుతో దేవా! యిదే నీసమక్ష
మందుఁ గృత్తి నొలుచుచున్నాడను. చూడు మపచారం బెంచకు
మని ఖడ్గంబుఁ జేఁగొని సతిని డాయుచున్నఁ దత్క్షణంబునఁ గృతక
తనువుంబాసి

సీ॥ ఒక కేల మొనవాలు ♦ సినపట్టి వినుజాలు

మొలతోలు నెమ్మేన ♦ తెలుపుడాలు

చేతకంకటి తుండు ♦ చెంపజాబిలిచెండు

గెడలజేజేపిండు ♦ జెడలదిండు

గుదిగొన్న మెడకప్పు ♦ నుదుట వ్రేలెడునిప్పు

కనికరంబుననొప్పు ♦ కనులమెప్పు

చెలువైన సామేన ♦ నలరుచు గనుచాన

పలుకుతేవియసోన ♦ వలపులీన.

ఆ॥ వెండికొండబోలు ♦ వెలగి త్తపెనెక్కి

బాసవాలుగములు ♦ బలసి కొలువ

నాకసంబు పుడమి ♦ నలమిన వెలుగున

గాననయ్యె బేసి ♦ కంటివేల్పు.

చెన్న బసవపురాణము.

ఇట్లు ప్రత్యక్షమైన మహేశ్వరుని జూచి యారాజదంపతులు
సాష్టాంగమెరగి యిట్లు వినుతించిరి.

సీ॥ శ్రీపార్వతీలోల! శ్రితజనపాల! పా

పాబ్ధివాతూల! భ ♦ క్తానుకూల !

పన్నగాధిపహర ! ♦ పాండు శరీర ! స
 న్నుతసురవార ! దు ♦ ర్మతివిదూర !
 నందీశ కంఖాణ ♦ నాట్య ధురీణ ! వం
 దారు సంత్రాణ ! వ ♦ ననిధితూణ !
 భర్మాది కోదండ ! ♦ పాలితాజాండ ! ని
 ర్మలగుణకాండ ! వి ♦ క్రాంతిచండ !
 తే॥ యక్షనాయకమిత్ర ! హ ♦ వ్యాశినేత్ర
 శిక్షితాసుర గోత్ర ! చి ♦ న్మోక్షసత్ర
 మేశసంభవభంగ ! పృ ♦ ద్వీశతాంగ !
 పరమపాశుపతస్వాంత ! ♦ పద్మభృంగ !

చెన్నబసవపురాణము.

ఇట్లు నుతించి యంజలిఁబట్టి నిలిచినట్టి రాజదంపతుల నీక్షించి
 దయాసముద్రుండగు యాదిదేవుండు మీరొనర్చిన భక్తికెంతయు
 సంతోషించితి నిట్టిదికదా నిర్దంపుభక్తి. ఇదియేకదా యాదార్యంబు.
 ఇతఁ గొంతకాలంబు మీరలీయైహిక సుఖంబులఁజెంది యాపై నాసన్ని
 ధానంబున రాఁగలరని నొడివి సెలవిచ్చి యంతర్హితుండయ్యె. భూరమ
 ణుండు శివసన్నిధికరుగుట కింకను శివుండు తడవుచేసె నని కొంకుచు
 శివాజ్ఞాప్రకారంబు శైవవ్రతంబు సల్పుచు వసుమతినిఁ బాలింపుచుఁ
 గొంతకాలంబునకు సధర్మిణితోడ శివునిఁజెందె నిది భక్తశిరోమణియైన
 కూకదమారయ్యగారి చరిత్రం బఖిలపాపహరంబు శుభదంబు.

43. మహాభక్త తాండారి

శ్లో॥ వియద్వ్యాపీ తారాగణగుణిత ఫేనోద్గమరుచిః
 ప్రవాహోవారాయః పృషతలఘు దృష్టశ్శిరసితే
 జగద్వీపాకారం జలధినిలయం తేన కృతమి
 త్యనేన్నేకోన్నేయం ధృతమహిమదివ్యం తవవపుః॥

మహిమ్నుస్తవము.

తా॥ ఓపరమశివా! ఆకాశమునంత వ్యాపించినదియును జుక్కలగుంపుచే మఱియు రెట్టింపఁబడిన నురుగుల పుట్టుకచే నగు శోభ గలిగినట్టి యే యుదకముల ప్రవాహము నీశిరస్సందొక జలబిందువువలెఁ గన్పట్టుచున్నదో అద్దానిచేత నీజగము సముద్రముచే వలయాకారముగఁ జేయఁ బడినట్టి యొక ద్వీపమువలెఁ జేయఁబడుచున్నది. ఇట్లగుటచేత నీదేహము ధరింపఁబడిన మహిమముగలదై ప్రకాశించునదియౌట ఊహింపఁబడుచున్నది.

పగల్తాండారి యనునొక శివభక్తుండు దినదిన మగ స్త్రీశ్వర శివ లింగంబు నొక వందకలశంబుల నుదకంబులచే నభిషేకింపుచు సర్పించుచుండె. ఒకవత్సరం బనావృష్టియగుట మరుసటియేటి యెండలందెచ్చోట నుదకంబు సులభంబుగాకుండె. వాపీకూపతటాకంబులన్నియు సలిల శూన్యంబులయ్యె. పుష్పఫలారామంబు లెండె. అరణ్యంబులందు దావాగ్ని చెలరేగి కాల్చుచుండె. భోజనపానోదకంబులకే యెద్దడియయ్యె. అట్టి సమయమందుఁ గూడఁ బగల్తాండారి విత్తంబులిచ్చి దవ్వలనున్న మహానది యందలి యుదకంబులు వందకలశంబులు దెప్పించి శివలిలింగంబు నభిషేకించుచుండె. ఇట్లేకదీక్షతో దుర్భిక్షమందుఁగూడ నాభక్తుం డహారహంబు శతకుంభోదకంబులతో శివలింగంబు నభిషేకించి పూజించుచుండ నొకనాఁడు పూజకై తెచ్చిన యుదక కలశములలోఁ జేయిదప్పి యొకఘటంబు భిన్నంబై యుదకంబు పోయె. అపుడు భక్తుఁడు మరల దవ్వలకుఁబంపి యుదకంబుఁదెప్పింపుటకుఁ బూజాసమయంబు మీరుననియుఁ జేరువ నీరంబులు శూన్యంబగుటయు నెఱింగి పూజాభంగంబు ప్రాప్తంబయ్యెనని వగచి మూర్ఛనొందె. అపుడు శివుఁ డొక జంగమరూపంబునవచ్చి యొక హిరణ్యకలశంబు సలిలపూర్ణంబును జూపె. అంత భక్తుండు గన్నులు తెఱచి యంతటఁ గలయఁజూచె. ఎందును గన్పట్టకుండుటకు విషాదంబొంది మరలఁ గన్నులుమూసె. అపు డుదకపూర్ణఘటంబు తనగర్భంబం దుండినట్లగుపడియె. అపుడు భక్తుండు గర్భం బసిచే ఛేదించి యుదకుంభంబుఁగొనియెద నని తద్క్షణంబందు సురియఁగొని గర్భంబు ఛేదింపఁబూనిన శివుం డాతరుండై రయంబున డాసి వలదువలదని నివారించి భక్తుని జూచి నీదుభక్తికి

మెచ్చితి రమ్ము! దివ్యవిమానంబెక్కుము కైలాసమునకుఁ జేరుమనియె.
 భక్తుండపుడు దేవా! ఈ వ్రతభంగం బిట్లాంది నేను నీ సన్నిధానము
 నకురాఁజాలను. నాకు నీవ్రతంబు గావలయు ననియె. శివుఁ డపుడు
 వ్రతంబు లర్చనంబు లన్నియు నాదు సాక్షాత్కారంబునకే నామెప్పు
 నకేకదా! నేను మెచ్చి సాక్షాత్కరించితి. ఇక నీకు వ్రతార్చన లేటికి?
 నిధిలబ్ధికై కొనినయంజన గడ్డపాఱమున్నగు సాధనంబులు నిధి లబ్ధంబైన
 నక్కఱలేదుగదా! అట్లు నేను నీకు మెచ్చి మత్పదం బిచ్చెదనన్నను నీవిం
 కేటికి తడవుచేసెదననియె. అపుడు భక్తుండు మహాదేవా! అహరహం
 బిట్లు నిన్నర్చించుట నావ్రతంబు దేహపాతంబువఱకుఁగాని ఈలోకంబుఁ
 బాసి నీయనుగ్రహంబున నీదుపదంబుఁజేరినయంతకుఁగాని ఈవ్రతం బెట్టి
 విఘ్నంబులేక జరుగవలసినదియే యనిన శివుఁ డాతని భక్త్యతిశయంబు
 నకు దృఢదీక్షకు నానందించి యుదకపూర్ణఘటంబునిచ్చె. అద్దానిగొని
 శతఘటోదకంబుల శివలింగంబు నభిషేకించి పూజించిన భక్తునిగాంచి
 శివుఁ డికఁ బుష్పకంబు నెక్కుమనియె. భక్తుఁడు శివునితో సదయహృద
 యా! నాకీ శివలింగంబు నీయనుగ్రహపాత్రుని జేసె. అందున నీయగ
 స్త్యైశ్వరలింగాగారంబుతోడ నీపదంబుఁ జేర్చుము. అందుఁగూడ నీ
 లింగంబు నర్చించుచుందును. అనవుఁడు శివుండామోదించి భక్తుండు
 గోరినయట్టులే యా శివాలయంబుతోఁ గూడ నాభక్తుని స్వపదంబుఁ
 జేర్చుకొనియె. ఇది మహాభక్తుఁడగు పగల్తాండారి చరిత్రంబు.

44. మహాభక్త కడమలనంబి

శ్లో॥ మహిపాదాఘాతాత్ వ్రజతిసహసా సంశయపదం
 పదం విష్ణోర్భ్రామద్భుజ పరిఘ రుగ్ణగ్రహగణం
 ముహూర్ద్యోర్దౌఘ్యం యాత్యనిభృతజటాతాడితతటా
 జగద్రక్షాయై త్వం నటసి నను నామైవవిభుతా ॥

మహిమ్నస్తవము.

తా॥ ఓశివా! నీదు పాదాఘాతమువలన భూమి తత్కాలమందే సందేహానము నొందుచున్నది. విష్ణుపదము (ఆకాసము) తిరిగెడు నీదు పరిఘలవంటి బాహువులచేఁ బీడింపఁబడినట్టి సూర్యచంద్రాది గ్రహసముదాయముగలదై యగుచున్నది. స్వర్గలోక మెగురుచున్న నీదు జడలచేఁ గొట్టఁబడిన తటములు గలదై మాటికి దుస్థితిని జెందుచున్నది. నీవు జగద్రక్షకై నటించుచున్నావు.

కడమలనంబి యనునొకభక్తుండు తనప్రాణలింగమునకుఁ బ్రతిదినమందు సహస్రదీపములు వెలిగించి యుత్సవమొనర్చుచుండె. కొన్ని దినంబులకుఁ బూర్వార్జితధనంబును స్వార్జితధనంబు నంతయును నంతంబయ్యె. అంతమీదఁ భక్తుఁ డనుమానింపక నాకుఁ గల తనుధనంబులలో ధనంబంతయు సురిగె నిక తనువొండున్నది. దీనినిపుడు శివున కర్పింపుటకు సమయంబౌనన్నంబయ్యె ననిమనమున మురిసి శిరస్సునందలి కేశంబుల నెల్ల నూర్ధ్వంబునకుఁదిగిచి మండెడుకొరవినిదెచ్చి శిరోజంబులకు ముట్టించె. అంత జ్వాలయేర్పడి మస్తకంబును ముట్టుచుండె. భక్తుండు శివైకప్రాణుండై యానందంబుననుండె. అపుడు శివుఁడు మెచ్చి భక్తుని యొద్దకు వచ్చి అగ్నిజ్వాలల నార్పి భక్తు నాలింగనము చేసికొని యాత్మధామమునకుఁ జేర్చుకొనియె నిది మహాభక్తుఁడగు కడమలనంబి చరితంబు.

45. మహాభక్త వైజయమ్మ

శ్లో॥ ధృవం కశ్చిత్ సర్వం సకల మపర స్త్వ ధృవమిదం
పరోధ్రావ్యాధ్రావ్యే జగతి గదత వ్యస్త విషయే
సమస్తే ప్యేకస్మిన్ పురమధన తైర్విస్మిత ఇవ
స్తువన్ జిహ్వామి త్వా నఖిలు నను ధృష్టా ముఖరతా.

మహిమ్నుస్తవము.

తా॥ ఓ త్రిపురసంహారా! ఈ కనఁబడుచున్న సర్వజగంబు నొకఁడు నిత్యమైనదానిగా మఱొకఁడు సర్వవిశ్వంబు ననిత్య

మైనదానిగాను వేటొకఁడు ఒకటిమైన నీసర్వవిశ్వమందు నిత్యా నిత్యములను వేటువేటుగా నియతములైనవానిగాఁ జెప్పచున్నారు. నిన్ను బొగడుచున్నట్టి నే నిట్టివారిచేతఁ బరిహసింపఁబడిన వానివలె నున్నను సిగ్గుపడుటలేదు. వాచాలత్వము దిట్టతనముగలది.

కర్నాటదేశంబున బరవళిగయను పురంబందు వైజకవ్యయను సువాసిని యువతికలదు. ఆమె శివభక్తాగ్రగణ్యా విదుషి. ఆయమపెనిమిటి జైనుఁడు. సతతము జైనగోష్టులఁ బొసరింపుచు జైనగురులఁ బూజించుచు జైనకథాశ్రవణంబుల సంతృప్తుఁడగుచుండు. సాధ్వీమణియగు తత్సతి యామతమందిష్టములేకయుఁ బత్యధీనగావున నస్వాధీనమై ఏనాఁటికేని శివలింగపూజనంబుగాని యొక శరణచరణార్చనంబుగాని లభింపకుండె నిక నీజన్మంబెట్లు ధన్యంబగునని రేఁబవలు పరితపించుచుండె. ఇట్లు నడుచుచుండ నొకనాఁడు జైనగురులకుఁ దచ్చాత్ములకును దనయింట విందుసేయఁబూని గృహపతి సకల పదార్థంబులఁదెచ్చి పాకంబులనొనర్చుము నేను జైనమండలిని బిలిచికొనివచ్చెదనని గృహిణికాన తిచ్చి చనినంత వైజకవ్య పదార్థంబులనెల్ల వేటువేటుగ బాగుచేసికొని సేకరించి శాకంబుల సూపంబు నన్నంబు పులుసులు చేరులు పాయసంబు లడ్డువంబులు మణుగుపూవులు గరిజెలు మున్నగునవి యొనర్చి చిత్తంబం దకటా! పంచభక్ష్యాన్నంబులు సిద్ధమొనర్చితి. ఒక్క మాహేశ్వరుఁడేని వచ్చి శివపూజచేసికొనునంతటి భాగ్యమునకు నోచనైతిఁ గదా! ఈ వంటకంబంతయు జైనచార్వారులపాలుచేసి వడ్డింపనుంటిఁగదా! నా భాగ్యమిట్లున్నది. శివునకు నాయందనుగ్రహములేకపోయె నని దుర పిల్లుచుండె. శివుఁడదియారసి యొకచరమూర్తియై గృహంబుఁదారసింప నాయువిద దవ్వులనుండియేఁచూచి కడుగడు సంతసించి యెదుర్కొని సాష్టాంగ మొరగి యుదకంబుఁదెచ్చి పశ్చేరంబందు మాహేశ్వరచరణంబులఁ గడిగి యాతీర్థంబును శిరంబందుఁ జల్లుకొని ప్రాశనముచేసి పదంబులందలి తడిఁదుడిచి పుష్పంబులుంచి మొక్కి భర్తవచ్చి దన్ను శిక్షించునేమో యనెడు భయంబుఁబాసి తెగువతో స్వామి! ఇందు శివపూజ సేయఁడని కోరి యనుమతిఁబడసి తద్క్షణంబందు లింగ పూజను సల్పించి కదళీపత్రంబువేసి సర్వపదార్థంబులను వడ్డించినంత

శరణుండు శివలింగార్చితంబుచేసి భోజనంబొనరించె. అంతట జైన
చార్వాకులందఱి టింటికివచ్చి యందు ముందుగ సాపడికూర్చుండియున్న
శైవుని జూచి కినుకనొంది వంటకం బెంగిలియయ్యెనని వెడలిపోయిరి.
అనంతరంబందు గృహపతి యింటికివచ్చి కలయఁజూచిన శరణుఁ డదృ
శ్యుండయ్యె. యజమానుఁడు నిజంబరసి తనయత్నంబంతయు వృథా
యగుటకుఁ జింతించి సత్తిపై నాగ్రహించి ఓసి ప్రతికూలా! నా ప్రయ
త్నమ్ము వమ్ముచేసి నన్ను బరిహాసపాత్రునొనర్చితివి. ఇట్టినిన్నేమి చేసిన
నీయపచారంబుతీరు? దుర్మతీ! నాగురులకుఁ గుడుపనున్న మృష్టాన్నం
బుల నెవనికో ముందొసఁగి పాకంబులనెల్లఁ జెరిచితివి. ఆతఁడెచ్చటికేగె?
ఎచ్చోటదాచితివి? వానికి నీకెన్నటినుండియో తగులంబున్నదికాఁబోలు.
నేనెఱుఁగకుంటి. కాకున్న నిట్లేల తెగించి పవిత్రాన్నంబుల ముందుగఁ
గుడువఁ బెట్టెదవు? చూడుము. నిన్నిపుడే యంతకపురిన్ జేర్చెద నని
యొక కొరడాపుచ్చుకొని కసిదీర భార్యను బాదుచుండెను. అపుడామె
చేయునది సుంతలేక మంతనంబున నీశ్వరు నీశ్వరి నిట్లర్థింపుచుండెను.
శ్లో॥ గౌరీవల్లభ కామారే కాలకూట విషాదన

మా ముద్ధరాపదంభోధే త్రిపురఘ్నాంతకాంతక !

మలయాచల ఖండస్థ శివతత్వ సుధానిధి.

తా॥ ఓ గౌరీప్రియా! ఓమన్నధారీ! ఓవిషభక్షణ! ఓ త్రిపురదహనా! ఓ
మృత్యుహరా! ఆపత్సముద్రమునుండి నన్నుద్ధరింపుము॥ అని యర్థించి
ఆర్యా దేవినుద్దేశించి

శ్లో॥ తనోతుక్షేమంన స్తవవదనసౌందర్యలహరీ

పరీవాహస్రోత స్సరణి రివసీమంత సరణిః

వహంతీ సిందూరం ప్రబలకబరీ భారతిమిర

ద్విషాం బృందైర్బందీ కృతమివ నవీనార్క కిరణం ॥

శ్రీశంకరాచార్య సౌందర్యలహరి.

తా॥ ఒ తల్లీ! సిందూరమును ధరించినదై దట్టమగువేణీభరతిమిర శత్రు
సమూహముచే బందిగావింపఁబడిన బాలభానుని కిరణమువలె
నున్నట్టియు నీముఖమందలి సౌందర్య నదీప్రవాహంబు త్రోవవలె
నున్నట్టియు నీదు పాపతిత్రోవ మాకు శుభమును వృద్ధి చేయుగాత్ర,

అని ప్రార్థించుచుండఁగా శివానుగ్రహంబున కొరడాదెబ్బ లన్నియు నామెకుఁదాకక ఆపోవుచున్న జైనులకందఱకుఁ దాకుచుండె నవ్వారలు వీపులను స్పృశించుకొనుచు నేడ్చుచుండిరి. గృహస్థుఁడు చాల సేపు కినుకదీర తనయువిదను మోది యలసి పెండ్లమును ఇంటివెలపలికి గెంటి నాయుంటనుండకు నీ వలసినయెడకు బొమ్మనియె:

అపుడు వైజకమ్మ యేమియుఁదోచక యెందుఁబోవుటకరయక అడలుచు నడుచుచు నొకయాలయంబగుపడ నద్ది శివాలయంబనుకొని యపుడందుఁజేరి శివుని దిరుగ ధ్యానించుచుండె. వైజకమ్మ తలపోసి నట్లది శివాలయంబుగాక నొక జై నాలయంబగుట నాసతిధ్యానయజ్ఞంబున నానసతియందలి జినవిగ్రహంబు శివాలింగంబయ్యెఁ దత్పరివారం బంత నన్నిహితంబయ్యె. అందలిజనంబులంత నావిచిత్రసంఘటనం బీక్షించి విస్మయించి యందఱికెఱుక చేసిరి. ఊరివారందఱువచ్చి వైజకమ్మ యొనర్చిన ధ్యానమాత్రంబున జినవిగ్రహంబు శివలింగంబగుటకుఁ బరివార దేవతలందఱు చేరుటకును వైజకమ్మను దద్భర్త కొరడాతోఁ గొట్టినట్టి దెబ్బలు జైనగురులకు జైనులకుఁ దాకుటకును నత్యాశ్చర్యంబునొంది వైజకమ్మను శివభక్తశిరోమణిగాఁ దలంచి నుతించి మ్రొక్కిరి. జైన గురులుగూడ వైజకమ్మభక్తి మాహాత్మ్యంబున కలరి మ్రొక్కి వైజకమ్మయుపాసించు శివమతంబందుఁ జేరిరి. వైజకమ్మపతియును దనసతి శివభక్తిని నిర్మలాంతఃకరణంబు నెఱింగివచ్చి యామెను గారవించి నిజా గారంబునకుఁ దోడ్కొనిపోయె. నాఁడు మొదలుకొని యాతండును శివభక్తుఁడై శివుని శివభక్తులను బూజింపుచుండె. వైజకమ్మచేఁ బ్రాదుర్భవించిన యాశివలింగంబు వైజనాథుండని ప్రసిద్ధి నొంది పూజకులకు సర్వార్థంబులిచ్చుచుండె. వైజకమ్మ బోధచే ననేకులు శివభక్తి నొంది భక్తాగ్రగణ్యులైరి. ఈయది మహాభక్త వైజకమ్మ చరిత్రము హర్ష వర్ధనము.

46. ఆత్మారామ - మహాయోగి

శ్లో॥ మనః ప్రత్యక్ష్చిత్రే సవిధమవిహాయాత్త మరుతః
ప్రహృష్యద్రోమాణః ప్రమద సలిలోత్సంగితదృశః
యదాలోక్యాహ్లాదం హృదయ నిమజ్యామృతమయే
దధత్యంత స్తత్త్వం కిమపి యమిన స్తత్కిలభవాత్.

మహిమ్న స్తవము.

తా॥ నిరోధింపఁబడిన ప్రాణములు గలయోగీశ్వరులు వాసనారహిత
మగు పరమాత్మమందు విధ్యుక్తముగ మనస్సును జేర్చి అమృత
మయమైన హృదయమందు మునిగినయట్లు పులకించిన రోమములు
గలట్టివారలై ఆనందబాష్పములతో నిండిన నేత్రములుగలవారలై
ఏదియోయైన యేతత్త్వమునుగాంచి అంతస్సులో నానందమును
ధరించుచున్నారో ఆ యానంద వస్తువు నీవే కదా!

ఆ త్మ దే వు ం డ ను భ క్తు ఁ డొ క ప ల్లె య ం దు వసించి
యిష్ట లి ం గ ము ను బూ జి ం పు చు మా న స ం బు ను బ ద్ధ
కోశప్రతీకాశంబును నధోముఖంబును నగు హృదయంబు నందలి జ్వాల
మాలాకులంబును విశ్వాయతనంబు నగు జ్యోతిర్లింగంబు మధ్యంబందు
గీలుకొలిపి ధ్యానావాహనాద్యుపచారంబు లొనర్చి సేవించి చొక్కు
చుండు. ఇట్లు చిరకాలంబు జరిగినయంత నొకనాఁ డాత్మదేవుండు పృత్య
ర్థమై కూలికి పండినవరిచేనుగోయుటకై పోయి యందు మధ్యాహ్న
వేళయగువఱకు వరిఁగోసి యంత సాపడుటకై యందఱు పని నిలుపుటఁ
జూచి తానును బనిమాని యొక వృక్షంబు నీడనుజేరి యందుగూర్చుండి
మానసంబందు జ్యోతిర్లింగార్చనంబు చేయుచుండె. తక్కిన కూలివాం
డ్రందఱుసాపడి మరలఁ బనిలోఁ బ్రవేశించుచుఁ జెట్టుక్రిందఁ గనులు
మూసికొనియున్న నీ యాత్మదేవునిఁ జూచి నిదురింపుచున్నాఁడనుకొని
పరిహసించిరి. అందొకఁడు వచ్చి ఓయీ! కూలికి వచ్చి నిదురింపుమని
యెవ్వరు చెప్పిరి? లేమ్ము లేమ్మని తన వ్రేలితో నాతని గర్భపార్శ్వం
బును గట్టిగఁ బొడిచె. అంత నతం డుస్సురనిలేచి తన కడుపును భాడి

చినవానిఁ జూచి కినిసి తనమొలనున్న కొడవలితో నవ్వాని తలను గోసివేసె. అపు డా హత్యాకృత్యంబును జూచి యందఱు భీతులై పోయి యారాజున కెఱింగించిరి. నృపుండును నాతురుండై ఖడ్గహస్తులగు తన భటులచే నాతని బిలిపించి అకారణంబుగ మనుష్యుని నేలవధించితివని యడిగిన నాతండు ప్రభూ! అనిమిత్తంబుగ నేనేలవానిఁ జంపుదును? నేను శివలింగ పూజామహోత్సవంబున నుండ నవ్వాఁడు శివనైవేద్యమునకై యుంచిన పెరుగుముంతను బోర్లబోసె నందులకై పూజాభంగంబును శివాపచారంబును సల్పెనని నవ్వానిని గడతేర్చితి ననియె. అపుడు వరి కోత కూలీలందఱు ఈతని నుడులు నిక్కములు గా వసత్యములు పూజించుటలేదు. పెరుగుముంతలేదు. కునుకుచున్నవాని ముట్టికొని ప్రబోధించిన మాత్రముననే యీతఁడు వానిఁ బొదివిపట్టి చంపెనని చెప్పిరి. ఆత్మదేవుండు విని భూనాథా! నాదు నుడు లసత్యంబులనిరి. నే నిందు బాహ్యార్చనంబొనర్పలేదు మానసపూజ యొనర్చితిని. మీకు నా వచనంబునందు నమ్మిక లేకున్నఁ బ్రత్యక్షంబుగఁ జూడుఁడని చేనున్న కొడవలిచేఁ దనవక్షంబు జీల్చి యిరుప్రక్కలఁ బుప్పసలఁద్రోచి యందు మధ్యంబందు రత్నపీఠంబును జ్యోతిర్మయలింగంబును దా నర్చించిన గంధాక్షత పుష్ప బిల్వదళంబులను షడ్రీసాన్ననై వేద్యంబులను బోర గిలిఁబడి పుడమిఁదొరలిన పెరుగుగలట్టి చట్టిని జూపించె. అపుడు సభ లోనివారందఱును బ్రభువును నా ప్రకారంబంతయును జూచి విస్మయఁ పడి భీతివడి చేతులుమోడ్చి మ్రొక్కి పరమశివునకు మ్రొక్కి యమ్మ హాత్ముని క్షమింపుమని ప్రార్థించిరి. అంత నతండు దనవక్షంబును స్పృశించినయంత వక్షంబు మూసికొని పూర్వమువలె నుండె. మృతుండైన కూలివానిదేహంబుఁ దెప్పించి యద్దానిపైని జేమోపినంత నవ్వాఁడు పునర్జీవితుండై లేచి కూర్చుండి యాత్మారామునకు తోతలుచేసె. అపు డంద తానందంబున మిన్నంది యాత్మారాముని బూజించి నంత నతండు యధేచ్ఛకాజని యిష్టలింగపూజను జ్యోతిర్లింగపూజ నొనర్చుచుండె నిది యాత్మారామునిచరిత్రం బఖిలశుభప్రదంబు.

47. శివయోగి అంబికచౌడయ్య

శ్లో॥ త్వమర్క స్త్వంసోమ స్త్వమసి పవన స్త్వం హుతవహః
 త్వమాప స్త్వం వ్యోమ స్త్వముధరణి రాత్మాత్వ మితిచ
 పరిచ్ఛిన్నా మేవం త్వయిపరిణతాభిభ్రతుగిరం
 నవిద్మస్తత్త్వం నయమిహత య త్వంనభవసి.

మహిమ్న స్తవము.

తా॥ నీవు సూర్యుడవు నీవు చంద్రుడవు నీవు గాడ్పువు నీవగ్నివి నీవు
 చక్రమువు నీవాకాశమువు నీవు భూమివి నీవాత్మవు నీయందు భక్తులైన
 వా రిట్లు పరిమితిగలవాక్కును బలుకుచున్నారు. లోకమందు నీవే
 స్వరూపముగావో అట్టిస్వరూపమును మే మెఱుంగము.

అంబికచౌడయ్య నానొక మహాశివభక్తుం డొకనగరంబున వసించి
 సూదవిద్యా (వంటకమున) నిపుణుండై వంటకమునే జీవనవృత్తిగాఁ గొని
 ఆర్జితధనముచే నియతంబుగ మాహేశ్వరుల కనుదినంబు భోజనంబిడుచు
 ఇష్టలింగంబును నిష్ఠతోఁ బూజించుచుండె. ఇంతయెక్కాక నాధీరుండు
 జీవిత వృత్తికై పోవునపుడుదక్క తక్కినసమయంబులందెల్ల శివైకాసక్త
 చిత్తుండై ఇష్టలింగార్చనమందును శివకథాపఠన శ్రవణంబులందును శివ
 భక్తి ప్రబోధనంబునందును శివలింగధరులసేవయందును జెలిమి యందును
 బ్రేమగలిగి యానందంబున నుండు. ఇట్లుండ నొకనాఁడొకచతుష్పదం
 బందలి పురమందిరంబందుఁ బెక్కురుభక్తులు గూర్చుండి యర్చనా
 ప్రకారంబును మోక్షోపాయంబును గుఱించి పెక్కుభంగులఁ జర్చింపు
 చుండిరి. చౌడయ్యగారందు వారల ప్రసంగంబులను వినుచుండె. అంత
 నందలి పలువురేకమై బ్రాహ్మపూజకన్న యోగంబున నంతర్లింగార్చనంబే
 యధికంబనియు నదియే సులభంబుగ మోక్షప్రదంబనియు జన్మరాహిత్య
 కారణంబనియు నందులకై షట్చక్రశోధనంబొనరించి ప్రాణాదిదశానిలం
 బుల నిరోధించి యధోముఖుండలిని బ్రబోధించి యూర్ధ్వముఖునిజేసి
 దశధ్వనులనాలకించి సహస్రారంబుఁ జెంది యందుఁబరమశివతేజంబు
 నొందుటావశ్యకంబని నిరూపించి రదివిని చౌడయ్య యక్కజంపడి ఇది

యెల్ల ఇష్టలింగార్చనాపరుల కనవసరంబనియు సర్వం బిష్టలింగార్చన
చేతనే సమకూరుననియు తక్కినవన్నియు శ్రమహేతువులనియు ఇష్ట
లింగార్చనమే పరమేశ్వరసాక్షాత్కారణంబై సులభంబుగ మోక్షంబు
నిచ్చుననియుఁ జెప్పె నపుడు యోగవాదు లందఱేకమై నీకేమి డెలి
యును? నీ విష్టలింగార్చనతోఁ బరమేశ్వర సాక్షాత్కారంబును జూపె
దవా? యని యడిగిరి. చౌడయ్య ధీరుండై చూడుఁ డిపుడే కనపట
చెద నని కూర్చుండి ఇష్టలింగమునకు మ్రొక్కి తనమొలనున్న గరిటె
నాకసంబునవై చె. తద్క్షణంబున నంబరంబునఁ గోటి సూర్యప్రకాశం
బైన తేజంబు పొడమి యందు వెండికొండయును దన్మధ్యంబందు
బంగారుమేడయును నందు రత్నపీఠంబందు బటచియున్న వ్యాఘ్రాజినం
బందుఁ బరమశివుం డుమాదేవితోఁ గూర్చుండి కుమార గణేశులతోడను
నందికేశునితోడను సకలప్రమథామరవర్గంబుతోడను బరివేష్టింపఁ బడు
చుండుట యందఱకుఁగానుపట్ట నపుడందఱు విస్మితులై లేచి పరమేశ్వ
రున కార్యాదేవికి గణేశకుమారనందికేశులకుఁ బ్రమథామరకోటికి
మ్రొక్కి నుతులొనరించిరి. అంత చౌడయ్యగారు మరల నాకసం
బాచ్ఛాదనంబునొనర్చినంత నాగోష్ఠి యంతర్ధానంబొందె. ఇందు సభ
నున్నవారందఱు చౌడయ్యగారిపదంబులకు మ్రొక్కి మహనీయా! అమ
రులకేని దుర్లభంబైన శివదర్శనంబు మాకొసంగించితివి ధన్యుల మైతిమి.
నీదయకుఁ బాత్రులమైతిమని సన్నుతించి యవ్వారి యుపదేశంబుచే
వారందఱ టిష్టలింగధారణం బొంది లింగంబును బూజించుచుండిరి. చౌడ
య్యగా రా నందించి రిది మహాభక్తుడైన చౌడయ్యగారి చరిత్రఁబు.

48. భక్త సుగ్గళవ్యరాణి

శ్లో॥ విశ్వంప్రదుర్భవతి లభతే త్వామధిష్టాపకంచే
న్నహ్యుత్పత్తిర్నపి జనయితా నాస్తిచై తన్య యుక్తం
ఊత్యాదీనాం భవతిచ కలావత్తయా జన్యవత్తా
సిద్ధత్వేవం సతి భగవతస్సర్వలోకాధిపత్యం ॥

ధండిమహాకవ్యనామయస్తుతి.

తా! ఓ సరమేశ్వరా! ఈప్రపంచము నిన్నధిస్తాతగా నొందిన యెడలఁ బుట్టుచున్నది. జ్ఞానయుక్తుఁడగు జనకుఁడు లేని యెడలఁ బుట్టుక నొందదు. భూమ్యాదులకుఁ బుట్టుకగల్గుట నవయవములు గలదై యగుచున్నది. ఇట్లు భగవంతుఁడవగు నీకు సర్వలోకాధిపత్యము సిద్ధింపుచున్నది.

ఆంధ్రదేశంబందు పొట్లచెర్వునెడు గ్రామంబందు పల్లహుండ నెడు నొకరాజుగలఁ డాతఁడు జై నబోధలచే నామాతమందుజేరి జై నపండితు నొకని గురునిగాఁబడసియుండెను. ఆతనిసతి సుగ్ధలదేవియను వనితా రత్నము బాల్యంబందే శైవాచారనిరతయై దేవరదాసయ్యగా రను శివభక్తకోవిదుని ఆచార్యునిగఁ జేసికొని యమ్మహాత్మునిచే శివదీక్ష నొందియుండె. యవతియై పరిణయంబొందిన యంతనే నాధునియొద్దకు వచ్చి విభుని పాదకర్మంబుల కేవగించి తనపరిచారకులను గురునాధుని యొద్దకనిపి యవ్విధంబుఁ దెలిపి తనభర్తకు బౌద్ధాచారంబుఁబాపి శివ భక్తినిష్ఠునిగ నొనర్చుమని వేడుకొనియె. అపుడు గురుమూర్తి కొందఱు శిష్యులతోఁ బొట్లచెరువునకు వచ్చుచుండుటఁదెలిసి జై నులనేకకుత్సిత క్రియలొనరించిరి. వానినెల్ల లెక్కగొనక పాయఁజేసి గురుండు పొట్ల చెర్వునకు వచ్చినంత సుగ్ధలదేవి యెదురేగి గురుచరణారవిందంబులఁ బడి మొక్కి యొక్కయుచితస్థలంబున నవ్వారివిడియించె. జై నులు రాజున కవ్వారిరాక నెఱింగించి భాన్యంబెట్లొయనిరి. నృపతి యవ్విధంబంత నెఱింగి సతియొనర్చినకార్యంబని తలఁచి యాపెయొద్దకేగి రాజ్ఞీ నీకొక గురుఁడును నాకొకగురుండును నీయది యొకమార్గంబును నాదియొక మార్గం బగుట యెప్పునా! సతిపతులకొక్కగతియెగాని భిన్నంబుగ నుండుటెందువినమైతిమి. జై నగురు లిదివినినఁ గోపింపరా! ఇప్పుడేని నీ వాగురుని వెడలించి యాత్మపురి కనుపుమనియె. అపుడు సుగ్ధలదేవి ధీరయై ఈ నాగురులు జై నుల పెంపడపనేవచ్చిరి. ఇట్టివారుఁక యెట్లు పోవుదురు? సతీపతుల కేకపథంబేయని యేనును విశ్వసించును. నీవును వివాహంబందు ధర్మంబు మున్నగువాని యందు “నాతిచరామి” యని వచించితివికదా! నీమార్గంబునకనువగు వేటొకయూలున్న సన్నువిడువుము. నేను సనాతన శ్రౌతమార్గంబును విడువఁజాలను. నీగురులు సమర్థులేని

వేదశాస్త్రాదివాదంబందుఁ దర్కవాదంబందు మావాదంబునోడింపు మనుఁడు ఉభయులవాదములో నేదిజయంబొందునో అద్దాని గ్రహింత మనియె. అందులకు రాజంగీకరించి జై నమునులను బిలిపించి వాదింపుఁ డని సభను గూర్చించె. అందు సుగళదేవి గురుని రప్పించి యాస్థాని యందు జై నుల కెదురుగ నొక రత్నపీఠంబందు గూర్చుండఁజేసి యవ్వారి పాదములయొద్దఁదానుగూర్చుండె నపుడు శైవగురుండు శివుని గుఱించి యిట్లుపస్థానంబొనర్చెను.

శ్లో॥ భోగ్యామాహుః ప్రకృతి మృషయశ్చేతనాశక్తిశూన్యాం
భోక్తాచేనాం పరిణమయితుం బంధవర్తీ సమరః
భోగోవ్యస్మిన్ భవతి మిధునే పుష్కలస్తోత్రోహేతో
నీలగ్రీవ! త్వమసి భువనస్థాపనా సూత్రధారః.

దండిమహాకవి అనామయస్తుతి.

తా॥ కొందఱు చైతన్య రహితమైన జడప్రకృతిని భోగింపఁదగిన దాని నిగాఁ జెప్పచున్నారు. అవిద్యాబంధముచేఁ గూడినపురుషుఁడు ఈ ప్రకృతిని జగద్రూపముగఁ బరిణమింపఁ జేయుటకు సమర్థుండుకాఁడు. ఈ ప్రకృతి పురుషరూపమగు మిథునమందు భోగముగూడ స్వతంత్రంబై యుండలేదు. విస్తారమగు స్తోత్రమునకు హేతువై న ఓనీల కంధరా! నీవ విశ్వనిర్మాణమునకు ముఖ్యకారణంబవగుచున్నావు.

ఇట్లు స్తుతించి శైవగురుండు జై నగురులతోఁ గొంతసేపు తర్క మీమాంసాదర్శనంబుల నుద్ఘాటించి వాదించెను. జై నమునులూ మార్గంబందు జయంబునొందక వేటొక తెఱగుయొజించి యిట్లనిరి. మీరు చెప్పెడుశివుఁడు చరాచరప్రపంచమున కంగమా? జీవమా? చెప్పఁడనిరి. అపుడు శైవగురుఁ డంగంబు పూర్వకర్మాంశంబు సుఖదుఃఖాకరంబు పుణ్యపాపాలయం బస్థిరంబౌట నద్ది శివుండుగాఁడు. ఇక జీవుండును శివుఁడుగాఁడు. జీవుండు మలినుండుశివుఁడమలుఁడు. జీవుఁడుదుష్కర్మఁడు. శివుఁడు నిష్కర్మఁడు. జీవుఁడుసభవుఁడుశివుఁడభవుఁడు. జీవుఁడనిత్యుఁడుశివుఁడునిత్యుఁడు. జీవుఁడుపశువు శివుఁడు పశుపతి జీవుఁడుదుఃఖి శివుఁడదుఃఖుఁడు. కావున జీవుఁడు శివుఁడుకాఁడు. ఇకఁబ్రపంచమందు సకలవిజ్ఞానస్వరూపంబైన యాత్మంబే శివుఁడు. ఇట్లు వక్కాణింప ఆశివుఁడెందుండు నెట్లులుండు!

ప్రపంచమునకు శేషమా? ప్రపంచాతీతుడా? చెప్పమనిరి. అపుడు గురుండు శివపరమాత్మంబు సర్వజగదుపాదానకారణంబై సర్వప్రపంచాంతర్యామియై యవిచ్ఛిన్నంబుగ దేశకాలాపరిచ్ఛిన్నంబై యణువు సందణీయమై మహాత్ముకన్నమహీయంబై తరువందగ్నియట్లు పాషాణమందు లోహమువలె నేత్రంబందు రూపంబట్లు కుంభోదకంబందుఁ జంద్రుని లాగు బీజంబందు వృక్షంబుతీరుండు. మఱియు సర్వశాసకుండై ప్రపంచంబునంత లయింపఁజేసినను ఘటమఠంబుల నాశమందుఁ దద్గతాకాశము నిత్యంబై యుండునట్లు సర్వగతుండై నను తాననశ్వరుండై యుండును. సర్వప్రపంచ మాశివునకు శేషంబగును. శేషి యా శివుడేయగు. ఇట్లు దృష్టాంతహేతుపురస్కరంబుగ ఉపనిషచ్ఛాస్త్రోక్తులతో బహుభంగులఁ బ్రతిపాదించుటను జూచి జైను లాశాస్త్రదృష్టాంతంబులతోఁ బనిలేదు. ప్రత్యక్షంబుగ నిరూపింపవలయు. మీరు శివుని సర్వగతుడంటిరి. మేమడిగినచోటఁ జూపుదురా? యని యడిగిరి. శివదేశికుఁడు సందియమేమియట్లే చూపించెదమనిరి. అపుడు వారందఱొక భయజ్కరమగు నాగుబాము నొకకుండయందుఁ బ్రవేశింపఁజేసి సభకుఁదెచ్చి కలశముఁజూపి ఈఘటంబందు శివుండుండెనా చూపుమనిరి. అపుడు శంకర దాసయ్యగారు ఘటమును దఱిసి.

శ్లో॥ నమోనేదిష్టాయ ప్రియదవ! దవిష్టాయచనమో
నమఃక్షోధిష్టాయ స్మరహర! మహిష్టాయచనమః
నమోవర్షిష్టాయ త్రినయన! వర్షిష్టాయనమో
నమస్సర్వస్మైతే తదిదమతిసర్వాయచనమః. మహిమ్నస్తవము.

తా॥ ఓవనవాసప్రియుడా! మిక్కిలి దగ్గఱగానున్నట్టియు మిగుల దవ్వుల నున్నట్టియు నీకు నమస్కారములు. ఓ కామారీ! అణుస్వరూపముగా నున్నట్టియు మహాత్తరముగా నున్నట్టియు నీకు నమస్కారములు. ఓత్రినేత్రా! మిగుల వృద్ధుడవైనట్టియు యువకుడవైనట్టియు నీకు నమస్కారములు. ఓశివా! సర్వరూపుడవైనట్టియు సర్వము నతిక్రమించినట్టియు నీకు నమస్కారములు.

ఇట్లుశివుని నుతించి నిర్భయంబుగఁ గలశంబందుఁ జేయుంచి బుసకొట్టుచున్న నాగుఁబామును బట్టుకొనియె. అంతలోఁ గలశంబును

మధ్యంబందు స్ఫాటికశివలింగం బుదయించి స్వకీయదివ్యకాంతిపుంజం
బుల దిగంతరాశతమంబులతో జై నజనమనోగతతమంబులఁబాపి
ప్రకాశంబును జేకూర్చె నాగసర్పం బదృశ్యంబయ్యె. కలశంబు భిన్నంబై
నలుదిక్కుల నొరగె. అట్టి యసమానాద్భుతఘటనంబును జూచి నృప
తియుఁ దత్సతియు సభ్యులును జై నమునులును గూడ నక్కజంబొంది
శివలింగంబునకు మ్రొక్కి నిటలతటఘటితకరకమలులై శివదాసయ్య
గారికిని సాష్టాంగపడిరి. భూపతి యంత జై నమార్గంబుఁబాసి శైవగురు
నిచే శివలింగధారణంబునొందె. సుగ్ధలవ్వ యానందించె. జైనులుగొం
దలు పాటిపోయిరి మఱికొందలు శంకరదాసయ్యగారిచే శైవదీక్ష
నొందిరి. అపుడు శంకరదాసయ్యగారు వారలకందఱికిట్లుపదేశించె.

శ్లో॥ సా రసనా తే నయనే తావేవ కరా సవవ కృతకృత్యః

యా యే యా యోభర్గం వదతీక్షేతే సదార్చతః స్మరతి.

శివానందలహరి.

తా॥ ఏది శివుని (భర్గుని) బలుకుచున్నదో ఏవి శివుని జూచుచున్నవో
ఏయవి శివుని నెల్లపుడు పూజించుచున్నవో ఎవఁడు శివుని స్మరించు
చున్నాఁడో అదియే నాలుక అవియేకనులు అవియే కరములు
అతఁడే ధన్యుఁడు.

కావున నిట్లెఱింగి శివుని సేవించి ధన్యులగుఁడని బోధించి శిష్యుల
నందఱను వీడ్కొని యాత్మపురికేగె. ఇట రాజదంపతులును దత్తప్రజ
లును సంతోషముతో శివపూజను జేయుచుండి రిది భక్త సుగ్ధలదేవీ
చరితంబు.

49. భక్తవీరసంగాంబ

శ్లో॥ యోగక్షేమదురంధరస్య సకలశ్రేయప్రదోద్యోగినో

దృష్టాదృష్టమతోపదేశకృతినో బాహ్యంతరవ్యాపినః

సర్వజ్ఞస్య దయాకరస్య భవతః కిం వేదితవ్యంమయా

శంభో! త్వం పరమాంతరంగ ఇతి మే చిత్తే స్మరామ్యన్వహం ॥

శివానందలహరి.

తా॥ ఓశంభూ! అప్రాప్తమగు వస్తువును జెందించుటయందును బ్రాహ్మం
 బైనదాని రక్షించుటయందును ధురంధరుడవైనట్టియు సకలశుభం
 బుల నిచ్చునట్టియు ఐహికాముష్మికముల కీప్తమైన యుపదేశమందు
 సమర్థమైనట్టియు బాహ్యభ్యంతరములందు నిండియున్నట్టియు సర్వ
 మును దెలిసినట్టియు దయానిధివైనట్టియు నీకు నాచేఁ దెలుపఁదగినది
 ఏమియున్నది? నీవు నాకు పరమాత్ముడవని చిత్తమందుఁ బ్రతిదినము
 దలఁచుచున్నాను.

సద్గుణకదంబ భక్తిభావాలంబ వీరసంగంబ యను శివభక్తురా లొ
 కర్తుక యొకయూరనుండె. ఆమెకు యావనదశ చెల్లుచున్నంతనే పెని
 మిటి మృతుండయ్యె. అనంతర మాయమ్మకు నిజదేశికుఁ డరుదెంచి ఒక
 కదురొసఁగి యద్దానితో దాగమువడకి యద్దాని విక్రయించి యాధన
 మ్మున జీవితమ్ము గడుపుకొనుచు వీలైనట్లు శరణార్చనంబు సల్పుచుండు
 మని యుపదేశించి చనియె. ఆయనఘచరిత్ర యట్టులే యా కదురుతో
 దారంబు వడికి యద్దానినమ్మి యా విత్తముచేఁ బ్రతిదిన మైదుగు
 రయ్యలకు భోజనం బిడుచుఁ దాను శివపూజచేసికొనుచుండె. నీత్యం
 బట్టులుగడుపుచున్న నాయమను బరమేశ్వరుఁడు పరీక్షింపనెంచి యొక
 జంగమవర్షుడై వచ్చుటయు నాయమ యెదురేగి పదములుగడిగి తత్తీ
 ర్థంబు నెత్తి నెత్తిని జల్లుకొని మొక్కి పూజించి పడ్రసాన్నంబులు
 వడ్డించె. జంగమవర్షుఁడు భుజించి రుచుల మెచ్చికొని యిట్లనియె.
 అవ్వా! నీవొంటిదానవు వితంతువవు బిడ్డలుండు తెఱంగు గన్నట్టదు
 కుటీరము చిన్నది ఇందొక ధాన్యపు గుమ్మయైనఁ గనపడదు పేదదాన
 వని తోచుచున్నది. ప్రతిదినం బిట్లు మృష్టాన్నం బైదుగురయ్యలకుఁ
 బెట్టుచుంటివని వినియుంటి. నీపొట్టకే అన్నంబెట్లువచ్చునని సందియము
 కలుగుచుండ నీగణార్చనవ్రతం బెట్లు గడుపుచుంటివి నాకుఁ దెల్పు
 మనియె. అవుడామె మందహాసముచేసి మాహేశ్వరాగ్రణీ! నీయనుగ్ర
 హంబున్న జంగమార్చనమునకేమికొదవ వ్రతంబునకుఁ గలిమియుఁ
 గాదెలు గావలయునా? అవ్వి సాధకములుగావు. సాధకము నీపాద
 భక్తియే నాజీవితంబునకును శరణ గణార్చనంబునకునుగాను నాగురుఁ

డొక కదురొసంగెను. దాన దారంబు వడకి యద్దాని నమ్మి తద్దనంబుచే నిట్లు జంగమార్చనం బొనరింపుచు జీవింపుచున్నదాన ననియె. కృతక మాహేశ్వరుం డలఁతిగ నవ్వి కాయికము సూక్ష్మము. భక్తగణార్చన కాదాయం బెక్కుడు గావలయు నెట్లొనరించుచుంటివో! యచ్చెరువగు చున్నది. ఏదీ! యాకదురుచూచెద నొకమాటిందుఁదెచ్చి కాన్పింపు మనియె. అపుడామె వేగిరంబుగ రాట్నమందున్న కదురును దీయు చుండ నయ్యది పెళక్కున నడిమికిఁ దునుకలయ్యె నయ్యదిచూచి యాభక్తవనిత గుండెలు ఝల్లనగ బెండువడి కూలి మూర్ఛనొంది కొంతవడికి స్మృతినొంది యక్కదురుతునుకలఁ జేనొంది ఘొల్లుననేడ్చె. అపుడు జంగమవర్యుండు సుంతకిట్లు పెద్దచేసి యేడ్చెదవేటికి? ఇనుప ముక్కల కిట్లు విలపించిన శివుఁడు మెచ్చునా? ఇట్టివి యంగడిలోఁ బెక్కులు లభించును. వలయునేని నేనిచ్చెదను గొనుమనియె. అపుడా భక్తురాలు అయ్యా! గురుఁడు నాకు మాహేశ్వరార్చనతో జీవితంబు జరుగునట్లు దీని ననుగ్రహించె. ఈయది యిపుడు భిన్నంబయ్యె. ఇంక నాకు మాహేశ్వరార్చనంబెట్లు జరుగును. సెలవిమ్మనె. అపుడాతఁడు తనజోలెనుండి యొకపసిండికదురుదీసి యాయమ ముందఱవేసె. అపు డామె యద్దానిజూచి దేవరా! నన్ను మాయయందుఁ బడఁద్రోచె దవా? ఈయది నాకక్కఱలేదు. నాకుఁ బసిండియు గిసిండియు వలదు. నీముందఱ నిపుడే గురుదత్తంబగు నీకదురు తునుకలతో శివుని జేరెదను. సెలవిమ్మని మ్రొక్కి యిట్లు శివుని నుతించె.

శ్లో॥ సోమకలాధరమాశౌ కోమల ఘనకంధరే మహామహసి

స్వామిని గిరిజానాథే మామక హృదయం నిరంతరం రమతాం.

శివానందలహరి.

తా॥ చంద్రకలనుధరించిన శిరస్సుగలట్టియు కోమలంబును మేఘమట్లు నల్లనిదియునగు కంఠముగలట్టియు పార్వతీదేవికి భర్తయైనట్టి స్వామి యు నగునట్టి యొక గొప్పతేజమందు నాహృదయము సుఖముగ నుండుఁగాత.

అక్కదురు తునుకల నొక చీకటి గర్తగుహయందు వేసి తాను కూడ నందుఁ గూలబోవుచుండె. అపుడు శివుఁడు నిజరూపంబుఁజూపె

యామెనువారించిన నాపుణ్యశీల హరునకు సాష్టాంగపడి మ్రొక్కి నిలిచి నుతించె. శివుడామెను మెచ్చితినని తన సాన్నిధ్యమునకుఁ దోడ్కొనిపోయి యందుంచె నిది భక్తురాలగు వీరసంగాంబ చరిత్రం బిక మహాభక్తుడగు ఉరులింగ పెద్దయ్యగారి చరిత్రంబు జెప్పెద వినుడు.

50. భక్త ఉరులింగ పెద్దయ్య

శ్లో॥ వందే శంభు ముమాపతిం సురగురుం వందే జగత్కారణం
వందే పన్నగభూషణం మృగధరం వందే పశూనాం పతిం
వందే సూర్యశశాంకవహ్నినయనం వందే ముకుందప్రియం
వందే భక్తజనాశ్రయం సువరదం వందే శివం శంకరం॥

అభియుక్తోక్తి.

తా॥ పార్వతీపతియైన శంభునిగూర్చి నమస్కరించెదను. వేల్పుల గురు వగు జగత్కారకుని గూర్చి నమస్కరించెదను పాములను సొమ్ములనుగాఁ దాల్చిన మృగహస్తునిగూర్చి నమస్కరించెదను పశువులగు దేవతలకెల్ల ప్రభుడగు వానిగూర్చి నమస్కరించెదను సూర్యచంద్రాగ్నులను నేత్రములుగ ధరించిన వానిగుఱించి నమస్కరించెదను విష్ణువునకుఁ బ్రియుడైన వానిగుఱించి నమస్కరించెదను. భక్తజనులకాశ్రయమైనట్టియు శ్రేష్ఠములైన వరము లొసఁగువాని గుఱించి నమస్కరించెదను సుఖము చేయునట్టి శివుని గుఱించి నమస్కరించెదను.

మోగులూర నెడు గ్రామమందు వెలపలనున్న యొక వనప్రదేశమం దొకపద్మసరోవరంబు ప్రక్క స్థలంబునఁ బద్మాసనాసీనుండై కనులుమొగిచి శివధ్యానంబు సేయుచున్న నొకమాహేశ్వరవర్యుని జూచి పెద్దయ్య యనెడు నొకఁ డా సమీపంబందుఁ గాచికొనియుండి మఱికొంతవడికి ధ్యానంబు దించి దిక్కులఁ జూచుచున్ననాయయ్యను గొంచి యిరుచుక దవ్వులనుండియే సాష్టాంగపడి మ్రొక్కి నిలిచె. ఉరు

లింగమూర్తియ నేడు నగ్గురుండు వానిజూచి ఎవ్వడ విందేటికి వచ్చితి
 వని యడియె. ఆతడు మరలమొక్కి స్వామి! నేను వెలివాడలోని
 మనుష్యుడను. పెద్దయ్యయను పేరిటివాడ. ఈ దాసుని శిష్యునిగఁ జేసి
 కొని కృతార్థుని జేయుడు. నాకుఁ దల్లియైనను దండ్రీయైనను గురుఁడై
 నను దొరయైనను మీర లేయని త్రిశుద్ధిగ నమ్మితిని. కరుణారసంబు నాపై ని
 జల్లుడు. తాము ధరించినట్లే నాకును శివదీక్షనొసఁగి లింగధారణంబు
 జేయుడనియె. అపుడు గురుఁడు వాని వినయంబునకును శివభక్తికిని
 మెచ్చియు నొక్కించుకఁ గొంకి హీనకులుఁడగు వీనికి శివదీక్షతో లింగ
 ధారణంబెట్లు చేసెదననికొని వానికిట్లనియె. ఓయీ! ఇంతకుమున్ను నీ
 వెట్టిడవో నీ గుణమెట్టిదియో ఎందుందువో నేనెఱుంగకుంటి. పట్టుపట్టు
 మని యిపుడు నీకు లింగంబెట్లు గట్టుదునన్న నవ్వాడు మరలనిట్లనియె.
 గురూ! నేనీపురమందేయుందు నాగుణంబులు దమకు నచ్చినపుడే నాకు
 శివలింగ మొసగుడు. గురుశుశ్రూష పెద్దకాలంబొనర్పకయే యట్టి
 భాగ్యంబెట్లు చేకురు? తామనుగ్రహించి తమశిష్యునిగ నంగీకరించి
 కొన్ని బుద్ధులుచెప్పి దీక్షనిచ్చుటకుఁగూడ నామనస్సు నెఱుంగుటకు
 నొక మితి నేర్పఱచిన నట్లు నల్పువాడననియె. గురుండు సంతసించి
 నేడుమొదలుకొని మధుమాంసంబులనుబాసి భక్తితో భూతి రుద్రాక్ష
 ధారివై శివభక్తులు గన్పట్టిన మొక్కుచు సేవించుచుండు మట్లు పది
 రెండేండ్లు గడుపుమని బోధించిన నాతఁడానందించి యట్లంగీకరించి
 మొక్కిపోయె. గురుండును దన సదనంబునకుఁ జనియె. పెద్దయ్య
 గురుబోధనొంది భక్తుఁడై చరియించుచు గురూక్త ప్రకారంబుగ భూతి
 రుద్రాక్షమాలికల ధరించి శివభక్తులగువారలకు దవ్వులనుండియే
 మొక్కుచు వారలు పనిసెప్పినఁ జేయుచు నిత్యం బడవికేగి యొక
 మోపు వంటకట్టియల భక్తులగృహంబులలో బయటనుండియే వైచుచు
 దినముల గడుపుచుండె. ఇట్టైదేడులు గడచినమీఁద నొకనాఁడుద
 యమున పెద్దయ్య గురుని గృహంబునకరిగి యందంకణంబుముందఱ
 గురుని దలఁపుచు నిటునటు దిగుగుచుండె. అపుడు మంచమందుఁ బరుండి
 యున్న గురుఁడు నిదురమేల్కొని పెద్దయ్య యడుగుల సవ్వడివిని ఆపు
 దూడయో ఎద్దో యనుకొని వాళి వాళి వాళి యని ముమ్మారునుడివె.

అనుడి పెద్దయ్యకు జెవినిబడినంత మహానందంబునొంది ధన్యుడనైతి నా
గురుండనుగ్రహించె.

గీ॥ కంటి భాగ్యంబు భక్తిని ♦ గంటిగీర్తి
గంటి జ్ఞానంబు గంటి మో ♦ క్షంబుగంటి
గంటిబెన్నిధి నింక నే ♦ కడమలేక
మంటి నిత్తటి నీ గురు ♦ మహిమవలన॥

అనుచు నిట్లు సంతసించుచున్న సమయంబున గురుండీవలకు
వచ్చిన పెద్దయ్య చూచి సాగిలబడి గురూ! మంత్రంబొసంగి కరుణించి
తివి ధన్యుడనైతి ననిన గురుం డక్కజపడి నేను పశువనుకొని యదల్పు
టకై వాళియని ముమ్మారనిన వీడచి మంత్రంబని గ్రహించెను. తథాస్తు.
వీనికది యట్లే యగుగాత యనుకొని కృతార్థుడవౌదు వికభామ్మని
యెను. అతఁడానందంబునఁ బొంగుచు మ్రొక్కి పోయి ఆ యక్షర
ద్యయము నతివేగమున ననేక సహస్రంబులు దినదినము జపించుచుఁ
గొలది వత్సరములలో మంత్రసిద్ధి నొంది తత్సిద్ధితోఁ భూమికి జానె
డెత్తున నిలిచి తిరుగుచుండె నింతలో నాయూరి నేలురాజొక కోనేటిని
నిర్మింపఁబూని నుప్పరులను బిలిపించి యొక సుముహూర్తంబం దారం
భముచేసి త్రవ్వించుచుండె. కొన్నాళ్ళకు బావిని లోతుగఁద్రవ్విరి గాని
యందుదకంబుపడక యొకచట్టు గన్పట్టె. అంతఁద్రవ్వవా రాచట్టును
బలుదినంబులు పగుల్చుచుండిరిగాని యద్ది యెన్నాళ్ళకుఁగూడ యధా
పూర్వకంబుగఁ గన్పట్టుచుండె. అపుడు వారందఱు విసిగి తేనికెఱింగిం
చిరి. ఆతఁడును మంత్రులను బండితులనుగూర్చి ఆరాయి తెగువిధంబడిగిన
నవ్వారలందఱారసి అవ్వీటను దత్పరిసరంబులందున్న జ్ఞానవృద్ధులను
మహాత్ములగువారలను బిలిపించి యీ చట్టుపైని బదంబులుంపుమనుడు.
మహాత్ములయదుగులు సోకిన పాషాణంబు భిన్నంబై యుదకంబులూగు
ననిరి. అపుడు పుడమితేడా యూరనున్న మహాత్ములను శివభక్తులను
విష్ణుభక్తులను యోగులను వేదాంతపరులను బిల్పించి యవ్విధంబెఱిం
గించి త్రవ్వచుండెడు వాపీగర్తంబున కవ్వారిఁగొనిపోయి యం దా
పాషాణంబును ద్రొక్కించెను. ఎందఱు ద్రొక్కినను జట్టట్లేయుండెను.
రాజు ఖిన్నుడై విచారించుచుండఁ దత్సేవకజనంబందలియొకఁడు

రాజునుజేరి మ్రొక్కి యిట్లు విన్నవించెను. ప్రిథా ! వెలివాడలోఁ బెద్దయ్యయను నొక్కరుఁడు హరజనుఁడుగలఁడు. అతఁడు గొప్పభక్తుఁడు. సత్యవాది జ్ఞాని పుడమిపైని నడుగిడక జానెడు పైనుండి తిరుగుచుండు నట్టివాని దాము బిల్పించి యాశిలను ద్రోక్కించిన నద్వైతయ్యలై మంచి నీళ్లులూరుననియె. నృపతి ఆతురుఁడై తద్క్షణం బవ్వాని రప్పించి సర్వంబెఱింగించి పాపాణంబుఁ ద్రొక్కుమనియె. అతఁడంగీకరించి తన యంఘ్రినిమోపినంతనే చట్టు వందలకొలఁదిగ వేలకొలఁదిగఁ దునుక లయ్యె. రయంబున మధురోదకంబు లూరఁగఁ గోనేరంత నుదకంబుల నిండుకొనె. రాజెంతయేని సంతసించి నీ వీశ్వరుండవుగాని మనుష్యు మాత్తుండవుగావు. మహాత్ములగువారల కశక్యంబైన నీపాపాణంబు వ్రయ్యలుచేసి మధురోదకంబులఁ బుట్టించితిని. నీకు సరియెవ్వరని ప్రశం సింపుచున్నసమయంబున నూరిలోనివారందఱు వచ్చి మధురోదకపురి తంబగు కోనేటినిఁ జూచి మెచ్చి యాశ్చర్యచకితులై భక్తుఁడగువెళ్ల య్యను గొనియాడుచుండిరి. అపుడు గురుండగు నురులింగమూర్తి వచ్చి సర్వంబెఱింగి యానందించి తనకుమ్రొక్కినిలిచిన శిష్యుని గాఁజిలు జేర్చికొని తనగృహంబునకుఁగొనిపోయి తద్క్షణంబందు వాగువల దీక్షతో శివలింగధారణంబుచేసి భక్తవర్యా ! గురుఁడును శిష్యుఁడును నొకరే. కావున నేనును నీవును నొక్కరమే. శిష్యుఁడవగు నీచేత నేను ధన్యుఁడనైతిని. మఱియు నీనామధేయంబందు నాపేరుగూడఁ జేర్చికొని యురులింగపెద్దయ్యయ నెడు పేరుతోఁ బిలువఁబడుచుండుము. అపుడు నేను విఖ్యాతుఁడనాదు ననియె. భక్తుఁడుప్పొంగి సర్వము దమవ్రతా దంబని యంగీకరించె. చిరకాలము గురుశిష్యు లిర్వురు భక్తితో శివపూజ సేయుచు శివానుగ్రహం బొంది రిది పరమభక్తుఁడగు నురులింగపెద్దయ్య గారి చరిత్రంబు శ్రేయస్సాధకం బిఁక నిజలింగ చిక్కయ్యగారి చరితము జెప్పెద వినుడు.

51. నిజలింగ చిక్కయ్య

శ్లో॥ అద్యావిద్యా హృద్గతా నిర్గతాసీత్
విద్యా హృద్గతా త్వత్ప్రసాదాత్

సేవే నిత్యం శ్రీకరం తృప్తదాజ్ఞం
కావే ముక్తైర్భాజనం రాజమాళే.

శివానందలహరి.

శా! చంద్రశేఖరా ! నీ యనుగ్రహమున నిపుడు హృదయమందలి
యజ్ఞానమంతయు వెడలిపోయినది. ఉత్తమమైన జ్ఞానము హృదయ
మునఁ జేరినది. శ్రీకరంబగు నీపాదపద్మము నెల్లప్పుడు సేవించు
చున్నాను. మోక్షమునకుఁ బాత్రమైన వానిఁగ భావించెదను.

మహాపవిత్రంబగు గోదావరీతీరమండలం బందొకయూరునందుఁ
జక్కయ్య యనునాతఁడొకఁ డుండెను. అతఁడు యవకుఁడూ బుద్ధిశాలి
శ్రీకుఁడు దృఢకాయఁడు సుందరమూర్తి. శైశవమందు తలిదండ్రులు కఱ
వగుట నెట్టి విషయము నేర్వకుండెను. ప్రాయమువచ్చినదిమొదలు జీవి
తంబునకై యొరుల కడదాస్యముచేసి జీవించుచుండెను. అట్లు గొన్నా
ళ్ళకా వృత్తియం దిష్టములేక చౌర్యమం దభిలాష యొనర అద్దానికిఁ
దగినవేసము దగినపరికరములు సమకూర్చికొని యుపాయంబుల నేర్చి
కొని చీకటిరాత్రిలందు సంపన్నగృహస్థులయిండ్రయందు మృచ్చిలి
తద్దనంబుచే జీవయాత్ర సేయుచుండెను. ఇట్లు కొంతకాలము జరిగినంత
నొకచీకటి రేయి ద్వితీయయామమధ్యంబున నొక విశాలగృహంబునకుఁ
గన్నంబువేసి లోనఁ బ్రవేశించి నలుగడలఁ బరికించెను. అపుడా మొగ
సాలనుండి యొకత్రోవ గన్నట్టఁగ నాత్రోవఁ జొచ్చి యతండు లోనికిఁ
బోవుచుండెను. అట్లుపోవుచున్న నాతనికి దివ్వెలవెలుగు పొడసూపి
గంటలయొక్కయు శంఖంబుల యొక్కయు ధ్వనులు వినంబడియె. అతం
డును జంకక యిదియేమి విశేషమో కన్గొందమని లోపలికిఁ బోయెను.
అపుడందుఁ జాలనిడివియు వై శాల్యంబుగల మందిరంబందు పెక్కు
కారాధ్యబ్రాహ్మణులు శుద్ధులై మడుగులు గట్టికొని విభూతి రుద్రాక్ష
ములధరించి రంగవల్లులందుఁ బూజాద్రవ్యంబులఁ గలశోదకంబుల జంట
దివ్వెలఁ దీర్చి హస్తపీఠంబులందు శివలింగమూర్తులధరించి యామ్నాయ
ముక్కులఁ బరింపుచు లింగార్చనంబులఁ జేయుచుండిరి. ఆ యర్చనల
నాలస్కరుండు తొప్పవేయక చూచి హర్షించి పరవశుండై యొకమూల
కొదిగి కిమ్మనక కూర్చుండెను. అట్లు గొంతసేపమ్మాహేశ్వరులు లింగ

ముల కభిషేకంబును విభూతి గంధాక్షత పుష్ప బిల్వసమర్పణం బొనరించి
దశాంగధూపంబుల ఘృత ర్తిజ్వాలాహారతుల నొసంగి నైవేద్యంబునకు
గాను వంటవారికి వడ్డించుటకు సెలవొసంగిరి. అపుడు చిక్కయ్య శివ
పూజలను జూచి పరమానంద భరితుండై ఆహా ! ధన్యుడనైతిని.
నేడిమ్మహాత్ముల శివపూజాసందర్శనంబునఁ గృతకృత్యుండనైతిని. వీ
రిపుడాత్మ లింగంబుల కన్నాదులను నివేదించి భుజించెదను. నేనిపుడిం
దించుక దొలఁగి వారిభోజన పాత్రంబులను జూడక దృష్టిదోషంబు
లేకుండఁ జేసెదను. అదీక్షితుండనగు నేను వీరల యన్నాదిపదార్థంబు
లను జూచుట దోసంబని తలఁచి యామందిరంబున కెంచుక దవ్వుల కరిగి
యందు గూర్చుండెను. పాత్రంబులందు భోజ్యపదార్థంబు లన్నియు
వడ్డించినంత నాయారాధ్యులు శివలింగంబులకు నివేదించి పడక్షర మహా
మంత్ర స్మరణంబొనర్చి భుజించిరి. ధౌతహస్తలై యాచమించి యొక
చోఁ గూరుచుండి వీడ్కంబుల వేసికొనుచుండిరి. అపుడు చిక్కయ్య
మదిలో నిమ్మహాత్ములచే నేను లింగదీక్షజెందనిచో నాకన్న కా పురు
షుఁ డుండడు. ఇపుడే వీరల పదంబులఁ బడి లింగదీక్షనిమ్మని పార్థిం
చెద ననికొని నమ్ముండై దోసిలియొగ్గి మహాత్ములారా! రక్షింపుడు!
రక్షింపుడని వారిదరిసి యవ్వారి యెట్టయెదుట నాగిలఁబడియెను. వా
రందఱక్కజంబొంది చూచి ఓరీ! నీవెవ్వడవు? ఇందేటికివచ్చితివి? మమ్మి
పుడేమిసేయుమనికోరెద వనియడుగ నవ్వారు పుడమినుండి లేచి
కూర్చుండి యంజలిఁబట్టి మహానుభావులారా! మాన్యులారా! గురు
లారా! ఏమనిచెప్పదును. తమ సన్నిధిని సత్యమే చెప్పెదమ. నేనొక
హీనకులుండను. కులముననేకాదు సర్వవిధంబులఁ గూడ హీనుండను.
బాల్యమందే తల్లిదండ్రులఁ గోల్పోయి కొన్నాళ్ళు చుట్టములచేఁ బోషిం
పఁబడి యటుపై దాస్యవృత్తిబూని మఱికొన్నినాళ్ళు గడిపితిని. పిమ్మట
నద్దానిమాని తస్కరవృత్తి బ్రవేశించి తత్పరికరంబుల సమకూర్చికొని
వెరపులనేర్చి యావృత్తితో జీవించుచుంటి. నేడుగూడ చౌర్యంబునకే
పూని యిందుజేరి పుణ్యవశంబున దివ్యపురుషులగు తమ దరిసెనంబును
దమశివలింగార్చనా మహిమాత్సవ ప్రకారంబును జూచితిని. అజ్ఞానం
బడుగఁగటినది. భక్తిజ్ఞానంబులు పొడసూపినవి. గురులారా! ఈ పాపిష్టుని

ఈ నికృష్టుని ఈహీనుని ఈదీనుని ఈదురాచారుని ఈ చోరుని మన్నించి కనికరించి కరుణించి యనుగ్రహించి తమ సేవకునిగ శిష్యునిగఁ జేసికొని నాకిప్పుడు శివలింగదీక్ష నొసంగి రక్షింపుడు. అట్లాసఁగుటకు సమ్మతింప రేని వీని నిపుడె శిక్షించి సమయింపుడు. తాము లింగదీక్షను దయసేయ కున్న నే నీ తుచ్చదేహంబును నిలుపను. కరవాలంబుతోఁ గంఠంబు ద్రుంచికొని ప్రాణంబులఁ బాసెదను. దేవరలు శివలింగ దీక్షను గృహతో నొసంగిన యెడల యీక్షుద్రవృత్తిని ద్యజించెదను. ఈవృత్తితోఁ బాటు మధుమాంసాహారంబుల పై శున్యవాక్పారుష్యమిధ్యావచనంబుల నవి యి వి య న నే ల ? సర్వ దు రి త కృ త్యం బు ల ద వ్వు ల గెంటివేసెదను. మీ దు పాదరజస్నాతుండనై పూ తుండనై యావజ్జీవము తమరిచ్చు శివలింగంబును బూజించుకొ నెదను. ఇక సర్వ మునకు యుష్మచ్ఛరణంబులే శరణంబులు కల్యాణకారణంబులు. అని మరలదూరంబుగ సాగిలిబడి యుండె. అపుడా యారాధ్యులక్కజం బొంది యందఱాలోచించికొని వానికిపొడమిన భక్తి నిశ్చలమని యారసి వానితెమ్మని కూర్చుండిన పిమ్మట వాని కీట్లనిరి. ఓయీ! నీవు సేవా వృత్తినిబాసి చౌర్యంబునుజెంది జీవనంబు చేయుచుంటిని. ఇప్పుడద్దాని మానెదనంటివి. ముందఱ నీమనుగడయెట్లు ? ఏమిచేయబూనితివి చెప్పు మనిరి. అప్పుడతఁడు గురులారా! తమను శివలింగముగ భావించి శివ సన్నిధానంబున సత్యంబుజెప్పుచున్నాఁడను. బుద్ధిహీనతచే నీతస్కర వృత్తిఁ బ్రవేశించితిని. ఇప్పుడు విడిచితిని. ఇక ముందు దమయనుగ్ర హంబున శరణులగువారియొద్ద సేవావృత్తి నేచెంది వారొసఁగు భృత కంబున బ్రతిదినం బేకవారాశనంబు నెచెంది జీవయాత్రను జేసెదను. శివలింగార్చనంబును బ్రత్యహంబు తమసెలవుప్రకారం బొనర్చికొనెద ననియె. అప్పుడు వారందఱాలోచించి తేపుప్రభాతంబందు స్నాతుండవై యటకు రమ్మనిరి. శివలింగధారణంబొనర్చెద మనిరి. అంత నవ్వాఁడు మురిసి గురులకు మరలమ్రొక్కి సెలవొంది స్వాగారంబునకేగి నిద్రించె. అరుణోదయవేళయందే ప్రబుద్ధుండై కాల్యకృత్యంబుల దీర్చికొని గోదావరికిఁబోయి స్నాతుండై మడివస్త్రంబులఁగట్టి విభూతి రుద్రా

క్షంబుల ధరించి మహేశ్వర గణార్చనామందిరంబుఁజేరి దేశికులకు సాష్టాంపపడి నిలిచె. అమ్మహేశ్వరులు వానికిఁగలిగిన భక్త్యున్నతికి సంతసించి శుభముహూర్తం బొరసి తద్క్షణంబందే వేదికనిర్మించి విధి ప్రకారము వాని భస్మస్నాతునిజేసి షడధ్వపరిశోధనంబొనరించి యిరువది యొక్క దీక్షలతోఁ ద్రిదీక్షలతో రుద్రాక్షపంచాక్షరీ శివలింగ ధారణంబుల నొనరించి భక్తుని బొనరించి శివధర్మంబులను శివపూజాప్రకారంబులను శైవాచారంబుల నన్నిటిఁ దెలిపి బోధించి శ్రీమత్తీర్థ ప్రసాదంబుల నొసంగి యనుగ్రహించిరి. అపుడు చిక్కయ్య ప్రబలనీహారాచ్ఛాదనంబుఁ దొలంగిన భాస్కరునిబోలి యజ్ఞాన భవపటలంబుఁబొసి తేజస్వియయ్యె. గురు లాతని వృత్తిశూన్యతను నెఱింగి మరలఁ గింకరవృత్తి వలదని శైవమత నిధినుండి కొన్నిమాడ లరువిచ్చి వానిచేఁ గొన్ని ముత్యంబులను బగడంబులనుగొని యొక కట్లసంచినింప యిందలి ముత్యంబులను బగడంబులను విక్రియించికొని తదాదాయంబున జీవింపుమనియు మూలద్రవ్యంబుఁ జెరుపక మరల శైవనిధికొసంగుచుండుమని యిచ్చి బుద్ధులు గఱపిపంపిరి. చిక్కయ్య సంతృప్తుండై గురులకుఁ బునఃపునర్వందనంబులొసఁగి సెలవుగొని వారానతిచ్చినట్లు ప్రత్యహంబుషఃకాలంబున సుప్రోత్థితుండై తీర్థమాడి శుచియై శివలింగంబు బూజించి ప్రసాదంబుఁ గొని యా మీద కట్ల సంచిని గొని ఁండడివాడను జేరి యందునందు సరకులమ్ముకొని తదార్చిత ధనంబున శివగురు చరపూజల నొనర్చుకొనుచు సంతృప్తుండై యుండె. ఇట్లొక కొంతకాలంబైనంత నతండొక నాఁడు నాల్గవయామంబునఁ గట్లసంచితో నొక వీధియందు ముత్యాలు పగడాలని పలుకుచుఁ బోవుచుండెను. ఆ ధ్వనివిని యువకుఁడును సుందరుండును దృఢదేహుడునగు చిక్కయ్య నొకచక్కని యువతిచూచి చిక్కయ్య లేతప్రాయంబునకును అందంపు తీరునకును దృఢమూర్తికిని మెచ్చి యానందించి యవ్వానితో సుఖంప నెంచి చెయిసాచి యాతని బిలిచెను. అతఁడు ముత్యాలను గొనుటకై పిలిచెనని చేరవచ్చెను. అపుడామె గుమ్మమునుగడి లోగిటికి గొనిపోయిన నందొక యరుగుమీద నాతండు కూర్చుండి యామెతో ఏమికావలయును ? ముత్యములా ? పగడములా ? చెప్పమనియెను. ఆమె మందహాసముచేయుచు నీవియన్ని యునాకుఁ గావలయును. తొందరపడెదవేల ? కూర్చుండుము. ఎందెందుఁ

దిరిగిపోయింది! నెమ్మొగంబునఁ జెమ్మట లూరుచున్నవి. ఇందు
 కేగి దీర్చుకొనుము. మగఁడు పొరుగుారికిఁ బోయెను. తేపిటకు
 వచ్చును. నేడేమిపని లేకయున్నదానను. ఈ తాళవృంతంబున బడలిక
 పుట్టుచున్నది వీవనచేయుదునా? చక్కెరపోళియలున్నవి. తెచ్చియిత్తు
 నారగింపుమనియె. చిక్కయ్య యాపెనుడులకు విస్మయంబొంది యన్యథా
 తలఁపక నేను ముత్యాలవర్తకుఁడను. ముత్యంబులను బగడంబు లమ్ము
 దును. మీరు పిలిచినపుడు వాని గొనెదరేమోయని మీ యిమ్మున
 కరుదెంచితిని. తలవాకిటనుంచి లోగటికి రమ్మనుట నట్లువచ్చి కూర్చుం
 టిని. మీకేవేని సరకులుగావలసిన యెడల సరసంబుగ నిచ్చెదను
 గొనుడు. కానిచో సెలవనియె. అపుడామె చిక్కయ్యనుజూచి నగి చలువ
 పయ్యెద జూర్చి చక్కచేసికొని ఓయీ! ఎఱుంగనట్లు మాట్లాడెదవేల?
 నీ సరకు బుచ్చుకొనుటకే నిన్ను బిలిచితిని. నిన్నూరక పోనిచ్చెదనా?
 వేగిరపడకు. భోజనగృహంబునకురమ్ము. అందెవరునులేరు. నీకు భక్ష్యం
 బులనిచ్చి నేనుగూడ నారగించెదను. ఆ పిమ్మట నీసరకుల నేను బుచ్చి
 కొనెదను. నాయెడలందలి నగలను జూచుము. నీకు రూకలకేమికొదవ
 లేదు. రమ్ము. అనుచు చేతులు సాచెను. అపుడు చిక్కయ్య యర్థము
 చేసికొని నిర్వికారుండై ధీరుండై యాపె మాటలకుఁ జలింపక కట్టసంచి
 మరల గట్టుచుండెను. అపుడాయవతి ముత్యాలవర్తకుని చందంబుఁ
 జూచి యతఁడు తన మాటల రూపెఱుంగకయుండె ననియో, కాక
 యిష్టములేక యుండెననియో యెఱింగి యింకను గాలక్షేపమేల? యను
 కొని ఓయీ! నా పలుకుల తీరెఱుంగ వేకుంటివి. సిరిరా మోకాతొడ్డెద
 వేమి? పుష్టముగ వినుము. తీయని భక్ష్యంబులను గడుపారఁదిని విరుల
 రాల్పుచున్న నీజాదిపందిరియందు నాతోగ్రీడించి నన్నతనుసౌఖ్యంబు
 లఁడునుపుము. రూకలకేమి? నీయడిగినట్టిచ్చెద. తడవోర్వఁజాల. రమ్ము
 కాగిలిమ్మనియె. చిక్కయ్యయదరి భక్తునకుఁ బరస్త్రిగమనం బయుక్త
 మనికొని అట్లువలదు. నేనందులకొడంబడను. గురుభక్తుఁడను. నింద్య
 కర్మంబులన్నియుఁ బాసితి నని గురులకడ బాసచేసితి. నీకామోద్రేకంబు
 నీమగనితోఁ దీర్చుకొను మాతఁడు తేపిటకు వచ్చునంటివిగద. నేడెట్లా
 యోర్చుకొని చిత్తమును గాపాడుకొనుము. నేఁబోయెదనని రివ్వున

లేచి నిలిచినంత నాయువతి మట్టుమీసిన తమకంబున హా! మెప్పుడో మె
దవు ? నిన్ను నే బోనిత్తునే ? యని గుమ్మముద్వారము బంధించి నిలిచి
యున్న చిక్కయ్యను జక్కబట్టి నిక్కు చనుగుబ్బల నురంబందు గుచ్చి
యొత్తి బిగ్గల కాగిలించికొని ముద్దిడి పైబడియె. అంతనతండు తా
గక ధీరుండై యాపె మోటుతనంబు చెయ్యనకురోసి బలముతో విడిచి
కొని బుజంబులఁబట్టి వెనుకకుఁద్రోసి ద్వారబంధం బెడలింపుచుండె.
అప్పొలఁతియుఁ బుడమిపైఁ బడిలేచి కురులను బయ్యెదను జక్కచేసికొని
మరల నాతని కడ్డము పోవుచుండె. చిక్కయ్య యదిగని కనుకొని
అడ్డమువచ్చి నిల్చితివేని చీల్చెదనని కనులెఱ్ఱచేసి పోవుచుండె. అప్పుడ
క్కామిని చేయునదిలేక నిన్నే చీల్చించెదను పొమ్మని తనవాఁడి
గోళ్ళతోఁ జన్నులను గుత్తుకను రెట్టలను నెత్తుకొల్కునట్లు రక్కుకొని
యిరుగుపొరుగువారిని బిలిచి ముత్యాలవర్తకుని ముత్యములు గొను
టకై పిలిచిన నవ్వాఁడొంటరిగ నున్న నన్ను జూచి కామించి పై
బడియె. నేనంగీకరింపకుండుట నిట్లు దేహంబంత రక్కి గాసిచేసి పోవు
చుండె. పాపము చూచితిరే ? ఎట్లు వీని శిక్షించెదరో యరయుండని
యేడ్చుచుండె. అప్పుడందఱు గుమిగూడి యింతపాపమా ? ఇంత
దోహమా ? యని నలుగడల నవ్వాని వెదకిరి. అవ్వాఁడొక వీధిఁ
బోవుచుండ కట్ల సంచిగురుతు నరసి వానిఁ బట్టుకొని రక్షకవృక్షచాల
యంబుఁ జేర్చి యందు రక్షకాధికారి కాముదంతంబంతయు విసిరి వాని
నేరంబును జెప్పిరి. అధికారి యైన నతండు వానిఁదోడ్కొని యాయువతి
యుండు గృహంబునకు దోడ్కొని వచ్చి యామె చెప్పిన విషయతోర్పు
లన్నియు వ్రాసికొని నిశ్చయమేనా ? యని చిక్కయ్య నడిగె. ఆతఁడా
వైపరీత్యమున కాశ్చర్యముతో మందహాసము చేసి జాలమిది యనికొని
మఱుమాట సెప్పక శివస్మరణంబు చేసె. ఆ కుటిలాలక యేడ్చుచు
“దొంగబకితి. దొంగ. నాపైఁ బడి రట్టుచేసినాడు. సరదాను మారకుండ
గూడదు. తగిన శిక్షనీయకున్న వీడిట్లే యెందఱనో హింస పెట్టఁగలడు.
నన్నొంటరిగఁ జూచి యీతుంటరి యిట్లు కొంటెపనికి గడంగినాఁడని
చెప్పెను. రక్షకాగ్రణి యపుడత్యంతము కృద్ధుడై వీఁడుమాటు నుకువ
కుండుటయే యంగీకరించిన విధము. వీని నుజక పోవిడుదునా ? యని

అచ్చటవారల సాక్ష్యమొంది కట్టసంచితో వానిని అపరాధ గృహంబు నకుఁ గొనిపోయి యందుంచి మత్నాడే శిక్షా ధర్మాధికారి కడఁజేర్చి వానినేరంబును సాక్ష్యంబులతో ఋజువు చేయించె. చిక్కయ్య ఆపాప విధంబునకుఁ రోసి శిక్షాధికారి ముందఱగూడఁ గిమ్మనకయుండె. అప్పుడు శిక్షాధికారిగూడఁ గుపితుండై నేరంబొరసి యవ్వానికి శిరచ్ఛేదనంబు విధించి తలవరుల కట్లుసేయుడని యప్పగించె. వారలును జిక్కయ్యను వక్షస్థానంబునకుఁ గొనిపోయి యట్లొనర్చిరి. ఆక్షణమే శిరంబును గుండంబును నాకసంబున కెగిరె. అంత శిరంబు “సాంబశివదేవా ! భవానీధవా ! ఓ సాంబశివదేవా!” యనుచు భజనసేయుచు మాహేశ్వర గణార్చనా మందిరంబు వఱకుఁ బ్రదక్షిణత్రయం బొనరించి జోత చేయు చుండ నందలి యారాధ్యులు పరికించి యవ్విధంబెల్లఁ దెలియుచుండ నవ్వాని మనఃపారిశుధ్యంబునకు శివభక్తిపారమ్యంబునకు మెచ్చి పరమ శివునానతితో శివదూతలు చేరవచ్చి వానికి దివ్యశరీరంబిచ్చి శివలోకంబు జేర్చిరి. ద్రష్టలెల్లరు రాజపురుషులును రక్షక భటులును సర్వజనంబులది చూచి విస్మయంబొంది సత్యంబెఱింగి ఆయువతి చిక్కయ్యను గామించి యట్లు హింసాకాండంబు సల్పిన పాపమతియని గుఱుతించి యాక్షుద్ర శీలను హంతకను గౌరతవేసిరి. చిక్కయ్య ఆదియందుఁ జోరుండైనను మహేశ్వరుల శివపూజాసందర్శన మాత్రంబునఁ బాపవృత్తి నంతయుఁ బాసి పునీతుండై శివలింగధారణంబొంది పెక్కిండ్లు శివలింగంబును నియత భక్తిచేఁ బూజించి తన్నుగామించి బలాత్కరించిన సుందరయువ తిని ధీరుండై తోసి వైచి నిధనంబునకుఁగూడ వెరవక పరమశివునిజేరి కొనియె. మొదట నెట్టివాడైనను పశ్చాత్తాపంబొంది తుద్రవృత్తిని చాసి భక్తుడై శివుని బూజించిన నవ్వాడు కృతార్థుడగును. ఇది నిజ లింగచిక్కయ్య చరిత్రము పరమపవిత్రమిక శ్రీమలహణకవిగారి చరిత్రంబు వినిచెద నాలకింపుడు.

52. భక్తమలహాణకవి

శ్లో॥ మధుస్థితావాచః పరమమమృతం నిర్మితవతః
తవబ్రహ్మన్ కింవాగపి సురగురో ర్విస్మయపదం
మమ త్వేతాం వాణీం గుణగణనపుణ్యేన భవతః
పునామిత్యర్థేస్మిన్ పురమధన! బుద్ధిర్వ వసితా.

మహిమ్నస్తవము.

తా॥ ఓ మహేశ్వరా! తేనెలతో నిండినట్టి వాక్కునుండి మిక్కిలి యమృతమును (వేదమును) నిర్మించినట్టి నీకు బృహస్పతియొక్క వాక్కేని ఆశ్చర్యకరమగునా! ఓత్రిపురమధనా! నీదు గుణగణనపుణ్యము చేత నా యీవాణిని పవిత్రము చేయుదు ననెడు ప్రయోజనమందు నాదుబుద్ధి నిశ్చితమైనది.

ఆర్యావర్త దేశంబందొక నగరంబున సంపన్నబ్రాహ్మణదంపతుల కరుదుగా నొక పుత్రుండు జన్మించె. బాలునకు మల్లణుడను పేరిడి గారాబముగఁ బెంచుచుండిరి. గర్భాష్టకమందే బాలున కువనయనంబొనర్చి గురునొద్ద వేదశాస్త్రాధ్యయనంబునకై యప్పగించిరి. చిఱుతఁడు బుద్ధివై భవంబున నతిత్వరితంబుగ వేదశాస్త్రంబుల సాహితీగ్రంథంబులఁ జదివి యందుఁ బొండితిగడించుచుండె. ఇట్లు బాలునకుఁ బదిరెండేండ్ల ప్రాయము వచ్చువఱకు విధివశంబున దల్లిదండ్రులిద్దఱు కాలధర్మంబునొందిరి. ఆ పిమ్మట మాతామహులును జ్ఞాతులు మున్నగువారు బాలకునకుఁ బోషకులును బోధకులునై యుండిరి. నాలుగై దేడులెట్లో యాత్మజనంబునకు విధేయుడై యుండి కాణాదంబును బాణినీయమును నలఙ్కారశాస్త్రంబును జదివి వానియందు గుశలుండయ్యె. అప్పటికాతనికి బదు నెనిమిదియేండ్లు గడచి పందొమ్మిదవయేడు ప్రారంభమైనడుచుచుండె. అపుడు విద్యలయం దుత్తీర్ణుడగుటయేకాక సుందరదృఢదేహంబునను స్తిమితగంభీరదృష్టిప్రసారంబునను మధురవాక్చాతురీప్రాధియందునను జూపరుల కానందంబు చేయుచుండె. అపుడు

సతీగృహలేకాక సమానవయస్కులగు మిత్రులు పలువురాతని బరివేష్టించి తిరుగుచుండిరి. బాల్యంబును బాసి యావనాంకురదశ నొందుట మల్ల ణుడు మాతామహాదులకు విధేయుడైనను స్వాతంత్ర్యము నొందియే యుండెను. అట్టితఱి నొకపండువునందు సగరేశ్వరుండగు శివుని యాల యంబునకుఁ బ్రదోషవేశ మల్ల ణుడు గతిపయమిత్రులతోఁ గలసి పోయి యందుఁ బరమేశ్వరుని బరదేవతను నందిని గణపతి మున్నగు పరివార దేవతలను దరిసించి మొక్కి ప్రస్తుతించి ముఖమంటపమందుఁ జెలికాం డ్రితో గూర్చుండి యుండెను. ఆసమయమం దా యూరనున్నట్టి యొక ప్రముఖ వారస్త్రీకుమారి పదియాతేండ్ల యందంపుబాల ప్రాయంపు చెలులతో దాసీలతో మన్మథబాణంబనునట్లు శివప్రాసాదంబునకు వచ్చి శివునిసేవించి ముఖమంటపమం దొకచోఁ గూర్చుండి దాసిపడుచు గొని వచ్చిన వీడెను బుచ్చికొని శ్రుతిచేసి మోహనరాగంబు నాలాపించి జంత్రగాత్రంబుల నేకంబు చేసి రాలగగునట్లు గీతికను బాడుచుండె. అచ్చటి కనతిదూరంబునఁ గూర్చుండియున్న మలహణుండును దత్సహ చరులును వల్లకి దోడుగ అమృతంబు గుటియునట్లు మోహనగీతికను బాడుచున్న గణికాకుమారి నవలోకించి విస్తుపోయు తదేకచిత్తులై గానంబునాలకించుచుండిరి. అట్లాకకొంతతడవు గానముచేసి యావారసుం దరీరత్నము గానమునాగివీణకుగౌసెనవేసి దాసికిచ్చి నెచ్చెలులతోఁగూడి నడచుచు మంటపమందొకించుక సమీపంబందే మిత్రులతో గూర్చుండి యున్న మలహణునిజూచి సుందరుండును నవయావనుండును ధీరుడు నగుట కంతరంగంబున మెచ్చి మురిసి యోరచూపుల తన్నూర్తిని జూచుచుఁ గదలిపోయెను. అపుడు మల్ల ణుడు మన్మథబాణతాడి తుండై ధైర్యంబుఁబాసి పలుతీరుల గణికామణి చక్కదనంబు నొయూ రంబుఁ బాటమాధురి దలపోయుచు నచ్చెలువ నడచిపోయిన తెరువుఁ జూచుచుఁ గామవికారంబు నొంది మఱికొంతతడవున కెట్లా మిత్రు లతోఁ గలసి యచ్చటినుండి వెడలి తానొక్కరుండు తనగేహంబును జేరెను గాని యాతని మానసంబుమాత్రము వారకన్యాను సరణంబై యే యుండె. అంత నతండు మన్మథవేదనాదోదూయమానుండై యారేయి నన్నంబుఁగూడ నిష్టంబుగఁ దినక మంచమందుఁ బరుండి గణికా బాలికా

సౌందర్యంబున కువ్విళులూరుచు నద్దానిగలియుట కుపాయంబు వెదకుచు నెట్లో నారాత్రి గడపె. మఱునాఁడు సహపాతీలు చెలికాండు వచ్చి యెందునను నౌదాసీన్యంబుగనున్న మల్లణుని బరికించి యట్లుండుటకు వారసుందరీసందర్శనంబును దద్రచితగానకౌశల్యంబే కారణంబని నిశ్చయించిరి. కొందఱడిగిరి కాని చెప్పఁడయ్యె. అంత వారలు చింతతో వెడలిపోయిరి. ఇట్లు వినత్రయంబు మల్లణుండు హృదయంబున నాటు కొనిన మదనవేదనను నిరాకరింపలేక కుందుచు నెట్లేని దద్దణికాసంగమంబుండు దృఢసంకల్పుఁడయ్యె. అట్టితఱి మాతామహామాతలులు మల్లణునకుఁ బెండ్లిచేయుటకై కులకన్య నవ్వేషింపుచుండిరి. అద్దానినారసి మల్లణుఁ డిప్పుడు నేను పెండ్లియాడనని స్పష్టంబుగ వారల కెఱింగించెను. నిరతము వేశ్యాకుమారీ సమావేశంబునకై యూహించుచుండె. అట్టితఱి నాబాల్యసఖుండగు నొకమిత్రుండు దారించి రహస్యంబుగ నాతని మనోగతంబుఁ దెల్పుమని యడిగె. గత్యంతరంబులేక సాహాయ్యంబునకై వానికిఁ దనయవస్థను దెలిపెను. అంత నతండు వారస్త్రీసంగమంబున కింతచింత యేలయని యవ్వాని నవ్వేశ్యామందిరంబునకుఁ గొనిపోయె. అందుఁ బ్రౌఢవేశ్య వారి నెదుర్కొని యింటిలోపలికిఁ గొనిపోయి యచిత పీఠంబులఁ గూర్చుండఁజేసి చందనపుష్పతాంబూలంబులొసఁగి కూర్తును బిలిచి వారలకు మ్రొక్కించెను. అప్పుడు సమీపంబుఁ జేరిన నక్కలికిని జూచి మల్లణుండు మఱియు విభ్రాంతుండై ఇదియే ప్రాణధనంబని తలఁచెను. ప్రౌఢగణికయు వారలకుఁ గూర్తు జూపి ఇది పదియాఁజేడుల బాల. సంగీతసాహిత్యములందు విదుషి. పుష్పగంధియనిపేరు. అనాఘాత పుష్పము. దీనికిఁ దగిన ప్రియుని గూర్చుటకై యోజించుచుంటి. నేఁడు దానిపాలి కీర్తర ప్రాప్తియట్లు తమ దరిసెనము చేకూరెననియె. అప్పుడు బిల్లణుఁ డాడఁబోయిన తీర్థం బెదురు వచ్చినట్లుగఁదలఁచి చెందిన యానందంబునకు మేరలేదు. అనంతరము తత్సఖుఁ డిక జాగేలయని మల్లణునిజూపించి ఈతఁడు సంపన్నగృహస్థుఁడు విద్వాంసుఁడు నవయావనుఁ డిప్పటివఱకుఁ బెండ్లాడనివాఁడు. నీకూతును వలచి చేకొనవచ్చినాఁ డని దెలిపెను. అంత నాప్రౌఢవేశ్య పెక్కురు రాజపురుషులు తరుణధనికులు పెక్కురు వచ్చి దీనియందంబు చందంబులకు మెచ్చి వలసినధనంబు

లిచ్చెదమని యక్కించినను నిద్రియవ్వారిని మెచ్చలేదనియు నేడు మల్ల
 గాని జూచినయంతనే సంతసించి మురిపంపు సిగ్గును ఆనందంబును జూపె
 చుటయుఁ జెప్పి దీనిని ప్రాణప్రియనుగఁ జేకొను మిపుడే నీకిచ్చుచున్నా
 నని భూతుడేతిని మల్లణుని కరతలంబందుంచి తత్సన్నిధిని గూర్చుండఁ
 గొనె. మల్లణుడు ధన్వోష్ఠి యనుకొని యానంద పరవశుండయ్యె
 పంతిఁ దత్త్రుండు మరల వచ్చెదనని పోయె. మల్లణుఁ డద్దానికై
 తెచ్చిన సువర్ణ ముదిరికల మూటయొకటి పుష్పగంధికిచ్చెను. తన్నాత
 యామూటను గనులకద్దికొని పుచ్చికొని తద్క్షణంబందు శయ్యాగృహం
 బలంకరించి పెక్కుతీరుల మిఠాయీలను మధురఫలంబులను ఆవుపాలను
 సుగంధంబులగిండ్లను పుష్పహారంబులను వీడ్వముల నందు సంతరించి
 భూతునుసింగారించి యల్లునితోఁ బడుకగదికిఁ బంపెను. అందు వా రిరువు
 రన్వోన్యానురాగంబులఁ గలసిమెలసి కామేష్టభోగంబులనొంది తనిసియుఁ
 జనియరైరి. చశురయామంబు గడుచుచున్న మల్లణుండెఱింగి వేకువ
 యందే పడుకనుండి తొలఁగి విడువలేక యెట్టకేలకుఁ బుష్పగంధిని గొగిట
 నుండి విడిచి యాత్మగేహంబుఁజేరె. ఇట్లు మల్లణుండు మన్మధైక నిష్ఠుఁ
 డై పుష్పగంధియే ప్రాణంబు ధనంబు దైవం బనుకొని దానితో
 భోగమే ఇంద్రభోగంబని యనురక్తితో రాత్రింబవలు పుష్పగంధితోఁ
 గామసుఖంబులొందుచు నితరంబుఁ దలఁపకయుండె.

శ్లో॥ చేతోభువశ్చాపలతావ్రసంగే

కావాకథా మానుషలోక భాజాం.

తా॥ అకాభారణమైన మన్మధచాపల్యంబందు మనుష్యులమాట లెక్క
 యేమి ?

ఇత మేనమామలు మున్నగువార లిట్లువలదు చక్కని కుల
 కన్యను దెచ్చి పెండ్లి చేసెదమనిన మల్లణుం డంగీకరింపక వలదు నేను
 పెండ్లిజననియె. వారలు చేయనదిలేక “భ్రష్టస్య కావాగతిః” యని
 యూరకుండిరి. అసంతర మొక పదిరెండేండ్ల వఱకు మలహాణుని ధనంబు
 సువర్ణభరణంబులు రాజితభాజనంబులు పోలములు తోటలు దొడ్లు
 బావులు పశువులు బండ్లు తామ్రకాంశ్యఘటంబులు చివఱకు గృహము
 గూడ బుష్పగంధికై తన్నాతృవశంబులయ్యె. అంత నొకనాఁడు రిక్త

హస్తంబులతో వచ్చిన మల్లణుని జూచి వేశ్యమాత నేడు ప్రియురాలి
 కేమిదెచ్చితివని యడిగె. మల్లణుడు చిన్నబోయి తలవంచికొని నాకు
 గలసర్వార్థములొసంగితి నిక నేమిదెచ్చెద ననియె. అప్పుడు గణికామాత
 కోపించి ఏమియుఁ దేలేని వాడవేని నీయట్టివానికిఁ జక్కని కెలజవ్వని
 యెట్లుచిక్కు ననికొంటివి? వేగిరము వాకిలిదాటుము. అట్లు పోవేని శిషించి
 గెంటించెదననియె. మల్లణుండు ఖిన్నుండై పుష్పగంధిమొగంబుఁ జూచె.
 పుష్పగంధియును దల్లిదౌష్ట్యంబునకును గృతఘ్నతకు రోసియు మల్లణుని
 పైని మనుకారంబును బ్రేమబంధంబును బాయలేక తల్లికెద్దియో చెప్పఁ
 బోవుచుండె నయ్యది చూచి కూతును గసరి గదిరించి ఏమియు వదర
 యోకు మిచ్చటినుంచి తొలఁగి లోపలికిఁ బొమ్మని గదుమగా పెద్దపులి
 కాపు భయపడినట్లులికి చేయునదిలేక యాపె లోపలికిఁబోయె. మల్ల
 ణుడేమియుఁ బల్కక వ్యసనపడుచు వాకిటికి వచ్చె. యశావనవశంబున
 హితులగు పెద్దలను ధిక్కరించి ధర్మం బధర్మంబుఁ దలఁపక చెడ్డత్రోవఁ
 బట్టి మోహంబున దిరిగినట్టివారికిఁ బట్టెడుగతి యిదియెకదా! అప్పుడు
 పుష్పగంధి దొడ్డివాకిటినుంచి యీవలకుఁ జేరి సాయమందు నగరేశ్వ
 రాలయమునకు రమ్మనిసన్నచేసె. మలహణుడు చింతతో సాయమున
 కెదురుచూచుచు సాయమం దీశ్వరాలయంబుఁ జేరెను. తరువాత గొంత
 సేపటికి అలంకార మొందకయే పుష్పగంధి యొకదాసితో శివప్రాంగ
 ణంబునకుఁ జేరఁగ మల్లణుఁ డానందించి యాపెను దారసించెను. అప్పుడు
 పుష్పగంధి ప్రియునిజూచి యాతని ద్వైత్యమునకు మది నొక్కింతవనరి
 తెగువతో నాతని కిట్లనియె. ఓయీ! నాకై నీసర్వస్వమును ధారవోసి
 నిర్ధనుడవైతివి. ఇట్టినిన్ను మాతల్లి మావాకిలిఁ ద్రొక్కనీయదు. అది
 వ్యాఘ్రము. నాకు నీయందుఁగూరిమియున్నను నన్నది నీకంటఁ బడనీదు.
 ఇక నీతోఁగూడ నేనులేచివచ్చి ఎట్లకైన దూరదేశమున కేగి యం
 దుందమనుకొన్నను నీవు రిక్తుడవగుట మనకిద్దఱకు జీవితం బెట్లునడ
 చును. మఱియు నేను నీకు కులసతినిగాక వేశ్యనగుటచే మనదాంపత్య
 మును మతిమంతులు హర్షింపక యేవపడుదు రిక నీకై నేనేమి చేయ
 వలయునో చెప్పుమనియె. మల్లణుడేమియుఁ దోచక నీవే చెప్పుమనియె.
 అప్పుడు పుష్పగంధి నేనుచెప్పినట్లుగ వినియెదవా యన మలహణుడు

దృఢముగ వినెద ననియె. అపుడమ్మనిమతి మలహామనకిట్లుప
దేశించెను.

ఓయీ! ఇప్పటివఱకు నీ వలసికట్లు నాయందుఁ గామభోగ
సుఖంబుల నొక పుష్కర కాలం బనుభవించితివి. ఇక జీవితాంతం బిట్లే
యనుభవించినను దీనఁ జాలునని తృప్తి యొనరదు.

శ్లో॥ నజాతుకామః కామానాం ఉపభోగే నశామ్యతి
హవిషా కృష్ణవర్ణేన భూయపవాభి వర్ధతే.

మహాభారతము.

తా॥ కామంబెప్పుడును కామోపభోగంబులచే శమింపదు. హవి
స్సుచే నగ్నివలె మఱియును వృద్ధియగును.

కావున నిక కామసుఖంబునకు స్వస్తి చెప్పవలయు. హృదయంబును
మరల్పుము. భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్యంబులనొందుము. సర్వేశ్వరుండునుదయా
భుండును అమృతప్రదుండును నగు నీ మహాదేవుని సేవింపుము. ఈతఁడే
నిన్నును నన్నును సర్వజనంబులను గడతేర్పఁగల పెన్నిధానము. పుష్ప
గంధి యిట్లుబోధించిన ధీరుండగుట నాతఁ డట్లేయని యంగీకరించె. అపు
డా గణికామణి మెచ్చి మలహామనితో ఏదీ! నీపాండితీశౌండిమ దశ
దిక్కుల నిండునట్లు వాఙ్మయరూపంబునఁ బరమేశ్వరు నుపస్థానింపుమనె.
* మల్లణుండపుడు శివునకు జోతచేసి వాఙ్మయోపాస్తి నారంభించె.
పుష్పగంధి వినుచుండె.

శ్లో॥ కాంతాకచప్రచయపుష్పసుగంధి గంధ

యనుటతోడనే పుష్పగంధి యదరి ఓయీ! మరల నిదియేమి!
నీకు నాయందు మోహము పాయకున్నది. నేనేమిచేయుదు? శివ స్తవం
బొనరింపు మన్న అందుఁగూడ నన్నే స్మరింపు నుంటివేమి? యని యడుగ
నాతఁడు వేగిరపడక వినుము. నేను నీ హితబోధను మీరను అని
నుడివి ఆ తరవాయిగ నిట్లుచెప్పె.

* ఈ మల్లణకవి. క్రీస్తు 1300 శతాబ్ది ప్రారంభమందున్నట్లు తెలియ
వచ్చుచున్నది. శ్రీనాథకవియు, పాల్కురికి కవియు సీతని బ్రశంసించిరి.

లుబ్ధభ్రమద్భ్రమరకర్చుర కంధరాయ
గంధర్వ యక్ష సురసిద్ధ కిరీటకోటి
సంఘట్టఘృష్ట చరణాయ నమశ్శివాయ.

మలహాణ స్తవము.

తా॥ సుందరస్త్రిలయొక్క కొప్పునందుఁ గలట్టి పుష్పసుగంధములుగల
పరిమళమందు లోభంబునొంది తిగుగుచున్న తుమ్మెదల వలె జిత్రవర్ణ
మైన గళముగలట్టియు గంధర్వ యక్ష సురసిద్ధుల కిరీటంబుల మొనల
యొక్క సంఘర్షణచేత రాపిడిబడిన పదములు గలట్టియు శివునకు
వమస్కారము.

ఇట్లు శ్లోకమును బూర్తి చేయుటను విని పుష్పగంధి సంతసించి
ఇదియే కడ తేరుబాట. ఇట్లే పద్యంబులను విరచింపుమనియె. మల్లణుఁ
డాశుధారగఁ జెప్పుచుండెను. పుష్పగంధి వ్రాయుచుండెను. ముప్పది
యాఱు శ్లోకంబుల నిట్లు మల్లణుండు శివుని గానంబుచేసె నంతఁ బర
మేశ్వరానుగ్రహంబున నాతని కంతరంగం బందు భక్తి యొదవి తోడనె
జ్ఞానవైరాగ్యంబులు చేకూరె. అంత మలహాణుడానందించి పుష్పగంధి
నిమ్ముకేగుమని పంపి సర్వకాలములందు హృదయంబందు శివుని ధారణ
చేసి మహాభక్తుండై యనేకులకు శివభక్తిఁ గఱపి శివానుగ్రహమునకుఁ
బాతుండై శివసాన్నిధ్యంబునొందె. పుష్పగంధియు మల్లణుని బాసి
సీజమగదిరంబుఁ జేరిన యంత నాపెతల్లి మరల నొకరిద్దఱిని శ్రీమంతు
లగు యునకులను దెచ్చి పుత్రికిఁజూపించి వీరలు చాల గొప్పవారనియు
మనకు ధనంబు విస్తారంబుగ నిచ్చెదరనియు నిర్ధనుడగు మల్లణుడు
వెడలిపోయెను గావున వీరలిద్దఱిలో నీకిష్టమైనవాని వరింపుమనియు
దాన మనకు సుఖంబగుననియుఁ బ్రతిమాలి చెప్పెను. పుష్పగంధి యీస
డించి తల్లినిదిట్టి నేను కామసుఖంబులను విసర్జించితిని. నాదేహ మనః
ప్రాణంబులు శివునివైనవి. జీవితాంతం బశనవస్త్రంబులు దక్క తక్కిన
వేవి నా కక్కఱలేవు. శివధ్యానము చేసికొనుచు బ్రదుకుదును. ఈ నా
యిష్టమునకు నీవు ప్రతికూలించి బలాత్కరించితివేని యురిఁబోసికొని
సూర్యోదయమువఱకుఁ జచ్చెదను. తెలవాటినంతఁ బీనుగును జూచెద
వని తెంపున దృఢముగఁ జెప్పెను. తజ్జనని యానుడుల కడలి యుఁకఁ

బ్రయోజనము లేదనుకొని కూతుతో నీయిష్టమెట్టులో యట్లే యుండుము. వేఱుదలఁపకు మనిచెప్పి యూరడించెను. పుష్పగంధియంత దయ్యము బాటెనుండి తప్పించుకొనిన యట్లు తలఁచి ధైర్యము జెంది తాను నుడివినట్లు దైహికసుఖంబులం దనాదరమొంది విసర్జించి భక్తురాలై యేవేళల శివధ్యానంబు సేయుచు శివానుగ్రహంబున శివపదంబొందె. ఇట్టి యిరువు రత్యంతము కాముకులైనను గూడ మల్లముఁడు వేశ్యాప్రబోధితుఁడై తరించె. పుష్పగంధియం నట్లే శివభక్తి నొంది తరించెను. ఇట్టివీరి చరిత్రంబు పాఠకులకు శ్రోతలకు విస్మయకరంబై శివభక్తి కారణం బగుననిన శ్రోతలందఱా గురునకు మొక్కి బహుకరించి పూజించియానందించిరి.

శ్లో॥ ధర్మోమే చతురంఘ్రికస్సుచరితః పాపంవినాశంగతం
కామక్రోధమదాదయో విగళితాః కాలా సుఖావిష్కృతాః
జ్ఞానానంత్యమహాపథి సుస్థలితః కై వల్యనాథే సదా
మాన్యే మానసపుండరీకనగరే రాజావతంసే స్థితే.
శివానందలహరీ స్తవము.

తా॥ మోక్షనాథుఁడగు రాజశిరోమణి (శివుఁడు) నాదుమానసకమల నగరమందుండి యెల్లపుడు పాలింపుచుండఁగా ధర్మము నాల్గుపాదములు గలదై సుఖముగ నాచరింపఁ బడుచున్నది. పాపము వినాశంబు నొందినది. కామక్రోధ మదమాత్సర్యాదులు దొలగినవి కాలములు సుఖముగా నావిష్కరింపఁబడినవి విజ్ఞానమహోషధులు చక్కగా ఫలించినవి.

శ్లో॥ సర్వాలజ్కారయుక్తాం సరళపదయుతాం సాధువృత్తాం సువర్ణాం
సద్భిస్సంస్తూయమానాం సరసగుణయుతాం లక్ష్మీతాం లక్షణాఢ్యాం
ఉద్భద్యాషావిశేషాముపగతవినయాం ద్యోతమానార్థరేఖాం
కల్యాణీం దేవ గౌరీప్రియ! మమ కవితాకన్యకాం త్వం గృహాణ.

తా॥ గౌరీదేవియందు ప్రేమగల ఓ మహాదేవ! సర్వాలజ్కారయుక్త మైనట్టియు మృదులములు సుబోధకములగు వాక్కులుగలట్టియు

సత్సమ్మతమైన నడవడిగలట్టియు మంచియక్షరములు (రంగు) గల
ట్టియు సత్పురుషులచే స్తుతి నొందినట్టియును సరసములైన గుణము
గలట్టియు లక్షణంబుల సమర్థమైనట్టియు ప్రకాశించుచున్న భూషణ
ములు గలట్టియు వినయము గలట్టియు స్ఫురింపుచున్న అర్థరేఖలు
భాగ్యరేఖలు గలట్టియు ఈ కనబడుచున్న కల్యాణిని నాదు కవితా
కన్యను గ్రహింపుము.

శివానందలహరి.

53. మహానీయులు. శ్రీశంకరాచార్యగురులు *

శ్లో॥ యస్మై నమోభవతి యస్య గుణా సమగ్రాః

నారాయణోపనిషదా యదుపాసనోక్తా

యోనః ప్రచోదయతి బుద్ధి మధికతేయ

స్తంత్యామనన్యగతి రీశ్వర సంశ్రయామః॥

తా॥ నమస్కార మెవనికొకగుచున్నదో (నమస్కారము లన్నియు
నెవనికిఁ జెందునో) సమగ్రములగు గుణము లెవనివో నారాయ
ణోపనిషత్తుచే (మహోపనిషత్తుచే) ఎవని యుపాసన చెప్పఁబడి
నదో ఎవఁడు బుద్ధిని బ్రేరించుచున్నాఁడో (గాయత్రీరూపమున)
ఎవఁడు యజ్ఞమందీశ్వరుఁడో ఓ యీశ్వరా ! అట్టినిన్ను అనన్య శర
ణుఁడనై సేవింపుచున్నాను.

హరదత్త శివాచార్యచతుర్వేదతాత్పర్యసంగ్రహము.

* క్రీస్తు 19 వ శతాబ్ది తృతీయభాగమందు హైదరాబాదు రాష్ట్ర
మందు శివలింగధారి బ్రాహ్మణవర్ణమందు జన్మించి వేదవేదాంత
శాస్త్ర కోవిదులై సంగీత సాహిత్య కవితా కుశలులై భక్తిజ్ఞాన
వైరాగ్య సంపన్నులై షట్కూల శివపూజావ్రతులై శైవాన్న సత్ర
సాపకులై శైవమతప్రచారంబొనరించి శైవమత వృద్ధిని బొనరించి
నట్టి శ్రీశంకరాచార్యగురుల చరిత్రంబు నీ శివభక్తవిజయకథావళి
యందుఁ జవటఁ జేర్చి ప్రకటించితిని. ము-నా.

శ్రీమల్లికార్జున శివలింగావాసంబగు శ్రీపర్వతంబునకుఁ బూర్వదిశ
 యందును అనుచేశ్వరలింగస్థానంబగు నమరావతీ పట్టణంబునకుఁ
 బిక్ష్మమదిశయందును ఇష్టకామేశ్వరలింగస్థానంబునకు గృష్ణామహా
 నదికి పట్టణంబునను శ్రీకోటిలింగాదికిఁ బశ్చిమోత్తరంబుగ వెలసి
 యున్న నంద్రిగామంబందు జగదారాధ్యులైన యుద్భటారాధ్యగురుల
 పంకజారంపరిలోని ముదిగొండవారను వీరకై వలింగధారి బ్రాహ్మణు
 లతో భోగేశ్వరారాధ్యునకు మంత్రారాధ్య వీరభద్రారాధ్యులను వా
 రియును పుత్రులుండిరి. అందు మంత్రారాధ్యుఁ డంతర్ముఖుం డఖండ శివ
 తత్త్వవిజ్ఞానసంపన్నుండు ద్వితీయుండగువీరభద్రారాధ్యుఁ డుభయ
 భావనాకవితా ధురీణుండు. ఉభయులు విద్వాంసులై ఆయురనందేశకాక
 తిథాగ్రంతంబులందుఁగూడఁ బ్రసిద్దులై పేరుచెంది సర్వజనమాన్యులై
 యుండిరి. మంత్రారాధ్యునకు గృహిణియగు శ్రీ జేజెమ్మయందు నాగ
 లింగ వీరమల్లికార్జున చెన్నమల్లికార్జును లను మూగురు సుతులును వీర
 భద్రారాధ్యునకు శంకరయ్యయను నొక కొమరుఁడును జన్మించిరి.
 మంత్రారాధ్యుఁడు వీరభద్రారాధ్యుఁడును బరస్పరసాహార్ద్రులుతో
 నేకశ్రీవంబుగ మెలఁగుచు వ్యవసాయవృత్తిఁ జేసికొని యశాగ్రంత శివ
 లింగార్చనా ధురంధరులై అనవరతమాహేశ్వరాన్నదానప్రరాయ
 నులై వెలసియుండ నొక మాఖకృష్ణ చతుర్దశీ (మహాశివరాత్రి) దిన
 ప్రభాతమందొక శివయోగి సిద్ధపురుషుఁడు తపస్వి యిష్టలింగధారియైన
 మహానీయుండు మార్గవశంబున యదృచ్ఛచే మంత్రారాధ్య సోదరుల
 స్మృతంబునకేతెంచిన వీరభద్రారాధ్యసోదరు లెదురేగి తెచ్చి మొక్కి
 సుఖోపవిష్టునిచేసి పూజించి యాశివరాత్రి నవ్వారి శివవ్రతంబు
 గల్పించి సేవించిరి. మర్నాడమ్మహానీయుఁడటనుండి కదలి పోవుచు
 మంత్రారాధ్యునిజూచి యచిరకాలంబందు నీకు మహాదేవుని యంశంబున
 ననుభవమానుం డుద్భవించి మిమ్మందఱనేకాక జగంబందుఁ బెక్కు
 ననుభవముల నొనర్పఁగలఁడని నుడివి యాశీర్వదించి యధేచ్ఛఁజనియె.
 అంత ననతికాలంబందే మంత్రారాధ్య గేహిని గర్భంబుఁబాలెచ్చి
 ఆమీద గోలకొండ రాష్ట్రములోనున్న శిష్యప్రముఖు లివ్వారిని సకు
 టంబముగఁ దమదేశంబున కాహ్వానింప వీరభద్రారాధ్యుని కుటుంబ

ముతో నతిధి మాహేశ్వరార్చనలకై స్వగృహమందే యండ నియమించి మంత్రారాధ్యులవా రాత్మకుటుంబముతోఁ గదలి కొన్ని వాసరంబులలో గోలకొండకు సమీపంబందలి మందుగులయను గ్రామంబుఁజేరిరి. అందుశిష్యులు పరమానందంబొంది యొక మఁదిరంబొసంగి యందు నివసింపఁజేసిరి. ఆయాగను దత్పరిసరంబులందలి బందుగులను శిష్యు లత్యంతసంతోషులై యాగురుని నాపురమందే కాపురంబుండుట కర్థించియుంచి వృత్తికై మాన్యంబులను దోటల నొసంగి సేవించుచుండిరి. అనంతర మచిరకాలమందు మంత్రారాధ్యార్థాంగి నవమాసంబులు నిండఁ బంచాంగశుద్ధిగల యొక శుభదినంబందు సుసమయంబున సులగ్నంబున శివసన్నిభుండగు పుత్రుని గనియె. ఆ సమయంబునం దాకసంబు నుండి పుష్పవర్షంబు గురియ శైవులకందఱకు మహానందంబు చేకూరె. మంత్రారాధ్యుఁడు స్నాతుండై శంకరుని స్మరింపుచు శంకర తేజఃపుంజ విరాజమానుండగు చతుర్థ పుత్రుని గన్గాని ధన్యోస్మి యనుకొని హర్షంబునొందె. పదకొండవనాఁ డారాధ్యుఁడు పుత్రునకు జాతకర్మం బొనరించి శంకరాచార్యుండని పేర్వెట్టి మాహేశ్వరాన్నదానంబు లొనరించెను. బాలుండు శుక్లపక్షచంద్రుండట్లు దినదినాభివృద్ధి నొందుచు దల్లిదండ్రులను బందుగుల నాత్మల నానందపరవశులఁ జేయుచుఁ బెఱుగుచుండె. ఇట్లు క్రమంబుగఁ బంచహాయనంబుల బాలకుండైనంత జనకుం డక్షరాభ్యాసంబు సల్పి గర్భాష్టకంబందుపనయనంబు సల్పి శివలింగ ధారణంబొనరించి వేదశాస్త్రపఠనంబునకై పుత్రుని గురులయొద్ద కనిపెను. శంకరుండు వేదశాస్త్రంబులతోఁ బాటుగ బ్రాక్షనజన్మ విద్యయై యమరిన సంగీతవిద్యయందుఁ గర్నాటక హిందుస్తానీ సంగీతంబుల జాత్ర వాదనంబున మీదుమిక్కిలి కృతార్థుండయ్యె. ఇట్లవలీలగ సాహిత్యంబందు సంస్కృతాంధోభయ భాషాకవితయందు మిక్కిలి కాశల్యంబుఁ బడసి మతగ్రంథ పఠనంబునకై రాజధానీ నగరంబందు వసించియున్న ముదిగొండ లింగయ్య శాస్త్రిగారను విద్వాంసుని సన్నిధి కేగి వారి యొద్దఁ గొంతకాలంబు మతగ్రంథంబులఁ జదివి తద్విజ్ఞానంబు నార్జించెను. అట్టితఱి నొకనాడు సహపాఠులఁ గూడి రాజవీధియందుఁ గూచుండి యున్నపుడు దేశప్రభుండగు హుజూరు షడశ్వయానంబగు శకటంబధి

ప్రించి యన్వేషి వచ్చుచుండుటఁగాంచి శంకరాధ్యుండు ధీరుండై పలు
 గెత్తి శకటంబుఁ బట్టికొనియెక్కి యందొక చెక్కపై నిలిచెను. లోన
 గూర్చుండియున్న ప్రభుండు బాలుని ధైర్యంబున కక్కజంబొంది లోనికిఁ
 జేరివీటికొని తనప్రక్కనఁ గూర్చుండఁబెట్టి యెవ్వరపు ? నీ విట్లేల సాహ
 సింధితివని యడిగెను. శంకరుండు మందహాసముచేసి దేశప్రభుఁడవగుట
 వినోచార్థంబు దారసించితినిని యుద్ధాభాషలో నుడివె. ప్రభుండు సంత
 సించి యేమిచదివితివనిన చదువులను గొన్ని జదివితినిగాని ప్రస్తుతమిది
 వినుఁ డని రాగాలాపనచేసి హిందుస్తానిగజల్ ను నొక్కదానిబాడి తేని
 మఱంబానందింపఁజేసె. ఆ ప్రభుండు గానకౌశల్యంబారసి మురిసి తద్
 క్షణంబొక మొహరీనిదీసి బాలునకిచ్చి మరల శకటంబావీధిదనుకరప్పించి
 యందు శంకరాధ్యుని వీడ్కొల్పుచు మొహరీ నేమిచేసెదవనిరి. శంక
 రుండు దీనిమూల్యంబుతో సహపాతులకు గురునకు భోజనము గావించెద
 వనియె. హుజూరదివిని బాలుని యాదార్యంబునకుఁ బెల్లుగ నానందించి
 యనిపెను. శంకరుండు ప్రభుదత్తసువర్ణముదికను విక్రయించి గురు
 కటుంబమునకు సహపాతులకు భోజనంబులఁ గావించెను. అంతఁ గొంత
 కాలములోనే గురుఁడగు శ్రీలింగయ్య శాస్త్రిగారింటికిఁ జుట్టము తూర్పు
 దేవమునుండి కుంకుమ గ్రామాది గ్రామత్రయాగ్రహారికుఁడును బండి
 తుండు నగు శివపురపు కోటిలింగారాధ్యుండు విజయముచేసి యందు
 మతగ్రంథంబులు మున్నగువాని నధ్యయనము చేయుచున్న శంకరా
 ధ్యునిజూచి తన్నేధానంపత్తికి విద్యాసామగ్రికి సంగీతకౌశల్యంబునకు
 దేహసౌష్ఠ్యవంబునకు లేఁబ్రాయంబున కుత్తమవంశోన్నతికి గడుంగడు
 హరించి గురుఁడగు లింగయ్యశాస్త్రిగారితోఁ దన కొమరిత వివాహార్హ
 యై యున్నదనియు నామెను శంకరాధ్యున కీయఁ దలఁచితినినియు
 ఈతార్యంబును దయతో సంఘటింపుఁడని యర్థించె. ఆయనయు హరించి
 తగిన సంబంధమని యభిమతించి సత్వరంబుగ కోటిలింగారాధ్యునితో
 ముందుగులకుఁ బోయి మంత్రారాధ్యునకుఁ దత్సతికి కోటిలింగారాధ్యుని
 నెఱుఁగిచేసి యవ్వారియభిమతంబును దన యామోదంబును దెలిపె.
 ఆదంపతులు సమ్మతించి “యట్లే సల్పు”డనిరి. ఆ వెంటనే శంకరునిరప్పించి
 యుద్వాహంబు సమాచారంబు దెలిపి యంగీకారంబు బడసి సుము

హూర్త నిశ్చయంబొనర్చి వివాహాలగ్నమునకు కుంకుమ గ్రామంబునకు శ్రీశంకరాచార్యుని బంధు మిత్ర పరివారాదులతో దోడ్కొని రమ్మని మంత్రారాధ్య దంపతుల నాహ్వానించి రాజధానికేగిరి. కోటిలింగము గారు లింగయ్యశాస్త్రిగారిని పెండ్లికాహ్వానించి తాను బ్రయాణముచేసి కుంకుమ గ్రామముజేరి వివాహప్రయత్న మొనరించిరి. మంత్రారాధ్యులు సకుటుంబపుత్రమిత్రబంధుపరివారుండై శ్రీ లింగయ్యశాస్త్రిగారిని బురస్కరించికొని కుంకుమగ్రామంబుజేరి సుముహూర్తంబందు నాల్గవ కొమరుడు శంకరాచార్యునకు వివాహంబొనర్చిరి. ఆవెంటనే నూత్న దంపతులఁ దోడ్కొని బందుగులతో మరల మందుగులఁ జేరిరి. అటు మీఁద గొన్నినాళ్ళకు శంకరాచార్యుండు తపోవ్రతాభిలాషతోఁ జేరువ నున్న బీరముగుట్టయను కొండకేగి యందు శివునిబూజింపుచు భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్యంబుల నొందియుండె. ఆ సమయంబున శంకరాచార్యుని యగ్రాంగి శ్రీపార్వతీదేవి యావనదశనొందె. అపుడు శంకరాచార్యుని యగ్రజులు బంధులు హితులు బీరంగుట్టకేగి యవ్వారిని బ్రతిమాలి యొప్పించి యెట్టకేలకు మరల మందుగులకుఁ దోడ్చెచ్చిరి. శ్రీపార్వతీ శంకరు లన్యోన్యానురాగంబుతోఁ గాపురంబు సల్పుచుండిరి. అంతఁ గొంతకాలంబునకు మంత్రారాధ్యులు తద్దృహణీయు శివలోకంబుఁ జేరిరి. పుత్రులు తరక్రియలు సల్పిరి. మంత్రారాధ్యుని యాదేశంబునఁ దత్సోదరుడు బీరభద్రారాధ్యుడు నందిగామలోనే వ్యవసాయవృత్తిఁ జేసి కొనుచు మహేశ్వర మాహేశ్వరార్చనలు సల్పుచు నాయూరియందలి సుంకరి పుల్లయ్యయను నతఁ డర్థింప పలనాటిరెడ్డివీరుల చరిత్రంబు నాంధ్ర ప్రబంధంబు రచించి యవ్వారికిఁ గృతియొసఁగె. మఱియు శికిందాబాదు నందు శ్రీపతి పండితారాధ్య వంశోద్భవులగు పండితారాధ్యస్వామిగారి వాంఛితంబున శ్రీశైవద్వాదశారాధ్య చరిత్రంబురచించి యవ్వారికిఁ గృతి నొసఁగె. వీరికవిత్వము మృదుమధురపదభూయిష్టమై ద్రాక్షా పాకంబున నలరుచుండను. వీరికుమారుడు శంకరయ్యగారు నందిగామ లోనేయుండిరి. అనంతరము శంకరాచార్యులు భక్తజనులచే నర్థింపఁ బడి మందుగులఁబాసి యగ్రజుల సెలవుతో రాజధానీ నగరంబుఁజేరి యందు భక్తులచే నిర్మితమై యర్పింపఁబడిన స్వగృహమందుఁ బ్రవేశించి

శైవగణార్చనల నారంభించి యొనర్చుచుండెను. శ్రీశంకరాచార్యులవారి సంకీర్తనశోభితశివభక్త్యుపన్యాసంబులందు తద్వచోమృతధారల నార్చించి హర్షించి పెక్కురు భక్తులై శివలింగధారణంబొందిరి. ఇట్టి పుణ్యక్షేత్రమందలకొలది బ్రాహ్మణులు వైశ్యులు కాపులు కురుమలు కౌమ్యుగ శిష్యులై భక్తులై శంకరాచార్యుని సేవింపుచుండిరి. శంకరుండేవాఁడు లభించిన ద్రవ్యంబానాఁడే శైవగణార్చనంబునకు వినియోగింపుచు మిగిలిన రూకలను మాహేశ్వరులకు సంభావన లిచ్చుచుండెను. గురువకుఁ గొదవరాసీక శిష్యులరయుచు శంకరుని యన్నదానవ్రతంబు నిర్విఘ్నంబుగ నిర్వహింపుచుండిరి. శంకరాచార్యుని యున్నతిని నుపచార్యులై భవంబు నారసి రాజధానికంటియున్న శికింద్రాబాదునందలి పుణ్యక్షేత్రమైన శ్రీభక్తులు శంకరాచార్యుని శికింద్రాబాదుకుఁ గొనివచ్చి యందుఁ గూడ నవ్వారిచే నుపన్యాసంబులనువిని భక్తితో నందు ఓంకార నరూజంబని యొక సంఘంబు నేర్పఱచి యందు సోమవారంబులందు శివభక్త చరిత్రంబులను శివతత్త్వంబును దెలిసికొనుచు శంకరుని సేవించుచుండిరి.

౧. ఎవ్వనిశుభనామ ♦ మేప్రొద్దునుడివిన

జనులకుఁ బాపసం ♦ చయముదొలఁగు

ఎవ్వనిచారిత్ర ♦ మేశైవమండలి

కెల్లనాదర్శమై ♦ యెసక మెఱఁగు

ఎవ్వని దాతృత్వ ♦ మెల్లదేశములందు

విఖ్యాతఁగాంచి కా ♦ వించె దనివి

ఎవ్వని సద్బోధ ♦ కెంతకాలంబేని

విసుగుఁగొంచకయె కా ♦ వించుభక్తి

౨. ఎవఁడుచేసిన షాట్కాలి ♦ కేష్టలింగ

ప్రాజగావించెఁ బరులకుఁ ♦ బులకతతుల

అట్టి శ్రీశంకరాచార్యుఁ ♦ డార్యబోధ్యుఁ

డనుపమానయశస్కుఁడై ♦ యవనిదనిరె ॥

శంకరాచార్యునకుఁ బార్వతీదేవియందుఁ గ్రమంబుగ నొకకొమరి
తయు నొక కుమారుండు జన్మించిరి. కుమారునకుఁ గుమారస్వామి యని
జనకుఁడు నామకరణంబొనర్చెను. కొమరితయుఁ గుమారుండును బెఱుగు
చుండిరి. ఇకనటుమీఁద దక్షిణదేశమునుండి యొక పాంచరాత్రుండు
వచ్చి యొక సభఁగావించి యందు శివపంచాక్షరీమంత్రము వైదికము
గాదనియుఁ దాంత్రికంబనియు వేదమార్గసంచారు లద్దానినుపాసింపగూడ
దని యుపన్యసించె నందుచే శైవజనులకందఱకు ద్వేగముపొడమె. శంక
రాచార్యుఁడవ్యార్థవిని తోడనే శికింద్రాబాదుకువచ్చి పత్రికాముఖం
బున పాంచరాత్రోనితో వాదించి చివరకు మహాసభకుఁ బిల్పించి గొప్ప
విద్వాంసులను బేరైన న్యాయవాదులను ఆంధ్ర ద్రావిడ మహారాష్ట్ర
బ్రాహ్మణవర్ణులను బెక్కురిని రప్పించి సభయందుఁ బంచాక్షరీమంత్రం
బును వేదసిద్ధింబనియు వేదాంతప్రతిపదితఁబనియు సర్వశుతి స్మృతీతి
హాసపురాణోపబృంహితంబనియు స్పష్టముచేసి మంత్రము యొక్క
వైశిష్ట్యమును ఋజువు చేసెను. సభయందలి పండితు లఖిలజనంబును
సత్యము సత్యమని పలికిరి. పాంచరాత్రుండు పరాజితుండై మిన్నక
సభనుబాసి వెడలిపోయెను. సభ్యులందఱు శంకరుని వాదంబునకు జయ
ముచెప్పిరి. శంకరాచార్యుఁడంత సంతోషముతో రాజధానికేగెను.
శైవులెల్ల రానందించిరి. ఇట్లు దేశమందెల్లడ శంకరాచార్యుని కీర్తి
నిండుగ వ్యాప్తంబగుడు దేశమందలి ప్రముఖ భక్తులు పెక్కుఁబువచ్చి
శంకరాచార్యునిచే శివదీక్ష నొందుచుండిరి. అపుడు శంకరాచార్యుఁడు
సుతునకుఁ గర్భాష్టకమారసి ఉపనయన వ్రతంబును శివలింగధారణ
దీక్ష నొనరించి కూతునకుఁ బండితాచార్యవంశ్యుఁడగు నొక వరున
కిచ్చి యుద్వాహంబుఁగావించెను. అటుమీఁదఁ గొంతకాలంబులోనే
దైవేచ్ఛచే నల్లుఁడుమృతినొందె. కూతురు వైధవ్యమొంది దుఃఖముచేఁ
గృశించి కొన్నినాళ్ళలోనే మరణించె.

అటుమీఁదఁ గొండొకకాలమందే శంకరాచార్య దేవియగు
పార్వతీదేవిగూడ వ్యాధివశంబున శివలోకంబు నొందె. శంకరుఁడొక్కింత
యు దుఃఖింపక జ్ఞాన వైరాగ్యధీరుండై కర్దమ గర్తంబుఁబాసి వెడలి
నల్లు భావించి తత్కాలోచిత కర్మంబుల నెరవేర్చి నిత్యంబు పట్కూ

లంబులం దిష్టలింగంబును బూజింపుచు మాహేశ్వర గణార్చనల సల్పుచు
 కేబవలు శివభజన కీర్తనంబుల రచించి గానంబు సేయుచు భక్తజను
 లకు శివభక్తి నుపన్యసింపుచు నిత్యసంతుష్టుండై యుండె.

ఇక వైదికవిద్యావృద్ధికై శివధర్మవర్ధని యను నిధిని నిలిపి వేద
 శాస్త్ర పాఠశాలను శికింద్రాబాదునందు నెలకొల్పె. అందుఁ బలువురు
 విద్యార్థులు చేరి చదువుచు విద్యలం దుత్తీర్ణులగుచుండిరి. కొంతకాలంబున
 కారాధ్యుని ద్రవ్యంబు కొరంతను గన్గొని మార్వాడీ శ్రీరామగోపాల్
 సేతుగా రా పాఠశాలను శ్రీజగన్నాథస్వామ్యాలయ గోపురమందుఁ
 జేర్చి తాము నిర్వహించుచుండిరి. శంకరాచార్యునకు భక్తులొసఁగినట్టి
 ధనంబును హిరణ్యరాజితవస్తువులను దుకూలాంబరంబుల సేలువలను
 మాహేశ్వరులెవ్వరేని వచ్చి యడిగినఁ గొంకక తత్కాలమందే శంక
 రుండిచ్చుచుండెను. ఇట్లు శంకరునికీర్తిచంద్రికలు దిగంతవ్యాప్తంబు
 లగుచుండ లాతిమతంబువారలు గొందఱోర్వక శంకరాచార్యుని ఖ్యాతికిఁ
 గశంకంబుఁ గూర్పవలెనని శ్రమతోఁ బెక్కు యత్నంబు లొనర్చిరి.
 అద్దాన శంకరాచార్యుఁడు సుంతశ్రమంబొందెఁగాని యంతకన్నఁగించిత్రేని
 హాని యొనరలేదు. హైదురాబాదునందు శికింద్రాబాదునందుఁ దిరు
 మలగిరియందలి భక్తులపుడపుడు శంకరాచార్యుని స్వస్తివాదముతో
 దివ్యవాద్యములతోఁ గరదీపికాసహస్రముతో గజారోహణోత్సవము
 మున్నగు మహోత్సవములతోఁ దోడ్కొని పోయి రాత్రిలందు మల్లె
 పూలతోడను సేవంతికా సుమంబులతోడ నుంజిలీలను (ఉయ్యెలలను)
 గూర్చి యూగింపుచు నవ్వారిచే శివభక్త చరిత్రోపన్యాసంబుల నాల
 కింపుచు హర్షించుచుందురు. శ్రీశంకరాచార్యుఁడు పన్యాసవేదియందుఁ
 గూర్చుండి తంబుర మీటుచు సుస్వరమధురకంఠధ్వనితో శ్రుతిపురాణ
 వాక్యంబులను సత్కవివిరచిత హృద్య పద్యంబులను స్వరచితశివకీర్త
 నంబులను జదువుచు శివభక్తచరిత్రంబుల నుపన్యసించునపుడు కైలాసం
 బునుండి శంకరుండే ప్రత్యక్షంబుగ వచ్చి భక్తిమహిమ నుపన్యసించు
 నట్లు తోచును. నాస్తికుడైనను బ్రబోధాకౌశల్యంబునకు గాత్రమా
 ధురికి సంతుష్టుడై శంకరునిచే శివదీక్ష నొందుచుండును. ఒకప్పుడు
 శ్రీశంకరాచార్యుఁడు శ్రీశైలమునకేగి యందు శివరాత్రియందు మలేశ్వర

మంటపమందుఁ గూర్చుండి శివభక్తినిగూర్చి యుపన్యసించునపుడు తద్
స్థలంబుఁజేరి యందు జగదేశ పండితులును న్యాయ వైశేషిక పూర్వో
త్తరమీమాంసాశాస్త్రపారంగతులునునగు శ్రీశ్రీశ్రీ అచ్యుతస్వాముల
వారు మల్లికార్జునస్వామివారిని సేవించి పోవుచు శంకరాచార్యుని
యుపనిషద్వచనార్థపు బోధా కౌశల్యంబును మధురకంఠస్వరగానంబును
వచనామృత మాధురీప్రకారంబు నారసివిని హృదించి యక్కజంబంది
తాను యతియును బండితప్రకాంక్షుండగుట నపుడవ్వారి సముఖమున
కేగుట రసభంగంబని యూహించి ధ్యజస్తంభంబు చాటున నిలిచి తదుప
న్యాసంబును సమగ్రంబుగ నాలకించి యానందించితి నని యొకనాఁ
డొక్కచో నుపన్యసించిరి. ఇట్లు మహాపండితులు మొదలుచేసి పామ
రులవఱకు శంకరాచార్యోపన్యాసంబులు హృదయా కర్షకములై
యానందప్రదములై యుండెను. ఆమీద శంకరాచార్యులవారు లక్ష
తొంబదియారువేల గణార్చన నారంభించి హైదురాబాదునందును శికిం
దరాబాదునందును అన్నదాన వ్రతములఁ గావించుచు శ్రీమల్లికార్జున
పండితాచార్య వంశ్యులగు శ్రీరాజలింగాచార్యులను వారికి గురుపూజ
సేయుచు మాహేశ్వరార్చనఁ జేయుచుండిరి. మాహేశ్వరుల నేతులుచేరి
యందు శంకరాచార్య సన్నిధిని రేబవలు శివపూజలొనర్చుచు భుజించు
చుండిరి. శంకరునకపుడు నలువది వత్సరముల ప్రాయము వచ్చిననుగూడ
వేదవిద్యాసక్తిచే వేదవిద్వాంసులను రప్పించి వారియొద్ద నధ్యయ
నముచేసి యజుస్సంహితను సంపూర్తిగ నేర్చెను. శంకరుండు వేద
వేదాంతవేదియు సాహిత్య నిధియు కర్నాటక హిందుస్థానీ సంగీత కుశ
లుఁడును ఆంధ్రగీర్వాణోభయభాషాకవియును దాతయును నగుటచే
నేప్రోద్దు పెక్కురు వేదశాస్త్రవేదులు గాయక శ్రేష్ఠులు సుకవి వద్యులు
సంగీతపారీణులగు గణికలు శంకరుని సన్నిధానముఁ జేరి తమ వైదుషిని
రూపించి యానందింపఁజేసి బహుమానంబులొందుదురు. మఱియు శంక
రునియందు నాస్తియనుమాట లేనందున రిక్తులగు బ్రాహ్మణులు వచ్చి
కూడ శంకరు నర్థించి తగురీతి నర్థంబొంది పోవుదురు. అంత నోరుగల్లు
నందలి భక్తజనులు శంకరాచార్యునియందుభక్తినిొండ్లి వచ్చి యవ్వారి
యుపన్యాసంబుల కానందించి యోరుగంటికి శంకరుని దోడ్కొనిపోయి.

అందు నివసింపఁజేసి వారియన్నదానసత్రిం బందుఁగూడ జరుపింపఁదలంచి
శిష్యులును వైశ్య ప్రముఖులునగు మ. రా. శ్రీ ఆకారపు వెంకన్న
చన్నయ్యగారలు తమతోటయందలి యొక విశాలభవనమును శంకరా
రాధ్య సత్రిమునకై యొసంగి ధనంబిచ్చుచుండిరి. ఇతర ధనిక వైశ్య
భక్తులుగూడ ధనంబిచ్చి శంకరునిచే నవిచ్చిన్న వై వ గణార్చనా వ్రతం
బునల్పింపుచుండిరి. అపుడపుడు శంకరా రాధ్యునకు గజోత్సవాది
మహోత్సవంబులను సల్పి యానందించుచుండిరి.

సీ॥ వరియన్నమో భగ ♦ వంతుఁడా యనిమొక్కు

నయ్యలకెల్ల గా ♦ ల్యన్నమిచ్చె

పస్తుల సల్పెడు ♦ పరిపాటి చ నెననఁ

బేదశైవులకు సం ♦ ప్రీతినొసఁగె

నోరెడన్నంబును ♦ నోరెడు నేతితోఁ

దినుచుంటిమను వృద్ధు ♦ లను నలరెచ్చె

దొడకెఁ బెన్నిధియిఁకఁ ♦ గలవులేదను లింగ

ధారుల మదుల ను ♦ త్సాహపఱచె

సీ॥ శంకరుఁడె యిట్లవతరించి ♦ శైవజనుల

సాధులను బేదలను మన్పఁ ♦ జాలెనన్న

ప్రధను జెందిన శంకరా ♦ రాధ్య గురుని

బోలువారలు గలరె యీ ♦ పుడమిలోన॥

అపుడు శంకరా రాధ్యుఁడు సత్త్రిన్నదాననిర్వహణంబునకై
మధ్యమధ్య ప్రాంతగ్రామంబులకేగి యందలి జనమున కుపన్యాసముచే
భక్తిని బుట్టించి యవ్వారిచే ధనంబార్జించి తెచ్చి సత్రింబున కిచ్చు
చుందురు. మఱియు నాయాగ్రామంబులందలి శివమూర్తులను గుఱించి
తటస్థ గ్రామ పంచరత్నంబులను పద్యంబులను రచించుచుండిరి.

ఇక శంకరా రాధ్యస్యాలకులకు శివపురపు వీరయ్యగారు తమ
కళత్రముతో సత్రంబందు వసించి శంకరా రాధ్యుని యన్నసత్రంబును
అర్థరాత్రిగణార్చనా వ్రతంబును నిర్విఘ్నంబుగ నిర్వహింపుచుండిరి.

ఆమీఁద శంకరుని లక్షతోంబదియాలువేల గణార్చనా వ్రతంబు
ముగియఁగా మఱల శంకరా రాధ్యుఁ డాటులక్షల గణార్చనావ్రతంబు

మొదలిడి యందే సల్పుచుండిరి. ఓరుగల్లునందు శైవబాలురు పలువురు
గుండుటారసి ఆరాధ్యవర్యుఁడందు వేదశాస్త్రపాఠశాలను బ్రతిష్ఠించి
విద్యార్థులకు వేదశాస్త్రంబులను జెప్పించుచుండె. అందు శంకరారాధ్య
తనయుఁడు కుమారస్వామియు మఱికొందఱు వటువులు యజుస్సంహిత
యందు తీర్ణులైరి. అపుడు శ్రీమల్లికార్జున పండిత గురువంశ్యుఁడగు నొక
మాహేశ్వరుఁడు శంకరారాధ్యుని బ్రార్థించి తత్పుత్రునకుఁ గుమార
స్వామికి తనతనయనిచ్చి వివాహమొనరించెను. వధువచిర కాలంబుననే
యావనంబునొంది భర్తయొద్దకు వచ్చి కాపురము చేయుచుండె. ఆ
దంపతులకొక కొమరిత జన్మించెను.

సీ॥ అర్థరాత్రమున న ♦ న్నార్దులై రైల్లిగి
వచ్చిన వారల ♦ కిచ్చుభక్తి
నడురేయి నా బాట ♦ నడువఁగా వినఁబడు
ఘణఘణ యనెఁడు జా ♦ గంటమ్రోత
కష్టమేమియు లేక ♦ కడుపార భుజియించి
తఱుగ దెప్పుడు లింగ ♦ ధారిజనము
సతతంబు శైవభో ♦ జనపాత్రములఁబాసి
యమరదేవేశల ♦ నాజ్యధార

గీ॥ శంకరారాధ్య శైవాన్న ♦ సత్సవైభ
వంబు నుడువంగఁ దరమె? జ ♦ గంబునందు
వేదనాదంబు సంగీత ♦ వాదనంబు
కావ్యపాఠంబు లేప్రొద్దు ♦ గరిమమీఱు ॥

శంకరారాధ్యుఁడు హైదురాబాదునందును శికింద్రాబాదు
నందును నోరుగల్లునందును మాహేశ్వరులకు గురుఁడగు శ్రీరాజలింగా
రాధ్యుకు నుచితరీతి వెండిగిన్నెలను వెండి పళ్ళెరంబులను నిచ్చియుండియు
నొకనాఁడు సంకల్పించి బంగారు నవరసులను శతాధికంబుగఁ దెప్పించి
మాహేశ్వరుల కందఱకు సమర్పించి “ధన్యోస్మి” యనికొనియె. తత్పు
త్రుఁడగు కుమారస్వామియుఁ గూడ తండ్రిగారి యాదార్యంబున కను
మతించి యమ్మహాకార్యంబునకుఁ దోడ్పడియె.

సీ॥ వెండిగిన్నెలనిచ్చె ♦ వేలఁకొలదిశై వ
 జనములకెంతో హా ♦ ర్నంబుదనర
 వెండి తళియలిచ్చె ♦ విందుగా గురుజనం
 బులకు సంతోషంబు ♦ పొంగిపొరల
 సేలుచులిచ్చె గా ♦ శ్రీర నిర్మితముల
 విద్యజ్ఞనములకు ♦ వేడ్కమీఱ
 బంగారు నవరసుల్ ♦ ప్రౌఢి నొసఁగె నోరు
 గంటి శైవులకు న ♦ క్కజముగాఁగ
 గీ॥ ఇట్టి నెరదాత గల్గునే ♦ యిట్టిఘనుఁడు
 గల్గునే నెందునేని జ ♦ గాన నేఁడు
 ననుచు జనములు పొగడగ ♦ నవని వెలసె
 శంకరాధ్య దేశిక ♦ చక్రవర్తి॥

ఇప్పటికి శంకరాధ్యులవారు శ్రీశైలము కాశి గయా ప్రయాగ
 జగన్నాథములను శ్రీకాశహస్తి తిరుపతి మొదలుచేసి శ్రీరామేశ్వరము
 కనుక్కుటవఱకు దక్షిణయాత్రను గురునితో మాహేశ్వరునితో సల్పిరి.
 శ్రీవా రేయూరునందేని నేకొండయందేని ఎట్టి యడవియందేని నున్నను
 కే॥ బవలు పంక్తియం దార్దురు మాహేశ్వరులతోఁ గూడ భోజనము
 చేయుచుందురు. రాత్రియందు గురుపూజను ఇష్టలింగమహాపూజ నొనర్చి
 యాస్సురు మాహేశ్వరులతో భుజింతురు. ఇక శంకరులు భక్తివర్ధకము
 లగు శివభజన కీర్తనలు 3 భాగములను భావలింగ శతకమును శివ
 మానసపూజాయుగ్మమును మల్లికార్జునశతకమును ఆత్మప్రకాశినీ
 కంఠమాలను గైర్వాణియందు శ్యామలా పంచరత్నములను విరచించి
 ప్రచురించిరి. వీరికవిత్వముహృద్యముద్రాక్షాస్వాద్యము. ఆరులక్షలగణార్చ
 నము గూడ మూడునంతులు ముగియవచ్చినది. ఇట్లు సర్వజనామోదం
 బుగఁ గొంతకాలంబు జరిగినమీఁద నొకప్పుడొక యూరనున్న నొక
 యారాధ్యున కాపదఁ దీర్చుటకై తదాహ్వానంబున శంకరాధ్యుండట
 కేగి కొన్నిదినంబులుండి అయారాధ్యుని యాపదనుబాపిరి. శ్రీశంకరా
 ధ్యుఁడు స్వరచిత ద్విపదమానస పూజయందు “నాకేమియు నక్కఱ
 లేదు. నీవే నాబంధుండ వొడయడవు. నీవే కావలయు”నని కోరుటచేత నో

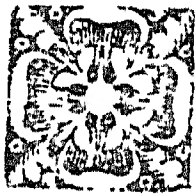
యన్నట్లు శంకరాచార్యుని కొమరుడు కమారస్వామి యాకస్మికంబుగ నొక్కదినము రుజనొంది యీశ్వరుని జేరె. శంకరాచార్యుఁ డేలునైనాల్లుదినంబుల కోరుగంటికి వచ్చుటతోడ నివ్వాత్తదెలిసె. శంకరుఁడు సర్వజ్ఞుఁడగుటయు విరాగితల్లజుఁడగుటయు సుతనికై విలసింపక ధైర్యముచేంది మనస్సును స్థిమితంబొనర్చెను. అటుమీదఁ గొన్ని నెలలకు బందుగులయొక్క కోరిక ననుసరించి కోడలి కొక నన్నిహిత జ్ఞాతి పుత్తుని దత్తునిగ నల్ప వివాహంబునెఱవేర్చె. యథాపూర్వకంబుగ గణార్చనావ్రతం బన్నదానంబు జరుపుచు భక్తులకు శివభక్తిని జ్ఞానవైరాగ్యంబులను గూర్చి యుపన్యసించుచు శివానందంబుగనే గురువర్చులు నాల్లు వత్సరంబులు గడపిరి. ఆపై శంకరుడు సిద్ధాద్ధి సంవత్సరంబందు వేసవిలో నత్యుష్ణముచేఁ గడుబడలి తమకిష్టభక్తావాసంబును శికింద్రాబాదునకు వచ్చి యందును వ్యాధిచే బాధింపఁబడి యంత్యదశ యందు సన్యసించి ఆ సంవత్సర వైశాఖ బహులపంచమియందు మధ్యాహ్న సమయమునఁ దమపార్థివ తనువుఁబాసి శివుని దెంచిరి. బందుగులు శిష్యులు భక్తులు సర్వజనంబులు శంకరుని కైలాసయాత్రకు వగచిరి. భక్తులు తత్సమయమందు సైదరాబాదు శికింద్రాబాదులకు మధ్యమందున్నట్టి కవాడిగూడెము గ్రామ బహిష్థలంబందుఁ గొన్ని యకరములభూమినిగొని యందు శంకరాచార్యస్వామి భౌతికదేహంబునునిచి సమాధిచేసి కొన్ని వేలరూప్యములతో నాస్థలమందొక ధర్మశాలను నిర్మించి సమాధిపై గుడిని గట్టి యావరణమందంతటను పుష్పవృక్షంబులను బిల్వవృక్షంబులను ఫలవృక్షంబులవేసిరి. అచిరకాలంబుననే యందు శంకరాచార్య శిష్యుండును ధనికుండునునగు మ॥రా॥శ్రీ జెలిదెరామన్నగారు శంకరాచార్య సమాధి స్థల నిర్మితాలయంబందు నిగమాగమ విధిప్రకారము శివలింగంబును నందికేశ్వరునిఁ బ్రతిష్ఠగావించి ధ్వజంబు శిఖరంబు స్థాపించిరి. మ॥రా॥శ్రీ పొద్దుటూరి వీరన్నగారిక్కార్యంబునకుఁ జేయూత నొనఁగి కొన్ని వేల ద్రవ్యంబు నన్నదానాదికంబులకు కర్చుచేసి నిర్వహించి సంపూర్ణ సహాయంబుచేసిరి. ఇట్టి శ్రీశంకరాచార్య లింగంబునకు బ్రతి దినార్చనా నైవేద్య దీపంబులు జరుపుచు సంవత్సరమునకొకమారు ఆరాధన తిథియందు మహేశ్వరార్చన నొన

ర్చుచున్నారు. ఈ మతమందలి ధర్మగృహమందొక శైవకుటుంబమును గాపురంబుంచి వారిచే శంకరాచారాధ్య లింగంబున కర్చనను సల్పింపు చున్నారు. ఓరుగల్లునందు శ్రీశంకరాచారాధ్యాన్న సత్రమందిరమొనవచ్చునని భక్తులు శంకరాచారాధ్యుని శిలావిగ్రహంబు నొకదాని నిర్మింపఁజేసి యందుఁ బ్రతిష్ఠించిరి. అందు శంకరాచారాధ్యారాధనా తిథియందు మహేశ్వరార్చనాన్నదానంబుల సల్పుచున్నారు. శంకరాచారాధ్య దత్తపాత్రుని కిష్టాలు పుత్రులును శంకరాచారాధ్య పాత్రి జేజెమ్మ కిద్దలు పుత్రులును వచ్చుచున్నారది మహనీయుడగు శంకరాచారాధ్యుని చరిత్రము శ్రుతిపవిత్రము సర్వదురితలతాలవిత్రము.

సీ॥ పుట్టినాఁడెవ్వఁడు ♦ భువనవిఖ్యాతమా
ఉద్భటారాధ్య ఖం ♦ శోరుశాఖ
పట్టినాఁడెవ్వఁడు ♦ ప్రాడిమై యాఱుల
క్షలఁ జెందు శైవభో ♦ జనపుదీక్ష
నెట్టినాఁడెవ్వఁడు ♦ నిశ్చితశివతత్వ
బోధనంబున శోత్స ♦ బుద్ధిరజము
కట్టినాఁడెవ్వఁడు ♦ గరిమతో వేనవేల్
కొలఁదిగ శివలింగ ♦ ములనుఁ బ్రజకు

గీ॥ చుట్టినాఁడెవ్వ డాకాశి ♦ నొట్టినేతు
వవధిఁగల్గిన సర్వపు ♦ ణ్యస్థలముల
అట్టి శంకరాచారాధ్యుడా ♦ యభవమూర్తి
మనల నందఱ నిరతంబు ♦ మనుచుఁగాత.

ద్వితీయభాగము సమాప్తము.

కొండా శంకరయ్యగారి ప్రీమియర్ ప్రెస్, శివమొగ్గూరు.

